INCUNABULA
L. Inv. IV.
Ct. 14.078

M A C R O B I U S, Aurelius Theodosius

I. I n s o m n i u m S c i p i o n i s expositiones. 2. S a t u r n a l i a. Brescia, Boninus de Boninis de Ragusia, I483/6 Junii/.

I9I ff.nn.

Exemplar completum.

Hain, I0427. - Ebert, F.A. Allgemeines Bibliographisches Lexikon, Bd.2, Kol.I7. - BMC, t.VII, p.968. - Kocowski, B. Katalog inkunabułów Biblioteki Uniwersytetu we Wrocławiu, I805.

H x 10427

170210

SOMNIVM SCIPIONIS EX CICERONIS LIBRO DE REPVBLICA EXCERPTVM.

VM IN APHRICAM VENISSEM a Mālio cōsule ad q̄rtā legionē tribunus (ut scitis) militū: nihil mihi fuit potius: q̄ ut Massiniſſam conuenirem regem familiæ noſtræ iuſtis de cauſis amiciſſimum: ad quem ut ueni: complexus me ſenex collachrymauit aliquāto. poſt ſuſpexit ad cælum: & grates inquit tibi sūme Sol ago: uobiſq; reliquis cælites: q; anteq̄ ex hac uita migro: conſpicio in meo regno & in his tectis Pub. Cornelium Scipionē cuius ego nomine ipſe recreor: ita nunq̄ ex animo meo diſceſſit illius optimi atq; inuictiſſimi uiri memoria: deinde ego illū de regno ſuo: ille me de noſtra repu. percunctatus eſt: multiſq; uerbis ultro citroq; habitis ille nobis conſumptus eſt dies. Poſt autem regio apparatu accepti ſermonem in multam noctem produximus: cū ſenex nihil niſi de Aphricano loqueretur: omniaq; non ſolum eius facta: ſed etiam dicta meminiſſet: deinde ut cubitum diſceſſimus: me & de uia & quia ad multam noctem uigilaſſem arctior q̄ ſolebat ſomnus complexus eſt. Hic ergo mihi (credo equidem ex hoc quod eramus locuti: fit enim ſæpe fere ut cogitationes ſermoneſq; noſtri pariant aliquid in ſomno tale: quale de Homero ſcribit Ennius: de quo uidelicet ſæpiſſime uigilans ſolebat cogitare & loqui) Aphricanus ſe oſtendit ea forma quæ mihi ex imagine eius q̄ ex ipſo notior erat: quem ut agnoui equidem corrui. Sed ille ades inquit animo: & omitte timorem Scipio: & quæ dicam memoriæ trade. Vides ne illam urbē quæ parere reipu. coacta p me renouat priſtina bella nec poteſt quieſcere? Oſtendebat autem Carthaginem de excelſo & pleno ſtellarum illuſtri & claro quodam loco: ad quam tu oppugnandam nunc uenis pene miles. Hanc hoc biennio conſul euertes: eritq; tibi id cognomen per te partum: quod habes adhuc hæreditariū a nobis. Cum autem Carthaginem deleueris: triumphum egeris cenſorq; fueris & obieris legatus Aegyptum Syriam Aſiam Græciamq;: delegere iterum conſul abſens & bellum maximum con

Львівська бібліотека
АН УРСР
№ СТ 14078

ficies Numantiam excides. Sed cum eris curru in Capitolium ĩuectus: offendes rempub. perturbatã consiliis nepotis mei. Hic tu Aphricane ostẽdas oportebit patriæ lumen animi ingenii consiliiq; tui: Sed eius temporis ancipitem uideo quasi fatorum uiam. Nam cũ ætas tua septenos octies Solis anfractus reditusq; conuerterit. duoq; hi numeri quorum uterq; plenus: alter altera de causa habetur circuitu naturali: summam tibi fatalem confecerint: in te unum atq; in tuum nomen se tota conuertet ciuitas Te senatus: te omnes boni: te socii: te latini ĩtuebũtur. Tu eris unus: in quo nitatur ciuitatis salus. Ac ne multa dictator rẽpu. constituas oportet: si impias propinquorum manus effugeris Hic cum exclamauissem Lælius: ingemuissentq; cæteri uehementius: leniter arridens Scipio: quæso inquit: ne me a somno exciteris: & pax sit rebus. Audite cætera. Sed quo sis Aphricane alacrior ad tutandam rempu. sic habeto: Omnibus qui patriam conseruauerint adiuuerint auxerint: certum esse in cælo definitum locum: ubi beati sempiterno æuo fruãtur. Nihil est ergo illi principi deo: qui omnem mundum regit: quod quidem in terris fiat acceptius: q̃ concilia cœtusq; hominum iure sociati: quæ ciuitates appellantur. Harum rectores & cõseruatores hinc profecti huc reuertuntur. Hic ego (et si eram perterritus non tam mortis metu q̃ insidiarum a meis) quæsiui tamen uiueret ne ipse & pater Paulus: & alii quos nos extinctos arbitrabamur: ĩmo uero inqt hi uiuunt: q e corpoꝝ uinculis tanq̃ e carcere euolauerunt. Vestra uero quæ dicitur uita mors est Quin tu aspicias ad te uenientem patrem Paulũ? Quem ut uidi: equidem uim lachrymarum profudi. Ille autem me complexus atq; osculans flere prohibebat. Atq; ego ut primũ fletu represso loqui posse cœpi quæso inq̃ pater sanctissime atq; optime: quoniam hæc é uita: ut audio Aphricanum dicere: quid moror in terris? quin huc ad uos propero uenire? Non est ita inquit ille. Nisi enim cum deus is: cuius hoc templum est omne quod cõspicis: istis te corporis custodiis liberauerit: huc tibi aditus petere nõ potest. Homines enim sunt hac lege generati: qui tuerentur illũ globũ: quem in hoc templo medium uides: quæ terra dicitur. hisq; animis datus est ex illis sempiternis ignibus: quæ sidera & stellas uocatis: quæ rotondæ & globosæ diuinis animatæ mẽtibus circulos

ſuos orbeſq; conficiũt celeritate mirabili. Quare & tibi Publi & piis omnibus retinendus animus ē in cuſtodia corporis: nec iiuſſu eius: a quo ille eſt nobis datus ex hominũ uita migrandũ eſt ne munus humanũ aſſignatum a deo defugiſſe uideamini: Sed ſic Scipio: ut auus hic tuus & ut ego qui te genui: iuſticiam cole & pietatē: quæ cũ magna in parẽtibus & propinquis tum in patria maxima eſt. Ea uita uia eſt in cælũ & in hunc cœtũ eoꝝ qui iam uixerunt: & corpore laxati illũ incolunt locum: quem uides Erat autẽ is ſplendidiſſimo candore inter flammas elucens circulus: quẽ uos (ut a Graiis accepiſtis) orbem lacteũ nuncupatis: ex quo oĩa mihi contẽplanti præclara cætera & mirabilia uidebant. Erant autem hæ ſtellæ quas nũq; ex hoc loco uidimus: & hæ magnitudines omnium quas eſſe nũq; ſuſpicati ſumus. Ex quibus erat ea minima: quæ ultima a celo citima terris luce lucebat aliena. Stellarum autem globi teræ magnitudinem facile uincebant Iam uero ipſa terra ita mihi parua uiſa eſt: ut me imperii noſtri quo quaſi punctum eius attingimus: pœniteret. Quam cũ magis intuerer: quæſo īquit Aphricanus: quouſq; humi defixa erit tua mens? Non ne aſpicis quæ in templa ueneris? Nouem tibi orbibus uel potius globis cõnexa ſunt omnia: quoꝝ unus eſt cæleſtis extimus: qui reliquos cõplectitur omnis ſũmus ipſe deus arcens & continens cæteros: in quo ſunt infixi illi qui uoluunt ſtellarum curſus ſempiterni. Cui ſubiecti ſeptem: qui uerſãtur retro contrario motu atq; cælum: E quibus unum globum poſſidet illa: quam in terris ſaturniam nominant. Deinde hominũ generi proſperus & ſalutaris ille fulgor: qui dicitur iouis: tunc rutilus & horribiliſq; terris: quẽ Martem dicitis. Deinde ſubter mediam fere regionem ſol obtinet dux & princeps & moderator luminum reliquoꝝ mens mundi & temperatio tanta magnitudine: ut cũcta ſua luce cõpleat & luſtret: Hũc ut comites cõſequũtur Veneris alter: alter Mercurii curſus. In infimoq; orbe Luna radiis ſolis ſuccenſa conuertit. Infra autem iam nihil eſt: niſi mortale & caducum præter animos munere deoꝝ hominum generi datos: ſupra Lunam ſunt æterna oĩa. Nam ea quæ ē media & noua tellus neq; mouet: & infima eſt: & ī eã feruntur omnia nutu ſuo põdera. Quæ cum intuerer ſtupẽs: ut me recepi: quid inq; eſt qui complet aures meas tantus & tã dulcis ſonus? Hic

Luna

Nouem circuli

Circulus primus

Secundus

Saturniæ circulus

Iouis

Martis

Solis

Veneris

Mercurii

Luna

Cæli armõia

est inquit ille: qui interu allis coniunctus ĩparibus sed tamẽ pro
rata parte ratione distinctis: ĩpulsu & motu ipsoꝝ orbium con-
ficit: & acuta cum grauibus tẽperans uarios æquabiliter concen
tus efficit. Nec enim silentio tanti motus incitari possunt: & na
tura fert ut extrema ex altera parte grauetur: ex altera autẽ acute
sonet. Quã ob causam sũmus ille stellifer cæli: cuius cõuersio cõ
Terra citatior est: acuto & excitato mouet sono: grauissimo autẽ hic lu
naris atq; infimus. Nã terra nona ĩmobilis manẽs ima sede sem
Soni. vii. per hæret cõplexa mediũ locũ mundi. Illi autem octo cursus: in
quibus eadẽ uis est modoꝝ: septem efficiunt distinctos interual
lis sonos: qui numerus reꝝ omniũ fere nodus ẽ: quod docti ho-
mines neruis imitati atq; cantibus aperuerunt sibi reditũ ĩ hunc
locum: sicut alii qui præstantibus ingeniis in uita humana diui
na studia coluerunt. Hoc sonitu cõpletæ aures hominum obsur
Cataclupa duerunt. Nec est ullus hebetior sensus in uobis: sicut ubi Nilus
ad illa quæ cataclupa nominant præcipitat ex altissimis monti-
bus: ea gens quæ illum locum accolit: propter magnitudinẽ so-
nitus sensu audiendi caret. Hic uero tantus est totius mundi so
nitus incitatissima cõuersione: ut eum aures hominũ capere nõ
possint: sicut intueri solẽ aduersum nequitis: eius radiis acies ue
stra sesusq; uincitur. Hæc ego admirans referebã tamen oculos
ad terram identidem. Tunc Aphricanus sentio inquit te sedem
etiã nunc hominum ac domũ cõtemplari: quæ sibi parua ut est
ita uidet. Hæc cælestia semp spectato: illa humana cõtemnito.
Tu enim quã celebritatẽ sermonis hominum aut quã expetẽdã
consequi gloriã potes? Vides habitari raris & angustis in locis:
& in ipsis q̃si maculis: ubi habitat: uastas solitudines ĩteriectas
hosq; qui incolunt terrã nõ modo interruptos ita esse: ut nihil
inter ipsos ab aliis ad alios manere possit: sed partim obliquos
partim transuersos partĩ omnes aduersos stare uobis. a quib us
Zonæ cæli spectare gloriam certe nullam potestis. Cernis autem eandẽ ter
ram quasi redimitã & circundatã cingulis. E quibus duos maxi
me inter se diuersos & ipsis uerticibus cæli ex utraq; parte sub-
nixos obriguisse pruina uides. Mediũ autem illum & maximũ
solis ardore torreri. Duo sunt habitabiles: quoꝝ australis ille in
quo qui insistũt aduersa uobis urgent uestigia. Nihil ad uestꝝ
genus. Hic autẽ alter subiectus aquiloni cerne q̃ tenui uos pte

contingat. Oīs aūt terra quæ colitur a uobis: ãgustata uerticibus lateribus latior parua quædã insula est circũfusa illo mari quod athlanticũ quod magnũ quod oceanũ appellatis in terris qui tamen tanto noīe q̃ sit paruus uides. Ex his ipsis cultis notisq; terris num aut tuũ aut cuiusq̃ nostr̃ nomẽ uel caucasum hũc quẽ cernis transcendere potuit? uel illum gangem tranatare? uel quis in reliquis orientis aut abeuntis solis ultimis aut aquilonis austriue partibus tuũ nomen audiet? Quibus amputatis ceruis ꝓfecto quantis in angustiis nostra se gloria dilatari uelit. Ipsi autẽ qui de nobis loquunt? q̃ loquent diu? Quin si cupiat proles illa futuror̃ hominũ deīceps laudes uniuscuiusq; nostr̃ a patribus acceptas posteris prodere: tamen propter eluuiones exustionesq; terrar̃: q̃s accidere tpe certo necesse est: non modo nõ æternã sed ne diuturnã quidẽ gloriã assequi possumus. Quid enim interest ab his qui postea nascent̃ sermonẽ fore de te cũ ab his nullus fuerit qui ante nati sunt: qui nec pauciores & certe meliores fuerũt uiri: præsertim cũ apud eos ipsos a quibus audiri nomen nostrũ potest: nemo unius anni memoriã consequi possit. Hoīes autẽ ānum tãtũ solis id est unius astri reditum metiũt̃: re ipsa autem Cum ad idẽ autẽ unde semel profecta sunt: cuncta astra redierint: eandẽq; totius cæli descriptionẽ longis interuallis retulerīt tũc ille uere uertẽs ānus appellari potest: ī quo uix dicere audeo q̃multa hominũ sæcula teneãt̃. Nãq; ut olim sol deficere hominibus extinguiq; uisus est: cum Romuli animus hæc ipsa ī templa penetrauit: q̃nq; ab eadẽ ꝑte sol eodẽq; tẽpore iter̃ defecerit tũ signis omnibus stelliscq; ad principiũ reuocatis expletũ annũ habeto. Cuius quidẽ ānī nũdũ uicesimã partẽ scito esse cõuersã Quo si reditũ in hunc locũ desperaueris: ī quo oīa sunt magnis & prestãtibus uiris: q̃ti tandẽ est gloria hominum: quæ ꝓtinere uix ad unius ānī partẽ exiguã potest? Igit̃ alte spectare si uoles atq; hãc sedẽ & æternã domũ cõtueri: neq; te sermonibus uulgi dederis: nec ī premiis hũanis spem posueris rer̃ tuar̃: suis te illecebris oportet ipsa uirtus trahat ad uerũ decus. Quod de te alii loquãt̃ ipsi uideãt: sed loquentur tamẽ. Sermo enim ille omnis & angustiis cingit̃ his regionũ quas uides. Nec unq̃ de ullo penitus fuit obruitur hominũ ītemtu obliuiõe posteritatis exstīguit̃ Quæ cũ dixisset: ego uero inq̃ Aphricane equidem bene meritis

uirtus trahit ad uerum decus:

de patria quasi limes ad cæli aditū patet: q̄q̄ a puericia uestigiis ī gressus patris & tuis decori uestro nō defuī: non tamē premio tā to ꝓposito enitar multo uigilantius. Et ille: tu uero enitere: & te habeto non esse mortalē: sed corpus hoc. Nec enī tu is es quē for ma ista declarat: sed mens cuiusq; is ē quisq; nō ea figura quæ di
Homo pōt dici deus gito demonstrari potest. Deū te igit̄ scito esse: siquidē ē deus qui uiget: qui sentit: qui meminit: qui prouidet: qui tā regit & mo derat̄ & mouet id corpus cui præpositus est: q̄ hunc mundū ille prīceps deus: & ut ipse mundū ex quadā parte mortalē ipse deus æternus: sic fragile corpus animus sempiternus mouet: nā quod semp mouet̄: æternū est: quod aūt motum affert alicui quodq; ipsum agitat̄ aliūde q̄ finē habet motus: uiuēdi finē habeat ne cesse ē. Solū igit̄ quod se mouet quia nunq̄ deseret̄ a se: nunq̄ ne quidē moueri desinit: quin etiā cæteris quæ mouēt̄: hīc fons hoc
Principium principiū est mouēdi: principio aūt nulla est origo: nā ex princi pio oriunt̄ oīa: ipsū aūt nulla ex re alia nasci potest: nec enim id esset principiū quod gigneret̄ aliūde. Quod si nūq̄ orit̄: nec oc cidit quidē unq̄. Nā principiū extinctū nec ipsū ab alio renasce tur; nec ex se aliud creabit. Si quidē necesse est a principio oriri omnia: ita fit ut motus prīcipiū ex eo sit: quod a se ipsū mouet̄ Id autē nec nasci potest nec mori. Vel cōcidat omne cælū om nisq; natura: consistat necesse est. Nec uim ullā nanciscatur: q̄ a primo īpulsu moueat̄. Cū pateat igit̄ id æternū esse: quod a se ipso moueat̄: quis est qui hāc naturā animis esse tributā neget̄ Inanimatū uel inanimū autē est omne: quod pulsu agitatur ex
Animæ natura & uis terno. Quod enim est anima: id motu ciet̄ interiore & suo. Nā hæc ē ꝓpria natura āimæ atq; uis. Quæ si ē una ex ōnibus quæ sese moueat: neq; nata certe est: & æterna est. Hāc tu exerce op timis ī rebus. Sūt autē hæ optimæ curæ de salute patriæ: qbus agitatus & exercitatus āimus uelocius ī hāc sedē & domū suā p uolabit: Idq; otius faciet: si iā tū cū inclusus erit ī corpore: emīe bit foras & ea quæ extra erūt cōtēplās: q̄maxime se a corpore ex trahet. Nāq; eoꝝ āimi: q se uoluptatibus corporis dediderunt: eāꝝq; se q̄si ministros præbuerūt: īpulsuq; libidinū uoluptati bus obediētiū deoꝝ & hominū iura uiolauerūt: corporibus elap si circū terrā ipsam uolutātur. Nec hūc in locū nisi multis exagi tatis sæclis reuertūtur. Ille discessit: ego somno solutus sum.

DE SOMNIO SCIPIONIS LIBER PRIMVS

MACROBII AVRELII THEODOSII VIRI CONSVLARIS ET ILLVSTSIS IN SOMNIVM SCIPIONIS EXPOSITIONIS QVAM ELEGANTISSIME LIBER PRIMVS.

INTER PLATONIS CICERONIS que libros quos de repu. utrq; constitu isse cōstat: Eustachi fili uitæ mihi dulce do pariter & gloria hoc īteresse p̄ma frō te prospeximus: q; ille rēpu. ordinauit: hic retulit. alt̄ q̄lis eē deberet: alt̄ q̄lis eēt a maioribus īstituta disseruit. In hoc tamen uel maxime operis similitudinem seruauit imitatio: q; cū Plato in uoluminis conclusiōe a quodā uitæ reddito: quā reliquisse uidebat indicari faciat: qui sit exutarum corporibus status animarū: adiecta his quadam speraꝝ uel sideꝝ non ociosa descriptione reꝝ facies nō dissimilia significās a tulliano Scipione per quietē sibi ingesta narrat. Sed quod uel illi cōmento tali uel huic tali somnio ī his potissimū libris opus fuerit: in quibus de reꝝpu. statu loquebatur: quoue attinuerit inter gubernandaꝝ urbiū constituta circulos orbes globosq; describere: de stellaꝝ modo: de cæli conuersiōe tractare quæsitu dignū & mihi uisum est & aliis fortasse uideatur: ne uiros sapiētia præcellentes: nihilq; inuestigatione ueri nisi diuinū sentire solitos aliquid castigato operi adiecisse superfluū suspicemur. De hoc prius ergo pauca dicenda sunt: ut liquido mēs operis de quo loquimur iunotescat. Rerum omnium Plato & actuum naturā penitus īspiciens aduertit in omni sermone suo de repu. īstitutione propositō in fundendū animis iusticiæ amorem: sine qua nō solū respu. sed ne exiguus noīum cœtus nec domus quidem parua constabit. Ad hunc porro iustitiæ affectū pectoribus īcalcandum nihil æque patrocinatuꝝ uidit: q̄ si fructus eius non uideretur cū uita hominis terminari. Hunc uero superstitem durare post hominem: qui poterat ostendi: nisi prius de animæ immortalitate constaret? Fide autem facta perpetuitatis animaꝝ consequens esse animaduertit: ut certa illis loca nexibus corporis absolutis pro cōtemplatu probi improbiue meriti deputata sīt

iusticiæ amōr

Sine Justicia
Plato de Repub: nec cœtus bominum nec etiam domus parua consistere potest

Sic in Phedrone inexpugnabilium luce rationum anima in ue-
ram dignitatem proprie īmortalitatis aſſertæ ſequit diſtīctio lo-
coꝝ: quæ hanc uitam relinquentibus ea lege debentur: quā ſibi
quiſq; uiuendo ſanxerit. Sic in Gorgia poſt pactam pro iuſticia
diſputationē de habitu poſt corpus aīaꝝ morali grauitate ſocra-
ticæ dulcedinis āmonemur. Igit idē obſeruanter ſecutus eſt ī illis
præcipue uoluminibus: quibus ſtatū reipu. formandum recepit
Nam poſtq̄ principatum iuſticiæ dedit & docuit aīam poſt ani-
mal non perire. Per illā demū fabulam (ſic enim quidā uocant)
quo anima poſt corpus euadat: uel unde ad corpus ueniat ī fine
operis aſſeruit ut iuſticiæ uel cultæ premiū uel ſpretæ pœnā ani-
mis quippe īmortalibus ſubituriſq; iudiciū ſeruari doceret: hūc
ordinē Tullius non minore iudicio reſeruans: q̄ ingenio reptus ē
poſtq̄ in omni reipu. ocio ac negocio palmā iuſticiæ diſputando
dedit: ſacras īmortaliū aīaꝝ ſedes & cæleſtium arcana regionum
in ipſo conſumati operis faſtigio collocauit indicans quo his p-
ueniendum uel potius reuertendum ſit: qui rempu. cum prudē-
tia iuſticia fortitudine atq; moderatiōe tractauerint. Sed ille pla
tonicus ſecretoꝝ relator Her. quidam nomine fuit natione Pam
philus miles officio: qui cum uulneribus in prælio acceptis uitā
effudiſſe uiſus: duodecimo demum die inter cæteros una pem-
ptos ultimo eſſet honorādus: igne ſubito ſeu recepta anima ſeu
retenta quicquid emenſis inter utranq; uitam diebus egerat ui-
deratue tanq̄ publicum profeſſus indicium humano generi nū
ciauit. Hanc fabulam Cicero licet ab indoctis quaſi ipſe ueri cō
ſcius doleat irriſam: exemplum tamen ſtolidæ reprehenſionis ui
tans excitari narratuꝝ q̄ reuiuiſcere maluit. Ac prius q̄ ſōnii uer
ba conſulamus enodandum nobis eſt: a quo genere hominum
Tullius memoret uel irriſam Platonis fabulam: uel ne idem ſibi
eueniat non uereri. Nec enim his uerbis uult imperitum uulgus
intelligi: ſed genus hominum ueri ignarum ſub peritiæ oſtenta-
tione: quippe quos & legiſſe talia & ad reprehendendū anima-
tos conſtaret. Dicemus igitur & quos in tantum philoſophū re
ferat quandam cenſuræ exercuiſſe leuitatem: quiſue eorum etiā
ſcriptam reliquerit accuſationem: & poſtremo quid pro ea dun-
taxat parte quæ huic operi neceſſaria eſt reſponderi cōueniat ob
iectis. Quibus (quod factu facile eſt) eneruatis iam quicquid uel

Her. q mor-
tuus reuixit

contra Ciceronis opinionem etiam in Scipionis ſomnium ſeu ia culatus eſt unquam morſus liuoris ſeu forte iaculabitur diſſolu tum erit. Epicureorum tota factio æquo ſemper errore a uero de uia & illa extimans ridenda: quæ neſciat ſacrum uolumen & an guſtiſſima irriſit naturæ ſeria. Colotes uero inter Epicuri audito reſ loquacitate notabilior etiam in librum rettulit: quæ de hoc amarus cauillatus eſt. Sed cætera quæ iniuria notauit: ſiquidem ad ſomnium de quo hic procedit ſermo non attinent: hoc loco nobis omittenda ſunt. Illam calūmniam proſequamur quæ ni ſi ſupplodetur: manebis Ciceroni cum Platone communis. Ait enim a philoſopho fabulam non oportuiſſe confingi: quoniam nullum figmenti genus ueri profeſſoribus conueniret. Cur enim inquit: ſi rerum cæleſtium notionem: ſi habitum animarum de monſtrare uoluiſti: non ſimplici & abſoluta hoc inſinuatiōe cu ratum eſt? Sed quæſita perſona caſuſq; excogitata nouitas & cō poſita aduocati ſcæna figmenti ipſam quærendi ueri ianuā men dacio pollueret: hæc quoniam dum de platico ære iactantur etiā quietem Aphricani noſtri ſomniantis incuſant. Vtraque enim ſub appoſito argumento electa perſona eſt: quæ accōmoda enū ciandis haberetur. Reſiſtamus urgenti: & fruſtra arguens refella tur calumnia: ut una diſſoluta utriuſq; factum incolume ut fas eſt retineat dignitatem. Nec omnibus fabulis repugnat philoſo phia nec omnibus acquieſcit: & ut facile ſecerni poſſit: quæ ex his ab ſe abdicet: ac uelut profana ab ipſo ueſtibulo ſacræ diſpu tationis excludat: quæue etiam ſæpe ac libenter admittat diuiſio num gradibus explicandum. Fabulæ quarum nomē indicat fal ſi profeſſionem: aut tantum conciliandæ auribus uoluptatis: aut adhortationis quoque in bonam frugem gratia repertæ ſūt: auditum mulcent uelut comœdiæ quales Menander eiuſ ue imi tatores agendas dederunt: uel argumenta fictis caſibus amatorū referta: quibus uel multum ſe Arbiter exercuit: uel Apuleiū non nunq; luſiſſe miramur. Hoc totum fabularum genus: quod ſo las aurium delitias profitetur e ſacrario ſuo in nutricum cunas ſapientiæ tractatus eliminat. Ex his autem quæ ad quandā uir tutū ſpēm intellectum legentis hortantur fit ſecunda diſcretio. In quibuſdam enim & argumentū ex ficto locat: & p mendacia

Colotes epicurus

Qua rereperte fabulæ

Fabularū genera

ipse relationis ordo contexit: ut sunt illæ Esopi fabulæ elegantia fictionis illustres. At in aliis argumentũ quidẽ fundat ueri soliditate: sed hæc ipsa ueritas p quædã cõposita & ficta profert. & hæc iam uocat narratio fabulosa non fabula: ut sũt cerimoniaꝝ sacra Hesiodi & Orphei quæ de deoꝝ progenie actuue narrãtur: ut mystica pythagoreoꝝ sensa referunt. Ergo ex hac secunda diuisione: quã diximus a philosophiæ libris prior spẽs quæ conceptã de falso p falsum narrat aliena est. Sequens in aliam rursus discretionẽ scissa diuidit. Nã cũ ueritas argumẽto subest: solaq; fit narratio fabulosa nõ unus reperit modus per figmentũ uera referendi: aut enĩ contexio narrationis p turpia & indigna numinibus ac monstro similia componitur: ut dei adulteri Saturnus pudenda Cælii patris abscidens: & ipse rursus a filio regno potito in undas coniectus: quod genus totũ philosophi nescire malunt. aut sacraꝝ reꝝ notio sub pio figmẽtoꝝ uelamine honestis & tecta rebus & uestita nominibus enũciat. Et hoc est solum figmenti genus: quod cantio de diuinis rebus philosophantis admittit. Cũ igit nullã disputatiõi pariat iniuriã uel hæc index uel somnians Aphricanus: sed reꝝ sacraꝝ enũciatio ĩtegra sui dignitate his sit tecta nominibus: accusator tandẽ edoctus a fabulis fabulosa secernere conquiescat. Sciendũ est tamẽ non in oẽm disputationẽ philosophos admittere fabulosa uel licita: sed his uti solent cũ uel de aĩa uel de aereis uel de æthereis potestatibus uel de cæteris diis loquunt. Cæteꝝ cũ ad summũ & principẽ omniũ deũ: qui apud græcos τἀγαθοῦ ἁπρωτοπάνλων nuncupat tractatus se audet attollere: uel ad mentẽ quam græci νοῦν appellãt originales reꝝ spẽs quæ εἴλη dictæ sunt continentes ex summo natam & perfectam deo. Cum de his inq̃ loquuntur deo & mente nil fabulosum penitus attingunt. Sed si quid de his assignare conantur: quæ non sermonẽ tantũmodo: sed cogitationem humanam superant: ad similitudines & exempla cõfugiũt. Sic Plato cũ de περὶ τἀγαθοῦ loqui esset aĩatus: dicere quid sit non est ausus: hoc solum de eo sciens ꝙ sciri quale sit ab homine nõ possit. Solũ uero ei simillimũ de uisibilibus solẽ reperit: & per eius similitudinẽ uiã sermõi suo attollẽdi se ad nõ cõprehẽsibilia patefecit: ideo ut nullũ ei simulacꝝ cũ diis aliis constitueret finxit ãtiqtas qa sũmus deus nataq; ex eo mẽs sĩc ultra aĩam ita supra

Narratio fabulosa et fabula dicunt

Deus qd sit non potest explicari

naturā ſunt: quo nihil fas ē de fabulis puenire: De diis aūt (ut di
xi) cæteris & de aīa nō fruſtra ſe nec ut oblectent ad fabul ſa con
uertunt: ſed quia ſciūt inimicā eſſe nature apertā nudāq; expoſi
tionē ſui: quæ ſicut uulgaribus hominū ſenſibus intellectū ſui
uario rex regimine operimētoq; ſubtraxit: ita a prudentibus ar
cana ſua uoluit per fabuloſa tractari. Sic ipſa myſteria figurarū
cuniculis operiunt: ne uel hæc adeptis nudā rerū taliū ſe natura
præbeat: ſed ſūmatibus tm̄ uiris ſapientia interprete ueri arcani
cōſciis contēti ſint reliqui ad uenerationē figuris defendētibus a
uilitate ſecretū. Numenio deniq; inter philoſophos occultorū
curioſiori offenſam numinū: q; Eleuſina ſacra īterpretādo uul- eleuſīæ deæ
gauerit: ſomnia ꝓdiderūt uiſo ſibi ipſas eleuſinas deas habitu
meretricio ante aptū lupanar uidere proſtātes: admirantique &
cauſas nō cōuenientis numinibus turpitudinis cōſulenti reſpō
diſſe iratas: ab ipſo ſe adito pudicitiæ ſuæ ui abſtractas & paſſim
adeuntibus proſtitutas. Adeo enī ita ſe & ſciri & coli numina uo
luerūt: qualiter in uulgus ātiquitas ipſa fabulata ē: quæ & ima
gines & ſimulacra formas; taliū prorſus alienis: & ætates tā īcre
mēti q̄ dīminutiōis ignaris & amictus ornatuſq; uarios corpus
nō habētibus aſſignauit. Secundū hæc Pythagoras ipſe atq; Em
pedocles Parmenides quoq; & Eraclitus de diis fabulati ſūt nec
ſecus Timeus qui ꝓgenies eos; ſicut tradit tū fuerat executus eſt.
His prælibatis anteq̄ ipſa ſōnii uerba tractemus: prius quot ſō
niādi modos obſeruatio deprehēderit cū licētiā figuras; q̄ paſſim
qeſcētibus ingerunt ſub diffinitionē & regulā uetuſtas mitteret
ediſſeramus ut cui eos; gñi ſōniū quo de agimus applicādū ſit
īnoteſcat. Oīum q̄ uidere ſibi dormiētes uident quīq; ſūt prīci ſpēs ſomnii
pales diuerſitates & noīa Aut enī ē ὄνειρος ſecūdū græcos quod
latini ſōniū uocāt aut ὅραμα quod uiſio recte appellat aut χρη
ματισμος quod oraculū nuncupat: aut ē ἐνύπνιον qd̄ inſōniū
dicit. φάντασμα quod Cicero quotiēs opus hoc noīe fuit uiſum
uocauit. Vltīa ex his duo cū uideant cura interpretationis indi
gna q̄ nihil diuinatiōis apportant ἐνύπνιον dico & φάντασμα.
Eſt. n. ἐνύπνιος quotiens circa oppreſſi animi uel corporis ſiue
fortūe q̄lis uigilantē fatigauerit talē ſe īgerit dormiēti. Animi ut
ſi amator delitiis ſuis aut fruentē ſe uideat aut carentē: ſi metuēs
quis īminentē ſibi inſidiis uel poteſtate ꝑſonā: aut īcurriſſe hāc

ὄνειρος somnium
ὅραμα visio
χρηματισμος oraculum
ἐνύπνιον insomnium
φάντασμα visum

ex imagine cogitationū ſuaꝝ aut effugiſſe uideat'. Corporis ſi te-
meto ingurgitatus aut diſten tus cibo uel abūdantia præfocari ſe
extimet uel grauantibns exonerari: aut contra ſi eſuriens cibum:
aut potū ſitiens deſiderate quærere uel etiā inueniſſe uideat': for
tunæ cū ſe quis exiſtimat uel potentia uel magiſtratu aut augeri
pro deſiderio: aut exui pro timore: Hæc & his ſimilia qm̄ ex ha-
bitu mentis quieté ſicut præuenerant ita & turbauerāt dormien
tis: una cū ſomno aduolant & pariter euaneſcūt. Hinc & in ſom
nio nomē nō quia ꝑ ſomnū uidet' (hoc enī eſt huic generi cōmu
ne cū cæteris) ſed quia in ipſo ſomnio tantūmodo eſſe credit' dū
uidet': poſt ſomniū nullā ſui utilitaté uel ſignificationē reliquit:
falſa eſſe inſomnia nec Maro tacuit. Sed falſa ad cælū mittūt in
ſomnia manes: cælū hic uiuoꝝ regionē uocans: quia ſicut dii no
bis: ita nos defunctis ſuperi habemur: amorē quoq; deſcribens:
cuius curā ſemp ſequūt' inſōnia ait: Hærēt infixi pectore uultus
Verbaq;. nec placidam membris dat cura quietem. Et poſt hæc.
Anna ſoror quæ me ſuſpenſam inſomnia terrent?

Phantaſma

φάντασια uero hoc eſt uiſum cū inter uigiliā & adultam quie-
tem in quadā (ut aiunt) patria ſomnii nebula adhuc uigilare ſe
exiſtimans qui dormire uix cœpit: aſpicere uidet' irruētes ī ſe uel
paſſim uagātes formas a natura ſeu magnitudine ſeu ſpecie diſ
crepantes uariaſq; tempeſtates reꝝ uel lætas uel turbulentas. In
hoc genere eſt ἐπιάλτης quom publica perſuaſio quieſcētes opi
natur inuadere & pondere ſuo preſſos ac ſentientes grauare. His
duobus modis ad nullā noſcendi futuri opem receptis tribus cæ
teris in ingeniū diuinationis inſtruimur. Et eſt oraculū quidem

Oraculum

cū in ſōnis parēs uel alia ſcā grauiſq; ꝑſona ſeu ſacerdos uel etiā
deus apte euētuꝝ quid aut nō euētuꝝ faciendū uitandūue denū
ciat. Viſio

Viſio ē aūt cū id qs uidet quod eodē modo quo apparuerat
eueniet: amicū peregre cōmoranté quē non cogitabat: uiſus ē ſi
bi reuerſum uidere: & procedenti obuius quē uiderat uenit ī am
plexus. Depoſitū in quiete ſuſcepit: & matutinus ei precator oc
currit mandās pecuniā tutelæ & fidei cuſtodiæ cælandā cōmittēs

Somnū

Somniū ꝑprie uocat' quod tegit figuris & uelat ābagibus nō ni
ſi interpretatiōe intelligendā ſignificationē rei quæ demōſtratur
quod quale ſit: nō a nobis exponendū eſt: cū hoc unuſquiſq; ex
uſu quid ſit agnoſcat: huius quīq; ſunt ſpēs: aut enī ꝑpriū aut

alienū aut cōmune aut publicū aut generale est. Propriū ē cum se quis facientē patientēue aliquid somniat: alienum cum aliū: cōmune cum se una cum alio: publicum est cum ciuitati foroue uel theatro seu quibuslibet publicis mœnibus actibusue triste uel lætū quid extimat accidisse: generale est cū quis circa solis orbem lunaréue globum seu alia sidera uel cælum omnesq; terras aliquid somniat innouatū. Hoc autē quod Scipio uidisse se rettulit: & tria illa quæ sola probabilia sunt genera principalitatis amplectit: & oēs ipsius somnii species attingit. Est enim oraculum: quia Paulus & Aphricanus uterq; parens sancti grauesq; ambo nec alieni a sacerdotio quid illi euentuꝝ esset enunciarunt Est uisio: quia loca ipsa ī quibus post corpus uel qualis futurus esset aspexit. Est somnium: quia reꝝ quæ illi narratæ sunt: altitudo tecta profunditate prudentiæ non potest nobis nisi sciētia interpretationis aperiri. Ad ipsius quoq; somnii species omnes refert. Est proprium: quia ad supera ipse perductus est & de se futura cognouit. Est alienum: ꝙ quē statum alioꝝ animæ sortitæ sint deprehendit. Est commune: ꝙ eadē loca tam sibi q̄ cæteris eiusdē meriti didicit præparari. Est publicum: ꝙ uictoriā patriæ & Carthaginis interitū & capitolinum triumphum & sollicitudinē futuræ seditionis agnouit. Est generale: ꝙ cælum cæliq; circulos cōuersionisq; concentum uiuo adhuc hōi noua & incognita stellaꝝ etiā ac luminū motus terræq; omnis situm suspiciendo uel despiciendo concepit. Nec dici potest non aptū fuisse Scipionis psonæ somniū quod & generale esset & publicū: quia necdū illi cōtigisset amplissimus magistratus: īmo cū adhuc ut ipse dicit pene miles haberet. Aiūt. n. nō habēda ꝑ ueris de statu ciuitatis somnia: nisi quæ rector eius magistratusue uidisset: aut quæ de plebe nō unus sed multi similia somniassent. ideo apud Homeꝝ cū in cōcilio græcoꝝ Agamēnon sōniū q̄d de instruēdo prælio uiderat publicaret Nestor q nō minus ipse prudētia q̄ oīs iuuēta uiribus iuuit exercitū cōciliās fidē relatis de statu inqt publico credendū regio sōnio: q̄d si alter uidisset: repudiaremus ut futile. Sed non ab re erat ut Scipio etsi necdū adeptus tunc erat cōsulatū nec erat rector exercitus carthagīs sōniaret īteritū cuius erat auctor futurus audiretq; uictoriā bñficio suo publicādā: uideret etiā secreta naturæ uir nō minus phīa q̄ uirtute præcellens

quinq; species somnij

Somnia de statu ciuitatis nō habenda pro ueris nisi quæ Rector siue Magistratus uiderint

Nestor

Somnii por tu

His assertis qui a supius falsitatis insomniorꝝ Virgilium testem citantes eius uersus fecimus mentionē etuti de geminaꝝ somnii descriptione portaꝝ: si quis forte quærere uelit: cur porta ex ebore falsis e cornu ueris sit deputata? instruet auctore Porphyrio: qui in cōmentariis suis hæc in eundē locū dicit ab Homero sub eadē diuisione descriptū. Latet inquit omne ueꝝ: hoc tamen aīa cū ab officiis corporis somno eius paululū libera ē: interdū aspicit nonnunq̄ tendit aciē nec tamē puenit: & cū aspicit tamen nō libero & directo lumine uidet: sed ītericcto uelamine: qđ nexus nature calligantis obducit: & hoc in natura esse idem Virgilius asserit dicens: Aspice nanq; omnem: quæ nunc obducta tuenti Mortales hebetat uisus tibi: & humida circum Calligat nubem eripiā. Hoc uelamen cū in quiete ad ueꝝ usq; aciē introspiciētis admittit: de cornu credit: cuius ista natura est: ut tenuatū uisui puiū sit. Cū aūt a uero hebetat ac repellit obtutū: ebur putatur: cuius corpus ita natura densatū est: ut ad quāuis extremitatē tenuitatis crassum nullo uisu ad ulteriora tendente penetret. Tractatis generibus & modis ad quos somniū Scipionis refert: nūc ipsam eiusdem somnii mentem ipsumq; ppositum: quod græci σκοπον uocant: anteq̄ uerba inspiciant tentemus aperire: & eo pti nere propositū præsentis opis asseramus: si cut iam in principio huius sermonis adstruximus: ut aīas bene de repu. meritorū post corpora cælo reddi: & illic frui beatitudinis ppetuitate nos doceat. Nā Scipionē ipsum hæc occasio ad narrandū somnium puocauit: q̄ longo tpe se testatus est silētio cōdidisse. Cū. n. Lælius quæreret nullas Nasicæ statuas in publico ī interfecti tyrāni remuneratiōe locatas: respōdit Scipio post alia ī hæc uerba: Sed q̄q̄ sapiētibus cōscientia ipsa factoꝝ egregioꝝ āplissimū uirtutis est premiū: tamē illa diuina uirtus nō statuas plūbo inhærentes nec triūphos arescētibus laureis: sed stabiliora quædā & uiridiora premioꝝ gña desiderat: q̄ tñ ista sunt inquit Lælius? Tū Scipio patimini me inquit: qm̄ tertiū diē iā feriati sumus: & cætera quibus ad narrationē somnii uenit docēs illa esse stabiliora & uiridiora premioꝝ gña: quæ ipse uidisset in cælo bonis reꝝpub. seruata rectoribus: sicut his uerbis eius ostendit. Sed quo tis aphricane alacrior ad tutandā rēpu. sic habeto: Omnibus qui patriā conseruauerint: adiuuerint: auxerint: certū esse in cælo & diffini

tum locū ubi beati ſempiterno æuo fruant̃: & paulopoſt hunc certū locū qui ſit deſignans ait: Sed ſic Scipio ut auus hic tuus ut ego qui te genui: iuſticiā cole & pietatē: quæ cū magna in parentibus & propinquis: tū in patria maxima eſt: ea uita uia eſt ī cælū & in hunc cœtū eorꝫ qui iam uixerint & corpore laxati īcolunt locū: quē uides ſignificans galaxian. Sciēdū eſt enī ꝙ locus in quo ſibi uidet̃ eſſe Scipio per quietē: lacteus circulus eſt: ꝙ galaxias uocat̃. Siquidē his uerbis in principio utit̃: oſtendebat aūt Carthaginē de excelſo & pleno ſtellarꝫ illuſtri & claro quodā loco. Et paulo poſt apertius dicit: Erat aūt is ſplendidiſſimo cādore inter flāmas circulus elucens: quē nos (ut a Graiis accepiſtis) orbē lacteū nuncupatis: ex quo mihi oīa contēplanti præclara & mirabilia uidebāt̃. Et de hoc quidē galaxia cū de circulis loq̃mur plenius diſſeremus. ſed iam qm̄ inter libros: quos de repu. Cicero: quoſue prius Plato ſcripſerat: quæ differētia quæ ſimilitudo habeatur: expreſſimus. & cur operi ſuo uel Plato æris iudiciū uel Cicero ſomniū Scipiōis aſſciuerit: ꝙue ſit ab epicureis obiectū Platoni: uel quēadmodū debilis calūnia refellat̃: & quibus tractatibus philoſophi admiſceant: uel a quibus penitus excludant fabuloſa retulimus: adiiciemuſq; poſt hæc neceſſario gña oīum imaginū quæ falſo quæq; uero uident̃ in ſomniis: ipſaſq; diſtinximus ſpecies ſomnioꝝ: ad quas Aphricani ſomniū conſtaret referri: & Scipioni cōuenerit talia ſomniare: & de geminis ſomnii portis: q̃ fuerit a ueteribus expreſſa ſentētia ſup his oībus ipſius ſomnii de quo loquimur: mentē ꝓpoſitūq; ſignauimus: & ptē cæli euidēter expreſſimus: in qua ſibi Scipio ꝓ quietē hæc uel uidiſſe uiſus eſt: uel audiſſe q̃ rettulit. Nūciā diſcutiēda nobis ſūt ipſius ſomnii uerba nō oīa: ſed quæq; uidebunt̃ digna q̃ſitu: Ac prima nobis tractāda ſe ingerit pars illa de numeris: in q̃ ſic ait: Nā cū ætas tua ſeptenos octies ſolis anfractus redituſq; conuerſit: duoq; hi numeri: quorū uterq; plenus: alter altera de cauſa habetur: circuitu naturali ſummā tibi fatalem confecerint: in te unū atq; tuū nomen ſe tota cōuertet ciuitas. Te ſenatus: te oēs boni: te ſocii: te latini intuebunt̃: tu eris in quo nitat̃ ciuitatis ſalus: ac ne multa dictator rēpu. cōſtituas oportet: ſi īpias propinquoꝝ manus effugeris: plenitudinē hic nō fruſtra numeris aſſignat. plēitudo. n. ꝓpe niſi dīnis rebus ſupniſq; nō cōuēit neq; n

Plenitudo numeroꝝ

corpus proprie plenum dixeris: quod cum ſui ſit impatiẽs efflu endo: alieni appetens eſt hauriẽdo: quæ ſi metallicis corporibus non uſu eueniunt: non tamen plena illa ſed uaſta dicenda ſunt Hæc eſt igitur communis numeroꝝ omnium plenitudo: ꝙ cogi tationi a nobis ad ſuperos meanti occurrit prima perfectio incor poralitatis in numeris. Inter ipſos tamen proprie pleni uocãtur ſecundũ hos modos: qui præſenti tractatui neceſſarii ſunt: qui aut uim obtinent uinculorũ: aut corpora rurſus efficiuntur: aut corpus efficiunt. Sed corpus quod intelligendo non ſentiendo cõcipias: totum hoc ut obſcuritatis deprecetur: offenſam paulo altius repetita rerum luce pandendum eſt. Omnia corpora ſup ficie finiuntur: & in ipſam eoꝝ pars ultima terminatur. Hi autẽ termini cum ſint ſemper circa corpora: quorum termini ſũt: in corporei tamen intelliguntur: nam quouſq; corpus eſſe dicetur necdum terminus intelligitur: cogitatio quæ cõceperit terminũ corpus reliquit. Ergo primus a corporibus ad incorporea tranſi tus offendit corporum terminos: & hæc ẽ incorporea prima na tura poſt corpora: ſed non pure nec ad integrum carens corpore Nam licet extra corpus natura eius ſit: tamen non niſi circa cor pus apparet. Cum totum deniq; corpus nominas: etiam ſuperfi cies hoc uocabulo continetur. de corporibus eam tãetſi non res tamen intellectus ſequeſtrat Hæc ſuperficies ſicut eſt corporum terminus: ita lineis terminatur: quas ſuo nomine grammas græ cia nominauit. Dũctis lineæ finiuntur: & hæc ſunt corpora quæ mathematica uocantur: de quibus ſolerti induſtria geometriæ diſputatur. Ergo hæc ſuperficies cum ex alia parte corporis cogi tatur: pro forma ſubiecti corporis accipit numerum linearum. Nam ſeu trium ut trigonum ſeu quattuor ut quadratum ſeu plurium ſit angulorum: totidem lineis ſeſe ad extrema tangen tibus planities eius includitur. Hoc loco admonendi ſumus: ꝙ omne corpus longitudinis latitudinis & altitudinis dimenſioni bus conſtat: ex his tribus in lineæ ductu una dimenſio eſt longi tudo: eſt enim ſine latitudine. Planities uero quam epiphaniam uocant longo latoq; diſtẽditur: alto caret: & hæc planities quan tis lineis contineatur: expreſſimus. Soliditas autem corpoꝝ con ſtat cum his duabus additur altitudo: fit enim tribus dimenſio nibus impletis corpus ſolidum: quod ſtreon uocant: qualis eſt

Linea greco gramma

Corporis di menſio

Planities epyphama

Soliditas Stereon

teſſera: quæ cubus uocat'. Si uero non unius partis ſed totius ue lis corporis ſuperficiē cogitare: quod ꝓponamus eſſe quadratū: ut de uno quod exēplo ſufficiet diſputemus: iā nō quattuor ſed octo anguli colligunt'. quod tū aīaduertis ſi p unū quadratū q̄le prius diximus alteꝝ tale altius īpoſitū mente conſpicias ut altitudo quæ illi plano deerat: adiiciat': fiatq; tribus dimenſionibus īpletis corpus ſolidū quod ſtreon uocant ad imitationē teſſeræ: quæ cubus uocat'. Ex his apparet octonariū numeꝝ ſolidū corpus & eſſe & haberi: ſiquidē unū apud geometras puncti locum obtinet. Duo lineæ ductū faciunt quæ duobus punctis (ut ſupra diximus) coerceāt'. Quattuor uero puncta aduerſum ſe in duobus ordinibus bina per ordinē poſita exprimunt quadri ſpeciē a ſingulis punctis in aduerſum punctū iecta linea Hæc quattuor ut diximus duplicata & octo facta duo quadra ſimilia deſcribunt: quæ ſibi ſuperpoſita additaq; altitudine formam cubi quod eſt ſolidū corpus efficiūt. Ex his apparet antiquiores eſſe numeꝝ ſuperficie & lineis: ex quibus illā conſtare memorauimus formiſque oībus. A lineis enī aſcendit' ad numeꝝ tanq̄ ad priorē ut ītelligat' ex diuerſis numeris lineaꝝ quæ formæ geometricæ deſcribantur Ipſam uero ſupficiē cū lineis ſuis primā poſt corpora diximus ī corporeā eſſe naturā: nec tamen ſequeſtrandā propter perpetuā cū corporibus ſocietatē. Ergo quod ab hac ſurſū recedit: iam pure incorporeū eſt. Numeros autem hac ſuperiores præcedens ſermo patefecit Prima eſt igitur perfectio incorporalitatis in numeris: & hæc eſt (ut diximus) numerorum omnium plenitudo: ſeorſum autem illa (ut ſupradiximus) plenitudo eſt eorum q̄ ad corpus efficiunt aut efficiuntur aut uim obtinent uinculoꝝ: licet alias quoq; cauſas quibus pleni numeri efficiantur: eſſe non ābigā Octonarius
Qualiter autē octonarius numerus ſolidū corpus efficiat ante latis probatum eſt. Ergo ſingulariter quoq; plenus iure dicetur ꝓpter corporeæ ſoliditatis effectū Sed & ad ipſam cæli armoniam ideſt continentiā hunc numeꝝ magis aptum eſſe non dubiū eſt cum ſperæ ipſæ octo ſint quæ mouent': de quibus ſecuturus ſermo procedet: oēs quoq; partes de quibus cōſtat hic numerus tales ſūt ut ex eaꝝ cōpage plēitudo naſcat'. Eſt. n. aut de his q̄ neq; gñant' neq; gñant de monade & ſeptē: q̄ qualia ſint ſuo loco plenius explicabit' aut de duplicato eo q & gñat' & gñat ideſt q̄ttuor

numerus

Львівська бібліотека
АН УРСР
№ СТ 140718

Nam hic numerus quattuor & naſcitur de duobus & octo gene
rat aut cõponit de tribus & quinq; quoꝝ alter primus omnium
numeroꝝ ipar apparuit: quinarii autẽ potentiã ſequẽs tractatus
attinget. Pythagorici uero hunc numeꝝ iuſticiã uocauerũt quia
primus omniũ ita ſoluit in numeros pariter pares hoc eſt in bis
quaterna ut nihilominus in numeros æque pariter pares diuiſio
quoq; ipſa ſoluat in bis bina. Eadẽ quoq; qualitate contexit id
eſt bis bina bis. Cũ ergo & contextio ipſius pari æqualitate proce
dat: & reſolutio æqualiter redeat uſq; ad monadẽ: q̃ diuiſionem
arithmetica rõne nõ recipit: merito ꝓpter æqualẽ diuiſionẽ iuſti
ciæ nomen accepit. & quia ex ſupradictis oĩbus apparet quãta &
partiũ ſuaꝝ & ſeorſum ſua plenitudine nitat iure plenus uocat.

ſeptenarius numerus plenus

Supeſt ut ſeptenariũ quoq; numeꝝ plenũ iure uocitandũ ratio
in medio conſtituta pſuadeat. Ac primũ hoc tranſire ſine admi
ratione nõ poſſumus q̃ duo numeri qui in ſe multiplicati uitale
ſpatiũ uiri fortis includerent: ex pari & ipari conſtituerunt. Hoc
enim uere pfectũ eſt: q̃ ex hoꝝ numeroꝝ pmixtiõe generat. Nã

Impar numerus

impar numerus mas & par fœmina uocatur. Itẽ arithmetici im
parem patris & parem matris appellatione uenerantut. Hĩc &

Par numerus

Thimens Platonis fabricatorem mundanæ animæ deũ partes
eius ex pari & impari: id eſt duplari & triplari numero intertexu
iſſe memorauit: ita ut a duplari uſq; ad octo a triplari uſq; ad ui
gintiſeptẽ ſtaret alternatio mutuãdi. Hi enim primi cubi utriq;
naſcuntur ſiquidẽ a paribus bis bini: quæ ſunt quattuor ſuper
ficiẽ faciũt bis binis bis qui ſunt octo. corpus ſolidũ fingunt. A
diſpari uero ter terna quæ ſunt nouem ſuperficiem reddunt &
ter terna ter id eſt ter nouena quæ ſunt uigintiſeptem primum
æque cibum alterius partis efficiunt. Vnde intelligi datur hos
duos numeros octo dico & ſeptẽ: qui ad multiplicationẽ ãnoꝝ
perfecti in repu. uiri cõuenerũt: ſolos idoneos ad efficiendã mũ
di animã iudicatos quia nihil poſt auctorẽ poteſt eſſe perfectius
Hoc quoq; notandũ eſt: q̃ ſuperius aſſerẽtes comunẽ numeroꝝ
omnium dignitatẽ ãtiquiores eos ſuperficie & lineis eius omni
bus: quæ corporibus oſtẽdimus: procedẽs autẽ tractatus ĩuenit
numeros & ante animã mũdi fuiſſe: quibus illã cõtextã auguſti
ſſima Thimei ratio naturæ ipſius cõſcia teſtis expreſſit. Hĩc eſt
q̃ pronũtiare nõ dubitauerũt ſapiẽtes animã eſſe numerum ſe

mouentē. Nūc uideamus: cur septēarius numerus suo seorsum merito plenus habeat: cuius ut pressius plenitudo noscat primū merita partiū de quibus constat: tū demū quid ipse possit inuestigemus: Constat septenarius numerus uel ex uno & sex uel ex duobus & qnq; uel ex tribus & quattuor: singularꝝ compagum mēbra tractemus: ex quibus fatebimur nullū aliū numerꝝ tā uaria esse maiestate fœcundū: ex uno & sex cōpago prima cōponit Vnū aūt quod monas idest unitas dicit & mas idē & fœmina ē: par idē atq; īpar ipse nō numerus sed fons & origo numerorum Hæ monas initiū finisq; oīum: neq; ipsa principii aut finis sciēs ad sūmū refert deū: eiusq; intellectū a sequentiū numero rerꝝ & potestatū sequestrat: nec in inferiore post deū gradu fustra eam desideraueris. Hæc illa est mens e sūmo enata deo quæ uices temporꝝ nesciēs in uno semp quod adest consistit æuo: cūq; utpote una non sit numerabilis: īnumeras tamē generꝝ spēs & de se creat & intra se continet. Inde quoq; aciem paululū cogitationis inclinans: hanc monadē reperies ad aīam referri. Animæ enim aliena a siluestris contagiōe materiæ tm̄ se auctori suo ac sibi debens simplicē sortita naturā cū se aīandæ īmensitati uniuersitatis infundat: nullū init tamē cū sua unitate diuortium. Vides ut hæc monas orta a prima rerꝝ causa adusq; aīam ubiq; integra & semper indiuidua cōtinuationē potestatis obtineat. Hæc de monade castigatius q̄ se copia suggerebat: nec te remordeat ꝙ cum oī numero præesse uideat: in cōiunctiōe præcipue septenarii prædicet Nulli enī aptius iungit monas incorrupta q̄ uirgini. Huic autē numero idest septenario adeo opīo uirginitatis inoleuit ut Pallas quoq; uocitet. Nā uirgo credit quia nullū ex se parit numerꝝ duplicatus: qui intra denariū coartet quē primū limitē constat esse numerorꝝ. Pallas ideo: quia ex solius monadis fœtu & multiplicatiōe ꝓcessit: sicut Minerua solo ex uno parēte nata ꝑhibet Senarius uero qui cū uno cōiunctus septenarium facit: uariæ ac multiplicis religionis & potentiæ ē Primū ꝙ solū ex oībus numeris qui infra decē sunt de suis ꝑtibus cōstat: habet enī medietatē & tertiā partē & sextā ꝑtē: & ē medietas tria tertia pars duo sexta pars unū: quæ oīa simul sex faciūt. habet & alia suæ ueneratiōis iudicia: sed ne lōgior faciat sermo fastidiū: unum ex oībus eius officiū ꝑsequent: quod ideo prætulimus quia hoc cōmemorato

Septenarius numerus ex qbus cōstat

Monas idest unitas fons et origo numerorum

Monadis encomium

Septenarius numerus virgo

Pallas

Senarius numerus

non ſenarii tantũ ſed & ſeptenarii pariter dignitatis aſtruetur. Humano partui frequẽtiorẽ uſum nouẽ mẽſiũ certo numeroꝝ modulamine natura conſtituit: ſed ratio ſub aſciti ſenarii numeri multiplicationẽ procedẽs etiã ſeptem menſes cõpulit uſur pari. Quambreuiter abſoluteq; duos eſſe primos omniũ numeroꝝ cubos. i. a pari octo ab impari uigintiſeptem. & eſſe imparẽ marem: parẽ fœminã ſuperius expreſſimus. Hoꝝ uterq; ſi ꝑ ſenarium numerum multiplicetur: efficiunt dieꝝ numerum: qui ſeptem menſibus explicãtur. Coeant enim numeri mas ille qui memorat' & fœmina octo ſcilicet & uigĩtiſeptẽ: pariũt ex ſe quĩque & triginta. Hæc ſexies multiplicata creãt decẽ & ducentos. qui numerus dieꝝ mẽſem ſeptimum claudit. Ita eſt ergo natura fœcũdus hic numerus: ut primã humani partus ꝑfectionẽ quaſi arbiter quidã maturitatis abſoluat. Diſcretio uero partus futuri (ſicut Hipocrates refert) ſic in utero dignoſcit'. aut enĩ ſeptuageſimo aut nonageſimo die cõceptus mouet': dies ergo motus q̃cunq; fuerit de duobus ter multiplicatus aut ſeptimũ aut nonũ explicat menſem. Hæc de prima ſeptenarii copulatiõe libata ſint

Hyppocrates Septuageſimo aut Nonageſimo die cõceptus mouetur.

Dyas

Secunda de duobus & q̃nq; eſt ex his Dias quia poſt monadem prima ẽ: primus ẽ numerus. Hæc ab illa oĩpotentia ſolitaria ĩcorporis intelligibilis linea prima defluxit. Ideo & ad uagas ſtellarũ & luminũ ſperas refert': quia hæ quoq; ab illa quæ aplanes dicit' ĩ numeꝝ ſciſſæ & in uarii motus cõtrarietatẽ rectoræ ſunt. Hic ergo numerus cũ quinario aptiſſime iũgit': dũ hic ad errãtes ut diximus: ad cæli zonas ille referat': Sed ille ratione ſciſſionis: hic numero. Illa uero quinario numero proprietas excepta potẽtiæ ultra cæteras eminentis euenit: ꝙ ſolus omnia quæq; ſũt quæq; uidẽt' eſſe cõplexus eſt. Eſſe autẽ dicimus ĩtelligibilia: uideri eſſe corporalia omnia ſeu diuinũ corpus habeãt ſeu caducum. Hic ergo numerus ſimul omnia & ſupra & ſubiecta deſignat. Aut enim deus ſummus eſt: aut mẽs ex eo nata in qua ſpes reꝝ continet': aut mũdi anima quæ animaꝝ omniũ fõs eſt: aut cæleſtia ſunt uſq; ad nos: aut terrena natura eſt. & ſic quinarius reꝝ omnium numerus implet'. De ſecũda ſeptenarii numeri cõiũctione dicta hæc pro affectione breuitatis neceſſitate ſufficiãt. Tertia ẽ de tribus & quattuor: quæ quãtũ uoleat: reuoluamus: Geometrici corporis ab impari patria planities ĩ tribus lineis cõſtat. his

enī trigonalis forma cōcludit'. A pari uero prima in quattuor in uenit'. Itē ſcimus ſecundū Platonē ideſt ſecundū ipſius ueritatis arcanū illa forti inter ſe uinculo colligari: quibus iteriecta medietas præſtat uinculi firmitatē. Cū uero medietas ipſa geminat': ea quæ extima ſunt: non tenaciter tm̄ ſed etiā inſolubiliter uincunt'. Primo ergo ternario numero cōtigit ut inter duo ſūma medium quo uincirēt': acciperet. Quaternarius uero duas medietates primus oīum nactus ē: quas ab hoc numero deus mundanæ molis artifex conditorq; mutuatus inſolubili inter ſe uinculo elemēta deuinxit: ſicut in thimæo Platonis aſſertū ē. Nec aliter tā cōtrouerſa ſibi ac repugnātia & natura coīonē abnuentia promiſceri terrā dico & ignē potuiſſe partā iugabilē cōpetentiā fœderari niſi duobus mediis aeris & aquæ nexibus uincirent'. Ita enī elemēta inter ſe diuerſiſſima opifex tamē deus ordinis oppōrtunitate cō nexuit ut facile iūgerent'. Nā cū bīnæ in ſingulas qualitates eſſēt talē unicuiq; de duabus alterā dedit: ut ī eo cui adhæreret cognatā ſibi & ſimilē repiret. Terra ē ſicca & frigida: Aqua uero frigida & humida ē: hæc duo elemēta licet ſibi p ſiccū humectūq; cōtraria ſint: p frigidū tamen cōmune iūgunt'. Aer humectus & calidus ē: & cū aquæ frigidæ cōtrarius ſit calore: conciliatione tamen ſotii cōpleat' humoris. Sup hūc ignis cū ſit calidus & ſiccus: humorē qdē aeris reſpuit ſiccitate: ſed cōnectitur ſocietatē caloris. Et ita fit: ut ſingula quæq; elemētoꝝ duo ſibi hincinde uicinia ſingulis q̄litatibus uelut quibuſdā āplectātur ulnis. Aq̄ terrā frigore aerē ſibi nectit humore. Aer aquæ humecto ſimili & igni calore ſociat': Ignis aerei miſcet' ut calido: terræ iūgit' ſiccitate Terra ignē ſicco patit': aquā frigore nō reſpuit. Hæc tamē ueritas uīculoꝝ ſi elemēta duo forēt: nihil inter ipſa firmitatis habuiſſet ſi tria minus quidē ualido: aliquo tamē nexu uinciēda nodaret. Inter quattuor uero inſolubilis collegatio eſt: cū duæ ſūmitates duabus īteriectionibus uinciūtur. Quod erit manifeſtius: ſi in medio poſueris ipſā cōtinētiā ſēſus de Timæo Platonis exceptā Diuini decoris īquit ratio poſtulabat talē fieri mūdū: qui & uiſū pateret' & tactū. Cōſtabat autē neq; uideri aliquid poſſe ſine ignis beneficio. neq; tāgi ſine ſolido: & ſolidū nihil eſſe ſine terra. Vnde mūdi omne corpus de igni & terra inſtruere fabricator īcipiēs uidit duo cōuēire ſine medio colligāte nō poſſe. & hoc eē

Quaternarius numerus Elementorū conecxio pulchre explicatur

optimum uinculum: quod & se pariter & a se alliganda deuinciat. Vnam uero interiectionem tunc solum posse sufficere cum superficies sine altitudine uincienda est. At ubi artanda uinculis est alta dimensio: nodum nisi gemina interiectione nõ necti: Inde aerẽ & aquã inter ignẽ terrãq; contexuit: & ita per oĩa una & sibi conueniẽs iugabilis competẽtia cucurit elemẽtoꝝ diuersitatẽ ipsa differẽtiaꝝ æq̃litate cõsotiãs Nã quãtũ ĩterest ĩter aquã & aerẽ & causã densitatis & ponderis tantundem inter aerem & ignem est: Et rursus quod interest inter aerem & aquam causa leuitatis & raritatis: hoc interest ĩter terrã & aquã. Itẽ quod ĩterest inter terrã & aquã causa dẽsitatis & ponderis. hoc ĩterest inter aquã & aerẽ. Et quod inter aquã & aerẽ hoc inter aerem & ignẽ. Et cõtra quod ĩterest inter ignẽ & aerẽ tenuitatis leuitatisq; causa hoc inter aerẽ & aquã ẽ: & quod ẽ inter aerẽ & aquã: hoc inter aquã intelligit̃ & terrã. Nec solũ sibi uicina & cohærentia cõparant̃: sed eadẽ alternis saltibus custodit̃ æqualitas. Nã quod ẽ terra ad aerẽ: hoc ẽ aqua ad ignẽ: & quotiẽs uerteris eãdẽ reperies iugabilẽ cõpetentiã: ita ex ipso quo inter se sunt æqualiter diuersa sociant̃. Hæc eo dicta sunt ut aperta rõne constarer neq; planitiẽ sine tribus neq; societatẽ sine quattuor posse uinciri. Ergo septenarius numerus geminã uim obtinet uinciẽdi: quia ãbæ ꝑtes eius uincula prima sortitæ sũt: ternarius cũ una medietate. quaternarius cũ duabus. Hinc in alio loco eiusdẽ sõnii Cicero de septenario dicit: qui numerus reꝝ oĩum fere nodus ẽ. Itẽ oĩa corpora aut mathematica sunt alũna geometriæ aut talia quæ uisum tactũue patiant̃: hoꝝ priora tribus incrementoꝝ gradibus cõstãt aut enim linea eiicit̃ ex pũcto: aut ex linea supficies: aut ex planitie soliditas. Altera uero corpora q̃ttuor elemẽtoꝝ collato fœdere ĩ robur substãtiæ corpulẽtæ concordi cõcretione coalescũt. Nec non omniũ corporum tres sunt dimẽsiones: longitudo latitudo profunditas: Termini adnumerato effectu ultimo q̃ttuor punctum linea superficies & ipsa soliditas. Item cum quattuor sint elemẽta: ex quibus constant corpora: terra aqua aer & ignis tribus sine dubio interstitiis seperant̃: quoꝝ unũ est a terra usq; ad aquam: ab aqua usq; ad aerem sequẽs: tertium ab aere usque ad ignem. Et a terra quidem usque ad aquam spatiũ necessitas a physicis dicitur. quia uincire & solidare credit̃ quod est in cor

Distancia qualitatum elementarium ad inuicem

interstitia trium elemẽtorum

poribus lutulentū. Vnde Homericus censor cum græcis impre caretur: Vos omnes inquit in terram & aquam resoluamini: in id dicens quod est in natura humana turbidum: quo facta est homini patria concretio. Illud uero quod est iter aquam & aerē armonia dicitur. idest apta & consonans conueniētia: quia hoc spatium est quod superioribus iferiora conciliat: & facit dissona conuenire. Inter aerē uero & ignē obedientia dicitur: quia sicut lutulenta & grauia superioribus necessitate iunguntur: ita supiora lutulentis obedientia compellantur armonia media cōiunctione utriusq; præstāte: Ex quattuor igitur elementis & tribus eorum interstitiis absolutionē corpoꝝ cōstare manifestum est Ergo hi duo numeri tria dico & quatuor tam multiplici inter se cognationis necessitate sociati efficiendis utriusq; corporibus cō sensu ministri fœderis obsequūtur. Nec solum explicādis corpo tribus hi duo numeri collatiuū præstant fauorē: sed quaternariū quidem pythagorici quem Τέτρακτυν uocant: adeo quasi ad perfectionē animæ pertinentem inter arcana uenerantur: ut ex eo & iurisiurandi religionem sibi fecerit ὀυμὰτονἀμέτερα ψυχᾶ παραδόντα Τέτρακτυν p quæ nostræ animæ numerū dedit ipse quaternum. Ternarius uero assignat animam tribus suis partibus absolutam: quaꝝ prima est ratio quam λογιστικόν appellāt Secunda animositas quā θυμικόν uocant: Tertia cupiditas quæ ἐπιθυμητικον nuncupatur. Itē nullus sapientū animā ex symphoniis quoq; musicis constitisse dubitauit. Inter has non paruæ potentiæ est quæ dicitur dyaphason. Hæc constat ex duabus idest diatesserō & diapēte. Fit autē diapente ex emiolio: & fit diatesseron ex epitrito. Et est primus hemiolius tria: & primus epitritus quattuor quod quale sit: suo loco plenius exequemur. Ergo ex his duobus numeris constat diatesseron & diapente: ex quibus diapason symphonia generatur. Vnde Virgilius: nullus disciplinæ expers plene & per omnia beatos exprimere uolēs ait O terq; quaterq; beati. Hæc de partibus septenarii numeri sectātes compendia diximus: de ipso quoq; pauca dicemus. Hic numerus eptas nūc uocat antiquato usu primæ litteræ. Apud ueteres enī septas uocitabat quod græco nomine testabat ueneratiōnē debitā numero. Nā primo omniū hoc numero aīa mūdana generata est: sicut Thimæus Platonis edocuit. Monade enim in

Ternarius numerus

Dyapason
Dyapente
Dyatesseron

Eptas

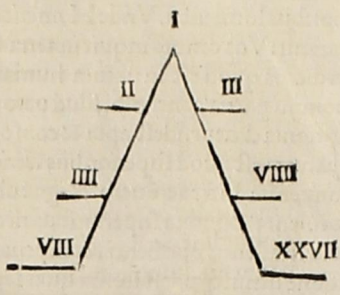

uertice locata: terni numeri ab eadē ex utraque parte fluxerunt. Ab hac pares ab illa īpares ideſt poſt monadē a pte altera duo: īde quattuor: deinde octo ab altera uero pte tria: deinde nouē: & inde uigintiſeptē Ex his numeris facta contextio generationē aīæ imperio creatoris efficit. Nō parua ergo hinc potētia numeri huius oſtenditur: qa mūdanæ aīæ origo ſeptē finibus cōtinet: ſeptē quoq; uagantiū ſperay ordinē illi ſtelliferæ & oēs cōtinēti ſubiecit artifex fabricatoris prouidētia: quæ & ſupioris rapidis motibus obuiarent: & inferiora oīa gubernarent Lunā quoq; quaſi ex illis ſeptima numerus ſeptenarius mouet curſūq; eius ipſe diſpenſat: qd cū multis modis probet: ab hoc incipiat oſtēdi. Luna octo & uiginti prope diebus totius zodiaci ambitū conficit: Nā & ſi p triginta dies ad ſolē a quo pfecta eſt remeat: ſolos tamen fere uigīti octo in tota zodiaci circuitione cōſumit: reliquis ſolē qui de loco īquo eū reliqt abceſſerat: cōprēdit. Sol enim unū de duodeci ſignis ītegro mēſe metit. Pōamus ergo ſole in prima parte arietis cōſtituto ab ipſius (ut ita dicā) orbe emerſiſſe lunā: quod ea naſci uocamus. Hæc poſt uigītiocto dies & horas fere ſeptē ad primā partē arietis redit: ſed illic nō īuenit ſolē. Interea enim & ipſe pgreſſiōis ſuæ lege ulterius abſceſſit: & ideo ipſa necdū putat eo: ūde profecta fuerat: reuertiſſe: quia oculi noſtri tūc nō a prima parte arietis: ſed a ſole eā ſenſerāt proceſſiſſe. Hūc ergo diebus reliqs. i. duobus plus minuſue cōſeqt & tūc orbi eius denuo ſuccedēs ac denuo īde procedēs: rurſus dicit naſci. Inde fere nūq; īeo dē ſigno bis cōtinuo naſcit: niſi ī geminis: ubi hoc nōnūq; euēit quia dies ī eo ſol duos ſupra trigīta altitudinē ſigni morāte conſumit: rariſſimo ī aliis ſi circa primā ſigni partē a ſole procedat. Huius ergo uigītiocto dieꝝ numeri ſeptenarius origo eſt. Nā ſi ab uno uſq; ad ſeptē quātū ſinguli numeri exprimūt: tātū ātecedētibus addēdo procedas: inuenies uigintiocto nata de ſeptē.

Curſus lunæ p zodiacum

Hūc etiā numerꝰ qui ī quater ſeptenos æqua ſorte digerit: ad to
tā zodiaci latitudinē emetiendā remetiendāq; cōſumit: nā ſeptē
diebus ab extremitate ſeptētrionalis oræ obliq̄ meādo ꝑ latū ad
medietatē latitudīs puenit: q locus appellat eclypticus. Septē ſe
q̄ntibus a medio ad imū auſtrale delabit: ſeptem aliis rurſus ad
mediū obliquata cōſcendit: ultimus ſeptē ſeptētrionali redditur
ſūmitati. Ita iſdē q̄ter ſeptēis diebus oēm zodiaci & logitudinē
& latitudinē circū pq; diſcurrit Similibus quoq; diſpēſatiōibus
ebdomadū luminis ſui uices ſēpiterna lege uariādo diſpōit. Pri
mis enim ſeptē uſq; ad medietatē uelut diuiſi orbis excreſcit: &
Δίχοτομος tūc uocat. Secūdis orbē totū renaſcēs ignes colligē- Dichtomos
do iā cōplet: & plēa tūc dicit. Tertiis dichotomos rurſus efficit: lunæ
cū ad medietatē decreſcēdo contrahit. Quartis ultima lūinis ſui
diminutiōe tenuat. Septē quoq; ꝑmutationibus quas faſis uo-
cant græci: toto mēſe diſtinguit: cū naſcit: cū fit dichotomos &
cū fit ἀμφίκυρτος cū plena & rurſus āphicyrtos ac denuo dicho Amphicyr-
tomos & cū ad nos lūinis uniuerſitate ꝑuat: āphicyrtos ē aūt cū tos lunæ
ſupra diametꝝ dicothomi ē ātē q̄ orbis cōcluſiōe cīgat: uel de or
be iā minuēs īter medietatē ac plenitudinē īſup mediā lūinis cur
uat eminētiā. Sol quoq; ipſe de quo uitā oīa mutant: ſeptimo
ſigno uices ſuas uariat. na a ſolſtitio hiemali ad ſolſtitiū æſtiuū
ſeptimo puenit ſigno: & atropico uerno uſq; ad actūnale tropi
cū ſeptimi ſigni peragratiōe producit. Tres quoq; cōuerſiones Lucis cōuer
lucis ætherеæ ꝑ hūc numerꝰ cōſtāt. Eſt aūt prima maxīa: ſecūda ſiones
media: mīma ē tertia. et maxīa ē āni ſecūdū ſolē: media mēſis ſe
cūdū lunā: minima diei ſecūdū ortum & occaſum Eſt uero una
quæq; cōuerſio q̄dripertita. & ita cōſtat ſeptenus numerus ideſt
ex tribus generibus cōuerſionum: & ex quattuor modis quibus
unaquæq; cōuertit. Hi ſunt autē q̄ttuor modi. Fit enim prima
humida: deīde calida: inde ſicca: & ad ultimū frigida Et maxīa
cōuerſio ideſt āni humida eſt uerno tēpore: calida æſtiuo: ſicca
auctūno: frigida ꝑ hyemē. Media autē cōuerſio mēſis ꝑ lunam
ita fit: ut prima ſit ebdomas humida: quia naſcēs luna humorē
aſſolet cōcitare. Secūda calida adoleſcente ī ea iā luce de ſolis aſ-
pectu: Tertia ſicca quaſi plus ab ortu remota. Quarta frigida cōuerſio diei
deficiēte iā lumine. Tertia uero cōuerſio quæ ē diei ſecūdū ortū minim.
& ocaſū ita diſponit: q; humida ſit uſq; ad primā de quattuor

partibus partē diei: calida usq; ad secūdā: sicca usq; ad tertiam
Oceani incrementum quarta iam frigida. Oceanus qnoq; in incremēto suo hūc numerū tenet. Nam primo nascentis lunæ die fit copiosior solito: minuit' paulisp secundo: minorēq; uidet eū tertius q̄ secundus: & ita decrescēdo ad diē septimū puenit. Rursus octauus dies māet septimo par. & nonus fit similis sexto: decimus quinto: & undecimus fit q̄rto par: tertio quoq; duodecimus: & tertiusdecimus fit similis secūdo: quartusdecimus primo. Tertia uero ebdomas eadē facit quæ prima: quarta eadē quæ secunda. Hic deniq; ē numerus qui hoīem concipi formari edi uiuere ali ac p oēs ætatum gradus tradi senectæ atq; omnino cōstare facit. Nā ut illud taceamus q̄ uteꝝ nulla ui seminis occupatū hoc dieꝝ numero natura constituit uelut decreto exonerandæ mulieris uectigali mense redeunte purgari: Hoc tamen prætereundū nō est quia semē qd' post iactū sui intra horas septē nō fuerit in effusionē relapsum:
Quomō format' homo ī utero hæsisse in uitā ,pnunciat'. Veꝝ semine semel intra formandi hominis monetā locato: hoc primū artifex natura molit' ut die septimo folliculū genitiuū circundet humori ex mēbrana tam tenui qualis in ouo ab exteriore testa claudit' & intra se claudit liquorē. Hoc cum a physicis deprehensum sit: Hipocrates quoq; ipse qui tā fallere q̄ falli nescit expimēti certus asseruit referēs in libro qui de natura pueri inscribit': tale seminis receptaculū de utero eius eiectū quale septimo post conceptum die intellexerat Mulierē enī semine non effuso ne grauida maneret orantē īpauerat saltibus cōcitari: atq; septimo die saltu eiectū cū tali folliculo qualem supra rettulimus suffecisse conceptui. Hoc Hipocrates Straton uero peripatheticus & Diocle Caristus p septenos dies concepti corporis fabricā hac obseruatione dispensant ut ebdomadæ secunda credant guttas sanguinis in superficie folliculi: de quo diximus apparere: tertia demergi eas introrsū ad ipsum conceptiōis humorē: quarta humorē ipsū coagulari ut quidā uelut inter carnē & sanguinē liquida adhuc soliditate cōueniat: quīta
corporis formatio uero interdū fingi in ipsa substātia humoris humanā figurā magnitudine quidē apis: sed ut in illa breuitate membra oīa & designata totius corporis liniamēta consistāt. Ideo autē adiecimus ī terdū: quia cōstat quotiens quinta ebdomadæ fingit' designatio ista membroꝝ: mēse septimo maturari partum. Cum autē nono

mẽse absolutio futura ẽ: siquidẽ fœmina fabricat̃ sexta ebdomadæ iã mẽbra diuidi: si masculus septima. Post partũ uero utrũ uictuꝫ sit quod effusũ ẽ: an in utero sic præmottuũ: ut tm̃modo spirans nascat̃: septima hora discernit. Vltra hunc enĩ horaꝫ numeꝫ quæ præmortua nascunt̃: aeris alitũ ferre nõ possũt quẽquisq; ultrã septẽ horas sustinuerit: intelligit̃ ad uitã creatus nisi alter forte qualis pfectũ potest casus eripiat. Itẽ post dies septẽ iactat reliquias ũbelici: & post bis septẽ ĩcipit ad lumẽ uisus eius moueri: & post septies septẽ libere iã & pupillas & totã faciẽ uertit ad motus singulos uidendoꝫ. post septẽ uero mẽses dentes ĩcipiũt mandibulis emergere: & post bis septẽ sedet sine casus timore: post ter septẽ sonus eius in uerba prorũpit & post quater septẽ nõ solũ stat firmiter sed & incedit. Post quinquies septẽ ĩcipit lac nutricis horrescere: nisi forte ad patientiã longioris usus cõtinuata cõsuetudine protrahat̃: post ãnos septẽ dẽtes qui primi emerserãt aliis aptioribus ad cibũ solidũ nascẽtibus cedũt: eo dẽq; anno. i. septĩo plene absoluit̃ integritas loq̃ndi: unde & septẽ uocales lr̃æ a natura dicũt̃ inuẽtæ: licet latinitas easdẽ modo lõgas modo breues pronũciãdo quĩq; pro septẽ tenere maluerit. Apud quos tñ si sonos uocaliũ nõ apices numeraueris: similiter septẽ sũt: post aũt bis septẽ ipsa ætatis necessitate pubescit. Tũc enĩ moueri incipit uis generatiõis in masculis & purgatio fœminaꝫ: Ideo & tutela pueris quasi uirile iã robur absoluit̃: de qua tñ fœminæ ꝓpter uotoꝫ festinationẽ maturius biẽnio legibus liberant̃: post ter septenos ãnos genas flore uestit iuuẽta: idẽq; annus finẽ in lõgũ crescẽdi facit: & quarta ãnoꝫ ebdomas ĩpleta in latũ quoq; crescere ultra iã phibet: qnta oẽ uiriũ quãtæ ĩesse unicuiq; possũt cõplet augmẽtũ: nullo q; mõ põt qsq̃ se fortior fieri ĩter pugiles deniq; hæc consuetudo seruat̃ ut quos iã coronauere uictoriæ: nihil de se ãplius ĩ incremẽto uiriũ spent. q uero exptes gloriæ huius usq; illo mãserũt a ꝓcessiõe discedãt. Sexies uero septeni anni seruãt uires ãte collectas nec diminutionẽ nisi ex accidẽti euenire patiũt̃, sed a sexta usq; ad septimã septimanã fit qdẽ diminutio: sed occulta & q̃ detrimentũ suũ apta defectiõe nõ ꝓdat: Ideo nõnullaꝫ reꝫpu. is mos ẽ ut post sextã ad militiã nemo cogat̃: ĩ pluribus dat̃ remissio iusta post septimã Notãdũ uero q cũ numerus septẽ se multiplicat: facit ætatẽ q̃ ꝓprie pfecta

Partus

Dẽtes quando oriunt̃ in pueris

Vocales. vii.

Hoĩs incrementũ ꝓ numerũ septenarium

& habet & dicit: adeo ut illius ætatis homo utpote qui pfectionē & attigerit iā & necdū præterierit & cōsilio aptus sic nec ab exercitio uirtū alienus habeat. Cū uero decas qui & ipse pfectissimus numerus pfecto uumero. i. eptadi iūgit: ut aut decies septē aut septies deni cōputent āni: hæc a physicis credit meta uiuendi: & hoc uitæ humanæ pfectū spatiū terminat quod quisqs excesserit ab oī officio uacuus soli exercitio sapiētiæ uacat: & oēm usum sui in suadēdo habet alios numeros uacatiōe reuerēdus. A septīa enī usq; ad decimā septimanā pro captu uirtū q̄ adhuc singulis pseuerāt uariant officia. Idē numerus totius corporis mēbra disponit: Septē enī sunt intra hoīem quæ a græcis nigra mēbra uocitant: lingua cor pulmo iecur lien renes duo. & septē alia cū uenis & meatibus q̄ adiacēt singulis ad cibū & spirītū accipiēdum reddendūq; sunt deputata: guttur stomachus aluus uesica & ite stina principalia tria: quoꝝ unū dissipiū uocat quod uētrem & cætera intestina secernit. Alterū mediū quod græci messenterō dicūt: Tertiū quod ueteres irā uocarūt: habetq; principiū ite stiorū oīum & cibi detrimēta deducit. De spiritu aūt & cibo quibus accipiēdis ut relatū ē atq; reddēdis membra quæ diximus de meatibus sibi adiacētibus obsequūt: hoc obseruatum ē q̄ sine haustu spiritus ultra horas septē sine cibo ultra totidē dies uita non durat. Septē sunt quoq; gradus in corpore qui dimensionē altitudinis ab imo in supficiē cōplent medulla os neruus uena arteria caro cutis: hæc de interioribus. In apto quoq; septē sunt corporis ptes: caput pectus manus pedesq; & pudendū Itē quæ diuidunt non nisi septē cōpagibus iuncta sunt: ut in manibus ē humerus brachiū cubitus uola & digitorū nodi terni. In pedibus uero fœmur genu tibia pes ipse: sub quo uola ē & digitorū similiter nodi terni: Et quia sensus eorūq; mysteria natura in capite uelut i arce cōstituit: septē foraminibus sensuū celebrāt officia. i. ōris: ac deinde oculorū narium & aurium binis: unde non īmerito hic numerus totius fabricæ dispensator & dominus ægris quoq; corporibus periculum sanitatemue denūciat. Immo ideo & septē motibus omne corpus agitatur. aut enim accessio ē aut recessio aut in læuā dextrāue deflexio: aut sursū quis seu deorsū mouet aut i orbē rotat. Tot uirtutibus īsignitus septēarius q̄s uel de ptibus suis mutuat uel totus exercet iure plenus & hēt & dī & absoluta

uiuēdi meta

Mēbra hoīs dispōsita p numeros septenarium

Dissipium
Messenterō
Ira

corporis partes septem
Manus partes septem
Pedis partes septem
Capitis foramina septē.

Motus corporis. vii.

(ut arbitror)rõne iam cõstitit:cur diuersis ex causis octo & septẽ pleni uocent̃.Sẽsus aũt hic ẽ:cũ ætas tua quinquagesimũ & sextũ annũ cõpleuerit quæ sũma tibi fatalis erit spes quidẽ salutis publicæ te uidebit:& pro remediis cõis bonoꝝ oĩum statꝰ uirtutibus tuis dictatura debebit̃:sed si euaseris insidias propinquoꝝ nã p septenos octies solis anfractus reditusq; quinquaginta & sex significat ãnos:anfractũ solis & reditũ annũ uocans:anfractũ propter zodiaci ambitũ:reditũ quia eadẽ signa p ãnos singulos certa lege metit̃.Hic quidã mirant̃ quid sibi uelit ista dubitatio si effugeris quasi potuerit diuina aĩa & olim cælo reddita atq; hic maxime scĩam futuri professa nescire:possit ne nepos suus: an nõ possit euadere. Sed nõ aduertũt hãc hr̃e legẽ oĩa uel signa uel sõnia ut de aduersis obliq̃ aut denũcient aut minent̃ aut moneant:& ideo quædã cauẽdo trãsimus.alia exorando & litãdo uitant̃.Sũt alia ineluctabilia quæ nulla arte nullo auertũt̃ ingenio. Nã ubi admonitio ẽ uigilantia cautiõis euadit̃:quod apportant minæ litatio propiciatiõis auertit:nũq̃ denũciata uanescũt:Hic subiicies. Vnde igit̃ ista discernimus ut possit cauendũ ne an exorandũ an uero patiendũ sit deprehẽdi?̃ Sed præsentis operis fuerit insinuare qualis soleat in diuinatiõibus esse affectata cõfusio ut desinas de ĩcerta uelut dubitatiõe mirari. Cæteꝝ in suo quoq; ope artificis erit signa quærere quibus ista discernat:si hoc uis diuina nõ ĩpedit. Nã illud:prohibẽt nã cætera parcæ Scire: Marõis ẽ ex intima disciplinæ profũditate sentẽtia.diuulgatis etiã docemur exẽplis q̃ plene semp cũ prædicũt̃ futura ita dubiis obserãt̃ ut tñ diligẽs scrutator nisi diuinitus(ut diximus)ĩpediat̃ subesse repiat apprehendẽdæ uestigia ueritatis ut ecce homericũ sõniũ a Ioue ut dicit̃ missũ ad cõserendã futuro die cũ hostibus manum sub apta ꝓmissiõe uictoriæ spem regis aĩauit.ille diuinũ uelut secutus oraculũ cõmisso prælio amissis seruoꝝ plurimis uix ægre que in castra remeauit:nũ dicendũ ẽ deũ mãdasse mẽdaciũ?̃ nõ ita ẽ.Sed quia illũ casum græcis fata decreuerant: latuit ĩ uerbis somnii:quod aĩaduersum uel a uere uincendũ uel ad cauẽdum saltẽ potuisset instruere:Habuit enĩ præceptio ut uniuersus producerẽt̃ exercitus. At ille sola pugnãdi hortatiõe cõtẽtus nõ uidit q̃d de ꝓducẽda uniuersitate præceptũ sit prætermissoq; Achille qui tũc recẽti lacessitus iniuria ab armis cũ suo milite feriabat̃ rex

ꝓgressus in prælium & casum qui debebat excepit & absoluit sō nium inuidia mentiendi non omnia de imperatis sequendo. Pa rem obseruantiæ diligentiam homericæ per omnia pfectiōis imi tator Maro in talibus quoq; rebus obtinuit. Nā apud illū Aene as ad regionē instruendo regno fataliter eligendā satis abundeq; delio instructus oraculo in errorē tamen unius uerbi negligentia relapsus ē. Nō quidē locoꝝ fuerat quæ petere deberet nomen in sertū: Sed cū origo uetus parentū sequenda diceret: fuit ī uerbi ꝙ inter Cretā & Italiā quæ ipsius gētis auctores utraq; produxes rant magis ostēderet: & quod aiunt digito demonstraret Italiā. Nā cū fuissent inde Teucer hinc Dardanus uox sacra sic alloq̄n do: Dardanidæ duri: aperte cōsulētibus Italiā de qua Dardanus ꝓfectus esset obiecit: appellādo eos parētis illius noīe: cuius erat origo rectius eligēda. & hic certe quidē denūciatiōis est: quod de Scipionis fine prædicit. Sed gratia conciliandæ obscuritatis īser ta dubitatio: dicto tamen quod indicio somnii cōtinet absoluit: Nā cū dicit circuitu naturali sūmā sibi fatalē confecerint: uitari hunc finē nō posse pronūciat. Quod autē Scipiōi reliquos uitæ actus sine offensa dubitādi per ordinē rettulit: & de sola morte similis ē uisus ambigēti: hæc ratio ē: ꝙ siue dū humano uel mœ tori parcit uel timori: seu ꝙ utile est hoc maxime latere pronius cætera oraculis q̄ uitæ finis exprimit: aut cum dicit non sine ali qua obscuritate profertur. His aliqua ex parte tractatis progre diamur ad reliqua. Sed quo sis Aphricane alacrior ad tutandam rempu. sic habeto: Omnibus qui patriā conseruauerint adiuue rint auxerint certū esse in cælo diffinitū locū ubi beati æuo sem piterno fruāt. nihil ē enī illi prīcipi deo q oēm mūdū regit quod quidē in terris fiat acceptius: q̄ cōcilia cœtusq; hoīum iure socia ti quæ ciuitates appellant: eaꝝ rectores & seruatores hinc ꝓfecti huc reuertunt. Bene & opportune postq̄ de morte prædixit mox præmia bonis post obitū spanda subiecit: qbus adeo a metu præ dicti īteritus cogitatio uiuētis erecta ē ut ad moriēdi desiderū ul tro animaret maiestate promissæ beatitudinis & cælestis habita culi: sed de beatitate q̄ debet cōseruatoribus patriæ pauca dicen da sunt ut postea locū oēm quē hic tractandū recepimus resol uamus. Solæ faciūt uirtutes beatū nullaq; alia quisq̄ uia hoc no men adipiscit. unde qui existimāt nullis nisi philosophantibus

Beatitudo q̄ datur patriæ cōseruatori bus

ineſſe uirtutes: nullos præter philoſophos beatos eſſe pronũciãt Agnitionẽ enim rerũ diuinarũ ſapientiã proprie uocantes: eos tantũmodo dicunt eſſe ſapientes qui ex acie mentis reqrunt & quærendi ſagaci diligentia cõprehendunt: & quantum uiuendi ſpicuitas præſtat imitantur. Et in hoc ſolo eſſe aiunt exercitia uirtutum: quarũ officia ſic diſpenſant. Prudentiæ eſſe mundum iſtũ & omnia quæ in mundo inſunt diuinorum contemplatione deſpicere: omnemq; animæ cogitationẽ in ſola diuina dirigere. Tẽperantiæ omnia relinquere inquantum natura patitur: quæ corporis uſus requirit. Fortitudinis: non terreri animam a corpore quodam modo ductu philoſophiæ recedentẽ: nec altitudinẽ perfectæ ad ſuperna aſcenſionis horrere. Iuſticiæ: ad unam ſibi huius præpoſiti conſentire uiam uniuſcuiuſq; uirtutis obſequium atq; ita fit ut ſecundum hoc tam rigidæ diffinitionis abruptum reꝛpu. rectores beati eſſe non poſſint. Sed Plotinus inter philoſophiæ profeſſores cum Platone princeps libro de uirtutibus gradus earum uera & naturali diuiſionis ratione compoſitos per ordinem digerit. Quattuor ſunt inquit quaternarum genera uirtutum: Ex his primæ politicæ uocantur: ſecundæ purgatoriæ: tertiæ animi iam purgati: quartæ exemplares. Et ſunt politicæ hominis: quia ſociale animal eſt: His boni uiri reipu. conſulũt: urbes tuentur. hi parentes uenerantur: liberos amant: proximos diligunt: his ciuium ſalutem gubernãt: his ſocios circũſpecta prouidentia protegunt: iuſta liberalitate deuinciunt: hiſq; ſui memores alios fecere merendo: & eſt politici prudentia ad rationis normam: quæ cogitat quæq; agit uniuerſa dirigere: ac nihil præter rectum uel laudabile facere: humaniſq; actibus tanquã diuinis arbitris prouidere. Prudentiæ inſunt: ratio: intellectus: circũſpectio: prouidentia: docilitas: cautio. Fortitudinis eſt animũ ſupra periculi metum agere: nihilq; niſi turpia timere: tolerare fortiter uel aduerſa uel proſpera. Fortitudo præſtat magnanimitatẽ fiduciã ſecuritatẽ magnificentiã conſtantiam tolerantiã firmitatẽ. Tẽperantiæ: nihil appetere pœnitendũ: in nullo legem moderatiõis excedere: ſub iugo rationis cupiditatẽ domare. Tẽperãtiã ſequũt modeſtia uerecũdia abſtinẽtia caſtitas hõeſtas moderatio pcitas ſobrietas pudicitia. Iuſticiæ ſeruaĩ unicuiq; qd' ſuũ ẽ deiuſticia ueniũt inocẽtia aĩcitia cõcordia pietas religio affectus

Virtutũ exercitia

Politicæ uirtute

Vir bonus

humanitas. His uirtutibus uir bonus primū sui atq; īde reipu. rector efficit: iuste ac prouide gubernās humana non deserēs. Secundæ quas purgatorias uocant: hominis sunt: qui diuini capax ē solūq; animū eius expediunt: qui decreuit se a corporis cogitatione purgare: & quadā humanorū fuga solis se inserere diuinis: Hæc sunt ociosorū qui in reipu. actibus se sequestrant. Harum quid singulæ uelint supius expressimus: cū de uirtutibus philosophantiū diceremus. quas solas quidā existimauerūt esse uirtutes. Tertiæ sunt purgati iam defæcatiq; animi & ab omni mundi huius aspergine presse pureq; detersi. Illic prudētiæ est diuina nō quasi in electiōe præferre: sed sola nosce & hæc tanq̄ nihil sit aliud intueri: Tēperantiæ teneras cupiditates nō reprimere: sed penitus obliuisci. Fortitudinis: passiones ignorare nō uincere ut ne sciat irasci: cupiat nihil. Iusticiæ: ita cū supera & diuina mēte sociari ut seruet ppetuū cū ea fœdus imitando. Quartæ sunt quæ in ipsa diuina mēte consistūt: quā diximus νοῦν uocari: a quarū exēplo oēs reliquæ per ordinē defluūt. Nā si reipu. aliæ multo magis uirtutū ideas esse in mente credendū est. Illic prudētia ē mēs ipsa diuina: Tēperantia quod in se ppetua intentione cōuersa ē. Fortitudo q̄ semp idē est nec aliquando mutat: Iusticia q̄ perenni lege a sempiterna operis sui cōtinuatione non flectitur. Hæc sunt quaternarū quattuor genera uirtutū: quæ præter cætera maxima in passionibus habent differentiā sui. Passiones aūt (ut scimus) uocant: quod homines metuūt cupiūtq;: dolent gaudētq; Has primæ molliunt: secūdæ auferunt: tertiæ obliuiscūt: ī quartis nefas est nominari. Si ergo hoc est officium & effectus uirtutum beare: constat autem & politicas esse uirtutes: igitur & politicis efficiuntur beati. Iure ergo Tullius de reipu. rectoribus dixit ubi beati æuo sempiterno fruantur: Qui ut ostenderet alios ociosis: alios negociosis uirtutibus fieri beatos: non dixit absolute nihil esse illi prīcipi deo acceptius q̄ ciuitates sed adiecit quod quidē ī terris fiat ut eos q ab ipsis celestibus īcipiūt: discerneret a rectoribus ciuitatū qbus p terrenos actus iter parat ad cælū. Illa aūt diffinitiōe qd prestius potest esse? quid cautius de noīe ciuitatū q̄ cōcilia inqt cœtusq; hominū iure sociati quæ ciuitates appellāt? nā & seruilis quōdā & gladiatoria manus cōcilia hoīum & cœtus fuerūt: sed non iure sociati. Illa autē sola iusta est multi

uirtutes purgati animi

Passiones aī

tudo: cuius uniuersitas in legum cõsentit obsequiũ: Quod uero ait: Rectores hasq; & seruatores hinc ꝓfecti huc reuertũt: hoc modo accipiendũ ẽ. Animas q; originẽ manare de cælo inter recte philosophantes indubitatæ constat esse sentẽtiæ: & aiæ dum corpore utit̃ hæc est perfecta sapientia ut unde orta sit: de quo fõte uenerit: recognoscat. Hinc illud a quodã inter alia festiua seu mordacia serio tamẽ usurpatũ est de cælo descẽdit γνῶθι σεαυτόν. Nã & delphici uox hæc fertur oraculi consulẽti ad beatitatẽ: quo itinere pueniret. Si te inquit cognoueris: sed & ipsius fronti tẽpli hæc inscripta sententia ẽ. Homini autẽ ut diximus una ẽ agnitio sui: si originis natalisq; principia exordia prima respexerit nec se quæsiuerit extra. Sic enĩ aĩa uirtutes ipsas conscientia nobilitatis induit̃: quibus post corpus euecta eo unde descenderat: reportat̃ quia nec corporea sordescit uel oneratur eluuie: quæ puro ac leui fomite uirtutũ rigat̃: nec deseruisse unq̃ cælũ uidet̃: quod respectu & cogitationibus possidebat. Hinc aĩa quam in se pronã corporis usus efficit: atq; in pecudẽ quodãmodo reformauit ex homine: & absolutionẽ corporis perhorrescit: & cũ necesse ẽ nõ nisi cũ gemitu fugit indignata sub umbras. Sed nec post mortem facile corpus relinquit: quia nõ fũditus corporeæ excedũt pestes sed aut suũ oberrat cadauer aut noui corporis ambit habitaculũ non humani tãtũmodo: sed ferini quoq; electo genere moribus congruo: quos in homine libẽter exercuit: mauultq; oĩa perpeti: ut cælũ quod uel ignorando uel dissimulando uel potius prodẽdo deseruit: euadat. Ciuitatũ uero rectores cæteriq; sapientes cælũ respectu uel cũ adhuc corpore tenẽt̃ habitãtes: facile post corpus cælestẽ quam pene non reliquerant sedẽ reposcunt. Nec enĩ de nihilo aut de uana adulatione ueniebat q; quosdã orbium cõditores aut claros in repu. uiros in numeꝝ deoꝝ consecrauit antiqtas. Sed Hesiodus quoq; diuinæ sobolis assertor priscos reges cũ diis aliis enumerat: hisq; exẽplo ueteris potestatis etiã in cælo regendi res humanas assignat officium: & ne cui fastidiosum sit si uersus ipsos ut poeta græcus protulit: iseremus: referemus eos ut ex uerbis suis in latina uerba conuersi sunt.

Sapiẽtia pfecta

Vrbiũ cõditores relati ĩter deos

Indigetes diui fato summi Iouis hi sunt:
Quondam homines modo cum superis humana tuentes:
Largi ac munifici ius regum nunc quoque nacti.

Hoc & Virgilius nō ignorat: qui licet argumento ſuo ſeruiēs heroas in inferos religauerit: non tamē eos abducit a cælo: ſed æthera his deputat largiorē & noſce eos ſolē ſuū ac ſua ſidera ꝓfitetur ut geminæ doctrinæ obſeruationes præſtiterint & poeticæ figmētum & philoſophiæ ueritatē. Et ſi ſecundum illum res quoq; leuiores q̄s uiui exercuerant etiā poſt corpus exercent: q̄ gr̄a curruū
Armoꝝq; fuit uiuis quæ rura nitentis
Paſcere equos: eadem ſequitur tellure repoſtos.

A plāes ſpæra habitaculū animaꝝ

Multo magis rectores quondā urbium recepti in cælū curam regendoꝝ hominū non relinquūt. Hæ aūt animæ in ultimā ſperā recipi creduntur: quæ aplanes uocatur. Nec fruſtra hoc uſurpatum eſt: ſiquidē inde profectæ ſunt. Animus enim necdum deſiderio corporis irretitis ſiderea pars mūdi præſtat habitaculū: & inde labuntur in corpora. Ideo his illo. Eſt redditio qui merētur. Rectiſſime ergo dictum eſt cū in galaxian quē aplanes cōtinet: ſermo iſte procedat: hinc profecti hunc reuertunt: ad ſeq̄ntia trāſeamus. Hic ergo & ſi eram pterritus non tā mortis metu q̄ inſidiaꝝ a meis quæſiui tamen uiueret ne ipſe & Paulus pater & alii quos nos extinctos arbitraremur? uel fortuitis & īter fabulas elucent ſemina infixa uirtutum: quæ nunc uideas licet ut e pectore Scipionis uel ſomniātis emineant. In re enim una politicaꝝ uirtutum homniū pariter exercet officiū. Quod non labitur āimo prædicta morte præterritus: fortitudo eſt. Quod ſuoꝝ terretur inſidiis: magiſq; alienū facinus: q̄ ſuum horreſcit exitiū: de pietate & nimio in ſuos amore procedit. Hæc autē diximus ad iuſtitiā referri: quæ ſeruat unicuiq; quod ſuū eſt. Quod ea quæ arbitrabat non ꝓ cōpertis habet: ſed ſpreta opiniōe quæ minus cautis animis pro uero inoleſcit: quærit dicere certiora: indubitata prudentia eſt: Quod cum perfecta beatitas & cæleſtis habitatio humanæ naturæ in qua ſe nouerat eſſe promittitur: audiēdi tamen talia deſideriū frenat tēperat & ſequeſtrat: ut de uita aui & patris interroget: quid niſi temperantia eſt? ut iam tū liqueret Aphricanū per quietem ad ea loca quæ ſibi deberētur adductū? In hac autem interrogatione de animæ immortalitate tractatur Ipſius enim cōſultationis hic ſenſus eſt. Nos inquit arbitrabamur animam cum fine moriētis extingui: nec ulterius eſſe poſt hominē. Ait enim quos extīctos eſſe arbitraremur. Quod autē

extinguit esse iā desinit. Ergo uelī dicas īquit. Si & pater paulus tecū & alii supsūt Ad hāc īterrogatōnē q̄ & de parētibus ut a pio filio & de cæteris ut a sapiēte ac naturā ipsā discutiēte protestit: quid ille respōdit? Immo uero īquit: hi uiuunt q̄ corporū uinculis tāq̄ e carcere euolauerūt. Vestra uero quæ dī esse uita: mors ē. Si ad īferos meare mors ē: & uita ē esse cū superis: facile discernis quæ mors animæ quæ uita credēda sit. Si cōstiterit qui locus habēdus sit īferor̄: ut aīa dum adhunc trudit mori: cū ab hoc proculē uita frui: & uere supesse credatur. Et quia totū tractatum quē ueterum sapiētia de īuestigatione huius quæstionis agitauit in hac latētē uerbor̄ paucitate reperies: ex oībus aliqua q̄bus nos de rei quā quærimus absolutione sufficiet admoneri: amore breuitatis excerpsimus: Añq̄ studiū philosophiæ circa naturæ īquisitionē ad tātum uigoris adolesceret: q̄ pdiuersas gētes auctores ī cōstituēdis sacris cerimoniar̄ fuerūt: aliud esse īferos negauerūt q̄ ipsa corpa q̄bus īclusæ aīæ carceré fedū tenebris horridū sordibus & cruore patiunt. Hoc aīæ sepulcrū hoc ditis cōcaua hoc īferos uocauerūt: Et oīa quæ illic esse credidit fabulosa psuasio: ī nobismetipsis & in ipsis humanis corporibus assignare conati sunt: obliuionis fluuiū aliud nō esse asserētes q̄ erroré aīæ obliui scentis maiestatē uitæ prioris: qua ante q̄ ī corpus truderet potiora ē solāq̄ esse ī corpe uitā putātis. Pari īterpretatione flegethō tē ardores irar̄ & cupiditatū putarunt. Acherōtē quicquid fecisse dixisseue usq̄ ad tristitiā humanæ uarietatis more nos pœnitet. Cocytum quicquid hoīes ī luctum lachrymasq̄ compellit. Stygem quicquid īter se humanos aīos in gurgite mergit odior̄. Ipsā quoq̄ pœnar̄ descriptionē de ipso usu cōuersationis humanæ sumptam crediderunt. Vulturem iecur immortale tondentē nihil aliud intelligi uolentes q̄ tormenta cōscientiæ obnoxia flagitio uiscera interiora rimantis: & ipsa uitalia indefessa admissi sceleris admonitione laniantis: semperq̄ curas si requiescere fortē tentauerint excitantis tanq̄ fibris renascentibus inhærēdo: nec ulla sibi miseratione parcentis lege hac quā se iudice nemo nocēs absoluitur: nec de se suam potest uitare sententiam. Illos autem epulis ante ora positis excruciari fame & inedia tabescere: quos magis magisq̄ acquirendi desiderium cogit præsentem copiam non uidere: & in affluentia inopes, egestatis mala in ubertate pa-

Aīæ īmortalitas

in feri q̄ sūt

De lethæo

De flegetōte
De acherōte
De Cocyto
De stige

De uulture
rodēte ecur
tytii

De tantalo

tiũtur:neſcientes pta reſpicere dum egẽt habẽdis.Illos radiis rotaꝙ pẽdere diſtrictos:qui nihil cõſilio præuidẽtes : nihil ratione moderãtes:nihil uirtutibus explicãtes:ſeqꝫ & actus ſuos oẽs fortunæ pmittentes caſibus & fortuitis ſẽper rotant. Saxũ ĩgẽs uol
De ixione uere inefficacibus laborioſiſqꝫ conatibus uitã terẽtes . Atrã ſilicẽ lapſuram ſemp & cadẽti ſimilẽ illoꝙ capitibus ĩminere:qui ardu
De ſiſypho as poteſtates & ĩfauſtã ambiũt tyrãnidem nũq̃ ſine timore uictu
De phiegia ri:& cogẽtes ſubiectũ uulgus odiſſe dũ metuat : ſẽper ſibi uidẽt exitiũ:quod merent excipere. Nec fruſtra hoc theologi ſuſpicati ſũt Nam Dionyſius aulæ ſiculæ ĩclæmentiſſimus ĩcubator fami
liari quõdam ſuo ſolã beatã exiſtimãti uitã tyrãni uolens q̃ ppe
De dionyſio tuo metu miſera q̃ ĩpendẽtium ſemp periculoꝙ plena eſſet oſtẽ
ſiculo dere:gladiũ uagina raptũ & a capulo de filo tenui pẽdẽtem mucrone demiſſo iuſſit familiaris illius capiti ĩter epulas ĩminere . Cũqꝫ ille & ſiculas & tyrãnicas copias præſentis mortis periculo aſpernaret:talis ẽ inquit Dionyſius uita:quã beatã putabas:ſic nobis ſẽper mortẽ ĩminẽtẽ uidemus. Exiſtima ergo quãdo fœlix eſſe poterit:qui timere non deſinit. Secũdum hæc igitur quæ a theologis aſſerunt:ſi uere ſuos quiſqꝫ patimur manes: & ĩferos in his corporibus eſſe credimus:quid aliud intelligendum eſt :q̃ mori aĩam cum ad corporis ĩferna demergit? uiuere autem cum ad ſupera poſt corpus euadit? Dicendum ẽ: quid his poſtea uiri ſollicitior ĩquiſitor philoſophiæ cultus adiecerit. Nã & q primũ
duæ mortes Pythagoram & qui poſtea Platonẽ ſecuti ſunt:duas eſſe mortes unam aĩæ:aĩalis alterã prodiderunt. Mori aĩal cũ aĩa diſcedit e corpore:ipſam uero aĩam mori aſſerentes cum a ſimplici & indiuiduo fonte naturæ in membra corporea diſſipatur Et quia una ex his manifeſta omnibus nota ẽ:altera nõ niſi a ſapientibus deprehenſa cæteris eam uitam eſſe credentibus:ideo hic ignoratur a plurimis:cur eũdẽ mortis deũ modo ditem modo ĩmitem uocemus:cum per alteram.i.aĩalis mortẽ abſolui animam & ad ueras naturæ diuitiaſ atqꝫ ad propriam libertatem remitti fauſtum nomen indicio ſit:per alteram uero quæ uulgo uita exiſtimatur animam de immortalitatis ſuæ luce ad quaſdam tenebras mor
Corpus tis ĩpelli uocabuli teſtemur horrore. Nam ut conſtet animal: neceſſe in corpore anima uinciatur. Ideo corpus demas:hoc ẽ uinculum .nuncupatur & σῶπα quaſi quoddã σήμα id eſt animæ

sepulchrum. Vnde Cicero pariter utrunq; significās corpus esse uinculum corpus esse sepulchrum quod carcer est sepultorū ait. Qui e corporum uinculis tanq̄ e carcere euolauerunt. Inferos autem platonici non in corporibus esse. i. non a corporibus incipere dixerunt: sed certam mundi istius partem Ditis sedem. i. inferos uocauerunt. De loci uero ipsius finibus inter se dissona publicarunt: & in tres sectas diuisa sētentia ē. Alii. n. mundum in duo diuiserūt: quoꝝ alterum facit alterū patit. Et illud facere dixerunt: quod cum sit īmutabile: alteri causam & necessitatem permutationis imponit. Hoc pati quod permutationes uariat. Et īmutabilem quidem mundi partem a spæra quæ aplanes dicitur usq; ad globi lunaris exordium. Mutabilem uero a luna ad terras usq; dixerunt. Et uiuere animas dum īmutabili parte consistunt: mori autem cum ad partem ceciderint permutationis capacem. Atq; ideo inter lunam terrasq; locum mortis & inferorū uocari: ipsamq; lunam uitæ esse mortisq; confinium: & animas inde in terram fluentes mori: inde ad supera meantes īuitam reuerti. Nec immerito existimatum est. A luna enim deorsum natura īcipit caducorum: ab hac aīæ sub numeꝝ dieꝝ cadere & sub ipsis īcipiūt: Deniq; illam ætheream terrā physici uocauerunt & habitatores eius lunares populos nuncupauerunt q̄d ita esse plurimi: argumentis: quæ nunc lōgum ē enumerare docuerūt. Nec dubiū ē: quin ipsa sit mortalium corpoꝝ & auctor & conditrix: adeo ut nōnulla corpora sub luminis eius accessu patiāt augmēta: & hac decrescēte minuant: Sed ne de re manifesta fastidium prolixa assertione generet: ad ea quæ de īferorum loco alii diffiniunt: trāseamus. Maluerunt. n. mūdum alii in elemēta terna diuidere: ut in primo numerētur ordine: terra: aqua: aer: ignis: quæ ē ps liquidior aeris uicina lunæ. Supra hæc rursū toti dē numero: sed naturæ purioris elementa: ut sit luna, p terra quā ætheream terrā a physicis diximus nominatam: aqua sit spæra mercurii: aer ueneris: ignis ī sole. Tertius uero elementorū ordo ita ad nos cōuersus habeat: ut terrā ultimam faciat: & cæteris ī mediū redactis ī terrā desinat tā ima q̄ sūma postremitas. Igit spera martia ignis habeat: aer iouis saturni aqua: terra uero aplanes: in qua elysios cāpos esse puris aīs deputatos antiqtas nobis itelligēdū reliquit. De his cāpis aīa cū ī corpus emittit: p tres ele

Inferoꝝ opinio platonica

Mūdus diuisus in duo

Aīæ uita & mors

lunares populi

Mundi alia diuisio

Clysii cāp.

mẽtoꝝ ordines trina morte ad corpus uſq; deſcẽdit. Hæc ẽ inter platonicos de morte animæ cum ĩ corpus trudit' ſecunda ſentẽtia: Alii uero (nam tres inter eos eſſe ſententiarum diuerſitates ante ſignauimus) in duas quidem & ipſi partes ſicut primi faciũt: ſed nõ hiſdẽ terminis diuidũt mũdum. Hic enĩ cælũ quod aplanes ſpæra uocitet' partẽ unã: ſeptẽ uero ſpæras quæ uagæ uocantur & quod ĩter illas ac terrã ẽ terrãq; ipſã alterã ptẽ eſſe uoluerunt. Secũdum hos ergo quoꝝ ſectæ amicitior ẽ ratio: aĩæ beatæ ab omni cuiuſcũq; cõtagione corporis liberæ cælũ poſſidẽt. Quæ uero appetẽtiã corporis & huius quã ĩ terris uitã uocamus ab illa ſpecula altiſſima & ꝑpetua luce deſpiciẽs deſiderio latenti cogitauerit: pondere ipſo terrenæ cogitationis paulatim in ĩferiora delabitur Nec ſubito a pfecta ĩcorporalitate luteũ corpus ĩduitur: ſed ſẽſim ꝑ tacita detrimẽta & lõgioꝛẽ ſimplicis & abſolutiſſimæ puritatis receſſũ in quædã ſyderei corporis incremẽta turgeſcit. In ſingulis enĩ ſpæris quæ cælo ſubiectæ ſunt: ætherea ſubuolutione ueſtitur: ut ꝑ eas gradatĩ ſociati huius induméti teſtei cõcilieť. Et ideo totidẽ mortibus quot ſpæras trãſit ad hãc puerit: quæ ĩ terris uita uocitať. deſcẽſus uero ipſius quo aĩa de cælo in huius uitæ ĩferna delabit': ſic ordo digerit'. zodiacũ ita lacteis circulis obliquæ circũflexionis occurſu ãbiẽdo ãplectit': ut eũ q̃ duo tropica ſigna capricornus & cãcer ferunt': ĩterſecet. Has ſolis portas phyſici uocauerũt: quia ĩ utraq; obuiãte ſolſtitio ulterius ſolis ĩhibet' acceſſio: & fit ei regreſſus ad zonæ uiã: cuius terminos nũq̃ relĩquit. Poſt has portas aĩæ de cælo ĩ terras meare: & de terris ĩ cælum remeare cr'dunt'. Ideo hoĩum una: altera deoꝝ uocatur. Hominum cancer: quia per hunc in inferiora deſcenſus eſt. Capricornus deoꝝ: quia per illum animæ in propriæ immortalitatis ſedem & in deorum numerum reuertuntur: Et hoc ẽ quod Homeri diuina prudentia in antri itacẽſis deſcriptiõe ſignificat Hinc & Pythagoras putat a lacteo circulo deorſum incipere Ditis imperium: quia animæ inde lapſæ uidẽtur iam a ſuperis receſſiſſe. Ideo primam naſcentibus ait lactis alimoniã offerri: quia primus eis motus a lacteo incipit in corpora terrena labentibus. Vnde & Scipioni de animis beatorum oſtenſo lacteo dictum ẽ: Hinc profecti huc reuertuntur. Ergo deſcenſuræ cum adhuc in cancro ſunt quoniam illic poſitæ: necdum lacteum reliquerunt

Mũdi tertia diuiſio

Ordo deſcẽſus aĩæ ĩ corpus

Solis portæ

Porta cancri hoĩs ẽ

Porta Capricorni deoꝝ

Ditis ĩperiũ

Lac ꝑĩa alimonia

adhuc in numero ſunt deorum. Cum uero ad leonem labendo peruenerint. illic conditionis futuræ auſpicantur exordium. Et qa in leone ſunt rudimenta naſcendi & quædam humanæ naturæ tironicia aquarius aũt aduerſus leoni ẽ & illo oriẽte mox occidit: ideo cum ſol aquarium tenet: manibus parẽtaſ: ut pote ĩſigno quod humanæ uitæ cõtrariũ uel aduerſũ ferat. Illic ergo .i. a cõfinio quo ſe zodiacus lacteuſq; cõtingũt: aĩa deſcẽdẽs a tereti quæ ſola forma diuina ẽ: in conũ defluẽdo producit: ſicut a puncto naſcit linea: & ĩ lõgum ex ĩdiuiduo procedit: ibiq; a puncto ſuo quod ẽ monas uenit ĩ diadẽ quæ ẽ prima detractio. Et hæc ẽ eſſẽtia quã ĩdiuiduã eãdẽq; diuiduã Plato ĩ Thimæo cũ de mundanæ aĩæ fabrica loqueret: expreſſit. Aĩæ. n. ſicut mũdi ita & hominis unius modo diuiſionis reperient ignaræ: ſi diuinæ naturæ ſimplicitas cogitet mõ capaces: cum illa p mũdi: hæc per hominis mẽbra diffundit. Aĩa ergo cũ trahit ad corpus: in hac prima ſui pductione ſilueſtrẽ tumultũ .i. hylen ĩfluẽtem ſibi ĩcipit experiri. Et hoc ẽ quod Plato notauit in Phedrone: aĩam in corpus trahi noua ebrietate trepidãtẽ: uolẽs nouũ potũ materialis alluuionis ĩtelligi: quo delibuta & grauata deducit. Arcani huius ĩdiciũ ẽ & crater Liberi pris ille ſydereus ĩ regione quæ ĩter cancrũ ẽ & leonem: locatus ebrietatẽ illic primũ deſcẽſuris animis euenire ſilua ĩfluente ſignificans: Vnde & comes ebrietatis obliuio illic ĩcipit animis latẽter obrepere. Nam ſi animæ memoriã rerum diuinarum: quarũ in cælo erant cõſciæ ad corpora uſq; deferẽt: nulla ĩter homines foret de diuinitate diſſenſio. Sed obliuionem quidem omnes deſcendendo hauriunt: aliæ uero magis minus aliæ. Et ideo in terris uerum: cum non oĩbus liqueat: tamen opinãtur omnes: quia opinionis ortus ẽ memoriæ defectus. Hi tamen hoc magis ĩueniunt qui minus obliuionis hauſerunt: quia facile reminiſcuntur quid illic ante cognouerint. Hinc ẽ: q; quæ apud latinos lectio: apud græcos uocat repetita cognitio: qa cũ uera diſcimus: ea recognoſcimus: quae naturaliter noueramus ante q̃ materialis ĩfluxio in corpus ueniẽtes aĩas ebriaret. Hæc ẽ aũt hyle: quæ omne corpus mũdi quod ubicũq; cernimus ideis impreſſa formauit. Sed altiſſima & puriſſima pars eius qua uel ſuſtentantur diuina uel conſtant: nectar uocatur: & creditur eſſe potus deorum: Inferior uero & turbidior: potus animarum. Et

aquarius humanae uitæ cõtrarius

Patẽtationis epiſcopus

Animae deſcẽſio

Crater Liberi patris

Obliuio animarum

Hyle Materia prima

Nectarum Quid ſit

lethæus.fl. hoc est quod ueteres letaeum fluuium uocauerunt: Ipsum aũt Liberum patrem orphaici νοῦν ὕλινον suspicãtur ītelligi: qui ab illo īdiuiduo natus in singulos ipse diuiditur. Ideo in illoꝝ sacris
liber patis traditur titanio furore ī mẽbra discerptus: & frustis sepultis rursus unus & īteger emersisse: quia νοῦς qué diximus mẽtem uocari: ex indiuiduo præbẽdo se diuidẽdum & rursus ex diuiso ad īdiuiduum reuertẽdo & mũdi īplet officia: & naturæ suæ arcana nõ deserit. Hoc ergo primo põdere de zodiaco & lacteo ad subiectas usq; spæras aĩa delapsa dũ & p illas labit' ī singulis nõ solum ut iã diximus luminosi corporis amicit' accessu: sed & singulos motus quos ī exercitio ẽ hītura producit. In saturni rõcinationẽ & ī
Aĩa recipit a
Satur. telligẽtiã: quod λογιστικὸν θεωρητικὸν uocãt. In iouis uī agẽdi
A ioue quod πρακτικὸν dī. In martis aĩositatis ardorẽ: qđ θυμικὸν nũ
A marte cupat'. In solis sẽtiẽdi opinãdiq; naturã: quod αἰσθητικὸν & φαν
A sole τασικὸν appellãt. Desiderii uero motũ: quod ἐπιθυμητικὸν uo
A genere cat' in ueneris. pronũciãdi & īterpretrãdi quæ sẽtiat: quod ἑρμη
A mercurio νευτικὸν dī ī orbe mercurii. ὀνφυτικὸν uero. i. naturã plãtãdi &
A luna augẽdi corpa īgressu globi lunaris exercet: & ẽ sicut a diuinis ultima ita ī nĩis terrenisq; oĩbus prima. Corpus. n. hoc sicut fæx reꝝ diuinaꝝ ẽ: ita aĩalis est prima substãtia. Et hæc ẽ dĩa ĩter terrena corpora & supa'cæli dico & sydeꝝ alioꝝq; elemẽtorum q; illa quí dem surſũ accersita sũt ad aĩæ sedẽ: & īmortalitatẽ ex ipsa natura regionis & sublimitatis imitatione mieruerũt. Ad hæc uero terrena corpora aĩa ipsa deducit': & ideo mori credit' cũ in caducam
Mors aĩæ regionẽ & in sedẽ mortalitatis īcluditur. Nec te moueat: q; de aĩa
quæ sit quã esse īmortalem dicimus: mortem tũtiens nominamus. Etenim sua morte anima non extinguitur: sed ad tempus obruitur Nec temporali dimersione beneficium perpetuitatis eximitur. Cum rursus ẽ corpore ubi meruerit contagione uitiorũ penitus elimata purgari ad pentis uitæ lucẽ restituta: ī ītegrũ reuertatur. Plene ut arbitror de uita & de morte aĩæ diffinitio liquet: quã de adytis philosophiæ doctrina Ciceronis elicuit. Sed scipio per qẽ & ī cælo: quod ī premiũ cedit beatis: & promissione īmortalitatis aĩatus tam gloriosã spẽ tãq; īclytã magis magisq; firmauit uiso patre. de quo utrũ uiueret: cũ adhuc uideret' dubitare: quae sierat. Mortem igitur malle cœpit: ut uiueret. Necflesse contentus uiso parente quem crediderat extinctũ: ubi loqui posse cœ

pit:hoc primū probare uoluit:nihil se magis desiderare q̄ ut cū eo iam moraret. Nec tamen apud se quæ desiderabat faciēda cō-stituit q̄ ante cōsuleret:quoꝝ unū prudētiæ:alterꝝ pietatis asser-tio ē. Hunc ipsa uel cōsulētis uel pcipiētis uerba tractemus. Que so in q̄ pater sāctissime atq; optime:quoniā hæc ē uita (ut audio Africanū dicere) quid moror ī terris? quin huc ad uos uenire ꝓpe ro? Nō ē ita inq̄t ille. Nisi.n.cū deus hic cuius hoc tēplū est oēq; quod conspicis:istis te corporis custodiis liberauerit huc tibi adi tus patere nō pōt. Homines.n.sūt hac lege generati: q̄ tuerētur illū globū:quē ī tēplo hoc mediū uides:quæ terra dr̄. Hisq; aīus datus ē ex illis sēpiternis ignibus:quæ sydera & stellas uocatis: q̄ globosæ & rotundæ diuinis animatæ mētibus circulos suos orbes q; cōficiūt celeritate mirabili. Quare & tibi Publi & pīs oībus re tinēdus aīus ē in custodia corporis. Nec iniussu eius a quo ille é uobis datus ex hoīum uita migrādū ē:ne munus assignatū adeo diffugisse uideamini. Hæc secta & præceptio Platonis ē: qui in Phedrone diffinit hoī nō esse sua spōte moriēdū. Sed in eodē ta mē dialogo idē dicit mortē philosophantibus appetendam: & ip sā philosophiā meditationē esse moriēdi. Hæc sibi ergo cōtraria uidētur:sed nō ita ē. Nā plato duas mortes hoīs nouit. Nec hoc nunc repeto quod superius dictū ē:duas esse mortes:unā aīæ aīa lis alterā:sed ipsius quoq; aīalis hoc ē hoīs duas asserit mortes: quaꝝ unā natura:uirtutes alterā præstāt. Homo.n.moritʳ cū aīa corpus relīquit solutū lege naturæ. Mori etiā dicit: cū aīa adhuc ī corpore cōstituta corporeas illecebras philosophia docēte cōtē-nit:& cupiditatū dulces īsidias reliquasq; oēs exiuit passiones Et hoc ē quod superius ex secūdo uirtutū ordine:quæ solis philoso phātibus aptæ sūt:euenire signauimus. Hāc ergo mortem dicit Plato sapiētibus appetēdā. Illā uero quā oībus natura constituit cogi uel īferri uel accersiri uetat docens expectandam esse naturā Et has causas huius aperiēs sāctionis:quas ex usu reꝝ quæ ī quo tidiana cōuersione sūt:mutātʳ. Ait.n.eos qui potestatis imperio trudunt' ī carcerē:nō oportere īde diffugere priusq̄ potestas ipsa quæ clausit abire pmiserit. Nō enī uitari pœnā furtiua discessio-ne:sed crescere. Hoc quoq; addit nos esse ī dominō deoꝝ:quoꝝ tutela & prouidētia gubernamur. Nihil autem esse īuito domīo de his quæ possidet:ex eo loco in quo suum constituerat auferē

mors ē appe tāda nō sibi ipsius īferen da

Morte duæ hominis

Mors q̄ ~~pati tur~~ a sapiēti bus

dum: Et sicut qui uitā mancipio extorquet alieno: crimine non carebit: ita eū qui finē sibi domino necdum iubente quæsiuerit: non absolutionem consequi sed reatū. Hæc platonicæ sectæ sentētia altius Plotinus exequit. Oportet īquit aīam post hominē liberā corporeis passionibus īueniri: quā qui de corpore uiolenter extrudit: liberā esse nō patitur. Qui enī sibi sua sponte necē comparat: aut pertesus necessitatis: aut metu cuiusq̄ ad hoc descendit aut odio: quæ omnia īter passiones habētur. Ergo & si ante fuit his sordibus pura: hoc ipso tamen quo exit extorta: sordescit. Deinde mortē debere: aīæ a corpore solutionē esse nō uinculum. Exitu aūt coacto aīam circa corpus magis magisq; uinciri. Et re uera ideo sic extortæ aīæ diu circa corpus eiusue sepulturam uel locū: in quo iniecta manus ē: peruagant. Cum cōtra illæ aīæ quæ se in hac uita a uinculis corporeis philosophiæ morte dissoluunt: adhuc extāte corpore cælo & syderibus īserant. Et ideo illā solā de uolūtariis mortibus significat esse laudabilē: quæ cōparat philosophiæ rōne ut diximus nō ferro: prudentia nō ueneno Addit etiā illā solā esse naturalē mortē: ubi corpus aīam nō aīa corpus relīquit: Cōstat enī numerorꝝ certā cōstitutāq; rōnē aīas sociare corporibus. Hi numeri dum supsūt: pseuerat corpus aīari. Cū uero deficiunt: mox arcana illa uis soluitur qua societas ipsa cōstabat. Et hoc ē quod fatum & fatalia uitæ tēpora uocamus Aīa ergo ipsa non deficit: quippe quæ īmortalis atq; ppetua est: sed impletis numeris corpus fatiscit. Nec aīa lassatur animando sed officium suum deserit corpus: cū iā nō possit aīari. Hinc illd ē doctissimi uatis. Explebo numerꝝ: reddarq; tenebris. Hæc ē igitur naturalis uere mors: cum finē corporis solus numerorum suorꝝ defectus apportat: nō cum extorquet uita corpori adhuc idoneo ad cōtinuationem ferēdi. Nec leuis ē dr̄a uitā uel natura uel spōte soluēdi Aīa.n.cū corpe dserit: pōt ī se nihil retinere corporeum: si se pure cū ī hac uita eēt: īstituit. Cū uero ipsa uiolenter de corpore extruditur: quia exit rupto uinculo non soluto: fit ei ipsa necessitas occasio passionis: & malis uinculis dum rumpit: inficitur. Hanc quoq; superioribus adiicit rationem non spōte peūdi. Cū cōstet inquit remunerationem aīs illic esse tribuēdā ꝓmō pfectiōis ad quā ī hac uita unaquæq; puēit: ñ ē præcipitādus uitæ finis: cū adhuc ꝓficiēdi eē possit atcessio. nec frustra hoc dictū ē nā ī arcanis d aīæ reditu disputatiōibus fert ī hac uita dlin

Qui spōte sibi mortem comparant

naturalis mors

fatū & fatalia uitæ

explebo numerum

quētes similes esse sup æq̄le solū cadētibus: qbus d̄nuo sine diffi cultate præsto sit surgere. Aīas uero ex hac uita cū delictoꝝ sordi bus recedētes æquandas his q̄ ī abruptū ex alto præcipitiq; dela psi sūt: unde facultas nunq̄ sit resurgēdi. Ideo ergo concessis utē dum uitæ spatiis: ut sit perfectæ purgatiōis maior facultas. Ergo inquies qui iā pfecte purgatus ē: manū sibi debet īferre: cū nō sit ei causa remanēdi: quia pfectū ultærius nō requirit qui ad super na puēit. Sed hoc ipso quo sibi celerem finē spe fruendæ beatita tis arcessit: irritet laqueo Passiōis: qa spes sicut timor passio est. Sed & cætera: quæ supior rō īseruit: īcurrit. Et hoc ē: ꝙ Paulus fi liū spæ uitæ uerioris ad se uēire propantē prohibet ac repellit: ne festīatū absolutiōis ascēsionisq; desideriū magis eū hac ipsa pas sione uīciat ac retardet. Nec dicit: ꝙ nisi mors naturalis aduene rit: emori nō poteris: sed huc uenire nō poteris. Nisi.n. inqt cū deus istis te corporis custodiis liberauerit: huc tibi aditus patere non pōt: qa scit iā receptus in cælum nisi pfecte puritati cælestis hītaculi aditū non patere. Pari autē constātia mors nec ueniens p naturā timenda ē nec contra ordinem cogenda naturæ. Ex his quæ Platonem quæq; Plotinnū de uoluntaria morte pronūcias se rettulimus: nihil ī uerbis Ciceronis qbus hanc prohibet rema nebit obscurū. Sed illa uerba quæ præter hoc sūt inserta: repeta mus. Hoīes.n. sūt hac lege generati: q tuerent̄ illū globū quem ī tēplo hoc mediū uides: quæ terra dr̄. Hisq; aīus datus ē ex illis sē piternis ignibus: quæ sydera & stellas uocatis. quæ globosæ & ro tundæ diuinis aīate mētibus circulos suos orbesq; cōficiūt celeri tate mirabili. De terra cur globus dicat̄: ī medio mundo positus plēius disserēus cū de nouē spæris loquemur. Bene aūt uniuer sus mūdus dei tēplū uocat̄: propter illos q existimāt nihil eē ali ud deū nisi cælū ipsū & celestia ista quæ cernimus. Ideo ut sūmi oīpotētiā dei oñderet posse uix ītelligi: nūq̄ uideri: q̄cqd hūano subiicit̄ aspectui tēplū eius uocauit: q sola mēte cōcipit̄: ut qui hæc uenerat̄ ut tēpla: cultū tñ maximū debeat conditori: sciatq; qsqs ī usū tēpli huius īducit̄: ritu sibi uiuēdū sacerdotis. Vnd̄ & q̄i quodā publico precōio tātā hūano gñi diuinitatē īesse testat̄: ut uniuersos syderei aī cognatōe nobilitet. Notādū ē ꝙ hoc loco aīum & ut prop̄e & ut abusiue dr̄: posuit. Aīus.n. prop̄e mēs: est quā dīniorē aīa nēo dubitauit. Sed nōnūq̄ sic & aīam usurpātes

Delinquentes quibus similes et animæ delictis inquinate hinc recedentes

Mundus dr̄ Dei Tēplū

Animus

uocamus. Cũ ergo dicir: Hisq; aĩus datus ẽ ex illis sẽpiternis igni bus: mẽtẽ præstat ĩtelligi: quæ nobis proprie cũ cælo syderibusq; cõis ẽ. Cũ uero ait: Retinẽdus aĩus ẽ ĩ custodia corporis: ipsã tũc aĩam nomĩat: quæ uincit' custodia corporali: cui mẽs diuina non subditur. Nũc q̃liter nobis aĩus id ẽ mẽs cũ syderibus cõis sit: secundũ theologos disserãus. Deus q prĩa cã & ẽ & uocatur: unus oĩum quæq; sũt quæq; uident' esse prĩceps & origo ẽ. Hic superabũdãti maiestatis fœcũditate de se mẽtẽ creauit. Hæc mẽs quæ νοῦς uocat': qua pr̃em ĩspicit: plenã similitudinẽ seruat auctoris Animã uero de se creat posteriora respiciens. Rursus aĩa ptẽ quã ĩtuet' ĩduit': ac paulatĩ regrediẽte respectu ĩ fabricã corpoꝝ incorporea ipsa degenerat. Habet ergo & purissimã ex mẽte: de qua ẽ nata rõnem: quod λογικόν uocat' ex sua natura accipit præbendi sensus præbẽdiq; ĩcremẽti semĩariũ: quoꝝ unũ αἰσθητικόν: alterũ φυτικὸν nũcupat'. Sed ex his primũ id est logicon: quod ĩnatũ sibi ex mẽte sumpsit sicut uere diuinũ ẽ: ita solis diuinis aptum. Reliqua duo æstheticon & phyticon ut a diuinis recedunt: ita cõuenientia sunt caducis. Anima ergo creãs sibi condẽsq; corpora. Nam ideo ab aĩa natura ĩcipit: quã sapientes de deo & mẽte νοῦν nominãt ex illo mero ac purissimo fõte mẽtis quem nascendo de originis suæ hauserat copia corpora illa diuina uel supera cæli dico & syderꝝ: quæ prima condebat animauit. diuinæq; mentes omnibus corporibus: quæ in formã teretem. i. in spæræ modum formant': infusæ sũt. Et hoc est quod cum de stellis loqueret' ait: quæ diuinis aĩatæ mẽtibus. In ĩferiora uero ac terrena degenerãs fragilitatẽ corpoꝝ caducoꝝ deprehẽdit merã diuinitatẽ mẽtis sustinere nõ posse: ĩmo ptẽ eius uix solis hũanis corporibus cõuenire: qa & sola uident' erecta tanq̃ ad supera ab imis recedat: & sola cælũ facile tanq̃ semp erecta suspiciũt: solisq; ĩest uel ĩ capite spæræ similitudo quã formã dixĩus solã mẽtis capacem. Soli ergo hõi rõnẽ. i. uim mẽtis ĩfudit: cui sedes ĩ capite est. Sed & gẽinã illã crescẽdi sẽtiẽdiq; naturã: q̃a caducũ ẽ corpus: ĩseruit. Et hĩc ẽ: q; hõ & rõnis cõpos ẽ: & sentit & crescit: solaq; rõne meruit præstare cæteris aĩalibus: quæ q̃a sẽp ꝓna sũt: & ex ipsa quæq; suspiciẽdi difficultate a supis recesserũt: nec ullam diuinæ corpoꝝ sĩlitudinẽ aliqua sui pte meruerũt: nihil ex mẽte sortita sũt: & ideo rõne caruerũt. Duo quoq; tãtũ adepta sũt sẽtire uel

Deus prima causa
Mens
Aĩæ origo & eius partes
Ratio
αἰσθητικόν. .i. sensitiuũ
φυτικὸν. i. generatiuũ
Mẽtis sedes

creſcere. Nã ſiqd ĩ illis ſimilitudinẽ rõnis imitat: nõ rõ ſed me moria ẽ: & memoria nõ illa tõne mixta: ſed quæ hebetudinẽ ſen ſuũ qnq; comitatur. de qua plura nũc dicere (quoniã ad preſens opus nõ attinet) omittemus. Terreno; copo; tertius ordo in ar boribus & herbis ẽ: quæ carẽt tã rõe q̃ ſenſu. Et qa creſcẽdi tãtũ modo uſus ĩ his uiget: hac ſola pte uiuere dicunt. Hũc re; ordi nẽ & Virgilius expreſſit. Nã & mundo aĩam dedit: & ut puritati eius atteſtaret: mẽtẽ uocauit. Cælũ. n. ait & terras & maria & ſy dera ſpiritus ĩtus alit. i. aĩa. Sicut alibi pro ſpiramẽto aĩam dicit. Quãtũ ignes aĩeq; ualẽt. Et ut illius mũdanæ aĩæ aſſereret digni tatẽ: mẽtẽ eſſe teſtatus ẽ: Mens agitat molẽ. Nec nõ ut oſtẽderet ex ipſa aĩa cõſtare & aĩari uniuerſa quæ uiuunt: addidit: Inde ho minũ pecudũq; genus & cætera. Vtq; aſſereret eũdẽ ſemp in aĩa eſſe uigorẽ: ſed uſum eius hebeſcere ĩ aĩalibus corporis denſitate adiecit. Quantum nõ noxia corpora tardant & reliqua. Secun dum hæc ergo cũ ex ſũmo deo mens ex mente aĩa ſit. Aĩa uero & cõdat & uita cõpleat oĩa quæ ſequunt: cũctaq; hic unus fulgor illumĩet: & uniuerſis appareat: ut ĩ multis ſpeculis p ordinẽ poſi tis uultus unus. Cũq; oĩa cõtinuis ſucceſſiõibus ſe ſequant degene rãtia p ordinẽ ad imum meãdi iueniet preſſius ĩtuenti a ſũmo deo uſq; ad ultimã re; fæcem una ſe mutuis uinculis religãs: & nuſq̃ ĩrerrupta connexio. Et hæc eſt Homeri cathena aurea: quã pendere de cælo in terras deum iuſſiſſe commemorat. His ergo dictis ſolum hominem conſtat ex terrenis omnibus mentis ideſt animi ſocietatem cũ cælo & ſyderibus habere cõmunẽ. Et hoc eſt quod ait: Hiſq; animus datus ẽ ex illis ſẽpiternis ignibus: quæ ſydera & ſtellas uocatis. Nec tamẽ ex ipſis cæleſtibus & ſempiter nis ignibus nos dicit animatos. Ignis. n. alle licet diuinum tamẽ corpus ẽ. Nec ex corpore quanuis diuino poſſemus animaris ſed unde ipſa illa corpora quæ diuina & ſunt & uidentur: aĩata ſũt: id eſt ex ea mũdanæ aĩæ pte quã diximus de pura mente cõſta re. Et ideo poſtq̃ dixit: Hiſq; animus datus eſt ex illis ſempiter nis ignibus: quæ ſydera & ſtellas uocatis: mox adiecit: quæ diui nis animatae mentibus: Vt per ſempiternos ignes corpus ſtella rum: per diuinas uero mentes earum animas manifeſta deſcri ptiõe ſignificet: & ex illis ĩ nras uẽire aĩas uim mẽtis oſtẽdat. Nõ ab re ẽ: ut hæc de aĩa diſputatio ĩ fine ſẽtẽtias oĩũ: q de aĩa uidẽt

Principio cae lũ ĩ. Vi. æn.

Cathena au rea Homeri

Quid ſit aīa ſecundū uarias philoſophorū opiniones

pronūciaſſe: cōtineat. Plato dixit aīam eſſētiā ſe mouētē. Xenocrates nūerū ſe mouētem: Ariſtoteles ἐντελέχειαν: Pythagoras & Philolaus armōiā: Poſſidonius ideā: Aſclepiades qnq; ſenſuū exercitiū ſibi cōſonū: Hipocrates ſpiritū tenuē p corpus oē diſpſū: Heraclitus pōticus lucē: Heraclitus phyſicus ſcintillā ſtellaris aſſentirē: Zenon cōcretū corpori ſpiritū: Democritus ſpiritū īſertū athomis hac facilitate motus: ut corpus illi oē ſit puium. Critolaus peripatheticus cōſtare eā de qnta eſſentia: Hipparcus ignē: Anaximenes aera: Empedocles & Cricias ſāguinē: Parmenides ex terra & igne: Exenophantes ex terra & aqua: Boetos ex aere & igne: Epicurus ſpēm ex igne & aere & ſpiritu mixtā. Optinuit tamē nō mīus de īcorporalitate eius q̄ de īmortalitate ſētētia. Nūc uideāus quæ ſint hæc duo noīa: quoꝝ pariter meminit cū dicit: quæ ſydera & ſtellas uocatis. Neq; n. hic res una gemīa appellatiōe mōſtrat: ut enſis & gladius. Sed ſūt ſtellæ quidē ſingulares: ut erraticæ qnq; & ceteræ quæ nō admixtæ aliis ſole ferūtur: ſydera uero quæ ī aliquod ſignū ſtellaꝝ plurium cōpoſitiōe formant: ut aries taurus ut andromeda pſeus uel corona: & quæ cunq; uariaꝝ genera formaꝝ ī cælū recepta credunt. Sic & apud græcos ἀϛήϛ & ἄϛρον diuerſa ſignificāt. Etenī aſter ſtella una ē: & aſtron ſignū ſtellis coactū: quod nos ſydus uocāus. Cū uero ſtellas globoſas & rotundas dicat: nō ſingularīū tantū exprimit ſpēm: ſed & eaꝝ quæ ī ſigna formāda cōueniūt. Oēs. n. ſtelle inter ſe & ſi in magnitudīe aliquā nullā tamē hebēt ī ſpecie dīam.

Inter ſydera & ſtellas

ἀϛήϛ ἄϛρον

Spæra

Per hæc aūt duo noīa ſolide ſpæra dæſcribit: quæ nec ex globo ſi rotunditas deſideret: nec ex rotunditate ſi globus deſit efficit: cū alterū forma: alterum ſoliditate corporis deſeratur. Spæras autem hic dicimus ipſarūm ſtellarum corpora: quæ omnia hac ſpecie formata ſunt. Dicuntur præterea ſpæræ & aplanes illa quae maxima ē & ſubiectæ ſeptem: p quas duo lumina & quinq; uagæ diſcurrūt. Circi uero & orbes duarum ſunt rerum duo nomina. Et his nominibus qdē alibi aliter ē uſus. Nā & orbē pro circulo poſuit ut orbem lacteū: & orbē pro ſpera: ut nouem tibi orbibus uel potius globis. Sed & circi uocant: q ſpæram maxīam cingunt: ut eos ſequēs tractatus oſtēdet: quorum unus ē lacteus de quo ait: inter flammas circus elucēs. Sed hic hoꝝ nihil neq; circi neq; orbis noīe uoluit ītelligi. Sed ē orbis in hoc loco ſtellæ una

Orbis

ītegra & pacta cōuersio.i.ab eodē loco post emēsū spæræ:p quā mouetur ambitū ī eundē locū regressus. Circus aūt est hic linea ābiēs spærā:ac ueluti semitā faciēs: p quā lumē utrūq; discurrit & iter quā uagantiū stellaꝝ error legitimus coercet.quas ideo ueteres errare dixerūt:quia & cursu suo ferūtur:& cōtra spære maximæ.i.ipsius cæli īpetū cōtrario motu ad oriētē ab occidēte uoluunt:& oīum qdē par celeritas motus similis & idē ē modus meādi:sed nō oēs eodē tpe circos suos orbesq; cōficiūt.Et ideo ē celeritas ipsa mirabilis qa cū sit eadē oīum:nec ulla ex illis aut cōcitatior eē possit aut segnior:nō eodē tamen tpis spatio oēs ābitū suū pagunt.Causā uero sub eadē celeritate disparis spatii aptius nos sequētia docebūt.His de sydeꝝ natura & sydera hoīum mēte narratis:rursus filiū pater ut ī deos pius ut ī homines iustus eēt hortatus:premiū rursus adiecit:ostēdēs lacteū circulū uirtutibus debitū & beatoꝝ cœtu refertū.Cuius meminit his uerbis: Erat aūt is splēdidissīo cādore iter flāmas circus elucēs : quē uos (ut a graiis accepistis) orbē lacteū nūcupatis.Orbis hic idē quod circus ī lactei appellatiōe significat.Est aūt lacteus unus e circulis:q ābiūt cælū:& sūt præter eū nūero decē de qbus quæ dicēda sūt ,pferēus:cū de hoc cōpetēs sermo processerit.Solus ex oībus hic subiectus ē oculis cæteris circūcisis magis cogitatiōe q̄ uisu cōprehēdēdis.De hoc lacteo multi iter se diuersa sēserūt: causasq; eius alii fabulosas naturales alii protulerūt.Sed nobis fabulosa reticentes ea tantūmō:quæ ad naturā eius uisa sunt ptinere:dicemus.Theophrastus lacteum dixit esse compagē:quia de duobus hemispæriis cæli spæra solidata est.Et ideo ubi horæ utrinq; cōueniant: notabilē claritatē uideri.Diodorus ignem esse densæ cōcretæq; naturæ ī unā corrui limitis semitā discretiōe mūdanæ fabricæ coaceruāte cōcretū.Et ideo uisū ītuentis admittere reliquo igne cælesti lucē suā nimia subtilitate diffusā nō subiciente cōspectui:Democritus inūeras stellas breuesq; oēs:quæ spisso tractu ī unū coactæ spatiis quæ āgustissima īteriacēt optis uicinæ sibi undiq;:& ideo passim diffusæ lucis aspgine cōtinuum iūcti lumīs corpus ostēdunt.Sed possidonius cuius diffinitioni pluriū cōsēsus accessit:ait lacteū caloris eē syderei īfusionē : quā ideo aduersa zodiaco curuitas obliq̄uit: ut qm̄ sol nunq̄ zodiaci excedēdo terminos exptē feruoris sui ptē cæli reliquā deserebat:

Circus

Errātes Stellæ

Lacteus circus

hic circus a uia ſolis in obliquum recedens uniuerſitatē flexu ca/lido tēperaret. Quibus aūt ptibus zodiacū ītersecet: ſupius rela/tum ē Hæc de lacteo. Decem autē alii ut diximus circi ſunt: quo rū unus eſt ipſe zodiacus: q ex his decē ſolus potuit latitudinem hoc modo quē referemus adipiſci. Natura cæleſtiū circulo⁹ ĩcor poralis eſt linea: quæ ita mente concipit᷑: ut ſola longitudīe cen/ſeatur: latū hr̄e nō poſſit. Sed in zodiaco latitudinē ſignorū ca/pacitas exigebat. Quantū igit᷑ ſpatii lati dimenſio porrectis ſyde ribus occupabat: duabus lineis limitatū ē. Et terna ducta per me dium ecliptica uocat᷑: qa cum curſū ſuum ī eadem linea piter ſol & luna cōficiunt: alterius eo⁹ neceſſe ē uēire defectum: ſolis ſi ei tunc luna ſuccedat: lunæ ſi tūc aduerſa ſit ſoli. Ideo nec ſol unq̄ deficit: niſi cū triceſimus lunæ dies ē: & niſi qntodecimo curſus ſui die neſcit luna defectū. Sic. n. euenit: ut aut lunæ contra ſolē poſitæ ad mutuandum ab eo ſolitū lumē ſub eadē ĩuētus linea terræ conus obſiſtat: aut ſoli ipſa ſuccedēs obiectu ſuo ab huma no aſpectu lumen eius repellat. In defectu ergo ſol ipſe nil patit᷑: ſed noſter fraudat᷑ aſpectus. Luna uero circa propriū defectum laborat nō accipiēdo ſolis lumen: cuius beneficio noctē colorat. Quod ſciēs Virgilius diſciplinar⁹ oīum pitiſſimus ait: Defectus ſolis uarios lunæq; labores. Quanuis igit᷑ triū linearum ductus zodiacum & claudat & diuidat: unū tamen circum auctor uoca/bulo⁹ dici uoluit antiquitas. Quīq; alii circuli paralelli uocant᷑. Horum medius & maxīus ē æqnoctialis. Duo extremitatibus ui cini: atq; ideo breues: quo⁹ unus ſeptētrionalis dr̄: alter auſtra/lis. Inter hos & medium duo ſūt tropici maiores ultimis: medio minores: & ipſi ex utraq; pte zone uſtæ terminum faciūt. Præter hos duo ſūt alii circuli: qbus nomē dedit īpfecta cōuerſio: Am/bientes. n. ſeptētrionalē uerticē: atq; īde ī diuerſa diffuſi & ſe in ſūmo ītersecāt: & qnq; paralellos ī q̄ternas ptes æqualit᷑ diuidūt zodiacū ītersecātes: ut unus eo⁹ p arietē & librā: alter p cācrū at q; capricornū meādo decurrat: ſed ad auſtralē uerticē nō pueni/re credunt᷑. Duo q ad nūerū prædictū ſupſūt: meridianus & ori zon nō ſcribunt᷑ ī ſpæra: qa certū locum hr̄e nō poſſunt: ſed pro diuerſitate circūſpiciētis hītātiſue uariant᷑. Meridianus ē enim quē ſol cum ſup hominum uerticem uenerit: ipſum diem me/dium efficiendo deſignat. Et quia globoſitas terræ habitationes

Circi. x. Zodiacus arcus

Ecliptica Li nea

Deeclipſi ſo lis & Lunæ

Circuli .V. æqnoctialis

Septētriona lis

Auſtralis tropici duo

meridianus circulus

oīum æquales sibi esse nō patit̃:non eadē ps cæli omniū uerticē despicit. Et ideo unus oībus meridianus eē nō poterit:sed singulis sup uerticē suū proprius meredianus efficit̃. Similiter facit sibi orizontē circūspectio singulorꝝ. Orizon est.n.uelut quodā circo designatus terminus cæli quod super terrā ur̃. Et quia ad ipsū uere finem non pōt hūana acies puenire:quātum quisq; oculos circūferendo conspexit propriū sibi cæli:quod sup terrā est: terminū facit. Hic orizon quē sibi uniuscuiusq; circunscribit aspectus:ultra trecētos & sexaginta stadios lōgitudinē ītra se cōtinere nō poterit. Centū enī & octuoginta stadios nō excedit acies cō trauidentis. Sed uisus cum ad hoc spatium uenerit:accessu deficiens in rotunditatē recurrendo curuat̃. Atq; ita fit:ut hic numerus ex utraq; pte geminatus tricentorꝝ sexaginta stadiorū spatiū quod ītra orizontē suū cōtinetur:efficiat:semperq; quantum ex huius spatii parte postea procedēdo demiseris:tantū tibi de interiore sumet̃:& idē orizon semp quātacunq; locorꝝ trāsgressione mutatur. Hūc aūt quē diximus admittit aspectum aut in terris æqua planicies:aut pelagi trāquilla libertas: quæ nullam oculis obiicit offensā. Nec te moneat:ꝙ sæpe ī longissimo positū mōtē uidemus:aut ꝙ ipsa cæli supna suspicimus. Aliud est.n. cum se oculis ingerit altitudo:aliud cū per planum se porrigit & extendit ītuitus:in quo solo orizontis circus efficit̃ Hec de circis omnibus qbus celum cingitur:dicta sufficiant. Tractatū ad sequētia trāsferamus:ex quo mihi oīa contemplāti præclara cætera & mirabilia uidebātur. Erāt autē hæ stellæ:quas nunq̄ ex hoc loco uidimus:& hæ magnitudines oīum quas esse nunq̄ suspicati sumus. Ex quibus erat ea minima.quæ ultima a cælo citima terris luce lucebat aliena. Stellarꝝ aūt globi terræ magnitudinem facile uincebāt. Dicēdo:Ex quo mihi oīa cōtēplāti:id quod supra diximus affirmat:in ipso lacteo Scipiōis & parētū p somniū contigisse cōuentū. Duo sunt autē præcipua:quæ ī stellis se admiratū refert:aliquarꝝ nouitatē & oīum magnitudinē. Ac prius de nouitate post de magnitudīe disserēus. Plene & docte adiiciēdo:quas nūq̄ ex hoc loco uidiūs:cām cur a nobis nō uideant̃:ostēdit. Locus.n.nr̃æ hītatiōis ita positus ē:ut quædā stellæ ex ipso nunq̄ possint uideri:qa ipsa ps cæli ī qua sūt:nunq̄ pōt hic hītātibus apparere. Pars.n.hæc terræ quæ incolit̃ ab uniuersis hominibus

Orizon Circulus

Mēsura Orizontis

q nos ĩuicẽ ſcire nõ poſſumus: ad ſeptẽtrionalẽ uerticẽ ſurgit: &
Vertex ſeptẽtrionalis ſpæralis cõuexitas auſtralẽ nobis uerticẽ in ima demergit. Cũ uero ſemp circa terrã ab ortu ĩ occaſũ cæli ſpæra uoluat᷑: uertex hic q ſeptẽtriones habet: quoquouerſũ mũdana uolubilitate uertatur: quoniã ſup nos ẽ: ſemper a nobis uidetur: ac ſemp oſtendit
Vertex Auſtralis arctos oceani metuentes æquore tingi. Auſtralis cõtra quaſi ſemel nobis pro hĩtationis nr̃æ poſitiõe demerſus: nec ipſe nobis unq̃ uide᷑: nec ſydera ſua: quibus & ipſe ſine dubio inſignitur: oſtendit. Et hoc eſt quod poeta naturæ ipſius conſcius dixit

Hic uertex nobis ſemper ſublimis: at illum
Sub pedibus ſtix atra uidet maneſq; profundi.

Sed cũ hãc diuerſitatẽ cæleſtibus ptibus uel ſemp uel nũq̃ appa rẽdi terræ globoſitas hĩtãtibus faciat: ab eo q in cælo eſt oẽs ſine dubio cælũ uide᷑ non ĩpediẽte aliq̃ pte terræ: quæ tota pũcti locũ pro cæli magnitudine uix optinet. Cui ergo auſtralis uerticis ſtellas nũq̃ de terris uidere cõtigerat: ubi circũſpectu libero ſine offenſa terreni obicis uiſæ ſunt: iure quaſi nouæ admiratiõe deruut. Et quia ĩtellexit cãm propter quã eas nũq̃ ante uidiſſet: ait: Erat aũt hæ ſtellæ quas nũq̃ ex hoc loco uidĩus. Hunc locũ demoſtratiue terrã dicens: ĩ qua erat dũ iſta narraret. Sequit᷑ illa diſcuſſio: quod adiecit qd: ſit: Et hæ magnitudĩes oĩum quas eẽ
Magnitudo Stellarum nunq̃ ſuſpicati ſumus. Cur aũt magnitudĩes quas uidit ĩ ſtellis: nunq̃ hoĩes ſuſpicati ſint: ipſe patefecit addendo. Stellarũ auẽ globi terræ magnitudinẽ facile uincebãt. Nam quando hõ: niſi quẽ doctrina philoſophiæ ſupra hominẽ ĩmo uere hominẽ fecit: ſuſpicari põt ſtellã unã oĩ terra eſſe maiorẽ᷑: cũ uulgo ſingulæ uix facis unius flãmam æquare poſſe uideant᷑. Ergo tunc earũ uere magnitudo aſſerta crede᷑: ſi maiores ſingulas q̃ ẽ oĩs terra
Punctus eſſe cõſtiterit: quod hoc mõ licet recognoſcas. Punctũ dixerunt eſſe geometræ: quod ob ĩcõprehẽſibilẽ breuitatẽ ſui ĩ ptes diuidi nõ poſſit: nec ipſũ ps aliqua ſed tantũmõ ſignũ eſſe dicat᷑. Phyſici terrã ad magnitudinẽ circi: p quẽ ſol uoluit᷑: pũcti modũ optinere docuere. Sol auẽ quãto mĩor ſit circo proprio: deprehẽſũ ẽ mãifeſtiſſĩs dimẽſionũ tõibus cõſtat mẽſurã ſolis ducẽteſimã ſextãdecimã ptẽ hr̃e magnitudĩs circi: p quẽ ſol ipſe diſcurrit. Cũ ergo ſol ad circũ ps certa ſit: terra uero ad circum ſolis punctum ſit: quod ps eſſe nõ poſſit ſine cunctatiõe iudicii ſolẽ cõſtat terra

esse maiorē: si maior ē ps eo quod ptis nomē nimia breuitate nō capit. Verū solis circo supioꝝ stellaꝝ circos certū ē esse maiores: si eo quod cōtinet id quod cōtiet maius ē. Cū hic sit cælestiū spærarū ordo: ut a supiore unaquæq; iferior ambiat. Vnde & lunæ spærā quasi a cælo ultimā & uicinā terræ minimā dixit: cū terra ipsa in punctū quasi uere iā postrema deficiat. Si ergo stellaꝝ superioꝝ circi ut dixius circo solis sūt grādiores: singulæ aūt huius sūt magnitudīs: ut ad circū unaquæq; suū modū ptis optineat: sine dubio singulæ terra sūt āpliores: quā ad solis circū: q supioribus minor ē: punctū esse prædiximus. De luna si uere luce lucet aliena: sequētia docebūt. Hæc cū Scipiōis obtutus nō sine admiratiōe percurrens ad terras usq; fluxisset: & illic familiaris hæsisset: rursus aui monitu ad superiora reuocatus ē: ipsū a cæli exordio spærarū ordinē in hæc uerba monstrātis. Nouē tibi orbibus uel potius globis cōnexa sunt oīa: quoꝝ unus ē cælestis extimus q reliquos oēs cōplectit sūmus ipse deus arcens & cōtinens cæteros: ī quo sunt īfixi illi q uoluunt stellaꝝ cursus sēpiterni. Huic subiecti septē: q uersant retro cōtrario motu atq; cælū. E quibus unum globū possidet illa: quā ī terris saturniā nomināt. Deinde ē hoīum gñi prosperus & salutaris ille fulgor: q dr iouis. Tū rutilus horribilisq; terris: quē martium dicitis. Deinde subter media fere regioné sol optiet dux & prīceps & moderator luminum reliquoꝝ mēs mundi & tēpatio tāta magnitudine: ut cuncta sua luce lustret & cōpleat. Hunc ut comites cōsequunt ueneris alter alter mercurii cursus. Infimoq; orbe luna radiis solis accēsa conuertit. Infra autē eā nihil ē: nisi mortale & caducum præter aīos munere deoꝝ hominum gñi datos. Supra unā sunt æterna oīa. Nā ea quæ ē media & nona tellus neq; mouet & īfima ē: & in eā ferunt oīa nutu suo pōdera. Totius mundi a sūmo ī imum diligens ī hūc locū collecta descriptio ē: & ītegrū quoddā uniuersitatis corpus effingit: quod quidā τὸ ϖᾶν. i. oē dixerunt. Vnde & hic dicit connexa sunt oīa. Virgilius uero magnū corpus uocauit: Et magno se corpore miscet. Hoc autē loco Cicero rerum quærendarum iactis seminibus multa nobis excolenda legauit. De septē subiectis globis ait. qui uersant retro cōtrario motu atq; cælum. Quod cū dicit: admonet ut quæramus si uersat cælū: & si illi septē & uersant & cōtrario motu mouent. Aut si hunc

Globi uel orbes. Viiii.
Caelestis
Saturniae globus
Iouis
Martis
Solis
Veneris
Mercurii
Lunae
τὸ ϖᾶν

esse spærarꝫ ordinē quē Cicero refert: platōica cōstētit auctoritas. Et si uere subiecte sit: quo pacto stellæ easꝫ oīum zodiacū lustra re dicant: cū zodiacus & unus & ī sūmo cælo sit: quæue rō ī uno zodiaco aliarꝫ cursus breuiores: aliarꝫ faciat lōgiores? Hæc. n. oīa ī exponēdo easꝫ ordīe necesse ē asserant. Et postrēo q̄ rōe in terrā ferant sicut ait oīa nutu suo pōdera? Versari cælū mūdanæ aīæ natura & uis rō decet: cuius æternitas ī motu ē: qa nūq̄ motus relinqt quod uita nō deserit. Nec ab eo uita discedit: ī quo uiget sē per agitatus. Igit & cæleste corpus quod mūdi aīa futurꝫ sibi immortalitatis pticeps fabricata ē ne unq̄ uiuēdo deficiat: sēp ī motu ē & stare nescit: qa nec ipsa stat aīa q̄ īpellit. Nā cū aīe quæ īcorporea ē: essētia sit ī motu: primū aūt oīum cæli corpus aīa fabricata sit: sine dubio ī corpus hoc primū ex in corporeis motus natura migrauit. Cuius uis ītegra & īcorrupta non deserit: quod primū cœpit mouere. Ideo uero cæli motus necessario uolubilis ē: quia cū sēp moueri necesse sit: ultra aūt locus nullus sit quo se tendat accessio: cōtinuatione perpetuæ ī se reditiōis agitat. Ergo ī quo pōt uel hēt currit: & accedere eius reuolui est: quia spæræ spatia & loca cōplectētis oīa unus ē cursus totari. Sed & sic aīam sequi sēp uidet: quæ ī ipsa auersitate discurrit. Dicēus ergo q̄ eā nūq̄ repiat: si semp hāc sequit? īmo sēp eā repit: quia ubiq; tota ubiq; pfecta ē. Cur ergo si quā quærit repit nō qescit? quia & illa requietis ē īscia. Staret. n. si usq̄ stātē aīā repiret. Cū uero illa ad cuius appetētiā trahit? semp ī uniuersa se fūdat: sēper & corpus se ī ipsam & per ipsam torquet. Hæc de cælesti uolubilitatis arcano pauca de multis plotino auctore reperta sufficient. Quod autem hunc istum extimū globū: qui ita uoluit? sūmū deū uocauit: nō ita accipiēdū ē: ut ipse prīa cā & deus oīpotētissīus exīstīat? cū globus ipse quod cælū ē: aīæ sit fabrica: aīa ex mēte ꝓcesserit: mens ex deo qui uere sūmus est procreata sit. Sed summū quidē dixit ad cæterorꝫ ordinē: qui subiecti sūt: unde mox subiecit arcens & cōtinēs cæteros. Deum uero q̄ nō mō īmortale aīal ac diuinum sit plenum īclytæ ex illa purissima mēte rōis: sed ꝙ uirtutes oēs: quæ illā prīæ oīpotētiā summitatis sequuntur: aut ipse faciat cōtineat: Ipsum deniq; Iouem ueteres uocauerunt: & apud theologos Iupiter ē mundi anima. Hinc illud est: Ab ioue prīcipium musæ: iouis omnia plena. Quod de Araro poetæ alii

mutuati ſunt: qui de ſyderibus locuturus a cælo in quo ſunt ſydera exordium ſumẽdũ eẽ decernẽs ab Ioue ĩcipiẽdum eẽ memorauit. Hĩc Iuno & ſoror eius & cõiunx uocat'. Eſt aũt Iuno aer: & dicit' ſoror: qa iiſdẽ ſemĩbus qbus cælũ etiã aer ẽ procreatus: coniunx qa aer ſubiectus ẽ cælo. Hic illud accipiẽdũ é: qꝫ præter duo lumina & ſtellas quinqꝫ: quæ appellat' uagæ: reliquas oẽs alii infixas cælo nec niſi cũ cælo moueri ſalii quoꝫ aſſertio uero propior é: has quoqꝫ dixerũt ſuo motu: præter quod cũ cæli cõuerſiõe ferunt' accedere. Sed propter ĩmẽſitatẽ extimi globi excedẽtia credibilẽ nũeꝫ ſæcula ĩ una eas curſũ ſui ãbitione cõſumere: & ideo nullũ eaꝫ motũ ab hoĩe ſẽtiri: cũ nõ ſufficiat hũanæ uitæ ſpatiũ ad breue ſaltẽ punctũ tã tarde acceſſiõis deprehẽdẽdũ. Hĩc Tullius nullius ſecte ĩſcius ueteribus approbatæ ſimul attigit utrãqꝫ ſẽtẽtiã dñdo: In quo ſũt ĩfixi illi q uoluunt' ſtellaꝫ curſus ſempiterni. Nã & ĩfixos dixit: & curſus hĩe nõ tacuit. Nũc utrum illi ſeptẽ globi: q ſubiecti ſunt cõtrario (ut ait) q̃ cælũ uertit' motu ferãtur: argumẽtis ad ueꝫ ducentibus reqrãus. Solẽ ac lunã & ſtellas qnqꝫ: qbus ab errore nomẽ é: præter quod ſecũ trahit ab ortu in occaſũ cæli diurna cõuerſio: ipſa ſuo motu ĩ oriente ab occidente procedere nõ ſolis lr̃aꝫ prophanis: ſed multis quoqꝫ doctrĩa uiciatis abhorrere a fide ac mõſtro ſimile iudicatũ é. ſed apud preſſius ĩtuẽtes ita eſſe ueꝫ cõſtabit: ut nõ ſolũ mẽte cõcipit ſed oculis quoqꝫ ipſis poſſit probari. Tñ ut nobis de hoc ſit cũ ptinaciter negãte tractatus: age qſquis tibi hoc liquere diſſimulas: ſiul oĩa quæ uel cõtentio ſibi fingit derractãs fidẽ: uel quæ ipſa ueritas ſuggerit ĩ diuiſiõis mẽbra mutãus. Has erraritas cũ lũinibus duobus aut ĩfixas cælo: ut alia ſydera nullũ ſui motũ nr̃is oculis iudicari: ſed ferri mundanæ confuſiõis ĩpetu: aut moueri ſua quoqꝫ acceſſiõe dicẽus. Rurſus ſi mouent' aut cæli uiã ſequũtur ab ortu ĩ occaſũ & cõi & ſuo motu meãtes: aut cõtrario receſſu ĩ orientẽ æb occidentis pte uerſatur. Præter hoc (ut opĩor) nihil põt uel eſſe uel fingi. Nũc uideãus qd ex his poterit ueri probari. Si ĩfixæ eſſẽt: nũq̃ ab eadẽ ſtatiõe diſcederẽt: ſed ĩ eiſdẽ locis ſemp ut aliæ uiderent'. Ecce. n. de ĩfixis uergiliæ nec a ſui unq̃ ſe copulatiõe diſpgunt: nec hyadas quæ uicinæ ſunt deſerũt: aut oriõis proximã regioné relĩquunt. Septẽtrionũ cõpago nõ ſoluit'. Anguis q ĩter eos labit': ſemel circunfuſum nõ mutat ãplexum. Hæ

Quare iuno iouis & ſoror & Coniunx dicat' Stellae fixae

uero mō ī hac mō ī illa cæli regiōe uiſunt. Et ſæpe cū ī unū locū duæ pluresue cōuenerīt: & a loco tñ ī quo uiſæ ſūt ſimul: & a ſe poſtea ſepant. Ex hoc eas non eē cælo īfixas: oculis quoq; approbantibus cōſtat. Igit mouēt: nec negare hoc quiſq; poterit quod uſus affirmat. Querēdū ē ergo utrū ab ortu ad occaſū: an ī contrariū motu propo reuoluant. Sed & hoc quærētibus nobis non ſolū māifeſtiſſīa rō: ſed uiſus quoq; ipſe mōſtrabit. Cōſideréus .n. ſignoꝝ ordinē: qbus zodiacū diuiſū uel diſtictū uidēus: & ab uno ſigno quodlibet ordīs eius ſumāus exordiū. Cum aries exorit: poſt ipſū taurus emergit. Hūc gemini ſequunt: hos cācer: & p ordinē reliq. Si iſtæ ergo ī occidēte ab oriēte procederēt: nō ab ariete ī tauꝝ q retro latus ē: nec a tauro ī gemīos ſignū poſterius uoluerēt ſed potius a gemīs ī tauꝝ: & a tauro ī arietē recta & mū danæ uolubilitatis cōſona acceſſiōe prodirēt. Cū ergo a prīo ī ſignum ſecundū a ſecūdo ad tertiū & īde ad reliq: quæ poſteriora ſūt: reuoluāt: ſigna aūt īfixa cælo ferāt: ſīe dubio cōſtat has ſtellas nō cū cælo: ſed cōtra cælū moueri. Hoc ut plene liq̄at: aſtruamus de lunæ curſu: quæ & claritate ſui & uelocitate notabilior ē

Ordo ſignorū Zodiaci

Lunae curſus

Luna poſtq̄ a ſole diſcedēs nouata ē: ſecundo fere die circa occaſum uidet: & quaſi uicina ſoli quē nup reliqt: poſtq̄ ille demerſus ē: ipſa cæli marginē tenet ancedēti ſup occidēs. Tertio die tardius occidit q̄ ſecundo: & ita quotidie longius ab occaſu recedit: ut ſeptīo die circa ſolis occcaſum ī medio cælo ipſa uideat. Poſt alios uero ſeptē cum ille mergit: hæc orit. adeo media parte menſis dimidium cælum. i. unum hemiſpærīū ab occaſu in oriētem recedēdo metit. Rurſus poſt ſeptē alios circæ ſolis occaſum latētis hemiſpærii uerticē tenet. Et huius rei īdicium ē: q; medio noctis exorit. Poſtremo totidē diebus exemptis ſolē denuo comprehendit: & uicinus uidet ortus amboꝝ q̄diu ſoli ſuccedēs rurſus mouet: & rurſus recedens paulatī ſemp ī orientē regrediēdo relīquat occaſum. Sol quoq; ipſe nō aliter q̄ ab occaſu ī oriētē mouetur: & licet tardius q̄ luna receſſum ſuum cōficiat: quippe qui tanto tēpore ſignum unum emetiat: q̄to totum zodiacum luna diſcurrit: māifeſta tñ & ſubiecta oculis motus ſui præſtat īdicia Hunc. n. in ariete eſſe ponamus: quod qa æquinoctiale ſignum eſt: pares horas ſōni & diei facit. In hoc ſigno cum occidit: libra ideſt ſcorpii chelas mox oriri uidemus: & apparet taurus uicinus

occasui. Nam uirgilias & hyadas partes tauri clariores nō multo post sole mergēte uidēus. Sequēti mēse sol ī signum posterius. i. ī tauꝝ recedit: & ita fit: ut neq; uergiliæ neq; alia ps tauri illo mē se uideat. Signum. n. qđ cum sole oritur & cum sole occidit: sem per occultatur adeo ut & uicina astra solis propinquitate cælen tur. Nam & canis tunc quia uicinus tauro ē: non uidetur tectus lucis propinquitate. Et hoc est quod Virgilius ait.

Candidus auratis aperit cum cornibus annum
Taurus: & aduerso concedens occidit astro.

Nō. n. uult itelligi tauro oriēte cum sole mox ī occasū ferri canē: q proximus tauro ē: sed occidere eū dixit tauro gestāte solē: quia tunc icipit nō uideri sole uicīo. Tunc tñ occidēte sole libra adeo supior iueniť: ut totus scorpius ortus appareat: gemini uero uici ni tunc uidenť occasui. Rursus post tauri mensē gemini nō uidē tur: quod ī eos solē migrasse significat: Post gemios recedit ī can crū. Et tunc cū occidit: mox libra ī medio cælo uideť. Adeo cōstat solē tribus signis pactis. i. ariete & tauro & geminis ad medieta tē hemisperii recessisse. Deniq; post tres mēses sequētes tribus si gnis quæ sequūtur emēsis: cancrū dico leonē & uirginē inueniť ī libra: quæ rursus æquat noctē diei: & dum in ipso signo occidit: mox oriť aries: in quo sol ante sex menses occidere solebat. Ideo autē occasum magis eius q̄ ortum elegīus proponēdū: qa signa posteriora post occasum uidenť. Et dū ad hæc quæ sole mergēte uideri solēt: solem redire mōstramus: sine dubio eū cōtrario mo tu recedere q̄ cælum mouet ostēdīus. Hæc autē quæ de sole & lu na diximus ēt qnq; stellaꝝ recessum assignare sufficiēt: pari enī rōe in posteriora signa migrādo semp mūdanæ uolubilitati con traria recessiōe uersant. His assertis: de spæraꝝ ordīe pauca dīnda sūt. In quo dissētire a Platone Cicero uideri pōt: cū hic solis spæ rā q̄rtā de septē. i. ī medio locatā dicat: Plato a luna sursū secun dā: hoc ē iter septē a sūmo locū sextū tenere cōmemoret. Cicerōi Archimenides & caldæoꝝ rō cōsentit. Plato egyptios oīum phi losophiæ disciplinaꝝ parētes secutus ē: q ita solē iter lunā & mer curium locatū uolunt: ut rōnē tñ deprehēderīt & edixerint: cur a nōnullis sol supra mercuriū supraq; uenerē esse credať. Nā nec illi qui ita existimāt a specie ueri procul aberant. Opinionē uero istius pmutatiōis huiusmodi rō psuasit. A saturni spæra quæ ē

Spærarum. Ordo

pria de septē usq; ad spærā iouis a summo secūdā iteriecti spatii tanta distātia ē: ut zodiaci ābitum supior triginta ānis: duodecī uero ānis subiecta cōficiat. Rursus tamē a ioue spæra martis recedit: ut eundē cursum biēnio pagat. Venus autē ē tantum regiōe martis īferior: ut ei ānus satis sit ad zodiacū pagēdū. Iā uero ita ueneri proxīa ē stella mercurii & mercurio sol propinquus: ut hi tres cælū suū pari tēporis spatio, i. āno plus minusue circūeāt. Iō & Cicero hos duos cursus comites solis uocauit: qa in spatio pari lōge a se nunq; recedunt. Luna aūt tātum ab his deorsū recessit: ut quod illi āno: uigintiocto diebus ipsa cōficiat. Ideo neq; de triū supiorum ordinē: quem manifeste clareq; distīguit immēsa ī distantia: neq; de lunæ regiōe quæ ab oībus multum recessit: inter ueteres aliqua fuit dissēsio. Horū uero triū sibi proxīorū ueneris mercurii & solis ordinē uicinia cōfundit. Sed apud alios. Nā egyptiorū solertiā rō nō fugit: quæ talis ē. Circulus p quē sol discurrit a mercurii circulo ut īferior ābit. Illum quoq; supior circulus ueneris īcludit. Atq; ita fit: ut hæ duæ stellæ cū p supiores circulorū suorū uertices currūt: ītelligant supra solē locatæ. Cū uero p īferiora cōmeāt circulorū: sol eis supior existimet. Illis ergo q spæras earū sub sole dixerūt: hoc uisū ex illo stellarū cursu: q nonūq; ut dixīus uidet īferior: q & uere notabilior ē: qa tum liberius apparet. Nā cū supiora tenēt: magis radiis occultant. Et ideo psuasio ista cōualuit: & ab oībus pene hic ordo ī usū receptus ē. Perspicatior tñ obseruatio meliorē ordinē deprehēdit: quē præter indaginē uisus hæc quoq; rō cōmendat: q luna quæ lucæ propria caret & de sole mutuat: necesse est fōti luminis sui esse subiecta. Hæc. n. rō facit lunā nō hīe lumen proprium: cæteras oēs stellas lucere suo: q illæ supra solem locatæ ī ipso purissimo æthere sūt ī quo oē qcqd ē: lux natalis & sua ē: quæ tota cū igne suo ita spæræ solis incumbit: ut cæli zonæ quæ pcul a sole sunt ppetuo frigore oppressæ sint: sicut īfra oñdet. Luna uero qa sola ipsa sub sole ē: & caducorū iā regiōi luce sua carenti proxīa: lucē nisi desuper posito sole cui resplendet: hīe non potuit. Deniq; qa totius mūdi una ps terra ē: ætheri autē una pars luna est: lunam quoq; terrā sed æthereā uocauerunt. Immobilis tamen ut terra esse nō potuit: quia in spæra quæ uoluit: nihil manet īmobile præter cē trū: Mundanæ aūt spæræ terra centrū ē: ideo sola īmobilis pseue

Quare luna nō hēt lucē ex se

rat. Rursus terra accepto solis lumine clarescit tãtũmodõ nõ relu cet. Luna speculi ĩstar lumẽ quo illustrat emittit: qa illa aeris: & aquæ q̃ p se cõcreta & dẽsa sũt: fæx hẽt & iõ extrema uastitate dẽ sata ẽ: nec ultra supficiẽ q̃uis luce penetrat. Hæc licet & ipsa finis sit: sed liqdissimæ lucis & ignis ætherei: ideo q̃uis densius corpus sit: q̃ cætera cælestia ut multo tñ terreno purius fit acceptæ luci penetrabile: adeo ut eã de se rursus emittat: nullũ tñ ad nos pfe rẽtẽ sẽsũ caloris: qa lucis radius cũ ad nos de origine sua. i. de so le puenit naturã secũ ignis de quo nascit: deuehit. Cũ uero ĩ lũæ corpus ĩfũdit: & ĩde resplẽdet: solã refũdit claritudinẽ nõ calorẽ Nã & speculũ cũ splẽdorẽ de se ui oppositi eminus ignis emittit solã ignis similitudinẽ carẽtẽ sẽsu caloris ostẽdit Quẽ soli ordinẽ Plato dederit uel eius auctores: quosue Cicero secutus quartũ lo cũ globo eius assignauerit: uel quæ rõ psuasiõem huius diuersi tatis ĩduxerit & cur dixerit Tullius: ĩfimoq; orbi luna radiis solis accẽsa cõuertit: satis dictũ ẽ Sed his hoc adiiciẽdũ ẽ cur Cicero eũ quartũ de septẽ solẽ uelit. Quartus aũt ĩter septẽ nõ fere medius sed omnimõ medius ẽsit & hẽat: nõ abrupte mediũ solẽ: sẽd fe re mediũ dixerit his uerbis. Deĩde subter media fere regionẽ sol optinet. Sed nõ uacat adiectio: qua hæc pronũciatio tẽperat. nã sol quartũ locũ optinẽs mediã regionẽ tenebit numero: spatio ñ tñbit. Si ĩter ternos. n. sũmos & ĩmos locat sine dubio medius ẽ numero sed totius spatii quod septẽ spære occupãt: dimẽsione p specta regio solis nõ ĩuenit ĩ medio spatio locata: qa magis a sũ mo ipse q̃ ab ipso recessit ima postremitas: q; sine ulla di sceptati one ambage rõpẽdiosa probabit assertio. Saturni stella quæ sũ ma ẽ: zodiacũ trigĩta annis pagrat: sol medius ãno uno: luna lu na ultima uno mẽse nõ ĩtegro. Tãtũ ergo ĩteresť ĩter solẽ & satur nũ: q̃tũ ĩter unũ & trigĩta. Tãtũ ĩter lunã solẽq;: q̃tũ ĩter duode cĩ & unũ. Ex his apparet totius a sũmo ĩ ĩmũ spatii certã ex me dia pte diuisionẽ solis regionẽ nõ fieri Sed qa hic de nũero loq̃ bat: ĩ quo uere q̃rtus & medius ẽ: iõ ꝓnũciauit qdẽ mediũ: sed ꝓpt latẽtẽ spatioꝝ dimẽsionẽ uerbũ quo hãc diffinitionẽ tẽpera ret: adiecit. Notãdũ q; eẽ stellã saturni & alterã iouis martis aliã nõ naturæ cõstitutio: sed humana psuasio ẽ: quæ stellis nũeros & noĩa fecit Non. n. ait illã q̃ saturnia ẽ: sed quã ĩ terris saturniã noĩãt & ille fulgor q dr iouis & quẽ martiũ dicitis adeo expressit ĩ sĩgulis noĩa hæc nõ eẽ ĩuẽta naturæ sed hõiũ cõmta significatõi

Sol spæris

distīctionis accōmodata. Quod uero fulgorē iouis humano gñi ꝓsperū & salutarē. cōtra martis rutilū & terribilē terris uocauit: alterꝫ tractū ē ex stellarꝫ colore (nā fulget iouis: rutilat martis) alterū ex tractu eorꝫ q de his stellis ad hoīum uitā manare uolūt aduersa uel prosperа. Nā plerūqꝫ de martis stella terribilia: de iouis salutaria euenire diffiniūt. Cām si quis forte alterius q̄rat: unde diuinis maliuolētia ut stella maleficia esse dicat: sicut de martis: & saturni stellis existimat: aut cur notabilior benignitas iouis & ueneris īter genethliacos hēat: cū sit diuinorꝫ una natura: ī medium proferā rōem: apud unū oīno quod sciā lectā Nā ptholomeus ī libris tribus: quos de armonia cōposuit: patefecit cām quam breuiter explicabo. Certi sūt numeri: ꝑ quos īter oīa quæ sibi cōueniūt. iūgūt & aptāt: fit iugabilis cōpetētia: nec q̄qd pōt alteri nisi ꝑ hos nūeros cōuenire. Sūt aūt epitritus hēiolius epogdous duplaris triplaris quadruplus: quæ hoc loco īterī q̄si noīa numerorꝫ accipias uolo. In seq̄ntibus uero cū de armonia cæli loq̄mur qd sint hi numeri: q̄due possint opportunius apiemus. Mō hæc nosse sufficiat: q̄a sine his numeris nulla colligatio: nulla pōt eē cōcordia. Vitā uero nr̄am præcipue sol & luna moderant. Nā cū sint caducorꝫ corporū hæc duo propria: sētire uel crescere æsthety cō. i. sētiēdi natura de sole: phyticō aūt. i. crescēdi natura de luna ri'ad nos globositate pueniūt. Sic utriusqꝫ luminis beneficio hec nobis cōstat uita: qua fruimur. Cōuersatio tñ nr̄a & prouentus actū tā ad ipsa duo lumina q̄ ad quīqꝫ uagas stellas refert. Sed hasꝫ stellasꝫ alias īteruētus numerorꝫ: quorꝫ supra fecimus mētio nē cū luminibus bñ iūgit ac sociat: alias nullus applicat numeri nexus ad lumina. Ergo uenerea & iouialis stella ꝑ hos nūeros lūini utriqꝫ sociat. Sed iouialis soli ꝑ oēs: lūæ uero ꝑ plures: & uenerea lunæ ꝑ oēs: soli ꝑ plures numeros aggregat: Hinc licet utraqꝫ bñfica credat: iouis tñ stella cū sole accōmodatior ē: & uenerea cū luna: atqꝫ iō uitæ nr̄æ magis cōmodāt quasi luminibus uitæ nr̄æ auctoribus numerorꝫ rōe cōcordes. Saturni aūt martisqꝫ stellæ ita nō hñt cū lūinibus cōpetētiā: ut tñ aliqua uel extrēa numerorꝫ linea saturnus ad solē mars aspiciat ad lunā. Iō minus cōmodi uitæ hūanæ existimāt: q̄si cū uitæ auctoribꝫ arcta nūerorꝫ rōe nō iuncti. Cur tñ & ipsi nōnūq̄ opes uel claritatē hoībus præstare credant: ad alterꝫ debet ꝑtinere tractatū: q̄a hic sufficit apuisse

Vnde ꝓueniunt stellarꝫ proprietates

rōem:cur alia terribilis alia ſalutaris exiſtimet'.Et plotinus qdē ī libro q ĩſcribete:Sic faciūt aſtra:pronūciat nihil ui uel poteſtate eoꝝ hoĩbus euenire:ſed ea quæ decreti neceſſitas ī ſingulos :ſācit ita p hoꝝ ſeptē trāſitū ſtatione receſſuue mr̃ari:ut aues ſeu præteruolādo ſeu ſtādo futura pēnis uel uoce ſignificāt neſciētes·ſic quoq; tamē iure uocabit' hic ſalutaris:ille terribilis:cū p hūc proſpa:p illū ſignificemus īcōmoda.In his autē tot nominibus quæ de ſole dicunt':nō fruſtra nec ad laudis pōpā laſciuit oīo: ſed res ueræ uocabulis exprimunt' Dux & prīceps ait & moderator lumi nū reliquoꝝ mēs mūdi & tēperatio.Plato ī Timæo cum de octo ſpæris loqueret' ſic ait: Vt aūt p ipſos octo circuitus celeritatis & tarditatis certa mēſura & ſit & noſcat':deus ī ābitu ſupra terrā ſe cūdū lumē accēdit:quod nūc ſolē uocamus.Vides ut hæc diffinitio uult eſſe oīum ſpæraꝝ lumē ī ſole.Sed Cicero ſciēs ēt cæteras ſtellas hr̃e lumē ſuū:ſolāq; lunā ut ſæpe iā diximus proprio carere:obſcuritatē diffinitionis huius liqdius abſoluēs & oſtēdēs ī ſole maximū lumē eſſe:nō ſolū ait dux & prīceps & moderator luminū reliquoꝝ(adeo & cæteras ſtellas ſcit eſſe lumina) ſed hunc ducē & prīcipē:quē Heraclitus fōtē cælestis lucis appellat. Dux ergo ē:qa oīs luminiſ maieſtate præcedit.Prīceps:qa ita eminet: ut propterea q; talis ſolus appareat:ſol uocet' Moderator reliquorū dr̃:qa ipſe curſus eoꝝ recurſuſq; moderat' certa diffinitiōe:nā ſpatii certa diffinitio ē ad quā cū unaquæq; erratica ſtella recedēs a ſole puenerit:tāq̃ ultra ,phibeat' accedere:agi retro uidet'.Et rurſus cū certā ptē recedēdo cōtigerit:ad directi curſus cōſueta reuocat':ita ſolis uis & poteſtas motus reliquoꝝ luminū coſtituta dimēſiōe moderat'.Mēs mūdi ita appellat':ut phyſici eum cor cæli uocauerunt.Inde nimiꝝ q; oīa quæ ſtatuta rōe p cælū fieri uidemus:diē & noctē:& migrātes ĩter utrūq; prolixitatis breuitatiſq; uices & certis tpibus æquā utriuſq; mſurā:deī ueris clæmēte tēperiem porē:torridū cācri ac leonis æſtum.mollicem auctūnalis auræ: uim frigoris inter utranq; temperiem:omnia hæc ſolis curſus & ratio diſpenſat.Iure ergo cor cæli dicitur:per quem fiunt omnia quæ diuina ratione fieri uidemus.Eſt & hæc cauſa:propter quā iure cor cæli uocetur:q; natura ignis ſemper in motu perpetuoq; agitatu ē:Solem aūt ignis ætherei,fontē eſſe rettulimus. Hoc ē ergo ſol ī æthere:qd̄ ī aīali cor:cuius iſta nata ē:ne unq̃ ceſſet a

quod dr̃ ſol

Sol cur celi dicitur

motu aut breuis eius quocunq; casu ab agitatione cessatio mox aīal īterinat. Hæc de eo quod mūdi mētē uocauit. Cur uero & tē peratio mūdi dictus sit: rō ī apto ē. Ita: n. nō solū terrā: sed ipsū quoq; cælū quod uere mundus uocat': tēperari sole certissimū ē: ut extremitates eius quæ lōgissimæ a uia solis recesserūt: oī care ant beneficio caloris: & una frigoris ppetuitate torpescāt: quod ī sequētibus aptius explicabit'. Restat ut & de magnitudine eius uerissima prædicatione extulit pauca & nō prætereūda dicamus

De magnitudine solis

Physici hoc maxime cōsequi ī oī circa magnitudinē solis ī q̄stiō one uoluerūt q̄ to maior esse possit q̄ terra. Et Eratho sthenes ī li bris dimēsionū sic ait. Mēsura terræ septies & uicies multiplicata mēsurā solis efficiet. Possidonius multo multoq; sæpius & uter q; lunaris defectus argumētū pro se aduocat. Ita cū solā uolunt terra maiorē probare: testimonio lunæ deficiētis utunt'. Cū defe ctū lunæ conant' asserere: probationē de solis magnitudine mu tuant'. Et sic euenit; ut dū utrūq; de altero astruit': neutrū: proba biliter astruat': semp ī medio uicissim nutāte mutuo testīmonio quid enī per rē adhuc probāda probet'? Sed ægyptii nihil ad cōie ctura loquētes sequestrato ac libero argūmēto nec ī patrociniū sibi lunæ defectū uocates: quāta mēsura sol terra maior sit proba re uoluerūt: ut tū demū p magnitudinē eius ostēderēt: cur luna deficiat. Hoc aūt nequaq̄ dubitat' nō posse aliter depræhēdi: nisi mēsura & terræ & solis īuēta: ut fieret ex collatione discretio: & tercena q̄dē dimēsio oculis rōnē īuestigātibus de facili constabat Solis uero mēsurā aliter nisi p mēsurā cæli: p quod discurrit: īue nire nō posse uideret. Ergo primū metiēdū sibi cælū illud. i. iter solis cōstituerūt: ut p eū posset modū solis agnoscere. Sed q̄so si q̄s unq̄ tā ociosus tāq̄ erit ab oī serio feriatus: ut hæc quoq; ī ma nus sumat: ne talē uetey promissionē q̄si īsaniæ ꝓxima aut hor rescat aut rideat. Etenī ad rē q̄ natura īcōpræhensibilis uidebat' uiā sibi fecit īgeniū: & p terrā q̄ cæli modus sit reppierūt. Vt aūt liq̄ re possit rō cōmēti: prius regulariter pauca dīnda sūt ut sit rey se q̄ntiū aditus īstructior. In oī orbe uel spa medietas cētrū uocat'. Nihil alid ē cētrū nisi pūctū: quo spæ aut orbis mediū certissīa obseruatiōe distīguit'. Itē ducta linea de quocūq; loco circuli q d signat ābitū ī q̄cūq; eiusdē circuli sūmitate orbis ptē aliquā diui dat necesse ē. Sed nō oīmō medietas' ē orbis quā seperat' ista diui

Cētrū qd ē

sio. Illa enī tātū linea ī ptes æquales orbē mediū diuidit: que a sū
mo ī sūmū ita deducit: ut necesse sit eā trāsire p cētrū. Et hæc li
nea quæ orbē sic æqualiter diuidit: diametros nūcupat. Item dia
metros oīs cuiuscūq; orbis triplicata cū adiectione septimæ par
tis suæ mēsurā facit circuli: quo orbis īcludit. i. si umcias septē te
neat diametri lōgitudo: & uellis ex ea nosse quot uncias orbis ip
sius circulus teneat: triplicabis septē: & faciūt uigīti unū. His adi
cies septimā ptē: hoc ē unū & pronunciabis uiginti & duabus un
ciis huius circuli esse mēsurā: cuius diametros septē unciis extēdi
tur: Hæc oīa geometricis euidētissimisq; rōibus probare posse
mus: nisi & neminē de ipsis dubitare arbitraremur. & caueremus
iusto proxilius uolumē extēdere. Sciēdū & hoc: q̄ umbra terræ q̄
sol post occasū ī īferiore hemispærio currēs sursū cogit emitti ex
qua sup terrā fit obscuritas. quæ nox uocat sexagesies ī altū mul
tiplicabit ab ea mēsura: quā terræ diametros habet. Et hac longi
tudine ad ipsū circulū p quē sol currit erecta: exclusione luminis
tenebras ī terrā refūdit. prodēdū ē igit: quāta diametros terræ sit
ut cōstet quid possit sexagesies multiplicata colligere. Vnde his
prælibatis ad tractatū mēsuraꝝ quas promisit oro reuertat. Eui
dētissimis & īdubitabilibus dimēsionibus cōstat: uniuersæ terræ
ambitū quæ ubicūq; uel īcolit: uel inhabitabilis iacet: hīe stadio
rū milia ducēta quinquaginta duo. Cum ergo tātum ambitus te
neat sine dubio octuaginta milia stadioꝝ uel nō multo amplius
diametros hēt secūdū triplicationē cū septimae ptis adiectione:
quā superius de diametro & circulo regulariter dixīmus. Et quia
ad efficiēdā terrenæ umbræ lōgitudinē nō ābitus terræ sed diame
tri mēsurā multiplicāda ē: ipsa ē. n. quā sursū cōstat excrescere.
Sexagesies multiplicāda tibi erūt octuagīta milia q̄ terræ diame
tros habet: quæ faciunt quadragies octies centena milia stadioꝝ
esse a terra usq; ad solis cursum: quo umbram terræ diximus p
uenire. Terra autem in medio cælestis circuli per quem sol currit
ut centum locata ē. Ergo mensura terrenæ umbræ medietatem
diametri cælestis efficiet: & si ab altera quoq; parte terræ par usq;
ad eūdē circulū mēsura tēdat: ītegra circuli p quē sol currit dia
matros īueniet. Duplicatis igit illis q̄dragies octies cētenis milibꝰ
erit ītegra diāetros cælestis circuli nōagies sexies cētēis milibus sta
dioꝝ & īuēta diāetros facile mēsurā nobis ipsius quoq; ābitꝰ pdit

Diametros

ambitus terre

Hanc enī ſūmam: quæ diametrū fecit: debes ter multiplicare ad iecta ꝑte ſeptima: ut ſæpe iā dictum ē: & ita īuenies totius circuli ꝑ quē ſol currit ambitū ſtadioꝝ hīe trecēties cētena milia: & in ſup cētū ſeptuaginta milia. His dictis quibus mēſura quā terræ uel ambitus uel diametros hēt: ſed & circuli monus p quem ſol currit uel diametri eius oſtēdit: nunc quā ſolis eſſe mēſuram uel quēadmodū illi prudētiſſimi deprehēderint: īdicemus. Nam ſicut extrema umbra potuit circuli ꝑ quē ſol meat depræhēdi magnitudo: ita ꝑ ipſū circulū mēſura ſolis īuēta ē in hūc modū pro cedēte īquiſitionis īgenio. Aequinoctiali die ātē ſolis ortū æquabiliter locatū ē ſaxeū uas ī hemiſpærii ſpeciē cauata ambitiōe curuatū īfra ꝑ lineas deſignato duodecī diei horaꝝ nūero: quas ſtili prominētis umbra cū trāſitu ſolis prætereundo diſtinguit hoc ē aūt (ut ſimus) huiuſmodi uaſis officiū: ut tāto tēpore a priore eius extremitate ad alterā uſq; ſtili umbra ꝑcurrat: q̄to ſol medi etatē cæli ab ortu in occaſū unius ſcilicet hemiſpærii cōuerſione metit. Nā totius cæli ītegra cōuerſio diē noctemq; concludit. Et ideo cōſtat q̄tum ſol in circulo ſuo: tātū in hoc uaſe umbrā mea re. Huic igit æquabiliter collocato circa tempus ſolis ortui propī quítatis in hæſit diligēs obſeruātis obtutus: & cum ad primum ſolis radium quem de ſe emiſit: prima ſummitas orbis emergēs umbra de ſtili decidens ſummitate: primā curui labri eminentiā cōtingit: locus ipſe qui umbræ primitias excepit notæ impreſſione ſignatus eſt: obſeruatumq; q̄diu ſup terram ita ſolis orbis appareret: ut una eius ſummitas adhuc orizonti uideret īſidere: & mox locus ad quē umbra tunc ī uaſe migrauerat: adnotata ē. Hī taq; dimenſione inter ambas umbrarum notas: quæ ītegrum ſolis orbem. i. diametrum natæ de duabus eius ſummitatibus metiuntur: pars nona reperta eſt eius ſpatii quod a ſummo uaſis labro uſq; ad horæ primæ lineam cōtinetur. Et ex hoc conſtitit: q; in curſu ſolis unam tempore æquinoctialis horā faciat repetitus nouies orbis eius acceſſus. Et quia conuerſio cæleſtis hemiſpærii peractis horis duodecim diem condit: nouies autem duodeni efficiunt centum octo: ſine dubio ſolis diametros centeſima & octaua pars hemiſpærii æquinoctialis ē. Ergo totius æquinoctialis circuli ducēteſima ſextadecima ps ē. Ipſum autem circulum hīe ſtadiorum trecenties centena milia & in ſuper centum & ſeptua

ginta milia ātelatis probatū est. Ergo si eius summæ ducēteſimā
ſextādecimā cōſideraueris partē: menſurā diametri ſolis inuenies
Est autem pars iſta fere ī cētum q̄dragīta milibus. Diametros igi
tur ſolis cētū quadragīta milium fere ſtadioꝝ eſſe dicēda eſt. Vn
de pene duplex q̄ terræ diametros inuenitur: Conſtat aūt geome
tricæ rōnis examīe: cū de duobus orbibus altera diametros duplo
alterā uincit: illū orbē cuius diametros dupla eſt: orbe altero octi
es eſſe maiorē. Ergo ex his dicendū ē ſolē octies terra eſſe maiorē.
Hæc de ſolis magnitudine breuiter de multis excerpta libauimus
Sed quoniam ſeptem ſpæras cælo diximus eſſe ſubiectas: exteri
ore q̄q; quas ītenus cōtinet ābiēte: lōgeq; & a cælo ōes & a ſe ſīgu
læ receſſerūt. Nūc quærendū ē: cum zodiacus unus ſit: & is con
ſtet cælo ſydenbus īfixis: quēadmodum īferioꝝ ſpaeraꝝ ſtellæ in
ſignis zodiaci meare dicāt. Nec lōgū eſt inuenire rōem quæ ī ipſo
ueſtibulo excubat quaeſtiōis. Veꝝ ē. n. neq; ſolē lunāue neq; de
uagis ullā ita in ſignis zodiaci ferri: ut eoꝝ ſydenbus miſceāt: ſed
potius in illo ſigno eſſe unaquæq; phibet: quod hūerit ſup uerti
cem in ea quae illis ſubiecta ē circuli ſui regione diſcurrēs: quia ſin
gulaꝝ ſpaeraꝝ circulos in duodecī partes aeque ut zodiacū rō di
uiſit. Et quae in eā partē circuli ſui uenerit: quæ ſub parte zodiaci
eſt arieti deputata: in ipſū arietē ueniſſe cōcedit. Similiſq; obſer
uatio ī ſingulas partes migrātibus ſtellis tenetur. Et quia facilior
ad intellectum per oculos uia ē: id quod ſermo deſcripſit: uiſus aſ
ſignet. Eſto. n. zodiacus circulus: cui aſcriptū ē. a. īter hūc ſeptem
alii orbes locēt: Et zodiacus ab. a. p ordinē affixis notis qbus aſcri
bētur litteræ ſequentes in partes duodecim diuidatur. Sitq; ſpa
tium quod inter. a. &. b. clauditur: arieti deputatum: quod intra
b. &. c. tauro. quod inter. c. &. d. geminis: cācro quod ſequitur: &
reliquis per ordinem cætera. His conſtitutis iam de ſingulis zodi
aci notis & litteris ſingulæ deorſum litterae per omnes circulos ad
ultimum uſq; ducātur: procul dubio per orbes ſingulos duode
denas partes diuidet trāſitus lineaꝝ. In quocūq; igitur circulo ſeu
ſol in illo ſeu luna uel de uagis quaecūq; diſcurrat cum ad ſpati
um uenerit quod īter lineas clauditur ab. a. &. b. notis & litteris
defluentes in ariete eſſe dicetur: quia illic conſtituta ſpatiū arietis
in zodiaco deſignatū ſuper uerticem: ſicut deſcripſimus: habebit
Similiteꝝ ī q̄ncūq; migrauerit partē ī ſigno ſub quo fuerit eē dicit

mēſūra ſolis

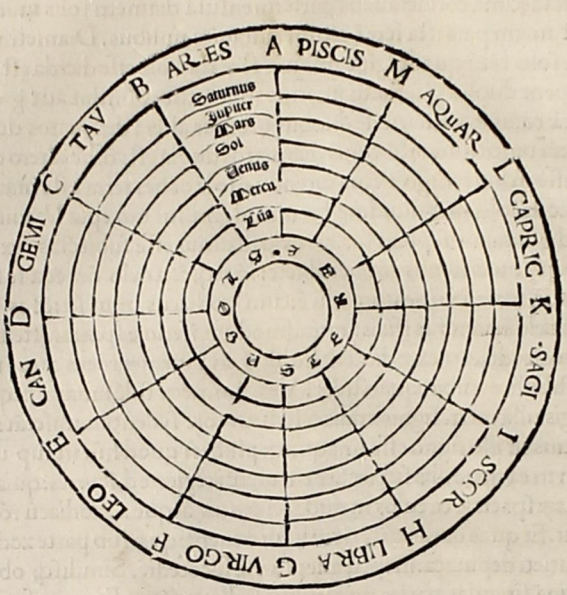

Atq; hæc ipſa deſcriptio eodem compendio nos docebit: cur eun dem zodiacum eademq; ſigna aliæ tempore longiore aliæ breuio re percurrant. Quotiens enim plures orbes intra ſe locantur: ſicut maximus eſt ille qui primus eſt & minimus qui locū ultimum te net: ita de mediis: qui ſummo propior eſt inferioribus maior: q uicinior eſt ultimo: breuior ſuperioribus habeť. Et inter has igit̄ ſeptem ſpæras gradum celeritatis ſuæ ſingulis ordo poſitionis a/ ſcripſit. Ideo ſtellæ quae per ſpatia grandiora diſcurrūt: ambitū ſuū tēpore prolixiore cōficiūt: quae p āguſta breuiore. Cōſtat enī nullam inter eas celerius cæteris tarduiſue procedere. Sed cum ſit omnibus idem motus meandi: tantā eius diuerſitatem temporis ſola ſpatiorum diuerſitas facit. Nam ut de mediis nunc præter

mittamus:ne eadem ſæpe repetantur:q; eadē ſigna ſaturnus an/
nis triginta:luna diebus uigintiocto ābit & pmeat: ſola cā ī quā/
titate eſt circulo;:quorum alter maximus alter minimus. Ergo
& cæterarū ſingulæ pro ſpatii ſui modo tempus meandi aut extē
dit aut contrahit:Hoc loco diligens re; diſcuſſor inueniet quod
requirat. Inſpectis.n.zodiaci notis:quas mōſtrat ī præſidium fi/
dei aduocata deſcriptio. Quis uero inquit:circi cæleſtis duodecī
ptes aut inuenit aut fecit:maxime cum nulla oculis ſubiiciantur
exordia ſingula;:Huic igitur tā neceſſariæ interrogationi hiſto/
ria ipſa reſpōdeat factū referens:quo a ueteribus & tentata é tam
difficilis & effecta diuiſio. Aegyptio;.n.retro maiores:quos con
ſtat primos omniū cælū ſcrutari & metiri auſos:poſtq; perpetuæ
apud ſe ſerenitatis obſequio cælū ſemp ſuſpectu libero ītuentes
deprehēderunt:uniuerſis uel ſtellis uel ſyderibus infixis cælo ſo/
las cum ſole & luna quīq; ſtellas uagari:nec has tñ per omnes cæ
li partes paſſim ac ſine certa erroris ſui & ad poſteros noſcenda
tranſmitterent. Duobus igitur uaſis æneis præparatis : quorum
alteri fundus erat in modum clepſydræ foratus:illud quod erat
ītegrum uacuum ſubiecerunt pleno aquæ altero ſuperpoſito:ſed
meatu ante munito:& quālibet de īfixis unam clariſſimam ſtel/
lam lucideq; notabilem orientem obſeruauerunt. Quæ ubi pri/
mum cœpit emergere:mox munitione ſubducta permiſerūt ſu/
biecto uaſi aquam ſuperioris influere:fluxitq; in noctis ipſius &
ſecuti diei finē:atq; ī id noctis ſecundæ q̄diu eadem ſtella ad or/
tum rurſus reuertit̄:quæ ubi apparere uix cœpit:mox aqua quæ
īfluebat ammota eſt. Cum igitur obſeruatio ſtellæ iter ac reditus
integram ſignificaret cæli conuerſionem:menſuram ſibi cæli in
aquæ de illo fluxu ſuſceptæ quantitate poſuerunt. Hac ergo in
partes æquas duodecim ſub fida dimenſione diuiſa:alia duo hu
ius capacitatis procurata ſunt uaſa : ut ſingula tantum ſingulas
de duodecim partibus ferrent. Totaq; rurſus aqua in uas ſuum
priſtinum foramine prius clauſo refuſa eſt:& de duobus illis ua
ſis capacitatis minoris alteri ſubiecerunt pleno:alterum iuxta ex/
pediunt paratūq; poſuerūt. His præparatis:nocte alia ī illa iā cæ/
li parte:per quam ſolem lunamq; & quinq; uagas meare diutur
na obſeruatione didicerant:quāq; poſtea zodiacum uocauerunt
aſcenſu; obſeruauerūt ſydus:cui poſtea nomē arietis addiderūt

Huius ĩcipiẽte ortu ſtatim ſubiecto uaſi ſuperpoſitæ aquæ flu-
xũ dederũt. Quod ubi completũ ẽ: mox eo ſublato effuſoq; alte-
rũ ſimile ſubiecerũt certis ſignis obſeruanter ac memoriter anno
tatis ĩter eius loci ſtellas: quæ oriebãtur cũ primum uas eſſet ĩple
tum: ĩtelligẽtes q; eo tẽpore quo totius aquæ duodecima pars flu
xit: pars cæli duodecima cõſcendit. Ab illo ergo loco quo oriri ĩci-
piẽte aqua ĩ primũ uas de hoc cœpit ĩfluere: uſq; ad locum q ori
ebatur cũ idem primũ uas ĩpleret: duodecimã partẽ cæli .i. unũ
ſignũ eſſe dixerũt Item ſecũdo uaſe ĩpleto & mox retracto illo ſi
mile quod olim effuſũ parauerũt: iterũ ſubdiderũt: notato ſimi
liter loco q emergebat cum ſecũdũ uas eſſet ĩpletũ: & a fine p̃mi
ſigni uſq; ad locũ q ad ſecũdæ aquæ finẽ oriebat: ſecũdũ ſignũ
notatũ eſt. Atq; ita uiciſſim uaſa mutãdo: & p ſingulas ĩfluentis
aquæ ptes ſingulos ſibi aſcẽdẽtiũ cæli partiũ limites annotando.
Vbi cõſumata iã omni p duodecim ptes aqua ad p̃mi ſigni exor-
dia puentũ ẽ: ſine dubio iam diuiſas certiſq; ſibi obſeruatiõibus
& iudiciis ãnotatas cæli ptes tãtæ cõpotes machĩatiõis habuerũt.
Quod nõ nocte una: ſed duabus effectũ ẽ: qa omne cælũ una no
cte nõ noluit; ſed p diẽ uoluit pars eius media: & medietas reliq̃
p noctẽ. Nec tñ cælũ omne duas ſibi p̃xímas noctiũ diuiſit in-
ſpectro: ſed diuerſos tẽporũ nocturna dimẽſio utrũq; hemiſpiũ
pibus æque uicibus ãnotauit: & has ipſas .xii. ptes ſigna appella-
ri maluerũt: certaq; ſingulis uocabula gra ſignificationis adiecta
ſũt: & qa ſigna græco noĩe zodia nũcupãt: circũ ipſũ zodiacũ q̃-
ſi ſigniferũ uocauerũt. Hãc autẽ rationẽ idẽ illi cur arietẽ cũ ĩ ſpæ
ra nihil p̃mũ nihilq; poſtremũ ſit: p̃mũ tñ dici maluerũt: p̃dide-
rũt. Aiũt ĩcipiẽte die illo: q p̃mus oĩum luxit. i. quo ĩ hũc fulgorẽ
cælum & elemẽta purgata ſunt: q iõ mundi natalis iure uocitat
arietem ĩ medio cælo fuiſſe. Et qa medium cælum quaſi mundi
uertex eſt: arietem propterea primum inter omnes habitum: qui
ut mundi caput exordio lucis apparuit. Subnectunt etiam cauſã
cur hæc ipſa duodecim aſſignata ſint diuerſorum numinum po
teſtati. Aiunt. n. in hac ipſa genitura mundi ariete ut docuimus
medium cælũ tenente horam fuiſſe mũdi naſcẽtis cãcro geſtante
tunc lunã: poſt hunc ſol cum leone oriebat: cum mercurio uirgo
libra cum uenere: mars erat ĩ ſcorpio: ſagittariũ iupiter optĩebat
ĩ capricorno ſatnus meabat. Sic factum ẽ: ut ſinguli eos ſignos

dñi esse dicãt: in q̃bus cũ mũdus nasceret fuisse credũt. Sed duo bus q̃dẽ lumĩbus singula tñ signa ĩ qbus tunc fuerãt: assignauit ãtiquitas: cãcrũ lunæ: soli leonẽ. Quĩq; uero stellis præter illa signa: quibus tũc ĩherebãt: quĩq; reliqua sic adiecit uetustas: ut in assignãdis a fĩe prioris ordĩs ordo secũdus ĩciperet. Supius. n. diximus ĩ capricorno saturnũ post oẽs fuisse: ergo secũda adiectio eũ primũ fecit: qui ultĩus fuerat: iõ aquarius q̃ capricornũ seq̃t: sat̃no dat̃: iouĩ q̃ ãte saturnũ erat: pisces dicãt̃: aries marti q̃ præcesserat iouẽ: taurus ueneri quã mars sequebat̃: gemini mercurio post quẽ uenus fuerat deputati sũt Notãdũ hoc loco q̃d ĩgenĩt̃ a mũdi uel ipsa reꝝ prouidẽtia uel uetustatis ĩgeniũ hũc stellis ordinẽ dedit: quẽ Plato assignauit spæris eaꝝ: ut esset luna prĩa: sol secũdus: sup hũc mercurius: uenus q̃rta: hĩc mars: ĩñ iuppiter: & saturnus ultĩus. Sed sine tñ huius rõis p̃ocinio abũde platonicũ ordinẽ prior rõ cõmẽdat. Ex his quæ d̃ uerbis Ciceroĩs proxĩe præ latis quærẽda præposuĩus: qua licuit breuitate a sũma spæra quæ aplães dr̃ usq; ad lunã quæ ultĩa diuĩoꝝ ẽ oĩa ĩã (ut opĩor) absoluimus. Nã & cælũ uoluĩ & cur ita uoluat̃ oñdimus: septẽq; spæras cõtrario motu ferri rõ ĩdubitata patefecit: & de ipso spæraꝝ ordine q̃d diuersi sẽserĩt: uel q̃d ĩter eos dissẽsionẽ fecerit: quæue magis sequẽda sit snĩa tractatus ĩuẽit Nec hoc tacitũ ẽ: cur ĩter oẽs stellas sola sine frĩs radiis luna nõ luceat. Sed & q̃ spatioꝝ rõ solẽ ab his quoq; q eũ ĩter septẽ quartũ locarũt: nõ tñ abrupte me diũ: sed fere mediũ dici coegerit publicatũ ẽ. Quid significẽt noĩa qbus ita uocãt ut laudari tñ putet̃ innotuit. Magnitudo quoq; eius: sed & cælestis p quẽ discurrit circuli terræq; piter q̃ta sit uel quẽadmodũ deprehẽsa mr̃atũ ẽ. Subiectaꝝ spæraꝝ stellæ quẽadmodũ zodiaco q̃ supra oẽs ẽ ferri dicãt̃. uel quæ rõ diuersaꝝ faciat seu celerẽ seu tardũ recursũ. Sed & ipẽ zodiacus ĩ. xii. ptes qua diuisus sit: curq; aries p̃mus hẽat̃: & q̃ signa ĩ quoꝝ numinũ ditiõe sint absolutũ ẽ. Sed oĩa hæc quæ de sũmo ad lunã usq; pueniunt sacra ĩcorrupta diuĩa sunt: qa ĩ ipsis ẽ æther sẽp idẽ: nec un q̃ recipiẽs ĩæqualẽ uarietatis æstum. Infra lunã & aer & naẗa mutatiõis piter ĩcipiunt: & sicut ætheris & aeris: ita diuĩoꝝ & caduco rũ luna cõfinium ẽ. Quod autẽ ait nihil ĩfra lunã eẽ diuinũ præter aĩos munere deoꝝ hoĩum gñi datos: nõ accipiẽdum ita ẽ: animos hic esse: ut hic nasci putentur. Sed sicut solem esse in terris

Ordo Planetarum

dicere ſolemus: cum radius aduenit & recedit: ita animoꝝ origo cæleſtis eſt: ſed lege temporalis hoſpitalitatis hic exulat. Hæc ergo regio diuinum nihil habet ipſa ſed recipit: & quia recipit: & remittit. Proprium autem habere diceretur: ſi ei ſemper tenere licuiſſet. Sed quid mirum ſi animus de hac regione non conſtat? cū nec corpori fabricādo ſola ſuffecerit? Nam quia terra aqua aer ī fra lunam ſunt: ex his ſolis corpus fieri non potuit: quod idoneum eſſet ad uitam: ſed opus fuit præſidio ignis ætherei: qui terrenis membris uitam & animam ſuſtinendi commodaret uigorē: qui uitalem calorem & faceret & ferret. Hæc & de aere dixiſſe nos ſatis ſit. Reſtat ut de terra: quæ ſpærarum nona & mundi ultima ē: dictu neceſſaria diſſeramus. Nam ea quæ eſt media & nona tellus inquit: neq; mouetur & infima eſt: in eam feruntur oīa nutu ſuo pondera. Illæ uere inſolubiles cauſæ ſunt: quæ mutuis inuicem nexibus uinciuntur: & dum altera alteram facit: ita uiciſſim de ſe naſcuntur: nunq̄ à naturalis ſocietatis amplexibus ſe parantur: talia ſunt uincula quibus terram natura conſtrinxit. Nam ideo in eam feruntur omnia quia ut media non mouetur. Ideo non mouetur quia infima eſt. Nec poterat infima non eſſe in quā oīa ferūt. Hoꝝ ſingula quæ ĩſeparabiliter ĩuoluta rerū neceſſitas ī ſe uinxit: tractus expediat. Nō mouet̄ait. ē. n. cētron. In ſpæra aūt ſolū cētron diximus nō moueri qa neceſſe ē ut circa aliquid īmobile ſpæra moueatur. Adiecit infima eſt. Recte hoc quoq̄: nam quod centron eſt: medium eſt. In ſpæra uero hoc ſolum conſtat imum eſſe: quod medium eſt. Et ſi ima eſt: ſequitur ut uere dictum ſit in eam ferri omnia. Semper enim pondera ī imū natura deducit. Nam & in ipſo mundo ut eſſet terra ſic factum eſt: quicquid ex omni materia de qua facta ſunt omnia: puriſſimum ac liquidiſſimum fuit: id tenuit ſummitatem: & æther uocatus eſt. Pars cui minor puritas & inerat aliquid leuis ponderis aer extitit & in ſecunda delapſus eſt. Poſt hæc quod adhuc quidem liquidem ſed iam uſque ad tactus offenſam corpulentum erat: in aquæ fluxum coagulatum eſt. Iam uero quod de omni ſilueſtri tumultu uaſtum impenetrabile denſatum ex defæcatis abraſum reſedit elementis: hæſit in imo. quod demerſum eſt ſtrī gente perpetuo gelu: quod elimatum in ultimam mūdi partem longinquitas ſolis coaceruauit. quod ergo ita concretum ē terræ

Terra

longinqnitas ſolis coaceruauit: quod ergo ita concretum ẽ terræ nomen accepit. Hãc ſpiſſus aer & terreno frigori proprior q̃ ſolis calori ſtupore ſpirauimus denſioris undiq; uerſũ fulcit & cõtinet Nec in receſſũ aut acceſſum moueri eam patit: uel uis circũuallãtis & ex omni parte uigore ſimili liberãtis auræ uel ipſa ſpæralis extremitas. quæ ſi paululũ a medio declinauerit: fit cuicũque uertici ppior & imũ relinqt: Quod ideo in ſolo medio eſt qa ipſa ſola pars a quouis ſpæræ uertice pari ſpatio recedit. In hanc igitur quæ & ima eſt & quaſi media & nõ mouet quia centrũ ẽ: oĩa põdera ferri neceſſe ẽ: & qa ipſa ĩ hunc locũ q̃ſi põdus relapſa eſt. Argumento ſunt cũ alia innumera tũ præcipue imbres: qui in terrã ex omni aeris parte labunt. Nec enĩ ĩ hãc ſolã quã habitamus ſupficiẽ decidunt ſed in latera: quibus ĩ terra globoſitas ſpærabilis efficit: & in partẽ alterã: quæ ad nos habet inferior imbrũ caſus ẽ Nã ſi aer terreni frigoris exalatione denſatus in nubem cogitur & ita abrumpit in imbres: aer autem uniuerſam terram circũfuſus ambit: procul dubio ex omni aeris parte præter uſtam calore perpetuo liquor pluuialis emanat: qui undique in terram quæ unica eſt ſedes põderum defluit. Quod qui reſpuit ſupereſt: ut exiſtimet extra hanc unam ſuperficiem quam incolimus quicquid niuium imbriumue uel grandinum cadit: hoc totum in cælũ de aere defluere. Cælum enim ab omni parte terræ æquabiliter diſtat & ut a noſtra habitatione: ita & a lateribus & a parte quæ ad nos habetur inferior pari altitudinis immenſitate ſuſpicitur. Niſi ergo omnia pondera ferrentur in terram: imbres qui extra latera terræ defluunt: non in terram ſed in cælum caderent: quod uilitatem ioci ſcurrilis excedit. Eſto enim terra ſpæra cui adſcripta ſunt. a. b. c. d. circa hãc ſit aeris orbis: cui adſcripta ſũt e. f. g. l. m. & utrũque orbem: ideſt terræ & aeris diuidat linea ducta ab. e. uſque ad l. erit ſuperior iſta quã poſſidemus: & illa ſub pedibus. Niſi ergo caderet omne pondus in terram: paruam nimis imbrium partem terra ſuſciperet: ab. a. uſq; ad c. Littera uero aeris: ideſt ab. f. uſq; ad. e. & a. g. uſq; ad. l. humorem ſuum ĩ aerem cælumq; deiceret De inferiore autem cæli hemiſpærio pluuia exteriora & ideo naturæ incognita defluerent: ſicut oſtendit ſubiecta deſcriptio. Sed hoc uel refellere dignatur ſermo ſobrius: quod ſic abſurdum eſt ut ſine argumentationis patrocinio ſubruatur. Reſtat ergo ut

indubitabili ratione monſtratum ſit in terram ferri omnia nutu ſuo pondera. Iſta autem quæ de hoc dicta ſunt: opitulatur nobis & ad illius loci diſputatione quæ antipodas eſſe cõmemorat. Sed hic inhibita continuatione tractatus ad ſecundi commẽtarii uolumen diſputationem ſequentium reſeruemus.

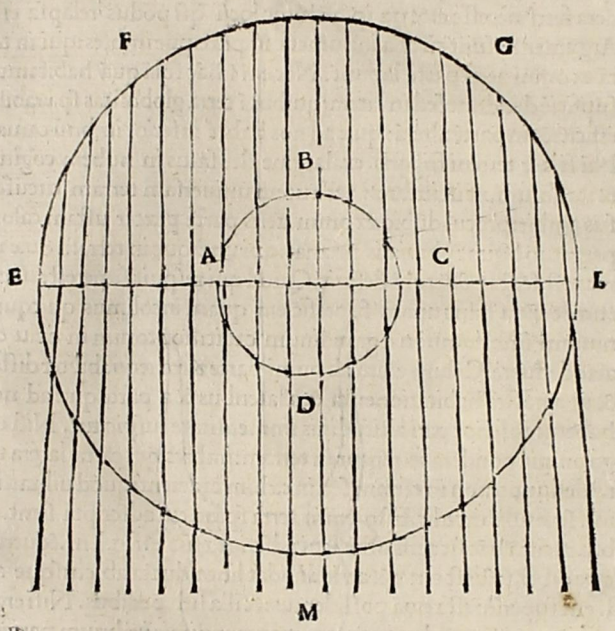

MACROBII AVRELII THEODOSII VIRI CONSVLARIS ET ILLVSTRIS IN SOMNIVM SCIPIONIS EXPOSITIONIS QVAM ELEGANTISSIMAE LIBER.II.

VPERIORE COMMENTARIO EVstachi luce mihi carior dilectiorq; fili ad stelliferæ ſpæræ curſū & ſubiectaꝝ ſeptem ſermo ꝓceſſerat. Nunc iã de muſica earū modulatione diſputetur. Quis hic inq̃ quis ẽ qui cõplet aures tãtus & tam dulcis ſonus? Hic eſt inquit ille: qui interuallis diſiũctus imparibus: ſed tamen pro rata parte ratione diſiunctis impulſu & motu ipſorū orbium efficitur: & acuta cum grauibus temperans uarios æquabiliter concentus efficit. Nec.n. ſilentio tãti motus incitari poſſunt: & natura fert ut extrema ex altera parte grauiter ex altera autem acute ſonent. Quam ob cauſam ſummus ipſe cæli ſtelliferꝰ curſus: cuius conuerſio eſt concitatior: acute excitato mouetur ſono: grauiſſimo autem hic lunaris atq; infimus Nam terra nona immobilis manens ima ſede ſemper hæret complexa mundi medium locum. Illi autem octo curſus: in quibus eadem uis eſt duorum ſeptem efficiunt diſtinctis interuallis ſonos: qui numerus rerum omnium fere nodus eſt: quod docti homines neruis imitati atq; cantibus aperuerunt ſibi reditū in hũc locum. Expoſito ſpærarum ordine motuq; deſcripto: quo ſeptẽ ſubiectæ in contrario cælo feruntur: conſequens eſt: ut qualem ſonum tantarum molium impulſus efficiat: hic requiratur. Ex ipſo enĩ circũductu orbium ſonum naſci neceſſe eſt: quia percuſſus aer ipſo interuentu ictus uim de ſe fragoris emittit: ipſa cogente natura ut in ſonum deſinat duorum corporum uiolẽta colliſio. Sed is ſonus qui ex qualicunq; aeris ictu naſcitur: aut dulce quoddam in aures & muſicum defert: aut ineptum aut aſperum ſonat. Nam ſi ictum obſeruatio numerorum certa moderetur cõpoſitum: ſibiq; conſentiens modulamen educitur. At cum increpat tumultuaria & nullis modis gubernata colliſio: fragor turbidus & inconditus offendit auditum. In cælo autem conſtat nihil fortuitum nihil tumultuarium ꝓuenire: ſed uniuerſa illic diuinis legibus & rata ratione ꝓcedere. Ex his inexpugnabili ratio-

cinatiõe collectũ est: musicos sonos de spæraꝝ cælestiũ cõuersiõe ꝓcedere: quia & sonum & motum fieri necesse est: & ratio quæ diuinis inest fit sono causa modulaminis. Hoc Pythagoras primus omnium graiæ gentis hominum mente concepit & intellexit quidem compositũ quiddam de spæris sonare propter necessitatem rationis quæ a cælestibus non recedit. Sed quæ esset illa ratio uel quibus obseruanda modis non facile deprehendebat. Cũ qꝫ eũ frustra tantæ tãqꝫ arcanæ rei diuturna inquisitio fatigaret: fors obtulit quod cogitatio alta non repperit. Cum. n. casu prætereuntem in publico fabros ignitum ferrum mollientes ictibus in aures eius maleorum soni certo sibi respondentes ordine repente ceciderũt. In quibus ita grauati acumina cõsonabant ut utrũqꝫ ad audientis sensum statuta dimensione remearet: & ex uariis ꝑpulsibus unũ sibi consonans nasceretur. Hic occasionem sibi oblatã ratus deprehendendi oculis & manibus: quod olim cogitatione quærebat: fabros adit: & ĩminens operi curiosius intuet̃ annotãs sonos: q de singulorũ lacertis cõficiebant̃: quos cũ ferientiũ uiribus ascribendos putaret: iubet ut iter se maleos mutẽt: qbus mutatis sonoꝝ diuersitas ab hoĩbus recedens maleos sequebat̃. Tũc omnem curam ad pondera eorũ examinanda conuertit. Cunqꝫ sibi diuersitatem ponderis quod habebatur ĩ singulis annotasset aliis ponderibus in maius minusue excedentibus fieri maleos imperauit: quorum ictibus soni nequaq̃ prioribus similes nec ita sibi consonantes exaudiebant̃. Tunc animaduertit cõcordiã uocis lege ponderũ prouenire. Collectisqꝫ numeris qbus cõsentiẽs sibi diuersitas ponderũ continebat̃: ex maleis ad fides uertit examen: & ĩtestina ouiũ uel boũ neruos rã uariis põderibus illigatis tetendit: qualia ĩ maleis fuisse didicerat. Talisqꝫ ex his cõcẽtus euenit: qualẽ ꝑ or obseruatio nõ frustra aĩaduersa ꝓmiserat: adiecta dulcedĩe quã natura fidiũ sonora præstabat. Hic Pythagoras tãti secreti cõpos deprehẽdit numeros: ex qbus soni sibi cõsoni nascerẽtur: adeo ut fidibus sub hac numeroꝝ obseruatiõe cõpositis certæ certis aliæq; aliis cõueniẽtiũ sibi numeroꝝ cõcordia tẽderẽt̃: ut una ĩpulsa plectro alia licet lõge posita sed numeris conueniẽs simul sonaret. Ex omni autẽ ĩnumera uarietate numeroꝝ pauci: & ĩnumerabiles iuẽti sũt: q ad cõficiẽdã sibi cõuenirẽt musicã. Sũt aũt hi sex oẽs: epitritus hemiolius duplaris triplaris quadruplus

& epogdous: Et est epitritus: cū de duobus numeris maior habet totū minorē & insuper eius tertiā partē: ut sunt quattuor ad tria nam in quattuor sunt tria & tertia pars triū. i. unum: & is numerus uocatur epitritus. deq; eo nascit' symphonia quæ appellet' Διατεσσάρων'. Hemiolius est: cū de duobus numeris maior habet totū minorē & īsup eius medietatē ut sūt tria ad duo nā ī tribus sunt duo & media pars eoꝝ. i. unū. Et ex hoc numero qui hemiolius nascit' symphonia quæ appellat' Διὰπέντε. Duplaris numerus est cum de duobus numeris minoribus in maiore numeratur ut sunt quattuor ad duo: & ex hoc duplari numero nascitur symphonia: cui nomen est Διὰπασῶν. Triplaris autē cum de duobus numeris minor ter in maiore numeratur: ut sunt tria ad unū & ex hoc numero symphonia procedit: quæ dicitur Διὰπασῶν καὶ Διὰπέντε. Quadruplus est cum de duobus numeris minor quater in maiore numeratur: ut sunt quattuor ad unum q̄ ī numeris facit symphoniam quam dicunt ΔιςΔιὰπασῶν Epogdous est numerus qui intra se habet minorē & insup eius octauā partē ut nouem ad octo: quia in nouem octo sunt: & īsuper octaua pars eoꝝ. i. unū Hic numerus sonum parit: quem tonon musici uocauerunt. Sonum uero tono minorem ueteres quidem semitonum uocitare uoluerunt: Sed non ita accipiendū est: ut dimidius sonus putetur: quia nec semiuocalem in litteris pro medietate uocalis accipimus: Deinde tonus per naturam sui in duo diuidi sibi æqua non poterit. Cum enim ex nouenario numero cōstet: nouē autē nunq̄ æqualiter diuidant' tonus ī duas diuidi medietates recusat. Sed semitonum uocitauerunt tonum tono minorem: quem tam paruo distare a tono deprehensum est quantum hi duo numeri inter se distant ideſt ducenta quadraginta tria & ducenta quīquaginta sex. Hoc semitonū pytagorici quidē ueteres diheſin nominabant. Sed sequens usus sonum semitono minorem diheſin constituit nominandum. Plato semitonū limma uocitant. Sūt igitur symphoniæ qnque: ideſt Διατεσσάρων Διὰπέντε Διὰπασῶν Διὰπασῶν καὶ Διὰπέντε καὶ ΔιςΔιὰπασῶν. Sed hic numerus symphoniarum ad musicam pertinet: quam uel flatus hūanus intendere uel capere potest hūanus auditus. Vltro autē se tēdit armoniæ cælestis accessio. i. usq; ad q̄ter Διαπασῶν καὶ Διὰπεγτε Nūc interī de his quas nominauimus

Epitritus
Diatessaron
Hemiolius
Diapente
Duplaris
Diapasson
Triplaris
Quadruplaris
Symphōiæ quinque

disseramus. Symphonia diatessarō cōstat de duobus tonis & semitono: ut minutias quæ ī addimēto sunt relinquamus. nec difficultatē creemus: & fit ex epetrito diapente: & constat ex tribus tonis & hemitono & fit de hemiolio: Diapason cōstat de sex tonis: & fit de duplari: Sed diapason καὶ diapente constat ex nouē tonis & hemitono: & fit de duplari numero. Dis autē diapason cōtinet tonos duodecim & fit ex quadruplo. Hinc & Plato postq̄ pythagoricæ successione doctrinæ & ingenii proprii diuina profunditate cognouit nullā esse posse sine his numeris iugabilē cōpetentia in Thimeo suo mundi aīam p istos numeros cōmixtionē ineffabili prouidentia dei fabricatoris istituit. Cuius sensus si huic operi fuerit appositus: plurimū nos ad uerbos Ciceronis: quæ circa disciplinā musicæ uidēt obscura intellectū iuuabit. Sed ne quod ī patrocinio alterius expositiōis adhibet: ipsū p se difficile credat: pauca nobis præmittēda sūt: quæ simul utriusq; itelligētiā faciāt lucidiorē. Oē solidū corpus trina dimēsiōe distēdit. habet. n. lōgitudinē latitudinē ꝓfunditatē. Nec pōt inueniri ī quolibet corpore q̄rta dimēsio: sed his tribus oē corpus solidū cōtinet. Geometræ tñ alia sibi corpora proponūt: quæ appellāt mathematica cogitatiōi tātū subiiciēda nō sēsui. Dicūt. n. punctū corpus esse indiuiduū: in quo nec lōgitudo neq; latitudo neq; altitudo deprehēdat: quippe quod ī nullas ptes diuidi possit: hoc ꝓtractū efficit lineā. i. corpus unius dimēsiōis. Lōgum ē. n. sine lato & duobus pūctis ex utraq; parte solā lōgitudinē terminātibus cōtinet. Hāc lineā si geminaueris alter mathematicū corpus efficies: quod duabus dimēsiōibus extruat lōgo latoq;: sed alto caret. & hoc ē quod apud illos superficies uocat: pūctis aūt q̄ttuor cōtinet. i. p singulas lineas binis. Si uero hæ duæ lineæ fuerit duplicatae ut subiectis duabus duae supponant: adiiciet ꝓfunditas: & hinc solidum corpus efficitur quod sine dubio octo angulis cōtinebit. quod uidemus in tessera quae graeco nomine cubus uocat. His geometricis rationibus applicat natura numeros. & monas punctum putatur: quia sicut punctum corpus non est: sed ex se facit corpora: ita monas numerus esse non dicit: sed origo numeros: primus. n. numerus in duobus est qui similis est lineae de puncto sub gemina puncti terminatione productae. Hic numerus duo geminatus de se efficit q̄ttuor ad similitudinē mathematici corporis: quod sub q̄ttuor

Diapason
Diapason & diapēte
Dischapason
Monas

ad ſimilitudinem mathematici corporis: quod ſub quattuor pũctis longo latoq; diſtenditur. Quaternarius quoq; ipſe geminatus octo efficit: q̃ numerus ſolidum corpus imitatur: ſicut duas lineas diximus duabus ſuperpoſitas octo angulorum dimenſiõe integram corporis ſoliditatem creare & hoc eſt quod dicitur apud geometras bis bina bis corpus eſſe iã ſolidum: ergo a pari numero acceſſio uſq; ad octo ſoliditas eſt corporis. Ideo inter principia huic numero plenitudinem deputauit. Nunc oportet ex impari quoq; numero quemadmodum id efficiatur inſpicere. Et quia tã paris q̃ imparis numeri monas origo ẽ: ternarius numerus prima linea eſſe credatur. Hic triplicatus nouenarium numerium facit: qui & ipſe quaſi de duabus lineis longum latumq; corpus efficit. Item nouenarius triplicatus tertiam dimenſionem præſtat. & ita a parte imparis numeri in uiginti ſeptem quæ ſunt ter terna ter ſolidũ corpus efficitur: ſicut in uumero pari bis bina bis qui ẽ octonarius ſoliditatem creauit. Ergo ad efficiendum utrobiq; ſolidum corpus monas neceſſaria ẽ: & ſex alii numeri. i. terni a pari & ĩpari. A pari quidem duo quattuor octo: ab impari autem tria nouẽ uiginti ſeptem. Timeus igitur Platonis in fabricanda mundi aĩa conſilium diuinitatis enuntians ait: illam per hos numeros fuiſſe contextam qui & a pari & ĩpari cibum. i. perfectionem diuinitatis efficiunt: non quia aliq̃d ſignificaret illam habere corporeum ſed ut poſſet uniuerſitatem animando penetrare: & mundi ſolidum corpus implere per numeros ſoliditatis effecta eſt Nunc ad ipſa Platonis uerba ueniamus. nam cum de deo animam mũdi fabricante loqueretur ait: primam ex omni firmamento partem tulit. Hinc ſumpſit duplam partem prioris: tertiam uero ſedem hemioliam: ſed primæ triplam & quartam duplam ſecundæ: quintam tertiæ: triplam ſextam primæ: octuplam & ſeptuplam uices ſepties a prima multiplicatam. Poſt hæc ſpatia quæ inter duplos & triplos numeros hiabant inſertis partibus adimplebat: ut binæ medietates ſingula ſpatia colligerent: ex quibus uinculis hemiolii & epitriti & epogdoi naſcebantur.

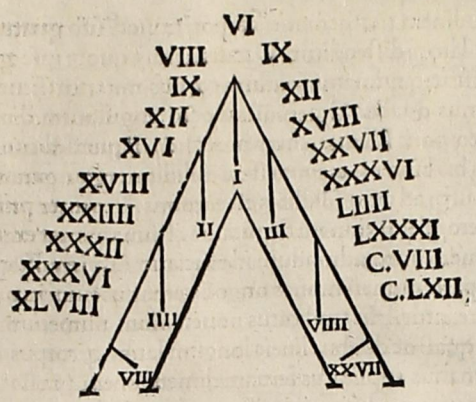

Hæc Platonis uerba ante nullis excepta ſunt: ut primam partem monadem crederent: ſecundā quam tibi dixi duplā prioris dualē numerū eſſe confiderent: tertiā ternarium numerum. qui ad duo hemiolius eſt: ad unū triplus: & quartum quattuor qui ad ſecūdum ideſt ad duo duplex eſt: quintum nouenarium qui ad tertium ideſt ad tria triplus eſt: ſextum autem octonarium qui primum octies continet. At uero pars ſeptima in uiginti & ſeptem fit. quæ faciunt ut diximus argumentum tertium imparis numeri. Alterius autem ut animaduertere poſſe ē procedſſit illa cōtextio ut poſt monadem quæ par & ipar eſt: primus par numerus ponetur ideſt duo. deinde ſequeretur primus ipar ideſt tria quarto loco ſecundus par ideſt quattuor: quinto loco ſecundus impar. i. nouem: ſexto loco ternus par. i. octo: ſeptimo loco tertius impar i. uigītiſeptē. Vt quia impar numerus mas habet: par fœmina ex pari & ipari. i. ex mari & fœmīa naſceret q̄ erat uniuerſa paritura: & ad utriuſq; ſoliditatē ꝓcedere quaſi ſolidū omne penetratura. Deīde ex his numeris fuerat cōponēda: q̄ ſoli cōtinēt iugabilē cōpetētiā: qa oī mūdo ipſa erat iugabilē præſtata cōcordiā. Nā duo ad unū dupla ſūt. de duplo autē diapaſō ſymphoniā naſci iā dixi mus. Tria uero ad duo hemioliū numerū faciūt: hīc oritꝰ diapēte.

Quattuor ad tria epitritus numerus est: ex hoc componitur dia-
tessaron. Itē quattuor ad unū in quadrupli ratione censentur: ex
quo symphonia disdiapason nascit. Ergo mundi anima quæ ad
motū hoc quod uidemus uniuersitatis corpus impellit: contexta
numeris musicam de se creantibus continentiam necesse est ut
sonos musicos de motu quem proprio impulsu præstat efficiat:
quorū originē in fabrita suæ contextionis īuenit. Ait. n. Plato ut
supra rettulimus auctorem deū animæ post numeroꝝ inter se ī-
parium contextionem hemioliis epitritis & epogdois & limina-
te hiantia interualla supplesse. Ideo doctissime Tullius in uerbis
suis ostendit platonici dogmatis profunditatem. Quis hic inq̄
quis est qui complet aures meas tantus & tam dulcis sonus? Hic
est inquit ille qui interuallis disiunctus imparibus: sed tamen ꝓ
rata parte ratione distinctis impulsu & motu ipsoꝝ orbium effi-
citur. Vides ut interualla commemorat: & hæc inter se īparia esse
testatur: nec diffitetur rata ratione distincta. quia secūdum Thi
meum Platonis imparium inter se interualla numerorum ratis
ad se numeris hemioliis. s. epitritis & epogdois hemitonisque di
stincta sunt: quibus omnis canora ratio continetur. Hinc ani-
maduertitur: quia hæc uerba Ciceronis nunq̄ profecto ad intelle
ctū paterent: nisi hemioliorum epitritorum & epogdorum rati-
one præmissa: quibus interualla distincta sunt: & nisi Platonicis
numeris quibus mundi anima est concepta patefactis: & ratione
præmissa: cur ex numeris musicam creantibus anima intexta sit.
Hic. n. oīa & causam mundani motus ostendūt quem solus ani
mæ præstat impulsus: & necessitatem musicæ continentiæ quā
motui a se facto inserit anima in natura sibi ab origine. Hīc Pla-
to in repu. sua cum de spæraꝝ cælestium uolubilitare tractaret:
singulas ait syrēas singulis orbibus īsidere significās spæraꝝ mo-
tu cātū numībus exhiberi. Nā syrē deo canēs græco intellectu ua
let. Theologi quoq; nouē musas octo spæraꝝ musicos cantus: &
unā maximā ɔtinētiā q̄ ɔstāt ex oībus: esse uoluere. Vnde Hesio-
dus ī theogonia sua octauā musā uraniā uocat: qa post septē ua
gas quæ subiectæ sūt: octaua stellifera spæra supposita ꝓp̄o no-
mīe cælū uocat. Et ut oñderet nonā esse & maximā qua cōstat so
noꝝ ɔcors uniuersitas adiecit: καλλίοπη θήλε προφερεςάτη ἐςῖ
ἁπασέων. ex nomīe ostendens ipsam uocis dulcedinem nonam

musam uocari. Na καλλιόπη optimæ uocis græca interpretatio ē: & ut ipsam esse quæ cū sit ex oībus præstius idicaret assignauit illi uniuersitatis uocabulū: uidelicet προφερεστάτη ἁπασέων Nā Apollinem ideo μουσηγέτην uocant quasi ducem & principem orbium cæteroꝝ: ut ipse Cicero refert: dux & prīceps & moderator luminū reliquoꝝ mens mundi & temperatio. Musas esse mundi cantum etiam rustici sciunt: qui eas camœnas quasi canenas a canendo dixerunt. Ideo canere cœlum etiam theologi comprobantes sonos musicos sacrificiis adhibuerunt: qui apud alios lyra & cythara: apud nonnullos tibiis aliisue musicis instrumētis fieri solebāt. In ipsis quoq; hymnis deoꝝ p strophā & ātistrophā metra canoris uersibus adhibebāt ut p strophā rectus orbis stelliferi motus: p antistrophā diuersus uagaꝝ regressus prædicaretur: ex quibus duobus motibus primus in natura hymnus dicandus deo sumpsit exordiū. Mortuos quoq; ad sepulturam prosequi oportere cū cantu plurimaꝝ gentiū uel regionū instituta sanxerūt persuasione hac: qua post corpus aīæ ad originem dulcedinis musicæ. i. ad cælum redire credant. Nam ideo in hac uita omnis anima musicis sonis capit: ut non solū qui sūt habitu cultiores: uerū uniuersæ quoq; barbaræ nationes cātus q̄bus uel ad ardorē uirtutis animent: uel ad mollitiē uoluptatis resoluantur exerceāt: qa ī corpus defert memoriā musice: cuius ī cælo fuit cōscia: & ita delinimētis cāticis occupant: ut nullū sit tam īmite tā aspeꝝ pectus quod nō oblectamentoꝝ taliū teneat affectu. Hīc existimo & Orphei uel Amphiōis fabulā quoꝝ alter aīalia ratiōe carētia: alter saxa quoq; trahere cātibus ferebat: sūpsisse principium: qa primi forte gētes uel sine rationis cultu barbaras uel saxi instar nullo affectu molles ad sensū uoluptatis canēdo traxerūt Ita deniq; oīs habitus animæ cātibus gubernat: ut & ad bellū p̄gressui & item receptui canat cantu & excitāte & rursus sedante uirtutem. Dat somnos adimitq; nec nō curas & īmittit & retrahit. Irā suggent: clamētiā suadet: corpoꝝ quoq; morbis medetur Nā hinc est q̄ ægris remedia præstantes præcinere dicunt. Ecqd mirū si inter homines musicæ tāta dominatio est? cū aues quoq; ui luscīniæ & cigni aliæ ue id genus cantū ueluti quadam disciplina artis exerceant: nōnullæ uero uel aues uel terrenæ seu aquatilea belluæ inuitante cantu in retia sponte decurrant: & pasto-

Camœnæ

Mortui cum cātibus associantur

Fabulosa de Orpheo & Amphione

Cātus qd facit

ralis fistula pastum progressis quietem imperet gregibus? Nec mirum: inesse enim mundanæ animæ causas musicæ: quibus est intexta prædiximus. Ipsa autem mundi anima uiuentibus omnibus uitam ministrat. Hinc hominum pecudumq; genus uitæq; uolantū: Et quæ marmoreo fert monstra sub æquore pontus. Iure igitur musica capitur omne quod uiuit: quia cælestis anima qua animatur uniuersitas originem sumpsit ex musica. Hæc dum ad sphæralem motum mundi corpus impellit: sonum efficit qui interuallis disiunctus imparibus sed tamen pro rata parte ratione distinctis sicut a principio ipsa contexta ē. Sed hæc interualla q̄ ī anima quippe īcorporea solā existimāt ratiōe n̄ sensu quærendū est: utrū etiā ipso in mundi corpore dimensio librata seruauerit? Et Archimenides quidē stadiorum numerum deprehēdisse se credidit: quibus a terræ superficie luna distaret: a lūa mercurius: a mercurio uenus: sol a uenere: mars a sole: a marte iuppiter: saturnus a ioue. Sed & a saturni orbe usq; ad ipsū stelliferum cælum omne spatium se ratiōe mensum putauit. Quæ tamen Archimenidis dimensio a platonicis repudiata est: quasi dupla & tripla interualla nō seruans: & statuerunt hoc esse credēdum: ut quantum est a terra usq; ad lunam: duplum sit a terra usq; ad solem. quantumq; est a terra usq; ad solem: triplum sit a terra usque ad uenerem: quantumq; est a terra usq; ad uenerem quater tātum sit a terra usq; ad mercurii stellam. quantum p̄ est ad mercurium a terra nouies tantum sit a terra usq; ad martem & q̄tū a terra usq; ad martē ē: octies tātū sit a terra usq; ad ioue. q̄tūq; ē a terra usq; ad ioue: septies & uicies sit tātum a terra usq; ad saturni orbē. Hanc platonicā persuasionem Porphirius libris inseruit quibus Thimei obscuritatibus nō nihil lucis infudit atq; eos credere ad imaginem contextionis aīæ hæc esse ī corpore mūdi interualla: & quæ epitritis hemiolis & epogdois hemitoniscq; complentur: & liminatæ: & ita prouenire concentū. Cuius ratio in substantia animæ contexta mundano quoq; corpori: quod ab anima mouetur inserta est. Vnde ex omni parte docta & perfecta ē Ciceronis assertio: q̄ interuallis īparibus sed tn̄ p̄ rata pte ratiōe distīctis cælestē sonū dicit esse disiūctū. Nūclocus admōet ut de grauitate & acumine sonorū diuersitates quas asserit reuol

Mensura a terra ad unū quenq; planetam.

uamus: & natura fert ut extrema ex altera parte grauiter ex altera autem acute ſonent: quam ob cauſam ſūmus ille cæli ſtellifer curſus: cuius conuerſio eſt concitatior acute excitato mouetur ſono. Grauiſſimo autem hic lunaris atque infimus diximus nū q̄ ſonum fieri niſi aere pcuſſo. Vt autem ſonus ipſe aut acutior aut grauior proferatur: ictus efficit: qui dum ingens & celer incidit: acutum ſonum præſtat: ſi tardior lentiorue grauiorem. Indicio eſt uirga: quæ dum auras percutit: ſi impulſu cito ferit: ſonū acuit. ſi lentiore: in grauius ferit auditum: In fidibus quoq; idē uidemus: quæ ſi tractu arctiore tenduntur: acute ſonant grauius laxiores. Ergo & ſuperiores orbes dum pro amplitudine ſua impetu grandiore noluuntur: dumque ſpiritu ut in origine ſua fortiore tenduntur: propter ipſam ut ait concitatiorem conuerſionem acute excitato mouentur ſono: grauiſſimo autem hic lunaris atque infimus: quoniam ſpiritu ut in extremitate langueſcente iam uoluitur: etenim propter anguſtias quibus penultimus orbis artatur impetu leniore conuertitur. Nec ſecus probamus ī tibiis: de quarum foraminibus uicinis īflatis oriſonus acutus emittit: de lōgiq̄s aūt & termino ꝓximis grauior: item acutior per patentiora foramina: grauior p anguſta. & utriuſq; cauſæ ratio una: quia ſpiritus ubi incipit fortior eſt defectior ubi deſinit: & quia maiorem impetum per maius foramen impellit: contra autem in anguſtis contingit & eminus poſitis. Ergo orbis altiſſimus & ut in īmenſum patens & ut ſpiritu eo fortiore quo origini ſuæ uicinior eſt: incitatus ſonorū de ſe acumen emittit. Vox ultimi & pro ſpacii breuitate & pro longinquitate iam frangitur Hinc quoque apertius approbatur ſpiritum quanto ab origine ſua deorſum recedit: tanto circa impulſum fieri leniorem: ut circa terram quæ ultima ſpæratum eſt tam concretus tam denſus habeatur: cauſa ſit tetræ in una ſede ſemper hærendi: nec in quamlibet partem permittatur moueri obſeſſa ūdiq; circūfuſi ſpiritus denſitate. In ſpæra aūt ultimū locū eſſe: qui medius eſt: antecedentibus iam probatū eſt. Ergo uniuerſi mūdani corporis ſperæ nouē ſunt. Prima illa ſtellifera quæ propoīe dicit cælū: & aplanes apud græcos uocat: arcēs & cōtinēs cæteras. Hæc ab oriēte ſēper uoluit in occaſū. ſubiectæ ſeptē quas uagas dicimus: ab occidēte ī oriēte ferūt. Nona terra ſine motu

Sonus acutus & grauis

Speræ nouē mūdani corporis

Octo sūt igitur quæ mouēt: sed septē sonis qui cōcinētiam de uo lubilitate conficiunt: propterea quia mercurialis & ueneris orbis pari ambitu comitati solē uiæ eius tanq̄ satellites obsequūtur: & ideo a nonnullis astronomiæ studentibus eandē uim fortiri existi mantur. Vnde ait. Illi autē octo cursus in quibus eadē uis est duo rum: septē efficiunt distīctos internallis sonos: qui numerus re⁊ omniū fere nodus est. Septenarium autē numer⁊ omnium nodū esse plene cum de numeris superius loqueremur expressimus. Ad illuminandū (ut existimo) obscuritatē uerbo⁊ Ciceronis de musi ca tractatus succintus a nobis qua licuit breuitate sufficiet: nam netas & hypatas alio⁊q; fidiū uocabula perquirere & tono⁊ uel lī matū minuta subtilia & quid in sonis pro littera qd pro syllaba quid pro īntegro nomine accipiatur asserere: ostentantis est nō do centis. Nec. n. quia fecit in hoc loco Cicero musicæ mentionem oc casione hac eundē est p uniuersos tractatus qui possunt esse de musica (quos q̄ntū mea fert opinio) terminū habere nō existimo Sed illi sunt persequēda quibus uerba: quæ explananda recepe ris possint liquere: quia in re naturaliter obscura: qui in exponen do plura q̄ necesse est superfundit: addit tenebras: nō adimit den sitatē. Vnde finē de hac tractatus parte faciemus: adiecto uno qd scitu dignū putamus: quia cū sint melodiæ musicæ tria genera: enarmonicū: diatonū: & oromaticū. Primū quidē propter nimiā sui difficultatem ab usu recessit. Tertiū uero est infame molicie: Vnde mediū. i. diatonum mundanæ musicæ doctrina Platonis ascribitur. Nec hoc inter prætereunda ponemus: q̄ musicam p petua cæli uolubilitate nascente ideo claro nō sentimus auditu: quia maior sonus est. q̄ ut humanar⁊ aurium recipiatur āgustiis Natura simili catadupa ab auribus incolar⁊ amplitudinē fragoris excludunt. quid mirum si nostrum sonus excedit auditum: quem mondanæ molis impulsus emittit. Nec. n. de nihilo ē qd ait: qui complet aures meas tantus & tā dulcis sonus? Sed uoluit intelligi: q̄ si eius qui cælestibus meruit interesse secretis: cōpletæ aures sunt soni magnitudine: supereſt ut cæteror⁊ hominum sen sus mundanæ concīnentiæ non capiat auditū. Sed iam tractū ad sequentia conferamus. Vides habitari in terra raris & angustis locis: & in ipsis quasi maculis ubi habitatur uastas solitudines in teriectas: eosq; qui incolant terram nō modo interruptos ita esse

melodiæ tria genera

Quare non sentimus cæ li armoniā

ut nihil inter ipsos ab aliis ad alios manare possit: sed partim obli
quos partim transuersos partim etiam auersos stare uobis: a qui
bus expectare gloriā certe nullā poteris. Cernis autē eandē terram
quasi quibusda redimitā & circūdatā cīgulis: e quibus duo maxi
me inter se diuersos & cæli uirtutibus ipsis ex utraq; parte subni
xos obriguisse pruina uides: mediū autē illū & maximū solis ardo
re torreri. Duo sunt habitabiles: quoꝝ australis ille: in quo qui in
sistunt auersa uobis urgent uestigia: nihil ad uestrū genus. Hic
autē alter subiectus aquiloni: quem īcolitis: cerne q̄ tenui uos par
te cōtingat'. Omnis. n. terra quæ colitur a uobis angusta uertici
bus lateribus latior: parua quædā insula est circumfusa illo mari
quod atlanticū quod magnum quē occeanū appellatis in terris:
quod tamen tanto nomine q̄ sit paruus uides. Postq̄ cælum quo
omnia cōtinent & subiectaꝝ spæraꝝ ordinē motūq; ac de mntu
sonū cælestis musices modos & numeros explicantē & aerē sub
ditum lunae tullianus sermo p necessaria & praesenti operi apta
ductus ad terram usq; descripsit ipsius iam terrae descriptionem
uerboꝝ parcus reꝝ fœcūdus absoluit. Et. n. maculas habitatio
nū ac de ipsis habitatoribus alios īterruptos auersosq; obliquos
etiā & transuersos alios nominando terrenae spæræ globositatē
sermone tantū nō coloribus pinxit. Illud quoq; nō sine perfecti
one doctrinæ est: q̄ cum aliis nos non patitur errare qui terrā se
mel cingi occeano credidere. Nā si dixisset omnis terra parua quæ
dam est insula circūfusa illo mari: unum oceani ambitū dedisset
intelligi. Sed adiiciēdo quæ colitur a uobis: uerā eius maris diuisi
onem: de qua paulopost disseremus: nosse cupiētibus intelligen
dam reliquit. De quinq; autē cingulis ne quæso existimes deoꝝ
romanæ fecundiæ parentū Maronis & Tullii dissentire doctrinā
cum hic ipsis cingulis terram redimitā dicat: ille iisdem quas græ
co nomine zonas uocat: asserat cælū teneri. Vtrūq; enim ī corrup
tā uerāq; nec alteri contrariā rettulisse rōnē procedēte disputatiōe
constabit. Sed ut omnia quae hoc loco explananda recepimus li
quere possint: habendus est primum sermo de cingulis: quia situ
eorum ante oculos locato caetera erunt intellectu proniora. Prius
autē qualiter terram coronent deinde quemadmodum caelum te
neāt explicandū est. Terra noua & ultima spaera est Hāc diuidit
orizon ideſt finalis circulus de quo āte rettulimus: Ergo medietas

Cinguli uel
zonæ terræ
uel cæli

orizon ideſt finalis circulus de quo ante rettulimus. Ergo medietas cuius nos partem incolimus: ſub eo cælo eſt quod fuerit ſuper terrā: & reliqua medietas ſub illo: quod dum uoluitur ad ea loca quæ ad nos uidentur inferiora deſcendit. In medio enim locata ex omni ſui parte cælum ſuſpicit. Huius igitur ad cælum breuitas quæ punctum eſt: ad nos uero intermenſa globoſitas: diſtinguitur locis inter ſe uiciſſim præſſis nimietate uel frigoris uel caloris geminam nacta inter diuerſa temperiem. Nam & ſeptentrionalis & auſtralis extremitas perpetua obriguere pruina. Et hi uelut duo cinguli: quibus terra redimitur: ſed ambitu breues quaſi extrema cingentes. Horum uterque habitationis impatiens eſt: qa torpor ille glacialis nec animali nec frugi uitam miniſtrat: illo enim aere corpus alitur: quo herba nutritur. Medius cingulus & ideo maximus æterno afflatu continui caloris uſtus ſpatiū quod & lato & ābitu plixius occupauit: nimietate feruoris facit in habitabile uicturis. Inter extremos uero & mediū duo maiores ultimis medio minores ex utriuſq; uicinitatis intēperie tēperāt̄ ī his: q̄ tm̄ uitales auras natura dedit incolis carpere. Et quia animo facilius illabitur concepta ratio deſcriptione q̄ ſermone: eſto orbis terræ cui aſcripta ſunt. a. b. c. d. Et circa. a. aſcribantur. n. &. l. circa. b. autem. m. &. k. & circa. c. g. &. i. & circa. d. e. &. f. Et ducant̄ rectæ lineae a ſignis ad ſigna quae dicimus: ideſt. a. g. in. i. ab. m. in. n. a. k. in. l. ab. e. in. f. Spatia igitur duo aduerſa ſibi: ideſt unum a c. uſq; ad lineam quae in. d. ducta eſt: itelliguntur pruina riguiſſe perpetua. Eſt. n. ſuperior ſeptentrionalis: īferior auſtralis extremitas. Medium uero ab. n. uſque in. l. zona ſit torrida. Reſtat ut cīgulus ab. i. uſq; ad. n. de ſubiecto calore & ſuperiore frigore tēperetur. Rurſus ut zona quae eſt inter. l. &. f. accipiat de ſuperiore calore & ſubdito rigore temperiem.

Septētrionalis auſtralis

cingulus medius

Duo tēpatis

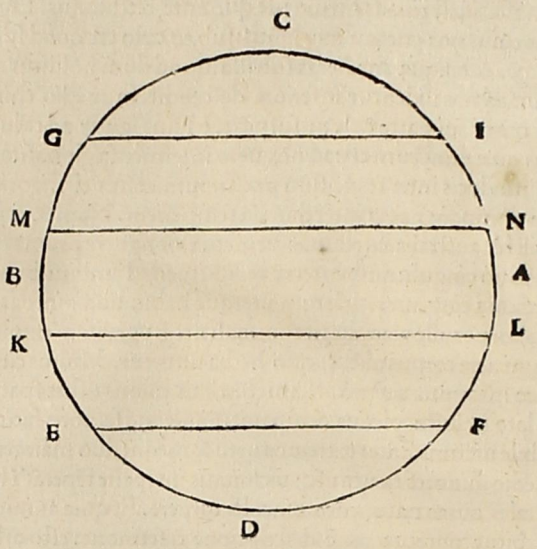

Nec excogitatas a nobis lineas quas diximus existimet. Circi. n. sunt de quibus supra rettulimus septētrionalis & australis & tropici duo. Nā æquinoctiale hoc loco: quo de terra loquimur: non oportet ascribi qui opportuniore loco rursus addetur. Li. et igitur sint hæ duæ mortalibus ægris munere concessæ diuū quas diximus esse temperatas: nō tamen ambæ zonæ hominibus nostri generis indultæ sunt. sed sola superior: quæ est ab. i. usq; ad. n. incolitur ab omni quale scire possimus hominum genere romani græciue sint uel barbaræ cuiusq; nationis. Illa uero ab. l. usq; ad. f. sola ratione intelligitur q; propter similem temperiem similiter incolitur: sed a quibus non licuit unq̄ nobis nec licebit agnoscere. Interiecta enī torrida utriq; hoium generi cōmertiū ad se denegat cōmeādi. deniq; de q̄ttuor habitatiōis nr̄æ cardinibus orientes occidentes & septētrio suis uocabulis nūcupat: qa ab ipsis exordiis suis sciūt a nobis. Nam & si septētriōalis extremitas ihabitabilis ē nō multo

tamẽ est a nobis remota. Quarto uero nostræ habitatiõis cardini causa hæc alterũ nomẽ dedit: ut meridies nõ australis uocaretur: qa & ille proprie ẽ australis: qui de altera extremitate procedens ad uersus septentrionali est: & hunc meridiẽ iure uocitari facit locus de quo incipit nobis Nam qa sentiri incipit a medio terræ in qua ẽ usus diei: ideo tanq̃ qdam medidies una littera mutata meridies nũcupatus ẽ. Sciendũ est autem: q̃ uentus qui per hũc ad nos cardinẽ puenit. i. auster ita in origine sua gelidus est: ut apud nos cõmẽdabilis est blãdo rigore septentrio: sed qa p̃ flammam torridæ zonæ ad nos cõmeat: admixtus igni calescit: & qui incipit frigidus calidus peruenit. Neq; n. uel ratio uel natura pateretur: ut ex duobus æquo præssis rigore cardinibus dissimili tractu flatus emitteretur. Nec dubium est nostrum quoq; septẽtrionem ad illos qui australi adiacent: propter eandem rationem calidum peruenire: & australem corporibus eorum gemino auræ suæ rigore blandiri. Eadem ratio nos non permittit ambigere: quin per illam quoq; superficiem terræ: quæ ad nos habetur inferior: iteger zonarum ambitus: quæ hic temperatæ sunt eodem ductu temperatus habeatur: atq; ideo illic quoque eædem duæ zonæ a se distãtes similiter incolantur. Aut dicat quisq̃s huic fidei obuiare mauult: quid sit quod ab hac eum distinctione deterreat. Nam si nobis uiuendi facultas est in hac terrarum parte quam colimus: qa calcantes humum cælum suspicimus super uerticem quia sol nobis & oriẽ & occidit quia circunfuso fruimur aere: cuius spiramus haustũ cur nõ & illic aliquos uiuere credamus: ubi eadẽ semp̃ impromptu sũt? Nã qui ibi dicunt morari: eandẽ credendi sũt spirare auram: qa eadem est in eiusdem zonalis ambitus continuatiõe tẽperies. Idem sol illis & obire dicit nostro ortu: & orieꝫ cum nobis occidet. Calcabũt æque ut nos humum: & semp̃ uerticem semper cælum uidebunt. Nec metus erit: ne de terra in cælum decidant: cum nihil unq̃ possit ruere sursum: Si. n. nobis quod asserere genus ioci est: uisum habetur ubi est terra: & sursum ubi est cælum. Illis quoq; sursum erit quod de inferiore suspiciẽt: nec aliquando in superna casuri sunt. Affirmauerim quoq; & apud illos minus rep̃ peritos hæc existimare de nobis: nec credere posse nos in quo sumus loco degere: sed opinari siquis sub pedibus tẽtaret stare casurum. Nunq̃ tamen apud nos quisquam timuit:

ne caderet in cælum: ergo nec apud illos quisquã ĩ superiora casu rus est: sicut omnia nutu suo pondera in terram ferri superius re lata docuerũt. Postremo quis ambigat in spæra terræ ita ea: quæ inferiora dicuntur: superioribus suis esse contraria? ut est oriens occidenti? Nam ĩ utraq; parte par diametros habetur. Cum ergo & orientem & occidentem similiter constat habitari: quid est qd fidem huius quoq; diuersæ sibi habitationis excludat? Hæc omnia non ociosus lector in tam paucis uerbis Ciceronis inueniet. Nam cum dicit terram cingulis suis redimitam atq; circũdatam ostendit per omne terræ corpus eandem temperatorum cingulorum continuatam esse temperiem. Et cum ait ĩ terra maculas habitationum uideri: non eas dicit quæ in parte nostræ habitatiõis nonnullis desertis locis interpositis incoluntur. Non. n. adiiceret ĩ ipsis maculis uastas solitudĩes ĩteriectas: si ipsas solitudĩes diceret ĩter quas certæ partes macularũ instar habeant. Sed quia maculas dicit has quattuor: quas in duobus terræ hemispæriis binas esse ratio monstrauit: bene adiecit interiectas solitudines. Nã sicut pars quæ habitatur a nobis: multa solitudinũ interiectione distinguitur: credendum est in illis quoque tribus aliis habitationibus similes esse inter deserta & culta distinctiones. Sed & quattuor habitationum incolas & relatione situs & ipsa quoq; stãdi qualitate depinxit. Primum. n. ait: alios præter nos ita incolere terram: ut a se interrupti nullam habeant ad se facultatẽ meandi Et ipsa uerba declarant: non eum de uno hominum genere loqui in hac superficie a nobis solius torridæ interiectione diuiso. Sic enim magis diceret: ita interruptos ut nihil inter ipsos ab illis ad nos manare possit. Sed dicendo ita interruptos ut nihil inter ipsos ab illis ad alios manare possit: qualiter inter se illa hominum genera sint diuisa significat. Quod autem uere ad nostram partem referretur: adiecit dicendo de illis qui & a nobis & a se inuicem diuisi sunt: partim obliquos partim transuersos partim etiam aduersos stare nobis. Interruptio ergo non unius generis a nobis: sed omnium generum a se diuisorum refertur: quæ ita distinguenda est. Hi quos separat a nobis perusta: quos græci ἀντοέκος uocant: similiter ab illis qui inferiorem zonæ suæ incolunt partem: interiecta australi gelida separantur. Rursus illos ab ἀντονεκις suis idest per nostri cinguli inferiora uiuentibus

interiectio ardentis ſequeſtrat: & illi a nobis ſeptentrionalis extremitatis rigore remouentur. Et quia non eſt una omnium affinis continuatio: ſed interiectæ ſunt ſolitudines ex calore uel frigore mutuum negantibus commeatum: has terræ partes: quae a quattuor hominum generibus incoluntur: maculas habitationum uocauit. Quemadmodum autem cæteri omnes ueſtigia ſua figere ad noſtra credantur ipſe diſtinxit: & auſtrales quide aperte pronunciauit aduerſos ſtare nobis dicendo: Quorum auſtralis ille in quo qui iſunt aduerſa nobis urgent ueſtigia. Et ideo aduerſi nobis ſunt: quia in parte ſperae quæ contra nos eſt morantur. Reſtat inquirere quos tranſuerſos & quos obliquos nobis ſtare memorauerit. Sed nec de ipſis poteſt eſſe dubitatio: quin tranſuerſos ſtare nobis dixerit inferiorem zonæ noſtræ partem tenentes. Obliquos uero eos qui auſtralis circuli deuexa ſortiti ſũt. Superest ut de terræ ipſius ſpatii quãta habitatioi ceſſerint: quanta ſint ĩculta referãus. Ideſt q̃ ſit ſingulo⁹. diméſio cĩgulo⁹ Quod ut facile cognoſcas: redeũdũ tibi é ad orbis terræ deſcriptionẽ: quã paulo ãte ſubiecimus: ut per aſcriptarum litterarum notas ratio dimenſionum lucidius explicetur. Omnis terræ orbis. i. circulus: qui uniuerſum ambitum claudit: cui aſcripta ſunt .a.b.c.d. ab his qui eum ratione dimenſi ſunt: in ſexaginta diuiſus eſt partes Habet autem totus ipſe ambitus ſtadiorum ducenta quinquagintaduo milia. Ergo ſingulæ ſexageſimæ extẽduntur ſtadiis quaternis milibus decenis Et ſine dubio medietas eius: quæ eſt a.d. per orientem. i. per. a. uſq; ad. c. habet triginta ſexageſimas & ſtadiorum milia centum uigintiſex: Quarta uero pars: quæ eſt ab a uſq; ad. c. incipiens a peruſta: habet ſexageſimas quindecim: & ſtadiorum milia ſexaginta & tria. Huius quartæ partis menſura relata conſtabit totius ambitus plena dimenſio. Ab. a. igitur uſq; ad. p. quod eſt medietas peruſtæ: habet ſexageſimas quattuor: quae faciũt ſtadio⁹ milia ſexdecim cũ octĩgẽto⁹ adiectiõe. Ergo omnis puſta ſexageſimar⁹ octo eſt: & tenet ſtadio⁹ milia triginta tria & ſexaginta iſup. Latitudo autẽ cĩguli noſtri: q tẽpatus eſt. i. a. p. uſq; ad. o. habet ſexageſimas quinq;: quæ faciunt ſtadiorũ milia uigĩti unũ. Et ſpatiũ frigidae ab. o. uſq; ad. c. habet ſexageſimas ſex q̃ ſtadio⁹ tenẽt uigĩtiqnq; milia ducẽta. Ex hac quarta

parte orbis terrarum: cuius mensurā euidenter expressimus: alterius quartæ partis magnitudinem ab. a. usq; ad. d. pari dimensionum distinctiõe cognosces. Cum ergo quantum teneat spæræ superficies quæ ad nos est: in omni sua medietate cognoueris: de mẽsura quoque ferioris medietatis. i. a. d. per. b. usq; ad. c. similiter instrueris. Modo n. quia orbem terræ in plano pinximus: in plano autem medium exprimere non possimus spæralem tumorem imitati sumus altitudinis intellectum a circulo: qui magis orizonq̃ meridianus uidetur. Cæterum uolo hoc mente præcipias: ita nos hanc pertulisse mensuram tanq̃ a. d. per. a. usq; ad. c. Pars terræ superior sit: cuius partem nos incolimus: & a. d. per. b. usq; ad. c. pars terræ habeatur inferior. Hoc quoq; tractatu proprium sortito finem: nũc illudqd̃ probãdũ promisimus asseramus: hos cingulos & bene Maronem cælo: & bene terræ assignasse Ciceronẽ & utrunq; non discrepantia sed consona eademq; dixisse. Natura enim cæli hanc in diuersis terræ partibus temperiem nimietatẽq; distinxit. & qualitas uel frigoris nel caloris quæ cuilibet æthe ris parti semel inhæsit: eandem inficit partem terræ: quã despicit ambiendo. Et quia has diuersitates quæ certis finibus terminant cingulos ĩ cælo uocauere: necesse est totidem cĩgulos etiam hic ĩtelligi: Sicut in breuissimo speculo cum facies monstratur ingens: tenet in angusto membra uel liniamenta ordinem quem sua in uero digesserat amplitudo. Sed hic quoq; asserendi quod dicitur minuemus laborem oculis subiiciendo pincturam. Esto enim cæli spæra. a. b. c. d. Et ĩter se claudat spæram terræ: cui ascripta sũt s. x. t. u. Et ducatur ĩ cæli spæra circulus septentrionalis. ab. i. usq; in. o. tropicus æstiuus a. g. in. p. & æquinoctialis a. b. in. a. & tropicus hyemalis ab. f. ĩ q. & australis ab. e. in. r. sed & zodiacus ducatur ab. f in. p. Rursus in spaera terrae ducantur idem limites cingulorum: quos supra descripsimus iu. n. in. m. in. l. in. r.

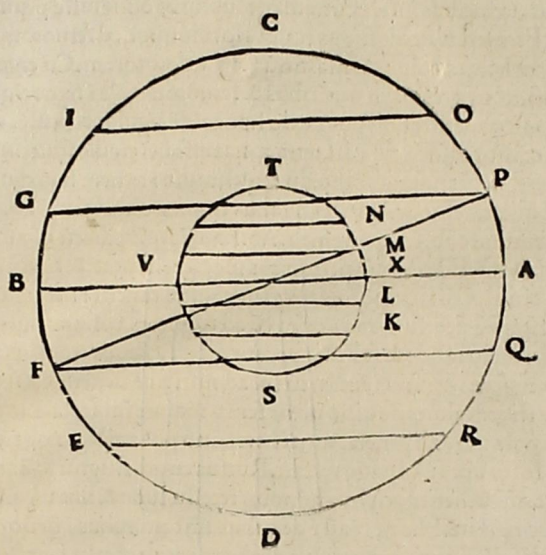

His ita depictis sine difficultate constabit singulas terræ partes a singulis cæli partibus super uerticem suum positus qualitatem circa nimietatem uel temperiem mutuari. Nam quod est susum a.d.usq; ad.r.hoc despicit terram ab.s.usq; ad.r. Et quod est in cælo ab.r.usque ad.q.hoc inficit terræ a.k.usque ad.l.& quod in cælo est a.q.usque in.p.tale facit in terra ab.l.usq; ad.m. Qualeq; est desupera .p. usq; ad .o. tale in terra ab.m.usq; ad.n Et quale illic ab.o.usque ad.c.tale hic est ab.n.usque ad.t. Sunt autem in æthere extremitates ambæ.i.a.d.usque ad.r. & .a.c usque ad.o.æterno rigore densatæ. Idem in terra idem est ab .s. usq; ad .k.&.a.t.usq; ad.n. Rursus in cælo a.q.usq; ad .p. nimio calore feruet. Idem in terra quoque ab.l.usque ad.m.idem feruor est. Item sunt in cælo temperies ab.o.usque ad.p.& a .q. in .r. Ideo sunt hic quoq; temperatæ ab.n.in.m.& ab.l.in.k. Aequinoctialis.n.circulus qui ab.a.usque ad.b.ductus est: mediam secat pustã. Et ipsũ aũt scisse Ciceronẽ: q; terreni cĩguli cælestibus ificiãt:

ex uerbis eius ostēdit. Ait. n. e qbus duos maxime iter se diuersos & cæli uerticibus ipsis ex utraq; pte subnixos obriguisse pruina uides. Ecce testat finale frigus eē de cælo. Idē quoq; d feruore medio dicit. Mediū autē illū & maximū solis ardore torreri. Cū ergo manifeste & rigorē de cæli uerticibus & feruorē de sole ī terræ cīgulos uēire signauerit: oñdit pus ī cælo hos eosdē cīgulos ostitisse. Nūc qm cōstitit easdē ī cælo & ī terra zonas esse uel cīguloſ (hæc. n. unius rei duo sūt nomīa) iā dicēdū ē: quæ causa ī æthere hāc diuersitatē qlitatis efficiat. Perusta duobus tropicis claudit: id ē ab. g. in. p. æstiuo: & ab. f. ī. q. hyemali. Ab. f. autē ī. p. zodiacū describēdo pduximus. Ergo signū. p. tropicus ille cācer habeat: & signū. f. capricornus. Cōstat autē solē neq; sursū ultra cancrū: neque ultra capricornū deorsum meare: sed cū ad tropicos cōfinia puenerit mox reuerti: unde & solstitia uocant. Et qa æstiuus tropicus tēperatæ nostræ terminus ē: ideo cū sol ad ipsū finē uenerit: facit nobis æstiuos calores de uicīo urens sensu maiore subiecta Illo deniq; tēpore australi generi reuerti hyemē nō pōt ambigi: qa tūc ab illis sol ōi uiæ suæ spatio recedit. Rursus cū ad. f. signū id ē ad capricornū uenerit: facit hyemē nobis recessu suo: & illis uicinitate reducit æstatē. Hic notādū ē de tribus tm cardinibus ī qcūq; ædē īgredi solē: d quarto nunq̄. Nā & ab ortu & ab occasu fenestra solē recipit: quippe quē orientē abeuntēq; pspectet. Recipit & a meridie: qa omne iter solis ī nostro meridie ē: ut īstruit uisū antelata descriptio. Nunq̄ uere solē fenestra septentriōis admittit: qa nunq̄ a. p. signo ad. o. sol accedit: sed a. p. semp retrocedēdo nūq̄ fines poli septētrionalis attīgit. Et ideo nunq̄ p hūc cardinē radius solis īfundit. Eiusdē rei ꝓbationē umbra quoq; cuiuslibet corporis efficiet astruere. Nā & ī occasū cadit orīēte sole: & ī ortū cū fit occiduus. Medio autē die: qa sol meridiē tenet ī septētrionem umbra depellit. In austrū uero circa nostrā habitationē īpossibile ē umbrā cuiuslibet corporis cadere: qa semp ī aduersā soli partem umbra iactat. Aduersus autē austro apud nos sol esse nō potent: cū nunq̄ fines septētrionales attīgat. Sane quoniā pars illa perustæ: quæ tēperatæ uicīa ē admittit habitātes: illic. i. trās tropicū quæcūq; habitant spatia: umbrā mittūt ī austrū eo tpre: quo sol cancrū tenet. Tūc. n. ei fit sol septētrionalis: cū tropicū tenet: q; ab illis ad septentrionem recedit. Ciuitas autem Siene: quæ

Zonæ perusta

prouinciæ thebaidos poſt ſuperioꝝ montiū deſerta principiū ē: ſub ipſo æſtiuo tropico cōſtituta eſt. Et eo die quo ſol certā partē ingredit cancri: hora diei ſexta (quoniā ſol tunc ſuper ipſū iuenit uerticē ciuitatis) nulla illic poteſt ī terris de quolibet corpore umbra iactari. Sed nec ſtilus hemiſpærii monſtrantis horas: quem γνώμονα uocāt: tunc de ſe poteſt umbram creare. Et hoc eſt qđ Lucanus dicere uoluit: nec tamen plene ut habeē abſoluit. Dicendo. n. Atque umbras nūq̄ flectente ſiene. Rem qdem attigit: ſed turbauit uerꝝ. Nō. n. nunq̄ flectit ſed uno tempore: quod cū ſua ratione rettulimus. His relatis conſtat ſolem nunq̄ egredi fines peruſtæ: quia de tropico in tropicū zodiacus obliquatus ē. Manifeſta ē igitur cauſa: cur hæc zona flammis ſit ſemper obnoxia quippe quam ſol totius æternæ flammæ & fons & adminiſtrator nunq̄ relinquat. Ergo ambæ partes ultimæ. i. ſeptētrionalis & auſtralis: ad quas nunq̄ ſolis calor accedit: neceſſario perpetua præmuntur pruina. Duas uero (ut diximus) temperat hinc atq; illinc uicinia caloris & frigoris. Denique in hac ipſa zona quam incolimus: quæ tota dicitur temperata: partes tamen quæ peruſto cingulo uicinæ ſunt: cæteris calidiores ſunt: ut eſt æthiopia: arabia: ægyptus & libya: in quibus calor ita circunfuſi aeris corpus extenuat: ut aut nunq̄ aut raro cogatur in nubes: & ideo nullus pene apud illos uſus eſt imbrium. Rurſus uſq; ad frigidæ fines preſſius accedit: ut eſt palus mæotis: ut regiones quas præterfluunt tanais: & hiſter: omniaq; ſuper ſcythiam loca quorum incolas uetuſtas hyperboreos uocauit: quaſi originem boreæ introrſum recedendo tranſiſſent: adeo æterna pene præmuntur pruina: ut non facile explicetur quanta ſit illic frigidæ nimietatis iniuria. Loca uero quæ in medio temperata ſunt: quoniam ab utraque nimietate longe recedunt: ueram tenent ſalutaremq; temperiē. Locus nos admonet: ut quoniam diximus rem: quæ a nullo poſſit refelli: utrūq; tropicum circum zodiaco terminos facere: nec nunq̄ ſolem alterutrum tropicum excedere poſſe: uel ſurſum uel deorſū meando. Trans zodiacum uero circum. i trans uſtam quæ tropicis clauditur: ex utraq; parte incipere temperatas Quæramus qđ ſit quod ait Virgilius: quem nullius unq̄ diſciplinæ error inuoluit. Duæ mortalibus ægris
Munere conceſſæ diuum: & uia ſecta per ambas:

Obliquus qua se signoꝝ uertitur ordo.
Videt.n.dicere his uersibus zodiacū p temperatas ductū & solis cursū p ipsas ferri. quod nec opinari fas est: qa neutꝝ tropicū solis cursus excedit Nūc igit illud attēdit quod diximus & ītra tropicū in ea perusta parte quæ uicina est tēperatæ habitatores esse. Nā siene sub ipso tropico est: meroe autem tribus milibus octingentis stadiis in perustam a siene ītrorsum recedit: & ab illa usqꝫ ad terram cynnamomi feracem sunt stadia octingenta. Et p hæc omnia spatia perustæ licet rari tamen uita fruuntur habitantes. Vltra uero iam inaccessum est ꝓpter nimium solis ardorem. Cū ergo tantum spatii ex perusta uitam ministret: & sine dubio circa uicinam alterius tempatæ idest ἀντοικοῦρουμ tantundem spacii habere per perustæ fines: & parem mansuetudinem: non negetur. Paria.n.in utraqꝫ parte sunt omnia. Ideo credendum est per poeticam tubam: quæ omnia semper in maius extollit: dixisse uiam solis sectam per temperatas: quoniam ex utraqꝫ parte fines perustæ in eo sunt similes tempatis: q se patiunt habitari. An forte poetica licētia particulam ꝓ simili pene pticula posuit: & ꝓp ambas sub ābas dicere maluit. Nā re uera ductus zodiaci sub ambas tempatas ultro citroqꝫ puenit non tamē per ambas. Scimus autē & Homerū ipsum: & in oībus imitatorē eius Varonē sæpe tales mutasse particulas. An: quod mihi uero propius uidet: per ambas ꝓ inter ambas uoluit intelligi. Zodiacus.n.inter ambas tēperatas uoluit nō per ambas. Familiariter autē p pro inter ponere solet: sicut alibi quoque Circū perqꝫ duas in morē fluminis arctos. Neque.n.anguis sydereus arctos secat: sed dum & amplectitur & interuenit circum eas & inter eas uoluitur non per eas. Ergo potest constare nobis intellectus: si per ambas .i. pro inter ambas more ipsius poetæ dictum existimemus. Nobis aliud ad defensionem ultra hæc: quæ diximus: non occurrit. Verum quoniam in medio posuimus quos fines nunq̄ uia solis excedat: manifestum est omnibus autem quid Maro dixerit: quem constat erroris ignarum: erit ingenii singulorum inuenire qd possit amplius pro absoluenda hac quæstione conferri. His quoque (ut arbitror) non ociosa inspectione tractatis: nunc de oceano quod ꝓmisimus astruemus. Non uno sed gemino eius ambitu terræ corpus omne circunflui. Cuius uerus & primus meatus est: qui ab

Oceanus

indocto hominum genere naſcitur. Is.n. quem ſolum oceanum plures opinantur: de finibus ab illo originali refuſus ſecundum ex neceſſitate ambitum fecit. Cæterū eius prior corona p̄ zonam terræ calidam meat ſuperiora terrarum & inferiora cingens flexū circi æquinoctialis imitata. Ab oriente uero duos ſinus refundit: unum ad extremitatem ſeptentrionis: ad auſtralis alterum. Rurſuſque ab occidente duo pariter enaſcūtur ſinus: qui uſq; ad ambas quas ſupradiximus extremitates refuſi occurrūt ab oriēte demiſſis. Et dum ui ſūma & īpetu maniore miſcētur: inuicēq; ſe feriūt: ex ipſa aquaꝝ colliſione naſcitur illa famoſa oceani acceſſio pariter & receſſio. Et ubicunq; ī noſtro mari cōtingit: idem uel ī anguſtis fretis uel ī planis forte littoribus ex ipſis oceani finibus quos oceanū nūc uocamus eueniūt: qa noſtrū mare ex illis īfluit Cæteꝝ uerior ut ita dicā eius alueus tenet zonā peruſtā: & tam ip ſe qui æquinoctialē q̄ ſinus ex eo nati: qui orizontē circulū ambitu ſuæ flexionis imitant: omnē terrā quadrifidā diuidūt: & ſingulas ut ſupradiximus habitationes faciūt īſulas. Nam īter nos & auſtrales homines means ille p calidā zonā totamq; cingens & rurſus utriuſq; regionis extrema ſinibus ſuis ambiens binas ī ſuperiore atq; īferiore terræ ſupficie īſulas facit. Vnde Tullius hoc ītelligi uolēs nō dixit: oīs terra parua quædā ē īſula: ſed oīs terra quæ colitur a nobis parua quædā eſt īſula: qa & ſingulæ de quatuor habitatiōibus paruæ quædā efficiunt īſulæ: oceano bis eas ut diximus ambiente. Oīa hæc ante oculos locare pōt deſcriptio ſubſtituta. ex qua & nīi maris originē quæ totius una ē: & rubri atq; īdici ortum uidebis. Caſpiūq; mare unde oriat īuenies: licet nō ignorē eſſe nullos q̄ ei de oceano īgreſſū negēt: Nec dubiū ē: ī illam quoq; auſtralis generis tēperatā mare de oceano ſimiliter īfluere Sed deſcribi hoc nra atteſtatiōe nō dbuit: cuius ſitus nobis īcognitus pſeuerat. Quod aūt dixit nram hītabilē anguſtā uerticibus latiorē: ī eadē deſcriptiōe poterimus aduertere: Nā quāto longior ē tropicus circus ſeptētrionali circo: tāto zona uerticibus q̄ lateribus āguſtior ē: qa ſūmitas eius ī arctū extremi circuli breuitate cōtrahit. Deductio aūt laterū cū lōgitudīe tropici ab utraq; parte diſtendit. Deniq; ueteres oēm habitabilē noſtrā extentæ clamidi ſimilē eſſe dixerūt. Itē qa oīs terra ī qua & oceanus ē: ad quēuis cæleſtē circulū quaſi cētron pūcti obtīet locū: neceſſario

de oceano adiecit. Qui tamē tanto nomine q̄ sit paruus uides. Nā licet apud nos athlāticum mare licet magnū uocetur: de cælo tamen dispicientibus nō potest magnū uideri: cū ad cælū terra signū sit & pūctū: qđ diuidi non possit ī ptes. Ideo aūt terræ breuitas tam diligēter asserit: ut paruipendēdum ambitū famæ

uir fortis intelligat quæ in tam paruo magna esse nō poterit: qđ doctrinæ propositum nō minus in sequentibus apparebit: quin etiam si cupiat proles futurorꝫ hominum deinceps laudes uniuſ cuiuſqꝫ noſtrum acceptas a patribus posteris prodere: tamē propter eluuiones exustionesqꝫ terrarꝫ quas accidere tempore certo necesse est: non modo non æternam sed ne diuturnam quidem gloriam assequi possumus. Virtutis fructum sapiens in cōscientia ponit: minus perfectus in gloria: unde Scipio perfectionē cupiens infundere nepoti auctor est: ut contentus conscientiæ præmio gloriam non requirat. In qua appetenda quoniā duo sunt maxime quæ probari possint: ut & q̄latissime uagetur & q̄diutissime perseueret. Postq̄ superius de habitationis nostræ angustiis disserendo totius terræ quæ ad cælum puncti locum obtinet: minimam quandam docuit ab hominibus nostri generis particulā possideri: nullius uero gloriam uel in illam totam partem potuisse diffundi: siquidē gangen transnatare uel transcendere cauca sum romani nominis fama non ualuit: spem quam de propagāda late gloria ante oculos ponendo nostri orbis angustias amputauit: uult etiā diuturnitatis auferre ut plene animo nepotis cōtemptum gloriæ cōpos dissuasor insinuet: & ait. Nec in hac ipsa in quam sapientis & fortis uiri nomen serpere potest: æternitatē nominis posse durare: cum modo exustione modo eluuione terrarꝫ diuturnitati rerꝫ intercedat occasus: quod q̄le sit disseremus. In hac enim parte tractatus illa quæstio latenter absoluitur quæ multorꝫ cogitationes de ambigenda mundi æternitate significat Nam quis facile mundum semper fuisse consentiat? cum & ipsa historiarꝫ fides multarꝫ rerꝫ cultum emendationemqꝫ uel ipsam inuentionem recentem esse fateatur? Cunqꝫ rudes primum homines & incuria syluestri non multum a ferarꝫ asperitate dissimiles meminerit: uel fabuletur antiquitas tradatqꝫ nec hūc eis quo nunc utimur uictum fuisse: sed glande prius & baccis alitos sero sperasse de sulcis alimoniam: cūqꝫ ita exordium rerum & ipsius humanæ nationis opinemur ut aurea primū sæcula fuisse credamus: & inde natura per metalla uiliora degenerans ferro sæcula postrema fœdauerit: ac ne totum uideamur de fabulis mutuari: quis non hūc extimet mundū quandoqꝫ cœpisse? nec longā retro eius ætatem cū ab hinc ultra duo retro ānorꝫ milia de excellēti

S. Virtutis fructus

De mundi æternitate

rerꝫ gestarꝫ memoria ne græca quidē extat hiſtoria? Nam ſupra Ninū a quo Semiramis ſecundum quoſdā creditur procreata: nihil præclarū in libris relatū eſt: ſi.n. ab initio immo ante initiū fuit mūdus (ut philoſophi uolunt) cur per innumerabilium ſeriem ſæculorꝫ non fuerat cultus: quo nunc utimur: inuentus? non litterarꝫ uſus quo ſolo memoriæ fulcitur æternitas? cur nō deniq; multarꝫ rerꝫ experientia ad aliquas gentes recēti ætate puenit? Vt ecce galli uitē uel cultū oleæ roma iam adoleſcēte didicerunt. Aliæ uero gentes adhuc multa neſciunt quæ nobis inuēta placuerunt: Hæc omnia uidentur æternitati rerꝫ repugnare dum opinari nos faciunt certo mūdi principio paulatī ſingula quæq; cœpiſſe. Sed mūdum quidem fuiſſe ſemper philoſophia auctor eſt conditore quidem deo: ſed non ex tempore. Siquidem tēpus ante mundum eſſe nō potuit: cum nihil aliud tempora niſi curſus ſolis efficiat. Res uero humanæ ex parte maxima ſæpe occidunt manente mundo & rurſus oriuntur uel eluuione uiciſſim uel exuſtione redeūte: cuius uiciſſitudinis cauſa uel neceſſitas talis eſt. Ignē æthereū phyſici tradiderunt humore nutriri: aſſerentes ideo ſub zona cæli peruſta quam uia ſolis ideſt zodiacus occupauit oceanum (ſicut ſupra deſcripſimus) a natura locatū ut oīs latitudo. qua ſol cū quinq; uagis ultro citroq; diſcurrūt: habeat ſubiecti humoris alimoniā. Et hoc eſſe uolunt quod Homerus diuinarꝫ omniū inuētionū fōs & origo ſub poetici nube figmēti uerū ſapientibus intelligi dedit: Ioue cū diis cæteris. i. cū ſtellis profectū in occeanū æthiopibus eū ad epulas inuitantibus. Per quam imaginē fabuloſa Homerū ſignificaſſe uolunt hauriri de humore nutrimēta ſyderibus: qui ob hoc æthiopas reges epularꝫ cæleſtiū dixit: quoniā circa oceani oram nō niſi æthiopes habitant quos uicinia ſolis uſq; ad ſpeciē nigri coloris exuſſit. Cum ergo calor nutriatur humore: hæc uiciſſitudo cōtingit: ut modo calor modo humor exuberet. Euenit. n. ut ignis uſq; ad maximum enutritus augmentum hauſtum uincat humorem. Et ſic aeris mutata tēperies licentiā præſtet incendio: & terra penitus flagrantia immiſſi ignis uratur. Sed mox īpetu caloris abſūpto paulatim uires reuertūtur humori: cū magna pars ignis īcēdiis erogata minus iam de renaſcente humore conſumat. Ac rurſus longo temporꝫ tractu ita creſcens humor altius uincit: ut terris

Ignis æthereus nutritur humore

Iuppiter cū diis epulatur ad oceanū

infundatur eluuio. Rurſuſque calor poſt hæc uires reſumit & ita fit ut manente mundo inter exuperantis caloris humoriſque uices terraꝝ cultus cum hominum genere ſæpe intercidat: & reducta temperie rurſus mouetur: nunq̄ tamē ſiue eluuio ſiue exuſtio omnes terras aut omne hominum genus uel omnino operit uel penitus exurit. Aegypto certe ut Plato in Thimæo fatetur nunq̄ nimietas humoris nocuit uel caloris. Vnde & infinita annoꝝ milia in ſolis ægyptiorum monumentis libriſq; religuntur Certe igitur terrarum partes internectioni ſuperſtites ſeminariū inſtaurando generi humano fiunt: atq; ita contingit ut nō rudi mundo rudes homines & cultus inſcii: cuius memoriam intercipit interitus: in terris oberrent: & aſperitatem paulatim uagæ feritatis exuti conciliabula & cœtus natura inſtruente patiāt: Sitq; primū inter eos mali neſcia & adhuc aſtutiæ inexperta ſimplicitas: quæ nomen auri primis ſæculis præſtat. Inde quo magis ad cultum reꝝ atq; artium uſus promouet tanto facilius in animos ſerpit æmulatio: quæ primū bene incipiēs in inuidiā latēter euadit. Et ex hac iā naſcitur quicquid genus hominū poteſt ſequētibus ſæculis experitur. Hæc eſt ergo quæ rebus humāis pereūdi atq; iterū reuertendi incolumi mundo uiciſſitudo uariat. Quid autē intereſt ab his qui poſtea naſcētur ſermonē fore de te: cum ab his nullus fuerit qui ante nati ſunt: qui nec pauciores & certe meliores fuerūt uiri: præſertim cū apud eos ipſos quibus audiri nomen noſtrum poteſt: nemo unius ānimi memoriam cōſequi poſſit. Homines: n. populariter annum tantū modo ſolis. i. uni us auſtri reditu metiuntur. Re ipſa aūt cū ad idem unde ſemel profecta ſunt cuncta auſtra redierunt: eādēq; totius cæli deſcriptionem longis interuallis retulerint: tum ille uere uertens annus appellari poteſt: in quo uix dicere q̄ multa hominum ſæcula teneātur. Nāq; ut olim deficere ſol hominibus extinguiq; uiſus ē cū Romuli animus hæc ipſa in tēpla penetrauerit: ita quandoq; cum ab eandē parte ſol eodēq; tempore iterū defecerit: tū ſignis ōibus ad idē principiū ſtellisq; reuocatis expletū annum habeto Cuius quidem anni nundum uigeſimam partem ſcito eſſe conuerſam. Idem agere perſuauerat inſtans diſſuaſioni gloriæ deſiderandæ. quam cum locis artam ne in ipſis anguſtiis æternam ſupra docuiſſet: nunc non ſolum perpetuitatis expertem: ſed

nec ad unius anni integri metas posse propagari docet: cuius assertionis quæ sit ratio dicemus. Annus non is solus est quē nūc cōmunis omnium usus appellat: sed singulorꝝ seu luminum seu stellarꝝ emensio omni cæli circuitu a certo loco in eūdem locum reditus annus suus est. Sic mensis lunæ annus est inter quem cæli ambitum lustrat: nam & a luna mensis dicitur: quia græco nomine luna mene uocatur. Virgilius deniq; ad descriptionē lunaris anni qui breuis est annum qui cursu solis efficitur significare uolens ait. Interea magnum sol circūuoluitur annum: magnum uocans solis comparatione lunaris. Nam cursus quidem Veneris atq; Mercurii pene par soli est. Martis uero annus fere biēniū tener: tanto enim tempore cælum circuit. Iouis autem stella duo decim & Saturni triginta annos in eadem circuitione consumit. Hæc de luminibus ac uagis ut sæpe relata iam nota sunt. Annus uero qui mundanus uocatur qui uere uertens est: quia conuersi one plenæ uniuersitatis efficitur: largissimis sæculis explicatur. Cuius ratio est talis. Stellæ omnes & sydera: quæ infixa cælo uidētur: quoꝝ propriū motū nunq̄ uisus humanus sentire uel deprehendere potest: mouētur tamen & præter cæli uolubilitatem qua sēper trahuntur: suo quoq; accessu tamen fero promouent ut nullius hominum uita tamen longa sit: quæ obseruatione cōtinua factam de loco permutationem: in quo eas primum uiderat deprehendat. Mundani ergo anni finis est: cum stellæ omnes omniaq; sydera quæ aplanes habet: a certo loco ad eundem locū Ita remeauerint. ut ne una quidē cæli stella in alio loco sit: q̄ in quo fuit: cū omnes aliæ ex eo loco motæ sunt: ad quem reuersæ anno suo finem dedere. ita ut lumina quoq; cū erraticis quinq; in iisdē locis & partibus sint: in quibus incipiēte mūdano anno fuerūt. Hoc aūt (ut physici uolūt) post annoꝝ quindecim milia paracta cōtingūt. Ergo sicut ānus lunæ mēsis est: & annus solis duodecim mēses: & aliarꝝ stellarꝝ hi sunt anni: quos supra rettulimus: ita mundanū annū quindecim milia annoꝝ quales nūc computamus efficiūt. Ille ergo uere annus uertens uocandus est quem non solis. i. astri reditu metiūtur: sed quem stellarꝝ omnium in quocumq; cælo sunt ad eundē locū reditus sub eadē cæli totius descriptione concludit. Vnde & mundanus dicitur: quia mundus proprie cælum uocatur. Igitur sicut annum solis non

Annus

Luna

Mēsis unde.

Cursus diffinitus planetarum

Annus mūdanus

Sidera fixa & mouēt

Finis mōdani anni

ſolum a kalendis ianuarii uſque ad eaſdem uocamus: ſed etiam a ſequente poſt kalendas die uſque ad eundem diem & a quocunque cuiuſlibet menſis die uſq; in diem eundem reditus ānus uocatur: Ita huius mundi anni initium ſibi quiſque facit quodcunq; decreuerit: ut ecce nunc Cicero a defectu ſolis qui ſub Romuli fine contigit: mundani anni principium ſibi ipſe cōſtituit Et licet iam ſæpiſſime poſtea defectus ſolis euenerit: non dicitur tamen mundanum annum repetita defectio ſolis impleſſe: ſed tunc implebitur: cū ſol deficiens in hiſdē locis & partibus & ipſe erit & omnes cæli ſtellas omniaq; ſydera rurſus īueniet: in qbus fuerant cum ſub Romuli fine deficeretur. Igitur diceſſu Romuli poſt ānos quindecim milia (ſicut aſſerunt phyſici) ſol denuo ita deficit: ut in eodem ſigno eademq; parte ſit ad idem principium in quo ſub Romulo fuerat: ſtellis quoque omnibus ſigniſque reuocatis. Peracti enim fuerāt cum Scipio in Africa militaret a diſceſſu Romuli anni quingenti ſeptuaginta & tres. Anno enim ab urbe condita ſexcenteſimo ſeptimo hic Scipio deleta Carthagine triumphauit: Ex quo numero annis remotis trigintaduobus regni Romuli & duobus qui intra ſomnium & conſumatum bellum fuere quingenti ſeptuagintatres a diſceſſu Romuli ad ſomnium uſque remanebunt. Ergo rationabiliter uereque ſignauit. Nec dum mundani anni uiceſimā partem eſſe conuerſā. Nam uiceſimæ parti quot anni ſuperſint a fine Romuli ad africanā militiam Scipionis: quos diximus annos fuiſſe quingentos ſeptuaginta tres: quiſquis ī digitos mittit inueniet. Tu uero enitere & ſic habeto te non eſſe mortalē: ſed corpus hoc. Nec. n. tu is es quē forma iſta declarat: ſed mens cuiusq; is eſt quiſque non ea figura quæ digito demōſtrari poteſt. Deum te igitur ſcito eſſe ſiquidē ē deus qui uiget: qui ſentit: qui meminit: qui prouidet: qui tam regit: & moderatur: & mouet id corpus: cui præpoſitus eſt: q̄ hunc mundū ille princeps deus. Et ut ille mundum quadā parte mortalē ipſe deus æternus: ſic fragile corpus animus ſēpiternus mouet. Bene & ſapienter tulianus hic Scipio circa inſtitutionem nepotis ordinem recte docentis impleuit: Nam ut breuiter a principio omnem operis continentiam reuoluamus: primum tempus eius mortis: & imminentes propinquorum prædixit inſidias: ut totum de hac uita ſperare dediſceret: quam non diuturnam

Quo tēpore deleta Carthago.

Quis poteſt eſſe deus

comperisset. Deinde ne metu prædictæ mortis frangeretur ostendit sapienti & bono ciui in immortalitatem migrandum. Cunq; eum ultro spes ista traxisset ad moriendi desideriu: succedit Pauli patris opportuna dissuasio accensam filii festinationem ab appetitu spontaneæ mortis excludens. Plene igitur in animo somniantis utrinq; plantata sperandi expectandique temperie altius iam circa diuina erigendum nepotis animum Aphricanus ingreditur. Nec prius eum terram patitur intueri q̄ cæli ac siderum natura motum ac modulamē agnoscat: & hæc omnia sciat premio cessura uirtutum. Ac post q̄ mens firmata Scipiōis alacritate tantæ promissionis egreditur: tum demū gloria quæ apud indoctos magnum uirtutis premium creditur contemni iubetur dū ostenditur ex terrarum breuitate uel casibus arcta locis angusta tēporibus. Africanus igitur pene exutus hominem & defæcata mēte iā naturæ suæ capax hic apertius admonetur ut esse se deum nouerit. Et hæc sit præsentis operis consummatio ut animam non solum immortalem: sed deum esse clarescat. Ille ergo qui fuerat iā post corpus in diuinitatem receptus: dicturus uiro adhuc in hac uita posito deum te scito esse: non prius tantam prærogatiuam cōmittit homini q̄ quid sit ipse discernat ne extimet hoc quoq; diuinum dici: quod mortale in nobis & caducum est. & quia Tullio mos est profundam rerum scientiam sub breuitate tegere uerborum: nunc quoq; miro compendio tantum includit arcanum quod Plotinus magis q̄ quisq̄ uerborum parcus libro itegro disseruit: cuius descriptio est: Quid est animal quid homo: in hoc ergo libro Plotinus quærit: cuius sint in nobis uoluntates memores metusq; ac desideria & animositas uel dolores: postremo cogitationes & intellectus utrum meræ animæ: an uero animæ utē tis corpore. Et post multa quæ sub copiosa rerum densitate disseruit: quæ nunc nobis ob hoc solum prætereunda sunt ne usq; ad fastidii necessitatem uolumen extendant: hoc postremo pronunciat animal esse corpus animatum. Sed nec hoc neglectum ut nō quæsitū relinquit quo animæ beneficio quaue uia societatis animetur. Has ergo omnes quas prædiximus passiones assignat animali. Verum autem hominem ipsam animam esse testatur. ergo qui uidetur non ipse uerus homo est: sed uerus ille est a quo regitur quod uidetur Sic cū morte animalis discesserit animatio

Aīal q̄d ē

cadit corpus regente uiduatum. Et hoc est quod uidetur ī homi
ne mortale. Anima uero qui uerus homo est ab omni cōditione
mortalitatis aliena est: adeo ut ad imitationem dei mundū regē
tis regat & ipsa corpus: dū a se animatur. Ideo physici mūdū ma
gnū hominē: & hominē breuē mundū esse dixerūt. Per similitu
dines igitur cæterū prærogatiuarum quibus deum anima uidet
imitari: āimū deū & prisci philosophoꝝ & Tullius dixit. Quod
autē ait mundū quadā parte mortalē: ad communem opinionē
respicit: qua mori aliqua inter mundū uidetur: ut animal exani
matū uel ignis extinctus uel sicatus humor. Hæc. n. omnino in
teriisse credū̄tur. Sed cōstat secundū ueræ rationis assertionem:
quā & ipse non nescit: nec Virgilius ignorat dicendo: nec morti
esse locū. Cōstat inq̄ nihil intra uiuū mundū perire. s. eoꝝ quæ Nihil moriē
interire uidētur: solam mutari speciē: & illud in originē suā atq;
in ipsa elementa remeare: quod tale quale fuit esse desierit. De
niq; & Plotinus alio in loco: cū de corporum assumptione disse
reret: & hoc dissolui posse pronuntiaret: quicquid effluit obiecit
sibi. Cur ergo elemēta quoꝝ fluxus in aperto est: nō similiter ali
quādo soluūtur. Et breuiter tantæ obiectioni ualidæq; respōdit
Ideo elementa licet fluant nunq̄ tamē solui: quia non foras efflu
unt. A cæteris. n. corporibus quod effluit recedit: elementoꝝ flu
xus nunq̄ ab ipsis recedit elementis. Ergo in hoc mūdo pars nul
la mortalis est secundū ueræ rationis assertā. Sed q̄ ait eum qua
dam parte mortalē: ad communē ut diximus opinionē paululū
inclinare se uoluit. In fine autē ualidissimū īmortalitatis aīæ ar- Animæ im-
gumētū ponit: quia ipsa corpori præstat agitatū Quod quale sit mortalitas
ex ipsis uerbis Ciceronis quæ secūtur inuenies. Nā quod semper
mouetur æternum est quod autē motum affert alicui quodque
ipsum agitatur alicunde quando finem habet motus uiuendi fi
nem habeat necesse est Solum igitur quod seipsum mouet quia
deseritur a se nunq̄ ne moueri quidem desinit quin etiam cæte-
ris quæ mouentur hic fons hoc principium est mouendi. Princi-
pii autem nulla est origo: nam e principio oriuntur omnia: ipsū
autem nulla ex re alia nasci potest: nec enim id esset principium
quod gigneretur aliunde: quod si non oritur nec occidit quidem
unq̄: nam principium extinctum nec ipsum ab alio nascitur nec
ex se aliud creabit: si quidem necesse est a principio oriri omnia:

ita fit ut motus principium ex eo ſit quod ipſum a ſe mouetur. id autem nec naſci poteſt nec oriri uel concidat omne cælum om niſq; natura conſiſtat neceſſe eſt: nec uim ullam nāciſcatur quia primo impulſu moueatur: Cū pateat igitur æternū id eſſe quod ipſum ſe moueat: quis eſt qui hanc naturam animis eſſe tributā neget? In animo eſt enī omne quod pulſu agitatur æterno: quod autem eſt anima: id motu cietur interiore & ſuo: nam hoc eſt pro prie natura animi atq; uis: quæ ſi eſt una ex omnibus quæ ſeipſa moueat neq; nata certe eſt & æterna eſt. Omnis hic locus de Phe drone Platonis ad uerbum a Cicerone tranſlatus eſt: in quo uali diſſimis argumentis animæ immortalitas aſſeritur. Et hæc eſt ar gumentorum ſumma eſſe animam mortis immunem quoniam ex ſe mouetur. Sciendum eſt autem q; duobus modis immorta litas intelligitur: aut enim ideo eſt immortale quid. quia p ſe nō eſt capax mortis: aut quia procuratione alterius a morte defendi tur. Ex his prior modus ad animæ: ſecundus ad mundi immorta litatem refertur. Illa enim ſuapte natura a conditione mortis alie na eſt. Mundus uero animæ beneficio in hac uitæ perpetuitate re tinetur. Rurſus ſemper moueri dupliciter accipitur: hoc enim ac cipitur & de eo quod ex quo ē ſemper mouetur: & de eo quod ex quo eſt ſemper & mouetur. & ſecundus modus eſt quo animam dicimus ſemper moueri. His præmiſſis iam quibus ſylogiſmis de immortalitate animæ diuerſi ſectatores Platonis ratiocinātur oportet aperiri. Sūt enim qui per gradus ſylogiſmorum ad unū finem probationis euadant: certam ſibi propoſitionem ſequētis ex antecedentis concluſione facientes apud quos hic prior eſt: ani ma ex ſe mouetur: quicquid autem ex ſe mouetur: ſemper mo uetur. igitur anima ſemper mouetur: Secundus ita qui naſcitur ex prioris fine Anima ſemper mouetur. quicquid autem ſemper mouetur: immortale eſt. igitur anima immortalis eſt. & ita ī duo bus ſylogiſmis duæ res probantur ideſt & ſemper moueri animā ut in priore: & eſſe immortalem ut colligitur de ſecundo. Alii ue ro uſq; ad tertium gradum ita argumentando procedūt: Anima ex ſe mouetur. quod autem ex ſe mouetur: principium motus ē. igitur anima principium motus eſt. Rurſus ex hac concluſione naſcitur propoſitio: Anima principium motus eſt. quod autem principium motus eſt: natum non eſt. igitur anima nata non ē,

īmortalitas quomodo ī telligitur

rōnes de ani mæ īmorta litate

Tertio loco. Anima nata non est. quod natum non est: immortale est. igitur anima immortalis est. Alii uero omnem ratiocinationem suam in unius syllogismi compendium redigere. Anima ex se mouetur. quod ex se mouetur principium motus est. quod autem principium motus est: natum non est. quod natum nō est: immortale est. igitur anima immortalis est. Sed harum omniū ratiocinationum apud eum potest postrema cōclusio de animæ immortalitate constare qui primam propositionē idest ex se moueri animam non refellit. Hac enim in fide non recepta debilia fiunt omnia quæ sequūtur. Sed huic stoicorum quidem accedit assensio. Aristotiles uero adeo non acquiescit ut animam non solum ex se non moueri: sed ne moueri quidem penitus conetur asserere. Ita enim calidis argumentationibus astruit nihil ex se moueri: ut etiam si quid hoc facere concedat: animam tamē hoc nō esse confirmet. Si enim anima inquit principium motus est: doceo non posse principium motus moueri: & ita diuisionem suæ artis ingreditur: ut primum doceat in rerum natura esse aliquid immobile: deinde hoc esse animam tentet ostendere. necesse est inquit: aut omnia quæ sunt immobilia esse: aut omnia moueri: aut aliqua ex his moueri: aliqua non moueri. Item si damus aīt & motum: & quietem necesse est: aut alia semper moueri: & alia nunquam moueri: aut omnia simul nunc quiescere nunc moueri. De his inquit quid magis uerum sit requiramus. Nō esse omnia immobilia aspectus ipse testimonio est: quia sunt quoꝝ motum uidemus. Rursus non moueri omnia usus docet quo īmota cognoscimus. Sed nec omnia dicere possumus modo motum pati modo esse sine motu: quia sunt quorum perpetuum motum uidemus: ut de cælestibus nulla dubitatio est. Restat igitur aīt: ut sicut aliqua semper mouentur: ita sit aliquid semper immobile. Ex illis ut collectum sit esse aliquid immobile: nullus obuiat uel refellit. Nam & uera diuisio est & sectæ platonicæ non repugnat. Neq; enim siquid est immobile: sequitur ut hoc sit anima. Nec qui dicit animā ex se moueri: iam moueri uniuersa confirmat: sed modum astruit quo anima mouetur. Siquid uero est aliud immobile: nihil ad hoc quod de anima astruitur ptinebit. Quod & ipse Aristotiles uidēs postq̄ docuit esse aliquid imobile hoc esse animā uult dicere: & incipit asserere nihil esse quod ex se

Argumentatiōes de motu

moueri posſit: ſed omnia quæ mouentur ab alio moueri quod ſi uere probaſſet: nihil ad patrociniū platonicæ ſectæ relinqueret: quemadmodū enī credi posſet ex ſe moueri aīam: ſi cōſtat nihil eſſe quod ex ſe posſit moueri? In hac aūt aristotelica argumentatione huiuſmodi diuiſionis ordo cō texitur Ex omnibus quæ mouentur inquit: alia per ſe mouentur: alia ex accidenti. & ex accidēti inquit mouentur quæ cum ipſa non moueantur in eo tamen ſunt quod mouetur: ut in naui ſarcina ſeu uector quieſcens. aut etiā cum pars mouetur quieſcente integritate: ut ſi quis ſtans pedem manūue uel caput agitet. Per ſe autem mouetur quod neq; ex acctdenti neq; ex parte ſed & totum ſimul mouetur: ut cū ad ſuperiora ignis aſcendit: & de his quidem quæ ex accidenti mouentur nulla dubitatio eſt quin ab alio moueantur. Probabo autem inquit etiam ea quæ ex ſe mouentut ab alio moueri. Ex omnibus enim ait quæ per ſe mouentur aliam cauſam motus intra ſe poſſident: ut animalia ut arbores quæ ſine dubio ab alio intelliguntur moueri a cauſa ſcilicet quæ in ipſis latet. nā cauſam motus ab eo quod mouetur ratio ſequeſtrat. Alia uero apte ab alio mouentur ideſt aut ui aut natura. & ui dicimus moueri omne iaculum quod cum de manu iaculantis receſſit: ſuo quidem motu ferri uidetur: ſed origo motus ad uim refert: ſic enim nōnunq̄ & terram ſurſum & ignē deorſum ferri uidemus quod alienus ſine dubio cogit impulſus. Natura uero mouentur uel grauia cū per ſe deorſum uel leuia cum ſurſum feruntur. Sed & hoc dicēdum eſt ab alio moueri licet a quo habeatur incertum. Ratio enim ait deprehendit eſſe neſcio quid quod hæc moueat: nā ſi ſpōte moueretur: ſponte etiam ſtarent. ſed nec unam uiam ſemp agerent īmo per diuerſa mouerentur ſi ſpōtaneo ferrentur agitatu: cum uero hoc facere non poſſint ſed leuibus ſemper aſcenſus & deſcēſus grauibus deputatus ſit: apparet eoꝝ motum ad certam & cōſtitutam naturæ neceſſitatem referri. Hæc ſunt & his ſimilia quibus Ariſtoteles omne quod mouetur ab alio moueri probaſſe ſe credidit. Sed platonici ut paulo poſt demōſtrabit argumēta hæc arguta magis q̄ uera eſſe docuere. Nūc ſeqns eiuſdē iūgenda diuiſio eſt qua non poſſe aīam ex ſe moueri etiā ſi hoc alia res facere poſſet: laborat oſtendere & huius rei primā propoſitionē ab illis mutuat quæ ſibi extimat cōſtituſſe. Sic. n. ait: Cū igitur oē quod

mouetur constet ab alio moueri: sine dubio id quod primū mo
uet quia non ab alio mouetur (neq; enim haberetur iam primū
si ab alio moueretur) necesse est inquit ut aut stare dicatur aut se
ipsam mouere. Nam si moueri ab alio dicatur illud quoq; quod
eum mouet dicetur ab alio moueri & illud rursus ab alio in infi-
nitum inquisitio ista cassura est: nunq̄ exordia prima reperiens si
semper aliud ea quæ putaueris prima præcedit. Restat igitur in-
quit ut si quod primum mouet nō dicatur stare ipsum se moue
re dicatur: & sic erit ī uno eodēq; aliud quod mouet: aliud quod
mouetur: Siquidem in omni ait motu tria hæc sint necesse est id
quod mouet: & quo mouet: & quod mouet. Ex his tribus quod
mouetur: tantum mouetur: non etiam mouet: cum illud quo fit
motus & moueatur & moueat: illud uero quod mouet non etiā
mouetur: ut ex tribus commune sit quod medium: duo uero si-
bi contraria intelligātur. Nam sicut est quod mouetur & nō mo
uet: ita est inquit quod mouet & non mouetur: propter quod di
ximus: quia cum omne quod mouet ab alio moueat: siquid mo
uet & ipsum mouetur: quæremus semper motus eius nec unq̄
inueniemus exordium. deinde siquid se mouere dicatur: neces-
se est inquit ut aut totum a toto: aut partem a parte: aut parte a to
to: aut totum a parte existimemus moueri. & tamen motus ille
seu a toto seu a parte procedat: alterum sui postulabit auctorem
Ex his omnibus in unum Aristotelica ratiocinatio tota colligitur
hoc modo: Omne quod mouetur ab alio mouetur. quod igitur
primum mouet: aut stat: aut ab alio & ipsum mouetur. sed si ab
alio: iam non potest hoc primum uocari: & semper quid primū
moueat requiremus: restat ut stare dicatur: Stat igitur quod pri
mum mouet. Contra Platonem ergo: qui dicit animam motus
esse principium: in hunc modum componitur sylogismus: Ani-
ma principium motus est: principium autem motus non moue
tur. igitur anima non mouetur: & hoc est quod primo loco uio-
lenter obiecit: Nec eo usq; persuadere contentus animam nō mo
ueri: aliis quoq; rationibus nō minus uiolentis perurget. Nullū
inquit initium idem potest esse ei cuius est initium. Nam apud
geometras principiū lineæ punctū dicitur esse non linea: Apud
arithmeticos principiū numeri nō ē numerus. Itē causa nascēdi
ipsa nō nascit: & ipsa ergo motus causa ut initium non moueat

Ergo anima quæ initium motus est non mouetur: Additur hoc quoq; Nunq̄ inquit fieri potest ut circa unam eandemque rem uno eodemque tempore contrarietates ad unum idemque pertinentes eueniant. Scimus autem quia mouere facere est: & moueri pati est. Ei igitur quod se mouet simul euenient duo sibi cōtraria & facere & pati: quod impossibile est. Anima igitur nō potest se mouere. Item dicit: Si animæ essentia motus esset nunq̄ quiesceret a motu: nihil enim est quod recipiat essentiæ suæ contrarietatem. Nam ignis nunquam frigidus erit: nec nix unquam sponte calescet: anima autem nonnunquam a motu cessat: non enim semper corpus uidemus agitari: Non igitur animæ essentia motus est: cuius contrarietatem receptat. Ait etiam: Anima si aliis causa motus est: ipsa sibi causa motus esse non poterit. Nihil est enim inquit quod eiusdem rei sibi causa sit: cuius est alii: ut medicus ut exercitator corporum sanitatem uel ualentiam quam ille ægris hic luctatoribus præstat: non utiq; ex hoc etiam sibi præstant. Item dicit: Omnis motus ad exercitiū sui instrumēto eget: ut singularum artium usus docet. Ergo uidendum ne & animæ ad se mouendum instrumento opus sit: Quod si impossibile iudicatur: & illud impossibile erit ut anima ipsa se moueat. Item dicit: Si mouetur anima: sine dubio cum reliquis motibus & de loco in locum mouetur: Quod si est: modo corpus ingreditur: modo rursus egreditur: & hoc frequenter exercet. Sed hoc uidemus fieri non posse. Non igitur anima mouetur. His quoq; addit. Si anima se mouet: necesse est ut ab aliquo motus genere se moueat. Ergo aut in loco se mouet: aut seipsam pariēdo se mouet: aut se ipsam consumendo: aut se augendo: aut se minuēdo. hæc sūt enim inquit motus genera. Hæc autē singula quemadmodum possunt fieri requiramus: Si in loco se mouet: aut in rectā lineā se mouet: aut sperico motu in orbem rotatus: sed recta linea infinita nulla est. Nā quæcunq; in natura intelligat linea: quocūq; fine sine dubio terminatur: Si ergo per lineam terminatā anima se mouet: non semper mouetur: nam cum ad finē uenerit & īde rursus in exordiū reditur: necesse est intersticium motus fieri in ipsa pmutatione redeundi: Sed nec in orbem rotari potest: qa oīs spera circa aliquid immobile quod centron uocamus mouetur. Si ergo & aīa sic mouetur: aut intra se habeat quod īmobile ē: &

Gña motus

ita fit ut non tota moueatur: aut si non intra se habet sequit' ali ud non minus absurdum ut centron foris sit: quod esse non potest. Constat ergo ex his ait quod in loco se non moueat. Sed si ipsa se parit: sequitur ut eandem & esse & nō esse dicamus. Si uero se ipsa consumit: non erit īmortalis: Quod si se aut auget aut minuit eadem simul & maior se & minor reperietur: Ex his talē colligit sylogismum: Si anima se mouet: aliquo motus genere se mouet. nullum autem motus genus quo se moueat inuenit': nō igitur se mouet. Contra has tam subtiles & argutas & uerisimiles argumentationes accingendum est secundum sectatores Platonis qui inceptum quo Aristoteles tam ueram tanque ualidam diffinitionem magistri sauciare tentauerat: subruerunt. Neq; uero tam immemor mei aut ita animatus sum: ut ex ingenio meo uel Aristoteli resistam: uel adsim Platoni: sed ut quisq; magnoꝝ uirorum qui se platonicos dici gloriabūtur: aut singula aut bina defensa ad ostentationem suorum operum reliquerunt: collectæ hæc in unum continuæ defensionis corpus coaceruaui adiecto si quid post illos aut sentire fas erat: aut audire in intellectum licebat. Et quia duo sunt quæ asserere conatus est. Vnum q̄ dicit nihil esse quod ex se moueatur: alterum quo animam hoc esse non possit confirmat. Vtriq; resistendum est: ut & constet posse aliquid ex se moueri: & animam hoc esse clarescat. In primis igitur illius diuisionis oportet nos cauere præstigias in qua enumerans aliqua quæ ex se mouentur: & ostendens illa quoque ab alio moueri ideſt a causa interius latēte uidetur sibi probasse omnia quæ mouentur etiam si ex se moueri dicantur: ab alio tamen moueri Huius enim rei pars uera est: sed est falsa conclusio. Nam esse aliqua quæ cum ex se moueri uideantur: ab alio tamen constet moueri: nec nos diffitemur: non tamen omnia quæ ex se mouentur hoc sustinent ut ab alio ea moueri necesse sit. Plato enim cum dicit animam ex se moueri ideſt cum αυτοκινητὸν uocat: nō uult eam inter illa numerari: quæ ex se quidem uidentur moueri: sed a causa quæ intra se latet mouentur. ut mouentur animalia auctore quidem alio sed occulto: nam ab anima mouēt': aut ut mouent' arbores: quaꝝ etsi non uidetur agitator: a natura tamē eas interius latēte constat agitari. Sed Plato ita dicit aīam ex se moueri ut non aliā causam uel extrinsecus accidentē uel interius latētē

Argumenta platonica cō tra aristotilē de motu aīæ

huius motus dicat auctorem. Hoc quemadmodum accipiendū sit instruemus. Igné calidum uocamus: sed & ferrum calidū dicimus: & niuem frigidam & saxum frigidum nuncupamus: mel dulce: sed & mulsum dulce uocitamus. Horum tamé singula de diuersis diuersa significant. Aliter enim de igne aliter de ferro calidi nomen accipiemus: quia ignis per se calet: non ab alio fit calidus. Contra ferrum non nisi ex alio calescit: ut nix frigida ut mel dulce sit non aliunde contingit. Saxo tamé frigus uel mulso dulcedo a niue uel melle proueniunt. Sic & stare & moueri tā de his dicitur. quæ ab se uel stant uel mouentur q̄ de illis quæ uel sistūt uel agitantur ex alio. Sed quibus moueri ab alio uel stare contingit: hæc & stare desinunt & moueri: Quibus autem idem est & esse & moueri nunq̄ a motu cessant: quia sine essentia sua esse non possunt: Sicut ferrum ammittit calorem: ignis uero calere non desinit Ab se ergo mouetur anima licet & animalia uel arbores per se uideantur moueri. Sed illis q̄is interius latens alia tamen causa idest anima uel natura motum ministrat: ideo & ammittunt hoc quod aliunde sumpsere: Anima uero ita per se mouetur ut ignis per se calet nulla aduenticia causa uel illum calefaciente uel hanc mouente. Nam cum ignem calidum dicimus nō duo diuersa concipimus: unum quod calefacit: alterum quod calefit: sed totum calidum secundum suam naturam uocamus: cū niuem frigidam cum mel dulce appellamus: nō aliud quod hāc qualitatem præstat: aliud cui præstatur accipimus. Ita & cū animam per se moueri dicimus: non gemina consideratio sequitur mouentis & moti: sed in ipso motu essentiam eius agnoscimus: quia quod est in igne nomen calidi: in niue uocabulum frigidi: appellatio dulcis in melle: hoc necesse est de anima αὐτοκίνητόν nomen intelligi: quod latina conuersio significat per se moueri. Nec te confundat quod moueri passiuum uerbum est: Nec sicut secari cum dicitur duo pariter considerantur: quod secat: & quod secatur: Item cum teneri dicitur duo intelligūtur: quod tenet: & quod tenetur: ita hic in moueri duarum rerum significationem putes: quæ mouet: & quæ mouetur. Nam secari quidé & teneri passio é: ideo cōsiderationé & facientis & patiétis āplectit. Moueri auté cū de his quidé dicit quæ ab alio mouent utrāq; cōsiderationé similiter repræsentat. De eo aūt quod ita p se mouet

ut sit αὐτοκίνητον cum moueri dicitur: quia ex se non ex alio mouetur: nulla potest suspicio passionis intelligi. Nā & stare licet passiuum uerbum non esse uideatur: cum de eo tamen dicit quod stat alio sistente: ut stant terræ defixæ hastæ: significat passionem: Sic & moueri licet passiuum sonet: quando tamē nihil ī est faciens: patiens inesse non potest Et ut absolutius liqueat nō uerbo, sed rei intellectu passionem significari: ecce ignis cū fert ad suprema nihil patitur: cum deorsum fertur sine dubio patit: quia hoc non alio impellēte non sustinet: & cum unum idemq; uerbum proferatur: passionem tamen modo inesse modo abesse dicimus. Ergo & moueri idem in significatione est quod calere & cum calere ferrum dicimus uel stilum moueri: quia utriq; aliūde peruenit: passionem esse fatemur. Cum uero aut ignis calere aut moueri anima dicetur: quia illius in calore & ī motu huius essentia est: nullus hic locus relinquitur passiōi: sed ille sic calere sicut moueri ista dicetur. Hoc loco Aristoteles argutam de uerbis calumniam sartiens Platonem quoq; ipsum duo idest quod mouet & quod mouetur significasse contendit dicendo: Solum igit quod seipsum mouet quia nunq̄ deseritur a se: nunq̄ ne moueri quidem desinit: & aperte illum duo expressisse proclamat his uerbis quod mouet & mouetur. Sed uidetur mihi uir tantus nihil ignorare potuisse: sed in exercitio argutiarum talium conuenientem sibi operam sponte lusisse. Cæterum quis non aduertat cum quid dicitur seipsum mouere non duo intelligenda? sicut & cum dicitur ἑαυτοῦ τιμωρούμενος: idest se punines: non alter qui punit: alter qui punitur? Et cum se perdere se inuoluere: se liberare quis dicitur: non necesse est unum facientem: alterū subesse patientem. Sed hoc solum intellectu huius elocutionis exprimitur ut qui se punit aut qui se liberat: non ab alio hoc accepisse sed ipse sibi aut intulisse aut præstitisse dicatur. Sic & de αὐτοκίνητον cum dicitur seipsum mouet: ad hoc dicitur ut extimationem alterius mouentis excludat: quam uolēs Plato de cogitatione legentis eximere: his quæ præmisit expressit. Nam quod semper ait mouetur: æternum est. quod autem motum affert alicui quodq; ipsum mouetur aliunde quando finem habet motus uiuendi finē habeat necesse est. Quid his uerbis inuenit expressius clara significatione testātibus non aliunde moueri quod seipsū

mouet? cum animam ob hoc dicat æternam: quia ſeipſam mouet & non mouetur aliūde: Ergo ſe mouere hoc ſolum ſignificat non ab alio moueri. Nec putes q̄ idem moueat idemq; moueat? ſed moueri ſine alio mouente ſe: mouere eſt. Aperte ergo cōſtitit quia nō oē quod mouetur: ab alio mouetur. Ergo αὐτοκίνητόν poteſt non ab alio moueri Sed ne a ſe quidem mouetur ut ī ipſo aliud ſit quod mouet: aliud quod mouetur nec ex toto nec ex pte ut ille proponit: ſed ob hoc ſolum ſeipſum mouere dicitur ut ab alio moueri extimetur. Sed & illa de motibus Ariſtotelica diuiſio quam ſupra rettulimus: ſurripienti magis apta eſt q̄ probāti in qua ait: Sicut eſt quod mouet? & non mouet: ita eſt quod mouet & non mouetur Conſtat enim q̄ omne quicquid mouet? mouet alia: uti dicitur aut gubernaculum nauem aut nauis circūfuſum ſibi aerem uel undas mouere. Quid autem eſt quod nō poſſit aliud dum ipſum mouetur impellere? ergo ſi uerum non eſt: ea quæ mouentur alia non mouere: nō conſtat illud: ut aliquid quod moueat nec tamen moueatur inuenias. Illa igitur magis probanda eſt in decimo de legibus a Platone motuum prolata diuiſio: Omnis motus inquit: aut ſe mouet & alia: aut ab alio mouetur & alia mouet. Et prior ad animam: ad omnia uero corpora ſecundus refertur. Hic ergo duo motus differentia ſeparātur: & ſocietate iunguntur. Commune hoc habent: q̄ & prior & ſecūdus mouēt alia: Hoc autem differunt: q̄ ille a ſe hic ab alio mouetur. Ex his omnibus quæ eruta de platonicorum ſenſum fœcunditate colligimus: conſtitit non eſſe uerum: omnia quæ mouētur ab alio moueri. Ergo nec principium motus ad depræcandā alterius mouentis neceſſitatem ſtare dicetur: quia poteſt ſeipſum ut diximus mouere alio non mouente: Eneruatus eſt igitur ſylogiſmus quem præmiſſa uaria & multiplici diuiſione collegerat. Ideſt: Anima principium motus eſt. p̄rincipiū autē motus non mouetur. igitur anima nō mouetur. Reſtat ut quia conſtitit poſſe aliquid per ſe moueri: alio non mouente: animā hoc eſſe doceatur. Quod facile docebitur: ſi de manifeſtis & īdubitabilibus argumenta ſumamus Homini motum aut anima præſtat: aut corpus: aut de utroq; permixtio. Et quia tria ſūt de quibus inquiſitio iſta procedit: cū neq; a corpore neq; a pmixtione præſtari hoc poſſe conſtiterit: reſtat ut ab anima moueri

hominem nulla dubitatio sit. Nunc de singulis ac primū de corpore loquamur. Nullum inanimū corpus suo motu moueri manifestus est q̄ ut asserendū sit. nihil est autem quod dum īmobile sit: aliud possit mouere. igitur corpus hominem non mouet. Videndū ne forte animæ & corporis ipsa permixtio hūc sibi motum ministrent. Sed quia constat motum corpori non esse si nec animæ inest: Ex duabus rebus motu carentibus nullus motus efficit: sicut nec ex duabus dulcibus amaritudo: nec ex duabus amaris dulcedo proueniet: nec ex gemīo frigore calor: aut frigus ex gemina calore nascetur. Oīs .n. qualitas geminata crescit: nunq̄ ex duplicatis similibus contrarietas emergit. ergo nec ex duabus immobilibus motus erit. Hominē igitur pmixtio nō mouebit. Hīc inexpugnabilis sylogismus ex confessa q̄ re q̄ indubitabili luce colligitur. Animal mouetur: Motū autem aīali aut aīa præstat: aut corpus: aut ex utroq; pmixtio. sed neq; corpus neq; pmixtio motum præstat: igitur aīa motum præstat. Ex his apparet aīam initiū motus esse: initium autem motus tractatus superior docuit per se moueri. Animā ergo αὐτοκίνητον esse idest per se moueri nulla dubitatio est. Hic ille rursus obloquitur & alia de initiis disputatione confligit. eadem enim hic soluēdo repetemus quæ supra in ordinem obiecta digessimus. Non possunt inquit eadem initiis suis esse quæ inde nascuntur: & ideo anima quæ initiū motus est non moueri: ne idem sit initium & quod de initio nascit̄: idest ne motus ex motu processisse uideatur. Ad hæc facilis & absoluta responsio est: quia ut principia & hæc quæ de principiis pdeunt in aliquo nonnunq̄ inter se differre fateamur: Nunquam tamen ita sibi possunt esse contraria ut aduersa sunt sibi stare & moueri. nam si albi initium nigr̄ uocaretur: & siccū esset humoris exordium: bonum de malo ex amaro initio dulce procederet. Sed non ita ē: quia usq; adcontrarietatē initia & sequentia dissidere natura nō patitur. Inuenitur tamen inter ipsa nonnunq̄ talis differentia qualis inter se origini progressioniq; conueniat: ut est hic quoq; inter motū quo mouetur aīa & quo mouet cætera. Non enim animā Plato simpliciter motum dixit: sed motum se mouentē. inter motum ergo se mouentē & motū quo mouet cætera: quid intersit in aperto est: Siquidem ille sine auctore ē: hic aliis motus auctor est. Constitit ergo neq; adeo posse initia ac de

initiis procreata differre ut contraria ſibi ſint: nec tamen hic moderatam differentiam defuiſſe. Non igitur ſtabit principium motus: quod ille artificii concluſiõe collegit. His tertia (ut memi nimus) ſucceſſit obiectio: Vni rei cõtraria ſimul accidere nõ poſſe: ut quia cõtraria ſibi ſunt mouere & moueri. nõ poſſe anima ſe mouere: ni eadem & moueatur & moueat. Sed hoc ſuperius aſſerta diſſoluunt: Siquidem conſtitit in animæ motu duo non intelligenda: quod moueat & quod moueatur: quia nihil aliud eſt ab ſe moueri q̃ moueri alio non mouente. Nulla eſt contrarietas: ubi quod fit unum eſt: quia fit non ab alio circa aliũ. qppe cũ ipſe motus animæ ſit eſſentia. Ex hoc ei ut ſupra rettulimus nata eſt occaſio quarta certaminis. ſi animæ eſſentia motus eſt inquit: cur interdum quieſcit? cum nulla alia res contrarietatem propriæ admittat eſſentiæ? Ignis cuius eſſentiæ calor ineſt: calere non deſinit. Et quia frigidum niuis eſt eſſentia eius eſt nõ niſi ſemper eſt frigida. Et anima igitur eadem ratione nunq̃ a motu ceſſare deberet: Sed dicat uelim quando ceſſare animã ſuſpicat? Si mouendo ſe inquit: moueat & corpus neceſſe eſt: utiq; quando non moueri corpus uideamus: animam quoq; intelligamus non moueri. Cõtra hoc impromptu eſt gemina defenſio. Primũ quia non in hoc deprehenditur motus animæ: ſi corpus agitetur Nam & cum nulla pars corporis moueri uidetur in homine: tamẽ ipſa cogitatio aut in quocũq; animali aditus uiſus odoratus & ſimilia: ſed & inquiete ipſa ſperata ſomniare: omnia hæc motus animæ ſunt. Deinde quis ipſum corpus dicat inmobile? etiã dum non uidetur agitari: cum incrementa membroꝝ aut ſi iam creſcendi ætas & tempus exceſſit: cum ſaltus cordis ceſſatiõis impatiens: cum cibi ordinata digeries naturali diſpenſatione inter uenas & uiſcera ſuccum miniſtrãs. cum ipſa collectio fluentoꝝ perpetuum corporis teſtetur agitatum. Et anima igitur æterno & ſuo motu: ſed & corpus q̃diu ab initio & cauſa motus animatur ſemper mouetur. Hinc eidem fomes quintæ ortus eſt quæſtiõis Si anima inquit aliis cauſa eſt motus: ipſa ſibi cauſa motus eſſe non poterit: quia nihil eſt quod eiuſdem rei ſibi & aliis cauſa ſit Ego uero licet facile poſſim probare plurima eſſe quæ eiuſdẽ rei & ſibi & aliis cauſa ſint: ne tamen ſtudio uidear omnibus quae aſſerit obuiare: hoc uerũ eſſe cõcedam: quod & pro uero habitũ

ad asserendum motum animæ non nocebit. Et enim animā initium motus & causam uocamus: de causa post uidebimus. Interim constat omne initium ineſſe rei cuius est initium: & ideo qđquid in quancunq; rem ab initio suo proficiscitur hoc in ipso initio reperitur: sic initium caloris non potest non calere. ignē ipsū de quo calor in alia transit: quis neget calidum? sed ignis inquit non se ipse calefacit: quia natura totus est calidus. Teneo quod uolebam: nam nec anima ita se mouet ut sit inter motum mouentemq; discretio: sed tota ita suo motu mouetur ut nihil possis sperare quod moueat: Hæc de initio dicta sufficient. De causa uero quoniam spontanea conuenientia cōcessimus ne quid eiusdem rei & sibi & aliis causa sit libenter acquiescimus: ne anima quæ aliis causa motus est ac sibi causa motus esse uideatur. His enim causa motus est quæ non mouerentur ni ipsa præstaret. Illa uero ut moueatur non sibi ipsa largitur: sed essentiæ suæ est q̄ mouetur. Ex hoc quæstio quæ nascitur absoluta est: tunc enim forte concedam ut ad motus exercitium instrumenta quærātur: quādo aliud est quod mouet: aliud quod mouetur. in anima uero hoc nec scurrilis iocus sine damno iracundiæ audebit expetere: cuius motus est in essentia: cum ignis licet ex causa inter se latente moueatur: nullis tamen instrumentis ad superna conscendat. Multoq; minus hæc in anima quærenda sunt: cuius motus essentia sua est. In his etiam quæ sequuntur: uir tātus & alias ultra cæteros sæuus similis cauillanti est Si mouetur inquit anima inter cæteros motus: etiam de loco in locum mouetur. ergo modo ait corpus egreditur: modo rursus ingreditur: & in hoc exercitio sæpe uersatur: quod fieri non uidemus. non igitur anima mouetur. Contra hoc. Nullus est qui non sine hæsitatione respōdeat: non omnia quæ mouentur etiam de loco in locum moueri. Aptius denique in eum similis interrogatio requirenda est. Moueri arbores dicis? quod cum ut opinor annuerit: pari dicacitate ferietur. Si mouentur arbores: sine dubio (ut tu dicere soles) inter alios motus etiam de loco in locum mouentur. Hoc autem uidemus per seipsas facere non posse. igit' arbores non mouent': Sed ut hunc sylogismū additamento serium facere possimus postq̄ dixerimus: ergo arbores non mouent', adiiciemus: sed mouentur arbores. non igitur oīa quæ mouent' etiam de loco ī locū mouēt'.

& ita finis in exitum ſanæ concluſionis euadet. Si ergo arbores fa tebimur moueri quidē ſed apto ſibi motu: cur hoc aīæ negemus ut motu eſſentiæ ſuæ cōueniente moueat? Hæc & alia ualide di cerentur etiā ſi hoc motus genere moueri aīa non poſſet. cū uero & corpus animet acceſſu & a corpore certa conſtituti tēporis lege diſcedat: quis eam neget etiā in locū ut ita dicam moueri? Quod aūt non ſæpe ſub uno tempore acceſſum uariat & receſſum facit hoc diſpoſitio arcana & conſulta naturæ quæ ad aīalis uitam cer tis uinculis continendā tm̄ aīæ iniecit corporis amorē ut amet ul tro quod iuncta ē: raroq; cōtingat ut finita quoq; lege temporis ſui mœrēs & īuita diſcedat. Hac quoq; obiectione ut arbitror diſ ſoluta ad eas interrogationes quibus nos uidet urgere ueniamus Si mouet inquit ſe anima: aliquo motus genere ſe mouet dicen dū ne eſt igitur aīam ſe in locū mouere. ergo ille locus aut orbis aut linea ē. An ſeparando ſeu cōſumendo mouetur? ſe ne auget: an minuit? aut proferat in mediū ait aliud motus genus quo eā dicamus moueri. Sed oīs hæc interrogationū moleſta congeries: ex una eadēq; defluit male conceptæ diffinitionis aſtucia. Nā qa ſemel ſibi propoſuit oē quod mouet ab alio moueri: oīa hæc mo tuū genera in aīa q̄rit: in quibus aliud eſt quod mouet: aliud qđ mouet cū nihil hoꝝ cadere in aīam poſſit in qua nulla diſcretio eſt mouentis & moti. Quis eſt igit dicet aliquis aut unde intelli git animæ motus ſi hoꝝ nullus eſt? ſciet hoc quiſquis noſce deſi derat: uel Platone dicente uel Tullio: Quin etiā cæteris quæ mo uentur: hic fons hoc principiū eſt mouendi. Quanta ſit autē uo cabuli huius expreſſio: quo anima fons motus uocatur: facile re peries: ſi rei inuiſibilis motū ſine auctore atq; ideo ſine initio ac ſine fine prodeuntē & cætera mouētē mente concipias: cui nihil ſimilis de uiſibilibus q̄ fons potuerit reperiri: qui ita principium eſt aquæ: ut cū de ſe fluuios & lacus procreet: a nullo naſci ipſe dicatur: Nā ſi ab alio naſceretur: nō eſſet ipſū principiū. Et ſicut fons nō facile ſemper deprehēditur: ab ipſo tamen qui fundūt: aut nilus eſt: aut eridanus aut hiſter aut thanais. Et ut illoꝝ rapa citatē uidēdo admirans & intra te tantarum aquarum originem requirens cogitatione recurris ad fontem: & hunc omnem motū intelligis de primo ſcaturiginis manare principio: ita cum corpo rum motū ſeu diuina ſeu tertena ſint cōſiderando quærere forte

auctorem uelis: mens tua ad animam quasi ad fontem recurrat; cuius motum etiam sine corporis ministerio testantur cogitationes gaudia spes timores. Nam motus eius est boni maliq; discretio: uirtutum amor. cupido uitiorum: ex quibus effluunt omnes inde nascentium rerum meatus. Motus enī eius est quicqd irascimur & in feruorem mutuæ collisionis armamur: unde paulatim procedens rabies fluctuat prælioꝝ. Motus eius est: qꝝ ī desideria rapimur: qꝝ cupiditatibus alligamur: Sed hi motus si ratione gubernetur: proueniunt salutares: si destituātur ī præceps & rapiūt & rapiūt. Didicisti motus animæ: quos modo sine ministerio corporis modo per corpus exercet: Si uero ipsius mundanæ animæ motus requires: cælestē uolubilitatē & spærarū subiacētium rapidos impetus intuere ortum occasumue solis cursus syderum uel recursus: quæ omnia anima mouēte proueniūt. Immobilē uero eā dicere: quæ mouet omnia Aristotili non conuenit: qui q̄ntus in aliis sit probatū est: sed illi tantū quēuis naturæ quē ratio manifesta non moueat: Edocto igitur atque asserto animæ motu Aphricanus qualiter exercitio eius utendū sit: in hæc uerba mādat & præcipit: Hanc tu exerce optimis in rebus. Sunt aūt optimæ curæ de salute patriæ: quibus agitatus & exercitatus animus uelocius in hanc sedē & domum suam peruolabit: Indeq; otius faciet: si iam tum cum erit inclusus in corpore eminebit foras: & ea quæ extra erunt contemplās q̄maxime se a corpore abstrahet. Nanq; eoꝝ qui se corporis uoluptatibus dederunt: earūq; se quasi ministros præbuere: īpulsuq; libidinum uoluptatibus obediētium deorum & hominū iura uiolauere corporibus elapsi circū terram ipsam uolutantur: nec hunc in locum nisi multis agitati sæculis reuertuntur. In superiore huius operis parte diximus alias ociosas alias negociosas esse uirtutes: illas philosophis has reꝝpublicarꝝ rectoribus conuenire: utrasq; tamen exercentem facere beatum. Hæ uirtutes interdum diuiduntur: nonnunq̄ uero miscentur: cum utrarūq; capax & natura & institutione animus īuenitur. Nam si quis ab omni quidem doctrina habeatur alienus: in re pu. tamen & prudens & temperatus & fortis & iustus sit hic a feriatis remotus eminet: tamen actualium uigore uirtutū quibus nihilominus cælum cedit in premiū. Siquis uero insita quiete naturæ non sit aptus ad agendum sed solum optima cōsciētiæ

dote ereptus ad ſupera: doctrinæ ſupellectilem ad exercitium di/
uinæ diſputationis expendat: ſectator cæleſtium: deuius caduco/
rum: his quoq; ad cæli uerticem ocioſis uirtutibus ſubuehet. Sæ
pe tamen euenit ut idem pectus & agendi & diſputandi pfectiõe
ſublime ſit: & cælum utroq; adipiſcatur exercitio uirtutum. Ro/
mulus nobis in primo genere ponatur cuius uita uirtutes nunq̃
deſeruit: ſemper exercuit: In ſecundo Pythagoras qui agendi ne/
ſcius fuit artifex diſſerendi & ſolas doctrinæ & conſcientiæ uirtu
tes ſecutus eſt. Sit in tertio ac mixto apud græcos Lycurgus & So
lon: inter romanos Numma Catones ambo multiq; alii q & phi
loſophiam hauſerunt altius: & firmamẽtũ reipu. præſtiterunt.
Soli enim ſapientiæ otio deditos: ut abũde græcia tulit: ita roma
nõ neſciuit. Quoniã igitur Aphricanus noſter quem modo auus
præceptor inſtituit: ex illo genere eſt quod & de doctrina uiuendi
regulam mutuatur & ſtatum publicum uirtutibus fulcit: ideo &
perfectionis geminæ præcepta mandantur: ſed ut in caſtris loca/
to & ſudanti ſub armis primum uirtutes politicæ ſuggerunt̃ his
uerbis. Sunt autem optimæ curæ de ſalute patriæ quibus agita/
tus & exercitatus animus uelocius in hanc ſedem & domũ ſuam
peruolabit. Deinde quaſi non minus docto q̃ forti uiro philoſo
phis apta ſubduntur: cum dicitur: Idq; ocius faciet ſi iam tũc cũ
erit incluſus in corpore eminebit foras: & ea quæ extra erunt con
templans q̃maxime ſe a corpore abſtrahet. Hæc enim illius ſunt
præcepta doctrinæ quæ illam dicit mortem philoſophãtibus ap/
petendam. Ex qua fit ut adhuc in corpore poſiti corpus ut alienã
ſarcinã (in quantum patitur natura) deſpiciãt: & facile nunc atq;
opportune uirtutes ſuadet poſtq̃ quanta & q̃diuina premia uir/
tutibus debeantur edixit. Sed quia inter leges quoq; illa imperfe
cta dicitur: in qua nulla deuiantibus pœna ſancitur: ideo in con
cluſione operis pœnam ſancit extra hæc præcepta uiuẽtibus: quẽ
locum Ermagoras ille platonicus copioſius executus eſt: ſæcula ĩ
finita dinumerans quibus nocentum animæ in eaſdem pœnas
ſæpe reuolutæ ſero de tartaris emergere permittuntur: & ad natu
ræ ſuæ principia quod eſt cælum tandem impetrata purgatione
remeare. Neceſſe eſt enim omnem animã ad originis ſuæ ſedem
reuerti. ſed quæ corpus tanq̃ pegrinæ incolũt cito poſt corpus ue
lut ad patriã reuertuntur: Quæ uero corpoꝝ illecebris ut ſuis ſe/

dibus inhærent quanto ab illis uiolentius ſeparantur: tãto ad ſu pera ſerius reuertunt. Sed iam finẽ ſomnio cohibita diſputatiõe faciamus: hoc adiecto quod concluſionem decebit: quia cũ ſint totius philoſophiæ tres partes: moralis: naturalis: & rationalis & ſit moralis quæ docet mor̃ elimatam pfectionem. naturalis quæ de diuinis corporibus diſputat. rationalis cum de incorporeis ſermo ẽſt quæ mens ſola complectitur: nullam de tribus Tullius in hoc ſomnio prætermiſit. nam illa ad uirtutes amoremq; patriæ & ad contemptũ gloriæ adhortatio quid aliud continet niſi ethicæ philoſophiæ inſtituta mortalia? Cum uero uel de ſperar̃ modo uel de nouitate ſiue magnitudine ſiderum deq; principatu ſolis & circis cæleſtibus cinguliſq; terreſtribus & oceani ſitu loquit̃ & armoniæ ſuper̃ pandit arcanum phyſicæ ſecreta cõmemorat: ac cum de motu & immortalitate animæ diſputat cui nihil conſtat ineſſe corporenm: cuiuſq; eſſentiam nullius ſenſus ſed ſolæ ratio deprehendit: illic ad altitudinem philoſophiæ rationalis aſcendit. Vere igitur pronunciandum eſt nihil hoc opere pfectius: quo uniuerſa philoſophiæ continetur integritas.

MACROBII AVRELII THEODOSII VIRI CONSVLARIS ET ILLVSTRIS IN SOMNIVM SCIPIONIS EXPOSITIONIS Q VAMELEGANTISSIME LIBRI SECVNDI ET VLTIMI FINIS.

MACROBII AVRELII THEODOSII VIRI CONSVLARIS ET ILLVSTRIS CONVIVIORVM PRIMI DIEI SATVRNALIORVM LIBER PRIMVS:

MVLTAS VARIASQ VE RES in hac uita nobis Euſtachi fili natura cõciliauit: ſed nulla nos magis q̃ eor̃ qui e nobis eſſent pcreati caritate deuinxit: eãq; noſtrã in his educandis atq; erudiẽdis curã eſſe uoluit ut parẽtes neq; ſi id qd̃ cupẽt ex ſẽtẽtia cederet: tm̃ nulla alia ex uoluptatis neq; ſi cõtra euẽiret tm̃meroris cape poſſit

Hinc eſt q̄ mihi quoq; inſtitutione tua nihil antiquius æſtimat̄ Ad cuius perfectionem compendia longis anfractibus anteponē da ducens: moræq; omnis impatiens non opperior ut per hæc ſo la promoueas quibus ediſcendis grauiter ipſe iuigilas: ſed ago ut ego quoq; tibi legerim. & quicquid mihi uel te iam in lucem edi to uel anteq̄ naſcereris in diuerſis ſeu græcæ ſeu romanæ linguæ uoluminibus elaboratum eſt: id totum ſit tibi ſcientiæ ſupellex: & quaſi de quodam litterarum peno ſiquando uſus uenerit aut hiſtoriæ quæ in librorum ſtrue latens clam uulgo eſt aut dicti fa ctiue memorabilis reminiſcēdi: facile id tibi inuētu atq; deprom ptu ſit. Nec indigeſte tanq̄ in aceruum cōgeſſimus digna memo ratu: ſed uariarum rerum diſparilitas auctoribus diuerſa confu ſa temporibus: ita in quoddam digeſta corpus eſt ut quæ indiſti cte atq; promiſcue ad memoriæ ſubſidium annotaueramus: in ordinem inſtar membrorum cohærentia conuenirent. Nec mihi uitio uertas ſi res quas ex lectione uaria mutuabor: ipſe ſæpe uer bis quibus ab ipſis auctoribus enarratæ ſunt explicabo: quia præ ſens opus non eloquentiæ oſtentationem ſed noſcendo⁹ conge riem pollicetur. Et boni conſulas oportet ſi noticiam uetuſtatis modo noſtris non obſcure: modo ipſis antiquorum fideliter uer bis recognoſcas: prout quæq; ſe uel enarranda uel tranſferenda ſuggeſſerint: Apes enim quodāmodo debemus imitari quæ ua gantur & flores carpunt: deinde quicquid attulere diſponunt ac p fauos diuidunt: & ſuccum uarium in unum ſaporem mixtura quadam & proprietate ſpiritus ſui mutāt. Nos quoq; quicquid diuerſa lectione quæſiuimus: committemus ſtilo ut in ordinem eodem digerente coaleſcat Nam & in animo melius diſtincta ſer uantur: & ipſa diſtinctio non ſine quodā fermento quo cōditur uniuerſitas in unius ſaporis uſum uaria libamenta confundit ut etiam ſiqui apparuerit unde ſumptum ſit: aliud tamē eſſe q̄ un de ſumptum noſcetur: appareat. Quod in corpore noſtro uide mus ſine ulla opa noſtra facere naturā. Alimenta quæ arripimus q̄diu in ſua qualitate pſeuerant & ſolida innatant: male ſtoma cho oneri ſunt: at quom ex eo quod erāt mutata ſūt. tū demū in uires aut ſanguinē tranſeūt: idem in his quibus aluntur ingenia præſtemus ut q̄cūq; hauſimus nō patiamur ītegra eſſe ne aliena ſint: ſed in quandā digerīē concoquant̄. Alioquin in memoriam

ire possunt: nō ingeniū. Ex omnibus colligamus: ūde unum fiat ex omnibus: sicut unus nūerus fit ex singulis. Hoc faciat noster animus: omnia quibus est auditus abscōdat: ipsū tamen ostēdat quod effecit: ut qui odora pigmēta cōficiūt ante omnia curāt ut nullius sint odoris ꝑpria quæ cōdiētur cōfusura uidelicet omnium succos oderaminū inspiramētū unum. Vides q̄ multorum uocibus chorus cōstet: una tm̄ ex oībus reddit. Aliq̄ ē illc acuta alia q̄ gr̄uis aliq̄ media accedūt uiris fœmīæ interpōitur fistula. Ita sin gulos illic latēt uoces: oīum apparēt & fit cōcētus ex dissonis. tale hoc præsens opus uolo: multæ in illo artes: multa præcepta sint: multaꝝ ætatū exēpla: sed in unū cōspirata. In quibus si neq; eæ quæ iam tibi cognita sunt aspneris nec quæ ignota sunt uites: inuenies plurima quæ sunt aut uoluptati legere: aut cultui legisse: aut usui meminisse. Nihil n. huic operi insertū puto aut cognitu iutile aut difficile perceptu: sed omnia quibus sit ingeniū tuū Vegetius: memoria adminiculatior: oratio solertior: sermo incorruptior: nisi sicubi nos sub alio ortos cælo latinæ linguæ uena nō adiuuet. Quod ab hisce (si tamen quibusdā forte nonunq̄ tēpus uolūtasq; erit ista cognoscere) petitū ꝑpetratūq; uolumus ut æq boniq; consulant: si in nostro sermone natiua romani oris elegātia desideretur: Sed ne ego incautus sum qui uenustatē reprehēsionis incurram a. M. quondam Catone profectæ in Aulum Albinum qui cum Lucio Lucullo consul fuit. Is Albinus res romanas ratione græca scriptitauit: in eius historiæ primo scriptum ē ad hanc sententiā: Neminē succensere sibi conuenire si quid in illis libris paꝝ compositæ aut minus eleganter scriptum foret: Nā sum inquit homo romanus natus in latio: & eloquium græcum a nobis alienissimum est: ideoq; ueniam gratiam malæ existimationis siquid esset erratum postulauit. Ea cum legisset. M. Cato: Ne tu inquit Aule nimium nugator es: quom maluisti culpā deprecari q̄ culpa uacare. Nam petere ueniam solemus aut cū imprudentes errauimus: aut cum noxam imperio compellentis admisimus. Te inquit oro quis perpulit ut id committeres: quod priusq̄ face res: peteres uti ignosceretur. Nunc argumētum quod huic operi dedimus uelut sub quodam prologi habitu dicemus.

Aturnalibus apud Vectium prætextatum nobilitatis Romanæ proceres doctiq; alii congregantur: & tempus solenniter celebratum deputant colloquio liberali: conuiuia quoq; sibi mutua comitate præbentes nec discedentes a se nisi ad noctur nam quietem. Nam per omne spacium feriarum meliorem diei partem seriis disputationibus occupantes cœnæ tempore cõuiua les sermones agitant ita ut ut nullum diei tempus docte aliquid uel lepide proferendi uacuum relinquatur. Sed erit in mensa ser mo iucundior ut habeat uoluptatis amplius seueritatis minus. Nam cum apud alios quibus sunt discreta conuiuia: tum in illo Platonis symposio non austeriore aliqua de re conuiuaꝝ sermo: sed cupidinis uaria & lepida descriptio est: in quo quidem Socra tes non arctioribus ut solet nodis urget atq; implicat aduersariũ sed eludendi magis q̃ decertandi modo apprehensis dat elabẽdi prope atq; effugiẽdi locum. Oportet enim uersari in cõuiuio ser mones ut castitate integros: ita appetibiles uenustate. Matutina erit robustior disputatio: quæ uiros & doctos & præclarissimos deceat. Neq; enī Cottæ Lælii & Scipiones amplissimis de rebus: quoad romanæ litteræ erunt: in ueterũ libris disputabũt. Prætextatos uero Flauianos: Albinos: Symachos: & Eustachios: quoꝝ splẽdor similis: & nõ iferior uirtus est: eodẽ modo loqui aliquid licitũ nõ erit Nec mihi fraudi sit, si uni aut alteri ex his quos cœtus coegit matura ætas posteriori sæculo prætextati sint: quod licito fieri Platoni dialogi testimonio sunt. Quippe Socrate ita Parmenides antiquior: ut huius pueritia uix illius apprehenderit senectutem: & tamen inter illos de rebus arduis disputat: In clytum dialogum Socrates habita cum Timæo disputatione cõ sumit quos costat eodẽ sæculo nõ fuisse. Paralus uero & Xãthip pus: quibus Pericles pater fuit Protagora apud Platonem dis serũt secũdo aduentu athenis morãte: quos multo ante infamis illa pestilẽtia Athenis absumpserat. Annos ergo coeũtium mitti ī digitos exẽplo Platonis nobis suffragãte nõ cõuenit. Quo autẽ facilius quæ ab omnibus dicta sunt: apparere ac secerni possent Decium de Posthumiano qui nam ille sermo: aut inter quos fuisset sciscitãte fecimus: Et ne diutius lectoris desideria moremur iam Decii & Posthumiãi sermo palã faciet quæ huius colloquii uel origo fuerit uel ordo processerit.

De die uel uario modo distinguendi diem ac noctem. Ca.ii.

Entanti mihi Posthumiane aditus tuos & mollissima cõsultandi tẽpora: cũ modo adsunt feriæ quas indulget magna pars mensis Iano dicati. Cæteris.n: ferme diebus qui causis oportuni perorãdis sunt: hora omnino repiri nulla potest. quin tuorum clientium negocia uel defendas in foro uel domi discas. Nunc autem scitote enim non ludo sed serio feriari si est cõmodum respondere id quod rogatum uenio: tibi ipsi (quantum arbitror) non iniocundum: mihi uero gratissimum feceris. Requiro autem abs te id primum: Interfueris ne cõuiuio per plusculos dies continua comitate renouato: eiq; sermoni quem prædicare ĩ primis: quenque apud omnes maximis ornare laudibus diceris. quem quidem ego ex patre audissem: nisi post illa conuiuia Roma profectus Neapoli moraretur. Aliis uero nuper interfui admirantibus memoriæ tuæ uires uniuersa quæ tũc dicta sunt per ordinem sæpe referentis: Hoc unum Deci nobis ut & ipsa quantum tua sinit adolescentia uidere & ex patre Albino audire potu isti: in omni uitæ cursu optimum uisum est ut quantum cessare a causarum defensione licuisset: tantum ad eruditorum hominũ tuiq; similium congressum aliquem sermonemq; conferrẽ: neq; enim recte institutus animus requiescere aut utilius aut honesti us usq̃ potest: q̃ in aliqua opportunitate docte ac liberaliter colloquendi interrogandiq; & respondendi comitate. Sed quod nã istud conuiuium? An uero dubitandum est quin id dicas: quod doctissimis procerum cæterisq; nuper apud Vectium prætextatum fuit: & discurrens post inter reliquos grata uicissitudo uaria uit? De hoc ipso quæsitum uenio: & explices uelim quale illud conuiuium fuerit a quo te abfuisse propter singularẽ omnium in te amicitiam non opinor. Voluissem equidem: neque id illis ut æstimo ingratum fuisset: sed cum essent amicorum complures mihi causæ illis diebus pernoscendæ: ad cœnam tum rogatus meditandi non edẽdi illud mihi tempus esse respõdi: hortatusq; sum ut alium potius nullum inuolutum negocio atq; cura libes quærerent: itaq; factum est: nam facundum & eruditum uirum Eusebium rhetorem inter græcos præstantẽ oibus idẽ nostra æta te professis doctrinæ latialis haud insciũ prætextatus meũ ĩ locũ inuitari impauit. Vnde igit̃ illa tibi nota sunt quæ tã iocunde &

comiter ad instituēdā uitā exemplis (ut audio) reꝝ copiosissimis: & uariæ doctrinæ ubertate, plata digesta sūt? Cū solsticialis dies q saturnaliorꝝ festa quibus illa cōuiuia celebrata sunt cōsecutus est: forēsi cura uacuus lætiore animo essem domi. Eo Eusebius cū paucis a sectatoribus suis uenit. Statimq; uultu renidens: Per magna me inquit abs te Posthumiane cū ex aliis: tū hoc maxime gratia fateor obstrictū: qp a prætextato uenia postulādo mihi in cœna uacuefecisti locū. Itaq; inteligo nō studiū tātum tuū: sed ipsā quoq; ut aliquid abs te mihi fiat cōmodi consentire atq; aspirare fortunam. Vis ne inq̄ restituere id nobis quod debitū tam benigne ac tā libenter fateris? nostrūq; hoc ociū quo perfui raro admodū licet eo ducere: ut his quibus interfueris tunc tu: nunc nos itēresse uideamur? Faciā inquit ut uis. Narrabo autē tibi nō cibū aut potum: tā & si ea quoq; uberti casteq; affuerūt: sed & quæ uel in cōuiuiis uel maxime extra mensā ab iisdē per tot dies dicta sunt in quantū potero animo repetā. Quæ quidem ego cū audirem: ad eorū mihi uitam qui beati a sapientibus diceretur: accedere uidebar. Nā & quæ pridie q̄ adessē inter eos dicta sunt Auieno mihi insinuante comperta sunt: & omnia scripto māda ui: ne quid subtraheret obliuio: Quæ si ex me audire gestis: caue existimes diem unam referēdis: quæ per tot dies sunt dicta: sufficere Quēnam igitur: & inter quos: aut unde ortum sermonem Posthumiane fuisse dicebat? Ira præsto sum indefessus auditor Tum ille declinante inquit in uesperum die quē saturnale festū erat insecuturum: cum Vectius prætextatus domi conuenire se gestientibus copiam faceret: eo uenerūt Aurelius Symmachus & Cecīna Albinus cum ætate: tū etiam moribus ac studiis inter se cōiunctissimi. Hos Seruius inter grāmaticos doctores recēs, pfessus iuxta doctrinā mirabilis & amabilis uerecūdia terrā ītuens & uelut latenti similis sequebat. Quos cū prospexisset obuiāq; processisset: ac perblande salutauisset: conuersus ad Furiū Albinum qui tū forte cum Aenio aderat: Vis ne ait mi Albine cū his quos aduenisse peropportune uides: quosque iure ciuitatis nostræ lumina dixerimus: eam rem de qua inter nos nasci cœperat sermo communicemus? Quidni maxime uelim Albinus inquit. Nec enim ulla alia de re q̄ de doctis quæstionibus colloqui: aut a nobis aut: ab his potest esse iocundus. Cūq; cōsedissent: tū Cecīna

Quid nā id ſit mi prætextate: tā & ſi adhuc neſcio: dubitare tamē nō debeo eſſe ſcitu optimū: cū & nobis ad colloquendū cauſam attulerit: & nos eius expertes eſſe non ſinatis. At qui ſcias inquit oportet eū iter nos ſermonē fuiſſe ut cū dies craſtinus feſtis ſatur no dicatis initium dabit: quando ſaturnalia incipere dicamus. i. quando craſtinū diē initiū ſumere exiſtimemus: & inter nos q̄dē parua quædam de hac diſputatione libauimus. Verum quia te quicquid in libris latet: ueſtigare notius eſt q̄ ut per uerecūdiam negare poſſis: pergas uolo in medium proferre quicquid de hoc quod quærimus edoctū tibi cōprehenſumq; eſt: Tū Cecīna: Cū uobis qui me in hūc ſermonem adducitis: nihil ex omnibus quæ ueteribus elaborata ſunt: aut ignoratio neget: aut obliuio ſubtrahat. ſuperfluum uideo iter ſcientes nota proferre. Sed ne quis me exiſtimet dignatione cōſultationis grauari quicquid de hoc mihi tenuis memoria ſuggeſſerit: paucis reuoluam: Poſt hæc cū omnes paratos ad audiēdū erectoſq; uidiſſet: ita exorſus ē Marcus Varro in rerum humanarum libro: quem de diebus ſcripſit: unde ſumat p̄ncipiū diei

Homines inquit qui ex media nocte ad proximam mediā noctē his horis uigintiquattuor nati ſunt: uno die nati dicuūt Quibus uerbis ita uidetur dies; obſeruationem diuiſiſſe: ut qui poſt ſolis occaſum āte mediā noctē natus ſit: illo quem mox nox cōſecuta eſt. Contra uero qui in ſex noctis horis poſterioribus naſcitur: eo die uideatur natus: qui poſt eam noctem diluxerit. Athenienſes Prīcipiū diei autem aliter obſeruare idem Varro in eodem libro ſcripſit: eoſq; ſecūdū athe a ſolis occaſu ad ſolem iterum occidentem omne id medium tē nienſes pus unum diem eſſe dicere. Babylonios porro aliter. A ſole. n. Secundū babylonios exorto ad exortū eiuſdē incipientem id ſpatium unius diei nomine uocare. Vmbros uero unum & eundem diem eſſe dicere: a meridie ad in ſequētē meridiem. Quod quidem inquit Varro nimis Secūdū umbros abſurdū eſt. Nam qui kalendis hora ſexta apud umbros natus ē dies eius natalis uideri debebit & kalendarum dimidiatus. & qui poſt kalendas erit uſque ad horā eius diei ſextā: Populum autē Secundū romanos Romanum ita uti Varro dixit: dies ſingulos annumerare a media nocte ad mediam proximam multis argumentis oſtenditur Sacra ſunt enim romana partim diurna partim nocturna: Et ea q̄ diurna ſūt: ab hora ſexta noctis ſequētis nocturnis ſacris tēpus impenditur: Ad hoc. Ritus quoq; & mos auſpicandi eādem eſſe

obſeruationē docet. Nā magiſtratus quando uno die eis & auſpicandum eſt: & id agēdum ſuper quo proceſſit auſpiciū: poſt mediam noctē auſpicantur: & poſt exortū ſolem agunt: auſpicatiq; & egiſſe eadē die dicuntur. Præterea tribuni plebis quos nullum diem integrum abeſſe Roma licet cum poſt mediam noctē profiſciūtur: & poſt primā facē ante mediā noctē ſequentē reuertūt̄ non uidentur habuiſſe die. quoniā ante horā noctis ſextā regreſſi: partē aliquā illius in urbe cōſumūt. Quintū quoq; Mutium iuriſcōſultū dicere ſolitū: lege non eſſe uſurpatū mulierē: quæ cū kalēdas ianuariis apud uirū matrimonii cauſa eſſe cepiſſet: ad diē quartū kalendas ianuarias ſequentē uſurpata eſſet Non. n. poſſet impleri trinoctium: quo abeſſe a uiro uſurpandi cauſa ex duodecim tabulis deberet quoniam tertiæ noctis poſteriores ſex horæ alterius anni eſſent: qui ĩciperet ex kalēdis. Virgilius quoq; id ipſum oſtendit: ut hominem decuit poeticas res agentem recōdita atque opera ueteris ritus ſignificatione:

Torquet (inquit) medios nox humida curſus:
Et me ſæuus equis oriens afflauit anhelis:

Dies incipit a ſexta hora noctis

His. n. uerbis diē quē Romani ciuilem appellauere a ſexta noctis hora oriri admonet: Item poeta quando nox quoq; incipiat expreſſit in ſexto. Cum enim dixiſſet:

Hac uice ſermonum roſeis aurea quadrigis
In medium æthereo curſu traiecerat axem.
Mox ſugeſſit uates:
Nox ruit ænea: nos flendo ducimus horas.

Diuiſio diei ciuilis apud romanos

Sed ita obſeruātiſſimus ciuiliū diffinitionū diei & noctis initia deſcripſit. Qui dies ita diuiditur. Primū tēpus diei dicit̄ mediæ noctis inclinatio. Deinde gallicinīū Inde cōticinium cum & galli conticeſcunt: & homines etiā tum quieſcunt. Deinde diluculū id eſt cū incipiat dinoſci dies. Inde mane dum dies clarus. Mane autē dictum: aut q; ab iferioribus locis ideſt a manibus exordiū lucis emergat: aut (quod uerius mihi uidet) ab omine boni nominis. Nā & lanobini mane pro bono dicūt: ſicut apud nos quoq; contrarium eſt immane: ut immanis bellua: uel īmane facinus & hoc genus cætera non pro bono: Deinde a mane ad meridiem hoc eſt ad medium diei. Inde iam ſupra uocatur tēpus occiduū. & mox ſuprema tempeſtas hoc eſt diei nouiſſimum tēpus ſicut

gallicinium

expreſſum ẽ in duodecĩ tabulis: Solis occaſus ſuprema tẽpeſtas eſto: deinde ueſpera quod a græcis tractũ eſt. illi enĩ ἑσπέραν a ſtella heſpero dicunt: unde & heſperia italia (q̃ occaſui ſubiecta ſit) nominatur. Ab hoc tempore prima fax dicitur: deinde concubia: & inde intempeſta quæ non habet idoneum tẽpus rebus gerendis. Hæc eſt diei ciuilis a romanis obſeruata diuiſio: ergo noctu futura cum media eſſe cœperit: auſpicium ſaturnalioꝝ erit q̃ bus die craſtini mos inchoandi eſt. Hic cũ omnes quaſi uetuſtatis promptuariũ Albini memoriã laudauiſſent prætextatus Auienum uidens Rufio inſuſurrantem: quid nam hoc mi Auiene inquit quod uni Albino indicatum clam cæteris eſſe uelis. Tum ille moueor quidem auctoritate Cecinnæ nec ignoro errorem ĩ tantam non cadere doctrinam: aures tamen meas iſta uerboꝝ nouitas perculit: cum noctu futura & die craſtini magis q̃ futura nocte & die craſtino dicere (ut regulis placet) maluit. Nam nocte nõ appellatio: ſed aduerbium eſt. Porro futura quod nomen eſt: nõ poteſt cum aduerbio conuenire: nec dubium eſt hoc inter ſe eſſe noctu & nocte: quod diu & die. Et rurſus die & craſtini non eodẽ caſu ſunt: & niſi caſus idem nomina in eiuſmodi elocutione nõ iungit. Saturnalioꝝ deinde cur malimus q̃ ſaturnaliũ dicere opto dignoſcere. Ad hæc cum Cecinna renidens taceret: & Seruius a Symmacho rogatus eſſet: quid nam de his exiſtimaret, licet inquit in hoc cœtu non minus doctrina q̃ nobilitate reuerendo magis mihi diſcendum ſit q̃ docendum: fabulabor tamen arbitrio iubẽtis & ĩſinuabo primum de ſaturnalibus: poſt de cæteris unde ſit ſic eloquendi non nouitaſ ſed uetuſtas. Qui ſaturnalium dicit: regula ĩnititur. Nomina enim quæ datiuum pluralem ĩ bus mittunt: nunq̃ genitiuum eiuſdem numeri ſyllaba creuiſſe patiunt̃ ſed aut totidem habet: ut monilibus monilium ſedilibus ſediliũ aut una ſyllaba minus eſt: ut carminibus carminum: luminibus luminum. Sic ergo ſaturnalibus rectius ſaturnalium q̃ ſaturnalioꝝ. Sed qui ſaturnalioꝝ dicunt: auctoritate magnoꝝ muniunt̃ uiroꝝ. Nam & Saluſtius in .iii. bacchanalioꝝ ait: Et Maſurius faſtorum ſecundo: Vinaliorum inquit dies Ioui ſacer eſt: non ut q̃dam putant Veneri: & ut ipſos quoq; grammaticos in teſtimonium citem: Verrius Flaccus in eo libello qui Saturnus inſcribit̃ Saturnaliorum inquit dies apud græcos quoq; feſti habent̃: & in

Veſpera
Prima fax
Concubia
Intempeſta
Noctu
Nocte
Saturnaliũ
ſaturnalioꝝ

eodem libro: Dilucide me inquit de constitutione saturnaliorū scripsisse arbitror. Item Iulius Modestus de feriis saturnaliorum inquit feriæ: & in eodem libro. Antias inquit agonaliorum repertorem Nummam Pompilium refert: Hæc tamen inquies auctoritas quæro an possit aliqua ratione defendi? Plane quatenus alienum non est committi grammaticū cum sua analogia: tentabo suspicionibus eruere quid sit: quod eos solita enunciatione deterrent ut mallent saturnaliorum q̄ saturnalium dicere: Ac primū existimo q̄ hæc nomina quæ sunt festorum dierum neutralia carentq; numero singulari: diuersæ conditiōis esse uoluerūt ab his nominibus quæ utroq; numero figurantur. Compitalia enim & Bacchanalia & Agonalia & Vinalia & reliqua his similia festorū dierum nomina sunt: nec singulariter nominantur: aut si singulari numero dixeris: non idem significabis nisi adieceris festum: ut Bacchanale festum & Agonale festum & reliqua ut iam nō positiuum sit sed adiectiuum: quod græci ἐπιθέτου uocant. Animadesti ergo ad faciēdam discretionem in genitiuo casu ut ex hac declinatione exprimerent nomen solennis diei scientes in nōnullis sæpe nominibus datiuo in bus exeunte nihilominus genitiuum in rum finiri: ut domibus domorū: duobus duorū: amborum. Ita & uiridia cum ἀντιθέτου accipiuntur: genitiuum in ium faciūt: ut uiridia prata uiridium pratorum. Cu uero ipsā loci uiriditatem significare uolumus: uiridiorū dicimus: ut cū dicitur formosa facies uiridiorū. Tūc enim uiridia quasi positiuū ponitur nō accidens. Tanta autē apud ueteres fuit licētia huius genitiui: ut Asinius Polio uectigaliorum frequenter usurpet: q̄ uectigal non minus dicatur q̄ uectigalia. Sed & cū legamus: Lauaq; ancile gerebat: tamen & anciliorum relatum est. Vidēdum ergo ne magis uarietas delectauerit: q̄ ut adamusim uerū sit festorum dierum nomina sic uocata. Ecce.n.& præter solennium dierum uocabula alia quoq; sic declinata reperimus: ut præcedēs sermo patefecit uiridiorum & uectigaliorum & anciliorum. Sed & ipsa festorum nomina secundum regulam declinata apud ueteres reperio. Siquidem Varro ferialium diem ait a feredis in sepulcra epulis dici: non dixit ferialiorum. Et alibi flo. alium non floraliorum ait: cū idē non ludos florales illic: sed ipsum festum floralia significaret. Masurius etiā secundo festorum liberalium

ferialiū dies

Dies inquit a pontificibus agonium martiale appellat'. Et ī eodē libro: Eā nocte deinceps quæ in sequentē diē qui ē lucariū: nō dixit lucariorū. Item q; liberaliū multi dixerūt: nō liberalio⁹. Vnde pronunciamdum est ueteres indulsisse copiæ per uarietatem: ut dicebant exanimos & exanimes: inermes & inermos: tum hilaros atque hilares. Et ideo certum est: licito & saturnalium & saturnaliorum dici: cum alterum regula cum auctoritate: alterū & si sola sed multo⁹ defendit auctoritas. Reliqua autē uerba quæ Aueno nostro noua uisa sunt: ueterum nobis sunt testimoniis asserēda Ennius. n. nisi cui uidetur iter nostræ ætatis politiores munditia respuendus: noctu concubia dixit his uerbis.

Qua galli furtim nocte summa arcis adorti:
Mœnia concubia uigiles q; repente cruentant.

Quo in loco animaduertendum est: non solum q; noctu cōcubia sed etiā q; qua noctu dixerit. Et hoc posuit ī annaliū septimo.

In quorum. iii. clarius quidem idem dixit:

Hac noctu filo pendebit hetruria tota.

Claudius etiā quadrigarius annali. iii. Senatus autē de noctu cō uenire: noctu multa domū dimitti. Non esse ab re puto hoc ī loco id quoque admonere quod decē uiri in. xii. tabulis inusitatissime nox pro noctu dixerunt. Verba hæc sunt. Si nox furtum factum sit si in aliquis occisit iure cæsus esto. In quibus uerbis id etiā notandū est q; ab eo quod is non eū casu accusatiuo sed im dixerunt. Sed nec die crastini a doctissimo uiro sine uete⁹ auctoritate prolatū ē: quibus mos erat modo die quinti: modo die quī te pro aduerbio copulate dicere: cuius indicium ē q; syllaba secunda corripitur quæ natura producit' cū solum dicit' die. quod aūt diximus extremā istius uocis syllabā tū p e tū p i scribi consuetū id ueteribus fuit ut his litteris ple⁹ q; in fine indifferenter uterēt' sicut pristine & pristini: procliue procliui. Venit ecce illius uersus Pōpiniani in mentē qui ē ex attelania quæ Meuia inscribitur

Dies hic sextus cum nihil egi: die quarte moriar fame.

Die pristine eodem modo dicebatur quod significabat die pristino ideſt priore: quod nunc pridie dicitur conuerso compositiōis ordine quasi pristino die Nec inficias eo lectum apud ueteres die die quarto: sed inuenitur hoc de transacto non de futuro positū Nam Gneus Martius homo impense doctus in mimiiambis p

Die pristine
Die pristino

eo dicit: quod nudius quartus nos dicimus in his uersibus: Nup
die quarto ut recordor & certe aquarium urceum unicū domi fre
Die quarte git. Hoc igitur intererit ut die quarto quidem de prætento dica
Die quarto mus: die autem quarte de futuro. Verum ne de die craſtini nihil
rettuliſſe uideamur. ſuppetit cecilianum illud ex libro hiſtoriaꝝ
ſecundo: Si uis mihi equitatum dare & ipſe cum cætero exercitu
me ſequi: die quinti Romæ in capitolio curabo tibi cœnam coctā
Tūc Symmachus: Cæcilius tuus inquit & hiſtoriam & uerbum
ex originibus. M. Catonis accepit: apud quem ita ſcriptum ē Igit
dictatorem carthaginenſium magiſter equitum monuit: Mitte
Romam mecum equitatum: die quinti in capitolio tibi cœna co
cta erit. Et Prætextatus: Exſtimo non nihil ad demonſtrandā cō
ſuetudinem uetes etiam & prætoris uerba conferre: quibus mo
re maioꝝ ferias concipere ſolet: quæ appellantur compitalia: Ea
uerba hæc ſunt: Die noni poſt kalendas ianū. quintilibus compita
lia erunt. Tum Auienus aſpiciens Seruium: Curius inquit & Fa
bricius & Coruncanus antiquiſſimi uiri uel etiam his antiqores
Horatii illi tergemini plane ac dilucide cū ſuis fabulati ſunt neq;
auruncoꝝ aut ſicanoꝝ aut pelaſgoꝝ qui primi coluiſſe in Italia
dicuntur: ſed ætatis ſuæ uerbis loquebantur. Tu autem proinde
quaſi cum matre Euandri nunc loquere Vis nobis uerba multis
iam ſæculis oblitterata reuocare? ad quoꝝ congeriem præſtantis
quoq; uiros quoꝝ memoriam continuus legendi uſus inſtruit ī
citaſti. Sed antiquitatem uobis placere iactatis q̄ honeſta & ſo
bria & modeſta ſit. Viuamus ergo moribus præteritis: præſenti
bus uerbis loquamur. Ego enim id quod a. C. Cæſare excellentis
ingenii ac prudentiæ uiro in primo de analogia libro ſcriptum ē
habeo ſemper in memoria atque in pectore ut tanquam ſcopu
lum ſic fugiam infrequens atque inſolens uerbum. Mille deniq;
uerborum talium eſt: quæ cum in oræ priſcæ auctoritatis crebro
fuerint: exauctorata tamen a ſequenti ætate repudiataq; ſunt. ho
rum copiam proferre nunc poſſem ni tempus iam noctis propin
quantis neceſſariæ diſceſſionis nos admoneret. Bona uerba quæ
ſo prætextatus morali (ut aſſolet) grauitate ſubiecit: ne inſolenter
parentis artium antiquitatis reuerētiam uerberemus: cuius amo
rem tu quoq; dum diſſimulas magis prodis: Cum enī dicis mille
uerborum eſt: quid aliud ſermo tuus niſi ipſam redolet uetuſta

tem? Nam licet. M. Cicero in oratione quam pro Milone concepit ita ſcriptum reliquerit: Ante fundum Clodii quo ī fūdo propter inſanas illas ſubſtructiones facile mille hominum uerſabat ualentium: non uerſabantur: quod in libris minus accurate ſcriptis reperiri ſolet. Et in ſexta in Antonium Qui inquam ī illo anno inuentus eſt qui Lucio Antonio mille nummum ferret expēſum Licet Varro quoq; eiuſdem ſæculi homo in ſeptimodecimo humanarum dixerit: plus mille & centum annorum eſt: tamē fiduciam ſic componendi non niſi ex antecedentium auctoritate ſumpſerunt. Nam Quadrigarius in. iii. ānalium ita ſcripſit. Ibi occiditur mille hominum.

Mille uerborum

Et Lucilius in. iii. ſatyrarum

Ad portam mille: a porta eſt ſex inde ſalernum.

Alibi uero & declinationem huius nominis executus eſt. Nam ī xv. libro ita dicit.

Hunc milli paſſum qui uicerit atque duobus:
Campanus ſonipes ſucceſſor nullus ſequatur.
Maiore ſpacio ac diuerſus uidebitur ire. Idem in libro nono
Tu milli nummum potes uno quærere centum.

Milli paſſum dixit pro mille paſſibus: & milli nummū dixit pro mille nummis: aperteq; oſtendit mille & uocabulum eſſe & ſingulari numero dici & caſum etiam capere ablatiuum eiuſq; pluratiuum eſſe milia: Mille enim nō ex eo ponit quod græce χίλια dicuntur: ſed quod χίλιας. Et ſicut una chilias & duæ chiliades ita unum mille & duo milia ueteres certa atq; directa ratione dicebant. & heus tu? his ne tam doctis uiris quorum. M. Cicero & Varro imitatores ſe gloriant: adimere uis in uerborum comitiis ius ſuffragandi & tanq; ſexagenarios maiores de ponte deiicies? Plura de hoc diſſeremus: ni nos inuitos ab inuito diſcedere hora cogeret. Sed uultis ne diē ſequentē quē oēs pleriq; abaco & latrū culis cōterunt nō iſtis ſobriis fabulis a primo lucis in cœnæ tēpus ipſam quoq; cœnā non obrutā poculis non laſciuientē ferculis: ſed quæſtionibus doctis pudicam & mutuis ex lecto relatiōibus exigamus? Sic enī ferias præ omni negocio fœtas cōmodi ſenſerimus: nō animū ut dicit remittētes. nā remittere inqt Muſonius animū quaſi amittere ē: ſed demulcētes eū paulū atq; laxantes iocundis honeſtiſq; ſermonū illectationibus: quos ſi ita decernitis

Milia

diis penatibus meis huc conueniendo gratissimum feceritis. Tū Symmachus: Nullus qui quidē se dignum hoc conuentu memi nerit: sodalitatem hanc uel ipsum conuentus regem repudiabit. Sed ne quid a ꝑfectionem cœtus desideretur: inuitādos ad eun dem congressum conuictūq; censeo Flauianū qui quanto sit mi rando uiro & uenusto patre præstantior non minus mor̄ orna tu uitæq; grauitate q̄ copia profundæ eruditiōis asseruit simulq; Posthumianū qui for̄ defensionū dignatione nobilitat: & Eu stachion qui tantus in omni philosophiæ genere est ut solus no bis repræsentet trium philosophor̄ ingenia de quibus nostra an tiquitas gloriata est. Illos dico quos athenienses quondam ad se natum legauere impetratum uti multam remitteret quam ciui tati eor̄ fecerat propter Oropi uastationem. Ea multa fuerat ta lentum fere quingentum: Erāt isti philosophi Carneades ex Aca demia: Diogenes stoicus: Critolaus peripateticus: quos ferunt se orsum quenq; ostentandi gratia per celeberrima urbis loca ma gno hoīum conuentu disertauisse. Fuit (ut relatū est) facūdia Car neades uiolenta & rapida: scita & tereti Critolaus: modesta Dio genes etiā sobria. Sed in senatum introducti interprete usi Cælio senatore. At hic noster cū sectas q̄s assecutus: sed probabiliorem secutus sit: oīaq; hæc inter græcos genera dicēdi solus īpleat inter nos tamen ita sui locuples interpres est ut nescias qua lingua fa cilius uel ornatius expleat operam disserendi. Probauere omnes Quinti Aurelii iudicium quo edecumatos elegit sodales: atq; his ita constitutis primum a prætextato simul: deinde a se discedentes domum quisq; suam regressi sunt.

Carneades Diogenes Critolaus legati ad ro.

Colloquium insequentis diei Ca. iii.

Ostero die ad ædes Vectii matutini omnes inter quos pri die conuenerat affuerunt quibus prætextatur in bibliothe cam receptis in qua eos opperiebatur: præclarum īquit diē mihi fore uideo cum & uos adestis: & affuturos se illi quos ad conuen tus nostri societatem togari placuit: spoponderunt. Soli Posthu miano antiquior uisa est instruendarum cura defensionum: in cuius abnuentis locum Eusebium graia & doctrina & facundia clarum rhetorem surrogauit: insinuauitque omnibus ut exorto die se nobis indulgerent quādo quidē nullis hodie officiis publi cis occupari fas esset, togatus certe uel trabeatus paludatusue seu

prætextatus hac die uidet nullus. Tũ Auienus ut ei interpellãdi mos erat. Cũ sacq; mihi ait ac reipu. nomen prætextate tuũ inter uocabula diuersi habitus refers: admoneor nõ ludicræ ut extimo quæstiõis. cũ enĩ uestitus togæ uel trabeæ seu paludamẽti nullũ de se ꝓprii noĩs usũ fecerit: quæro abs te cur hoc de solo prætexte habitu usurpauerit uetustas: aut huic nomini q̃ origo cõtigerit?

Quæ origo sit huic nomini quod est prætextatus Ca. iiii.

Nter hæc Auieni dicta Flauianus & Eustachius par ĩsigne amicitiæ ac minimo post Eusebius ingressi alacriorem fecere cœtum: Acceptaq; ac reddita salutatione consederunt: percunctantes quid nam offenderint sermocinationis. Tum Vectius p opportune affuistis mihi inquit assertorem quærenti. Mouet. n mihi Auienus noster nominis quæstionem & ita originẽ eius flagitat: tanq̃ fides ab eo generis exigenda sit. Nam cum nullus sit qui appelletur suo nomine uel togatus uel trabeatus uel plaudatus: cur prætextatus nomen habeatur postulat ĩ medium proferri. Sed & cum posti ĩscriptum sit delphici templi & unius e numero septem sapientum eadem sit ista sententia γνῶθι σ́αυτόν quid in me scire existimandus sim: si nomen ignoro cuius mihi nunc & origo & causa dicenda est? Tullius Hostilius rex romanorum tertius debellatis hetruscis Sellam currulem lictoresq; & togam pictam atq; prætextam quæ insignia magistratuũ hetruscorum erant primus ut Romæ haberentur instituit. Sed prætextam illo sæculo puerilis non usurpabat ætas. Erat enim ut cætera quæ enumerauí honoris habitus: sed postea Tarquinus Demarati exulis Corinthii filius Priscus quem quidam Lucumonẽ uocitatum ferunt: rex tertius ab Hostilio: quintus a Romulo de Sabinis egit triumphum: Quo bello filium suum annos quattuordecim natum q̃ hostem manu percusserat & pro contione laudauit: & bulla aurea prætextaque donauit: insigniens puerum ultra annos fortem premiis uirilitatis & honoris. Nam sicut prætexta magistratuum ita bulla gestamen erat triumphantium: quã in triumpho præ se gerebant: inclusis intra eam remediis quæ crederent aduersus inuidiam ualentissima. Hinc deductus mos ut prætexta & bulla in usum puerorum nobilium usurparentur ad omen & uota conciliãdæ uirtutis ei similis cui primis in ãnis munera ista cesserũt. Alii putant eundẽ Priscũ cũ is statum ciuium

sella curulis
Lictores
Toga picta
Prætexta
Tarquinus

Prætexta magistratuum
Bulla triumphantium

solertia prouidi principis ordinaret: cultum quoq; ingenuorum pueroꝝ inter præcipua dixisse īstituisseq; ut patrici bulla aurea cū toga cui purpura prætexit̄: ueterent̄ duntaxat illi quoꝝ patres curulē gesserat magistratū. Cæteris autē ut prætexta tātum uterentur indultum. sed usq; ad eos quoꝝ parētes equo stipendia iusta meruissēt. Libertinis uero nullo iure uti prætextis licebat: ac multo minus peregrinis quibus nulla esset cum romanis necessitudo sed postea libertinoꝝ quoq; filiis prætexta cōcessa ē ex causa tali: quā. M. Lælius augur refert: qui bello punico secundo duūuiros dicit ex senatus cōsulto propter multa prodigia libros sybillinos adisse. & inspectis his nunciasse in capitolio supplicandum: lectisternium q; excolata stipe faciendum: ita ut libertinæ quoq; quæ longa ueste uterentur in eam rē pecuniā subministrarēt. Acta igit̄ obsecratio pueris ingenuis itēq; libertinis: sed & uirginibus patrimis matrimisq; pronunciātibus carmen. Ex quo concessum: ut libertinoꝝ quoq; filii: qui ex iusta duntaxat matrefamilias nati fuissent: togā prætextā & lorum ī collo pro bullæ decore gestarēt Verrius Flaccus ait: Cum populus ro. pestilentiam laboraret: essetque responsum: id accidere ꝙ dii dispicerentur: Anaxiā urbē fuisse quia non intelligeretur oraculum: euenissetq; ut circensiū die puer de cœnaculo pompam superno despiceret: & matri referret: quo ordine secreta sacrorum in arca pilenti composita uidisset Qui cum rem gestam senatui nunciasset: placuisse uelari loca: qua pompa neheretur: atque ita peste sedata puerum: qui ambiguitatem sortis absoluerat: togæ & prætexæ usum munus impetrauisse: Vetustatis peritissimi referunt in raptu sebinarum unam mulierum nomine Hersiliam dum adhæreret filiæ simul raptam. Quam cum Romulus Osto cuidam ex agro latino qui in Asylum eius confugerat: uirtute conspicuo uxorem dedisset: natum ex ea puerum anteq̄ ulla alia sabinarum partum ederet: eumq; ꝙ primus esset in hostico procreatus Hostum Hostiliū a matre uocitatum: & eundem a Romulo bulla aurea ac prætextæ insignibus honoratum: Is enim cum raptas ad cōsolandum uocasset: spopondisse fertur se eius infanti quæ prima sibi ciuem romanum esset enixa illustre munus daturum.

Prætexta unde

libertinis datū ē gestare lorum

Hersilia.

Hostus Hostilius

Qua figura sit bulla Cap. v.

Onnulli credunt ingenuis pueris attributū ut cordis figurā in bulla ante pectus ānecterēt: quā inſpiciētes ita demū ſe hoīes cogitarēt ſi corde præſtarēt. Togā quoq; prætextā his additā ut ex purpuræ rubore ingenuitatis pudore regerēt. Diximus unde prætexta: adiecimus & cauſas quibus exiſtimat cōceſſa puritiæ. Nunc idē habitus quo argumento tranſierit in uſum noīs paucis explicandū ē. Mos antea ſenatoribus fuit in curiā cū prætextatis filiis introire. Cū in ſenatu res maior quæpiā cōſultabat eaq; in diē poſteꝝ prolata eſſet: placuit ut hanc rē ſup qua tracta uiſſent ne quis enūciaret priuſq; decreta eſſet. Mater Papyrii pueri qui cū parente ſuo in curia fuerat: pcuntat filiū quidnā in ſenatu egiſſent patres. Puer reſpondit tacendū eſſe neq; id dici licere. Mulier fit audiendi cupidior ſecretū rei & ſilentiū pueri eius animū ad exquirendū euerberat. Quærit igit cōpreſſius uiolētiuſq; Tū puer urgente matre lepidi atq; feſtiui mendacii cōſiliū capit Actū in ſenatu dixit: utrum uideret utilius magiſq; ex repu. eſſe unus ne ut duas uxores haberet: an ut una apud duos nupta eēt. Hoc ubi illa audiuit aīo cōpaueſcit: domo trepidans egredit: ad cæteras matronas affert: Poſtridieq; ad ſenatum copioſæ matrū familias cateruæ confluunt lachrymantes atq; obſecrantes orāt: una potius ut duobus nupta fieret: q̄ uni duæ Senatores ingredientes curiā: quæ illa mulieꝝ intēperies: & qd ſibi poſtulatio iſtæc uellet: mirabantur. Et non ut paruæ rei prodigium illam uerendi ſexus impudicam inſaniam paueſcebant: Puer Papyrius publicum metum demit. Nā in mediū curiæ progreſſus: quid ipſi mater audire iſtitiſſet: quid matri ipſe ſimulaſſet: ſicuti fuerat enarrat. Senatus fidē atq; ingenium pueri exoſculatur: conſultumq; facit: uti poſt hac pueri cum patribus in curiam nō introeāt præter illum unū Papyrium: eiq; puero poſtea cognomētum honoris gratia decreto inditum prætextatus ob tacendi loquendiq; in prætexta ætate prudentiā. Hoc cognomētum poſtea familiæ noſtræ in nomen hæſit. Non aliter dicti Scipiones niſi q̄ Cornelius q̄ patrē luminibus carētē pro baculo gerebat: Scipio cognoīatus nomē ex cognoīe poſteris dedit. Sic Meſſala tuus Auiene dictus cognomēto Valerii Maximi: qui poſtq̄ Meſſanā urbē Siciliæ nobiliſſimam cæpit: Meſſala cognominatus eſt. Nec miꝝ ſi ex cognominibus nata ſunt nomīa cum cōtra & cognoīa ex propriis

Quare bulla in modū cordis ante pectus puerorꝝ ānectebatur Prætextata ueſtis

De Papyrio puero ī curiam ductus a pr̄e

Scipio unde dictus meſſala ūde

cornelii quare asinæ cognomentū habuerūt Scropha

sint tracta nominibus: ut ab Aemilio æmilianus: a Seruio Seruilianus. Hic subiecit Eusebius: Messala & Scipio: alter de pietate: de uirtute alter: ut refers cognomina reppererūt. sed Scropha & Asina quæ uiris non mediocribus cognomēta sunt: uolo dicas unde contigerint: cum contumeliæ q̄ honori propiora uideātur. Tum ille: Nec honor nec iniuria: sed casus fecit hæc noīa. Nam asinæ cognomentū Corneliis datum ē: quoniam princeps cornelīæ gentis empto fundo seu filia data marito cum sponsores ab eo solenniter poscerent: asinā cum pecuniæ onere produxit in forum quasi pro spōsoribus præsens pignus. Tremellius uero scropha cognominatus ē euentu tali. is Tremellius cum familia atq; liberis in uilla erat: serui eius cum de uicino scropha erraret surreptam conficiunt: Vicinis aduocatis custodibus oīa circūuenit: ne qua hæc efferri possit: isq; ad dominū appellat restitui sibi pecudem. Tremellius qui ex uillico rem comperisset: scrophæ cadauer sub centonibus collocat super quos uxor cubabat. Quæstionem uicino pmittit. Cū uentū est ad cubiculū uerba iuratiōis cōcipit nullam esse in uilla sua scropham: nisi illam inquit quæ in centonibus iacet: lectulū mōstrat. Ea facetissima iuratio Tremellio scrophæ cognomen dedit. Dū ista narrant unus e famulitio cui prouintia erat admittere uolentes dominū conuenire: euāgelum adesse nunciat cum Dysario qui tunc Romæ præstare uidebantur cæteris medendi artem professis. Corrugato indicauere uultu pleriq; de considentibus Euangeli interuentū ocio suo inamœnū minusq; placido conuentui congruentē: Erat enim amaruleta dicacitate & lingua proterue mordaci procax ac securus offensarū quas sine delectu cari uel non amici in se passim uerbis odia ferentibus prouocabat. Sed Prætextatus ut erat in oēs æque placidus ac mitis ut admitterentur missis obuiis imperauit quos Horus ingredientes Commodū consecutus comitabatur uir corpore atq; aīo iuxta ualidus: qui post inter pugiles palmas ad philosophiæ studia migrauit: sectamq; Anthistenis & Cratetis atq; ipsius Diogenis secutus inter cynicos non incelebris habebat. sed Euangelus postq̄ cœtū tm̄ assurgentē sibi ingressus offendit: casus ne inquit hos oēs ad te Prætextate cōtraxit: an altius quiddā cui remotis arbitris opus sit cogitanti ex dispositō conuenistis? Quod si ita est (ut existimo) abibo potius q̄ me uestris miscebo

secretis: a quibus me amouebit uoluntas: licet fortuna feciſſet irruere. Tum Vectius q̄uis ad omnem patientiā conſtāter animi tranquillitate firmus eſſet: non nihil tamen conſultatione tā proterua motus. Si aut me inquit Euangele: aut hæc innocentiæ lumina cogitaſſes: nullum inter nos tale ſecretū opinareris: quod non uel tibi: uel & uulgo fieri dilucidū poſſet: quia neq; ego ſum immemor: nec horum quē q̄ inſcium credo ſancti illius præcepti philoſophiæ: Sic loquendū eſſe cū hominibus tanq̄ dii audiant: ſic loquendum cū diis tāq̄ homines audiant. Cuius ſecunda pars ſancit: ne quid a diis petamus: quod uelle nos indecorū ſit homi nibus confiteri. Nos uero et ad honorem ſacris feriis haberemus & uitaremus tamen turpore feriandi: atq; otium in negotiū utile uerteremus: cōueniemus diē totū doctis fabulis uelut & ſymbola cōferēdis daturi. Nam ſi per ſacra ſolēnia riuos deducere religio nulla prohibet: ſi ſalubri fluuio merſare oues fas & iura pmittūt cur non religionis honor putetur: dicare ſacris diebus ſacrū ſtudium litterarū? Sed quia uos quoq; deorū aliquis nobis additos uoluit: facite: ſi uolentibus uobis erit: diem cōmunibus & fabulis & epulis exigamus: quibus ut omnes hodie qui præſentes ſunt acq̄eſcāt: ipetratū teneo. Tūc ille: Supuenire fabulis nō euocatos haud equidē turpe exiſtimatur: uerū ſponte irruere in conuiuiū aliis præparatū: nec ab Homero ſine nota uel in fratre memoratū eſt. Et uide ne nimiū arroganter tres tibi uelis Menelaos conti giſſe: cū illi tanto regi unus euenerit. Tum omnes Prætextatum iuuantes orare: blandeq̄ ad cōe inuitare conſortium Euangelum quidē ſæpius & maximæ: ſed nōnunq̄ cum eo pariter ingreſſos. Inter hæc Euangelus petitu omnium tēperatus. M. Varonis inquit libꝰ uobis arbitror non ignotum ex ſatiris menippeis qui inſcribitur: Neſcis quid ueſper uehat. in quo conuiuiarum numerꝰ hac lege definit: ut neque minor q̄ gratiarū ſit: neq; q̄ muſarū numeroſior. Hic uideo excepto rege conuiuii tot uos eſſe quot ſunt muſæ. Quid ergo perfecto numero queritis adiiciēdos? Et Vectius hoc inquit præſentia ueſtra nobis præſtabit: ut & muſas īpleamus: & gratias quas ad feſtum deorū princeps æquum ē cōuenire. Cum igitur conſediſſent: Horus Auienum intuens: quem familiarius frequentare ſolitus erat: in hoc īquit Saturni cultu quē deorū principem dicitis ritus uidetur ab ægyptiorū religioſiſſima

Nil ſecretū loquendū ī malo

Numerus cō uiuātium

gente in arcana temploꝝ uſqꝫ ad Alexandri Macedonis occaſum poſt quē tyrānide Ptolomæorum preſſi hos quoqꝫ deos in cultū recipere alexādrinoꝝ more apud quos præcipue colebātur: coacti ſunt. Ita tamē imperio paruerunt: ut non omnino religionis ſuæ obſeruata cōfunderint. Nam quia nunq̄ fas fuit ægyptiis pecudibus aut ſanguine: ſed precibus & thure ſolo placare deos: his autem duobus aduenis hoſtiæ erāt ex more mactandæ: fana eorum extra pomeriū locauerūt: ut & illi ſacrificii ſolēnis ſibi cruore colerentur: nec tamen urbana tēpla pecudū morte polluerent. Nullū itaqꝫ ægypti oppidū intra muros ſuos aut Saturni aut Sarapis fanū recipit. Hoꝝ alteꝝ uis ægreqꝫ a uobis admiſſum audio: Saturnū uero uel maximo inter cæteros honore celebratis: Si ergo nihil eſt quod me hoc ſcire prohibeat: uolo in mediū proferatur. Hic Auienus in Prætextatū expectationē conſulentis remittens: Licet omnes ait. qui adſunt pari doctrina polleāt: ſacroꝝ tamē omniū Vectius unice cōſcius pōt tibi & originē cultus: q huic deo pēdit & cauſam feſti ſolennis aperire. Quod cū prætextatus in alios refundere tentaſſet: omnes ab eo impetrauerunt: ut ipſe diſſereret. Tunc ille ſilentio facto ita exortus eſt.

Saturnaliorum origo. Cap.

Aturnalioꝝ originem illam mihi in mediū proferre fas eſt non quæ ad arcanam diuinitatis naturam refertur: ſed quæ aut fabulis admixta diſſeritur: aut a philoſophis in uulgus aperit. Nam occultas & manantes ex meri ueri fonte rationes ne in ipſis quidem ſacris enarrari permittitur. Sed ſiquis illas aſſequitur: cōtinere intra conſcientiam tectas iubetur. Vnde quæ ſcire fas eſt:

Ianus rex italiæ

Horus noſter licebit mecum recognoſcat: Regionem iſtam: quæ nunc uocatur italia: regno Ianus obtinuit. Qui (ut Higinius Protarchum Tralianū ſecutus tradit) cū Cameſe æqꝫ indigena terrā hanc ita participata potentia poſſidebant: ut regio cameſene: oppidum ianiculum uocitaretur. Poſt ad Ianum ſolum regnum redactum eſt: qui creditur geminam faciem prætuliſſe: ut quæ āte quæqꝫ poſt tergum eſſent: intueret. Quod procul dubio ad prudentiam regis ſolertiamqꝫ referendum eſt: qui & præterita noſſet & futura proſpiceret: ſicut Anteuorta & Poſtuorta diuinitatis ſcilicet aptiſſimæ comites apud romanos colūtur. Hic igitur Ianus cū ſaturnum claſſe peruectū excipiſſet hoſpitio: & ab eo edoctus

Ianiculum

peritiam ruris ferū illū & rudē ante fruges cognitas uictum ī me/
lius redigisset: regni eū societate munerauit. Cum primus quoq; Saturnus su
æra signaret: seruauit & in hoc Saturni reuerentiā: ut quoniā ille sceptus a Ia
naui fuerat aduectus: ex una quidē parte sui capitis effigies ex alte no
ra uero nauis exprimeretur: quo Saturni memoriam etiā in poste
ros propagaret. Aes ita fuisse signatū hodieq; ītelligit in aliæ lusū Prima signa
cū pueri denarios in sublime iactātes: capita aut nauim lusu teste tio aeris
uetustatis exclamant Hos una cōcordes regnasse uicinaq; oppida
opera cōmuni condidisse: præter Maronē qui refert: ianiculum
huic: illi fuerat saturnia nomen: etiā illud in promptu est: quod
posteri quoq; duos eis continuos menses dicarunt: ut december
sacrum Saturni Ianuarius alterius uocabulū possideret. Cū inter
hæc subito Saturnus non cōparuisset: excogitauit Ianus honorū
eius augmentum. Ac primum terram omnem dictioni suæ pa/
rentem saturniam nominauit. Aram deinde cū sacris tanq̄ deo cō
didit: quæ saturnalia nomīauit. Tot sæculis saturnalia præcedūt
Romanæ urbis ætatem. Obseruari igitur eum iussit maiestate re
ligionis quasi uiræ melioris auctorem. Simulacrum eius indicio
est: cui falcē insigne messis adiecit. Huic deo insertiones surculo/
pomo/q; eductiones & omnium eiuscemodi fertilium tribuunt
disciplinas. Cyrenenses etiam cum rem diuinam ei faciunt: fic
recētibus coronantur: placentasq; mutuo mittāt melis & fructū
repertorē Saturnum extimantes. Hunc Romani etiā Sterculium Sterculius
uocant q̄ prius stercore fœcunditatē agris comparauerit. Regni
eius tempora fœlicissima feruntur. cū proprer rerum copiam: tū
etiam q̄ nondum quisq̄ seruitio uel libertate discriminabatur.
Quæ res ītelligi potest q̄ saturnalibus tota seruis licentia pmittit
Alia saturnalio/ causa sic traditur. Qui erant ab Hercule in italia
relicti: ut quidam ferunt: irato q̄ incustoditum fuisset armentū
(ut nonnulli extimant) consulto eos relinquente ut aram suā atq;
ædem ab incursionibus tuerentur. Hi enim cum a latronibus in
festarentur: occupato edito colle saturnios se nominauerunt: quo
ātē nomine etiam idem collis uocabatur. Et quia se eius dei sese/
runt nomine ac religioue tutos instituisse saturnalia feruntur: ut
agrestes uicinorum animos ad maiorem sacri reuerentiam ipsa ī
dicti festi obseruacio uocaret. Nec illā causam quæ saturnalibus alia ratio sa,
assignatur ignoro: q̄ pelasgi sicut uarro memorat cū sedibus suis

pulsi diuersas terras petissent: confluxerunt plerique dodonam: & incerti quibus adhærrēt locis: eiusmodi accepere responsum:

ϛὲιγετει μαιὸμενοι σικὲλων σατὸυρνιον ἀιαν
Τὴν Ἀβορειγενέων κοτύλην ὀῦ νάσος ὀχεῖται
ὅις ἀναμιχθέντὲς Δεκάτην ἐκωέμωετε φοιβο
καὶ κεφαλὰς ἄλη καὶ Τῶ ωατρὶ ωεμωετε φῶτα

Acceptaq; sorte: cum latium post errores plurimos appulissent: ī lacu cutuliensi natam insulam deprehenderunt Amplissimus. n. cepes siue ille continens limus seu paludis fuit coacta cōpage uirgultis & arboribus in siluæ licentiā cōptus iactantibus per omne mare fluctibus uagabatur: ut fides ex hoc etiā delo facta sit: quæ celsa montibus: uasta campis tamē per maria migrabat. Hocigit miraculo deprehenso has tibi sedes prædictas esse didicerunt: uastisq; siculiensibus incolis occupauere regionē: decima prædē secūdum respōsum Apollini consecrata: erectis Diti sacello & Saturno ara. Cuius festum saturnalia nominauerunt. Cūq; diu humanis capitibus Ditem & uiroꝝ uictimis Saturnum placare se crederent propter oraculum in quo erat:

καὶ κεφαλας ἄλι καὶ Τῶ ωατρὶ ωέμωετε φῶτα

Herculem ferunt postea cum Geryonis pecore per italiam reuertentem suasisse illorum posteris: ut faustis sacrificiis ī fausta mutarent: inferentes Diti nō hominum capita: sed oscilla ad humanam effigiem arte simulata. Et aras saturnias non mactādo uiro sed accensis luminibus excolentes: quia non solum uirum: sed & lumina φῶτα significant. Inde mos per saturnalia missitādis cæreis cœpit. Alii cæreos nō ob aliud mitti putant: q̄ q̄ hoc principe ab incomi & tenebrosa uita quasi ad lucem & bonarum artium scientiam editi sumus. Illud quoq; in litteris inuenio: q̄ cū multi occasione saturnaliorꝝ per auaritiā a clientibus ambitiose munera exigerent: idq; onus tenuiores grauaret. Publicius tribunus plebis tulit: ut non nisi cærei ditioribus missitarentur. Hic Albinus Cecīna subiecit: Qualem nunc permutationē sacrificii Prætextate memorasti: inuenio postea compitalibus celebratam: cū ludi per urbem in comptis agitabantur. Restituti scilicet a Tarquino superbo Laribus ac Maniæ ex responso Apollinis quo præceptum est ut capitibus pro capitibus supplicaretur. Idq; aliq̄diu obseruatū ut pro familiarū sospitate pueri mactarentur Maniæ deæ marti

Cærei mittebantur in saturnalibus

Larum Quod sacrificii genus: Iunius Brutus consul pulso Tarquinio aliter constituit celebrandum. Nam capitibus alii & papaueris supplicari iussit: ut responso Apollini satisfieret de nomine capitum: remoto. s. scelere infaustæ sacrificationis. Factūq; ē: ut effigies Maniæ suspensæ pro singulo⁹ foribus periculum siquod immineret familiis expiarent. Ludosq; ex uiis compitorum ī quibus agitabantur: compitalia appellitauerunt. Sed perge cætera & Prætextatus Bene & oportune similis emendatio sacrificiorum relata est Sed ex his causis quæ de originem huius festi relatæ sunt apparet saturnalia uetustiora esse urbe romana: adeo ut ante Romam in grætia hoc solenne cœpisse: Compitalia

Lucius Accius in annalibus suis referat his uerbis:
Maxima pars graium saturno & maximæ athenæ
Conficiunt sacra quæ cronia esse iterantur ab illis.
Cumq; diem celebrant per agros urbesq; fere omnes
Exercent epulis læti famulosq; procurant
Quisq; suos nostriq; itidem. & mos traditus illinc
Iste: ut cum dominis famuli epulentur ibidem.

Nunc de ipso dei templo pauca referenda sunt. Tullium Hostilium cum bis de albanis de sabinis tertio triumphasset: inuenio fanum Saturno ex uoto consecrauisse: saturnalia tunc primum romæ instituta. Quamuis Varro libro. vi. qui ē de sacris ædibus scribat ædem Saturni ad forum faciendum locasse Lucium Tarquinum regem: Titum uero Largium dictatorem saturnalibus eam dedicasse. Nec me fugit Gellium scribere senatum decresse: ut ædes Saturni fieret: eiq; rei Lucium Furium tribunum militum præfuisse. Habet aram & ante se cœnaculum. Illic græco ritu capite operto res diuina fit: quia primo a pelasgis post ab Hercule ita eam a principio factitatam putant. Aedem uero Saturni ærarium romani esse uoluerunt q⁹ tempore quo incolunt Italiā: fertur in eius finibus nullū esse furtum cōmissum: aut quia sub illo nihil erat cuiusq; priuatum. Nec signare solum aut partiri limite campū fas erat: in mediū quærebant: ideo apud eū locaret populi pecunia cōmunis sub quo fuissent cunctis uniuersa communia. Illud nō omiserim: Tritonas cū buccinie fastigio Saturni ædis suppositas: quoniam ab eius cōmemoratiōe ad nostram ætatē historia elata & quasi uocalis est: ātē uero muta & obscura

phanum Saturni

cœnaculum ante arā Saturni

& incognita quod teſtantur caudæ Tritonum humi merſæ & ab ſconditæ. Cur autem Saturnus ipſe in compedibus uiſatur: Verrius Flaccus cauſã ſe ignorare dicit. Verũ mihi Apollodori lectio ſuggerit. Saturnũ Apollodorus alligari ait per annum laneo uĩculo: & ſolui ad diem ſibi feſtum. i. menſe hoc decembri. Atq; ĩde prouerbium dictum: Deos laneos pedes habere. Significari uero decimo menſe ſemen in utero animatum in uitam grandeſcere: ꝙ donec erumpat in lucem: mollibus naturæ uinculis detinetur. Eſt porro idẽ κρόνος καὶ χρόνος. Saturnũ. n. in quantũ mythici fictionibus diſtrahunt: in tantum phyſici ad quandam ueriſimilitudinem reuocant. Hunc aiunt abſcidiſſe Cæli patris pudenda quibus in mare deiectis Venerem procreatam: quæ a ſpuma ũdæ coaluit ἀφροδίτη nomen accipit: Ex quo ĩtelligi uolunt cũ chaos eſſet: tempora non fuiſſe. Si quidem tempus eſt certa dimenſio: quæ ex cæli conuerſione colligitur. Tẽpus cœpit inde. Ab ipſo natus putatur κρόνος: qui (ut diximus) χρόνος eſt cũq; ſemina rerum omnium poſt cælum gignendarum de cælo fluerẽt: & elemẽta uniuerſa quæ mundo plenitudinem facerẽt: ex illis ſeminibus funderentur: ubi mundus omnibus ſuis partibus membrisq; perfectus eſt. Certo iam tempore finis factus eſt procedendi de cælo ſemina elementorum conceptionem: quippe qui iam plena fuerant procreata. Animaliũ uero æternã propugnationẽ ad Veneré generandi facultas ex humore tranſlata eſt: ut per coitum maris fœminæq; cuncta deinceps gignerentur. Propter abſciſorum pudendorum fabulam etiam noſtri eum Saturnum uocitauerunt ϖαραλίην σάθην: q mẽbrũ uirile declarat. ueluti Saturniũ: Vnde ſatyros etiam ueluti ſathunos (ꝙ ſint in libidinem proni) appellatos opinantur. Falcem ei quidam putant attributam: ꝙ tempus omnia metat execet & incidat. Hunc aiunt filios ſuos ſolitũ deuorare: eoſdemque rurſus euomere. Per quod ſimiliter ſignificat eum tempus eſſe a quo uitibus cuncta gignantur abſumantq; & eo denuo renaſcatur. Eundem a filio pulſum: quid aliud eſt q̃ tempora ſeneſcentia ab his quæ poſt ſunt nata depelli? Vinctum autem ꝙ certa lege naturæ connexa ſint tẽpora: ue lꝙ omnes fruges quibuſdam uinculis nodiſq; alternentur. Nam & falcem uolũt fabulæ ĩ ſiciliã decidiſſe: qd̃ ſit terra iſta uel maxime fertilis & quia Ianum cum Saturno regnaſſe memorauimus. De Saturno

Saturnus in compedibus

Quare Venus dicat̃ nata ex ſpuma pudendorũ Cæli patris Saturnii

autem quid mythici uel phyſici exiſtiment iam relatū eſt: de Iano quoque quid ab utriſq; iactetur in medium proferemus Mithici referunt regnante Iano omnium domos religione ac ſanctitate fuiſſe munitas. Iccircoque ei diuinos honores eſſe decretos & ob merita introitus & exitus ædium eidem cōſecratos Xenon quoq; primo italicum tradit Ianum in italia primum diis templa feciſſe & ritus inſtituiſſe ſacrorum: ideo eum in ſacrificiis præfationem meruiſſe perpetuam. Quidam ideo eum dictum bifrontem putant: q; & præterita ſciuerit. & futura prouiderit. Sed phyſici eū magis cōſecrant argumentis diuinitatis. Nam ſunt qui Ianum eundem eſſe atq; Apollinē & Dianā dicant: & in hoc uno utrūq; exprimi numē affirment. Et. n. ſicut Nigidius quoq; refert: apud græcos apollo colitur: qui θυρᾶιος uocatur: eiusq; aras ante fores ſuas celebrant: ipſum exitus & introitus demoſtrantes potentem Idem Apollo apud illos & ἀγυιεύς nuncupatur: quaſi uiis præpoſitus urbanis. Illi enim uias quæ intra pomeria ſunt: ἀγυιὰς appellant. Dianæ uero ut triuiæ uias & omnium iidē tribuūt poteſtatem. Sed apud nos Ianum omnibus præeſſe ianuis nomē oſtēdit: quod é ſimile θυρᾶιον: Nam & cū claui & cum uirga figurat' quaſi omnium & portarum cuſtos & rector uiarum. Pronūciauit Nigidius Apollinem Ianum eſſe: Dianamq; Ianam appoſita. d, littera quæ ſæpe i litteræ cauſa decoris apponitur: ut reditur redhibetur: redintegratur: & ſimilia. Ianum quidam ſolem demōſtrari uolunt: & ideo geminum quaſi utriuſq; ianuæ cæleſtis potentē qui exoriens aperiat diem: occidens claudat. inuocariq; primum cum alicui deo res diuina celebratur. ut per eum pateat ad illum cui immolatur acceſſus: quaſi preces ſupplicū per portas ſuas ad deos ipſe tranſmittat. Inde & ſimulacrum eius plerumq; fingit' manu dextra trecentorū: & ſiniſtra ſexaginta & quinque numerum tenens ad demonſtrandam anni dimenſionem: quæ præcipua eſt ſolis poteſtas Alii mundū. i. cælum eſſe uoluerunt: Ianūq; ab eundo dictum: q; mundus ſemper eat: dum in orbem uoluit: & ex ſe initium faciens in ſe refertur. Vnde Cornificius etymorū libro. iii. Cicero inquit: non Ianū ſed Eanum nominat ab eundo Hinc & phœnices ſacris ī imaginē eius exprimentes draconē finxerunt in orbem redactum caudamq; ſuā deuorantē ut appareat mundū & ex ſe ipſo ali & in ſe reuolui. ideo & apud nos ī q̄ttuor

Ianus

ianus bifrōs

Ianus cū cla ui & uirga unde Diana

Eanus

partes ſpectat: ut demonſtrat ſimulacrum eius faleris adiectum Caius Baſſus in eo libro quem de diis compoſuit: ianum bifrontem fingi ait: quaſi ſuperum atq; inferum ianitorem: eundē qua driformem quaſi uniuerſa climata maieſtate complexum. Saliorum quoq; antiquiſſimis carminibus deorū deus canitur. Metiā Meſſalla Cnei Domicii in conſulatu collega: idemq; per annos quinquaginta & quinq; augur: de iano ita incipit: Qui cūcta fingit: eademq; regit: aquæ terræq; uim ac naturam grauem atque pronam in profundum dilabentem: ignis atq; animæ leuem in immenſum ſublime fugientem copulauit circundato cælo: quæ uis cæli maxima duas uis diſpares colligauit: in ſacriſque inuocamus Ianum geminum: ianum patrem: ianum iunonium: ianū conſiuium: ianum quirinum: ianum patulcium & clauſiū. Cur geminum inuocemus: ſupra iam diximus. patrem: quaſi deorū deum. Iunonium: quaſi non ſolum menſis ianuarii: ſed menſiū omnium ingreſſus tenentem. In ditione autem iunonis ſunt oēs kalendæ. Vnde & Varro libro quinto rerum humanarum ſcribit Iano duodecim aras pro totidem menſibus dedicatas. Conſiuiū a conſerendo ideſt propagine generis humani quæ a iano auctore conſeritur: Quirinum: quaſi bellorum potētem: ab haſta quā ſabini curim uocāt. Patulcium & cluſiuiū: quia bello caulæ eius patent: pace claudūtur. Huius autem rei hæc cauſa narratur: Cū bello Sabino quod uirginum raptarum gratia cōmiſſum eſt: romani porta quæ ſub radicibus collis Viminalis erat: quæ poſtea ex euentu ianualis uocata eſt: claudere feſtinarent: quia in ipſam hoſtes irruebant. Poſtq̄ eſt clauſa: mox ſponte patefacta eſt cūq; iteꝝ ac tertio idem contigiſſet: armati plurimi pro limine qa claudere nequibant: cuſtodes ſteterunt. Cunq; ex altera parte acerrimo prælio certaretur ſubito fama pertulit fuſos a Tatio noſtros quam ob cauſam romani qui aditum tuebantut: territi profugerunt. Cunq; ſabini per portam patentem irrupturi eſſent: fertur ex æde Iani per hanc portam magnam uim torrētium undis ſcatentibus erupiſſe: multaſq; perduellium cateruas aut exuſtas feruenti aqua: aut deuoratas rapida uoragine deperiiſſe. Ea re placitum ut belli tempore uelut ad urbis auxilium profecto deo fores reſerarētur. Hæc de iano: Sed ut ad ſaturnalia reuertamur bellum ſaturnalibus ſumere nefas habitum: pœnas a nocente iiſdē

Ianus geminus
Ianus pa.
Ianus iunonius
ianus conſurius
ianus q̄rius
ianus patulcius & cluſiuius

Hiſtoria de ſabinis & ro.

diebus exigere: piaculare ē. Apud maiores nostros saturnalia die uno finiebantur qui erat ad quartumdecimum kalendas ianuarias. Sed postq̄. C. Cæsar huic mensi duos addidit dies. xvi. cœpta celebrari. Ea re factum est ut cum uulgus ignoraret certū saturnaliorum diem: nonnulliq; a. C. Cæsare inserto die & alii uetere more celebrarent: plures dies saturnalia numerarentur: Licet & apud ueteres opinio fuerit septem diebus peragi saturnalia: si opinio uocanda est quæ idoneis firmatur auctoribus. Nouius n probatissimus atellanarum scriptor ait: Olim expectata ueniūt septem saturnalia. Mummius quoq; qui post Nouium & Pomponium diu iacentem artem atellaniam suscitauit. Nostri īquit maiores uelut bene multa instituere hoc optime a frigore fecere summo dies septem saturnalia. Sed Mallius ait: Eos qui se (ut supra diximus) Saturni nomine & religione defenderāt: per triduū festos instituisse dies: & saturnalia uocauisse. Vnde & Augustus Huius inquit rei opinionem secutus in legibus iudiciariis triduo ferias seruari iussit. Masurius & alii uno die idest. xiiii. kalēdas ianuarii affuisse saturnalia crediderunt. Quorum sententiam Phenestella confirmat dicens Aemiliam uirginem. xv. kalendarum ianuarium esse damnatam: quo die si saturnalia gererent: nec causam omnino dixisset. Deinde adiecit: Sequebantur eum diem saturnalia Mox ait: Postero autem die qui fuit. xiii. kalēdarum ianuariarum Liciniam uirginem ut causam diceret iussam. ex quo ostendit. xiii. kalendas profestum esse. xii. uero feriæ sunt diuæ Angeroniæ: cui pontifices in sacello Volupiæ sacrum faciūt quā Verrius Flaccus Angeroniam dici ait q; angores ac animorum solicitudines propiciata depellat: Masurius adiicit simulacrū eius deæ ore obligato atque signato in ata Volupiæ propterea collocatum: q; qui suos dolores anxietatesque dissimulant: perueniant patientiæ beneficio ad maximam uoluptatem. Iulius Modestus ideo sacrificari huic deæ dicit q; populus romanus morbo qui anginia dicitur: præmisso uoto sit liberatus. xi. autem kalend. feriæ sunt Laribus dedicatæ: quibus eodem bello Antiochiæ Aemilius Regilius prætor in campo martio curandam uouit. x. kalend. feriæ sunt Iouis: quæ appellantur larentinalia: de quibus quia fabulari libet: hæ sunt opiniones. Ferunt enim regnante Anco æditui Herculis per ferias ociantem deum Tesseris prouocasse ipso

Dies saturnalium

Angeronia

āginia morbus

utriusq; manum tuente: adiecta conditione ut uictus cœna scortoq; multaretur. Victore itaq; Hercule illum Accam Larentiam nobilissimum id tempus scortum intra ædem inclusisse cū cœna eamq; postero die distulisse rumorem q; post concubitum dei ac cepisset munus: ne commodū primæ occasionis cum se domum reciperet offerendæ aspernaretur: euenisse itaq; ut egressa mox tē plo a Carutio capto eius pulchritudine compellaretur: cuius uoluntatem secuta sumptaq; nuptiis post obitum uiri omniū bonorum eius facta compos cum decederet po. romanum nūcupauit hæredem. Et ideo ab Anco in uelabro loco celeberrimo urbis sculpta est: ac solenne sacrificium eidem constitutū quo diis manibus eius per flaminē sacrificaretur: Iouiq; feriæ cōsecratæ: quia existimauerunt antiqui animas a Ioue dari & rursus post mortē eidem reddi. Cato ait: Larentiam meretricio questu locupletatā post excessum suum populo romano agros: turacem: semurium lincerium: & solinium reliquisse. & ideo sepulcri magnificētia & annuæ parentationis honore dignatam. Macer historiarū libro primo Faustuli coniugem Accam Larentiam Romuli & Rhemi nutricem fuisse confirmat. Hanc regnante Romulo Carutio cuidam Tuscho diuiti denuptam auctamq; hereditate uiri quā primo Romulo quem educasset reliquit: & ab eo parentalia diemq; festum pietatis causa statutum. Ex his ergo omnibus colligi pōt & uno die saturnalia fuisse & non nisi. xiii. kalendas ianuarias celebrata quo solo die apud ædem Saturni cōuiuio soluto saturnalia clamitabantur: qui dies nunc opalibus inter saturnalia deputatur: cum primum Saturno pariter & Opi fuerit ascriptus. Hanc autem deam Opem Saturni coniugem crediderūt: & ideo hoc mense saturnalia: itemq; opalia celebrari q; Saturnus eiusq; uxor tam frugum q̄ fructuum repertores esse credāt. Itaq; omni iam fœtu agrorum coacto ab hominibus hos deos coli quasi uitæ cultioris auctores: quos etiam nonnullis cælum est: & terram esse psuasū é: Saturnūq; a satu dictū: cuius causa de cælo é & terrā Opē: cuius ope humanæ uitæ alimenta quærunt: uel ab opere per quod fructus frugesq; nascunt: Huic deæ cedentes uota cōciunt: terramq; de industria tangūt demōstrantes ipsam matrē terrā esse mortalibus appetēdā. Philochorus Saturno & Opi primū in attica statuisse arā Cecropē dicit: eosq; deos p ioue terraq;

Acca Larentia meretrix

Feriæ consecratæ Ioui

Quare opis dea uxor Saturni dicit opalia sacra

coluisse. instituisseq; ut patres familiarum & frugibus & fructibus iam coactis passim cum seruis uescerentur cum quibus patientiam laboris in colēdo rure tolerauerant. delectari enim deum honore seruorum contemplatu laboris: Hinc est q; ex instituto peregrino huic deo sacrum aperto capite facimus. Abunde iam probasse nos extimo saturnalia uno tantum die idest. xiiii. kalē. solita celebrari. Sed post in triduum propagata primum ex adiectis a Cæsare huic mēse diebus: deinde ex edicto Augusti quo triū dierū ferias saturnalibus addixit. A. xvi. igitur cœpta in. xiiii. desinūt quo solo fieri ante consuecuerant. Sed sigillariorum adiecta celebritas in septem dies discursum publicum & lætitiam religionis extendit. Tunc Euangelus: Hoc quidem inquit iam ferre nō possum: quod prætextatus noster in ingenii sui pompam & ostētationem loquendi uel paulo ante honori alicuius dei assignari uoluit q; serui cum dominis uescerentur: quasi uero curent diuina de seruis: aut sapiens quisq; domi suæ contumeliam tam fœdæ societatis admittat: uel nunc sigillaria quæ lusum reptāti adhuc infantiæ oscillis fictilibus præbent: tentat officio religionis ascribere. Et quia princeps religiosorum putatur: nonnulla iam & superstitionis admiscet: quasi uero nobis fas non sit Prætextato aliquando non credere. Hic cum omnes exhorruissent: Prætextatus renidens: Superstitiosum me Euangele: nec dignū cui credatur existimes uolo: nisi utriusq; tibi rei fidē asserta ratio monstrauerit. Et ut primum de seruis loquamur: ioco ne an serio putas esse hominum genus quod dii immortales nec cura sua nec prouidentia dignentur: an forte seruos ī hominum numero esse non pateris? Audi igitur quanta dignatio de serui supplicio cælū penetrauerit.

Quare saturno apto capite sacrificāt

Historia Atronii de seruo punico Cap.

Atronius maxi. qui uerberauit seruū

Nno enī post Romā conditā q̄dringētesimo q̄rto Atronius quidā maximus seruū suū uerberatū patibuloq; cōstrictū ante spectaculi cōmissionē p circū egit: Ob hāc causam indignatus Iuppiter Annio cuidā p quietem imperauit: ut senatui nūciaret: non sibi placuisse plenū crudelitatis admissū Quo dissimulante filium ipsius mors repentina consumpsit: ac post secundā denunciationē ob eandem negligentiā ipse quoq; in subitam corporis debilitatem solutus est. Sic demū ex cōsilio

amicoꝝ lectica delatus ſenatui rettulit: & uix conſumato ſermõe ſine mora recuperata bona ualitudine curia pedibus egreſſus eſt. Ex ſenatus itaq; conſulto & meuia lege ad propiciandum Iouem additus eſt illis circenſibus dies: iſq; inſtauraticius dictus eſt: nõ a patibulo ut quidam putãt græco nomine ἀπὸ τοῦ σταυροῦ ſed a redintegratione: ut Varroni placet: qui inſtaurare ait eſſe inſtar nouare. Vides quanta de ſeruo ad deoꝝ ſummum cura peruenerit? Tibi autem unde in ſeruos tantum & tam ĩmane faſtidium quaſi non ex iiſdem tibi & conſtent & alantur elementis eundéq; ſpiritum ab eodem principio carpant. Vis tu cogitare eos quos ius tuum uocas: iiſdem ſeminibus ortos: eodem frui cælo: æque uiuere: æque mori. Serui ſunt: ĩmo homines. Serui ſunt: ĩmo cõſerui. Si cogitaueris tantundem in utroſq; licere fortunæ tam tu illum uidere libeꝝ potes: q̃ ille te ſeruum Neſcis qua ætate Hecuba ſeruire cœpit: qua Crœſus: qua Darii mater: qua Diogenes: q̃ Platon ipſe: poſtremo quid ita nomen ſeruitutis horremus? Seruus eſt quidem ſed neceſſitate. Sed fortaſſe libero animo ſeruus eſt. Hoc illi nocebit: ſi oſtenderis: quis non ſit: alius libidini ſeruit: alius auaritiæ: alius ambitioni: omnes ſpei: omnes timori. Et certe nulla ſeruitus turpior q̃ uoluntaria. At nos iugo a fortuna impoſito ſubiacentem tanquam miſerum uilemq; calcamus. Quod uero non noſtris ceruicibus inſerimus: non patimur reprehendi. Inuenies inter ſeruos aliquem pecunia fortiorem: inueni es dominum ſpe lucri oſcula alienorum ſeruorum manibus infigentem. Non ergo fortuna homines æſtimabo: ſed moribus Sibi quiſq; dat mores: conditionem caſus aſſignat: quemadmodũ ſtultus eſt qui empturus equum nõ ipſum inſpicit ſed ſtratum eius ac frenos: ſic ſtultiſſimus eſt qui hominem aut ex ueſte: aut ex conditione quæ modo ueſtis nobis circundata eſt: æſtimandũ putat. Non eſt mi Euangele q̃ amicum tantum in foro & in curia quæras. Si diligenter attenderis: inuenies & domi. Tu modo uiue cũ ſeruo clæmenter: comiter quoq; & in ſermonẽ illũ & non nunq̃ ĩ neceſſariũ admitte cõſiliũ: Nã & noſtri maiores oẽm dominis iuidiã: omnẽ ſeruis cõtumeliã detrahẽtes dñm patrẽfamilias: ſeruos familiares appellauerũt Colãt ergo te potius ſerui tui (mihi crede q̃ timeant. Dicet aliqs nunc me dominos de faſtigio ſuo deiicere & quodãmõ ad pilleũ ſeruos uocare quos debere dixi

Inſtauratici us dies
Inſtaurare

Pro ſeruis

Seruitus turpis

Seruoꝝ non ſpernẽdũ cõſilium

magis colere q̃ timere: Hoc qui ſenſerit: obliuiſcetur id dominis pax non eſſe quod diis ſatis eſt: deinde qui colit etiã amatur: nõ poteſt amor cũ timore miſceri: Vnde putas arrogantiſſimum illud manaſſe prouerbiũ: quod iactatur. Totidẽ nobis hoſtes eſſe quot ſeruos. Non habemus illos hoſtes ſed facimus cum in illos ſuperbiſſimi cõtumelioſiſſimi crudeliſſimi ſumus: & ad rabiẽ nos cogunt puenire delitiæ: ut quicquid non ex uoluntate reſpondit iram furorẽq; euocet. Domini enĩ nobis animos induimus tyrannorũ: & non quantum decet ſed quantũ licet exercere uolumus ĩ ſeruos. Nã (ut cætera crudelitatis genera præteream) ſunt qui dũ ſe menſæ copiis & auiditate diſtendũt: circunſtãtibus ſeruis mouere labra: nec in hoc quidem ut loquantur licere permittũt. Virga murmur omne compeſcitur. & ne fortuita quidẽ uerberibus excepta ſunt. Tuſſis: ſternutamentum: ſingultus magno malo luitur. Sic fit ut iſti de domino loquantur quibus coram domĩo loqui non licet. At illi quibus non tantum præſentibus dominis ſed cum ipſis ſermo erat quorũ os non conſuebatur: parati erant pro domino porrigere ceruicem: & periculum ĩminens in caput ſuũ uertere. In conuiuiis loquebantur: ſed in tormentis tacebãt. Vis exercitas in ſeruili pectore uirtutes recenſeamus? Primus tibi Vrbinus occurrat: qui cum iuſſus occidi ĩ reatino lateret latebris proditis unus ex ſeruis annulo eius & ueſte inſignitus in cubiculo ad quod irruebant qui perſequebantur pro domino iacuit mi litibuſq; ingredientibus ceruicem præbuit & ictũ tanq̃ Vrbinus excepit: Vrbinus poſtea reſtitutus monumentum ei fecit: titulo ſcriptionis qui tantum meritum loqueretur addito. Eſopus Libertus Demoſthenis conſcius adulterii: quod cũ Iulia patronus admiſerat: tortus diutiſſime perſeuerauit non prodere patronũ: donec aliis coarguentibus conſciis Demoſthenes ipſe fateretur & ne extimes ab uno facile celari poſſe ſecretum: Labienum ope libertorũ latentem ut indicarent liberti nullo tormentorum genere compulſi ſunt. Ac ne quis liberto dicat hanc fidem beneficio potius libertatis acceptæ q̃ ingenio debuiſſe: accipe ſerui in dominum benignitatem: cum ipſe a domino puniretur. Antium enĩ Reſtionem proſcriptum ſolumq; nocte fugientẽ diripiẽtibus bona eius aliis ſeruis cõpeditus inſcripta fronte cũ poſt dãnationẽ dñi aliena eẽt ſolutus cuſtodia fugientẽ pſecutus ẽ hortatuſq; ne

Seruorũ fidelitas

Vrbinus

Eſopus

se timeret scientem contumeliā suam fortunæ imputandam esse non domino: abditūq; ministerio suo aluit. Cū deinde psequentes adesse sensisset: senem quem casus obtulit iugulauit & in cōstructam pyram coniecit: qua accensa occurrit eis qui Restionem quærebant dicēs damnatum sibi pœnas luisse: multo acrius a se uexatum q̄ ipse uexarat: & fide habita Restio liberatus est. Cepi onem quoq; qui in Augusti necem fuerat animatus postq̄ detecto scelere dānatus est: seruus ad Tyberim in cista detulit: peruectumq; ostiam in agrum laurentē ad uillam patris nocturno itinere perduxit. Cumis deinde nauigationis naufragio una expulsum dominum Neapoli dissimulanter occuluit: exceptusq; a cēturione nec precio nec minis ut dominum proderet potuit adduci. Asinio etiam Pollione acerbe cogente patauinos ut pecuniā & arma conferrent: dominisq; ob hoc latētibus premio seruis cum libertate proposito qui dominos suos proderent: constat seruos nullum uictum premio dominū prodidisse. Audi in seruis nō fidem tantum: sed & facundum bonæ inuentionis ingenium. Cū præmeret obsidio Grumentū: serui relicta domina ad hostes trāsfugerunt. Capto deinde oppido impetū in domum habita cōspiratione fecerunt: & extraxerunt dominam uultu pœnam mināte ac uoce obuiis asserente q̄ tandem sibi data esset copia crudelem dominam puniendi: raptamq; quasi ad supplicium obseqis plenis pietate tutati sunt. Vide in hac fortuna etiam magnanimitatem exitum mortis ludibrio præferentem. Cluentium Pelignum italicensem comprehensum a cohortibus suis ne Pompeio traderetur seruus eius occidit: ac se ne domino supstes fuerit interemit C. Gracchum ex Auentino fugientē Euporus seruus: uel (ut quidam tradūnt) Philocrates: dum aliqua spes salutis erat: indiuulsus comes qua potuit ratione tutatus est. Sup occisum deīde animam scissis proprio uulnere uiscēribus effudit: ipsum Publium Scipionē Aphricani patrē postq̄ cū Hannibale conflixerat sauciū in equū seruus īposuit: & cæteris deferentibus solus in castra pduxit. Pax fuerit dominis præstitisse uiuētibus? Quid q̄ in his quoq; exigendæ uindictæ reperit animositas? Nam Seleuci regis seruus cū seruiret amico eius a quo dominus iuerat īterēptus cœnantē in ultionē domini confodit. Quid q̄ duas uirtutes quæ inter nobiles quoq; unicæ claræ fūt ī uno uideo fuisse mācipio īpiū

Cepio

Asinius Pollio

Grumentū

Cluētius Pelignus

C. Gracchus

Scipio liberatus a seruo

regendi peritiam & imperiū contēnendi magnanimitatē? Anaxilaus enī Messenius qui Messanam in Sicilia condidit fuit Rheginoꝝ tyrannus. Is cum paruos relinqueret liberos: Mycitho seruo suo cōmendasse contentus ē. is tutelā sancte gessit: imperiūq; tam clæmenter obtinuit ut Rhegini a seruo regi non dedignarēt. Perductis deinde in ætatē pueris & bona & imperiū tradidit: ipse paruo uiatico sumpto profectus est & olympiæ cum sūma tranquillitate cōsenuit: quid etiā in cōe seruilis fortuna profuerit: nō paucis docet. Bello punico cum deessent qui scriberentur serui, p dominis pugnaturos se polliciti in ciuitatē recepti sunt: & uolones (quia sponte hoc uoluerunt) appellati. Ad cannas quoq; uictis romanis octomilia seruoꝝ empta militauerunt. Cunq; minoris captiui redimi possent maluit se respu. seruis in tanta tēpestate cōmittere. Sed & post calamitatē apud Thrasumenum nocte cladis acceptam: libertini quoq; in sacramentum uocati sūt: Bello sociali cohortium. xii. ex libertinis conscriptaꝝ opera memorabilis uirtutis apparuit. Cæsarem cum milites in amissoꝝ locum substitueret: seruos quoq; ab amicis accepisse & eorum forti opera usum esse comperimus: Cæsar Augustus in germania & illyrico cohortes libertinorum complures legit: quas uoluntarias appellauit Ac ne putes hæc in nostra tantū contigisse repu Borystenidæ oppugnante Zopyriōe seruis liberatis dataq; ciuitate peregrinis & factis tabulis nouis hostem sustinere potuerunt. Cleomenes lacedæmonius cum mille & quingenti soli lacedæmonii q arma ferre possent: superfuissent ex seruis manumissis bellatorū nouem milia conscripsit. Athenienses quoq; consumptis publicis opibus seruis libertatem dederunt. Ac ne in solo uirili sexu extimes inter seruos extitisse uirtutes: accipe ancillarum factum nō minus memorabile ac ne quo utilius reipublicæ in ulla nobilitate reperias: nonis iuliis diem festum esse ancillarum: tam uulgo notum est ut nec origo nec causa celebritatis ignota sit. Iunoni. n caprotinæ die illo Liberæ pariter ancillæq; sacrificant sub arbore caprifico in memoriam benignæ uirtutis quæ ācillaꝝ animis pro conseruatione publicæ dignitatis apparuit. Nam post urbem captam cum sedatus esset gallicus motus: res uero publica esset ad tenue deducta: finitimi opportunitatē inuadēdi romani noīs aucupati: præfecerunt sibi Posthumiū Liuium fidenatiū dictatorē

Anaxilaus

Mycitho

Volones

Quando & qbus bellis serui recepti sunt ī bello

Dies festus ancillaꝝ

Qui mandatis ad ſenatum miſſis poſtulauit ut ſi uellēt reliquias ſuæ ciuitatis manere: matreſſamiliæ ſibi & uirgines dederent. Cūq; patres eſſent in ancipiti deliberatione ſuſpenſi: ancilla nomine Tutela ſeu Philotis pollicita eſt ſe cum cæteris ancillis ſub nomine dominarū ad hoſtes iturā: habituq; matrūfamilias & uirginū ſumpto hoſtibus cum proſequentium lachrymis ad fidem doloris ingeſtæ ſunt: Quæ cū a Liuio ī caſtris diſtributæ fuiſſent uiros plurimo uino prouocauerūt: diem feſtū apud ſe eſſe ſimulantes: quibus ſoporatis ex arbore Caprifico quæ caſtris erat proxima ſignum romanis dederunt. Qui cum repentina incurſione ſuperaſſent: memor beneficii ſenatus omnes ācillas manu iuſſit emitti: dotemq; eis ex publico fecit: & ornatum quo tunc erant uſæ geſtare conceſſit: diēq; ipſum nonas caprotinas nuncupauit ab illa caprifico ex qua ſignum uictoriæ ceperunt: ſacrificiūq; ſtatuit annua ſolennitate celebrandū: Cui lac quod ex caprifico manat propter memoriam facti ptæcedentis adhibetur. Sed nec ad philoſophandum ineptum uel impar ſeruile ingeniū fuit. Phedron ex cohorte ſocratica Socrati & Platoni perfamiliaris adeo: ut Plato eius nomini libros illum diuinum de īmortalitate animæ dicaret: ſeruus fuit forma atq; ingenio liberali. Hunc Cebes Socraticus hortante Socrate emiſſe dicit habuiſſeq; in philoſophiæ diſciplinis: atque is poſtea philoſophus illuſtris emerſit: ſermoneſq; eius de Socrate admodum elegantes leguntur. Alii quoq; non pauci ſerui fuerunt qui poſt philoſophi clari extiterunt. Ex quibus ille Menippus fuit cuius libros. M. Varro in ſatyris æmulatus eſt: quas alii cynicas: ipſe appellauit menippeas: Sed & Philoſtrati peripatetici ſeruus Polus & Zenonis ſtoici ſeruus qui Perſeus uocatus eſt: Et Epicuri cui Mys nomen fuit: philoſophi non illecebres illa ætate uixerunt: Diogenes etiam Cynicus licet ex libertate in ſeruitutem uenum ierat quem cū emere uellet Xeniades corinthius & quid artificii nouiſſet percuntatus eſt: nouit inquit Diogenes hominibus liberis imperare. Tunc Xeniades reſponſum eiuſdē miratus: emiſit manu: filioſq; ſuos ei tradens accipe inquit liberos meos quibus imperes. De Epicteto autē philoſopho nobili q; is quoq; ſeruus fuit: recētior eſt memoria q̄ ut poſſit inter oblitterata neſciri: cuius etiā de ſe ſcripti duo uerſus ferunt: ex quibus aliud latēter intelligas: non omnino diis exoſos

Tutela ſeu Philotis ācilla Pulchre geſtū ancillas p Po. Ro.

None caprotinæ

Menippus

Polus

Perſeus itē

Mys

Diogenes

Epitectus

esse: qui in hac uita cū erumnarū uarietate luctāt: sed esse arcanas causas ad quas paucorū potuit peruenire curiositas:

Δοῦλος ἐπῑκτητος γενόμην καὶ σώματι πηρός.
καὶ πενίην ἶρος καὶ φῑλος ἀθανάτοις.

Habes (ut opinor) assertū non esse fastidio dispiciendum seruile nomen: cū & Ioue tetigerit cura de seruo: & multos ex his fideles prouidos fortes & philosophos etiā extitisse constiterit. Nunc de sigillaribus: ne ridenda me potius extimes q̄ sancta dixisse: paucis recessendū est. Epicadus refert Herculem occiso Geryone: cū uictor per italiam armenta duxisset: pontē qui nuuc sublicius dicitur ad tempus instructo hominum simulacra pro numero sotiorum: quos casu peregrinationis amiserat: in fluuium demisisse ut aqua secunda in mare deuecta pro corporibus defunctorum ueluti patriis sedibus redderetur: & inde usum talia simulacra fingendi inter sacra mansisse. Sed mihi huius rei illa origo uerior extimatur: quā paulo ante memini rettulisse: Pelasgos postq̄ fœlicior interpretatio capita non uiuentiū: sed fictilia & φωτος æstimationem non solum hominem sed etiam lumen significare docuisset: cœpisse Saturno cereos potius accendere: & in sacellum Ditis aræ Saturni cohærēs oscilla quædam pro suis capitibus ferre. Ex illo traditum: ut cerei saturnalibus mittarentur: & sigilla arte fictili fingerētur: ac uenalia parārent: quæ homines pro se atque pro suis piaculū pro Dite Saturno facerent. Ideo saturnalibus talium cōmertiorum celebritas cœpta septem occupat dies quos tantum feriatos facit esse non festos omnes: Nam medio id est. xiii. kalend. festum probauimus. & aliis hoc assertionibus ab his probatum est: qui rationem anni mensium dierumq; & ordinationem Cæsare digestam plenius rettulerunt

De sigillaribus

Signa uenalia

Quo ordine fuerit annus: quoue sit. Cap.

Vmque hic finem loquendi facere uellet: subiecit Aurelius Symmachus Pergin Prætextate eloquio tam dulci de anno quoq; edisertare: anteq̄ experiaris molestiam consulentis: siquis forte de præsentibus ignorat: quo ordine uel apud priscos fuerit uel certioribus postea regulis innouatus sit: ad quod dicendum ipse mihi uideris audientium animos incitasse: de diebus mensi additis differendo. Tum ille eodem ductu orandi reliqua cōtexit Anni certus modus apud solos semper ægyptios fuit: aliarū gētiū

Anni ordo

Annus secū dū arcades

Secundū ar cananes

Secundum græcos

Secundū ro manos

Martius pri mus mensis

Aprilis

dispari numero pari errore nutabat. Et ut contentus sim: referen do paucarum morem regionum. arcades annum suū tribus mē sibus explicabāt: arcananes sex: græci reliqui trecentis. liiii. diebus annum proprium computabant: Nō igitur mirū in hac ueritate Romanos quoq; olim auctore Romulo annū suū decē habuisse mensibus ordinatū quia annus a martio incipiebat: & cōficiebat diebus. ccc. iiii. ut sex quidem menses .i: aprilis iunius sextilis sep tember nouember december tericenum essent dierum: quattuor uero martius maius quintilis october tricenis & singulis expedi rentur. qui hodieq; septimanas habent nonas: cæteri quintanas. Septimanas autem habentibus ab idibus reuertebatur kalēdæ ad diem septimumdecimū. Verum habentibus quintanas ad. xviii. remeabat initiū kalend. Hæc fuit Romuli ordinatio: qui primū anni mensem genitori suo Marti dicauit. quē mensem anni pri mum fuisse uel ex hoc maxime probatur: q; ab ipso quintilis qn tus est: & deinceps pro numero nominabatur. Huius etiam die prima ignem nouum Vestæ aris accendebant: ut incipiente anno cura denuo seruandi nouati ignis inciperet. Eodem quoq; ingre diente mense: tā in regia curiisq; atq; flaminū domibus lauræ ue teres nouis laureis mutabantur. Eodem quoq; mense & publice & priuatim ad Annā Perennam sacrificatum itur: ut ānare pan nareq; cōmode liceat Hoc mense mercedes exoluebant magistris quas completus annus deberi fecit. Comitia auspicabātur: uecti galia locabant. Et seruis cœnas apponebant matronæ: ut domini saturnalibus. Illæ ut principio anni ad promptum obsequium honore seruos inuitarent: hi quia gratiam perfecti operis exsolue rent. Secundum mensem nominauit aprilem: ut quidā putant cum aspiratione: quasi aphrilem a spuma quā græci uocat ἀφρον unde orta uenus creditur. Et hanc Romuli asserunt fuisse ratio nem: ut primum quidem mensem a patre suo Marte: secundum ab Aenæ matre Venere nominaret. Et hi potissimum anni princi pia seruarent: a quibus esset Romani nominis origo: cum hodie quoq; in sacris Matrem patrem Venerem genitricem uocemus. Alii putant Romulū uel altioré prudentia uel certi numinis ,pui dentia ita primos ordinasse mēses: ut cū præcedēs Marti esset di catus deo pleraq; hominū necatori: ut Homerus ait: naturæ cōsci us ἄρες ἄρες βροτολοιγὲ μιαιφόνε τειχεσιβάντα: secūdus Ve

neri dicaretur quæ uim eius quasi beneficia leniret. Nam & ī.xii. zodiaci signis: quoꝝ certa certoꝝ numinum domicilia creduntur cū primū signū aries Marti assignatus sit: sequens mox Venerem idem taurus accepit. & rursus e regione scorpius ita diuisus est: ut deo esset utriq; cōmunis. Nec existimat cælesti ratiōe carere ipsa diuisio. Siquidem aculeo uelut potentissimo tælo pars armata posterior domicilium Martis est: priorem uero partē: cui ζυγός apud græcos nomē est: nos libram uocamus: Venus accepit quæ uelut iugo concordi iungit matrimonia: amicitiasq; componit. Sed Cingius in eo libro quem de fastis reliquit: ait īperite quosdā opinari aprilem mensem antiquos a Venere dixisse: cum nullus dies festus: nullumq; sacrificiū insigne Veneri per hunc mensem a maioribus institutum sit. Sed ne in carminibus quidem saliorꝝ Veneris ulla: ut cæterorum cælestium: laus celebratur. Cingo etiā Varro consentit: affirmans nomen Veneris ne sub regibus quidē apud Romanos: uel latinum uel græcum fuisse: & ideo nō potuisse mensem a Venere nominari: Sed cum fere ante æquinoctiū uernum triste sit cælum & nubibus obductū: sed & mare nauigātibus clausū: terræ etiā ipsæ aut aqua aut pruina aut niuibus congregantur: eaque omnia uerno. i. hoc mense aperiantur: arbores quoq; nec minus cætera quæ continet terra aperire se in germen incipiant: ab his omnibus mensem aprilem dici merito credēdū quasi aprilem sicut apud athenienses ἀνθεςηρίων idē mēsis uocat' ab eo quod hoc tempore cuncta floresçant. Non tamē negat Verrius Flaccus hoc die postea cōstitutum: ut matronæ Veneri factū facerent. cuius rei causam quia hinc loco non conuenit: prætereū dū est. Maiū Romulus tertium posuit. de cuius nomine inter auctores lata dissensio est. Nam Fuluius nobilior in fastis quos ī æde Herculis musaꝝ posuit: Romulū dicit postq̄ populū in maiores iunioresq; diuisit: ut altera pars consilio: altera armis rēpu. tueretur: in honorem utriusque partis hunc maium: sequentem iunium mensem uocasse. Sunt qui hunc mensem ad nostros fastos a tusculanis transisse commemorant: apud quos nūc quoq; uocatur deus Maius: qui est Iuppiter a magnitudine. s. ac maiestate dictus. Cingius mensem nominatum putat a Maia: quam Vulcani dixit uxorē. Argumētoq; utit': q̄ flamē uulcanalis kalēd. maiis huic deæ rē diuinā facit. Sed Piso uxorē Vulcāi Maiestā nō

Veneri nomen

Aprilis ūde iterum

Maius

Maia uxor Vulcani

Maiã dicit uocari. Contendunt alii Maiã Mercurii matrẽ mensi nomen dediſſe: hinc maxime probantes: q̃ hoc menſe mercatores omnes Maiæ pariter Mercurioq; ſacrificant. affirmant quidam quibus Cornelius Labeo cõſentit: hanc Maiã cui menſe maio res diuina celebratur: terra eſſe hoc adeptam nomẽ a magnitudine: ſicut & mater magna in ſacris uocatur: aſſertionẽq; æſtimationis ſuæ etiã hinc colligunt: q̃ ſus prægnans ei mactatur: quæ hoſtia eſt propria terræ: & Mercurium ideo illi in ſacris adiungi dicunt quia uox naſcẽti homini terræ contactu datur: Scimus autẽ Mercurii uocis & ſermõis potentẽ. Auctor eſt cornelius Labeo huic Maiæ ideſt terræ ædẽ kalẽd. maiis dedicatã ſub nomine bonæ deæ & eandem eſſe Bonã deam & terrã ex ipſo ritu occultiore ſacrorũ doceti poſſe confirmat. Hanc eandem etiã Bonã Faunã q̃ Opem & Fatuã pontificum libris indigitari. Bonã: q̃ omniũ nobis ad uictũ bonorũ cauſa eſt: Faunam q̃ omni uſui animantium fauet Opem q̃ ipſius auxilio uita conſtet: Fatuam afando. q̃ (ut ſupra diximus) infantes partu editi non prius uocem edunt: q̃ attigerit terram. Sunt qui dicant hanc deam potentiam habere Iunonis: ideoq; regale ſceptrum in ſiniſtra manu ei additum: Eandem alii Proſerpinã credunt: porcaq; ei rem diuinam fieri: quia ſegentem quã Ceres mortalibus tribuit: porca depaſta eſt Alii χθονίαν ἑκάτην βοιῶτιοι Semelã credunt: nec non eandẽ Fauni filiam dicunt obſtitiſſeq; uoluntati patris in amorẽ ſuũ lapſi: ut & uirga myrtea ab eo uerberaretur. Cum deſiderio patris nec uino ab eodem preſſa ceſſiſſet: tranſfiguraſſe ſe tamen in ſerpentem pater creditũ & coiſſe cum filia. Horum omnium hoc proferunt indicii: q̃ uirgã myrteã in templo haberi nefas ſit: q̃ ſuper caput eius extẽdatur uitiis: q̃ maxime eam pater decipere tentauit: q̃ uinum in tẽplũ eius non ſuo nomine ſoleat inferri: ſed uas in quo uinum inditũ ſit: mellarium nominetur. & uinum lac nuncupetur: ſerpenteſq; in templo eius nec terrentes nec timentes indifferenter appareãt. Quidam medeã putãt q̃ in ædẽ eius omne genus herbarum ſit: ex quibus antiſtites dant plerumq; medicinas: & q̃ templũ eius uirum introire non liceat: propter iniuriam: quam ab ingrato uiro Iaſone ppeſſa eſt. Hæc apud græcos θεὸς γυναικεία dicitur quã Varro filiã Fauni tradidit adeo pudicam: ut extra γυναικωνῖτιν nunq̃ ſit egreſſa: nec nomen eius in publico fuerit auditum: nec

Sus mactatur Maiæ

Bona dea Fauna Fatua

Semela

Vinũ nõ adhibetur in ſacris bõæ deæ ſed mellariũ

uirum unq̃ uiderit uel a uiro uisa sit: propter quod nec uir tẽplũ eius ingreditur. Vnde & mulieres in italia sacro Herculis nõ licet interesse quia Herculi(cũ bouesGeryonis per italiæ agros duceret) sitienti respondit mulier: aquam se non posse præstare: q̃ fœminarũ deæ celebraret dies: nec ex eo apparatu uiris gustare fas esset: Propter quod Hercules facturus sacrum detestatus est præsentiã fœminarũ: & Potitio ac Pinario sacrorũ custodibus iussit: ne mulierem interesse permitterent. Ecce occasio nominis: quo Maiam esse eãdem & terrã & Bonam deam diximus: coegit nos de bona dea quæcumque comperimus protulisse.

In sacris hercules non interfunt mulieres

Iunius Cap.

Iunius mensis

Vnius maium sequitur: aut ex parte populi ut supra diximus noïatus: aut(ut Cingius arbitratur) q̃ Iunõis apud latinos ante uocitatus. diuq; apud aricinos prænestinosq; hac appellatione in fastos relatus sit adeo ut sicut Nisus in comentariis fastorũ dicit: apud maiores quoq; nostros hæc appellatio mẽsis diu manserit. Sed post detritis quibusdam litteris ex iunonio iunius dictus sit. Nam & ædes Iunõis monetæ kal. iuniis dedicata ẽ. Nõnulli putauerunt iuniũ mensem a Iunio Bruto: qui primus Romæ consul factus est nominatum: q̃ hoc mense. i. kalend. iuniis pulsu Tarquino sacrũ Carnæ deæ in celo monte uoti reus fecerit Hanc deam uitalibus humanis præesse credunt. ab ea deniq; petitur ut iecinora & corda quæq; sunt intrinsecus uiscera salua cõseruet. Et quia cordis beneficio cuius dissimulationem Brutus habebatur idoneus. emendationi publici status extitit: hanc deam quæ uitalibus præest: templo sacrauit. Cui pulte fabatia & larido sacrificatur: q̃ uires maxime his rebus corporis roborentur. Nam & kalend. iuniæ fabariæ uulgo uocantur: quia hoc mense adultæ fabe diuinis rebus adhibentur.

ædes iunõis monetæ

Iulius Cap.

Iulius mẽsis

Equitur iulius. qui cum secũdum Romuli ordinationem martio anni tenẽte principium quintilis a numero uocaret nihilominus tamen etiam post præpositos a Numma ianuariũ ac februarium retinuit nomen: cum non uideretur iam quintus esse: sed septimus. Sed postea in honorem Iulii Cæsaris dictatoris legem ferente. M. Antonio Marci filio consule Iulius appellatus est: q̃ hoc mense ad quartũ idus q̃ntilis Iulius ꝓcreatus sit.

Augustus Cap.

Augustus

Vgustus deinde est qui sextilis antea uocabatur: donec honori Augusti daretur ex senatusconsulto cuius uerba subiecti. Cum imperator Cæsar Augustus mense sextili & primum cõsulatum inierit & triumphos tres intulerit urbem: & ex ianiculo legiones deductæ secutæq; sint eius auspicia ac fidem: & ægyptus hoc mense in potestatem populi romani redacta sit: finisq; hoc mense bellis ciuilibus impositus sit: atq; ob has causas hic mẽsis huic imperio fœlicissimus sit ac fuerit: placere senatui ut hic mensis augustus appelletur. Idem plebiscitum factum ob eandem rẽ Sex o Pacubio tribuno plebem rogante.

September Cap.

Septẽber q & germanicus

Ensis september principalem sui nominis retinet appellationem: quæ germanici appellatione.

October Cap.

October q & Domitianus

Ctobrem uero suo nomine Domitianus ĩuaserat. Sed ubi infaustum uocabulum ex omni ære uel saxo placuit eradi: menses quoq; usurpatione tyrannicæ appellationis exuti sũt cautio postea principum cæterorum diri ominis infausta uitantium mensibus a septembri usq; ad decembrem prisca nomina reseruauit. Hæc fuit a Romulo annua ordinata dimensio: qui (sicut supra iam diximus) annum. x. mensium: dierum uero. iiii. & trecentorum habendum esse constituit: menseſq; ita disposuit: ut quattuor ex his tricenos & singulos: sex uero tricenos haberẽt dies Sed cum is numerus neq; solis cursui neq; lunæ rationibus cõueniret: nonnunq̃ usuueniebat: ut frigus anni æstiuis mensibus: & contra calor hyemalis proueniret. Quod ubi contigisset tantũ dierum sine ullo mensis nomine patiebantur assumi quantũ ad id anni tempus adduceret quo cæli habitus instanti mensi aptus inueniretur

Anni alia diuisio

Diuisio anni per Numam Cap.

Ed secutus Numa quãtum sub cælo rudi & sæculo adhuc impolito solo ingenio magistro cõprehendere potuit: uel quia græcoꝝ obseruatiõe forsan instructus est: quinquaginta dies addidit: ut in trecentos. liiii. dies quibus. xii. lunæ cursus conficiebat: annus extenderetur: atque his. l. a se additis: adiecit alios sex retractos illis mensibus sex qui triginta habebant dies:

ideſt de ſingulis ſingulos: factoſq; .l. & .vi. dies ī duos nouos mē/ſes pari ratione diuiſit: ac de duobus priorem ianuarium nuncu/pauit: primumq; anni eſſe uoluit tanq̄ bicipitis dei menſem reſ/picientem ac proſpicientem tranſacti anni finem futuriq; princi/pia. Secundum dicauit Februo deo qui luſtrationum potens cre/ditur. Luſtrari autem eo menſe ciuitatem neceſſe erat quo ſtatu/it ut iuſta diis manibus ſoluerentur. Numæ ordinationem finiti/mi mox ſecuti totidem diebus totidemque menſibus ut Pompi/lio placuit annum ſuum computare cœperunt: Sed hoc ſol. diſ/crepabant q̄ menſes undetricenum: tricenumque in numero al/ternauerunt. Paulo poſt Numa in honorem imparis numeri ſe/cretum hoc & ante Pythagoram parturiente natura unum adie/cit diem: quem ianuario dedit: ut tam in anno q̄ in mēſibus ſin/gulis præter unum februarium impar numerus ſeruaretur: nam quia .xii. menſes ſi ſinguli aut pari aut impari numero putarent conſumationem parem facerent: unus pari numero inſtitutus unius amputationem imparem fecit. Ianuarius igitur aprilis iu/nius ſextilis ſeptember nouember december undetricenis cenſe/bantur diebus: & quintanas nonas habebāt: ac primo idus ī om/nibus ad .xvii. kalend. computabantur. Martius uero maius quī/tilis & october dies triceno: ſingulos poſſidebant. non ne in his ſeptimanæ erant? Similiterque poſt idus .x. & .vii. dies in ſingu/lis uſq; ad ſequentes kalend. computabantur. ſed ſolus februari/us .xx. & .viii. retinuit dies quaſi inferis & diminutio & par nume/rus conueniret.

Ianuarius

Februus de/us unde Februarius

Mēſes quot dies habent

De intercalatione Cap.

Vm ergo romani ex hac diſtributiōe Pompilii ad lunæ cur/ſum ſicut græci annum proprium computarēt: neceſſario & intercalare menſem inſtituerunt more græcorum. Nam & græ/ci cum animaduerterent temere ſe. ccc. liii. diebus ordinaſſe an/num: quoniā appareret de Solis curſu qui. ccc. lxv. diebus & qua/drante zodiacum conficit: deeſſe anno ſuo. xi. dies & quadrantē intercalares ſtatuta ratione commenti ſunt: ita ut. viii. quoq; an/no. lxxxx. dies: ex quibus tres menſes tricenum dierum cōpoſue/rit: intercalarent: id græci fecerunt quoniam erat operoſum atq; difficile omnibus annis. xi. dies & quadrantem intercalare. itaq; maluerūt hūc numerū octies multiplicare: & nonaginta dies qui

naſcũtur: ſi quadrans cum diebus.xi.octies componatur: inſere re:in tres menſes ut diximus diſtribuendos. Hos dies ὑπερδίνο ντας:menſes uero ἐμβολίσμοὶς appellitabant. Hunc ergo ordinem romanis quoq; imitari placuit:ſed fruſtra quippe fugit eos diem unum ſicut ſupra admonuimus additum a ſe ad græcũ numerum in honorẽ imparis numeri. Ea re per octennium cõuenire numerus atq; ordo non poterat. Sed nondum hoc errore cõperto per octo annos nonaginta quaſi ſuperfundendos græcorũ exemplo computabãt dies. Alterniſq; annis binos uicenos:alternis ternos uicenoſq; intercalantes expenſabant intercalationibus iiii. Sed octauo quoq; anno intercalatores octo effluebãt dies ex ſingulis quibus uertentis anni numerum apud romanos ſuper græcum abundaſſe iam diximus Hoc quoq; errore iam cognito hæc ſpecies emendationis inducta eſt. Tertio quoq; octennio ita intercalandos diſpenſabant dies ut non nonaginta ſed.lxvi. iter calarent compenſatis.xxiiii.diebus pro illis qui per totidẽ annos ſupra græcorum numerum creuerant. Omni autem intercalationi menſis februarius deputatus eſt:quoniam is ultimus ãni erat Quod etiam ipſum de græcorum imitatione faciebant. Nam & illi ultimo anni ſui menſi ſuperfluos interſerebant dies ut refert Glaucippus qui de ſacris athenienſium ſcripſit. Verum una re a græcis differebant. nam illi confecto ultimo menſe: romani non confecto februario:ſed poſt.xx.&.iii.diem intercalabant terminalibus ſcilicet iam peractis. Deinde reliquos februarii mẽſis dies qui erant quinq; poſt intercalationem ſubiungebãt(credo)uetere religionis ſuæ more ut februarium omnino martius ſequeretur.

De Nundinis Cap.

Nundinæ

Ed cum ſæpe eueniret ut nundinæ modo in anni principẽ diem:modo in nonas caderent(utrunque autem pernicioſum reipublicæ putabatur)remedium quo hoc auerteretur excogitatum eſt:Quod aperiemus ſi prius oſtenderimus cur nundinæ uel primis kalend.uel nonis omnibus cauebantur. Nam quotiens incurrente anno dies cœpit qui adiectus eſt nundinis: omnis ille annus infauſtis caſibus luctuoſus fuit: maximeque lepidiano tumultu opinio iſta firmata eſt.

De Nonis Cap.

Onis aũt conuentus uniuersæ multitudinis uitãdus existimabat: qm̃ populus romanus exactis etiam regibus diem hunc nonarũ maxime celebrabat: quẽ natalẽ Serui Tullii existimabant: quia cum incertum esset quo mense Seruius Tullius natus esset: nonis tm̃ natum esse constaret: oẽs nonas celebri notitia frequentabant. Veritos ergo qui diebus præerant ne quid nũdinis collecta uniuersitas ob regis desideriũ nouaret cauisse ut nonæ a nũdinis segregarẽtur. Vnde dies ille quo abundare annũ diximus: eorũ ẽ pmissus arbitrio qui fastis præerant: ut cũ uellent intercalarent: dũmodo eũ in medio terminaliorũ uel mensis intercalaris ita locarent: ut a suspecto die celebritatẽ auerterẽt nũdinarũ atq; hoc ẽ quod quidã ueterũ rettulerunt: non solũ mẽsem apud romanos: uerũ etiam diem intercalarẽ fuisse: Quando autem primũ intercalatũ sit: uarie refertur: & Macer quidẽ Licinius eius rei originẽ Romulo assignat. Antias libro. ii. Numã Pompilium sacrorũ causa id inuenisse contendit. Iunius Seruiũ Tullium regẽ primum intercalasse cõmemorat: a quo & nundinas institutas Varroni placet. Tuditanus refert libro. iii. magistratum decẽuiros qui. x. tabulis. ii. addiderunt. de intercalando populũ rogasse Cassius eosdẽ scribit auctores: Fuluius id egisse. M. consulẽ dicit ab urbe condita anno quingentesimo sexagesimo secundo inito mox bello ætolico: Sed hoc arguit Varro scribendo antiquissimã legẽ fuisse incisam in colũna ærea a Lucio Pinario & Furio cõsulibus. cui mentio intercalaris ascribitur. Hæc de intercalandi principio satis relata sint. Verũ fuit tẽpus cũ propter supsticionem intercalatio oĩs omissa est. Nonnunq̃ uero p gratiã sacerdotũ qui publicanis proferri: uel ĩminui consulto anni dies uolebãt modo auctio modo retractio dierũ proueniebant: & sub specie obseruationis emergebat maior cõfusionis occasio. Sed postea. C. Cæsar omnẽ hanc inconstantiam temporũ uagã adhuc & incertã in ordinem statutæ deffinitionis coegit adnitente sibi. M. Flauio scriba qui scriptos dies singulos ita ad dictatorem rettulit ut & ordo eorũ ĩueniri facillime possit & inuento certus status pseueraret: ergo. C. Cæsar exordiũ nouæ ordinationis initurus dies oẽs qui cõfusionẽ adhuc poterant facere cõsumpsit: eaq; re factum ẽ ut annus confusionis ultimus in quadringẽtos quadraginta tres dies protẽderet. post hoc imitatus ægyptios solos diuinarũ rerũ omniũ

Serui Tul. ĩ certus dies natalis

Quãdo primũ intercalatum sit

Nundinæ a quo istitutæ

Quot dies anni

consçios ad numerum ſolis qui diebus.ccc.lxv. et quadrante cursum conficit annum dirigere contendit. Nam ſicut lunaris ānus menſis eſt:quia luna paulo minus q̄ menſem ī zodiaci circuitione conſumit:ita ſolis annus hoc dierum numero colligendus eſt quem peragit:dum ad id ſignum ſe denuo uertit ex quo digreſſus eſt.unde annus uertens uocatur & habetur magnus cum lunæ annus breuis putetur.Hoc Virgilius utrūq; complexus:
Interea magnum ſol circūuoluitur annum.

unde annus

Hinc Ateius Capito ānum a circuitu temporis putat dictū quia ueteres an pro circum ponere ſolebant:ut Cato in originibus oratorum:An terminum ideſt circum terminum:& ambire pro circumire.Iulius ergo Cæſar decem dies obſeruatiōi ueteri ſuperadiecit:ut annum trecenti &.lxv.dies quibus ſol luſtrat zodiacū efficerent:& ne quadrans deeſſet:ſtatuit ut quarto quoq; anno ſacerdotes qui curabant menſibus ac diebus unum intercalarēt diē eo ſcilicet menſe ac loco quo etiam apud ueteres menſis intercalabatur:ideſt ante quinq; ultimos februarii menſis dies: idq; biſextum cenſuit nominandum.Dies autem decem quos ab eo additos diximus:hac ordinatione diſtribuit.In ianuarium & ſextilem & decembrem binos dies inſeruit: In aphrilem autem iunīū ſeptembrem nouembrem ſingulos. Sed neque menſi februario addidit diem:ne deum inferū religio imitaretur.Et martio maio quintili octobri ſeruauit primum ſtatum q̄ ſatis pleno erat numero ideſt dierum ſingulorum tricenorumq;. Ideo & ſeptimanas nonas ſic Numma conſtituit:quia nihil in his iunius mutauit.Sed ianuarius ſextilis december:quibus Cæſar binos dies addidit: licet tricenos ſingulos habere poſt Cæſarem cœperint:quī tanas tamen habent nonas.& ab idibus illis ſequentes kalend.in undeuiceſimum reuertuntur:quia Cæſar quos addidit dies neq; ante nonas neque ante idus inſerere uoluit:ne nonarum aut iduum religionem quæ ſtatuto erat die nouella comperendinatione corrumperet.Sed nec poſt idus mox uoluit inſercre ne feriarum quarūq; uiolaretur indictio.Sed peractis cuiuſque menſis feriis locum diebus aduenis fecit.Et ianuario quidē dies quos dicimus quartum & tertium kalendas februarias dedit:aprili.vi.kalēdas maias:iunio.iii.kalendas iulias:auguſto quartum & tertium kalendas ſeptēbris:ſeptembri tertium kalēdas octobris: nouembri

Biſextus

tertium kalend. decembris: decembri uero quartum & tertiū kalend. ianuarias: ita factum est ut cum omnes hi menses quibus dies addidit ante hanc ordinationem habuissent mensis sequentis kalendas ad septimum decimum reuertētes: postea ex augmēto additoꝝ dieꝝ hi qui duos acceperunt ad nonumdecimū: qui uero unum ad octauumdecimum haberent reditum kalēdarum Feriarum tamen cuiusq; mensis ordo seruatus est. Nam si cui feriæ tertius ab idibus dies festus aut feriatus fuit: & tunc ad sextū decimum dicebatur. Etiam post augmentum dierum eadem religio seruata est: ut tertio ab idibus die celebraret: licet ab īcremēto non iā ad. xvi. kalendas: sed ad. vii. si unus: aut ad. xviii. si duo sunt additi dicentur. Nam ideo nonos dies circa finem cuiusque mensis inseruit: ubi finem omnium quæ in mense erant reperit feriarum: adiectoſq; omnis a se dies fastos notauit ut maiorē daret actiōibus libertatem. & non solum nullum nefastum sed nec comitialem quenq̄ de adiectis diebus instituit: ne ambitionē magistratuum augeret adiectio. Sic annum ciuilē Cæsar habitis ad lunam dimensionibus constitutum edicto palam posito publicauit. & hucusq; error stare potuisset: ni sacerdotes sibi errorē nouum ex ipsa emendatione fecissent. Nam cum oporteret diē qui ex q̄drantibus confit: quarto quoq; anno confecto anteq̄ quītus inciperet intercalare: illi quarto non peracto sed incipiente intercalabant. Hic error. vi. &. xxx. annis permansit: quibus annis intercalati sunt dies. xii. cum debuerint intercalari nouem Sed hūc quoq; errorem sero deprehēsum correxit Augustus qui ānos. xii sine intercalari die transigi iussit ut illi tres dies qui per ānos. xxx &. vi. uitio sacerdotalis festinationis excreuerant: sequentibus annis. xii. nullo die intercalato deuorarentur. Post hoc unum diem secundū ordinationem Cæsaris quinto quoq; incipiente anno ī tercalari iussit. & omnem hunc ordinē æreæ tabulæ ad æternā custodiā inciſione mandauit. Tūc Horus: Dies quidem hic inquit intercalaris anteq̄ quintus ānus incipiat inserēdus: cū ægypti matris artiū ratione cōsentit: sed nihil in illoꝝ mensibus explicādis uidetur operosum quos tricenū dieꝝ omnes habent eo q̄ explicitis. xii. mensibus ideſt tricentis. lx. diebus exactis tunc inter augustum atq; septembrē reliquos quinq; dies anno suo reddūt adnectentes quarto quoq; anno exacto ītercalarē qui ex quadrātibus

Annus ciuilis

confit. At hic non a primo in ultimum menſis diem ad incremẽ
tum continuum numerus accedit: ſed poſt kalendas dingitur in
nonas: inde ad quaſdã idus deflecti audio. Poſt rurſus ni fallor,
immo ut nunc quoq; rettuliſti in ſequentes kalendas. Quæ om-
nia quid ſibi uelint ſcire equidem uellem: Nam illud ne cõſequi
poſſe me ſpero ut uocabula comprehendam quæ ſingulis apud
uos diebus adduntur dũ alios faſtos uariiſq; aliis nominibus nũ
cupatis. Nũdinas quoq; ueſtras neſcire me fateor de quibus ob-
ſeruatio tam diligens tam cauta narratur. Hæc ne mihi erubeſcẽ
dum eſt ignorare peregrino a te uero Prætextate diſcere ne ciuem
puderet. Tunc prætextatus: Nõ ſolũ tibi inquit horæ cũ ſis ægy-
pto oriundus: ſed ne nobis quidẽ quibus origo romana eſt eru-
beſcendũ puto quærere: quod quæſitu dignũ omues ueteres pu-
tauerũt. Nam de kalendis: nonis: & idibus: deq; feriarũ uariis ob-
ſeruationibus innumeros auctores cura quæſtionis exercuit: Et
ideo nos quæ de his ab omnibus dicta ſunt ĩ unum breuiter col-
ligimus. Romulus cũ ingenio acri quidẽ ſed agreſti ſtatũ proprii
ordinaret ĩperii: initium cuiuſq; menſis ex illo ſumebat die: quo
nouam lunam contigiſſet uideri: quia non cõtinuo euenit ut eo
dẽ die ſemper appareat: ſed modo tardius modo celerius ex certis
cauſis uideri ſolet. Sic contingit ut dũ tardius apparuit præcedẽ-
ti menſi plures dies aut cum celerius pauciores darentur: & ſin-
gulis quibuſq; menſibus perpetuã numeri legẽ primus caſus ad
dixit: Sic factum eſt ut alii triginta & uuũ alii undetriginta ſorti
rentur dies: omnibus tamen menſibus ex die nonarũ idus nono
die repræſentari placuit: & inter idus ac ſequentes kalendas cõſti
tutum eſt. xvi. dies eſſe numerandos: ideo menſis uberior duos
illos quibus augebatur dies inter kalendas ſuas & nonas habebat
Hinc aliis quintus a kalendis dies aliis ſeptimus nonas facit. Cæ-
ſar tamen (ut ſupra diximus) ſtata ſacra cuſtodiens nec in illis mẽ
ſibus quibus binos adiecit dies: ordinem uoluit mutare nouarũ:
quia pactis totius mẽſis feriis dies ſuos rei diuinæ cautus inſeru-
it. Puſcis ergo temporibus anteq̃ faſti a Cn. Flauio ſcriba inuitis
patribus in omnium noticiam proderentur: pontifici mĩori hæc
prouintia delegabatur ut nouæ lunæ primum obſeruaret aſpe-
ctum uiſamq; regi ſacrificulo nunciaret: itaq; ſacrificio a rege &
minore pontifice celebrato idem pontifex calata ideſt uocata in

Initium mẽ
ſis factum a
Romulo

capitolium plebe iuxta curiã calabram: quæ cauſæ Romuli proxima eſt: quod numero dies a kalẽdis ad nonas ſupeſſent. pronũciabat: & quintanas quidẽ dicto quinquies uerbo καλῶ ſeptimas repetito ſepties prædicabat. Verbũ autẽ καλῶ græcũ eſt. i. uoco. Et hunc diẽ qui ex his diebus qui calarẽtur primus eſſet: placuit kalendas uocari. Hinc & ipſi curiæ: ad quam uocabãtur: calabræ nomen datũ eſt & claſſi: q̃ omnis in eam populus uocaret. Ideo autem minor pontifex numerum dierum qui ad nonas ſupeſſẽt calando prodebat: q̃ primus nouam lunam oportebat nonarum die populares qui in agris eſſent: confluere in urbem accepturos cauſas feriarũ a rege ſacrorũ: ſcituroſq; quod eſſet eo mẽſe faciendũ. Vnde quidã hinc nonas æſtimant dictas: quaſi nouæ initiũ obſeruationis: uel quod ab eo die ſemper ad idus nouem dies putẽtur: ſicut apud tuſcos nonæ plures habebant: q̃ hi nono quoq; die regem ſuum ſalutabant: & de propriis negotiis conſulebant.

Curia calabra

Calabra & claſſis unde

Nonæ unde

Idus unde. Cap.

Duum porro nomen a Tuſcis: apud quos is dies itis uocat: ſumptũ eſt. Item autem illi interpetrabantur Iouis fidutiã Nam cũ Iouem accipiamus lucis auctorem: unde & Lucẽtiũ ſalii ĩ carminibus canũt: & cretenſes Διὰ τὴν ἡμέρον uocãt: ipſi quoq; Romani Dieſpitrem appellant: ut diei patrem iure hic dies Iouis fidutia uocatur: cuius lux cũ ſolis occaſu non finitur: ſed ſplendorem diei & noctis continuat illuſtrante luna: quod ſemper in plenilunio. i. medio menſe fieri ſolet. Diẽ uero qui uel nocturnis caret tenebris: Iouis fidutiam tuſco nomine uocauerunt. unde & omnes idus Iouis ferias obſeruandas ſanxit antiquitas. Alii putãt idus: q̃ ea die plena luna uideat: a uidendo idus appellatos: mox litteram. u. detractã. Sicut contra quod græci Δεῖν dicunt: nos. u. littera addita uidere dicimus. Nonnullis placet idus dictas uocabulo græco ἀπὸ τοῦ εἴδους: quod eo die plenam ſpetiem luna demonſtret. Sunt qui exiſtiment idus ab oue iduli dictas. quã hoc nomine uocant tuſci: & omnibus idibus Ioui immolatur a flamine. Nobis illa ratio nominis uero proprior exiſtimat: ut idus uocemus diem qui diuidit mẽſem. Iduare. n. hetruſca lingua diuidere eſt: unde uidua quaſi ualde idua. i. ualde diuiſa: aut uidua a uiro diuiſa. Vt autẽ idus omnes Ioui: ita omnes kalẽdas Iuno ni tribuas & Varonis & põtificalis cõfirmat auctoritas Quod etiã

Iouis fiducia

Lucretius

Iouis feriæ idus unde

Vidua unde idus ioui cõſecratæ

laurẽtes patriis religionibus ſeruant: qui & cognomen deæ ex ceri
Iuno calẽdatis monijs addiderũt kalendarem Iunonem uocantes. Sed & omni
bus kalendis a menſe martio ad decembrem huic deæ kalendariũ
die ſupplicant. Romæ quoq; kalendis omnibus præterq̃ pontifex
minor in curia calabra rem diuinam Iunoni facit etiam regina ſa
crorum. i. regis uxor porcam uel agnã in regia Iunoni immolat: a
qua etiam Ianum iunonium cognominatum diximus. q̃ illi deo
omnis ingreſſus: huic deæ cũcti kalendarum dies uidẽtur aſcripti
Cum. n. initium menſium maiores noſtri ab exortu lunæ ſerua
Arthemis luna uerint: iure Iunoni kalendas addixerunt lunam ac Iunonem ean
dẽ putantes: uel qa luna p aerẽ meat: unde & græci lunã ἄρτεμιν
nuncupauerũt ἀερτὸμιν: q̃ aera ſecat. Iuno autẽ aeris arbitra ẽ
merito initia menſium. i. kalendas huic deæ cõſecrauerunt. Nec
hoc prætermiſerim. quod nuptiis copulandis kalendas nonas &
idus religioſas. i. deuitandas conſuerunt. Hi. n. dies præter nonas
feriati ſunt. Feriis autẽ uim cuiq̃ fieri piaculare eſt ideo tunc uitãt
nuptiæ: in quibus fieri uis uirginibus uidetur. Sed Verrũ Flaccũ
iuris pontificii peritiſſimum dicere ſolitum refert Varro: quia fe
riis tegere ueteres foſſas liceret: nouas facere ius nõ eſſet: ideo ma
gis uiduis q̃ uirginibus idoneas eſſe ferias ad nubendũ. Subiiciet
aliquis: Cur ergo nonis ſi feriatus dies non eſt. prohibetur celebri
tas nuptiarum? Huius quoq; rei in aperto cauſa eſt. Nam quia
primus nuptiarum dies uerecũdiæ datur: poſtridie autẽ nuptam
in domo uiri dominum incipere oportet adipiſci. & rem facere di
uinam. Omnes autẽ poſtriduani dies ſeu poſt kalendas. ſeu poſt
Poſtriduani dies q ſũt & atri dicũtur nonas iduuſue ex æquo atri ſunt. ideo & nonas inhabilis nuptiis
eſſe dixerũt: ne nupta aut poſtera die libertatem auſpicaret uxo
riã: aut atro immolaret: quo nefas eſt ſacra celebrari. Sed quia
nos ad comemorationem dierum ordo deduxit: de hoc quoque
quod Hori noſtri conſultatio continet: pauca dicenda ſunt:

De Diuiſione dierum.

Vma ut in menſes annũ: ita in dies menſem quenque di
ſtribuit: dieſq; omnes aut feſtos: aut profeſtos: aut itercí
ſos uocauit: Feſti diis dicati ſunt. profeſti hominibus ob admini
ſtrandam rem priuatam publicamq; conceſſi. Interciſi deorum
hominumq; cõmunes ſunt. Feſtis inſunt ſacrificia epulæ ludi fe
riæ. Profeſtis faſti comitiales comperendini ſtati præliares: Inter

cisi in se non alia diuiduntur. illorum.n.dierum quibusdã horis fas est:quibusdam fas non est ius dicere. Nam cum hostia cædit fari:nefas est. Intercæsa & porrecta fari licet. Rursus cum adolet non licet. Ergo de diuisione festorum & profestorũ dierũ latius disserẽdum. est:Sacra celebritas est:uel cum sacrificia diis offerũt uel cum diis diuinis epulationibus celebratur. uel cũ ludi ĩ honorem aguntur deorum:uel cum feriæ obseruantur Feriarum autẽ publicarum genera sunt quattuor. Aut.n.statiuæ sunt:aut conceptiuæ:aut imperatiuæ: aut nundinæ. Et sunt statiuæ uniuersi populi comunes certis & constitutis diebus ac mensibus & in fastis statis obseruationibus annotatæ:in quibus præcipue seruant agonalia carmentalia lupercalia. Conceptiuæ sunt quæ quot annis a magistratibus uel sacerdotibus concipiunt in dies:uel certos uel etiã ĩcertos ut sũt Latinæ semẽtinæ Paganalia Cõpitalia:Imperatiuæ sunt: quas consules uel prætores pro arbitrio potestatis indicunt. Nundinæ sunt paganoꝝ.i. rusticorum:quibus conueniunt qui negotiis propriis uel mercibus prouisuri. Sunt præterea feriæ propriæ familiarum:ut Claudiæ familiæ:uel Aemiliæ: seu Iuliæ siue Corneliæ:& si quas ferias proprie quæque familia ex usu domesticæ celebritatis obseruat. Sunt singulorum:ut ĩ natalium fulgurumq; susceptiones. Item funerum atq; expiationũ apud ueteres quoq; quisq; qui nominasset salutem semoniam: seiam:segetiã:tutilinam ferias obseruabat. Item Flaminica quotiens tonitrua audisset:feriata erat:donec placasset deos. Affirmabat autem sacerdotes populi ferias:si indictis conceptisque opus aliquod fieret. Præterea regem sacrorum flaminesq; non licebat uidere feriis opus fieri:& ideo per preconẽ denunciabant. ne quid tale ageretur: & præcepti negligens multã plectebatur. Præter multam uero affirmabant eum qui talibus diebus imprudens aliqd egisset:porco piaculum dare debere:prudentem expiare nõ posse Scæuola pontifex asseuerabat. Sed Vmbro negat eum pollui: q opus uel ad deos pertinens sacrorũue causa fecisset: uel aliquid ad urgentem uitæ utilitatem respitiens actitasset. Scæuola deniq; consultus quid feriis agi liceret:respondit:quod prætermissũ noceret Quapropter si bos in specus decidisset:eumq; paterfamilias adhibitis operis liberasset:non est uisus ferias polluisse:nec ille q trabem tecti fractã fulciendo ab iminenti uindicauit ruina. Vnde

statiuæ feriæ

flamines nõ licet uideri feriis opus fieri

& Maro omnium disciplinarum peritus sciens lauari ouem aut lanæ purgandæ aut scabiæ curandæ gratia: pronuntiauit: tũc ouẽ per ferias licere mersari: si hoc remedii causa fieret: Balantũq; gregẽ fluuio mersari salubri: Adiiciẽdo enim salubri: ostẽdit aueten di morbi gratia tãtũmodo nõ etiã ob lucrũ purgãdæ lanæ causa fieri cõcessũ. Hæc de festis & qui ide nascũt: q etiã nefasti uocãt

Fasti
Nefasti
Comitiales
compendini
Stati

Nunc de profestis & qui ex his procedũt loquamur: ideſt fastis: comitialibus: cõpendinis: statis præliaribus. Fasti sunt qbus licet fari prætori tria uerba solennia: do: dico: addico. His cõtrariis sũt nefasti. Comitiales sunt quibus cũ populo agi licet. Et fastis qdẽ lege agi potest: cũ populo nõ potest: comitialibns utrũq; potest. Cõperẽdini quibus uadimoniũ licet dicere. Stati q iudicii causa cũ peregrino instituũt: ut Plautus ĩ Gurgulione: Status cõdictus

Præliares

cũ hoste ĩtercessit dies. Hostẽ nũc more uetere significat pegrinũ Præliares ab iustis nõ segregauerĩ: siquidẽ iusti sunt cõtinui. xxx. dies quibus exercitui ĩpato uexillũ rufi coloris ĩ arce positũ est. Præliares autẽ omnes quibus fas ẽ res repetere: uel hostẽ lacessere Nã cũ latinas hoc ẽ latinas solẽne cõcipit: itẽ diebus saturnalios: sed & cũ mũdus patet: nefas ẽ prælio sumere. Quare nec latinas tẽpore quo publice quõdã ĩduciæ ĩter Romanũ populũ latinosq; firmatæ sũt: ĩchoari bellũ dicebat: nec Saturni festo qui sine ullo tumultu bellico creditur ĩpasse: nec patẽte mũdo quod sacrum Diti patri & Proserpinæ dicatũ ẽ: meliusq; occlusa Plutõis fauce eũdũ ad prælio putauerũt. Vnde & Varro ita scribit: Mundus quom patet: deos tristiũ atq; ifes qsi ianua patet: propterea nõ modo prælio cõmitti: ues etiã delectũ rei militaris causa habere: ac militẽ proficisci: nauẽ soluere: uxorẽ libes quærẽdos causa ducere religiosum ẽ Vitabãt ueteres ad uiros uocãdos etiam dies qui essent notati rebus aduersis. Vitabãt etiam feriis sicut Varro in augurũ libris scripsit ĩ hæc uerba: Viros uocare feriis nõ oportet si uocauit piaculũ esto. Sciendum est tamẽ eligẽdi ad pugnandũ diẽ romanis tunc fuisse licentiã: si ipsi iferrent bellum: at cum ex tiperent nullum obstitisse diem: quo minus uel salutem suã uel

Dies postri/duani

publicam defenderent dignitatem Quis enim obseruationi locus cum eligendi facultas non snpersit? Dies autem postriduanos ad omnia maiores nost ĩ cauendos putarunt: quos etiam atros uelut infausta appellatione damnarunt. Eosdẽ tamẽ nõnulli cõmunes

uelut ad emendationem nominis uocitauerunt. Horum causam Gellius annalium libro. xv. & Cassius Hemina historiā libro. ii. re ferunt anno ab urbe condita tricentesimo sexagesimo tertio a tribunis militū Virgulo Manlio Eolio posthumio collegisq; eorum in senatu tractatu: qd esset: propter quod totiēs iter paucos ānos male esset afflicta respu. & ex præcepto patrū Luciniū Aquiū au ruspicem ī senatū uenire iussū religionē requirēdaq; gratia dixisse Quintū Sculpiciū tribunū militū ad aliā aduersū gallos pugnaturū rē diuinā dimicādi gratia fecisse postridie idus quintilis. Irē apud cremerā multisq; aliis tēporibus & locis post sacrificiū die postero celebratum male cessisse cōflictum. Tunc patres iussisse: ut ad collegium pontificū de his religionibus referret: pōtificesq; statuisse postero die omnes kalēdas: nonas: idus: atros dies habē dos ut hi dies neq; præliares neq; puri neq; comitiales esset Sed & Fabius Maximus Seruilianus pōtifex ī libro. xii. negat oportere atro die parētare: qa tūc quoq; Ianū Iouēq; præfari necesse ē quos nominari atro die nō oportet. Ante diē quoq; q̄rtū klēdas uel nonas uel idus tāq; inominalē diē pleriq; uitāt. Eius obseruationis an religio ulla sit tradita: quæri solet. Sed nos nihil sup ea re scriptū inueniemus nisi quod Quintus Claudius ānaliū quīto cladē illā uastissimā pugnæ cannēsis factā refert ante diē q̄rtū nonas sextilis. Ad rē sane militarem nil attinere notat Varro utrū fastus uel nefastus dies sit: sed ad solas hoc actiones respicere priuatas. Quod autē nūdinas ferias dixi potest argui: quia Titus de feriis scribēs nūdinaq; dies nō iter ferias rettulit: sed tātū solēnes uocauit Et quod Iulius Modestus affirmat: Messalia augure cōsulēte pōtifices ad nundinaq; romanaq; nonaq; dies feriis tenerēt: respondisse eos: nundinas sibi ferias nō uideri. Et quod Trebatius ī libro primo religionū ait: nundinis magistratū posse manumittere: iudiciaq; adiicere. Sed contra Iunius Cæsar. xvi. auspicioq; libro negat nundinis cōcionem aduocari posse. i. cum populo agi: ideoq; nundinis romanoq; haberi comitia non posse. Cornelius etiā Labeo primo fastoq; libro nundinis ferias esse pronuntiat. Causā uero huius ueritatis apud Granium Lucinianum libro. ii diligens lector inuenit. Ait enim nundinas Iouis ferias esse siquidem flamminica omnibus nundinis in regia Ioui arietem soleat immolare. Sed lege hortēsia effectū: ut fastæ essent: uti rustici

Atri dies sūt
Calendæ
Nonæ
Idus

Canēsis pugna quo die facta

An nūdinæ sint feriæ

Iouis feriæ

qui nundinādi cauſa in urbem ueniebant lites componerent Ne faſto enim die prætori fari nō licebat. Ergo qui ferias dicūt a mēdacio uindicantur patrocinio uetuſtatis: qui contra ſentiunt æſtimatu ætatis quæ legem ſecuta eſt: uera depromunt. Harum originem quidam Romulo aſſignant: quem cōmunicato regno cū Tito Tatio ſacrificiis & ſodalitatibus inſtitutis nundinas quoq; adieciſſe commemorant: ſicut Tuditanus affirmat. Sed Caſſius Seruium Tullum feciſſe nundinas dicit: ut & in urbem ex agris conuenirent: urbanas ruſticaſq; res ordinaturi. Geminus ait diē nūdinarum exactis iam regibus cœpiſſe celebrari: quia pleriq; de plebe repetita Seruii Tullii memoria parentarent ei nūdinis: cui rei etiam Varro conſentit. Rutilius ſcribit romāos inſtituiſſe nūdinas: ut octo quidem diebus in agris ruſtici opus facerent nono autem die intermiſſo rure ad mercatum legeſq; accipiendas Romam uenirent: & ut ſcita atq; conſulta frequētiore populo referrentur: quæ trinundino die propoſita a ſingulis atq; uniuerſis facile naſcebantur: Vnde etiam mos tractus ut leges trinūdino die promulgarentur: Ea re etiam candidatis uſus fuit in comitiū nūdinis uenire & in colle conſiſtere: unde coram poſſent ab uniuerſis uideri. Sed hæc omnia negligentius haberi cœpta & poſt abolita: poſtq̄ trinundino etiam ob multitudinem plebis frequētes adeſſe cœperint. Eſt etiam nundina romanorum dea a nono die naſcentium nuncupata qui luſtricus dicitur. Eſt autem dies luſtricus quo infantes luſtrantur & nomen accipiunt: ſed is maribus nonus: octauus eſt fœminis. Plene (ut arbitror) anni ac menſium conſtitutione digeſta. Habet Horus quoque noſter quod de dierum uocabulis & obſeruatione conſuluit. & ſcire equidem uelim: nunquid ſit quod argutus niligena & gentis accola numeros potētis ex hoc ordine romanæ diſpēſatiōis irrideat: an tuſcū quoq; tyberī aliquid ex diſciplinis ſuis hauſiſſe cōſentiat. Subiecit Euſtachius. Non ſolū Horus noſter grauis uir & ornatus: ſed nec q̄ſq̄ alius (ut extimo) tā futulis poſſet eſſe iudicii q romāi āni ſic ad unguē (ut aiūt) emendatū ordinē nō probaret: cui maiorē gratiā & tenax memoria & luculēta oīo referētis adiecit. nec mīs ſi hac digeries morſū reprehēſiōis euaſit cui accerſita ē ab ægypto poſtremæ correctiōis auctoritas. nā Iulius Cæſar ut ſideꝝ motus

Feriaꝝ & nūdinaꝝ origo

Vnde nūdinæ

Nundina

Dies luſtricus

de q̃bus nõ ĩdoctos libros reliq̃t:ab ægyptiis diſciplinis hauſit ita hoc quoq; ex eadẽ inſtitutiõe mutuatus ẽ:ut ad ſolis curſũ finiẽdi anni tẽpus extẽderet Latii uero ueteres incolæ:quia nihil ĩã tũ diſcere ab ægyptiis licebat ad quã nullus illis cõmeatus patebat: moré gratiæ ĩ niẽſiũ numerãdis diebus ſecuti ſunt:ut retrouerſũ cedẽte numero ab augmento in diminutioné cõputatio reſoluta deſineret. Ita enim nos decimũ diẽ deĩde nonũ & poſtea octauũ dicimus: ut athenienſes δεκάτην καὶ εἰνάτην φθίνοντος μηνός ſoliti ſunt dicere Hõerus quoq; cũ ait τοῦ μὲν φθίνοντος μηνός τοῦ δὲ ἰςαμένοιο qd aliud niſi illũ ἰςαμένιον dicit cuius paulatim dificiẽtis ſupputatio ĩ nomẽ deſinit ſecuturi & φθίνοντα illũ q̃ præcedit numerũ ſucceſſurus priori in defectũ meãti Quod & Homerus noſter mãtuanus ĩtelligẽs illud ſtare dici:ad quod accedit ait:Stat ſua cuiq; dies:extremũ diẽ ſtare dicẽs:q̃ſi ad quẽ per omnes eat. Idẽ poeta doctrina ac uerecũdia iuxta nobilis ſciẽs romãos ueteres ad lunæ curſũ:& ſeq̃ntes ad ſolis ãni tẽpora digeſſiſſe utriuſq; ſæculi opinioni reuerẽtiã ſeruãs: Vos clariſſima mundi Lumina inquit:labẽtẽ cælo quæ ducitis annum Liber & alma ceres tam lunam q̃ ſolem duces anni hac inuocatione deſignans Hic Auienus: Hoc equidem mecũ multũ ac frequenter agitaui: quid ſit quod ſolem modo Apollinem: modo Liberum:modo ſub aliarum appellationum uarietate ueneremur. Et quia ſacrorũ omnium præſulẽ eſſe te Vecti prætextate diuina uoluerunt:pgẽ quæſo rationem mihi tantæ ſub uno nomine in nominibus diuerſitatis aperire. Tum Vectius: Caue extimes mi Auiene poetarum gregem:cum de diis fabulantur:non ab ædytis plerũq; philoſophiæ ſemina mutuari. Nã quod omnes pene deos duntaxat qui ſub cælo ſunt:ad ſolem referunt:non una ſuperſtitio ſed ratio diuina commendat. Si enim ſol(ut ueteribus placuit) dux & moderator eſt reliquorum luminum:& ſolus ſtellis erãtibus præſtat: ipſarum uero ſtellarum curſus ordinem rerum humanarũ ut quibuſdam uidetur pro poteſtate diſponunt: uel(ut Plotino conſtat placuiſſe)ſignificant:neceſſe eſt ut ſolem qui moderatur noſtra moderantes: omnium quæ circa nos geruntur fateamur auctorẽ. Et ſic Maro cũ de una lunone diceret:quo numine leſo oſtẽdit unius d ei effectus uarios, p uariis ceſẽdos eſſe numinibus ita diuerſæ uirtutes ſolis noĩa diis dederũt ũde ἕννῦὸ πᾶ ſapiẽtũ

Quod cum ſit tantum unus deus tamẽ plures nominẽ tur propter offi tia

principes prodiderunt. Virtutē igitur solis quæ diuinationi curationiq; præest: Apollinē uocauerunt: Quæ sermonis auctor est Mercurii nomen accepit. Nā quia sermo interpretatur cogitationes latentes: ἑρμής ἀπὸ τοῦ ἑρμηνεύειν propria appellatione uocitatus ē. Virtus solis quæ fructibus effectus eiusdē ē qui frugibus præest. & hinc natæ sunt appellationes deoꝝ sicut cæteroꝝ qui ad solē certa & arcana ratione referunt. Et ne tāto secreto nuda præstetur assertio: auctoritates ueteꝝ de singulis consulamus Apollinis nomen multiplici interprætatione ad solē refert: cuius rei ordinē pgā pandere. Plato solē ἀπόλλωνα cognoīatum scribit: ἀπὸ τοῦ πάλλιεν τὰς ἀκτῖνας. i. a iactu radioꝝ Chrysippus Apollinē ὡς οὐχί τῶν πολλῶν καὶ φάυλων οὐσιῶν τοῦ πυρὸς ὄντα. Primā enī noīs litterā retinere significationē negandi ἢ ὅτι μόνος ἐστὶ καὶ οὐχί πολλοί. Nā & latinitas eū quia tantā clatitudinē solus obtinuit: solē uocauit. Speusippus ꝙ ex multis ignibus cōstet uis eius ὡς ἀπὸ πολλῶν οὐσιῶν πυρὸς αὐτοῦ συνεστῶτος κλεάνθης ὡς ἀπάλλων τὰς ἀνατολὰς ποιουμένου qd' ab aliis atq; aliis locoꝝ declinatiōibus faciat ortus cornificius arbitratur Apollinem nominatum ἀπὸ τοῦ ἀναπολεῖν: idest quia intra circuitum mundi: quem græci πόλον appellant impetu latus ad ortus refertur. Alii cognominatum Apollinem putant ὡς ἀπολλυντα τάζῶα. Exanimat enim & perimit animantes: cum pestem intemperiæ caloris immittit: ut Euripides ī Phæthōte ὠχρυσόφεγγες ἡλίως σ' ἀπόλλων ἀμφανῶς κλήζει βροτός μ' ἀπόλεσας ὅθε. Idē Archilochus ἄναξ ἀπόλλον καὶ σὺ τοὺς μαιτίους σήμαινε καὶ σφάς ὀυλλύωσπερ ὀλλύεις. Deniq; inustus morbo ἀπολλωνοβλήτους καὶ ἡλιοβλήτους appellāt Et qa similes sūt solis effectibus effectus lunæ ī iuuādo nocendoq;: ideo fœminas certis afflictas morbis σεληνοβλήτους καὶ ἀρτεμιδοβλήτους uocant. Hinc est quod arcu & sagittis Apollinis simulacra decorant: ut ꝑ sagittas intelligat uis emissa radiorum ἀυτὸρ ἐπει ταυτοῖσι βέλος εχεπευκὲς ἐφιὲ ἐσβάλλε Idem auctor est & publicæ sospitatis quam creditur sol animantibus præstare temperie. Sed quia perpetuam præstat salubritatem: & pestilens ab ipso casus rarior est: ideo Apollinis simulacra manu dextera gratias gestant: arcum cum sagittis sinistra ꝙ ad noxam sit pignor: & salutem dextera manus promptior largiat.

Hermis

Apollo

Hinc est q; eidē attribuitur medendi potestas: quia tēperatus solis calor morboꝝ; omniū fuga est. Nā tam ὡς ἀπελάυνοντα τὰς νόσους ἀπόλλων q̄ ἀκέλωνα cognoiatū putāt Quæ sententia latini quoq; nominis enunciationi congruens: fecit ne huius dei nomen referemus: ut Apollinē appellantē mala intelligas: quē athenienses ἀλεξίκακον appellant. Sed & Lindii colunt Apollinē λοίμιον hoc cognomine finita pestilentia nuncupatum: eadem opinio sospitalis & medici dei in nostris quoq; sacris foueť. Nanq; uirgines uestales ita indigitāt: Apollo medice: Apollo pæan. Cū ergo sint huiusce sideris. i. solis duo maximi effectus alter quo calore temperato mortaliū uitam iuuat: alter quo iactu radiorum nonnunq̄ pestifeꝝ; īmittit uirus duo eademq; cognomina circa singulos effectus propriis enuntiationibus signant appellātes deū ἰήιον atq; παιάνα: quæ cognomina utriq; effectui sunt apta ut sit ἰήιος ἀπὸ τοῦ ἰᾶσθαι: idest a sanando: & παιὰν ἀπὸ τοῦ πάνειν τὰς ἀνίας. & rursus: ἀπὸ τοῦ ἰέναι ab immittendo: βέλος ἐχεπευκὲς ἐφιεὶς καὶ παιὰν ἀπὸ τοῦ πάιειν a feriendo. Optinuit tamen ut cum sanitatē dari sibi precant: ἰήιε παιάν p ῆ litteram enuncient idest medere παιάν. Cum autem ἰὲ παιάν p. e. litteram dicunt cū aspiratione prioris litteræ: significant hoc dici in aliquā aduersa precatione βάλλε παιάν: idest īmitte feriendo: qua uoce ferunt Latonā usam cum Apollinē hortaretur īpetū Pythoni: incessere sagittis: cuius rei naturalē rationē suo loco reddā. Hanc uocē idest ἰὲ παιὰν confirmasse ferť oraculum delphicū athenienſibus petētibus opem dei aduersus amazonas Theseo regnāte: nāq; inituros bellū iussit his ipsis uerbis semet ipsum auxiliatorē inuocari hortariq; Apolodorus in li. xiiii. περὶ θεῶν ἰήιον solē scribit ita appellari Apollinē ἀπὸ τοῦ κατὰ κόσμον ἰέσθαι καὶ ἰέναι: q; sol p orbē īpetu ferť Sed Tymotheus ita σὺτ: ὦ τὸν ἀεὶ πόλον οὐράνιον ἅμα ταῖς ἀκτῖσιν ἥλιε βάλλων πέμψον εκάβολον εχθροῖς βέλοσσας ἀπόνευράς παιάν Eūdē deū præstātē salubribus causis ὄυλιον appellāt. i. sānitatis auctorē ut ait Hōerus ὀυλέτε καὶ μάλα χαῖρε Menādrus scribit milesios ἀπόλλωνι ὀυλίῳ p salute sua īmolare. φερεκύδης refert thesea cū ī cretā ad mīotauꝝ; duceretť uouisse p salute atq; reditu suo ἀπόλλωνι ὀυλίῳ καὶ ἀρτέμιδι ὀυλίᾳ nec miꝝ; si gemini effectus uariis nōibus celebrāť: cū alios quoq; deos ex cōtrario

Loemius apollo

Vlios Apollo

in eadē re duplici cēseri & potestate accipiamus & nomine ut Neptunum quem alias ἐνοσίχθονα: idest terram mouentem: alias ἀσφαλίωνα: idest stabilientem uocant. Item Mercurius hominū mētes oculos & excitat & sopit ut ait poeta εἴλετο δὲ ῥᾶυδον τὴν ἀνδρόρον ὄμματα θέλγει. Vnde & Apollinē idest solē modo sospitatem modo pestem significantibus cognominibus adoramus: cum tamen pestis quæ ab eo noxiis īmittitur: aperte hūc deum bonis propugnare significet. Hinc est ꝙ apud Pachynnū Siciliæ promontorium Apollo libystinus eximia religione celebratur. Nam cum libyci inuasuri Siciliam classem appulissēt ad id promontoriū Apollo qui ibi colitur inuocatus ab incolis īmissa hostibus peste & pene cunctis subita morte interceptis libystinus cugnominatus est. Nostris quoq; continetur ānalibus similis eiusdem dei præsentiæ maiestas. Nam cum ludi primo romæ Apollini celebrarent: ex uaticinio Martii uatis carmineq; sibyllino repentino hostis aduentu plebes ad arma excitata hosti occurrit: eoq; tempore nubes sagittarum in aduersos uisa ferri & hostē fugauit: & uictores romanos ad spectacula dei sospitalis reduxit Hinc intelligitur prælii causa non pestilentiæ (sicut quidā existimant) ludos institutos. Hæc est aūt huius existimationis ratio ꝙ tunc sol sup ipsum nostræ habitationis uerticē fulget: Nā cancer in æstiuo tropico est: in quo meante sole radii temperatā nostrā non eminus sed supne demissi rectis fulgoribus lustrant. Vnde extimatum est a nonnullis ad propiciandū tunc maxime deū caloris apollinaribus litari: sed inuenio ī litteris hos ludos uictoriæ non ualitudinis causa (ut quidā annaliuni scriptores memorant) institutos Bello enī punico hi ludi ex libris sibyllinis primū sunt instituti suadēte Cornelio Ruffo decēuiro: qui propterea Sibylla cognoīatus ē: & postea corrupto noīe primus Sylla cœpit uocitari. Fert aūt in carminibus Martii uatis cuius duo uolumina illata sunt in scnatū: inuentū esse ita scriptū: Hostem romani si ex agro pellere uultis uomicāq; quæ gentiū uenit longe: Apollini cēseo uouēdos ludos qui quot annis cōiter Apollini fiāt. His ludis faciēdis præsit is prætor q ius populo plebiq; dabit. Sūmū decēuiri græco ritu hostiis sacra faciāt. hoc si recte facietis: gaudebitis semp: fietq; respu. melior. Nā is diuus extīguet pduellos uros: q uestros cāpos pascūt placide. Ex hoc carmine cū ꝓcurandi gratia

Libystinus Apollo

Sibylla qui & Sylla

dies unus rebus diuinis ĩpensus esset: postea senatusconsultum factum: uti decemuiri (quo magis instruerentur de ludis Apollini agundis req; diuina recte facienda) libros sibyllinos adirent: in quibus cum eadẽ reperta nunciatũ esset: censuerunt patres Apollini ludos uouẽdos faciendosq;: inq; eam rẽ duodecim milia æris prætori & duas hostias maiores dari: decemq; uiris præceptum ẽ ut græco ritu hisce hostiis sacrum facerent Apollini boue aurato & capris duabus albis auratis: Latonæ boue fœmĩa aurata ludos in circo populus coronatus spectare iussus. Hæc præcipue tradit̃ origo ludoꝝ apollinarium. Nunc ex aliis quoq; huius diei nominibus eũdem esse Apollinem & Solem probemus. Loxias cognominatur: ut ait Aenopides: ὁτι ἐκποράεται τον λοξὸν κύκλον ἀπο δυσμον ἐτἀνατολάς κινούμενος. idest ꝙ obliquũ circulũ ab occasu ad orientẽ pergit. Aut ut Cleantes scribit ἐπειδὴ καθ' ἕλικας κίνεῖται λοξαὶ γάρ εἰσὶ και ἀυταί: ꝙ flexuosum pergit iter. ἢ ὅτι τάς λοξάς ἀκτῖνας ἱήσει ἐφ' ἡμᾶς βορειους ὄντας νότίος ὢν: uel ꝙ transuersos in nos a meridie immittit radios: cum simus ad ipsum septentrionales Delius cognominat̃ ἀ πό τοῦ δῆλα καὶ φανερά πάντα ποιεῖν τῶ φωτὶ: ꝙ illuminãdo omnia clara demonstret. φοῖβος appellatur (ut ait Cornificius) ἀπό τοῦ φοιτᾶν βία: ꝙ ui fertur. Pleriq; autẽ a specie & nitore Phœbum idest καθὸ ράν καὶ λαμπρόν dictum putant. item Phaneta appellant ἀπό τοῦ φαίνειν ἐπιδὴ φαίν εταινέος: quia sol quotidie renouat sese. Vnde Virgilius: Mare nouum. Camerienses q sacram soli incolunt insulam ἀειγενέτην Apollini immolant. τῶ τόν ἀυτόν ἀεὶ γίγνεσθαι καὶ ἀεὶ γεννᾶν: idest ꝙ semper exoriens gignitur: quique ipse generat uniuersa: seminando: fouendo: producendo: alendo: augendoq;. Apollinis Lycii plures accipimus cognominis causas. Antipater stoicus lycium Apollinem nuncupatum scribit ἀ πό τοῦ λαυκένεσθαι πάντα φωτίζοητος ἡλίου. Cleanthes Lycium Apollinem appellatum notatq; ueluti lupi pecora rapiunt: ita ipse quoq; humorẽ eripit radiis. Prisci græcoꝝ primã lucem quæ præcedit solis exortus λύκην appellauerunt ἀπὸ τοῦ λύκου: idest tẽporis: hodieq; lycophos cognoĩant de quo tẽpore ita poeta scribit: ἦμος δ' ὀυτ' ἄρπω ἠώς ἐςί δ' ἀμφὶ λύκη νύξ. idem Homerus: ἄυχεο δ' ἀπὸ λλωνι λυκηγενέτηκ λυτοτόξω: qd̃ significat τῶ γεννῶντι τήν λυκην qui generat ex

Varia nomina Apollinis

ortu suo lucem. Radioꝝ enim splendor propinquitatem solē lō-
ge lateq; præcedens atq; caliginem paulatim extenuās tenebrarū
parit lucem Neq; minus romani ut pleraq; alia ex græco ita & lu
cē uident a lyce figurasse. Annum quoq; uetustissimi græcorum
λυκάβαντα appellāt τήναπό τοῦ λύκου idest sole. βαινόμενον
καὶ μετρούμενον λύκον autem solem uocari etiam Lycopolita-
na Thebaidos ciuitas testimonio est: quæ pari religione Apollinē
itemq; lupum hoc est λύκον colit in utroq; solem uenerans: ꝙ
hoc animal rapit & consumit omnia ī modum solis ac plurimū
oculoꝝ acie cernens tenebras noctis euincit: ipsos quoq; λύκους
Lupus a prima luce dictus est
Lupus ūde a lyce: idest a luce prima appellatos quidam putāt: quia hæ feræ
maxime id tempus aptum rapiendo pecori obseruant ꝙ antelu-
canum post nocturnā famem ad pastum stabulis expellitur: &
Apollinem πάτρῶον cognominauerunt nō propria gētis unius
ac ciuitatis religione sed ut auctorē progenerandaꝝ omnium reꝝ
ꝙ sol humoribus exiccatis progenerandaꝝ omnibus præbuit cau
sam: ut ait Orpheus πατρὸς ἔχοντα νόον καὶ ἐπίφρονα βουλ
ήν. Vnde nos quoq; Ianum patrē uocamus solem sub hac appel
latione uenerantes. νόμιπν ἀπόλλωνα cognominauerunt: nō
ex officio pastorali: ut fabula per quam fingitur Admeti regis pe
cora pauisse. Sed quia sol pascit omnia quæ terra progenerat un
de non unius generis: sed omniū pecorū pastor canitur: ut apud
Homeꝝ Neptuno dicente φοῖβε σὺ δ' εἰκόποδας ἕλικας βοῦς
βουκολέεσκες: atq; idē apud eundem poetam equarum pastor
significatur: ut ait

τας ἐν φιρὶν θρὲψ ἀργυρότοξος ἀπόλλων
ἄμφωθη λέιας φόβον ἄρηος φορεοῦσας

Præterea ædes ut omniū pastoꝝ sūt apud camirēses ἐπιμηλίου
apud naxios ποιμνίου itemq; deus ἀρνοκόμης colitur: & apud
Eleleus lesbios ναπαῖος. Et multa sunt cognomina per diuersas ciuita-
tes ad dei pastoris officium tendentia: Qua propter uniuersi pe-
coris antistes & uere pastor agnoscitur Apollo ἐλελεὺς appellat:
ἀπὸ τοῦ ἑλίττεσθαι περιτήνγῆν: ꝙ æterno circa terram meatu
ueluti uolui uidet: ut ait Euripides ἥλιε θοαὶς ἵπποισιν ἑλίσ-
ων σθένος πολλοῦ πυρός: Vt ait Empedocles οὕνεκα ἑλισθεὶς
μέγαν οὐρανὸν ἀμφιπολεύει ὑπαλλάττων ἀπὸ τοῦ συνηλέ
υσκειν καὶ συναθροίζειν τοὺς ἀγθρώπους ὅταν ἀγέτει λε: ꝙ exo

riens homines conducit in cœtum. Apollo chrysocomos cognominat a fulgore radioꝝ: quos uocat comas aureas solis: unde & ἀκερσεκόμης: ꝙ nunquam radii possunt a fronte lucis auelli. itē argyrotoxus ꝙ enascens ꝑ summū orbis ambitū uelut arcus quidā figuratur alba & argentea specie: ex quo arcu radii in modum emicant sagittarum. σμυνθεύς cognominatur ὅτι ζέων θεῖ quia feruens currit: κάρνειος ὅτι καίομενος ὁρᾶται νέος: uel ꝙ cum omnia ardentia cōsumāt: hic suo calore candēs semꝑ nouus cōstat. Itē ἀπόλλων σκιάλλιος ὅτι τάς κύνησει ἄλλοιας ποιεῖ nobis ab austro currens. θυμβραῖος ὁ τίτους ὄμβος θεῖσυ ꝙ est deus imbricitor. ἀπόλλων φιλήσιος ꝙ lumen eius exoriens amabile amicissima ueneratione oculorum consalutamus. ἀπόλλων πύθιος οὐκ ἀπὸ τῆν πύσεως idest non a consultatione oculoꝝ dictus a physicis existimatur sed ἀπὰ τοῦ πύθειν id est σήπειν: ꝙ nunq̄ sine ui caloris efficitur: Hinc ergo πύθων dictum existimant: licet hoc nomen ex nece draconis inditū deo græci fabulentur. Quæ tamen fabula non abhorret ab intellectu naturalis arcani: quod apparebit si ꝑcurratur ordo qui de Apolline nascenre narratur: sicut paulo superius enarratuꝝ me esse promisi. Latonæ Apollinem Dianāq; parituræ Iuno dicitur obstitisse. Sed ubi quandoq; partus effusus est: draconē ferūt q πύθων uocitabatur deoꝝ cunas inuasisse: Apollinemq; in prima īfantia sagittis belluā confecisse quod ita intelligendum naturalis ratio demonstrat. Nanq; post chaos ubi primū cœpit cōfusa deformitas in reꝝ formas & elemēta nitescere: terraq; adhuc humida substantia in molli atq; instabili sede nutaret: conualescente paulatī æthereo calore atq; inde seminibus in eam igneis defluētibus hæc sidera edita esse credūtur & solē maxima caloris ui in superna raptū. Lunā uero humidiore & uelut fœmineo sexu naturali quodam pressam tēpore inferiora tenuisse tanq̄ ille magis substātia patris constet: hæc matris. Siquidē Latona physici uolunt terrā uideri: cui diu interuenit Iuno ne numina quæ diximus ederētur Hoc est aer qui tunc humidus adhuc grauisq; obstabat ætheri: ne fulgor luminū ꝑ humoris aerei densitatē tanq̄ ex cuiusdā partus progressione fulgeret. Sed diuinæ prouidentiæ uicit instātia: quæ credit̄ iuuisse partū. Ideo in insula Delo ad confirmandam fidē fabulæ ædes ꝓuidentiæ: quā σναόγ προνόια appellāt pata

crisocomos
argirotosus
Sciallius
Tymbreus
Philesius
Latona

religione celebrat. Propterea ī insula dicūtur nati: ꝙ ex mari no
bis oriri uident. Hæc īsula ideo delos uocat: qa ortus & quasi par
Delos quare dicitur tus luminū oīa facit δῆλα: id ē aperta clarescere. Hæc est aūt de
nece draconis ratio naturalis: ut scribit Antipater stoicus. Nā ter
Ratio naturalis de nece phythonis ræ adhuc humidæ exhalatio meādo ī supna uolubili īpetu atque
īde sese postq̄ calefacta ē: instar serpētis mortiferi ī īferiora reuol
uēdo corrūpebat oīa ui putredinis: quæ non nisi ex calore & hu
more generat: ipsumque solē densitate caliginis obtegēdo nebu-
lā uidebat quodāmodo lumen eius eximere. Sed diuino feruore
radioꝝ tandē uelut sagittis incidētibus extenuata exiccata enecta
Alia ratio īterempti draconis ab Appollīe fabulā fecit. Est & alia rō draco
nis perēpti. Nā solis meatus licet ab ecliptica linea nunq̄ recedat:
sursū tamē ac deorsū uentorū uices certa deflexiōe uariando iter
suū uelut flexū dracōis īuoluit. Vnd̄ Euripedes πυργεννὴ δὲ δρ
ακωνόλον ἡγεῖται τοῖς τετραμόρφοις ὡραις ζεύγην ἁρμονία
ὁπλον τοῦ πολυκαρπου ὄχημα Sub hac ergo appellatiōe cæle
Sagittæ Apollinis stis itineris sol cū cōfecisset suū cursū: draconē cōfecisse dicebat.
Inde fabula exorta ē de serpētis nece. Sagittaꝝ autē noīe ñ nisi ra
dioꝝ iactus ostendit: qui tūc lōgissimi ītelligunt: quo tēpore al-
Ecebalus tissimus sol diebus lōgissimis solstitio æstiuo cōficit ānuū cursū
unde ἑκήβολος dictus καὶ ἑκατβόλος e longissimo altissimo-
q; radios ī terrā usq; dimittēs. De Pythii cognomīe sufficere ista
potuissēt: ni hæc quoq; ratio eiusdē appellatiōis īgereret. Cū. n.
Quādo Pythius dicit. sol ī signo cācri æstiuū solstitiū facit: ī quo ē lōgissimi diei termi
nus: & īde retrogressū agit ad diminutionē dieꝝ: Pythius eo tēpo
Apollo re appellat ὡς πύματον θέων ὄεςί τελευταῖος δρόμον τρέχω
Idē ei nomē cōuenit. & cū capricornū rursus ingrediēs ultimum
breuissimi diei cursū intelligit peregisse: & ideo ī alterutro signo
rū peracto annuo spatio draconē Apollo. i. flexuosū iter suū con
Cācer & Capricornus dicunt portae solis fecisse memorat. Hāc opinionē Cornificius ī etymis rettulit. Iō
autē his duobus signis: quæ portæ solis uocant: cācro & capricor
no hæc oīa contigerunt: ꝙ cancer aīal retro atq; oblique cedit. Ea
dēque ratiōe sol ī eo signo obliquū (ut solet) īcipit agere retrogres
sū. Capræ uero cōsuetudo hæc in pastu uidet: ut semp altum pa
scēdo petat. Sed & sol ī capricorno īcipit ab imis in alta remeare.
Didymæus ἀόπλλωνα διδυμαῖον uocant: ꝙ geminā speciē sui numinis
præfert ipse illuminādo formādoque lunā. Et. n. ex uno fonte lu

cis gemino ſydere ſpatia diei & noctis illuſtrat. Vnde & romani ſolē ſub noīe & ſpecie anni didymati Apollinis appellatiōe uenerantur. ἀπὸ λλωνα Δελφιόν uocant: q̄ quæ obſcura ſūt: claritudīe lucis oſtēdit ἐκ τοῦ Δηλοῦν ἀφανη Aut ut Numēio placet: quaſi unū & ſolū. Ait. n. priſca græcoꝝ lingua Δἐλφον unū uocitari: unde & frater īquit ἀΔελφός dicit̄: quaſi iā nō unus. Hieropolitani præterea q ſunt gentes aſſyrioꝝ: oēs ſolis effectus atq; uirtutes ad unius ſimulacri barbati ſpeciē redigūt: eundēq; Apollinē appellāt. Huius facies prolixa in acutū barba figurata ē eminente ſup caput calatho. Simulacrū thorace munitū ē. Dextera erectā tenet haſtā ſupſtāte uictoriæ paruulo ſigno. Siniſtra floris porrigit ſpeciē: ſūmiſque ab humeris gorgoneū uelamentū redimitū anguibus tegit ſcapulas. Aquilæ ꝓpter exprimūt īſtar uolatus. Ante pedes imago fœminea ē: cuius dextera leuaque ſunt ſigna fœminaꝝ. Ea cingit flexuoſo uolumīe draco. Radios ī terrā ſupne iaci barba demiſſa ſignat. Calathus aureus ſurgēs ī altum mōſtrat ætheris ſūmū: ūde ſolis credit̄ eſſe ſubſtātia. Haſtæ atq; loricæ arguīto imago adiungit̄ Martis: quē eundē ac ſolē eſſe ꝓcedēs ſermo patefaciet. Victoria teſtat̄ cūcta ſūmitti huius ſyderis poteſtati. Floris ſpecies floré rerū proteſtat̄ quas hic deus inſeminat progenerat: nutrit: fouet: maturatq;. Species fœminea terræ imago ē: quā ſol deſup illuſtrat. Signa duo æque fœminea: q̄bus ambit̄: hylē naturāq; ſignificāt cōfamulātes. Et draconis effigies fluxuoſū iter ſyderis mōſtrat. Aqlæ propter altiſſimā uelocitatē uolatus altitudinē ſolis oſtēdunt. Addita ē gorgonea ueſtis q̄ Minerua quā huius præſidē accipimus ſolis uirtus ſit. Sicut & Porphirius teſtat̄ Mineruā eſſe uirtutē ſolis: quæ humāis mentibus prudētiā ſubminiſtrat: Nā ideo hæc dea Iouis capite progna ta memorat̄: ideſt de ſūma ætheris parte edita: unde origo ſolis ē

Dephius

Simulactū apollinis

Etymologia de apollinis ſimulacro

Minerua qd eſt

De Libero patre: q̄ idem ſol & Liber pater. Cap.

Aec quæ de Apolline diximus: poſſūt etiā de Libero dicta exiſtimari. Nā Ariſtoteles: qui thelogumena ſcripſit: apollinē & liberū patrē unū eundemq; deū eſſe cū multis aliis argumtis aſſeuerat: tum etiā apud ligyreos ait ī thracia eſſe adytū Libero cōſecratū. Ex quo reddunt̄ oracula. Sed ī hoc adyto uaticinantur plurimo mero ſūpto: uti apud Clariū aqua pota effant̄ oracula. Apud lacedæmonios & ſacris: quæ apollini celebrāt hyacin

Apud ligyreos uaticinātur

Mero ſūpto apud clariū

thia uocātes hædera coronant' bacchico ritu. Item Boetii parnassum montē Apollini consecratū esse memorātes: simul tamē in eodē & oraculū delphicū & spelūcas bacchicas uni deo ɔsecratas colūt. Vnde & Apollini & Libero patri ī eodē mōte res diuīa celebrat' Qđ cū & Varro & Granius Flaccus affirmēt: etiā Euripides his docet: Διόνυσος θύρσοισ κάι νέβρων δοραῖς κάθαπτος ἐν πέυκαισί πάργασσον καταπηδᾶ χορευων hoc mōte parnasso bacchanalia alternis annis agunt': ubi & satyrorū (ut affirmant) frequēs cernit' cœtus: & plerūq; uoces propriæ exaudiunt'. Itēque cymbaloꝝ crepitus ad aures hominū sæpe pueniunt: & ne quis opinetur diuersis diis parnassum montē dicatū: idē Euripides in licinio Apollinē Liberumq; unum eundēq; deum esse significās scribit Δέσποτα φιλόδαφγε βάκχε παιὰν ἄπολλον ἔυλυρε Ad eandē sententiā Aeschylus ὠ κισσεύς ἄπολλον ὠ βάκχε ὠμάντις Sed licet illo prius asserto eundē esse apollinem ac solem: edoctoque postea ipsum esse Liberum patrē qui Apollo ē: nulla ex his dubitatio fit solē ac Liberū patrē eiusdē numinis habēdū. Absolute tamē hoc argumētis liquidioribus astruetur. In sacris enim hæc religiosi arcani obseruatio tenet': ut cum sol ī supero. i. in diurno hemispærio ē: Apollo uocitetur: cū in infero. i. nocturno Dionysius qui ē Liber pater habeatur: Itē Liberi patris simulacra partī puerili ætate partim iuuenis fingūt. Præterea barbata specie senili quoque uti græci eius quē Bacchapæan: item quem Brissea appellāt: & ut in cāpania neapolitani celebrāt Ebona cognominantes. Hæ autem ætatum diuersitates ad solem referunt' ut paruulus uideatur hyemali solstitio: qualē ægyptii proferunt ex adyto die certa: ꝙ tunc breuissimo die ueluti paruus & infans uideatur. Exinde autem procedentibus augumentis æquinoctio uernali similiter atque adolescētis adipiscitur uires: figuraq; iuuenis ornat'. Postea eius ætas statuit' plenissima effigie barbæ solstitio æstiuo: quo tempore summum sui cōsequitur augmētum Exinde per diminutiones ueluti senescenti quarta forma deus figuratur. Itē ī thracia eundē haberi solem atque Liberum accipimus: quē Sebadium nuncupantes magnifica religione celebrāt ut Alexander scribit: eiq; deo in colle zilmisso aedes dicata ē specie rotunda: cuius medium inter patet tectum. Rotunditas aedis mōstrat huiusce syderis speciē: sūmoq; tecto lumen admittit': ut

Simulacrū bacchi ī spē pueri & iuuenis & sēis Bacchapæā Brisseus Ebona

Sebadius bacchus dr̄ apud Thraces

appareat solem cuncta uertice summo lustrare lucis immissu: & quia oriēte eo uniuersa patefiūt. Orpheus quoq; solem uolēs intelligi ait inter cætera τήκων ἀϊσθέρα Διόν ἀκίνητον ἔπρινοντα ἐξανέφηνὺ θεοῖσι ὁρᾶν καλαῖς τὸν ἰδέσθαι ὄνδηνῦν καλέουσι φάνητάτε καὶ Διόνυσόν ἐυβουλῆα τἀνακτα καὶ ἀνταυτήν ἀρδῆλον ἀμοιδαλλοκαλοῦσιν ἐπίχθονίων ἀνθρώπον: πρῶτοσδ' ἐς φάος ἦλθε Διόνυσος δ' ἐκλήθη ὄυνεκα δινεῖται κατ' ἀπείρονα μακρόν ὄλυμπον ἀλλαχθεὶς ὄνομα ἔσχε προσωνυμίας προς ἕκαστον παντοδαπάς κατά καιρὸν ἀμ ειβόμενοιο χρόνοιο Phaneta dixit solem ἀπό τοῦ φωτός

id est a lumine atq; illuminatione: quia cunctis uisitur cuncta conspiciens. Dionysius ut ipse uates ait ἀπό τοῦ δινεῖσθαι καὶ περιφέρεσθαι id est q̄ circumferatur in ambitum: unde Cleāthes ita cognominatum scribit ἀπό τοῦ διανῦσαι quia quotidiano īpetu ab oriente ad occasum diem noctemq; faciendo cæli cōficit cursū. Physici Διόνυσον Διόσ νοῦν quia solem mundi mentem esse dixerūt. Mundus autē uocatur cælū quod appellāt Iouem. Vnde Aratus de cælo dicturus ait: ἐκ Διός ἀρχόμεσθα: Liber a romanis appellat̄: q̄ liber & uagus ē: ut ait Neuius: Hac qua sol uagus igneas habenas īmitit propius iungatq; terræ. Idem uersus orpheici ὄυβουλῆα uocātes boni consilii hunc deum præstitem mōstrant. Nam si cōceptu mētis cōsilia nascuntur: mundi autē mentem solem opinant̄ auctores: a quo ī homines manat intelligendi principiū: merito boni cōsilii solem antistitē crediderunt. Solem Liberum esse manifeste pronunciat Orpheus hoc uersu: ἠλίος ὄν Διονυσον ἐπίκλησιν καλέσυισν Is quidem uersus absolutior: ille uero eiusdē uatis operosior: εἰς ζεύς εἰς ἀήδης εἰς ἥλιος εἰς Διόνυσος. Huius uersus auctoritas fundatut oraculo Apollinis Clarii: in quo aliud quoq; nomen soli adiicit̄: qui in iisdē sacris uersibus inter cætera uocatur ὑάω Nam consultus Apollo Clarius quis deoꝝ habēdus sit: qui uocatur ὑαω ita effatus est ὄρπαμεν Huius oraculi uim numinis: nominisque interpretationē qua Liber pater & sol ὑάω significatur: executus ē Cornelius Labeo ī libro cuius titulus est: De oraculo Apollinis Clarii Item Orpheus Liberum atque solem unum esse deum eundemq; demonstrans: de ornatu uestituque eius ī sacris liberalibus ita scribit: ἀυτάτε πάντα Hinc & Virgilius scribens Liberum patrē

ſolem eſſe & Cererem lunam : qui pariter fertilitatibus glebæ & maturādis frugibus uel nocturno temperamento uel diurno calore moderantur: Veſtro ait ſi munere tellus : Chaoniam pingui glandem mutauit ariſta. Solem uero terrenæ eſſe fœcūditatis auctorem idem poeta profano mox docuit exemplo: cum ait. Sæpe etiam ſteriles incēdere profuit agros: & reliqua. Si. n. hominum commento ignis adhibitus multiplex præſtat auxilium: quid aſcribendum eſt æthereo ſolis calori?

De Marte. Ca.

Væ de Libero patre dicta ſunt: hæc Martē eundē ac ſolem eſſe demōſtrāt: ſiquidē plerique Liberū cū Marte coniungūt unū deū eſſe monſtrantes. Vnde Bacchus ἐγυάλιος cognominatur: quod ē īter propria Martis nomina. Colit etiā apud lacedæmonios ſimulacrum Liberi patris haſta īſigne non thyrſo. Sed cū thyrſum tenet: qd aliud q̄ latens telum geritur: cuius mucro hedera labente protegit. Quod oſtēdit uinculo quodā patiētiæ obligādos impetus belli. Habet. n. hedera uinciendi obligandique naturam. Nec non & calor uini : cuius Liber pater auctor eſt: ſæpe homīes ad furorem bellicum uſq; propellit. Igitur propter cognatum utriuſque effectus calorem Martem ac Liberum unum eundemque deum eſſe uoluerunt. Certe romani utrūque patris appellatione uenerantur. Alterum Liberum patrem: alterum Marſpitrem. i. Martem patrem cognominantes. Hinc etiā Liber pater bellorum potens probatur: ꝙ eum primum ediderūt auctorem triumphi. Cū igitur Liber pater idem ac ſol ſit : Mars uero idem ac Liber pater: Martem ſolem eſſe quis dubitet? Acitani etiam hiſpana gens ſimulacrum Martis radiis ornatum maxima religione celebrāt necyn uocantes. Et certe ratio naturalis exigit: ut dii caloris cæleſtis parentes magis nominibus q̄ re ſubſtantiaque diuerſi ſint. Feruorem autem quo animus excandeſcit excitaturque alias ad iram alias ad uirtutes non nunq̄ ad temporalis furoris exceſſum: per quas res etiam bella naſcuntur: Martem cognominauerunt. Cuius uim poeta exprimendo & ſimilitudini ignis applicando: ait μαίνετο δ' ὡς ἄρης ἔγχεσπαλος ἠὸ λοὸν πῦρ In ſumma pronunciandum eſt : effectum ſolis de quo feruor animorum de quo calor ſanguinis excitatur : Martem uocari.

Necyn Hiſpani appellāt martem

De Mercurio Cap:

Tuero Mercurius ſol probetur ſuperius edocta ſuffragia ſunt Eundem enim eſſe Apollinem atque Mercurium uel hinc apparet: ꝙ apud multas gentes ſtella Mercurii ad Apollinis nomen refertur. Et ꝙ Apollo muſis præſidet: Mercurius ſermonem quod eſt muſarum munus impartit: Præter hoc quoq; Mercurium: pro ſole cenſeri multa documenta ſunt. Primum: ꝙ ſimulacra Mercurii pennatis alis adornantur: quæ res monſtrat ſolis uelocitatem. Nam quia mentis potentem Mercurium credimus: appellatumque ita intelligimus ἀπὸ τοῦ ἑρμηνεύειν Et ſol mundi mens eſt Summa autem eſt uelocitas mentis: ut ait Homerus: ὠεὶ πτερὸν ἠένόημα: ideo pinnis Mercurius q̃ſi ipſa natura ſolis ornatur Hoc argumentũ lucidius ægyptii abſoluunt ipſius ſolis ſimulacra pinnata fingentes: quibus color apud illos non unus eſt. Alterum enim cærulea ſpecie: alterum clarum fingunt. Ex his clarum ſuperum & cæruleum inferum uocant. Inferi autem nomen ſoli datur: cum inferiore hemiſpærio ideſt hyemalibus ſignis curſum ſuum peragit: ſuperi cum patrem zodiaci ambit æſtiuam. Eandem circa Mercurium ſub alia fabula fictio eſt: cum inter ſuperos & inferos deos adminiſter ac nuncius exiſtimatur. Argiphontes præterea cognominantur: non ꝙ argum peremerit: quem ferunt per ambitum capitis multorum oculorum luminibus ornatum cuſtodiſſe Iunonis imperio Inachi filiam eius deæ pellicem conuerſam in bouis formam: ſed ſub huiuſmodi fabula Argus eſt caelum ſtellarum luce diſtinctum: quibus ineſſe quaedam ſpecies caeleſtium uidetur oculorum: Caelũ autem argum uocari placuit a candore & uelocitate παρὰ τὸ λευκόν ταχὺ. Et uidet̃ terrã deſuper obſeruare: quam aegyptii hiero cliphicis litteris quom ſignificare uolunt: ponunt bouis figurã His ergo ambitus caeli ſtellarum luminibus ornatus tunc exiſtimatur enectus a Mercurio: cum ſol diurno tempore obſeruando ſydera ueluti enecat in luminis ſui conſpectum eorum auferẽdo mortalibus. Pleraque etiam ſimulacra Mercurii quadrato ſtatu figurantur ſolo capite inſignita & uirilibus erectis. Quae figura ſignificat ſolem mundi eſſe caput: & rerum ſatorem omnemque uim eius non in quodam diuiſorum miniſterio membroꝝ: ſed in ſola mente cõſiſtere: cuius ſedes ĩ capite ẽ. quat. uor

Argypõtes

Argus cœlum eſt

Argus

latera eadem ratione finguntur: qua & tertachordum Mercurio creditur attributū. Quippe significat hic numerus uel totidē plagas mūdi: uel quattuor uices temporū quibus annus includitur: uel ꝙ duobus æquinoctiis duobusq; solstitiis zodiaci ratio distincta est: ut lyra Apollinis chordarum septē tot cælestium spæratū motus præstat intelligi: quibus solem moderatorem natura cōstituit. In Mercurio solem coli etiam ex caduceo claret: ꝙ ægyptii in specie draconum maris & fœminæ cōiunctoꝝ figurauerunt Mercurio cōsecrandū. Hi dracones parte media uoluminis sui inuicē in nodū quē uocant Herculis obligantur: primæq; partes eorum reflexæ ī circulum præssis oculis ambitum circuli iungūt. Et post modum caudæ reuocantur ad capulum caducei: ornāturque aliis ex eadem capuli parte nascentibus. Argumentū caducei ad genituram quoque hominū quæ genesis appellat̄: ægyptii protendūt deos præstites homini nascenti quattuor adesse memorantes Δαὶ μονα τὺχην ἔρωτα ἀνάγκην & duos priores solem ac lunam intelligi uolunt: ꝙ sol auctor spiritus caloris ac luminis humanæ uitæ genitor & custos est: & ideo nascentis dæmon. i. deus credit̄ Luna τιχή: quia corporum præsul est: quæ fortuitorum uarietate iactantur. Amor osculo significatur: necessitas nodo. Cur pinnæ adiiciantur: iam superius absolutum est. Ad huiusmodi argumēta draconum praecipue uolumen ectū est propter iter utriusq; syderis fluxuosū.

Lyra

Serpentes q ambiunt caduceum

præstites dei q nobis dāt

De Aesculapio. Ca.

Inc est ꝙ simulacris & Aesculapii & Salutis draco subiungitur: ꝙ hi ad solis naturam lunæque referūtur. Et est Aesculapius uis salubris de substantia solis subueniens animis corporibusque mortalium. Salus autem naturæ lunaris effectus est quo animantium corpora iuuantur salutifero firmata temperamento. Ideo ergo simulacris eorum iunguntur figurae draconum quia præstāt: ut humana corpora uelut ifirmitatis pelle depositā ab pristinum reuiresc̄ant uigorem: ut reuiresc̄ūt dracones per annos singulos pelle senectutis exuta. Propterea & ad ipsum solē species draconis refertur: quia sol semp uelut aquadam imae depressionis senecta in altitudinem suam ut ī robur reuertitur iuuētutis. Esse autē draconē ī ter præcipua solis argumēta etiā nominis fictone mōstratur: ꝙ si nuncupatus ἀπὸ τοῦ ἐρκειν: idest uidere

Nā ferunt hunc ſerpētē acie acutiſſima & peruigili naturā huius ſyderis imitari: atq; ideo ædium adytoꝝ oraculoꝝ theſaurorum cuſtodiā draconibus aſſignari. Aeſculapium uero eundē eſſe atq; Apollinem: non ſolum hīc probatur: ꝙ ex illo natus creditur: ſed ꝙ ei & ius diuinationis adiungitur. Nam apollodorus ī libris quibus titulus eſt περὶ θεῶν ſcribit ꝙ Aeſculapius diuinationibus & auguriis præſit. Nec mirū: ſi quidē medicinæ atq; diuinationis conſociatæ ſunt diſciplinæ. Nā medicus uel cōmoda uel incōmoda ī corpore futura prænoſcit. Sicut ait Hippocrates. oportet medicū dicere de ægroto τατ᾽ ἐόντα τατ᾽ ἐσσόμενα καὶ προτ᾽ ἐόντα id ē quæ ſint: quæ fuerint: quæ mox uentura ſequent᾽ Quod cōgruit diuinationibus: quæ ſciunt. τατ᾽ ἀόντα τατ᾽ ἐσσόμενα καὶ προτ᾽ ἐόντα

medicum oportere ſcire futura

De Hercule Cap.

Ed nec Hercules a ſubſtātia ſolis alienus eſt: Quippe Hercules ea eſt ſolis poteſtas: quæ humano generi uirtutem ad ſimilitudinem præſtat deoꝝ. Nec exiſtimes Alcumena apud thebas boetias natum ſolum uel primum Herculem nuncupatum: immo poſt multos atque poſtremos ille hac appellatione dignatus eſt honoratuſq; hoc nomine: quia nimia fortitudine meruit nomen dei uirtutem regentis. Cæterum deus Hercules religioſe quidem & apud tyron colitur. Verum ſacratiſſima & anguſtiſſima ægiptii eum religione uenerantur: ultraque memoriam quæ apud illos retro longiſſima eſt: ut carētem initio colunt. Ipſe creditur & gigantes īteremiſſe: cum cælo propugnaſſet quaſi uirtus deoꝝ. Gigantes autem quid aliud fuiſſe credendum eſt: q̄ hominum quandam impiam gentē deos negantem: & ideo exiſtimatam deos pellere de cæleſti ſede uoluiſſe? Horum pedes in draconum uolumina deſinebant: quod ſignificat nihil eos rectū nihil ſuperum cogitaſſe: totius uitæ eorum greſſu atque proceſſu ī īferna mergente. Ab hac gente ſol pœnas debitas ui peſtiferi caloris exegit: & re uera Herculem ſolem eſſe uel ex nomine claret. Heracles enim qui aliud eſt: niſi heras ideſt aeris cleos? quæ porro alia aeris gloria eſt niſi ſolis illuminatio: cuius receſſu ꝓfūditate ſpiritus occulitur tenebrarum? Præterea ſacrorum adminiſtrationes apud ægyptios multiplici actu multiplicem dei aſſerunt poteſtatem ſignificantes Herculem

Gigantes

Hercules

τὸν ἐν πᾶσι καὶ διὰ πηγτῶν ἥλιόν Ex re quoq; alibi terraꝝ geſta

argumētū nō uile colligit. Nā Theron rex hiſpaniæ citerioris: cū ad expugnādū Herculis tēplū ageretur furore inſtructus: exerci tui nauiū gaditani ex aduerſo uenerūt prouecti nauibus longis cō miſſoq; prælio adhuc æquo marte cōſiſtēte pugna: ſubito i fugā uerſæ ſunt regiæ naues: ſimulq; īprouiſo igne correptæ cōflagrauerūt Pauciſſimi q ſupfuerāt hoſtiū capiti indicauerūt apparuiſſe ſibi leones proris gaditanæ claſſis ſuperſtātes ac ſubito ſuas naues īmiſſis radiis: quales in ſolis capite pinguntur exuſtas.

De Sarapi. Cap.

Idē ægypto adiacens ciuitas: quæ cōditorē Alexādrum Macedonem gloriatur: Sarapin atq; Iſin cultu pene attonitæ uenerationis obſeruat: omnē tamen illā uenerationem ſoli ſe ſub illius nomine teſtatur impendere: uel dū calathum capiti eius infingunt: uel dum ſimulacro ſignū tricipitis animantis adiungūt quod exprimit medio eodēq; maximo capite leonis effigiem: Dextera parte caput canis exoritur manſueta ſpecie blandientis: Pars uero leua ceruicis rapacis lupi capite finitur: eaſq; formas animalium draco cōnectitur uolumīe ſuo capite redeūte ad dei dexterā qua compeſcitur monſtrū. Ergo leonis capite mōſtratur præſēs tempus: quia conditio eius inter præteritum futurūq; actu præſenti ualida feruensq; eſt. Sed præteritū tempus lupi capite ſignatur: q memoria rerum tranſactarum rapitur & aufertur: Itē canis blandientis effigies futuri temporis deſignat euentum: de quo nobis ſpes licet incerta blanditur. Tempora autem cui niſi proprio famularētur auctori? Cuius uertex inſignitus calatho & altitudinem ſyderis mōſtrat & potētiam capacitatis oſtendit qa in eum omnia terrena redeūt: dum immiſſo calore rapiunt. Accipe nunc quod de ſole uel Serapi pronuntietur oraculo. Nam Sarapis quem ægyptii deum maximum prodiderunt: oratus a Nicochreonte cypriorum rege quis deoꝝ haberetur: his uerſibus ſolicitā religionē regi īſtruxit: εἰ μί θεός τοιόσδε μαθεῖν ὅιον κἀγω εἴπω οὐράνιος κόσμος κεφαλή γαςήρ δέ θεὶ λασσα γαῖα δέμοι φόδες εἰσὶ τάδ' οὐ ἀταεὴν αἰθέρι κεῖται ὄμμάτ: τη λαυγές λαμπρόι φάος ἠελοῖο Ex his apparet Sarapis & ſolis unam eſſe & īdiuiduā naturā Iſis cūcta religiōe celebratur quæ eſt uel terra uel natura reꝝ ſubiacēs ſoli. Hīc ē q cōtinuatis uberibus corpus deæ oē dēſetur. qa uel terræ uel reꝝ naturæ altu nutritur uniuerſitas.

De Adone Attine & Oſiri. Cap.

Donin quoq; ſolem eſſe non dubitatur inſpecta religione aſſyrioꝝ: apud quos Veneris Architidis & Adonis maxīa olim ueneratio uiguit: quā nūc phœnices tenent. Nā phyſici terræ ſuperius himiſpærium: cuius partē incolimus: Veneris appellatione coluerunt. Inferius uero hemiſpæriū terræ Proſerpinā uocauerunt Ergo apud aſſyrios ſiue phœnicas lugens inducitur dea q; ſol annuo greſſu p duodecim ſignorum ordinem pergens: partem quoq; hemiſpærii inferioris ingreditᵉ: qd de xii. ſignis zodiaci ſex ſuperiora ſex inferiora cēſentur: & cum eſt in inferioribus & ideo dies breuiores facit: lugere creditur dea tanq̄ ſole raptu mortis temporalis amiſſo & a Proſerpina retento: quam numen terræ inferioris circuli & antipodum diximus. Rurſumq; Adonin redditum Veneri credi uolūt: cū ſol euictis ſex ſignis ānui inferioris ordinis incipit noſtri circuli luſtrare hemiſpærium cum incremento luminis & dierum. Ab apro autem tradunt interemptum Adonin: hyemis imaginem in hoc animali fingentes: q; aper hiſpidus & aſper gaudet locis humidis & lutoſis pruinaque cōtectis proprieq; hyemali fructu paſcitur glāde. Ergo hyems ueluti uulnus eſt ſolis quæ & lucē eius nobis minuit & calorē: quod utrūq; animantibus accidit morte. Simulacrum huius deæ in monte libano fingitur capite obnupto ſpecie triſtis faciē manu læua intra amicum ſubſtinens: lacrymæ uiſione conſpicientium manare creduntur. Quæ imago præter q; lugentis eſt (ut diximus) deæ terræ quoque hyemalis eſt quo tempore obnupta nubibus ſole uiduata ſtupet: fonteſque ueluti terræ oculi uberius manant: atq; iterum ſuo cultu uidui mœſtam faciem ſui monſtrant. Sed cum Sol emerſerit ab inferioribus partibus terræ: uernaliſque æquinoctii tranſgreditur fines augendo diem tunc eſt: Venus læta & pulcra uirent arua ſegetibus: prata herbis: arbores foliis Ideo maiores noſtri aprilem menſem Veneri dicauerunt: Similiter Phryges fabulis & ſacrorum adminiſtrationibus immutatis circa matrem deum & Attinen eadem intelligi præſtat. Quis enī ambigat matrem deum terram haberi? Hæc dea leonibus uehitur ualidis impetu atque feruore animalibus: quæ natura cæli eſt cuius ambitu aer continetur qui uehit terram. Solem uero ſub nomine Attinis ornat & fiſtula & uirga. Fiſtula ordinem ſpiritus

Venus in hemiſpio ſupiore

Proſerpina īiferiore

quare leōes uehūt deā

inæqualis ostendit: quia uēti in quibus nulla æqualitas ē: propriā sumūt de sole substantiam. Virga solis potestatē asserit: qui cūcta moderatur. Præcipuā autem solis in his cerimoniis uerti rationem hinc etiā potest intelligi q̄ ritu eoꝝ καταβάσει finita simulationēq; luctus peracta celebratur lætitiæ exordium ad octauum kalendas aprilis: quē diē hilaria appellant: quo primū tēpore sol diē longiorem nocte protendit. Itē sub diuersis nominibus religionibus effectus est apud ægyptios. Cū Isis Osirim luget: hæc in occulto est. Neq; alind esse Osirim q̄ solem: nec Isim aliud esse q̄ terram ut diximus naturāue rerū. Eadēq; ratio quæ circa Adonin & Attinen uertitur: in ægyptia quoque religione luctū & lætitiā uicibus annuæ administrationis alternat. Hic Osirim ægyptii ut solē esse asserūt quotiens hieroglyphicis litteris suis exprimere uolunt: insculpunt sceptrum: inque eo speciem oculi exprimunt: & hoc signo Osirim monstrant significantes hunc deū solem esse: regaliq; potestate sublimem cuncta despicere: quia solem Iouis oculū appellat antiquitas apud eosdē Apollo qui est sol: Horus uocatur. Ex quo & Horæ. xxiiii. quibus dies noxq; conficitur nomen acceperunt: &. iiii. tempora quibus annuus orbis impletur: horæ uocantur. Idem ægyptii uolentes ipsius solis nomine dicare simulacrum figurauere raso capite: sed dextra parte crine remanēte. Seruatus crinis docet solē naturæ rerum nunq̄ esse in operto. Dempti autem capilli residente radice mōstrant hoc sydus etiam tempore: quo non uisitur a nobis: rursum emergendi uti capillos habere substantiam: Eodem argumento significatur & tempus quo angusta lux est: cum uelut abrasis incrementis angustaque manente extantia ad minimum diei sol peruenit spatium: quod ueteres appellauere brumalem solstitium: brumam a breuitate dierum cognominantes: idest βραχὺ ἦμαρ. ex quibus latebris uel angustiis rursus emergēs ad æstiuū hemisperiū tanq̄ enascēs in augmenta porrigitur: & tunc ad regnū suum peruenisse iā creditur. Propterea ægyptii animal in zodiaco consecrauere ea cæli parte qua maxime ānuo cursu sol ualido efferuet calore: leonisq; inibi signum domicilium solis appellant: quia id aīal uidetur ex natura solis substantiā deducere. primumq; īpetu & calore præstat aīalia. uti præstat sol sidera: ualidusq; ē leo pectore & priore corporis pte ac degenerat posterioribus mēbris æq̄ solis uis p̄ma

Horæ

Bruma a die rum breuita te dicta

parte diei ad meridiem ĩcreſcit uel prima parte anni a uere ĩ æſta
tem mox elangueſcens deducĩ: uel ad occaſũ qui diei uel ad hye
mẽ quæ anni pars uidetur eſſe ĩferior: idemq; oculis pate.ntibus
atq; igneis cernitur ſemper: ut ſol patenti igneoq; oculo terram
conſpectu ppetuo atq; ĩfatigabili cernit. Nec ſolus leo: ſed ſigna
quoq; uniuerſa zodiaci ad naturam ſolis iure referuntur. Et ut In Ariete
ab ariete incipiam: magna illi cõcordia eſt. Nã & is per ſex men
ſes hybernales ſiniſtro incubat lateri: ab æquinoctio uerno ſup
dextrum latus ſicut & ſol ab eodem tempore dextrum hemiſpæ
riũ: reliquo ambit ſiniſtrum. Ideo & Hãmonẽ quẽ deum ſolem
occidentem libyes exiſtimant: arietinis cornibus fingunt: quibuſ
maxime id animal ualet: ſicut radiis ſol. Nã & ap d græcos ἀπὸ
τοῦ κάρα κρὶος appellat Taurũ uero ad ſolẽ referri multiplici ra In Tauro
tõne ægytius cultus oſtendit: uel quia apud heliopolim taurum
ſoli cõſecratũ quẽ Nerilon cognominant maxime colunt uel qa
bos apis in ciuitate mẽphi ſolis inſtar excipitur: uel quia in oppi
do herminti magnifico Apollinis templo conſecratum ſoli co
lunt taurum bacchim cognominãtes inſignẽ miraculis cõuenien
tibus naturæ ſolis. Nam & p ſingulas horas mutare colores affir
matur: & hirſutus ſetis dicitur in aduerſũ naſcentibus cõtra na
turã oĩum animaliũ: unde habet ueluti imago ſolis ĩ aduerſam
mũdi partẽ nitẽtis. Gemini aũt qui alternis mortibus uiuere cre In geminis
dũtur: quid aliud niſi ſolẽ unũ eũdemq; ſignificãt: modo deſcẽ
dentẽ in ima mundi: modo mundi in ſumã altitudinẽ reſurgen In cancro
tem? Cãcer obliquo greſſu quid aliud niſi iter ſolis oſtendit? Qui
uiã nunq; rectam ſed per illã ſemper meare ſortitus eſt obliquus
qua ſe ſignoꝝ uerteret ordo: maximeq; ĩ illo ſigno ſol a curſu ſu
pero incipit obliquus ĩferiora iam petere. De leone iam ſupra di
ctũ eſt. Virgo autem: quæ manu ariſtam refert. quid aliud q̃ ἀν In Virgine
ναμις ἡλιακὴ quæ fructibus curuatur: & iõ iuſticia creditur: q̃
ſola facit naſcentes fructus ad hominũ uſus peruenire. Scorpi In Scorpiõe
us totus ĩ quo libra ẽ: naturã ſolis imaginat: q hyeme torpeſcit: & in libra
& trãſacta hæc aculeũ rurſus erigit ui ſua: nullũ natura dãnũ ex
hyberno torpore ppeſſa. Sagittariũ q oĩum zodiaci domiciliorꝝ
imus atq; poſtremus ẽ ideo ex hoĩe in ferã p mẽbra poſteriora de In ſagittario
generat: quaſi poſtremis partibus ſuis a ſuperis ĩ inferna detru
ſus. Sagittã tamen iacit: quod indicat tunc quoq; uniuerſorum

In capricorno

constare uitam radio ſolis uel ab ima parte uenientis. Capricornus ab infernis partibus ad ſupra ſolem reducens capræ naturam uidetur imitari: quæ dū paſcitur: ab imis partibus ſemper

In aquario

prominētium ſcopulorum alta depoſcit. Aquarius nō ne ipſam uim ſolis oſtendit? Vnde enim imber caderet in terras: niſi ſolis calor ad ſupera traheret humorē? cuius refuſio pluuialis ē copia

In piſcibus

In ultimo ordine zodiaci piſces locati ſunt: quos cōſecrauit ſoli: nō aliqua naturæ ſuæ imaginatio ut cætera: ſed oſtētatio potentiæ ſyderis: a quo uita nō ſolū aereis terreniſq; animalibus datur ſed illis quoq; quoꝝ cōuerſatio aquis merſa uelut aſpectu ſolis exulat. Tanta ē uis ſolis: ut abſtruſa quoq; penetrando uiuicet.

De Nemeſi. Cap.

Tut ad ſolis multiplicē poteſtatem reuertatur oratio. Nemeſis quæ cōtra ſuperbiā colitur: quid aliud ē q̄ ſolis poteſtas? cuius iſta natura ē: ut fulgentia obſcuret & cōſpectui aufe rat: quæq; ſunt in obſcuro illuminet offeratq; cōſpectui?

De Inuo. Cap.

An ipſe: quē uocant Inuum ſub hoc habitu quo cernitur ſolem ſe eſſe prudentioribus permittit intelligi. Hunc deum Arcades colunt appellantes τὸν τῆς ὕλης κύριον non ſiluarum dominum ſed uniuerſæ ſubſtantiæ materialis dominatorem ſignificari uolentes. Cuius materiæ uis uniuerſorum corporū ſeu illa diuina ſiue terrena ſint: componit eſſentiam. Ergo Inui cornua barbæq; prolixa demiſſio naturam lucis oſtendunt quia ſol & ambitum cæli ſuperioris illuminat: & īferiora colluſtrat. Vnde Homerus de eo ait: ὠργυθι νὰ θαντοισι φέως φέρη ἠλείβροτ ōιρι. Quid fiſtula uel uirga ſignificent: ſuperius in habitu Attinis expreſſimus. Quod in capræ pedes deſinit: hæc argumenti ratio eſt: quia materia quæ in omnem ſubſtantiam ſole diſpenſāte porrigitur: diuinis de ſe corporibus effectis in terræ finitur elementum. Ad huius ergo extremitatis ſignum pedes huius aīalis electi ſunt: quod & terrenum eſſet & tamen ſemper perteret alta paſcendo: ſicut ſol uel cum radios ſuperne dimittit in terras uel cum ſe recolligit in montibus uiſitur. Huius Inui amor & deliciæ ἠχω creditꝰ nullius oculis obnoxia: quæ ſignificat armoniā cæli: quæ ſoli amica eſt. quaſi ſpæraꝝ omnium de quibus naſcitꝰ moderatori: nec tamen noſtris unq̄ ſenſibus deprehendi.

De Saturno. Cap.

Aturnus ipſe: qui auctor eſt temporꝫ & ideo a græcis ĩmutata littera χρόνος quaſi κρόνος uocat': quid aliud niſi ſol ĩtelligendus eſt: cum tradatur ordo elementorum temporum numeroſitate diſtinctus: luce patefactus: nexus æternitate traductus uiſione diſcretus: quæ omnia actum ſolis oſtendunt.

De Ioue. Cap.

Ec ipſe Iuppiter rex deorum ſolis naturā uidetur excedere ſed eundem eſſe iouem ac ſolem claris docet' indiciis. Nā cū ait Homerus: ζεὺς γαρ ἐς ὠκεανὸν Iouis appellatione ſolem intelligi Cornificius ſcribit: cui unda Oceani uelut dapes miniſtrat. Ideo.n. ſicut & Poſſidōius & Cleātes affirmāt. ſolis meatus a plaga: quæ uſta dicitur nō recedit: quia ſub ipſa currit oceanus qui terram & ambit & diuidit. Omnium autem phyſicorum aſſertione conſtat calorem humore nutriri. Nam quod ait: θεόι δ' ἅμα πάντες ἔσποντο ſydera intelligunt': quæ cum eo ad occaſus ortuſque quotidie impetu cæli feruntur: eodemque aluntur humore θεόις .n. dicunt ſydera & ſtellas ἀπὸ τοῦ θεῖν. i. τρέχειν ꝙ ſemper in curſu ſint: ἦμαπὸ τοῦθεωρένεσθαι Addit poeta δωδεκάτη γενετῆφιν nō dierum ſed horarum ſignificans numerum quibus referuntur ad hemiſpærii ſuperioris exortum. Intelle/ctū noſtrū ĩ eandē ſẽrẽtiā ducūt etiā de Timeo Platōis hæc uerba ὁ μὲν δὴ ἡγεμὼν ἐν οὐρανῷ ὀζεὺς ἐλάυνων πτηνὸν ἅρμα πρῶτος πορένεται διακοσμῶν πάντα καὶ ἐπιμελούμενος τῶν ἕπεται στρατιᾶ θεῶν καὶ δαιμόνων κατὰ δώδεκα μέρη κεκοσμημένη μένει δ' ἑστία ἐν θεῶν οἴκῳ μόνη His enim uerbis magnum in cælo ducem Solem uult ſub appellatione Iouis intelligi: alato curru uelocitatem ſyderis mōſtrans. Nā quia in quocūque ſigno fuerit: præſtat omnia ſigna & ſydera ſignorꝫq; præſtites deos uidet' cūctos deos ducatu præire ordinādo cūcta ornandoq; ideo uelud exercitū eius cæteros deos haberi per. xii. ſignorꝫ partes diſtributos: quia ipſe duodecimi ſigni in quocunq; ſigno fuerit locum occupat Nomen autem demonum cū deorum appellatione coniungit: aut quia dii ſunt δαίμονες ideſt ſcientes futuri aut' ut Poſſidonius ſcribit in libris quibus titulus eſt περὶ ἡρώων καὶ δαιμόνων qa ex ætherea ſubſtātia parta atq; diuiſa qualitas illis ẽ ſiue ἀπὸ τοῦ δαίνυ ideſt κάινυ ſeu ἀπὸ τοῦ

Calor humore nutritur

Sydus

Sol idem & Iuppiter

λαίομένου::hoc est μεριζομένου. Quod autem addit μένει δὲ ϛία ἐνθῶν οἴκω μόνη significat: quia hæc sola quam terram esse accipimus: manet īmobilis intra domum deoꝝ idest ītra mundū ut ait Euripides καί γαῖα μέν πάντες οἱ βροτοί οἰκοῦσι ἡ μέν ἐν αἰθέρει. Hinc quoque ostenditur quid de sole & Ioue sit sentiendū: cum alibi dicatur πάντα Δίδων Δίος καί πάντα νοήσας: & alibi ἠέλιος θ' ὃς πάντ' ἐφορᾶις καί πάντ' ἐπακούεις Vnde utrūq; una potestate cēsendum. Assyrii quoque solem sub Iouis nomine quē diaheliopolitē cognominant: maximis cerimoniis celebrant in ciuitate quæ heliopolis nuncupatur. Eius dei simulacrū sumptū ē de oppido ægypti: qd' heliopolis appellat' regnāte apud ægytios Senemure seu idem Senepos nomine fuit perlatumq; ē primum in eam per Oppiā legatum Delebois regis assyriorum: sacerdotesque ægyptios quorum princeps fuit Parmetis: diuq; habitū apud assyrios postea helipolim commigrauit. Cur ita factū q̄que ratione ægypto profectum in hæc loca ubi nūc est postea uenerit rituq; assyrio magis q̄ ægyptio colatur dicere supersedi: quia ad præsentem nō attinet causam. Nunc uero eundem Iouem solēq; esse: cum ex ipso sacroꝝ ritu: tum ex habitu dignoscitur. Simulacrum .n. aureum specie īberbi instat dextra eleuata cum flagro ī aurigæ modum læua tenet fulmen & spicas. Quæ cuncta Iouis solisq; cōsociatam potentiā demonstrāt. Huius tēpli religio etiā diuinatione praepollet: quae ad Apollinis potestatē refertur: qui idem atq; sol est. Vehitur .n. simulacrū dei heliopolitani ferculo ueluti uehuntur in pompa ludorū circensium deoꝝ simulacra & subeūt pleraq; prouintiae proceres raso capite longi tēporis castimonia puri: ferūtq; diuino spiritu nō suo arbitrio: sed quo deus propellit uehentes. ut uidimus apud Antium promoueri simulacra fortunaꝝ ad danda responsa. Cosulunt hunc deum & absentes missis diplomatibus cōsignatis: rescribitq; ordine ad ea quae consultatione addita cōtinētur. Sic & īperator Traianus iturus ex ea prouintia parthiā cū exercitu cōstantissimae religiōis hortātibus amicis: qui maxima huiusce numinis cœperant experimēta: ut de euentu cōsuleret rei cœptae egit Romano cōsilio prius explorando fidem religionis: nec forte fraus subesset humana Et primum misit signatos conducillos ad quos sibi rescribi uellet Deus iussit afferri chartā eāq; assignari purā & mitti stupētibus

Traianus

ſacerdotibus ad eiuſmodi factū. Ignorabāt quippe cōditionē co/dicillorꝫ. Hos cū maxīa admiratiōe Traiāus excepit q; ipſe quoq; puris tabellis cū deo egiſſet: Tunc aliis codicillis cōſcriptis ſigna/tiſq; cōſuluit an romā ppetrato bello rediturus eſſet Vitē cēturia lē deus ex muneribus ī ædē dedicatis deferri iuſſit: diuiſāq; in par tes ſudario cōdi: ac pinde ferri. Exitus rei obitu Traiani apparuit oſſibus romā relatis Nā fragmētis ſpecies reliquiarꝫ uitis argumē to caſus futuri tēpus oſtēſū ē. Et ne ſermo p ſingulorꝫ nomina de orꝫ uageť accipe qd aſſyrii de ſolis potētia opinenť. Deo enī quē ſūmū maximūq; uenerant Adad nomē dederūt. Eius noīs inter pretatio ſignificat unus. Hunc ergo ut potētiſſimū adorāt deum Sed ſubiungūt eidē deam nomine Adargatim: omnēq; poteſtatē cunctarꝫ reꝫ his duobus attribuūt ſolē terrāq; ītelligētes: nec mul titudine nominū enuntiantes diuiſā eorꝫ p omnes ſpecies po te/ſtatē ſed argumētis quibus ornātur ſignificātes multiplicem præ ſtātiā duplicis numinis. Ipſa aūt argumēta ſolis rationē loquūtť. Nāq; ſimulacrū Adad iſigne cernitť radiis īclinatis: qbus mōſtra tur uim cæli in radiis eſſe ſolis qui demittuntť in terram. Adarga/tis ſimulacrū ſurſū uerſū reclinātis radiis inſigne eſt mōſtrando radiorꝫ ui ſupne miſſorꝫ enaſci quæcūq; terra progenerat Sub eo dē ſimulacro ſpecies leonū ſunt: eadē ratione terrā eſſe mōſtrātes q; phryges finxere matrem deum ideſt terrā leonibus uehi. Poſtre/mo potentiā ſolis ad omnium poteſtatū ſummitatē referri indi cāt theologi: q ī ſacris hoc breuiſſima precatiōe demōſtrāt dicētes ἥλιε παντοκράτωρ κόσμου πνεῦμα κόσμου δύναμις κόσμου φῶς. Solem eſſe omnia † & Orpheus teſtatur his uerſibus: κέκλυθί πόρου κύκλον ὀρανίαις ςροφίγξι περί δρομὸν ἠλίε ἠέλιος ὠν ἀγλαέζένς διόνυσε πατερ πόντοιο πάτερ ἀίης ἠέλιε παγγενέτωρ παντάϊολε χρυσεόφεγγες.

Adad deus max. aſſy.

Adargatis dea

Simulacrū adad

Solis potentia

Inc cū prætextatus feciſſet loquēdi finē omnes ī eum affix's uultibus admiratiōnē ſtupore prodebant. Deinde laudare hic memoriā: ille doctrinā: cuncti religiōnē affirmantes hunc eſ/ſe unum arcanæ deorꝫ naturæ cōſcium: qui ſolus diuina & aſſeq animo & alloqui poſſet ingenio. Inter hæc Euangelus equidem in quit: miror potuiſſe tantorꝫ poteſtatem numinū comprehendi Verum q; mantuanum noſtrum ad ſingula: cum de diuinis ſer/

mo est: testē citatis: gratiosius est q̄ ut iuditio fieri putet. An ego credā q; ille cū diceret: Liber & alma Ceres pro sole & luna nō hoc ī alterius poetæ imitationē posuerit: ita dici audiēs cur tamē diceret ignorās: Nisi forte ut græci oīa sua in īmēsu m tollunt: nos quoq; poetas etiā nostros uolumus philosophari: cū ipse Tullius q nō minus professus ē philophādi studium q̄ loq̄ndi: quotiēs aut de naturæ deoꝝ aut de fato aut de diuinatiōe disputat: gloriā quam oratiōe cōflauit: īcōdita reꝝ relatiōe minuat. Tum Symachus: de Cicerone Euangele: q̄ cōuitiis impenetrabilis est: post uidebimus Nunc q̄a cum Maroe nobis negotium ē respōdeas uolo utrū poe tæ huius opera īstituēdis tātum pueris idonea iudices: an alia illis altiora inesse fatearis. Videris .n. mihi ita adhuc uirgiliāos habere uersus: q̄liter eos pueri magistris prælegētibus canebamns. Immo pueri cum essemus Symache sine iuditio mirabamur: inspicere aūt uitia nec p magistros nec p ætatē licebat quæ tamē nō pudēter quisq̄ negabat: cū ipse cōfessus sit Quis .n. moriens poema suū legauit igni? qd nisi famæ suæ posteritati subtrahēda curauit? nec īmerito erubuit: quippe de se futura iuditia si legētur petitio de precātis filio arma a marito: cui soli nupserat: nec ex eo prolē sus cepisse se nouerat uel si mille alia multum pudēda seu in uerbis modo græcis modo barbaris seu ī ipsa dispositiōe operis deprehē derēt. Cūq; adhuc dicēte omnes exhorruissēt: subtexuit Symma

gloria maronis

chus: Hæc est quidē Euāgele Maronis gloria: ut nullius laudibus crescat: nullius uituperatiōe minuat. Veꝝ ista quæ proscindis: de fēdere quilibet pōt ex plebeia grāmaticoꝝ cohorte ne Seruio nro qui priscos: ut mea fert opinio: præceptores doctrīa præstat: īexcu sandis talibus q̄ratur iniuria. Sed q̄ro utꝝ cū poetica tibi in tāto poeta displicuerit: nerui tñ oratorii: qui in eodē sunt ualidissimi placere uideant. Hæc uerba primum Euāgeli risus excepit. Deinde subiecit: Id Hercule restat deniq; : ut & oratorē Virgilium renun cietis: nec mirum cū ad philosophos ābitus uester paulo āte pro uexerit. Si ī hac opiniōe es Symachus īqt: ut Maro tibi nihil nisi poeticum sēsisse existimet: licet hoc quoq; eidē nomē īuideris au di qd de operis sui multiplici doctrina ipse pronuntiet. Ipsius .n.

Epistola maronis

Marōis epistola q̄ cōpellat Augustum ita īcipit. Ego uero frequē tes a te litteras accipio. Et īfra: De Aenea quidē meo si me hercle iā dignū auribus haberē tuis libēter mitterē. sed tāta īchoata res ē

ut pene uitio mētis tātum opus īgressus mihi uidear: cum præse-
tim (ut scis) alia quoq; studia ad id opus multoq; potiora īperti-
ar. Nec his Virgilii uerbis copia rerū dissōat: quā pleriq; pene om
nes litteratores pedibus illotis prætereunt: tāq; nihil ultra uerborū
explanationē liceat nosse grāmatico. Ita sibi belli isti homines cer-
tos sciētiæ fines & uelut q̄dā pomeria & effata posuerē ultra quæ si
quis egredi audeat: ītrospexisse ī ædē deæ a qua mares absterrentē
existimādus sit. Sed nos quos crassa minerua dedecet: non patia
mur abstrusa esse adyta sacri poematis: sed arcanorū sensum ī ue
stigato auditu doctorū cultu celebrāda præbeamus recluſa penetra
lia. Et ne uidear uelle oīa unus āplecti: spōdeo uiolētissima īuen
ta uel sensa rhetoricæ ī uirgiliāo me opere demōstraturū. Eusebio
autē oratorū eloquētissimo nō præripio de oratoria apud Maronē
arte tractatū: quē & doctrina & docēdi usus melius exequet. Reli
quos omnes: qui adestis īpēse precatus sim: ut quid uestrū quisq;
præcipuum sibi ānotauerit: de Maronis ingenio uelut ex symbo
lo cōferamus. Mirum ī modum alacritatē omnibus qui aderant
hæc uerba pepererunt. Et assurgens quisq; in desideriū alios audi
endi nō uidit & se in idē munus uocādū. Itaq; hortatu mutuo cō
citati in assensum facile ac libenter aīati sunt. Intuentesq; omnes
Prætextatū orabāt: ut iuditium suum primus aperiret: cæteris p
ordinē quē casus sedēdi fecerat secuturis. Et Vectius: Equidē īter
omnia quibus eminet laus Maronis: hoc assiduus lector admiror
qa doctissime ius pontificum tāq; hoc ꝓfessus in multa & uaria
operis sui parte seruauit. Et si tātæ disertationis sermo nō cesserit
promitto fore ut Virgilius noster pōtifex maximus asserat. Post
hūc Flauianus apud poetā nostrum inquit: tantā sciētiā iuris an-
gularis īuenio: ut si aliarū disciplinarū doctrina destitueret: hæc il-
lum uel sola professio sublimaret. Eustachius deinde maxime in
quit prædicarē: q̄nta de graecis cautus & tāq; aliud agens modo
artifici dissimulatiōe modo ꝓfessa imitatione trāstulerit: ni me
maior admiratio de astrologia totaq; philosophia teneret: quam
parcus & sobrius operi suo nusq; reprehēdēdus aspersit. Furius A
binus alterū fouens Prætextati latus: iustaq; eum Cecīna Albinus
ambo uetustatis affectationē ī Virgilio praedicabāt: alter in uer
sibus: alter in uerbis. Auienus nō assumā mihi inquit: ut unam
aliquā de uirgilianis uirtutibus audeam prædicare sed audiendo

Præcipuæ Virgilii laudes

Virgilius pon. max.
Virgilius sū mus augur

quæcunq; dicetis ſi quid uel de his mihi uidebitur :uel iam dudū legēti annotādū uiſum ē opportunius proferā:modo memineri tis a Seruio noſtro exigēdū ut qcqd obſcuꝝ uidebiť q̄ſi litteratoꝝ omniū lōge maximus palā faciat. His dictis & uniuerſo cœtui cō placitis Prætextatus cū ī ſe cōuerſa omniū ora uidiſſet:Philoſophia īquit quod unicū ē munus deoꝝ & diſciplina diſciplinaꝝ: honorāda ē anteloquio. Vnde meminerit Euſtachius primū ſibi locū ad diſſerēdū omni alia profeſſiōe cedēte cōceſſum. Huic tu mihi Flauiane ſuccedes: ut & auditu ueſtro recreer:& aliquāto ſilētio inſtaurē uires loquēdi. Inter hæc ſeruilis moderator obſequii cui cura uel adolēdi penates uel ſtruēdi penū & domeſticoꝝ actum miniſtros tegēdi:admonet dominū familiā pro ſolēnitate annui moris epulatā. Hoc.n. feſto religioſæ domus prius famulos īſtructis tāq̄ ad uſū domini dapibus honorāt:& ita demū patriſfamilias mēſæ apparatus nouatur. Inſinuat ergo præſul famuli cui cœne tēpus & dominos iā uocare: Tū prætextatus reſeruādus ergo eſt Virgilius noſter ad meliorem partē diei:ut mane nouū ī ſpiciendo p ordinē carmini deſtinemus. Nūc hora nos admonet ut honore ueſtro hæc mēſa dignēť. Sed & Euſtachius & poſt hūc Nicomachus meminerint craſtina diſſertatiōe ſeruari ſibi āteloq̄ functionē:& Flauianus ex placita iā uos lege cōuenio:ut ſequēti die penates mei beari ſe tāti cœtus hoſpitio gloriēť. His cum omnes aſſēſi eſſent:cœnā alio aliud de his quæ inter ſe cōtulerāt reminiſcente approbāteq̄ cū magna alacritate animi conceſſerunt.

MACROBII AVRELII THEODOSII VIRI CONSVLARIS ET ILLVSTRIS SATVRNALIORVM LIBER .II

Ic ubi modeſtus edēdi modus ceſſare fecit caſtimoniā ferculo & cōuiualis lætitia minuſculis poculi oriebať: Auienus ait Bene ac ſapienter Maro noſter tumultuoſū ac ſobriū uno eodēq̄ uerſu deſcripſit ſub paucoꝝ uerboꝝ mutatiōe cōuiuiū. Nā ubi ſub apparatu regio pcedēť ſolet luxus ad ſtrepitū poſtq̄ prima īquit quies epulis. At cū heroes caſtigatis dapibus aſſidunt:nō reducit quietē:qa nec præceſſit tumul

tus. Sed Postq̃ exẽpta fames epulis. Nostrũ hoc cõuiuiũ qđ & he roici sæculi pudicitiã: & nostri cõduxit elegantiã: ĩ quo splẽdor so brius & diligẽs parsimonia Agathonis cõuiuio: uel post magnilo quentiã Platonis nõ cõponere tantũ: sed nec præferre dubitaue rim. Nã ipse rex mẽsæ nec ĩ moribus Socrate minor: & in repu. philosopho efficacior. Cæteri qui adestis eminẽtiores estis ad uir tutũ studia: q̃ ut poetis comicis & Alcibiadi: q tãtũ fuit fortis ad crimina: aliisque qbus frequẽs illud cõuiuiũ fuit uos quisq̃ existi met cõparandos: Bona uerba quæso Prætextatus ait circa reuerẽ tiã tantũ socraticæ maiestatis. Nã reliquis qui ĩ illo fuerũt sym posio: hæc lunĩa quis nõ præponẽda cõsẽtiat. Sed quorsum tibi Auiene hoc tẽdit exẽplũ? Quia sub illoꝝ ĩquit supcilio nõ deflu it: qui p saltriã ĩtromitti peteret: ut puella ex ĩdustria supra natu rã mollior canora dulcedĩe & salutationis lubrico exerceret illece bris philosophãtes. Illic hoc fieri tẽtatũ ẽ: ut Agathõis uictoria ce lebraret. Nos honorẽ dei cuius hoc festũ ẽ: nullo admixtu uolup tatis augemus. Neque ego sũ nescius nos nec tristiciã nec nubilũ uultũ ĩ bonis ducere: nec Crassũ illũ quẽ auctore Lucilio Cicero semel ĩ uita risisse scribit: magnopere mirari. Ad hæc cũ Prætexta tus diceret ludicras uoluptates nec suis penatibus assuetas nec an te cœtũ tã serium producẽdas: excepit Symmachus. Quia satur nalibus optĩo dieꝝ: ut ait ueronẽsis poeta: nec uoluptas nobis ut stoicis tanq̃ hostis repudiãda ẽ: nec ut epicureis sũmũ bonũ ĩ uo luptare ponẽdũ: excogitemus alacritatẽ lasciuia carẽtẽ. Et ni fal lor ĩueni: ut iocos uteꝝ ac nobiliũ uiroꝝ edecumatos ex multiui gis libris relatiõe mutua proferamus. Hæc nobis sit lĩata lætitia: & docta cauillatio uicẽ plãipedis & fabulõis ĩpudica & prætexta ta uerba iaciẽtis: at pudorẽ ac modestiã uersus imitatã. Hæc res & cura & studio digna ueteribus uisa est. Etiam primũ aĩaduer to duos quos eloquentissimos antiqua ætas tulit: comicum Plau tum: & oratorem Tullium: eos ambos etiam ad iocorum uenu statem cæteris præstitisse. Plautus quidem ea re clarus fuit: ut post mortem eius comœdiæ quæ incerte ferebantur: plautinæ ta men esse de iocorum copia noscerentur. Cicero autem quantum in ea re ualuerit: quis ignorat? qui uel liberti eius libros: quos is de patroni iocis composuit: quos quidam ipsius putant esse: le gere curauit. Quis item nescit consularem eum scurram ab

inimicis appellari ſolitum? Quod ī oratiōe etiā ſua Vatinius po
ſuit. Atque ego (ni lōgum eſſet) referrē in quibus cauſis quom no
cētiſſimos reos tueret: uictoriā iocis adeptus ſit: ut ecce pro Lucio
Flacco quē repetundaꝝ reum ioci opportunitate de manifeſtiſſi
mis criminibus exemit. Is iocus ī oratiōe non extat: mihi ex libro
Fuſii Viuaculi notus ē: & īter alia eius dicteria celebrat. Sed ī hoc
uerbo nō caſu īcidi: uolēs feci. Iocus enī hoc genus ueteres noſtri
Dicteria dicteria dicebāt. Teſtis idē Cicero: qui ī libro epiſtolaꝝ ad Corne
liū Nepotē ſecūdo ſic ait: Itaque noſtri cum oīa quæ dixiſſemus
dicta eſſēt: quæ facete & breuiter & acute locuti eſſemus: ea ꝓprio
nomine appellari dicteria uoluerunt. Hæc Cicero. Nouius uero
Pomponiuſque iocos nō raro dicteria nominant. Marcus etiam
Cato ille cēſorius argute iocari ſolitus ē. Horū nos ab īuidia mu
niret auctoritas: etiā ſi noſtris cauillaremur. At cū a ueteribus di
cta referamus: ipſa utique auctoꝝ dignitate defendimur. Si ergo
ꝓbatis īuentum: agite quod cuiq; de dictis talibus ī mentē ueni
et: uiciſſim memoriā noſtrā excitādo referamus. Placuit uniuer
ſis læticiæ excogitata ſobrietas: & ideo ut Prætextatus īcipiēdo au
ctoritatē de exēplo præberet: hortati ſunt.

Dicta faceti- Vum ille: Dictum uolo hoſtis referre ſed uicti: & cuius me
ſime a pluri moria īſtaurat romanoꝝ triumphos. Hānibal carthaginē
bus ſis apud regē Antiochū profugus facetiſſime cauillatus ē. Ea ca
Hānibalis uillatiō huiuſcemodi fuit. Oſtēdebat Antiochus ī cāpo copias in
Cauillatio gētes: quas bellū populo romano facturas cōparauerat: cōuerte
batq; exercitū īſignibus argēteis & aureis florentē. Inducebat eti
am currus cum falcibus & elephātos cum turribus equitatūque
frænis & ephippiis mobilibus ac phaleris præfulgentem. Atq; ibi
rex cōtēplatione tāti & tam ornati exercitus gloriabūdus Hānība
lē aſpicit. Et putas ne īquit ſatis eſſe romanis hæc omnia? Tunc
pœnus eludens ignauiā ībelliamq; militū eius precioſe armatoꝝ.
Plane īquit ſatis eſſe credo romanis hæc: & ſi auariſſimi ſūt. Ni
hil prorſus neque tam lepide neq; tam acerbe dici pōt. Rex de nu
mero exercitus ſui: ac de exiſtimanda æquiparatiōe q̄ſiuerat. Re
Proteruia ſpōdit Hānibal de præda. Flauianus ſubiecit: Sacrificium apud
Sacrificium ueteres fuit: qđ uocabat pteruia. In eo mos erat: ut ſiquid ex epu
lis ſuperfuiſſet: igne conſumeretur. Hic Catonis iocus eſt. Nāq;
Albidiū quēdā: q ſua bona comediſſet: & nouiſſime domū quæ

ei reliqua erat incēdio perdidisset: proteruiā feciſſe dicebat: quod comeſſe non potuerit: id combuſſiſſe.

Ymmachus deinde: Mater. M. Bruti Seruilia cū precioſū ære paruo fundū abſtuliſſet a Cæſare ſubiiciēte haſte bona ciuiū: nō effugit dictū tale Ciceronis. Equidē quo melius emptū ſciatis: cōparauit Seruilia hūc fundum tertia deducta. Filia autē Seruiliæ erat Iunia Tertia. Eadēq; C. Caſſii uxor laſciuiēte dicta tore tam ī matrē q̄ in puellā. Tunc luxuriā ſenis adulteri ciuitas ſubīde rumoribus iociſque carpebat: ut mala nō tātū ſeria forēt. Cicerōis dictū ī Seruiliam

Oſt hunc Cecīna Albīus: Plācus ī iudicio forte amici cum moleſtum teſtē deſtruere uellet: īrerrogauit (qa ſutorē ſciebat) quo artificio ſe tueret. Ille urbane reſpōdit: Gallā ſubigo. Sutorium hoc habet īſtrumētum: quod nō īfacete ī adulterii expro brationē ābiguitate uertit. Nā Plācus ī Meuia Galla nupta male audiebat. Secutus ē Furius Albinum. Poſt mutineſē fugā quæ rētibus qd ageret Antonius: reſpōdiſſe familiaris eius ferebatur. Quod canis ī ægypto: bibit & fugit. quoniā ī illis regionibus conſtat canes raptu crocodilorū exterritos currere & bibere. Galla inſtrumētum ſutorium In Plācū facta reſponſio In Antoniū

Vſtachius deinde: Publius Mutium imprimis maliuolum cum uidiſſet ſolito triſtiorē: aut Mutio īquit neſcio qd in cōmodi acceſſit: aut neſcio cui aliqd boni. Inde Auienus Fauſtus Syllæ filius cum ſoror eius eodē tēpore duos mœchos haberet: Fuluium Fullōis filium & Pōpeium cognomine Maculā: miror inquit ſororē meā habere maculā cum Fullonem habeat. In Mutium īuidum Auienus fauſtus ī ſoro rē mœcham

Ic Euāgelus: Apud Lucium Mallium: qui optimus pictor romæ habebat: Seruilius Geminius forte cœnabat. Cūq; filios eius deformes uidiſſet: nō ſimiliter īquit Malli fingis & pīgis. Et Mallius: In tenebris. n. fingo īquit: luce pīgo. Euſebius de īde: Demoſthenes īquit excitatus ad laudis famam: cuius formā tunc græcia mirabat acceſſit: ut & ipſe famoſo amore potiretur. Qui ubi dimidium talētum unius precium noctis audiuit diſceſſit hoc dicto ὄνκ ἀγαθοράζω τοσοῦτον μετανοῆσαι. Inter hæc cum Seruius ordine ſe uocante per uerecundiam ſileret: omnes nos inquit Euangelus impudentes grammatice pronuncias: ſi tacere talia uis uideri tuitione pudoris. Vnde neq; tuum nec Diſarii aut Hori ſupcilium liberum erit a ſupbiæ nota: ni Prætextatū & nos uelitis imitari. Tunc Seruius: Poſtq̄ uagis ſilentiū erube- Mallii pictoris facetа reſponſio

Demoſthenis dictum

scendū uidit: ad libertatem se similis relationis animauit. M. inquit Votacilius pitholaus: cum. C. Seruilius uno tamē die cōsul fuisset: dixit. Ante flamines: nunc consules diales fiunt. Nec Dissarius ultra exprobrationem taciturnitatis expectans ait.

Platonis Distichon

Est hunc Horus quoq; affero ad uos inqt Διστοιχον Platonis: quo ille adolescens luserit: cum tragœdiis quoque eā ætate præluderet: τὴν ψυχὴν ἀγαιῶνα φιλῶν ἐπὶ χείλεσιν εἶχον ἦλθε ἠτὰ ἡμῶν ὡς διαβησομενη. Orta ex his lætitia & omnibus in censorium risum remissis: ac retractātibus quæ a singulis antiquæ festiuitatis sapore prolata sunt. Symmachus ait: Hos Platonis uersiculos: quorū magis uetustatem an breuitatē mireris incertum est: legisse me memini in latinum tanto latius uersos: quanto solet nostra q̄ græcor̄ lingua breuior & angustior existimari. Et (ut opinor) hæc uerba sunt.

Dum semiulco sauio meum puellum sauior:
Dulcemque florem spiritus duco: ex aperto tramite
Anima ægra & saucia cucurrit ad labia mihi:
Rictumque in oris peruium & labia pueri mollia rimata
Itiner transitus: ut transiret nititur.
Tum si moræ quid fuisset plusculæ:
In cœtu osculi amoris igne percita transissēt:
Et me linqueret: & mira prorsus res fieret:
Vt ad me fierē mortuus: ad puer̄ intus uiuerē.

Damasippus Lentulus genere Ciceroīs

Sed miror oēs uos ioca tacuisse Ciceronis: ī quibus facūdissimus: ut ī oībus fuit Et si uidetur: ut ædituus responsa numinis sui prædicat: ita ego quæ memoria suggesserit: refero dicta Ciceronis. Tum omnibus ad audiēdum erectis: ille sic incipit. M. Cicero: cum apud Damasippum cœnaret: & ille mediocri uino posito diceret: Bibite faleruum hoc: annor̄ quadraginta ē: Bene īquit ætatē fert. Idē cū Lētulum generū suum exiguæ staturæ hominē lōgo gladio accīctū uidisset: qs īquit gener̄ meus ad gladiū alligauit? Nec Quinto Ciceroni fratri circa similē mordacitatē peperit. Nā cum ī ea prouincia quā ille rexerat: uidisset clypeatā imaginē eius ingentibus liniamētis usque ad pectus ex more pictā (erat autē Quītus ipse staturæ paruæ) ait: Frater meus dimidius maior est q̄ totus. In cō sulatu Vatinii: quē paucis diebus gessit: notabilis Ciceroīs urba-

Quītus frater Cicer.

100

nitas circunferebat. Magnū ostentū inquit anno Vatinii factū est: q illo cōsule nec bruma nec uer nec æstus nec auctūnus fuit. Quærenti deīde Vatinio: q grauatus esset domū ad se īfirmatū uenire respōdit: Volui ī cōsulatu tuo uenire. sed nox me cōprehē dit. Vlcisci autē se Cicero uidebat: ut qui respōdisse sibi Vatiniū meminerat: cum humeris se reipu. de exilio reportatum gloriare tur: Vnde ergo tibi uarices? In Vatinii parui tpis Cons.

Aninius quoque Reuilus qui uno die (ut Seruius rettulit) cōsul fuit: rostra cū ascendisset pariter honorē iniit cōsula tus: & eierauit: quod Cicero gaudēs omni occasione urbanitatis ī crepuit: λογοθεώρητος ē Caninius cōsul. Deinde: Hoc consecu tus ē Reuilus: ut quæreret quibus cōsulibus consul fuerit Dicere præterea nō destitit: Vigilantē habemus consulē Caniniū: qui in consulatu suo somnum non uidit. In Caniniū Cōsulē

Ompeius Ciceronis facetiarū īpatiēs fuit. Cuius hæc de eo dicta ferebātur. Ego uero quē fugiā habeo: quē sequar nō habeo. Sed & cū ad Pōpeium ueniſſet: dicētibus sero eū ueniſſe: respōdit: Minime sero ueni: nā nihil hic paratū uideo. Deīde īter rogāti Pompeio ubi gener eius Dolobella esset: respondit: cū so cero tuo. Et cū donasset Pōpeius transfugam ciuitate romana: o hominē bellum īquit: gallis ciuitatē promittit alienā: qui nobis nostram non potest reddere. Propter quæ merito uidebat dixisse Pompeius: Cupio ad hostes Cicero trāseat: ut nos timeat. Dolobella gener Cicero nis

N Cæsarē quoque mordacitas Ciceronis dentes suos strin xit. Nā primū post uictoriā Cæsaris īterrogatus: cur in ele ctione ptis errasset: respōdit: Præcinctura me decepit. Iocatus in Cæsarē: qui ita toga præcingebat: ut trahendo liciniā uelut mol lis incederet: adeo ut Sylla tanq̄ puidus dixerit Pōpeio: Caue ti bi illum puerum male præcinctum.

Einde cum laberius in fine ludorum ānulo aureo honora tus a Cæsare e uestigio in quattuordecim gradibus ad expe ctandum transit uiolato ordine: & cum detractus est eques roma nus: & cum minus remissus ait Cicero prætereūti Laberio & sedi le quærenti: Recepissem te: nisi anguste sederem: simul & illum respuens: & in nouum senatum iocatur: cuius numerum Cæ sar supra fas auxerat. Nec impune: respondit enim Laberi us. Mirum si anguste sedes: qui soles duabus sellis sedere: Cæsar male præcinctus In Laberiū In Ciceronē

exprobrata leuitate Ciceroïs: quia imeriro optimus ciuis male audiebat. Idem Cicero alias facilitatē Cæsaris i eligēdo senatum irrisit palam: Nā cum ab hospite suo Publio Mallio rogaret: ut decurionatū priuigno eius expediret: assistente frequētia dixit: Romæ si ius habebit Pompeius: difficile est. Nec intra hæc mordacitas stetit: quippe ab Androne quodā laodiceno salutatus: cū causam aduētus requisiuisset: compertisque (nam ille se legatum de libertate patriæ ad Cæsarem uenisse respondit) ita expressit publicam seruitutē: ἐὰν ἐπιτύχῃς καὶ περὶ ἡμᾶς πρέσβασον.

Igebat i eo excedēs iocis & seria mordacitas: ut hoc é ex epistola ad. C. Cassiū dictatoris uiolatorē. Vellem idibus martiis me ad cœnā inuitasses: profecto reliquiæ nihil fuissent: nunc me reliquiæ nostræ exercēt. Idem Cicero de Pisone genero &. M. Lepido lepidissime cauillatus ē. Dicēte adhuc Symmacho: &(ut uidebatur) plura dicturo itercedēs Auienus: ut fieri sermōibus cō uiualibus solet: Nec Augustus inquit Cæsar i huiusmodi dicacitate quoq; minor: & fortasse nec Tullio. Et si uolentibus uobis erit: aliqua eius quæ memoria suggesserit: relaturus sum. Et Horus: Permitte Auiene Symmachus explicet de his: quos iam nominauerat dicta Ciceronis: & opportunius quæ de Augusto ius referre succedent.

Piso Ciceronis genet

Eticente Auieno Symmachus Cicero inq̄: cum piso genet eius mollius incederet: filia autem concitatius: ait filiæ: ambula tanq̄ uir. Et cum. M. Lepidus in senatu dixisset patribus cō scriptis: Tullius ait. Ego non tanti fecissem ὁμοιόπτωτον. Sed perge Auiene ne ultra te dicturiētem retardem. Et ille: Augustus inquam Cæsar affectauit iocos saluo tamen maiestatis pudorisque respectu: nec ut caderet in scurram. Aiacem tragœdiam scripserat: eandemque ꝙ sibi displicuisset: deleuerat. Postea Lucius grauis tragœdiarum scriptor interrogabat eum: quid ageret Aiax suus. Et ille in spongiam inquit incubuit.

augustus delectatus iocis

Aiax tragœdia

Dem Augustus: cum ei quidam libellum trepidus offerret & modo proferret manum: modo traheret: Putas inquit te assem elephanto dare. Idem cum ab eo Pacubius Taurus congiarium peteret: diceretque iam hoc homines uulgo loqui: non paruam ab illo sibi pecuniam datam: sed tu inquit noli credere. Alium præfectura equitum summotum & in-

ſuper ſalariũ poſtulantẽ: dicentẽq; nõ lucri cauſa dari hoc mihi rogo: ſed ut iudicio tuo munus uidear ĩpetraſſe: & ita officiũ deposuiſſe. Hoc dicto repcuſſit: Tu te accepiſſe apud omnes affirma: & ego dediſſe me non negabo. Vrbanitas eiuſdẽ ĩnotuit circa Herennium deditum uitiis iuuenẽ: quem cum caſtris excedere iuſſiſſet: & ille ſupplex hac deprecatione uteretur: quo modo ad patrias ſedes reuertar? quid patri meo dicã? reſpõdit: dic me tibi diſplicuiſſe. Saxo ĩ expeditiõe percuſſum ac notabili cicatrice in fronte deformem nimiũ tamẽ ſua opa iactantẽ ſic leuiter caſtigauit. At tu cũ fugies inquit nunq̃ poſt te reſpexeris. Galbæ cuius informe gibbo erat corpus: agenti apud ſe cauſam & frequenter dicenti corrige in me ſiquid reprehendis. reſpõdit: Ego te monere poſſũ: corrigere non poſſũ. Cũ multi Seuero Caſſio accuſãte abſoluerent: & architectus fori Auguſti expectationẽ operis diu traheret: ita iocatus eſt: Vellem Caſſius & meũ forũ accuſaſſet.

Vrbanitas ĩ Herẽnium

In galbã gibbum

ĩ ſeuerũ caſſium

Ectius cum monumentũ patris exaraſſet: ait Auguſtus: Hoc eſt uere monumẽtũ pris colere. Cũ audiſſet ĩter pueros: quos in ſyria Herodes rex iudeoꝝ intra bimatũ iuſſit interfici: filiũ quoq; eius occiſũ: ait: Melius eſt Herodis porcũ eſſe q̃ filiũ. Idem Auguſtus quia Mœcenatem ſuũ nouerat eſſe ſtilo remiſſo molli & diſſoluto: talẽ ſe ĩ epiſtolis quas ad eum ſcribebat ſæpius exhibebat. & cõtra caſtigationẽ loquẽdi quã alias ille ſcribẽdo ſeruabat ĩ epiſtola ad Mœcenatẽ familiari plura ĩ iocos effuſa ſubtexuit. Vale mel gentiũ mecuelle ebur ex etruria laſar arrentiũ adamas ſupernas thyberinũ margaritũ cilneorũ ſmaragde iaſpi figuloꝝ berille ꝓſenne carbũculũ habeas ĩνὰ συντέμω πάντα μαλαγμα mœcharꝝ Exceptus é a quodã cœna ſatis parca: & quaſi quotidiana. Nam pene nulli ſe iuitãti negabat. Poſt epulũ igitur iops ac ſine ullo apparatu diſcedẽs: Vale dicẽti hoc tantũ inſuſurrauit: Non putabã me tibi tam familiarem. Cũ de tyriæ purpuræ: quam emi iuſſerat: obſcuritate quereret dicente uenditore: Erige altius & ſuſcipe: His uſus é ſalibus: Quid ergo ut me populus romanus dicat bene cultũ: in ſolario ãbulaturus ſum? Nomenculatori ſuo de cuius obliuiõe querebat dicẽti: nũquid ad forum mandas? Accipe inquit cõmẽdaticias: qa illic neminem noſti. Vatinio in prima ſua ætate eleganter inſultauit.

In herodẽ q filiũ ſuũ cũ aliis ĩnocẽtibus interfici iuſſit

In Mœcenatem

In illũ q̃ dederat parcã cœnam

In Nomẽculatorẽ ſuũ

In Vatiniũ

Confusus ille podagra uolebat tamen uideri discussisse uitium. & mille passus ambulare se gloriabatur. Cui Cæsar: Non miror inquit: dies aliquanto sunt longiores.

Elata ad se magnitudine æris alieni: quā quidā eques romanus dū uixit excedentē ducēties cælauerat: culcitrā emi cubiculārē ī eius auctione sibi iussit. Et præceptū mirātibus hāc rationē reddidit: Habenda est ad somnū culcitra: in qua ille cū tātum deberet dormire potuit. Non ē intermittēdus sermo eius quē Catonis honori dedit. Venit forte in domū: ī qua Cato habitauerat. Dein. Strabone in adulationē Cæsaris male existimāte de Catonis peruicacia ait: Quisquis præsentem statum ciuitatis cōmutari nō uolet: & ciuis & uir bonus est. Satis serio & Catonem laudauit: & sibi ne quis affectaret res nouas cōsuluit. Soleo ī Augusto magis mirari. quos pertulit iocos q̄ ipse quos protulit: quia maior est patientiæ q̄ facūdiæ laus: maxime cū æquanimiter aliqua etiā iocis mordaciora pertulerit. Cuiusdā prouincialis iocus asper īnotuit. Intrauerat romā similliimus Cæsari: & in se omnium ora cōuerterat. Augustus perduci hominē ad se iussit: uisumque hoc modo interrogauit. Dic mihi adolescēs: fuit aliquado mater tua romæ? Negauit ille: nec cōtentus adiecit: sed pater meus sæpe. Temporibus triumuiralibus Pollio cum se sceminos in eum Augustus scripsisset ait: At ego taceo. Non est enim facile in eū scribere: q potest proscribere. Curtius eques romanus delitiis diffluens: cum macrū turdū sumpsisset in conuiuio Cæsaris: īterrogauit an mittere liceret. Responderat princeps quidni liceat? Ille statim per fenestrā misit. Aes alienū Augustus cuiusdam senatoris cari sibi nō rogatus exoluerat numerato quadragies. At ille pro gratiarū actione hoc solū ei scripsit: Mihi nihil. Solebat Licinius libertus eius īchoāti opa patrono magnas pecunias conferre. Quem morē secutus centū promisit per libellū: in quo uirgulæ supducte pars ultra pecuniæ defectionē ptēdebat uacante infra loco. Cæsar occasione usus propriori alterū centies sua manu iunxit spatio diligenter expleto & affectata litterae similitudine: geminatamque accepit summam dissimulante liberto. Qui postea cœpto alio opere leniter factum suum Cae sari obiecit libello tali dato: Confero tibi domine ad noui operis impensam quod uidebitur. Mira etiam

Ioci ī Augustum

Quidā simillis Cæsari

Pollio ī Augusti.

Curtius eqs

Patiẽtia Cẽ/ſoris augu/ſti

cẽſoris Auguſti & laudata patiẽtia. Corripebat eques romanus a prĩcipe tanq̃ minuiſſet facultates ſuas. At ille ſe multiplicaſſe coram probauit. Mox eidẽ obiecit. ꝙ ad cõtrahẽdũ matrimoniũ legibus nõ paruiſſet. Ille uxorẽ ſibi & tres liberos eſſe dixit. Tũc adiecit: Poſt hac Cæſar cũ de honeſtis hoĩbus inquiris: honeſtis mandato. Etiã militis nõ libertatẽ tãtum. ſed & temeritatẽ tulit. In q̃dam uilla ĩquietas noctes agebat rũpente ſõnum eius crebro noctuæ cãtu. Prædẽdam curauit noctuã. Miles aucupii peritus: & ſpe ingẽtis premii ptulit. Laudato ĩperator mille nũmos dari iuſſit. Ille auſus ẽ dicere. Malo uiuat: auẽque dimiſit. Quis non miratus ẽ nõ offenſo Cæſare abiiſſe militẽ cõtumacem. Veteranus cum die ſibi dicto periclitaretur: acceſſit in publico ad Cæſarẽ: rogauitq; ut ſibi adeſſet. Ille aduocatũ quem ex comitatu ſuo elegerat ſine mora dedit: cõmẽdauitq; ei litigatorem. Exclamauit ingenti uoce Veteranus: At non ego Cæſar periclitante te attiaco bello uicarium quæſiui: ſed pro te ipſe pugnauit: detexitq; ĩpreſſas cicatrices: Erubuit Cæſar: uenitq; in aduocationem: ut qui ueretur non ſuperbus tantum: ſed etiam ingratus uideri. Delectatus inter cœnam erat ſymphoniacis Turonii Flacci mangonis atq; eos frumento donauerat: cum in alia acroamata fuiſſet liberalis nũmis. Eoſdem quæ poſtea Turonius æquæ ĩrer cœnã quærenti Cæſari ſic excuſauit: ad molas ſunt. Sublimis attiaca uictoria reuertebatur: occurrit ei inter gratulantes coruum tenẽs: quẽ inſtituerat hoc dicere. Aue Cæſar uictor imperator. Miratus Cæſar officioſam auem. xx. milibus nũmum emit. Socius opificis ad quẽ nihil ex illa liberalitate peruenerat: affirmauit Cæſari habere illum & alium corum: quẽ ut afferre cogeretur rogauit. Allatus uerba quæ didicerat expreſſit. Aue uictor ĩperator Antoni nihil exaſperatus ſatis duxit iubere illũ diuidere donatiũ cum cõtubernali. Salutatus ſimiliter a pſytaco emi iuſſit eum. Idem miratus in pica: hanc quoq; redemit. Exemplum ſutorem pauperem ſollicitauit: ut coruũ inſtitueret ad parem ſalutationem: qui ĩpẽdio exhaſtus ſæpe ad auem non reſpondẽtem dicere ſolebat opera & ĩpenſa perit. Aliquando tamẽ coruus cœpit dicere dictatã ſalutationẽ. Hac audita dũ tranſit Auguſtus reſpõdit. Satis domi ſalutatos; taliũ habeo. Superfuit coruo memoria: ut & illa q̃ bus dominũ quærẽtẽ ſolebat audire ſubtexeret: opera & ĩpenſa

Cæſar Aug. aduocatus Veterano

Coruum ſalutãs auguſtum

periit. Ad quod Cæsar risit. Emique auem iussit: quāti nullā adhuc emerat. Solebat descendenti a palatio Cæsari honorificū ali quod epigrāma porrigere græculus. Id cum frustra sæpe feciſſet: rursusq; eum id faturum uidisset augustus: breue græcum mānu sua in charta exarauit epigrāma: pergenti deinde ad se obuiā misit. Ille legendo laudare mirari tam uoce q̄ uultu. Cūq; accessisset ad sellam demissa in fundam pauperem manu paucos denarios ptulit: quos principi daret adiectu. hic sermo μὴ κατὰ τὴν τύχην σὴν σέβασε εἰ πλέον ἐλέλουν Nō secundum fortunam tuam Auguste: si plus haberem plus darem: Secuto omnium risu dispensatorem Cæsar uocauit: & sestertia centum milia græculo numerari iussit.

Liberalitas Aug. ī grecu lum

De Moribus fœminarum. Cap.

Iulia filia aug^

Vltis aliqua & filiæ eius Iuliæ dicta referamus? Sed si garrulus nō putabor: uolo de moribus fœminæ pauca præmittere ut quisq; uestrum habeat seria & discenda quæ proferat. Hortātibusq; omnibus ut cœpto ſiſteret: ita de Julia orsus ē. Annū agebat tricesimum & octauum tempus ætatis (si mens sana sup esset) uergentis in senīū: sed īdulgentia tam fortunæ q̄ patris abutebat^: cū alioquī litterar^ amor multaq; eruditio quod īilla domo facile erat: præterea mitis humanitas: minimeque sæuus animus īgentem fœminæ gratiam conciliarent mirantibus qui uitia noscebant tantam pariter diuersitatē. Non semel præceperat pater: temperato tamen īter īdulgentiam grauitatemque sermone moderaretur profusos cultus pspicuosq; comitatus. Idē cum ad nepotum turbam similitudinēq; respexerat: qua repræsentabat^ Agrippa: dubitare de pudicitia filiæ erubescebat. Inde blādiebatur sibi Augustus lætum in filia animum usq; ad speciē procacitatis: sed reatu liberum & talem fuisse apud maiores Claudiam credere audebat. Itaq; īter amicos dixit duas habere se filias delicatas: quas necesse haberet ferre rempublicam. Et Iulia uenerata dominum licentiore uestitu & oculos offēderat patris tacentis Mutauit cultu sui postera die morē: & lætum patrem affectata seueritate complexa est: At ille qui pridie dolorem suum conti-

Iuliæ ornatus

nuerat:gaudium continere nō potuit.Et quātum hic ait in filia
augusti probabilior ē cultus?Nō defuit patrocinio ſuo Iulia his
uerbis.Hodiæ.n.me patris oculis ornaui:heri uiri. Notū & illd
Cōuertebant in ſe populū in ſpectaculo gladiatorū Liuia & iulia
comitatus diſſimilitudine Quippe cingentibus Liuiā grauibus ui
ris:hæc iuuētutis & quidē luxurioſo grege circūſidebatur.Admo
nuit pater ſcripto. Videre quātum iter duas principes fœminas
ītereſſet:Elegater illa reſcripſit.Et hi mecū ſenes fiēt. Eadē iulia
mature hīe cœperat canos:quos legere ſecreto ſolebat.Subitus ī
teruētus pīis aliquādo oppreſſit ornatrices.Diſſimulauit augu
ſtus deprehēſis ſuper ueſtē eaȝ canis:& aliis ſermōibus tēpore
extracto īduxit ætatis mētionē.Interrogauitque filiā utrū poſt
aliquot ānos cana eſſe mallet:an calua.Et cū reſpōderet:Ego pa
ter cana eſſe malo ſic illi mēdaciū obiecit.Quid ergo iſte te caluā
tam cito faciunt.Itē cū grauē amicū audiſſet iulia ſuādētem me
lius facturā:ſi ſe cōpoſuiſſet ad exempla paternæ frugalitatis ait
Ille obliuiſcitur Cæſarē ſe eſſe ego memini me Cæſaris filiā. Cū
q; cōſcii flagitiorū mirarent quo modo ſimiles Agrippæ filios ꝑ
crearet:quæ tā uulgo poteſtatē corporis ſui faceret ait:Nūq̄ enī
niſi naui plena tollo uectorē.Simile dictum Populiæ.M.filiæ q̄
mirāti cuidā:quid eſſet:quapropter aliæ beſtiæ nūq̄ marē deſide
rarēt:niſi cū prægnātes uellēt:fieri:reſpondit:beſtiæ enī ſūt :ſed
ut a fœminis ad uiros & a laſciuis iocis ad honeſtos reuertar :ce
cilius iuriſcōſultus urbanitatis miræ libertatiſq; habebat: præci
pue tamē is iocus eius īnotuit.Lapidatus a populo Vatinius:cū
gladiatoriū munus ederet:optinuerat ut ædiles ediceret: ne qs
in arenam niſi pomum miſiſſe uellet.Forte his diebus Caſelius
conſultus a quodam an nux pinea pomū eſſet:reſpondit : ſi in
Vatinium miſſurus es pomum eſt:

Iuliæ reſpō
ſio ad prem
Liuia filia
Aug.

Populiæ reſ
ponſio

Arcatori deinde quēadmodū cū ſocio nauē diuideret īterro
ganti reſpōdiſſe tradit.Nauē ſi diuidis nec tu nec ſocios ha
bebitis.In Galbā eloquētia clarū:ſed quē habitus(ut ſupra dixi)
corporis deſtruebat.M.Lœlii uox circūferebat: ingeniū Galbæ
male habitat.In eūdē Galbā Orbilius grāmaticus Accerbius irri
ſit:Prodierat Orbilius ī reū teſtis:quē Galba ul cōfunderet diſſi
mulata eius profeſſione interrogauit.Quid artiū facis?reſpōdit
In ſole gibbos fricare ſoleo.

M.Lelius in
Galbam

Orbilius grā
maticus in
eundem

Laberius

Vcius Cecilius cũ. C. Cæſar aliis q ſecũ pila luſitabãt cẽtena ſeſtertia illi uni quĩquagĩta dari uidiſſet: qd ego ĩquit una manu ludo & nõ duabus. ut plus habere poſſim? Cũ iratus eſſe Publius Clodius decimo Valerio diceret: q; ei nũmũ petẽti non dediſſet. Quid amplius ĩquit mihi facturus es: niſi ut durachiũ eã & redeã: ludẽs ad Ciceronis exiliũ. Sed qa & paulo ante Aure lius Symmachus: & ego nũc Laberii fecimus mẽtionẽ: ſi aliq hu ius atq; Publii dicta referemus: imitari uidebimur: & adhibendi cõuiuio mĩmos uitaſſe laſciuiã: & tñ celebritatẽ quã cũ adſũt illi excitare pollicent. Laberiũ aſperæ libertatis eqtẽ romanũ Cæſar quingẽtis milibus ſuitauit: ut prodiret ĩ ſcænã: & ipſe ageret mĩ mos: quos ſcriptitabat. Sed poteſtas nõ ſolũ ſi ĩuite t: ſed etiã ſi ſupplicet cogit: Vnde ſe & Laberius a Cæſa re coactũ in prologo teſtatur his uerſibus

Neceſſitas: cuius curſus tranſuerſi impetum
Voluerunt multi effugere: pauci potuerunt:
Quo me detruſit pene extremis ſenſibus.
Quem nulla ambitio: nulla unq̃ largitio:
Nullus timor: uis nulla: nulla auctoritas
Mouere potuit in iuuenta de ſtatu:
Ecce in ſenecta: ut facile labefecit loco
Viri excellentis mente clæmente edita
Submiſſa placide blãdiloquẽs oratio
Etenim ipſi dii negare cui nil potuerunt:
Hominem me negare quis poſſet pati?
Ergo bis tricenis annis actis ſine nota
Eques romanus lare egreſſus meo domum
Reuertar mimus: nimirum hoc die
Vno plus uixi mihi q̃ uiuendum fuit
Fortuna immoderata in bono æque atq; in malo
Si tibi erat libitum litterarum laudibus
Floris cacumen noſtræ famæ frangere
Cur cum uigebam membris præuiridantibus
Satiſfacere populo & tali cum poteram uiro
Non flexibilem me concuruaſti: ut carperes?
Nunc me deiicis: quo quid ad ſcænam affero?
Decorem formæ: an dignitatem corporis?

Animi uirtutem an uocis iocundæ ſonum?
Vt hedera ſerpens uires arboreas necat.
Ita me uetuſtas amplexu annorum necat
Sepulcris ſimilis: nihil niſi nomen retineo.
In ipſa quoque actiõe ſubinde ſe qua poterat ulciſcebat' iducto habitu ſyri: q uelut flagris cæſus præripiẽtiq; ſe ſimilis exclamabat. Porro quirites libertatẽ pdidimus. Et paulo poſt adiecit: neceſſe ẽ multos tĩeat: quẽ multi timẽt. Quo dicto uniuerſitas populi ad ſolũ Cæſarẽ oculos & ora conuertit notãtes eius ĩpotẽtiã hac dicacitate lapidatã. Ob hæc in Publiũ uertit fauorẽ. Is Publius natiõe ſyrus: cũ puer ad patronũ dñi eſſet adductus, pmeruit eũ nõ minus ſalibus & ĩgenio q̃ forma. Nã forte cũ ille ſeruũ ſuum hydropicũ iacẽtẽ in area uidiſſet: quæſiſſetq; : ĩcrepuiſſetq; quid in ſole faceret: reſpõdit: aquã calefacit. Ioculari deinde ſup cœnam exorta quæſtiõe: quodnã eſſet moleſtũ ocium: aliud alio opinãte ille podagrici pedes dixit. Ob hæc & alia manumiſſus & maiore cura eruditus cũ mimos cõponeret: ingẽtiq; aſſẽſu in italiæ oppidis agere cœpiſſe, productus romæ p Cæſaris ludos oẽs q tunc ſcripta & operas ſuas in ſcænam locauerãt: prouocauit: ut ſinguli ſecũ poſita ĩuicem materia pro tẽpore cõtenderent. Nec ullo recuſante ſuperauit oẽs: inquis & Laberiũ. Vndẽ Cæſar arridens hoc mõ pronũciauit: Fauẽte tibi me uictus ex Laberio ſyro. Statiq; Publio palmã & Laberio annulũ aureũ cũquingentis ſeſtertiis dedit. Tũc Publius ad Laberiũ recedẽtẽs: ait Qui cũ cõtẽ diſti ſcriptor: hunc ſpectator ſubleua. Sed & Laberius ſequenti ſtatĩ cõmiſſione mimo nouo ĩteriecit hos uerſus.

Publius Syrus

Non poſſunt primi eſſe omnes omni in tempore.
Summum ad gradum cũ clarĩtatis ueneris: cõſiſtes
Aegre: nec citius q̃ deſcendas: decidas.
Cecidi ego: cadet qui ſequitur: laus eſt publica

Publii aũt ſẽtẽtiæ ferũtur lepidæ: & ad cõmunẽ uſum accõmodatiſſimæ. Ex qbus has fere memini ſingulis uerſibus circũſcriptis.

Beneficium dando accepit qui digno dedit.
Feras non culpes quod mutari non poteſt.
Cui plus licet: q̃ par eſt: plus uult q̃ licet.
Comes facundus in uia pro uehiculo eſt.
Frugalitas miſeria eſt rumoris boni.

Sẽtẽtiæ Publii lepidæ

Hæredis fletus sub persona risus est.
Furor fit læsa sæpius patientia.
Improbe neptunū accusat: qui iterum naufragium facit.
Nimium altercando ueritas amittitur.
Pars beneficii est: quod petitur si cito neges.
Ita amicum habeas: posse ut fieri hunc inimicum putes.
Veterem ferendo iniuriam inuitas nouam.
Nunq̄ periculum sine periculo uincitur.

Pylades histrio
Hyla eius discipulus

Sed quia semel ingressus sum scænam loquendo: non Pylades histrio nobis omittendus est: qui clarus in opere suo fuit tēporibus Augusti & Hylam discipulum usq; ad ætatis contentionem eruditione prouexit. Populus deinde inter utriusq; suffragia diuisus est. Et cum canticum quoddam saltaret Hylas: cuius clausula erat τὸν μέγαν ἀγαμέμνονα sublimen ingentemq; Hylas uelut metiebatur. Non tulit Pylades: & exclamauit e cauea σὺμ ακρον ὀυμεταωοιεις. Tunc eum populus cœgit idem saltare cāticum. Cumq; ad locum uenisset quem reprehenderat: expressit cogitantem: nihil magis ratus magno duci conuenire: q̄ pro omnibus cogitare. Saltabat Hylas Oedipodem & Pylades hac uoce securitatem saltātis castigauit συβλέπεις. Cū in Herculē furētē prodisset: & nōnullis incessū histrioni cōueniētem nō seruare uideret: depositā psona ridētes increpuit μωρὸι μαινομενον ὀρχοῦνται. Hac fabula & sagittas iniecit in populum Eādē psonā cū iussu Augusti in triclinio ageret: & intendit arcum & spicula immisit. Nec indignatus est Cæsar eodem se loco Pyladi quo populū romanū fuisse. Hic qa ferebat mutasse rudis illius saltationis ritū: q̄ apud maiores uiguit. & uenustā īduxisse nouitatē: ītetrogatus ab Augusto quæ saltationi cōtulisset: respōdi: λυδῶνσυρίγγων. Idē tū propter populi seditionē pro cōtētione iter se Hylāq; habita cōcitatē īdignationē excepisset Augusti respondit βασιλεῦ ἔασον ἀυτούς περὶ ἡμᾶς ἀπολεῖσθαι καὶ ἐυχαρίστεις is dictis & excitata lætitia cū in Autēno memoriā florida & amœnitas laudaretur ingenii: mensas secundas minister admouit.

T Flauianus. Multi ut extimo ī hoc ī a Varro dissētiūt: q ī il la lepidissima satyra menippea: quæ īscribit Nescis qd uesp uehat de secūda mēsā placētas remouit. Sed quæso dicas Cecin

na uerba ipſa Varronis: ſi tibi beneficio memoriæ tenacioris hæ/ſerunt. Et Albinus locus inqt Varronis quē referri a me ſperas: ī his fere uerbis ē. Bellaria ea maxime ſūt mellita: quæ mellita nō ſunt. Dulcibus enī cum pepſi ſocietas infida. Significant aūt bel laria omne menſæ ſecundæ genus. Nam quæ πέμματα graeci uel προγήματα dixerunt: ea ueteres noſtri appellauere bellaria Vina quoque dulciora eſt inuenire in comediis antiquioribus hoc uo/cabulo: dictaq; ea Liberi bellaria. Bellaria

Tеuangelus agite anteq̄ ſurgendum nobis ſit: uino īdul/geamus quod decreti platonici auctoritate faciemus: q exiſtimauit fomitē eſſe quendā & incitabulū ingenii uirtutiſque: ſi mēs & corpus hominis uino flagret. Tum Euſtachius quid agis inquit Euangele: an Platonem extimas haurienda paſſim uina ſuaſiſſe: & nō magis inter minuta pocula iocundioré liberalioré que ſuitationem quæ fieret ſub quibuſdam quaſi arbitris & ma giſtris conuiuiorum ſobriis nō improbaſſe? Et hoc ē quod in pri mo & in ſecundo de legibus nō inutile uiris eſſe decernit. Nam & modicis honeſtiſque interbibendum remiſſionibus refici inte granique animos ad inſtauranda ſobrietatis officia extimauit: redditoſque ſenſim lætiores ad intentiones ſurſus capeſſendas fieri habiliores: & ſimul ſiqui penitus in his affectionū cupidita tūq; errores ineſſēt: quos celaret alioqn pudor reuerēs: ea oīa ſi/ne graui periculo liberate p uinū data detegit: & ad corrigendū medēdumque fieri opportuniora. Atque hoc etiā Plato ibidē di cit nō diffugiēdas eſſe huiuſcemodi exercitatiōes aduerſus ppul ſandam uini uiolentiā: neque illū unq̄ continentē prorſū aut tē perantē ſatis fideliter uiſū eſſe: cui uita nō inter ipſa errorū peri cula & in mediis uoluptatū illecebris explorata ſit. Nā cui liben tiæ gratiæq; omnes conuiuiorū incognitæ ſint: quique illarum omnino expes ſit. ſi eum forte ad participandas huiuſmodi uo luptates: aut uoluntas tulerit: aut caſus induxerit: aut neceſſitas impulerit: mox deliniri & capi neque mentem eius animum/que conſiſtere. Congrediendum igitur: & tanq̄ in acie quadam cum uoluptariis rebus cumque iſta uini licentia comminus de/cernendum: ut aduerſus eas non fuga nec abſentia ſimus tuti: ſed animi uigore & conſtanti præſentia moderatoq; uſu tempe/rantiam continentiamque tueamur: & calefacto ſimul refotoq; Vinū fomes & incitabu/lum ingenii uirtutiſq;

Animi conſtan/tia aduerſus uoluptates de/certandum

aīo ſiqd in eo uel frigidæ triſtitiæ:uel torpentis uerecūdiæ fuerit: deluamus. Sed qa uoluptatū fecimus mētionē:docet Ariſtoteles a qbus uoluptatibus ſit cauēdū. Quinque.n. ſūt ſenſus hoīnū: quos græci αἰσθήσεις appellāt:p quos uoluptas aīo aut corpori quæri uidet. tactus guſtus odoratus uiſus auditus. Ex iis oībus uoluptas quæ īmodice capit̄:ea turpis atque īproba eſt Sed enī quæ nimia ex guſtu atque tactu ē:ea igitur gemina uoluptas ſi cut ſapientes uiri cēſuerunt:omniū rerum fœdiſſima eſt:eoſque maxīe qui ſeſe duabus iſtis uoluptatibus dediderūt: grauiſſimi uitii uocabulis græci appellauerūt uel ἀκρατεῖς uel ἀκολάζους Nos eos uel īcontinētes dicimus uel īterperantes. Iſtas aūt uoluptates duas:guſtus atque tactus id ē cibi atque ueneris:ſolas hominibus cōmunes uidemus eſſe cū belluis. Et iccirco ī pecudū ferorūque animaliūque numero habet̄ quiſquis ē his ferarū uoluptatibus occupatus. Cætera ex tribus aliis ſenſibus proficiſcētes hominum tantum propria ſūt. Verba ſuper hac re Ariſtotelis philoſophi in medium proferam:ut quid de iis infamibus uoluptatibus tam clarus atque inclytus uir ſentiat publicetur: Διὰ τί κατάτην ἀφῆς ἡ γεύσεις ἡδονὴν ἐγγενομένην ἐὰν ὕπερβάλλωσι ἀκρατεῖς λέγονται οἱτε γὰρ περὶ τὰ ἀφροδίσια ἀκόλαζοι τοιοῦτοιοἱ περί τὰς τῆς τροφῆς ἀπολαύσεις τῶν δὲ κατά τὴν τροφὴν ἀπεχίων μὲν τῆ γλώττη ἀπεχίων δὲ ἐν τῆ λάρυγγι ἠύχετο ἔνχειν διά τοτάς ἀπό τούτου γενομένας κοινας εἶναι ἡμῖν καί τοῖς ἄλλοις ζώοις τῶν δὲ ὀυσῶν κοινῶν αἰσχρῶν εἶναι τὴν ἀντίκα ἠττώμενον λεγόμενον καί ἀκρατῆ καὶ ἀκόλαζον διά τό ὑπό τῶν χειρίζαιν ἡδονῶν ἡττᾶσθαι τῶν δὲ αἰσθήσεων πέντε τά ἄλλα ζῶα ἀπό δύο μόνον ἥδεται κατά δὲ τάς ἄλλας ἥλως ὀυχ ἥδέται ἡ κατά τό συμβεβηκός τοῦτο πάσχει. Quis igitur habens aliquid humani pudoris uoluptatibus iſtis duabus coeūdi atque comedēdi: quæ homini cum ſue atque aſino communes ſunt:gratuletur? Socrates quidem dicebat homines multos propterea uelle uiuere: ut ederent & biberent: ſe bibere atque eſſe ut uiueret. Hippocrates aurem diuina uir ſcientia de coitu uenereo ita exiſtimabat. partem eſſe quandā morbi teterrimi:quē noſtri comitialē dixerunt.

Voluptates Duæ

Coitus qd ē

Nāqui ipſius uerba hæc traduntur: τήν συνουσίαν εἶναι μικράν ἐπιλήψιαν. i. coitum eſſe paruum morbum commitialem.

MACROBII AVRELII THEODOSII VIRI CONSVLARIS ET ILLVSTRIS SATVRNALIORVM LIBER. III.

IOLATVM CVM SE NOSSET Aeneas multa cade pollutum ait.

Tu genitor cape sacra mãu patriosq; penates.

Me bello e tãto digressũ & cæde recenti
Attrectare nefas: donec me flumĩe uiuo
Abluero. Post Caietæ quoque nutricis sepulturã quo potissimum nauigãs appellitur: quã ad eã partẽ per quã fluuio thyberinus amœno ĩ mare prorũpit: ut cõfestĩ in ipso italiæ limine fluuiali unda ablutius: posset q̃ purissime Iouem phrygiãque ex ordine matrẽ ĩuocare. Quid ꝙ Euandrũ aditurus per thyberim nauigat: ꝙ eum esset reperturus Herculi sacra celebrantẽ: ut sic purificatus sacris posset hospitalibus intereſſe? Hinc & Iuno ipsa conqueritur: nõ magis ꝙ Aeneam contigisset & contra suum uelle in italiam peruenire: q̃ ꝙ optato potiretur thybridis alueo: quia sciret eũ hoc amne purificatum posse sacra etiam sibi rite perficere. Nam ne supplicari quidem sibi ab eo uellet. Nunc (quoniam purificationem ad sacra superorũ pertinentem deorũ in uirgiliana obſeruatione monstrauimus) uideamus utrum etiã circa inferorum deorum cultũ proprietatem moris idem poeta seruauerit. Constat diis superis sacra facturum corporis ablutione purgari: cum uero inferis litandum est: satis actum uidetur: si aspersio sola contingit. De sacris igitur superorum ait Aeneas: donec me flumĩe uiuo abluero. At Dido cum sacra diis inferis instituit: ait.

In sacris superorum lauantur

Annã chara mihi nutrix huc siste sororem.
Dic corpus properet fluuiali spargere lympha. Et alibi
Sparserat & latices simulatos fontis auerni
Nec non cum Misenum sepulturæ mandari refert idem. Ter socios pura circumtulit unda Spargens rore leui. Sed & cum facit Aeneã apud inferos ramum Proserpinæ consecraturũ ita infert.
Occupat Aeneas aditum: corpusq; recenti
Spargit aqua. Verbo; ꝓpetas tã poetæ huic familiaris ẽ: ut talis obseruatio ĩ Virgilio eẽ iã desinat: nullis tamẽ magis prope usus

In sacris iferorum aſperguntur

ē q̄ ſacris uel ſacrificalibus uerbis. Et primū nō omiſerī ī quo plerique fallunt: Extaque ſalſos porricit ī fluctus: nō ut qdā proiicit: exiſtimātes dixiſſe Virgiliū proiiciēda exta: q adiecit ī fluctus ſed nō ita ē. Nā ex diſciplina aruſpicū & ex præcepto pōtificum uerbū hoc ſolenne ſacrificantibus ē: ſicut Veranius ex prīo libro Pictoris ita diſſertationē huius uerbi executus ē: Exta porriciūto diis tanto in altaria: aramue: focumue: eo ue quo exta dari debebunt. Porricere ergo non proiicere proprium ſacrifitii uerbū eſt. Et quia dixit Veranius in aram focumue eoue quo exta dari debebunt: nunc pro ara & pro foco mare accipiendum eſt: cum ſacrificiū diis maris dicatur. Ait enim.

Porricere

Dii quibus imperium eſt pelagi: quorum æquora curro:
Vobis lætus ego hoc candentem in littore taurum
Conſtituam ante aras uoti reus: extaque ſalſos
Porriciam in fluctus: & uina liquentia fundam.

Ex his docetur ī mare rite potuiſſe porrici exta: nō ꝓiici. Cōſtituā ante aras uoti reus. Hæc uox propria ſacroꝝ ē: ut reus uocet: qui ſuſcepto uoto ſe numinibus obligat. dānatus aūt q promiſſa uota iam ſoluit. Sed de hoc nō opus ē a me plura proferri: cum uir doctiſſimus Euſtachius paulo ante hāc ptē plenius executus ſit.

Reus
Damnatus

De Proprietatibus uerborum. Cap.

Tāgere aras

Et profūdā ſciētiā huius poetæ ī uno ſæperepire uerbo: qd fortuito dictū uulgus putaret. Multifariā. n. legimus ꝙ litare ſola nō poſſit oratio: niſi ut is q deos precat: etiā arā manibus apprehēdat. Inde Varro diuinaꝝ libro quīto dicit aras primū anſas dictas: ꝙ eſſet neceſſariū a ſacrificantibus eas teneri. Anſis aūt teneri ſolere uaſa qs dubitet? Cōmutatiōe ergo litterarū aras dici cœptas: ut Valeſios & fuſios dictos ꝓpus: nūc ualerios & Furios dici. Hæc oīa illo uerſu poeta executus ē: Talibus orantem dictis: araſque tenentem Audiit omnipotens. Nō ne eo additū ꝛ edideris: non quia orabat tantum ſed quia & aras tenebat auditum? Nec non cum ait. Talibus orabat dictis: araſque tenebat. Item Tango aras medios ignes & numina teſtor: eandē uim nominis ex apprehenſione ſignificat.

Ara.
Anſa

Dem poeta tā ſciētia profūdus: q̄ amœnus īgēio nōnulla de ueteribus uerbis: quæ ad ꝓprietatē ſacroꝝ nouerat per-

tinere: ita interpretatus est: ut mutato uerbi sono integet ītellēctus maneret. Nā primo pōtifici libro apud Pictorē uerbū hoc positū est uitulari. De cuius uerbi significatu Titius ita rettulit. Vitulari est uoce lætari. Varro etiā ī libro quintodecimo rerū diuinarū ita refert: ꝙ pontifex ī sacris q̄busdā uitulari soleat: quod græci θαιανίζειν uocant. Has tot ītepretatōis ambages q̄ paucis uerbis docta Maronis elegantia expressit. Lætūq; choro pæana canētes. Nā si uitulari ē uoce lætari: qd ē θαιανίζειν: non ne ī cātu læti θαιᾶνος enarratio uerbi perfecta seruata ē. Et ut huic uocabulo diutius īmoremur: Hylus libro quē de diis cōposuit: ait Vitulā uocari deā: quæ læticiæ præest. Poso ait uitulā uictoriam nominari. Cuius rei hoc argumētū profert: ꝙ postridie nonas iulias re bene gesta: cū pridie populus a tuscis ī fugā uersus sit: unde populifugia uocant: post uictoriā sequētē certis sacrificiis fiat uitulatio. Quidā nomē eius aīaduersū putāt: ꝙ potēs sit uitæ tolerandæ. Ideo huic deæ pro frugibus fieri sacra dicūtur: qa frugibus uita humana toleratur. Vnde hoc esse animaduertimus: ꝙ ait Virgilius: Cum faciam uitula pro frugibus ipse uenito: ut uitula dixerit pro uitulatione: quod nomen esse sacrificii ob læticiam facti superius expressimus. Meminerimus tamen sic legendum per ablatiuum: cū faciā uitula pro frugibus. i. cum faciam rem diuinam non oue: non capra: sed uitula: tanq̄ dicat: cum uitulam pro frugibus sacrificauero: quod est: cum uitula rem diuinam fecero. Pontificem Aeneam uel ex nomine referēdorum laborum eius ostendit: Pontificibus enī permissa est potestas memoriā rerum gestarū in tabula conferendi: & hos anuales appellant equidē maximos: quasi a pontificibus maximis factos. Vnde ex persona Aeneæ ait: Et uacet annales nostrorū audire laborē. Et quia inter decreta pontificū hoc maxīe quæritur: quid sacrū: quid sanctū: quid religiosum: quærendum: utrū iis secundum diffinitionē suam Virgilius usus sit: & singulis uocabuli sui proprietatem more suo seruauerit.

Vitulari

Vitula Dea

Quid sacrū: quid sanctū: quid religiosū: quid ꝓfanū. Cap.

Acrum ē: ut Trebatius libro prīo de religiōibus refert: qc quid est quod deorū habet. Huius diffinitionis poeta memor: ubi sacrum nominauit: admonitionē deorum pene semp adiecit Sacra dionææ matri diuisque ferebā. Itē Sacra iouī stygio

Quid sit ꝓfanum

quæ rite īcepta paraui. Itē. Tibi. n. tibi maxima iuno Mactat sacra ferens. Profanum omnes pene consentiūt id esse: quod extra fanaticam causam sit: quasi porro a fano & religione secretum. Cuius significatus exemplū cōsecutus ē: cū de luco & adytu īferorū sacro utroque loqueret: Proculo procul este profani Conclamat uates: totoque absistite luco. Eo accedit quod Trebatius profanum id proprie dici ait: quod ex religioso uel sacro ī hominū usum proprietatēq; conuersū est. Quod aptissime poeta seruauit: cum ait: Faune precor miserere inqt: tuque optima ferrū Terra tene: colui uestros si semper honores: Quos cōtra ænea

Profanatū

dæ bello fecere profanos. Dixerat. n: Sed stirpem teucri nullo discrimine sacrū Sustulerāt. Vnde ostendit ꝓprie ꝓfanatū quod ex sacro promiscuū humanis actibus accōmodatum ē. Sanctū

Quid sit sāctam

est: ut idem Trebatius libro. x. religionū refert: interdū idē quod sacrum: idemque quod religiosum: interdū aliud: hoc est nec sacrum nec religiosum ē. Quod ad secundā speciē pertinet: Sācta ad uos anima atque istius īscia culpæ. Descendam. Non enim sacro aut religio eius aīa tenebaᵗ. quā sanctam hoc est īcorruptā uoluit ostendere: ut in illo quoq;: Tu o sanctissima coniux Felix morte tua: in quo castitatis honorē incorruptæ uxoris amplexus est. Vnde & sancte leges: quæ non debeant pœne sanctione corrumpi. Quod autē ad priorē speciei diffinitionē de sancto attinet. i. non ut aliud sit q̄ sacrū aut religiosū: Ecce leuis summo de uertice uisus iuli Fundere lumen apex. Et paulo post: Nos pauidi trepidare: crinēq; flagrantē Excutere & sāctos restīguere fontibus ignes. Hic. n. sanctos ac si sacros accipiemus. qa diuinitus cōtigerunt. Itē Tuq; o sanctissima uates Prescia uēturi: nō aliud nisi sacrū uocat: quam uidebat & uatem & deo plenam & sacerdotē. Superest ut quid sit religiosum cū Virgilio cōmunicemus

Quid sit religiosum Religio Cerimonia

Seruius Sulpitius religionem esse dictam tradidit: quæ propter sanctitatem aliquā remota ac sepositā a nobis sit: quasi a relinquendo dicta: ut a carēdo cerimonia. Hoc Virgilius seruans ait: Et ingens gelidū lucus prope ceritis amnē Religione patrū late sacer. Et adiecit quo proprietatē religionis exprimeret: Vndique colles Inclusere caui: & nigra nemus abiete cingit. Que res utiq; faciebat lucum a cōmunione populi secretū. Et ut relictum locū ostēderet nō solū adeundi difficultate: adiecit & sanctitatē: Sil-

uano fama est ueteres sacrasse pelagos Agroꝝ pecoriq; deo. Secū dū Pōpeiū festū: Religiosi sunt: q faciēda & uitāda discernunt. Hīc Maro ait: Riuos deducere nulla Religio uetuit. Quod autē ait deducere: nihil aliud ē q̄ detergere. Nā festis diebus riuos ueteres sordidatos detergere licet: nouos fodere nō licet. Intrāscursu & hoc notandū ē: quod & ipse uelut prætereūs sub unius uerbi significatiōe proiecit. Cauet. n. ī iure pontifico: ut quoniam oues duabus ex causis lauari solent: aut ut curetur scabies: aut ut purgetur lana: festis diebus purgandæ lanæ gratia oues lauari nō liceat: liceat aūt si curacione scabies abluenda sit. Ideo hoc quoq; inter cōcessa numerauit: Blantūq; gregē fluuio mersare salubri. Quod si huc usq; dixisset licita & uetita cōfunderet: sed adiicien do salubri: causā concessæ ablutionis expressit. Deducere

Quid delubrum. Cap.

Omina etiā sacroꝝ locoꝝ sub cōgrua ꝓprietate ꝓferre pō tificalis obseruatio est. Ergo delubrū quid pōtifices ꝓprie uocēt: & q̄liter hoc noīe Virgilius usus sit requamus. Varro libro viii. reꝝ diuinarū. Delubrū ait alios extimare: in quo præter ædē sit area assūpta deū causa: ut ē in circo flaminio Iouis statoris. alios in quo loco dei simulacrū dedicatū sit. Et adiecit: Sicut locū in quo figerent cādelam. candelabrū appellatū: ita ī quo deū ponerēt nominatū delubrum. His a Varrone præscriptis possumus iutelligere id potissimū ab eo ꝓbatū: quod ex sua cōsuetudine ī ultimo posuit: ut a dei dedicato simulacro delubrum cepit nuncupari. Virgilius tamē utrāq; rationē diligēter est executus. Vt. n. a postrema īcipiamus: obseruauit delubrū noīaturus: aut ꝓprie deoꝝ noīa aut ea q̄ diis accōmodarēt̄ īserere. At gemini lapsu delubra ad sūma dracōes Effugiūt. Et ut mox simulacrū nominaret: subtexuit: seueq; petūt tritonidis arcē: Sub pedibusq; deæ clypeiq; sub orbe teguntˉ. Itē: Nos delubra deū miseri. qbus ultīus eēt Ille dies. Illā uero opinionē de area quā Varro prædixerat nō omisit: Prīcipio delubra adeūt pacēq; ꝑ aras Exquirūt. Et mox: Aut āte ora deū pīgues spatiatˉ ad aras: Quid. n. ē spatiatˉ: q̄ spatio lati itineris obambulat. Quod adiiciēdo ante aras: ostēdit aream assumptā deorū causa. Ita suo more uelut aliud agēdo implet arcana. Candelabrū

Quid dii penates. Cap.

E diis quoq; romanoꝝ propriis id est penatibus aſperſa ē huic operi non incurioſa ſubtilitas. Nigidius. n. de diis libro. xix. requirit: num dii penates ſint troianorum Apollo & neptunus qui muros eis feciſſe dicūtur: & num eos in italiam Aeneas aduxerit. Cornelius quoque Labeo libro de diis penatibus eadē extimat. Hanc opinionem ſequitur Maro cum dicit: Sic fatus meritos aris mactabat honores. Taurum neptuno: taurum tibi pulcher apollo. Varro humanarum ſecūdo Dardanum refert deos penates ex ſamothrace ī phrygiam: & Aeneam ex phrygia in italiam detuliſſe. Qui ſint autem dii penates in libro quidem memorato Varro non exprimit. Sed qui diligentius q̄ruūt ueritatem: penates eſſe dixerunt: per quos penitus ſpiramus: p quos habemus corpus: per quoꝫ rationē animi poſſidemus. Eſſe aūt medium æthera Ioue: Iunonē uero imum aera cum terra: & Mineruā ſummū ætheris cacumē. Et argumēto utunt: q̄ Tarquinus Demarathi corinthii filius ſamothracicis religionibus myſtyce imbutus uno tēplo ac ſub eodem tecto numina memorata cōiungit. Caſſius uero Hemina dicit ſamothracas deos eoſdēq; romanoꝝ penates proprie dici θεοὺς μεγάλους Noſter hæc ſciens ait: Cū ſociis natoq; penatibus & magnis diis: quod exprimit θεοὺς μεγάλους. Sed & omnia hæc nomīa cū ī uno de ſupradictis numinibus ſeruat doctrinā: procul dubio ſuam de hac oī opinione cōfirmat. Cū. n. ait Iunonis magnæ primū prece numen adora: τὴν μεγάλην noīat. Adſit lætitiæ bacchus dator & bona Iuno: τὴν κρηϛήν. Domināq; potētē τὴν ἄνακτην eodē noīe appellauit. Et Veſtā quā de numero penatū aut certe comitē eoꝝ eē manifeſtū ē: adeo ut & cōſules & prætores ſeu dictatores cū adeūt magiſtratum lauinii rem diuinā faciūt penatibus pariter & Veſtæ. Sed & Virgilius ubi ex perſona Hectoris dixit: Sacra ſuoſq; tibi comendat troia penates: mox adiecit. Sic ait & manibus uitas ueſtāq; potentē Aeternumq; adytis effert penetralibus ignē. Addidit Higinius ī libro quē de diis penatibus ſcripſit: uocari eos θεοὺς πατρῴους Nec hoc Virgilius ignoratū reliquit. Dii patrii ſeruate domū ſeruate nepotem: Et alibi Patrii que penates.

Penatus

Magni dei

Iuno magna

Iuno Bona

Iuno Potēs

Dii Patrii

Hoſtiarum genera. Cap.

Ec minus de ſacrificiorū uſu: q̄ de deoꝝ ſciētia diligētiam

ſuam pandit. Cum enī. Trebatius libro primo de religionibus doceat hoſtiarū genera eſſe duo. Vnū in quo uoluntas dei p exta diſquiriť. Alterū in quo ſolaaīa deo ſacraťVnde & Aruſpices aīales has hoſtias uocāt. Vtrūq; hoſtiaꝝ genus Virgilius ī carmine oſtēdit. Et primo qdē illud quo uolūtas numinū p exta monſtraťMactat lectas de more bidētes. Et mox: Pecudūq; recluſis Pectoribus īhians ſpirātia cōſulit exta. Alteꝝ illud in quo hoſtia aīalis diciťq; eius tantū aīa ſacraťoſtēdit: cū facit Entellū uictorem eryci mactare tauꝝ. Nā ut expleret aīalis hoſtiæ cauſas: ipſo uſus ē noīe. Hāc tibi eryx melioré aīam pro morte daretis: Et ut nūcupata uota ſignificaret ait: pſoluo: quod de uoto ꝓprie diciť Vtque oſtēderet pſolutū diis ſignificauit dicēs. Sternitur exanimisq; tremēs procūbit humi bos. Vidēdū etiā ne & illā hoſtiam oſtēdat aīalē: Sāguine placaſtis uētos & uirgine cæſa: Cū primū iliacas danai ueniſtis ad oras: Sāguīe quærēdi reditus aīaq; litandū argolica. Nā & aīam id ē hoſtiæ nomē poſuit: & litare quod ſignificat ſacrificio facto placaſſe numē. In his ipſis hoſtiis uel aīalibus uel cōſulatoriis quædā ſūt: quæ hoſtiæ iniuges uocanťi. quæ nūq; domitæ ac iugo ſubditæ ſūt. Haꝝ quoq; noſter poeta ſic meminit: Nūc grege de ītacto ſeptē mactare iuuēcos. Præſtiterit: totidē lectas de more bidentes. Et ut iniuges euidētius exprimere adiiecit: & ītacta totidē ceruice iuuēcas. Eximii quoq; in ſacrificiis uocabulū nō poeticū ἐπίθετον: ſed ſacerdotale nomē ē. Veratius. n. in pōtificalibus quæſtiōibus docet eximias dictas hoſtias: quæ ad ſacrificiū deſtīatæ eximanťe grege: uel quod eximia ſpecie q̄ſi offerēdæ numībus eliganť. Hīc ait: Quattuor eximios præſtāti corpe tauros. Vbi q eximūťeximios q eligūťpræſtāti corpore mōſtrauit. Ambarualis hoſtia ē: ut ait Pōpeius Feſtus: quæ rei diuinæ cā circū arua duciťab hiis q pro frugibus faciūt. Huius ſacrificii mētionē ī bucolicis habet: ubi de apotheoſi daphnidis loquiť. Hæc tibi ſemp erūt: & cū ſolēnia uota Reddemus nymphis: & cū luſtrabimus agros: ubi luſtrare ſignificat circuire. Hinc. n. uidelicet & nomē hoſtiæ acquiſitum ē ab ambiendis aruis. Sed & in georgicoꝝ libro primo: Terq; nouaꝝ circū fœlix eat hoſtia fruges. Obſeruatum ē a ſacrificantibus: ut ſi hoſtia quæ ad aras duceretťfuiſſet uehemētius reluctata: oſtēdiſſetq; ſe inuitam altaribus admoueri: abnueretť: quia īuito deo offerri eā

Hoſtia animalis

Perſoluo

Hoſtia magis

Hoſtia eximia

Hoſtia ambarualis

putabant. Quæ aũt ſtetiſſet oblata: hãc uolenti numini dari exiſtiabãt. Hinc noſter: Et ductus cornu ſtabit ſacer hircus ad aras. Et alibi Et ſtatuã ante aras aurata fronte iuuencũ. Adeo aũt omnẽ pietatem ĩ ſacrificiis: quæ diis exibẽda ſũt: poſuit: ut ꝓpter cõtrariã cãm Mezẽtiũ uocaret cõtẽptorẽ deoꝝ. Neq; .n. & ut Aſpro uidet: ideo cõtẽptor diuũ dictus ẽ: q̃ ſine reſpectu deorũ ĩ hoſtes ĩpius fuerit. Alioq̃n multo magis hoc de Buſiride dixiſſet: quem lõge crudeliorẽ illaudatũ uocaſſe cõtentus eſt. Sed uerã huius cõtumaciſſimi nominis cãm in prĩo libro originũ Catonis diligẽs lector ĩueniet. Ait .n. Mezẽtiũ rutulis ĩperaſſe ut ſibi offerrẽt q̃s diis ꝑmicias offerebãt: & latinos oẽs ſimilis impũ metu ita uouiſſe: Iuppiter ſi tibi magis cordi ẽ nos ea tibi dare potius q̃ Mezentio uti nos uictores facias. Ergo q̃ diuinos honores ſibi exegerat merito dictus ẽ a Virgilio cõtẽptor deorũ. Hĩc pia illa inſultatio ſacerdotis. Hæc ſũt ſpolia: & de rege ſuperbo primitiæ: ut nomine cõtumaciæ: cui pœnas luit raptas de eo notaret exuuias. Mirandũ eſt huius poetæ & circa noſtra & circa externa ſacra doctrinam. Neque .n. de nihilo ẽ: q̃ cũ delon uenit Aneas: nulla ab eo cæſa ẽ hoſtia: niſi cũ proficerent: Appollini & Neptuno res diuina facta eſt. Cõſtat .n. ſicut Cloatius Verus ordinatoꝝ libro ſecundo docet: eſſe deli aram: apud quã hoſtia nõ cædit: ſed tantũ ſolẽni deum prece uenerant. Verba Cloatii hæc ſunt: Deli ara eſt Apollinis γενήτορος. in qua nullũ aĩal ſacrificatur: quã Pythagoram ue lut inuiolatã adoraſſe prodũt. Hãc ergo eſſe quæ adoratur ab Aenea γενήτορος. arã poeta demonſtrat: ſiquidẽ templum ingreſſus pontifex nullo acto ſacrificio ſtatim ĩchoat precem. Et ut genitora expreſſius nominaret: Da pater auguriũ. At uero cũ taurũ mox ĩmolat Appollini & Neptuno apud aliã utique aram factum ĩtelligimus. Et bene ſupra tantũmodo patrẽ: quod ibi propriũ eſt: & infra quod cõmune ẽ Apollinẽ nomĩat. Meminit huius aræ & Cato de liberis educandis in hæc uerba: Nutrix hæc oĩa faciebat in uerbenis ac tubis ſine hoſtiis: ut deli ad Apollinis genitiui aram. Eodem uerſu no omittendũ puto: cur ſaxo uetuſto dixerit extructũ templum. Vult Longus ĩmutatio eſt ĩquit ephitheti. Velut enim dicere uetuſtatẽ tẽpli. Hũc multi alii cõmẽtatores ſecuti ſunt: ſed frigidum ẽ ædificii ætatẽ notare. Epaphus autẽ uir plurimæ lectiõis libro. xvii: ait: delphis

Quare Mezentius dicitur contemptor deorũ

Apolle pater

quodā tēpore euenisse: ut templū religiosū antea & intactū spoliatum incensumque sit: & adiicit: multas circa corinthum urbes insulasque proximas terræmotu haustas: delon neque antea neque postea hoc incōmodo uexatam: sed semper eodē manere saxo. Tucydides etiā historiarū libro tertio idem docet. Nō mirꝝ ergo si præsidio religionis tutam insulā semper ostendens & reuerentiam sibi locorū accessisse dicit continuā saxi eiusdē id ē insulæ firmitatē. Vt seruauit Apollinis genitoris proprietatē patrē uocando. Idem curauit Herculē uocando uictorem. Hæc inqt limina uictor Alcides subiit. Varro diuinarū libro. iiii. uictorem. Herculē putat dictū: ꝙ omne animaliū genus uicerit. Romæ autem uictoris Herculis ædes duæ sūt: una ad portā trigeminā: altera in foro boario. Huius cōmenti causam Massurius Albinus memorabiliū libro. ii. aliter exponit. M. inquit Octauius Herenus prima adolescētia tibicen: postq̄ arti suæ diffisus est: instituit mercaturam: & bene re gesta decimam Herculi profanauit. Postea cū nauigans hoc idem ageret: a prædonibus circunuētus fortissime pugnauit: & uictor recessit. Hunc in sōniis Hercules docuit sua opera seruatū. Cui Octauius impetrato a magistratibus loco ædem sacrauit: & signum uictorēq; incisis litteris appellauit. Dedit ergo epitheton deo: quo & argumētū ueterū uictoriarum Herculis: & cōmemoratio nouæ historiæ quæ recenti romano sacro causā dedit contineretur. Nec frustra in eodem loco dixit: Et domus herculei custos pinaria sacri. Quidā enim aram maximā cum uicino cōflagraret īcēdio: liberata a pinariis ferūt: & iō sacri custodē domū pīariā dixisse Virgiliū κατὰ διαστολήν inqt potitioꝝ. qui ab Appio Claudio premio corrupti sacra seruis publicis ꝓdiderūt. Sed Veratius pontificalis ī eo libro quē fecit de supplicatiōibus: ita ait. Pinariis qui nouissimi comeso prādio uenissent. cum iam manus prāsores lauarēt: præcepisse Herculē: ne qd postea ipsi aut ꝓgenies ipsoꝝ ex decima gustarent sacranda sibi: sed ministrādi tantūmodo causa nō ad epulas cōuenirēt. Quasi ministros ergo sacri custodes uocari: ut ipse Virgilius alibi: At triuiæ custos iam dudum ī montibus opis: id ē ministra. Nisi forte custodem dixit eā: quæ se prohibuerit & continuerit a sacris: ut ipse alibi: Et custos furum atque auium cū falce saligna Hellespontiaci seruet tutela priapi. Hic utique custo-

Hercules Victor

Aedes duae Her.

Octauius herenus

Pinarii

Potitii sacerdotis Her.

Custos

dem prohibitoremq; auium furumque significat. Hæc ubi dicta: dapes iubet & sublata reponi Pocula: gramineoq; uiros locat ipse sedili. Non uacat quod dixit sedili. Nam propria obseruatio ē Herculis sac. is epulari sedentes. Et cornelius Balbus ἐξηγητικῶν libro. xviii. ita ait: Apud aram maximam obseruatum: ne lectisterniū fiat. Custodit in eodem loco: ut omnes aperto capite sacra faciāt. Hoc fit ne quis in æde dei habitū eius imiteret. Nam ibi operto ipse capite est. Varro ait græcum hūc esse morē quia siue ipse siue ab eo relicti qui arā maximā statuerunt: græco ritu sacrificauerūt. Hoc amplius addidit Caius Bassus Iccirco enim hoc fieri dicit: quia ara maxima ante aduentum Aeneæ in italia constituta est: qui hunc ritum uelandi capitis inuenit. Ea quoque quæ incurioſe trāsmittunt a legentium plebe: non carent profūditate. Nam cū loqueretur de filio Pollionis: id quod ad principem suū spectaret adiecit: Ipse sed in pratis aries iam suaue rubenti Murice iā croceo mutabit uellera luto. Traditur autem in libro hetruscorum: si hoc animal insolito colore fuerit indutum: portendi imperatori rerum omniū cum fœlicitate largitatem. Est super hoc liber Tarquini transcriptus ex ostentario tusco: Ibi reperitur: purpureo aureoue colore ouis ariesue si aspergetur: principi ordinis & generis summa cum fœlicitate largitatem auget genus progeniem propagat in claritate: lætiorem que efficit. Huiusmodi igitur statum imperatori in transitu uaticinatur. Verbis etiam singulis de ritu sacro, q̄ ex alto petita significet: uel hinc licebit aduertere: Iniecere manum præce: telisque sacrarunt Euandri. Nam quicquid destinatum est diis: sacrum uocatur. Peruenire autem ad eos non potest: nisi libera ab onere corporis fuerit anima: quod nisi morte fieri non potest. Ita ergo opportune sacrum Halesum facit: quia erat oppetiturus. Et hic proprietatem & humani & diuini iuris executus est. Nam ex manus iniectione pene mancipium designauit. & sactionis uocabulo obseruantiā diuini iuris impleuit. Hoc loco nō alienū uidetur de conditione eo, hominū referre: quos leges sacros esse certis diis iubent: quia nō ignoro quibusdā mirum uideri: q; cum cætera sacra uolari nefas sit. hominem sacrum ius fuerit occidi. Cuius rei causa hæc est. Veteres nullum animal sacrum in finibus suis esse patiebant: sed abigebāt ad fiens deorū:

In sacris herculis epulātur sedentes

Aries indutus insolito colore portēdit Impatori fœlicitatē

Quid sacrū

quibus sacrū esset. Animas uero sacratoꝝ hominū quos ϛώανας græci uocāt: diis debitas existimabant. Quēadmodum igitur qđ sacrū ad deos ipsos mitti nō poterat: a se tamē đmittere nō dubitāt sic animas quas sacras in cælū mitti posse arbitrati sūt uidua tas corpore q̄ primum illo ire uoluerunt. Disputat de hoc more etiam Trebatius religionum libro ix. Cuius exemplum ne sim prolixus omisi. Cui cordi ē legere: satis habeat & auctorem & uoluminis ordinem esse monstratum.

Quæ scientissime prolata a nōnullis male enūciādo corrumpantur. Cap.

Onnullos quæ sciētissime prolata sūt: male enūciando corrūpimus dignitatē: ut q̄dam legūt. Discedo hac ducente dea flammam inter & hostes Expedior: cū ille doctissime dixerit: ducēte: deo: nō dea. Nā & apud Galuum Actherianus affirmat legēdum: Pollētemq; deum uenerē nō deam. Signum etiā huius ē cypri barbatū corpore sed ueste muliebri cum sceptro ac statura uiri. Et putāt eādē marē ac fœminā esse. Aristophānes eā ἀφρόδιτον appellat: Leuinus etiā sic ait. Venerē igit̄ almū adorans siue fœmina siue mas ē. ita uti alma noctiluca ē. Philocorus quoq; ī athide eādē affirmat esse lunā: & ei sacrificiū facere uiros cū ueste muliebri: mulieres cū uirili. q̄ eadē & mas existimat̄ & fœmina Hoc quoq; de prudētia religiōis a Virgilio dictū ē. Decidit exanimis uitāq; reliqt̄ astris Aereis. Iginus enī cū de ꝓprietatibus dei orū cū de astris ac stellis loq̄ret̄: ait oportere his uolucres īmolari. Docte ergo Virgilius dixit apud ea numina aīam uolucris remāsisse: qbus ad litādū data ē. Nec nomē apud se q̄d fortuitū eē poterat: uacare ꝓmittit: Matrisq; uocauit Noīe casmille mutata ꝑte camillā. Nā Statius Tullianus de uocabulis reꝝ libro prīo ait dixisse Callimachū: tuscos Camillū appellare Mercuriū: quo uocabulo significāt præministraꝝ deoꝝ. Vnde Virgilius ait Metabū Camillam appellasse filiā Dianæ. s. præministrā. Nam & pacubius cum de medea loqueret̄: Cælitum camilla expectata aduenis salue hospita. Romani quoq; pueros puellasue nobiles & īuestes camillos & camillas appellāt flaminicaꝝ & flaminū mīstros Hāc quoq; obseruatiē eius nō cōuenit præterire. Mos erat inquit hesperio ī latio: quē protinus urbes Albanæ coluere sacrum nūc maxima rerū Roma colit. Varro de moribus morē eē dicit ī

Venus mas & fœmina

Ahroditon

Camillius. i. preministris Deorum

Quid sit mos & consuetudo

iudicio aī: quē ſequi debeat cōſuetudo: Iulius Feſtus de uerbo⁹ ſignificationibus libro. xiii. Mos ē inquit īſtitutum patriū pertinēs ad religiones cerimoniaſq; maiorum. Ergo Virgilius utrūq; auctorem ſecutus: & primo q̄dem Varronē: quoniā ille dixerat morem præcedere: ſequi cōſuetudinē: poſtq̄ dixit mos erat: ſubiunxit quem protinus urbes Albanæ coluere: & nunc maxima rerum Roma colit: quo perſeuerātiam cōſuetudinis monſtrat. Et quoniā Feſtus pertinere ad cerimonias ait: hoc idem docuit Maro adiiciendo ſacrum quē protinus urbes Albanæ coluere ſacrū. Mos ergo præceſſit: & cultus moris ſecutus ē: quod ē cōſuetudo Et hic diffinitionem Varronis impleuit. Adiiciēdo deinde ſacrū oſtendit morem cerimoniis dicatum quod Feſtus aſſeruit. Idem ſeruauit & in. xii. libro cū ait. Morē ritusq; ſacro⁹ adiiciā: ī quo oſtēdit aperte morē eſſe ritus ſacro⁹. Sed hiſtoriæ q̄dē fidē in hiſ uerſibus ſecutus ē. Mos erat heſpio ī latio: & reliqua. Seruauit enī regno⁹ ſucceſſionē. Quippe primi regnauerūt latini: īde albani: & īde romāi. Ideo mos erat primū dixit heſperio ī latio: & poſtea quē protīus urbes albāæ coluere ſacrū: deīde ſubiecit nūc maxima rerū roma colit. Exceſſere oēs adytis ariſq; relictis Dii q bus īperiū hoc ſteterat. Et de uetuſtiſſimo romano⁹ more & de occultiſſimis ſacris uox ꝓlata ē Cōſtat. n. oēs urbes ī alicuius dei eē tutela: moréq; romano⁹ arcanū & multis ignotū fuiſſe: ut cū obſideret urbē hoſtiū: eamq; iā capi poſſe cōfideret: certo carmine euocarēt tutelares deos: q; aut aliter urbē capi poſſe non crederēt: aut etiā ſi poſſet: nefas exiſtimarēt deos habere captiuos. Nā propterea ipſi romani & deū in cuius tutela urbs roma ē: & ipſius urbis latinū nomē ignotū eſſe uoluerūt. Sed dei quidē nomē nōnullis antiquo⁹ ĩter ſe diffidētiū libris īſitū: & ideo uetuſtas ſequētibus quicquid de hoc putaſſe ĩnotuit. Alii. n. Iouem credi derunt: alii lunam: ſunt qui Angeronā quæ digito ad os admoto ſilētiū denūtiat. Alii autem quorum mihi fides uideſ firmior Opem Cōſiuiā eſſe dixerunt. Ipſius uero urbis nomen etiam doctiſſimis ignoratum eſt: cauentibus romanis ne quod ſæpe aduerſus urbes hoſtiū feciſſe ſe nouerāt: idē ipſi quoq; hoſtili euocatione paterent: ſi tutelæ ſuæ nomē diuulgaretur. Sed uidēdū ne quod nōnulli exiſtimauerūt: nos quoq; cōfundat: opinantes uno carmine & uocari & ex urbe aliqua deos & ipſā deuotā fieri

Angerona

ciuitatē. Nam repperi in libro quinto reconditarum Sammoni ci Sereni utrūq; carmē: quod ille se in cuiusdā Furii uetussimo li bro repperisse professus ē. Et aūt carmē huiusmodi quo dii euo cātur: cū oppugnatione ciuitas cingitur. Si deus: si dea ē: cui po pulus ciuitasque carthaginēsis ē in tutela: teq; maxīe ille qui ur bis huius populiq; tutelā recepisti: precor: uenerorq; : ueniāq; a uobis peto: ut uos populum ciuitatēque carthaginensiū desera tis: loca templa sacra urbēque eorum relinquatis: absq; his abea tis: eique populo ciuitati metū formidinē obliuionē iniiciatis: p ditique romā ad me meosque ueniatis: nostraque uobis loca tē pla sacra urbs acceptior probatiorq; sit: mihi quoque populoq; romano militibusque meis præpositi sitis: ut sciamus intelliga musque. Si ita feceritis: noueo uobis tēpla ludosque facturū. In eadē uerba hostias fieri oportet: auctoritatēque uideri extorū: ut ea promittāt futura: Vrbes uero exercitusque sic deuouent iam numinibus euocatis Sed dictatores īperatoresque soli possūt de uouere his uerbis. Dis pater siue louis manes siue quo alio noīe fas est nominare: ut omnes illam urbem carthaginē exer citum que quē ego me sētio dicere fuga formidin terrore cōplea tis: quique aduersus legiones exer itum que nostrum arma tela que ferēt: uti uos eos exercitus eosq; hostes eosque homines ur bes agrosq; eoꝝ: & qui in his locis regionibusq; agris urbibusq; agris urbibusq; habitāt: abducatis: lumine supero priuetis. Exer citūq; hostiū urbes agrosq; eoꝝ quos me sētio dicere: uti uos eas urbes agrosq; capita ætatesq; deuotas cōsecratasq; habeatis eoꝝ ollis legibus quibus quādocūq; sunt maxime hostes deuoti: eos q; ego uicarios pro me fide magistratuq; meo & pro populo ro mano exercitibus legionibusq; nostris deuoueo: ut me meamq; fidem imperiumque legiones exercitumque nostrum: qui in his rebus gerundis sunt bene saluos nos iri sinetis esse: Si hæc ita fa xitis: ut ego sciam sententiam intelligamque. Tunc quisquis uo tum hoc faxit ubi faxit recte factum esto. Ouibus atris tribus tel lus mater teque Iuppiter obtestor. Cum tellurem dicit: manibus terram tangit: cum louem dicit: manus ad cælum tollit: cum uo tum recipere dicit: manibus pectus tangit. In antiquitatibus au tem hæc oppida inueni deuota stonios fregellas gabios: ueios: fi denas. Hæc itra italiā. Præterea carthaginem & corinthum : sed

Carmē quo dii euocant ut uirg. Ex cessere oēs adytis.

Deuotio urbiū & exercituum

Ciuitates uotæ a populo. ro.

& multos exercitus oppidaq; hostium gallorum hispanoꝝ afrorū maurorum aliarumq; gētium quas prisci loquuntur annales Hinc ē ergo q; propter eiusmodi euocationē numinūq; discessionē ait Virgilius :Excessere oēs adytis arisq; relictis Dii. Et ut tutelares assignaret adiecit:quibus īperium hoc steterat. Vtq; præter euocationē etiā uim deuotionis ostēderet:in q̄ præcipue Iuppiter ut diximus inuocatur:ait Ferus omnia iuppiter argos Trāstulit. Videtur ne uobis probatū sine diuini & humani iuris scientia nō posse profunditatem Maronis ītelligi? Hic cum omnes cōcordi testimonio doctrinam & poetæ & narrātis æquarent exclamauit Euangelus diu se succubuisse patientiæ:nec ultra dissimulandum:quin in medium detegat īscientiæ uirgilianæ uulnera. Et nos inquit manum ferulæ aliquādo subduximus: & nos cepimus pontificii iuris auditum : & ex his quæ nota sūt nobis. Maronem huius disciplinam iuris nescisse cōstabit. Quando enim diceret:Cælicolū regi mactabā in littore taurū:si sciret taurū immolari huic deo uetitū:aut si didicisset quod Atteius Capito cōprehēdit. Cuius uerba ex libro primo de iure sacrificioꝝ hæc sūt. Itaq; Ioui tauro uerre ariete īmolari nō licet. Labeo uero. lx. & .viii. libro ītulit:nisi Neptuno Apollini & Marti taurum nō īmolari. Ecce pōtifex tuus quidē apud quas aras mactet ignorat : cū uel æditus hæc nota sint:& ueterum nō tacuerit īdustria. Adhæc Prætextatuis enidēs. Quibus deoꝝ īmolet tauro :si uis cū Virgilio cōmunicare:ipse te docebit. Taurū neptuno taurū tibi pulcher apollo. Vides in ope pœtæ uerba Labeonis ? Igit ut hoc docte:ita illud argute. Nā ostēdit Iō nō litatū:iō secutū Horrendū dictu & uisu mirabile mōstrū. Ergo respiciēs ad futura hostiā cōtrariā fecit. Sed & nouerat hūc errorē nō esse īexpiabilē. Atteius. n. Capito:quē in acie cōtra Maronē locasti:adiecit hæc uerba: Si qs forte tauro fecerit:piaculū dato. Cōmittit ergo res nō qdem īpianda īsolita tamē. Et cōmittit nō ignorantia:sed ut monstro locū faceret futuro. Subiecit Euangelus:si euentu excusātur illicita:dic quæso:quod erat monstrum secuturum:& cum Cæreri libari uino iuberet:quod omnibus sacris uetatur:Cui tu lacte fauos & miti dilue baccho. Vinum autem Cereri non libari : debuit illum uel Plautus docere:qui in aululari ait:Cereni mi Srobile hi sunt facturi nuptias : quia temeti nihil allatum uideo ? At

Virgilius doctus iuris humani & dīni

Quibus deis immolatur taurus

Vinū non libat Cereri

hic ueſter flamen & pontifex & omnia tam quid īmoletur: q̄ qd libetur ignorat. Et ne non ubiq; in libādo pari errore ſit deuius: in octauo ait: In mēſam læti libant: diuoſq; precantur: cum non in menſam: ſed in aram ſecūdum morem libare debuerint. Vt prius tibi Prætextatus inquit: de poſteriore quæſtione reſpōdeā Fateor te nō īmerito uſurpata ī menſam libatione quæſiſſe: am pliuſq; ſpeciē difficultatis auxeras: ſi magis Didonē in mēſam ſi militer libātem notaſſes. Dixit: & in mēſam laticū libauit hono rem. Nam & Publius Tertius cū de ritu ſacrorum multa diſſe reret: ait ſibi hunc locum in quæſtione uenire: nec tamen hæſita tionem ſuam requiſita ratione diſſoluit. Ego autem quid mihi magiſtra lectione cōpertū eſt: publicabo. In papiriano enim iure euidenter relatum ē: Aræ uicem præſtare poſſe mēſam dicatam: ut in templo inquit iunonis populoniæ auguſta menſa ē. Nanq; in fanis alia uaſorum ſunt & ſacræ ſupellectilis: alia ornamē torum. Quæ uaſorum ſunt: iſtrumenti inſtar habēt: qbus ſēper ſacrificia cōficiūtur. Quarum rerum principē locū optinet men ſa: in qua epulæ libationeſq; & ſtipes reponunt. Ornamenta ue ro ſunt clypei coronæ & huiuſcemodi donaria. Necq; enim do naria dedicātur eo tempore: quo delubra ſacrātur. At uero mēſa arulæq; eodē die quo ædes ipſæ dedicari ſolent. Vnde mēſa hoc ritu dedicata in templo aræ uſum & religionem optinet puluina ris. Ergo apud Euandrum quidem ſit iuſta libatio. Quippe apd eam menſam quæ cum ara maxima more utiq; relīgionis fuerat dedicata: & in loco ſacrato & ītēr ipſa ſacra in quibus epulabant. Incōuiuio uero Didonis qdem tātum regiū conſtat nō etiam ſa crum fuiſſe apud humanā mēſā in triclinio nō in tēplo: quia nō erat religioſa ſed uſurpata libatio ſolā fecit libaſſe reginā: ī cuius pſonam nulla obſeruationis neceſſitas: & multo ad uſurpādū ī poteſtate pmiſſio. At uero hic oēs in mēſa læti libāt diuoſq; præ cātur: quia quod recte fieri nouerat: ab oībus ſimul in tēplo epu lantibus & uni ſacratæ aſſidentibus menſæ factū eſſe memora uit. De illo autem uerſu: Cui tu lacte fauos & miti dilue baccho: paucis quod Maro accuſatur abſoluam. Poeta enim æque in re bus doctrinæ & in uerbis ſectator elegantiæ ſciens Cereri mulſo libari: adiecit: miti bacho fauos dilue ſcilicet miteſcere uinū dicēs cū mulſum cœperit fieri. Nam mite hic uinū ita dixit: ut alibi

Secūda reſo lutio de ui no ī Ceretis

ait domitū.& durū bacchi domitura ſaporē. Notū aūt eſſe nō diffitebere: q; ad diē duodecimā kalēdas ianuarias Herculi & Cæreri faciunt ſue prægnāte panibus mulſo. Opportune me hercule Prætextate feciſti Herculis mentionem. In cuius ſacra hic Virgilius gemino errore commiſit.

De Saliis.

Tum ſalii ad cantum incenſa altaria circum
Populeis adſunt euincti tempora ramis.

Nam & ſalios Herculi dedit: quos tātum Marti dicauit antiquitas: & populeas coronas nominat cū ad aram maximā ſola lauro capita & alia frōde nō uinciant. Videmus in capite prætoris urbani laureā coronā cū rem diuinā Herculi fecit. Teſtatur etiā Terentius Varro in ea ſatyra: quæ inſcribitur περὶ κεφαλῆς maiores ſolitos decimam Herculi uouere. Nec decem dies ītermittere: quin pollucerent populū ad ἀσύμβολον cū corona laurea demitterent cubitū. Hiccine ē Vectius ait error geminus? At ego in neutro dico erraſſe Virgiliū. Nam ut primum de frondis genere dicamus. conſtat qdem nunc lauro ſacrificantes apud arā maximam coronari. Sed multo poſt romā conditam hæc cōſuetudo ſumſit exordiū: poſtq; ī auentino lauretū cœpit uiuere. Quā rem docet Varro humanarum libro ſecundo. Emonte ergo proximo decerpta laurus ſumebatur operantibus: quā uicina offerebat occaſio. Vnde recte Maro noſter ad tēpora reſpexit: quibus Euander ante urbem conditam apud aram maximam ſacra celebrabat: & utebatur populo utiq; Alcidæ gratiſſima. Salios autē. Herculi propter ubertatem doctrinæ altioris aſſignat: quia is deus & apud pontifices idem qui & Mars habetur. Et ſane ita menippea Varronis affirmat quæ īſcribitur ἄλλος οὗτος ἡρακλῆς quia cū de Hercule multo loqueretur eūdē eſſe ac Martē probauit. Chaldei quoque ſtellā Herculis uocāt: quā reliqui oēs Martis appellant: Eſt præterea Octaui Herſenii liber: qui inſcribitur de ſacris ſaliaribus Tiburtiū: in quo ſalios Herculi īſtitutos operari diebus certis & auſpicato docet. Item Antonius Enipho uir doctus: cuius ſcholam Cicero poſt laborem fori frequētabat: ſalios Herculi datos probat in eo uolumine: quo diſputat quid ſit feneſtra: quod ē hoſtium minuſculū in ſacrario: quo uerbo Ennius etiam uſus eſt: Idoneis (ut credo) auctoribus certiſq; rationibus error qui putebatur uterq; defenſus ē. Siqua ſunt alia quæ

Herculeſ idē & Mars

Antonius Enipho

feneſtra

nos cõmouẽt: ĩ mediũ proferamus: ut ipſa collatio noſtrum nõ Maronis abſoluat erroré. Tunc Euãgelus: Nunq̃ ne tibi Prætextate uenit in mẽté: toto ut aiũt cælo erraſſe Virgiliũ: cũ Dido ſuã rẽ diuinã pro nuptias faceret? Mactat enĩ ĩquit lectas de more bidẽtes Legifere cereri phœboq; patriq; lyæo. Et quaſi expergefactus adiecit: Iunonis ante oẽs cui uincula iugalia curæ: Accipite. Et. M. Varronis uerba de agricultura libro tertio: qui cũ de pauonibus in uilla nutriẽdis loqueret: ſic ait. Primus hos Quintus Hortẽſius augulari cœna dicit poſuiſſe. Quod potius factũ tũ luxurioſe q̃ ſeuere boni uiri laudabãt. Quẽ cito ſecuti multi extulerũt eoꝝ præcia: ut oua eoꝝ denariis ueneant quinis: ipſi facile quinquagenis. Ecce res nõ admirãda ſolum: ſed & pudenda ut oua pauonũ quinis denariis ueneant quæ hodie nõ dicem uilius: ſed omnino nec ueneũt. Is Hortẽſius platanos ſuas uino irrigare conſueuit adeo ut in quadã actione quã habuit cum Ciceronis ſuſcepta prætario a Tullo poſtulaſſet: ut locum dicẽdi permutaret ſecũ. Abire. n. in uillã neceſſario ſe uelle: ut uinum platano quã in tuſculano poſuerat: ipſe ſuffunderet. Sed forte ad notã ſæculi ſui nõ ſufficit Hortẽſius: uir alioquĩ ex profeſſo molis & ĩ prætinctu ponẽs omnem decorẽ. Fuit enĩ ueſtitu ad mundiciem curioſo. Et ut bene amictus iret: faciem in ſpeculo quærebat. Vbi ſe intuens: togam corpori ſic applicabat: ut rugas non forte ſed ĩduſtria locatas artifex nodus aſtringeret: & ſinus ex cõpoſito defluens modũ lateris ambiret. Is quondã cũ ĩcederet elaboratus ad ſpeciem collegæ de iniuriis diem dixit: quod ſibi ĩ auguſtis obuius offenſu fortuito ſtricturã togæ deſtruxerat: & capitale putauit: q; ĩ humero ſuo locum ruga mutaſſet. Ergo hoc prætermiſſo ad uiros uenio triũphales quos uictores gentiũ luxuria uicit. Et ut taceã Gurgitẽ a deuorato patrimonio cognomiatũ: quia ĩſignibus uirtutis ſecutæ uitia prioris cõpẽſauit ætatis. In quã foueã luxus & ſuperbiæ Metellus Pius puenit continuationẽ ſucceſſuũ. Et ne multis morer: ipſa de eo Saluſtii uerba ſubieci. At Metellus ĩ ulteriorẽ hiſpaniã poſt annũ regreſſus magna gloria cõcurrẽtibus undiq; uirili & muliebri ſexu p uias & tecta omniũ uiſebat. Eũ quæſtor Caius Vrbinus aliiq; cognita uolũtate eũ ad cœnã inuitauerant. Vltra ſomanũ ac mortaliũ etiã morẽ curabãt exornatis ædibus p aulea & ĩſignaſcæniſ-

Pauonũ primus uſus. Q. Hortẽſius

De mollicie Hortenſii

Gurges gulloſus

Metellus Pius

que ad oſtẽtationẽ hiſtrionũ fabricatis. Simul croco ſparſa humus: & alia ĩ modum tẽpli celeberrimi. Præterea cũ ſedẽti ĩ trãſemia demiſſum Victoriæ ſimulacrũ cũ machinato ſtrepitu tonitrũ coronã ei ĩponebat. Tũ ueniẽti thure: quaſi deo ſupplicabat. Toga picta plerũq; amiculo erat ei accũbenti. Epulæ quæſiſſime neque per omnem modo prouinciam ſed trans maria ex mauritania uoluctum & ferarũ incognita antea plura genera: quibus rebus aliquãtam partem gloriæ dempſerat: Maximeq; apud ueteres & ſanctos uiros ſuperbia illa grauia indigna romano ĩperio extimãtes. Hæc Saluſtius grauiſſimus alienæ luxuriæ obiurgator & cenſor. Accipite ĩtegrauiſſimas pſonas nõ defuiſſe luxuriã. Refero eni põtificis uetuſtiſſimã cœnã: quæ ſcripta eſt indice quarto Metelli illius põtificis maximi in hæc uerba: Ante diẽ nonum kalẽd. ſeptember quo die Lentulus flamẽ martiali ſinauguratus eſt domus ornata fuit. Triclinia lectis eburneis ſtrata fuerunt. Duobus triclinĩis pontifices cubuerunt. Q. Catullus. M. Aemilius lepidus. D. Syllanus. C. Cæſar rex ſacrorũ. P. Scecuola ſextus. Q. Cornelius. P. Volũnius. P. Albinouanus: & lucius Iulius Cæſar augur: qui eũ ĩnaugurauit. In tertio triclinio Popila p penia Licina Atruncia uirgines ueſtales: & ipſius uxor Publicia flaminica & Sẽpronia ſocrus eius. Cœna hæc fuit. Ante cœnam echinos oſtreas crudas quantum uellent: pelloridas ſphodilos turdum aſparagos: ſubtus gallinam altilem: patina ex oſtrearum pelloridarum balanos nigros: balanos albos. Iterum ſphodilos glycomaridas urtica ficetulas lumbos caprigĩes aprugnos altilia ex farina inuoluta ficedulas murices & purpuras in cœna ſumina ſinciput aprugnũ: patinã piſcium: patinam ſuminis: anates: querquedulas elixas: lepores altilia aſſa amilũ panes picentes. Vbi iã luxuria tunc accuſaret: quando tot rebus facta fuit cœna põtificũ? Ipſa uero eduliũ genera q̃ dictu turpia Nam Cincius in ſuaſione legis fanniæ obiicit ſæculo ſuo: q̃ porcum troianum mẽſis inferant. Quem illi ideo ſic uocabant: quaſi aliis incluſis animalibus grauidũ. ut ille troianus equus graui dus armatis fuit. Exigebat hoc quoque illa gulæ ĩtemperãtia. ut & lepores ſagĩarentur teſte Varrone: qui de agricultura libro tertio cũ de leporibus loqueretur: ſic ait. Hoc quoque nuper inſtitutum ut lepores ſaginarentur: cũ exceptos e leporatio quondam

Cœna lautiſſima Pont.

Deſcripto cœne

Porcus troianus

Lepores ſaginati

in caueis & loco clauſo faciant pingues. Si cui hoc mirum uidet quod ait Varro lepores ætate illa ſolitos ſiginari: accipiat illd qd maiore admiratione ſit dignum. Cocleas ſaginatas: quod idē uarro ī eodē libro refert. Verba ipſa qui uolet legere: ubi debeat quæ rere indicaui. Neq; ego nunc antiquitati nos præferēdos uel cōparādos dico: ſed reſpondi obiurganti Horo aſſerēs uti res habet maiorē illis ſeculis deliciarū curam fuiſſe q̄ noſtro. Subiecit Furius Albinus antiquitatis nō minus q̄ Cecinna peritus Miror te inquit nō rettuliſſe quāta illis affluentia marinarum procurari ſolita fuerit copiarum: cuius relatu maximā cōuiuiorū noſtrorum ſobrietatē doceres. Et Cecinna profer inquit in mediū: quæ de hac quoq; parte lectu cōperiſti Vltra omnes enī polles memoria uetuſtatis. Et furius ſic ingreſſus ē: Vetuſtas qdem nobis ſēper (ſi ſapimus) adorāda ē. Illa quippe ſæcula ſunt: quæ hoc ī perium uel ſanguine uel ſudore peperunt. Quod nō niſi uirtutū faceret ubertas. Sed quod fatēdum ē: ī illa uirtutū abundātia uitiis quoque ætas illa nō caruit: Equibus nō nulla noſtro ſæculo moꝝ ſobrietate correcta ſūt Et de luxu quidē illius tēporis circa marinas copias dicere īſtituerā: ſed quia in aſſertionē noſtræ emēdationis alia ex aliis proferēda ſe ſuggerūt: de piſcibus nō omitto: ſed differo dum de alia laſciuia qua nūc caremus: admoneo. Dic enim Hore qui antiquitatē nobis obiicis: ante cuius triclinium modo ſaltatricē uel ſaltatorē te uidiſſe meminiſti? At inter illos ſaltatio certatim uel ab honeſtis appetebatur. Ecce .n. ut ab illo ordiar tēpore: quod fuit optimis moribus. Inter duo bella punica īgenui quid dicā īgenui? filii ſenatoꝝ ī ludū ſaltatoriū cōmeabāt: & illic crotala geſtātes ſaltare diſcebant. Taceo q̄ matronæ etiam ſaltationem nō ĥoneſtam putabāt. Sed īter probas quoq; caꝝ erat ſaltādi cura: dūmodo nō curioſa uſq; ad artis pfectionē. Quid enim ait Saluſtius. Pſallere ſaltare elegantius q̄ neceſſe ē probæ: Adeo & ipſe Sempronian reprehēdit: uō q̄ ſaltare: ſed q̄ optīe ſcierit. Nobiliū uero filios: & q̄ dictu nefas ē: filias quoque uirgines īter ſtudioſa numeraſſe ſaltādi meditationem: teſtis ē Scipio Africanus Aemilianus: qui in oratione cōtra legem iudiciariam. Thyberii Gracchi ſic ait. Docētur præſtigias inhoneſtas cum cy nedulis & ſābuca pſalterioq; eunt in ludum hiſtrionum: diſcūt cantare: quæ maiores noſtri īgenuis probo ducier uoluerūt. Eūt

Saltatio in menſa

Crotala

Exprobratō ſaltationis

inquam in ludum ſaltatorium inter cynedos uirgines puerique ingenui. Hæc cum mihi quiſq; narrabat: nō poteram animū īducere ea liberos ſuos nobiles homines docere. Sed cum ductus ſū in ludum ſaltatorium: plus mediuſfidius in eo ludo uidi pueris uirginibuſq; quingētis. In his unū (quod me republicæ miſertū ē) puerum bullatum petitoris filium non minorem annis duodecim cum crotalis ſaltare: quā ſaltationem īpudicus ſeruulus honeſte ſaltare non poſſet. Vides quemadmodum ingemuit. Africanus: q; uidiſſet cum crotalis ſaltantem filium pectoris id ē cāditati? quem netum quidem ſpes & adipiſcēdi ratio potuerat coercere magiſtratus: quo tempore ſe ſuoſq; ab omni probro debuit uindicare: quo minus faceret quod ſcilicet tēpore nō habebat. Cæterū ſuperius plerūq; nobilitatem hæc propudia celebrare cō queſtus ē Cato. Sic nimirum. M. ſenatorem non ignobilem Cecilium Spatiatorem & Feſcēnium uocat eumque ſtaticulos dare iis uerbis ait. Deſcendit de cātherio: inde ſtaticulos dare: ridicularia fundere. Et alibi in eundem. Præterea cantat: ubi collibuit: interdum græcos uerſus agit: iocos dicit: uoces demutat: ſtaticulos dat. Hæc Cato: cui ut uidetis etiam cātare nō ſeni hominis ſic uidetur: quod apud alios adeo nō inter turpia numeratū ē: ut Decius Sylla uir tanti nominis optime cantaſſe dicatur. Cæterum hiſtriones non iter turpes habitos. Cicero teſtimonio ē: quem nullus ignorat. Roſcio & Aeſopo hiſtrionibus tam familiariter uſū ut res rationeſq; eoꝝ ſua ſolertia tueretur. Quod cū aliis multis tum exēplis quoq; eius declaratur. Nam illā orationē quis ē qui nō legerit: in qua populū romanum obiurgat: q; Roſcio geſtum agente tumultuarit? Et certe ſatis conſtat cōtendere eum cū ipſo hiſtrione ſolitum: utrum ille ſæpius eandem ſententiam uariis geſtibus efficeret: an ipſe per eloquentiæ copiam ſermone diuerſo pronunciaret. Quæ res ad hanc artis ſuæ fiduciam Roſcium abſtraxit ut librum conſcriberet: quo eloquētiam cum hiſtriōia cōpararet. Is ē Roſcius: qui etiam lucio Syllæ cariſſimus fuit: & annulo aureo ab eodem dictatore donatus eſt. Tanta autem fuit gratia & gloria: ut mercedem diurnam de publico mille denarios ſine gregalibus ſolus acceperit. Aeſopum uero expari arte ducenties ſextertium reliquiſſe filio conſtat. Sed quid loquor de hiſtrionibus? cum Appius Claudius uir triumphalis? qui ſalius

Cecilius ſpatiator

Roſcius Hiſtriones aeſopus

Aeſopus hiſtrio ditiſſimus

Appius claudius

usq; ad senectutem fuit: pro gloria optinuerit: q; inter collegas optimé saltitabat. Ac prius q̄ a saltatione discedo: illud adiiciam uno eodemq; tempore tribus nobilissimis ciuibus nō modo studium saltandi: sed etiam (si diis placet) peritiā qua gloriarentur fuisse Gabinio consulari Ciceronis inimico: quod ei & Cicero nō dissimulāter obiecit: &. M. Cecilio noto in turbas uiro: quem idem Cicero defendit: & Licinio Crasso Crassi eius: qui apud parthos extinctus est: filio.

Nonnullos ex piscibus traxisse cognomina. Cap.

Ed de saltatione uetertim ad prædæ marine transite luxum Liciniorum me nomen admonuit: quos. Murenas cognominatos: q; hoc pisce effusissime delectati sūt: satis cōstat. Huic opinioni. M: Varro consentit: asserens eodem modo Licinios appellatos Murenas quo Sergius Orata cognominatus é: q; ei pisces qui auratæ uocant: carissimæ fuerint. Hic est Sergius Orata qui primus balneas pensiles habuit: primus ostrearia in baiano locauit: primus optimum saporem ostreis lucrinis adiudicauit. Fuit autem ætate Lucii Crassi illius diserti: qui q̄ grauis & serius habitus sit: etiam Cicero docet. Is tamen Crassus uir censorius. Nam cum Cn. Domicio censor fuit: cum supra cæteros desertus haberetur: esset que inter clarissimos ciues princeps: tamen murenam in piscina domus suæ mortuam atratus tanq̄ filiam luxit Neque id obscurum fuit: quippe collega Domicius in senatu hoc ei quasi deformi crimen obiecit. Neque id confiteri Crassus erubuit: sed ultro etiam si diis placet gloriatus est cēsor piam affectuosamq; rem fecisse seiactās. Piscinas autem q̄ refertas habuerint præciosissimis piscibus romani illi nobilissimi principes Lucius Philippus & Hortēsius: quos Cicero piscinarios appellat etiam illud indicium é: q;. M. Varro in libro de agricultura refert. M: Catonem: qui post uticæ periit: cum hæres testamento Lucilii esset relictus: pisces de piscina eius. xl. milibus uendidisset. Accersebantur autem murenæ ad piscinas nostræ urbis abusq; fre-

Murenæ

Sergius oratā:

Plotæ flucæ

to ſiculo: qđ thegiū a meſſana reſpicit. Illic. n. optime a prodigis eſſe creduntᵉ tā hercule: q̄ anguilæ: & utreq; ex illo loco græce plotæ uocātur: latinæ flutæ q; ī ſūmo ſupernātes ſole torrefactæ curuare ſe poſſe: & ī aquā mergere deſinūt: atq; ita faciles captu fiunt. Et ſi enumerare uelī: q̄ multi magniq; auctores murenas e freto ſiculo nobilitarint: lōgū fiet. Sed dicā qd. M. Varro ī libro q īſcribitᵉ Gallus de admirādis dixerit iis uerbis. In ſicilia quoq; inqt manu capi murenas flutas: q; hoc ī ſūma aqua præ pinguitudine fluitēt. Hæc Varro. Sed qs neget īdomitam apud illos (& ut ait Cecilius) uallatā gulā fuiſſe: qui ex tā lōginquo mari inſtrumenta luxuriæ cōpararēt. Nec rarus hic romæ piſcis ut pegre accitus erat. Auctor ē Plinus. C. Cæſarē dictatorē cū triūphales cœnas populo daret: ſex milia murenarū a: C. Hortio ad pōdus accepiſſe. Huius Hirii uillam quāuis nō amplam aut latā cōſtat: propter uiuaria quæ habuit: quadragies ſeſtertiū uenundatam.

De Accipenſere. Cap.

Ec accipēſer quā maria prodigis nutriūt illius ſæculi delitias euaſit. Et ut liqueat ſecundo punico bello celebre nomē huius piſcis fuiſſe. Accipite ut meminerit eius Plautus in fabula, quæ inſcribitur baccharia ex perſona paraſiti.

Quis eſt mortalis tanta fortuna affectus unq̄:
Quam ego uunc ſum? cuius hæc uentri portatur pompa.
Vel nunc qui mihi in mari accipenſer latuit antehac:
Cuius ego latus in latebras reddam meis dentibus & manibus.

Et ne uilior ſit teſtis pœta: accipite aſſertore Cicerone: ī quo honore fuerit hic piſcis apud Publiū Scipionē Africanū illū & Munatiū. Hæc ſūt ī dialogo de fato uerba Ciceronis. Nā cū eēt apd Lauerniū Scipio unaq; Pontius: allatus ē forte Scipioni accipēſer: qui admodū raro capitur. Sed ē piſcis (ut ferunt) in primis nobilis. Cū autē Scipio unū & alterū ex his: qui eum ſalutatum uenerāt inuitaſſet: pluresq; etiam inuitaturus uideretur: in aurē Pontius Scipio īquit uide quid agas: accipenſer iſte paucorum

hominū ē: Nec inficias eo tēporibus Traiani hūc piſcem in magno precio nō fuiſſe teſte Plinio Secūdo: qui ī naturali hiſtoria cū de hoc piſce loqueretur ſic ait: Nullo modo in honore eſt: qđ quidē miror cū ſit paruus īuētu. Sed nec diu ſtetit hæc parſimonia. Nā tēporibus Seueri prīcipis: q oſtēdebat duritiā morū: Samonicus Serenus uir ut ſæculo doctus: cū ad principē ſuū ſcriberet: faceretque de hoc piſce ſermonē: uerba Plinii quæ ſupius poſui: præmiſit: & ita ſubiecit. Plinius (ut ſcitis) ad uſque Traiani imperatoris uenit ætatē. Nec dubiū ē: q̄ ait nullo honore hūc piſcē tēporibus ſuis fuiſſe: uerū ab eo dici. Apud antiquos autē ī precio fuiſſe ego teſtimōiis palā facio: uel eo magis q̄ gratiā eius uideo ad epulas quaſi poſt liminio rediſſe. Quippe q dignatioe ueſtra cū interſū cōuiuio ſacro: animaduerto hūc piſcē a coronatis miniſtris cū tibicine introferri. Sed quod ait Plinius de accipēſeris ſquamis: id uerū eſſe maxīus rer naturaliū īdagator. Nigidius Figulus oſtēdit: ī cuius libro de animalibus quarto ita poſitū ē. Cur alii piſces ſquama ſecunda accipēſer aduerſa ſit. Hæc Samonicus qui turpitudinē conuiuii principis ſui laudādo notat: prodēs ueneratiōnē q̄ piſcis habebat: ut a coronatis inferret cum tibicinis cantu: quaſi quædā nō delitiarū ſed numinis pompa. Sed ut minus miremur accipenſerem graui precio taxari ſolitum: Aſinius Celer uir cōſularis (ut idē Samonicus refert) mulū unū ſeptem milibus nummum mercatus eſt. In qua re luxuriā illius ſæculi eo magis licet æſtimare: q̄ Plinius ſecundus temporibus ſuis negat facile mulum repertum: qui duas pondo libras excederet. At nunc & maioris ponderis paſſim uidemus & precia hæc inſana neſcimus. Nec contenta illa ingluuies fuit maris ſui copiis. Nam Optanus præfectus claſſis ſciens ſcarum adeo italicis littoribus ignotum: ut nec nomen latinum eius piſcis habeamus: incredibilem ſcarorum multitudinem in uariis nauibus huc aduectam inter hoſtiam & campaniæ littus in mare ſparſit: miroque ac nouo exemplo piſces in mari tanq̄ ī terra fruges aliquas ſeminauit. Idemq; tanq̄ ſumma in hoc utilitatis publice uerteretur: quinquēnio dedit operam: ut ſiquis inter alios piſces ſcarū forte cœpiſſet: incolumem confeſtim & ſuiolatum mari redderet. Quid extimemus captiuā illius ſæculi gulā ſeruiſſe mari? cū magno uel dicam maxīo apud prodigos hono-

Aſinius Celer Mulus piſcis

optanus prefectus

ſcarus piſcis

Lupus Tyberinus

re fuerit etiã thyberinus lupus & omnino omnes ex hoc amne pisces: quod equidem cur illis ita uisum sit ignoro. Fuisse autem etiam M. Varro ostendit: qui enumerans quæ in quibus italiae partibus optima ad uictũ gignantur: pisci thyberino palmã tribuit his uerbis in libro rerum hũanarum. xi. Ad uictum optima fert ager campanus frumentũ: falernus uinum: cassinas oleum: tusculanus ficum: mel taretinus: piscẽ thyberis. Hæc Varro de

Lupus captus iter duos põtes de quibus. Hor. li. ii. sermo. Saty.

omnibus scilicet huius fluminis piscibus: sed inter eos ut supra dixi præcipium locũ lupus tenuit: & quidem is qui iter duos põtes captus esset. Id ostendunt cum multi alii: tum etiam Caius Titius uir ætatis luciliane in oratione: qua legẽ fanniam suasit: cuius uerba ideo pono: quia nõ solũ de lupo inter duos pontes capto erũt testimonio: sed etiã morex qbus plerique tunc uiuebant facile publicabunt. Describens enĩ homines prodigos ĩ forum adiudicandũ ebrios cõmeantes quæque soleant in se sermocinari: sic ait. Ludũ alea studiose unguentis delibuti scortis stipati. Vbi horæ. x. sunt: iubent puerum uocari: ut comitium eat percunctatum: quid in foro gestum: sit quid suaserint: quid dissuaserint: quid tribus iusserint: quid uetuerint. Inde ad comitiũ uadunt: ne litem suam faciant. Dum eunt: nulla est in angiporto amphora: quam non impleant: quippe qui uesicam plenam uini habeant. Veniunt in comitium tristes: iubent dicere. Quos negocium est: narrãt. Iudex testes poscit. Ipsus it mictum. Vbi redit: ait se omnia audiuisse. Tabulas poscit. Litteras ispicit. Vix præ uino sustinẽt palpebras. Eunti ĩ cõsiliũ ibi hæc oratio. Quid mihi negocii est cũ istis nugatoribus? potiusq̃ potamus mulsũ mixtum uino græco: edimus turdum pinguẽ: bonumque piscẽ: lupum germanum qui inter duos pontes captus fuit. Hæc Titius. Sed & Lucilius acer: & uiolentus poeta ostendit scire se hũc piscem egregii saporis: qui iter duos põtes captus esset: eumque quasi liguritorem catilonem appellat: scilicet qui proxime ripas stercus insectaretur. Proprie autem catilones dicebãtur: q ad pol

Lex fannai

Catilone

lutum Herculis ultimi cum uenirent catillos liguribant.

Lucilii uersus hi sunt:

Fingere præterea afferri quod quisque uolebat:
Illum summa ducebant: atque altilium lanx:
Hunc pontes thyberinos duo inter captos catillo.

Longū fiat ſi enumerare uelim quot inſtrumēta gulæ inter illos uel ingenio excogitata ſint uel ſtudio confecta. Et hæ nimirum cauſæ fuerunt: propter quas tot numero leges de cœnis & ſumptibus ad populum ferebantur: & imperari cœpit: ut patētibus ianuis pranſitaretur & cœnitaretur. Sic oculis ciuium teſtibus factis luxuriæ modus fieret. Prīa autem omnium de cœnis lex ad populum orchia peruenit. Quam tulit. C. Orchus tribunus plebis de ſenatu ſententia. iii. anno q̄ Cato cenſor fuerat. Cuius uerba (quia plixa ſunt) prætereo. Summa autem eius præſcribebat numerum conuiuarum. Et hæc eſt lex orchia: de qua Cato mox orationibus ſuis uociferabatur: q̄ plures q̄ præſcripto eius cauebatur: tum ad cœnam uocarentur. Cumque auctorem nouæ legis aucta neceſſitas imploraret: poſt annum uiceſimum ſecundum legis orchiæ fania lex lata eſt anno poſt romam conditam ſecundum Gelii opinionē quingenteſimooctogeſimooctauo. De hac lage Samonicus Serenus ita refert. Lex fannia ſanctiſſimi Auguſti īgēti omniū ordinū cōſenſu puenit ad populū. Neque eam prætores aut tribuni: ut pleraſque alias: ſed ex oīum bonoꝝ cōſilio & ſētētia ipſi cōſules pertulere: cū reſpublica ex luxuria cōuiuiorū maiora q̄ credi poteſt detrimēta pateret. Si quidē eo res redierat: ut gula illecti plerique ingenui pueri pudicitiā & libertatē ſuam uenditarent. Plerique ex plebe romana uino madidi in cōmitium uenirent: & ebrii de reipublicæ ſalute conſulerent. Hæc Samonicus. Faniæ autem legis ſeueritas in eo ſuperabat orchiam legem: q̄ in ſuperiore numerus tantūmodo cœnātiū cohibebatur: licebatque ſecundum eam unicuique bona ſua inter paucos conſumere. Fania autē & ſumptibus modum fecit aſſibus centum. Vnde a Lucilio poeta feſtiuitatis ſuæ more centuſſis uocatur. Fanniam legem poſt annos decem & octo lex didia cōſecuta eſt. Eius ferundæ duplex fuit cā. Prīa & potiſſima: ut uniuerſa italia nō ſola urbs lege ſumptuaria teneret. Italicis æſtimantibus faniam legem non in ſe: ſed in ſolos urbanos ciues eſſe conſcriptam. Deinde ut non ſoli qui prandia cœnæ ſuæ maiore ſumptu feciſſent: ſed etiam qui ad eas uocati eſſent atque omnino interfuiſſent: pœnis legis tenerentur. Poſt didiā licinia lex lata eſt a Publio Licinio Craſſo diuite. Cuius ferundæ probandæq; tantum ſtudium ab optimatibus impenſū eſt: ut

Lex ut cœnarent patentibus Ianuis

Legesiſtæ ſū ptuanæ

Lex Orchia

Lex Fannia

Lex Didia

Lex Licinia

consulto senatus iuberetur: ut ea tantūmodo promulgata priusq̃ trinundino cōfirmaretur: ita ab omnibus obseruaret: quasi rā populi sententia comprobata. Lex uero hæc paucis mutatis ī plerisque cum fania congruit. In ea enī ferenda quæsita est nouæ legis auctoritas exolescente metu legis antiqoris. Ita hercules ut de ipsis. xii. tabulis factū ē: quarū ubi contemni antiqtas cœpit: eadem illa: quæ illis legibus cauebantur: in alia latorum nomina transierūt. Sed legis liciniæ summa: ut kalendis nouis nundinis romanis cuique in dies singulos. xxx. dumtaxat asses edundi causa consumere liceret. Cæteris uero diebus qui excepti non essent: ne amplius apponeretur q̃ carnis aridæ pondo tria & salsamentorum pondo libra: quod exterra uite arboreue natum sit. Video quid remordeat. Ergo iudicium sobrii sæculi est: ubi tali præscripto legum coerceretur expensa cœnarum. Non ita est. Nam leges sumptuariæ a singulis ferebantur: qui ciuitatis totius uitia corrigerent. Ac nisi pessimis effusissimisque moribus uiueretur: profecto opus ferundis legibus non fuisset. Vetus uerbum est. Leges inquit bonæ ex malis moribus procreantur. Has sequitur lex cornelia & ipsa sumptuaria: quam tulit Cornelius Sylla dictator: in qua non conuiuiorum magnificētia prohibita est: nec gulæ modus factus: uerum minora precia rebus īpositā. & quibus rebus dii boni q̃q; exquisitis & pene incognitis generibus delitiarum: quos illic pisces: quasque offulas nominat: & tamē precia illis minora constituit: ausim dicere ut uilitas eduliū animos hominum ad parandas obsoniorum copias incitaret: & gulæ seruire etiam qui paruis essent facultatibus possent. Dicam plane quod sentio. Apprime luxuriosus mihi uidetur & prodigus: cui hæc tanta in epulis uel gratuita ponantur. Itaq; tanto hoc sæculum ad omnem incontinentiam promptius: ut pleraque harum rerum quæ syllana lege ut uulgo nota comprehenduntur: nemo nostrum uel fando comperit. Sylla mortuo Lepidus consul legem tulit & ipse cibariam. Cato enim sūptuaria leges cibarias appellat. De hīc paucis īteriectis ānis alia lex puenit ad populū ferene. Antio Restione: quā legē quāuis esset optima: obstinatio tamen luxuriæ & uitioꝝ firma cōcordia nullo obrogante irritam fecit. Illud tamē memorabile de Restione latore ipsius legis fertur: eum quod uixit foris postea non

Lex Cornelia

Antius Restio

recœnasse: ne testis fieret cõtemptæ legis: quam ipse bono publico pertulisset. His legibus ānumerare edictum de sumptibus ab Antonio propositum: qui post triumuir fuit: ni indignum crederem inter cohibentes sumptus Antonio locum facere: cuius expensæ in cœnam solitæ conferri sola unionis a Cleopatra uxore consumpti æstimatione superatæ sunt. Nam cũ Antonius quic quid mari aut terræ aut etiam cælo gigneretur: ad satiandã inglu uiem suam natum existimãs faucibus ac dentibus suis subderet eaque re captus de romano imperio facere uellet ægyptiũ regnũ. Cleopatra uxor: quæ uinci a romanis nec luxuria dignaret: sponsione prouocauit insumere se posse in unam cœnam sextertiũ cencies. Id antonio mirum uisum: nec moratus sponsione cõtẽdit dignus culina Munatio Planco: qui tã honesti certaminis arbiter electus est. Altera die Cleopatra pertentans Antonium pollucibilem sane cœnam parauit: sed quam non miraretur Antonius: quippe qui omnia quæ apponebantur ex quotidianis opibus agnosceret. Tunc regina arndẽs fialam popposcit: cui aceti nõ nihil acris infudit: atque illuc unionem demptum ex aure altera festinabunda demisit: eumque mature dissolutum uti natura ẽ eius lapidis: absorbuit. Et q̃is eo facto sponsione uicisset: quippe cum ipsa margarita centies sestertiũ sine contentiõe eualuisset: manum tamen & ad alterius unionis aurem similiter admouit: nisi Munatius Plancus iudex seueriſſimus superatum Antonium mature pronunciſſet. Ipse autem unio cuius magnitudinis fuerit: inde colligi potest: q; qui superfuit postea uicta regis & capta ægypto romã delatus dissectusq; ẽ: & factæ ex una margarita duæ: impositæq; simulacro Veneris: ut monstruosæ magnitudinis: in templo quod pantheum dicitur.

Cleopatrae Luxus in dapibus

DE Nuce iuglande. Cap.

Iuglans

Dhuc dicẽte furio secũdæ mẽsæ illata bellaria nouo sermoni p̃ncipiũ dederũt. Symmachus. n. attrectãs manu nuces uellẽ inqt ex te audire Serui. tanta nucibus nomina quæ cã uel origo uariauerit: aut unde tot mala cũ hac una appellatiõe uocitent. Fiũt tamẽ seorsũ diuersa tam uocabulo q̃ sapore. Ac prius de nucibus absoluas uolo quæ tibi mẽoria crebræ lectiõis occurrũt. Et Seruius: Nux ista iuglãs secundũ nõnullos opinionẽ a iuuãdo & a glãde dicta existiat. Caios uero ī libro de significatõe

uerborū hoc refert: Iuglans arbor dicta est prīde ac Iouis glans. Nā id arboris genus nuces habet: quæ sūt suauiore sapore q glās est. Hunc fructū antiqui illi: qui egregium glādiq; similem ipsā q; arborem deo dignā existimabāt: Iouis glandē appellauerunt: quæ nunc litteris interlisis iuglans nominatur. Cloatius autē Verius in libro a græcis tractatorum ita memorat: Iuglās quasi diu glans: id est διὸς βάλανος: Sicut Thophrastus ait:

nux basilica

Hāc græci etiam basilicam uocant.

DE Nuce auellana. Cap.

Nux auellana siue Corylus Prænestina.

Vx hæc auellana seu prænestina quæ ē eadē: ex arbore ē: quæ corylus dicit̄: de qua Virgilius dixit: corylum sere. Est aūt natio hominum iuxta agrū prænestinū qui carsitani uocātur ἀπὸ τῶν καρύων. Cuius rei meminit Varro in logistorico: qui īscribitur. Marius de fortuna: inde .s. prænestinæ nuces. Est & illud

Carsitai populi

Nux pōtica

apud Neuium ī fabula Ariolo. Quis heri apud te prænestini & lanuini hospites suapte utroq; decuit acceptos cibo: alteris iānē bulbā madidam dari: alteris nuces in procliui profūdere. Hāc autē nucē græci ponticā uocāt: dum unaquæque natio īdit huic nuci nomē ex loco: in quo nascit̄ copiosior. De nuce castanea. cap.

Nux Castanea quæ & heracleotica

Vx castanea de qua Virgilius: Castaneasq; nuces: uocatur & heracleotica. Nā uir doctus Oppius in libro quē fecit de siluestribus arboribus sic ait: Heracleotica hæc nux: quā qdā castaneā noīant. Item q; pontica nux: atq; etiā quæ dicunt̄ basilicæ iuglandes germīa atq; flores agunt similiter iisdem tēporibus quibus græcæ nuces. Nūc dicendū ē quæ sit græca nux: ac simul hoc dicēs amygdalam de lance tulit: & ostendit: Nux græca hæc ē: quæ & amygdala dicit̄. Sed & thasia eadē nux uocat̄. Testis ē Cloatius in ordinatorū græcorū libro quarto: cū sic ait: Nux græca amygdala. Acca uero ī supplicatione. nucē græcam ait fauum q; adde quantum libet. Nucem molluscam licet hyemis nobis tēpus īuideat. tamen quia de nucibus loquimur: indictam non relinquimus. Plautus in calcedo sic eius meminit: Molluscam nucem super eius dixit impendente tegulas. Ecce Plautus nominat quidem sed quæ sit molluscа nux non exprimit. Est autem persicum quod uulgo uocatur & molluscа nux dicitur scilicet q; cæteris oībus nucibus mollior sit. Huius rei idoneus assertor est Sueuius uir longe doctissimus in idilio: quod inscribitur more

Nux graeca quæ & Amygdala

Thasia nux

Molluscа nux

Persicum

tum. Nam cum loquitur de hortulano faciente moretum inter cætera quæ eo mittit: & hoc pomum mitti ait his uerbis.

Admisce tu acca basilicis hæc nunc:
Partim persica: quod nomen sic deniq; fertur
Propterea: q; qui quondam cum rege ponti
Nomine alexandro magno fera prælia bello
In persas rettulere suo. post inde reuentum
Hoc genus arboris in prælatis finibus graiis
Disseruere nouos fructus mortalibus dantes.
Mollusca hæc nux est: ne quis forte insciꝰ erret.

DE Nuce tarentina. Cap.

Nux tarẽtĩa

Vx tarentina dicitur: quæ ita mollis ẽ ut uix attrectata frãgat. De qua in libro Fabonni sic reperitur. Item q; quidam tarẽtinas oues uel nuces dicunt: quæ sũt tarẽtinæ a tarẽto: quod est sabinorum lingua molle. Vnde tarentinos quoq; dictos putat Varro ab Libonem primo. Quam in culpam etiam Oratius potest uideri incidere: qui ait Et molle tarentum.

Tarentum

DE Nuce pinea. Cap.

Nux pinea

Vx pinea hos nobis: qui appositi sũt: nucleos dedit. Plautus in cistellaria: qui e nuce nucleos esse uult: frangat nucẽ

Et qa mala uidemus admixta bellariis: post nuces de malorũ generibus disserendum est. Sunt de agricultura scriptores: qui nuces & mala sic diuidunt: ut nuces dicant omne pomũ: quod foris duro tegat: & ĩtus habet quod esui ẽ. malum uero quod foris habeat quod ẽ esui: & durũ intus ĩcludat. Secundum hãc diffinitionẽ persicum: quod Sueuius poeta superius inter nuces numerat: magis erit inter mala numerandũ. His præmissis malorum enumeranda sũt genera: quæ Cloatius ordinatorũ grecorũ libro quarto ita diligenter enumerat. Sunt aũt genera malorũ armenium cotoniũ citreum coumelliũ conditiuum ἐπι musteum martianum orbiculatum ogramnum præcox pannuceum punicum persicum quirianũ prosiuũ rubrum scãdianum siluestre siritium scantianũ tiburtianum. Vides persicum a Cloatio inter mala numeratum: quod nomen originis suæ tenuit: licet iã dudum nostri soli germen sit. Quod autem ait idem Cloatius: Citreum & ipsũ persicum malum est secundũ Virgliũ: Fœlicis mali quo nõ præstantius ullum: & reliqua. Et ut nemo dubitet

Inter nuces & mala

Gña malorũ

Persicum

De Citreo

hæc de citreo dixisse Virgilium: accipite quæ Oppius in libro de siluestribus arboribus dicat. Circa idem malus & persica: altera generatur in italia: & in media altera. Et paulo post de citreo loquens ait: Est autem odoratissimum. Ex quo interiectũ uesti tineas necat. Fertur autem uenenis contrarium: quod tritum cum uino purgatione uirium suarũ bibentes seruat. Generantur autẽ in perside omni tempore mala citrea. Alia enim præcarpunt: alia interim maturescunt. Vides hic & citreum nominari: & omnia signa pomi quæ de eo Virgilius dixit: licet nomen citrei ille non dixerit? Nã & Homerus q citreũ τίον appellat: ostẽdit esse odoratũ pomũ ἐιου ἀποκαλὸν ὀλώλει. Et quod ait Oppius inter uestẽ poni citreũ: idem significat & Homerus: cũ dicit εἴματα. Hinc & Neuius poeta in bello punico ait: Citrosam uestem.

Citrosa Vestis

DE Piris. Cap.

Pyrorũ gña

Ira hæc quæ uidemus: uarietas nominũ numerosa discernit. Nam idem Cloatius sic eorum uocabula describit: anitianum cucurbitinum ciritium ceruisca calculosum crustumiũ decimanum græculum Iollianum lanuinum laureum lateresianum marapium milesium myrteum neuianum orbiculanum præcianum rubile signinum tullianum ticianum turrinianum præcox uolemium mespilusserum sementinum serum tarentinum serum ualerianum serum.

DE Ficis. Cap.

Ficorũ gña

Ddmonent nos & fici aridæ: ut enumeremus genera ficorum eodem Cloatio nos de his ut de aliis instruente. Sic enim diuersas ficos diligentiæ suæ moræ dinumerat: africa albula harundinea a sinastra atra palusca augusta bifera carica caldica alba nigra chia alba nigra cucurbitina duricorea herculanea lauiana ludia leptoludia marsica numidica pulla pompeiana præcox tellana atra. Sciendum ꝙ ficus alba ex fœlicibus sit arboribus: contra nigra ex infœlicibus. Docent nos utrumque pontifices. Ait enim Veranius de uerbis pontificalibus: Fœlices arbores putantur esse: quercus æsculus ilex superius fagus corylus sorbus ficus alba pyrus malus uitis prunus cornus lotus. Tarquinus autem Priscus in ostentario arborario sic ait. Arbores queq; inferum deorum auertentiumq; in tutela sunt: eas infœlices nominant. Alternum sanguinem fœlicem ficum atram queq; bac

Ficus felix & infelix

Quæ sint felices arbores

Arbores ĩfelices

cam nigram nigroſq; fructos ferunt: itemq; acrifolium pyrũ ſal uaticum pruſcum rubum ſenteſq; quibus portenta prodigiaq; mala: comburi iubere oportet. Quid quod ficum tanq̃ no pomum ſecerni a pomis apud idoneos repimus? Afranius ĩ ſelia: Pomum holus ficũ uuã. Sed & Cicero cœconomicon libro tertio: Neq; ſerit uitem: neq; quæ ſata eſt diligenter colit: oleum ficos poma non habet. Nec hoc ignorandum eſt: ficum ſolam ex omnibus arboribus non florere. Lactis proprie ficorum dicitur. Groſſi appellantur fici: quæ non matureſcunt. Hos græci dicũt ὀλύνθους. M. Attius: In milibus tot ficorum non uidebitis groſſum. Et paulopoſt ait. Sumas ab alio lacte diffluos groſſos: Et Poſtumius Albinus annali primo de Bruto. Ea cauſa ſeſe ſtultũ Brutumque faciebat: groſſulos ex melle edebat.

Lactis
Fici groſſi

DE Oleis & uuis. Cap.

Learum genera hæc enumerant: africana albigerus aquilia alexãdrina ægyptia culminea cõditiua liciniana orchas oleaſter pauſia paulia radius ſalentina ſergiana termutia. Sicut uuarum iſta ſunt genera: aminea ſcilicet a regione: nam aminei fuerunt: ubi nunc falernum eſt. aſinuſca atruſca albuierus abena apiana apicia bumamma: aut ut græci dicũt βουμαστοσ duracina labruſca melampiſithia maronia maræotis numentana præcia prannia pſithia pilleolaca rhodia ſtephanitis uenuncula uariola lagea. Inter hæc prætextatus: Vellem Seruium noſtrum diutius audire: ſed hora nos quietis admonet: ut exorto iubare eloquio Symmachi domi ſuæ fruamur: atq; ita facta diſceſſio ẽ

Olearũ gña

Aminei ad falernum

MACROBII AVRELII THEODOSII VIRI CONSVLARIS ET ILLVSTRIS SATVRNALIORVM LIBER. IIII.

EC MAGIS INCEPTO VVLTVM
ſermone mouentur.
Quam ſi dura ſilex aut ſtet marpeſia
cautes
Tãdẽ corripuit ſeſe: atq; inimica refugit
Itẽ pathos eſt & ĩ hoc uerſu. Obſtupui:
ſteterũtq; comæ: & uox faucibus hæſit:
Sed tota Daretis fatigatio habitu depin

gitur. Aſt illum fidi æquales genua ægra trahentẽ. Quaſſantẽq; utroq; caput caſſumq; cruorẽ Ore eiectantem. Sociorumq; eius trepidationẽ breuiter oſtendit. Galeam enſemq; uocati accipiũt quaſi nõ ſpõte accepturi munus: quod erat dãnũ uerecũdiæ. Ex eodẽ genere ẽ illud. Totoq; loquentis ab ore Scintillæ abſiſtũt: oculis micat acribus ignis. Eſt & in deſcriptiõe langoris habitus: ut eſt tota deſcriptio peſtilentiæ apud Tucididẽ. Et Labitur ĩfœlix ſtudiorum atq; ĩmemor herbæ Victor equus. Et demiſſæ aures: incertus ibidem ſudor: & illeqdẽ morituris frigidus. Eſt ĩter pathe & pudor ut circa Deiphobũ pauitatẽ & dira tegẽtẽ ſuppliçia. Et luctus habitu proditur: ut ĩ Euryali mõe: Excuſſi mãibus radii: reuolutaq; penſa Euolat infœlix. Et Latinus quia mirat: defixa obtutu tenet ora. Et Venus quia rogatura eſt: Triſtior & lachrymis oculos ſuffuſa nitentes. Et ſybilla quia inſani: Subito non uultus non color unus: Non comptæ manſere comæ.

Pathetícæ orationes

Oratio pathetica. Cap.

Vnc uideamus pathos quo tenore orationis exprimitur. Ac p̃mũ quæramus quid de tali oratiõe thetorica arte præcipitur. Oportet enĩ ut oratio pathetica aut ad ĩdignationẽ aut ad miſericordiã dirigat: quæ a græcis οἰκτρὸς καὶ δεινωσις appellatur. Horũ alter accuſatori neceſſariũ eſt: alterũ reo: Et neceſſe ẽ initium abruptũ habeat: quoniã ſatis indignantibus leuiter incipere nõ conuenit. Ideo apud Virgilium Iuno ſic incipit: Quid me alta ſilentia cogis Rumpere? Et alibi: Me ne ĩcepto deſiſtere uictã? Et alibi: Heu ſtirpem inuiſã & fatis contraria nr̃is Fata phrygum. Et Dido: Moriemur inultæ? Sed moriamur ait. Et eadẽ: Proh iuppiter ibit: Hic ait. Et priamus: At tibi p̃ ſcelere exclamat pro talibus auſis. Nec initiũ ſolũ tale eſſe debet: ſed oĩs (ſi fieri põt) oratio pathetica & breuibus ſententiis & crebris figuraꝝ mutationibus debet: uelut inter æſtus iracundiæ fluctuare. Vna ergo nobis uirgiliana oratio pro exemplo ſit. Heu ſtirpẽ inuiſã Initium ab ecphoneſi. Deinde ſequuntur breues interrogatiunculæ. Num ſygeis occumbere campis: Num capti potuere capi? num incenſa cremauit Troia uiros? Deinde ſequit hyperbole: Medias acies medioſq; per ignes Inuenere uiam. Deĩde ironia: At credo mea numina ;tandẽ Feſſa iacent: odiis haud exaturata quieui. Deinde auſus ſuos inefficaces queritur. Per undas

οἰκτρὸς miſerabilis oõ δεινωσις grauitas

ausa sequi. & profugis toto me opponere ponto. Secunda post hæc hyperbole: Absumpte ī teucro: uires cæliq; manisq;. Inde dispersæ querelæ: Quid syrtes aut sylla mihi? quid uasta carybdis. Profuit? Iungit inde argumentū a minore: ut pathos augeatur: Mars pdere gentē Immanē lapithum ualuit. Minor scilicet pso. na ideo illud sequitur: Ast ego magna iouis coniunx. Deinde cū causas quoq; contulisset: q̄to impetu dea dixit: Infœlix quæ me met ī omnia uerti. Nec dixit nō Possum perdere Aeneā: sed uincor ab Aenea. Deinde confirmat se ad nocendū: & quod propriū ē irascentis: & si desperet pfici posse: tamē impedire contenta est. Flectere si nequeo superos: acheronta mouebo.

Non dabitur regnis esto prohibere latinis
Attrahere. atq; moras tantis licet addere rebus.
At licet amborum populos excindere regum.

Post hæc in nouissimo: qnod irati libenter faciūt: maledicit. Sanguine troiano & rutulo dotabere uirgo. Et protinus argumētū a simili conueniens ex præcedentibus: Nec face tantū Cysseis prægnans ignes enixa iugales. Vides q̄ sæpe orationē mutauerit? ac frequentibus figuris uariauerit: quia ira quæ breuis furor ē: non potest unū continuare sensum ī loquēdo. Nec desunt apud eūdē oīones misericordiā cōmouētes. Turnus ad Iuturnā. An miseri fratris letum ut crudele uideres? Et idē cum auget inuidiā occisorum pro se amicorū. Vidi oculos ante ipse meos me uoce uocantem Muranum. Et idē cum miserabilem fortunā suam faceret: ne uicto sibi parceretur: Vicisti: & uictum tādere palmas Ausonii uidere. Idem. Quos minime uellem. Et aliorum preces orātium uitam: Per te per qui te talem genuere parentes: & similia.

DE Habitu pathos. Cap.

Vnc dicamus de habitu pathos: quod est uel ī ætate uel in debilitate & cæteris quæ sequunt. Eleganter hoc seruauit: ut ex omni ætate pathos misericordiā moueret. Ab infantia. Infantūq; animæ flentes in limine primo. A puericia: Infœlix puer atq; īpar cōgressus achilli. Et parūq; pri tēdebat iulū. Vt nō minus miserabile sit p.culū ī paruo q̄ in filio. Et Supest cōiunx ne creusa? ascaniusq; puer? Et alibi parui casus iuli. A iuuēta uero. Impositiq; rogis iuuenes ante ora parentum:
Pugentesq; genæ iuuenili in corpore pallor. A senecta Danai mi

Pathos a misericordia

Pathos ab omni ætate

ſerere ſenectæ. Et Ducit infœlix æuo cõfectus aletes. Et Caniciem multo deformat puluere. Mouit & a fortuna mõ miſericordiã mõ indignatiõe. Miſericordiã: Tot quondã populis terriſq; ſuperbũ Regnatorẽ aſiæ. Et Sinon: Et nos aliquod nomẽq; decuſq; Geſſimus. Et Auſoniiſque olim ditiſſimus aruis. Indignationem uero ex uerbis Didonis: Et nris illuſerit aduena regnis. Eleganter enĩ ex cõtemptu Aeneæ auget iniuriã ſuã. Et amata: Exulibus ne dat ducẽda lauinia teucris? Et Nnmanus: Bis capti phryges. Mouit pathos miſericordiã & ex debilitate. Ex quo me diuũ pater atq; hominũ rex Fulminis afflauit uentis: & cõtigit igne. Et alibi: Et truncas ĩhoneſto uulnere nares. Et de Mezentio: Attollit ĩ ægrũ ſe fœmur. Et Huc caput atque illuc humero ex utroque pepẽdit. Et te deciſa ſuum laride dextera quærit. Et acerque cruẽto Puluere: pq; pedes traiectus lora tumẽtes. Mouit pathos miſericordiã frequẽter & a loco: Cũ uitã in ſiluis ĩter deſerta ferarũ Luſtra domoſq; traho: & libyæ deſerta pagro. Et At nos hĩc alii ſitientes ibimus afros. Pars ſcythiã & rapidũ cretæ ueniemus oaxẽ. Et illud egregie & breuiter: Ter circũ iliacos raptauerit hector muros. Illiacos id eſt patriæ muros quos ipſe defẽderat: pro quibus efficaciter per decem annorum ſpatia pugnauerat. Et illud: Nos patriam fugimus. Et Littora cum patriæ lachrymans portuſque relinquo· Et dulces moriens reminiſcitur agros. Et Ignarum laureus habet ora minanta Lyrneſi domus alta ſolo laurente ſepulcrum. Et ut Agamemnonem indigne oſtenderet occiſum: aſſumpſit locum: Prima inter limina dextra oppetiit. Et illud Mœnibus ĩ pris atq; inter tuta domoq;. Sacer uero locus præcipue pathos mouet. Occiſum inducit Orphea: & miſerabiliorem ĩteritum eius a loco facit: Inter ſacra deum noctur niq; orgia bacchi: Et in euerſione troiæ Perq; domos & religioſa deorum limina. Caſſandræ quoque raptum uel diminutionẽ q̃ miſerabilem facit ſacer locus: Ecce trahebatur a templo adytiſque mineruae: Et alibi: Diue armipotentis ad aram procubuit. Et Andromache cum de Pyrrhi nece diceret: ut inuidiam occidẽtis exprimeret. Excipit incautum patriaſque obtruncat ad aras. Et Venus quot Aeneas in mari uexatur ita Iunonis quam inuidioſe queritur de loco Neptuno. In regnis hoc auſa tuis. Fecit ſibi pathos ſæpe ex tempore: Prius q̃ Pabula guſtaſſent troiæ

A fortuna

A debilitate

A Loco

A loco ſacro

A tempore

xāthū q; bibiſſent. Et Orpheus miſerabilis ex lōgo dolore. Septē illū totoſ phibēt ex ordine mēſes. Et palinurus Vix lumīe quarto proſpexi italiam. Et Achim e iides: Tertia iam lunæ ſe cornua lumine complent. Et Septima poſt troiae excidium iam uertitur æſtas. Frequens apud illum pathos a cauſa: re uera enī cauſa ut res aut atrox aut miſerabilis uideatur. ut Cicero in Verrem. Qui ob ſepulturam in carcere necatorum a parentibus rogabatur. Hoc enim non tam rogari aut pecuniamexigere q̄ ob hanc cauſam indignum erat. Et Demoſthenes cum queritur quēdam inuidia circunuentum: ex cauſa auget inuidiam. Circunuenit inquit arbitrum: qui inter me atq; ſe integre iudicauerat. Ergo & Virgilius egregie ſæpe ex hoc loco traxit affectum. Occiditur inquit in acie Galeſus. Hoc per ſe nō ē dignum miſericordia belli tempore: ſed admouit cauſam: dum paci medium ſe offert. Idem alio loco. Sternitur infœlix. Deinde ſubiicit cām miſerabilem alieno uulnere id eſt cum ad alium telum eſſet emiſſum. Et cum Palamedem indigne occiſum uellet: Quē falſa ſub proditione pelaſgi Inſontem infando indicio quia bella uetabat Demiſere neci: Et Aeneas ut oſtenderet magnitudinem timoris ſui: bene cauſā poſuit. Et Pariter comitiq; oneriq; timēte. Quid Iapix ut cōtemptis cæteris artificiis inglorius (quēadmodum pœta ait) uiueret qualis cauſa proponit. Ille ut depoſiti proferet fata parentis. Ex eodem genere eſt: Pallit te ĩcautum pietas tua. Hæc enim cauſa illum hoſtibus etiam ſic miſerabilem fecit. Sed Aeneas cum hortatur: ut ſepeliantur occiſi. quam cauſam proponit. Qui ſāguine nobis Hanc patriā pepere Nec ſuo nō & īdignatio demonſtratur a cauſa: ut illic Multa gemens ignominiā plagaſq; ſuperbi Victoris: Tum quos miſit inultus amores. Et illd̄ a cauſa ex affectu indignantis An ſolos tangit atridas Iſte dolor? ſoliſq; licet capere arma mycenis? Et illud. At tu dictis albane maneres. Et illa omnia: Vendidit hic auro patriam. Quiq; ob adulterium cæſi: Nec partem poſuere ſuis. Ad pathos mouendum nec duos illos prætermiſit locos: quos rhetores appellant a modo & a materia. Modus eſt cum dico: occidit manifeſte uel occulte. Materia eſt: cum dico: fero an ueneno. Demoſthenes de modo inuidiam: Midiæ facit ſe pulſatum cothurno: Cicero Verri cum nudum quendam dicit ab eo ſtatuæ impoſitum.

A cauſa

A modo & a materia

Virgilius non minus euidenter Altaria ad ipſa tremẽtem Traxit & in multo lapſantem ſanguine nati. Et capulo tenus abdidit en ſem. Et illa omnia a modo ſunt. Roſtroq; ĩmanis uultur adunco Immortale iecur tõdens: & reliqua. Et quos ſuper atra ſilex iam lapſura cadenti imminet aſſimilis. Sed & miſerirordiam a modo ſæpe commouet: ut de orpheo Latos iuuenem ſparſere per agros. Et illud Obruit auſter aqua inuoluens nauẽq; uiroſq;. Et ſaxũ ingens uoluũt alii. Et Mortua quin etiã iungebat corpora uiuis. Et in georgicis: Nec uia mortis erat ſimplex: & cætera de inſcriptiõe morbi: Sed & materia apud rhetores pathos mouet: ut dum queritur Ciceio flãmam ex lignis uiridibus factam: atq; ibi ĩcluſum fumo necatum Hoc enim a materia eſt: quoniã hic uſus ẽ fumo materia ad occidẽdum: ut alius gladio: alius ueneno. Et ideo acerrimũ pathos ex hoc motũ ẽ. Idem facit: & cum flagellis cæſum queritur ciuem romanum. Inuenies idem apud Virgilium. At pater omnipotens denſa ĩter nubila telum Cõtorſit nõ ille faces & fumea thædis: & reliqua: Elegãter autem illius qdem materiã eluſit. Ex huius autẽ uera & uehemẽti materia expreſſit iracundiam. Et ſingula qdẽ enumerabimus: ex qbus apd rhetores pathos naſcitur quibus oſtendimus uſum Maronẽ ſed nonnunq̃ Virgilius in una re ad augendum pathos duobus aut pluribus locis coniunctis utitur: ut ĩ Turno ab ætate: Miſerere parentis Longæui. A loco: Quem nũc mœſtũ patria ardea longe diuidit. Et circa Caſſãdram ex modo: Ecce trahebatur. Ex habitu corporis Paſſis priameia uirgo crinibus. Ex loco. A tẽplo adytiſq; mineruæ. Et circa Agamemnonẽ a patria. Ipſe mycenæus. A fortuna; Magnorũ ductor achiuũ. A neceſſitudine Coniugis. A loco Prima ĩter limina ſubſedit adulter. Tacite quoq; quaſi per diffinitionem pathos mouere ſolet: cũ quæ res miſeratiõnẽ mouet: nõ dilucide dicitur: ſed datur intelligi: ut cum Mezentius dicit. Nunc alte uulnus adactum. Quid enim aliud ex hoc intelligendum eſt: q̃ hoc altũ uulnus eſſe amittere filiũ. Et rurſus idẽ; Hæc uia ſola fuit qua perdere poſſes. Sed hic ſcilicet accipiendũ eſt perire eſſe amittere filium. Et Iuturna cum queritur: q̃ adiuuare fratrem prohibeatur: Immortalis ego. Quid enim ſequitur nõ ẽ immortalitas in luctu uiuere: Hæc ut dixi uim diffinitionis habẽt: & a pœta elegãter ĩtroducta ſũt. Sũt & ĩ arte rhetorica ad

pathos mouendum etiam hi loci qui dicunt circa rem: & mouendis affectibus peropportuni sunt: ex quibus primus est a simili. Huius species sunt tres exemplum: parabola: imago. Græce παράδειγμα: παραβολή: εἰκών.

Pathos ab exemplo

Ab exemplo Virgilius

Si potuit manes accersere coniugis orpheus
Threicia fretus cithara fidibusq; canoris.
Si fratrem pollux alterna morte redemit.
Quid theseā magnum quid memorem alcidem?

Antenor potuit mediis elapsus achiuis. Hæc enim omnia miseri cordiam mouent: quoniam indignum uidetur negari sibi quod aliis indultum est. Deinde uide unde auget inuidiam: Si potuit manes accersere coniugis orpheus. Habes causam disparem manes illic coniugis: hic patris: illic accersere: hic uidere threicia fretus cithara. Hic misericordiam eius irrisit: Si fratrem pollux alterna morte redemit. Itq; uiam totiens. Hoc iam a modo. Plus est enim sæpe ire: q̄ semel. Quid theseā: magnum quid memorē alcidem. Hic propter egregias personas non habuit quid minueret: uel quid augeret. Verū quod illis elucebat: hoc sibi iactat cū iis esse commune. Et mi genus ab ioue summo. Simile est & illd ab indignatione. Quid enim ait Iuno. Pallas ne exurere classem Argiuum. Iam hoc plus est classem uictricem: q̄ reliquias fugientium. Deinde causam minuit. Vnius ob noxam & furias aiacis oilei. Quam minuit ut noxam diceret: quod leuis culpæ nomen est. Et unius quod facile possit ignosci: & furentis: ut nec culpa sit. Et alibi. Mars perdere gentem immanem lapithum ualuit. uides easdem obseruationes: gentem & immanem. Deinde aliud exemplum: Concessit in iras ipse deum antiquam genitor calidona dianæ: Antiquam ut plus honoris accederet ex uetustate. Deinde in utroque causam minuit. Quod scelus aut lapithis tātum aut calidone mœrente:

Pathos a parabola

Arabola uero: quoniā magis hoc pœtæ cōuenit: sæpissīe pathos mouit. Cū aut miserabilē aut iracūdum uellet īducere. Miserabilem sic.

Qualis populea mœrens philomena sub umbra:
Qualem uirgineo demessum pollice florem. Et aliæ plurimæ pathēticæ parabolæ: in quibus miseratus est. Quid de ira: Ac

uel uti pleno lupus insidiatus ouili Dum fremit ad caulas. Et Mugitus uel uti fugit cum sanctus aram Taurus. Et alia plura similia qui quærit inueniet.

Pathos ab imagine

Tertia imago quæ est a simili pars tertia: idonea ē mouendis affectibus. Ea fit cum aut forma corporis absētis describitur aut omnino quæ nulla est fingitur. Vtrūq; Virgilius eleganter fecit Illud prius circa Ascanium:

O mihi sola mei super astyanactis imago.

Sic oculos sic ille manus sic ora ferebat: Fingit uero cū dicit: quā fama secuta est. Candida succinctam latrantibus inguina monstris. Sed prior fama ὄικτρον hæc ἐλεινοσιν id ē prior misericordiam commouet: horrorem secūda. Sicut alibi. Et scissa gaudēs uadit discordia palla: Quam cum sanguineo sequitur bellona flagello. Et omnia illa quæ de forma dixit. Sed illud nimium pathetice. Furor impius intus sæua sedens super arma: & cētum uīctus aenis Post tergū nodis: fremet horridus ore cruento.

Pathos a minori

Iximus a simili: nunc dicamus a minore pathos a pœta positum. Nempe cum aliquid proponitur quod per se magnū sit: deinde minus ostenditur q̄ illud quod uolumus augeri: sine dubio infinita miseratio mouetur. Vt est illud: O fœlix una ante alias priameia uirgo Hostilem ad tumulum troiæ sub mœnibus altis Iussa mori. Primum q̄ ait fœlix comparationem sui fecit: deinde posuit a loco: hostilem & ad tumulū. Et a modo q̄d non minus acerbum est: Iussa mori. Sic ergo hæc accipienda sūt q̄uis hostilem ad tumulum: q̄uis iussa mori: fœlicior tamen q̄ ego: quia sortitus non pertulit ullos. Simile est & illud O terq; quaterq; beati. Et quod de pasiphe dicit: Prætides īplerunt falsis mugitibus agros: Deinde ut minus hoc esse monstraret: at nō tam turpes pecudum tamen ulla secuta est Concubitus. Quid illud non ne uehementer patheticum est a minore? Nec uates helenus: cum multa horrenda moneret: Hos mihi prædixit luctus non dira celæno. Quid hic intelligimus: nisi omnia que passus erat minora illis uisa q̄ patris mortem.

Pathos a maiore.

Maiore negauerunt quidam rem augeri posse. Sed elegāter hoc circa didonē Virg. īduxit. Nō aliter q̄ si īmissis ruat hostibus oīs carthago: aut ātiq̄ tyrus. Dixit. n. nō mīorē luctu fuisset ex unius morte q̄ si tota urbs q̄d sine dubio eēt maius ruisset

Et Homerus idem fecit. Est apud oratores & ille locus idoneus ad pathos mouēdū: qd dicit: præter spē. Hūc Virgilius freq̄nter exercuit: Nos tua ꝓgenies cæli, q̄bus ānuis arcē. & cætera. Et dido
Hunc ego si potui tantum sperare laborē
Et perferre soror potero æneas euandro. Et nnnc ille quidem spe multum captus iani Fors & uota facit. Et illud: Auena nostri. Quod nunq̄ ueriti sumus: ut possessor agelli Diceret hæc mea sunt ueteres migrate coloni. Inuenio tamē posse aliquē ex eo: qd iam sperauerit: mouere pathos: ut Euander: Haud ignarus eram quantum noua gloria in armis Et prædulce decus.

A loco præter spem

Ratores ὁμοιοπάθειαν uocāt: quotiēs de similitudīe passionis pathos nascitur: ut apud Virgilium: Fuit & tibi talis Anchises genitor. Et patriæ strinxit pietatis imago. Et dido: me quoq; p multos similis fortuna labores Est & ille locus ad pmouēdū pathos ī quo sermo dirigit̄ uel ad ianimalia uel ad muta: quo loco oratores frequēter utunt̄. Verūq; Virgilius bene pathetice tractauit: uel cum ait dido: Dulces exuuiæ dū fata deusq; sinebant uel cum Turnus: Tuq; optima ferrum terra tene. Et idem alibi: Nunc o nunq̄ frustrata uocatus hasta meos. Et Rhebe diu res si qua diu mortalibus ulla est: uiximus. Facit apud oratores pathos etiam addubitatio: quam græci ἀπόρησιν uocant. Est enim uel dolentis uel irascentis dubitare quid agas. En quid ago. Rursus ne procos irrisa priores experiar? Et illud de Orpheo: Quid faceret? quo se rapta coniuge ferret? Et de Niso. Quid faciat? qua ui iuuenē quibus audeat armis eripere? Et Anna pmouetur: Quid primum deserta querar: comitem ne sororem. Et attestatio rei ui sæ apud rhetores pathos mouet. Hoc Virgilius sic exequitur.

ὁμοιοπαθείαν

Pathos de similitudine Passionis

A dubitatōe

Ipse caput niuei fultum pallantis & ora:
Vt uidit leuiq; patens in pectore uulnus. Et illud. Impleuitque sinum sanguis
Et Morienq; suo se in sanguine uersat.
Et Crudelis nati monstrantem uulnera cernit.
Et Ora uirum tristi pendebant pallida tabo.
Et Voluitur eurialus leto: pulchroque per artus It cruor.
Et Vidi egomet duo de numero eum corpora nostro.

Ab Attestatione

Acit hyperbole: id est nimietas pathos: per quā exprimit̄ uel ira uel misericordia. Ira ut cū forte dicimus milies ille perire

Pathos p hyperbolen

debuerat: quod est apud Virgilium. Omnes per mortes animã sontem ipse dedissem. Miseratio cum dicit: Daphni tuũ pœnos etiam ingemuisse leones Interitum. Nascitur præter hæc de nimi etate uel amatoriũ uel alterius generis pathos. Si mihi non hæc lux toto iã longior anno é. Et illud seorsum: Maria ante exurere turno: q̃ sacra dabitur pinus. Et non si telluré effũdat in undas.

Xclamatio quæ apud grecos ἐκφώνησις dicitur: mouet pathos. Hæc fit interdum ex persona pœtæ: nonnunq̃ ex ipsius quem inducit loquentem. Ex pœtæ quidem persona est.

Pathos p exclamationẽ

Mantua ue miseræ nimium uicina cremonæ.
Infœlix ut cunq; ferent ea facta nepotes. Crimen amor uestrum & alia similia. Ex persona uero alterius: Dii capiti ipsius generiq; reseruent. Et Dii talia grauis Instaurate: pio si pœnas ore reposco. Et Dii talem terris auertite pestẽ. Cõtraria huic figuræ ἀποσιώπησις quod est taciturnitas. Nam ut illic aliqua exclamando dicimus: ita hic aliqua tacendo subducimus. Quæ tamen intelligere possit auditor. Hoc autem præcipue irascentibus conuenit:

Per silentiũ

ut Neptunus: Quos ego sed motos præstat componere fluctus.
Et Mnesteus: Nec uincere certo:
Quãq̃ o sed superent: quibus hoc neptune dedisti. Et Turnus:
Quamq̃ o si solitæ quicq̃ uirtutis adesset. Et in bucolicis:
Nouimus qui re trãsuersa tuentibus hircis:
Et quo: sed faciles nymphæ irrisere: sacello. Sed & miseratio ex hac figura mota est a Sinone: Donec calchante ministro. Sed q̃d ego hæc autem nequicq̃ ingrata reuoluo. Nascitur pathos & de repetitione: quam græci ἐπαναφορὰν uocant: cum sentẽtiæ ab iisdem nominibus incipiunt.

Pathos ex repetitione

Hinc Virgilius: Eurydicem uox ipsa & frigida lingua.
Ah miseram eurydicem anima fugiente uocabat:
Eurydicem toto referebant flumine ripæ. Et illud:
Te dulcis coniux: te solo in littore secum:
Te ueniente die: te decedente canebat. Et illud:
Te nemus angitiæ: uitrea te fucinus unda
Te liquidi fleuere lacus. ἐπιτίμησις: que est obiurgatio: habet & ipsa pathos. id est cum obiecta iisdem uerbis refutamus: Aeneas ignarus abest: ignarus & absit.

Per obiurgationẽ

MACROBII AVRELII THEODOSII VIRI CONSVLARIS ET ILLVSTRIS SATVRNALIORVM LIBER .V.

OST HAEC CVM PAVLISPER EVsebius quieuisset: omnes iter se consono murmure Virgiliū nō minus oratorem q̄ poetam habendum pronuntiabant: ī quo & tanta ornandi disciplina: & tam diligens obseruatio rhetoricæ artis ostenderetur. Et Auienus dicas mihi īquit uolo doctor optime: si concedimus (sicut necesse est) oratorem fuisse Virgilium: siquis nunc uelit orandi artem consequi: utrum magis ex Virgilio: an ex Cicerone proficiat. Video quid agas inquit Eusebius: quid intendas: quo me trahere coneris: eo scilicet quo minime uolo ad comparationē Maronis & Tullii. Verecūde enim interrogasti uter eorum præstantior quādo quidem necessario is plurimū collaturus sit: q ipse plurimum præstat. Sed istam mihi necessitatem altam & profundā remittas uolo: quia non nostrum inter illos tantas componere lites: nec autem in utrāuis partem talis sentētiæ auctor uideri. Hoc solum audebo dixisse: quia facundia mātuani multiplex & multiformis est: & dicendi genus omne complectitur. Ecce enim ī Cicerone uestro unus eloquentiæ tenor est: ille abundans & torrens & copiosus. Oratorum autem non simplex nec una natura ē: sed hic fluit & redundat: contra ille breuiter & circunciſe dicere affectat. Tenuis quidam & siccus & sobrius amat quandam dicendi frugalitatem: alius pingui & luculenta & florida oratione lasciuit. In qua tanti omnium dissimulatione unus omnino inuenit Virgilius: qui eloquentiam ex omni genere conflauerit.

.Quot genera dicendi. Cap.

Espondit Auienus: Apertius uellem me has diuersitates sub personarum exemplis doceres. Quattuor sunt inquit Eusebius genera dicendi. Copiosum in quo Cicero dominatur. Breue in quo Salustius regnat. Siccum quod Frontoni ascribit. Pingue & floridum in quo Plinius secundus quondam: & nunc nullo ueterum minor noster Symmachus luxuriatur. Sed apud unum Maronem hæc quattuor genera reperies. Vis audire illū

Dicēdi genera quattuor
Copiosum
Breue
Siccum
Floridū &
Pingue

tanta breuitate dicentem: ut artari magis & cõtrahi breuitas ipſa non poſſit? Et campos ubi troia fuit. Ecce pauciſſimis uerbis maximam ciuitatem hauſit & abſorpſit: non reliquit ille nec ruinã. Vis hoc ipſum copioſiſſime dicat? Venit ſumma dies & ineluctabile tempus Dardaniæ: fuimus troes: fuit ilium & ingens Gloria teucrorum ferus omnia iuppiter argos Tranſtulit: incenſa danai dominantur in urbe. O patria: o diuum domus ilium: & inclyta bello Mœnia dardanidum. Quis clades illius noctis: quis funera fando Explicet? aut poſſit lachrymis æquare labores? Vrbs ãtiqua ruit multos dominata per annos. Quis fons: quis torrens: quod mare tot fluctibus: quot hic uerbis inundauit? Cedo nunc ſiccũ illud genus elocutionis: Turnus ut anteuolans tardum præceſſerat agmen: Viginti lectis equitum comitatus: & urbi Improuiſus adeſt: maculis quem thracius albis Portat equus: criſtaque tegit galea aurea rubra. Hoc idem quo cultu: q̃ florida oratione cum libuerit proferetur? Forta ſacer cibele choreus olimq; ſacerdos Inſignis longe phrygiis fulgebat in armis. Spumantemque agitabat equum: quem pellis ahenis In plumam ſquãmis auro conſerta tegebat. Ipſe peregrina ferrugine clarus & oſtro Spicula torquebat Lycio gortinia cornu: Pictus acu tunicas & barbara tegmina crurum. Sed hæc quidem interſe ſeperata ſunt. Vis autem uidere quemadmodum hæc quattuor genera dicendi Virgilius ipſe permiſceat? & faciat unum quoddam ex omni diuerſitate pulcherrimum temperamentum? Sæpe etiam ſteriles incendere profuit agros: Atq; leuem ſtipulã crepitantibus urere flammis. Siue ĩde occultas uires & pabula terræ Pinguia concipiunt: ſiue illis omne per ignem Excoquitur uitium: atq; exudat inutilis humor: Seu plures calor ille uias & cæca relaxat Spiramẽta: nouas ueniat qua ſuccus in herbas: Seu durat magis & uenas aſtringit hiantes: Ne tenues pluuiæ rapidiue potentia ſolis Acrior: aut boreæ penetrabile frigus adurat. Ecce dicendi genus: quod nuſq̃ alibi deprehendes: in quo nec præceps breuitas: nec infinita copia: nec ieiuna ſiccitas: nec lætitia pinguis,

Stili dicendi. Cap.

Stili dicendi duo Maturus & Grauis

Vnt præterea ſtili dicendi duo diſpari moralitate diuerſi. Vnus ẽ maturus & grauis: q̃lis Craſſo aſſignat. Hoc Virgilius utitur: cũ Latinus præcipit Turno. O præſtãs animi iuuenis

q̄tū ipſe feroci Virtute exuperas : tanto me impenſius æquū eſt Cōſulere: & reliqua. Alter huic cōtrarius ardēs & erectus & infenſus: quali ē uſus Antōius. Nec hūc apud Virgiliū fruſtra deſideraueris. Haud talia dudū Dicta dabas: morere & fratrē ne deſere frater Vides ne eloquētiam omniū uarietate diſtinctā: quā quidem mihi uidet Virgilius nō ſine quodā præſagio: quo ſe oīum profectibus præparabat: de induſtria permiſcuiſſe. Idq; nō mortali ſed diuīo īgenio præuidiſſe: atq; adeo nō aliū ducem ſecutus q̄ ipſam rerū oīum matrem naturam. Hinc prætexuit uelut in muſica concordia diſſonoꝝ. Quippe ſi mundum ipſum diligenter inſpicias: magnam ſimilitudinem diuini illius & huius poetici operis inuenies. Nam qualiter eloquentia Maronis ad omniū mores integra eſt: nunc breuis: nunc copioſa: nunc ſicca: nūc florida: nunc ſimul omnia: interdum lenis aut torrens: ſic terra ipſa hic læta ſegetibus & pratis: ibi ſiluis & rupibus hiſpida: hic ſicca arenis: hic irrigua fontibus: pars uaſto aperitur mari. Ignoſcite: nec nimium me uocetis: qui naturæ rerum Virgilium compara ui Intra ipſum enim mihi uiſum eſt: ſi dicerem decem rhetorū qui apud athenas atticas floruerunt: ſtilos inter ſe diuerſos hunc unum permiſcuiſſe. Tunc Euangelus irridenti ſimilis: Bene īquit opifici deo a rure mantuano poetam comparas: quem græcos rhetores quorum feciſti mentionem: nec omnino legiſſe aſſe uerauerim. Vnde enim ueneto ruſticis parentibus nato inter ſiluas & frutices educato uel leuis græcarum noticia litterarum? Et Euſtachius: Caue īquit Euangele græcorum quenquam de ſummis auctoribus tantam græcæ doctrinæ hauſiſſe copiam credas: quantam ſolertia Maronis uel aſſecuta eſt uel in ſuo opere digeſſit. Nam præter philoſophiæ & aſtronomiæ amplam illam copiam: de qua ſupra diſſeruimus: non parua ſunt alia quæ traxit a græcis: & carmini ſuo tanq̄ illic nata cōſeruit. Et Prætextatus oratus ſis inquit Euſtachi: ut hæc quoq; communia nobiſcum uelis quantum memoria repente incitata ſuffecerit. Omnes Prætextatum ſecuti ad diſſerendum Euſtachium prouocauerunt. Ille ſic īcipit. Quæ Virgilius traxit a græcis dicturū ne me putes ea quæ uulgo nota ſunt: q; Theotricum ſibi fecerit paſtoralis operis auctorem: ruralis Heſiodum: & q; in ipſis georgicis tempeſtatis ſerenitatiſq; ſigna de Arati phænomenis traxerit? Vel q; euerſionē

Ardens & Infenſus

De laudibus operis uir. inſtar mundi

troiæ cum Sinone ſuo & equo ligneo cæteriſq; omnibus quæ li-
brum ſecundum faciunt: a Piſandro pene ad uerbum tranſcripſe
rit: qui inter græcos poetas eminet opere quod a nuptiis Iouis &
Iunonis incipiens uniuerſas hiſtorias quæ mediis omnibus ſæcu
lis uſq; ad ætatem ipſius Piſandri contigerunt: in unam ſeriem
coactas redegerit: & unum ex diuerſis hiatibus temporū corpus
effecerit. In quo opere inter hiſtorias cæteras interitus quoq; tro-
iæ in hunc modum relatus eſt. Quæ fideliter Maro interpretādo
fabricatus eſt ſibi iliacæ urbis ruinam. Sed & hæc & talia ut pue
ris decantata prætereo. Iam uero æneis ipſa ab Homero ſibi mu-
tuata eſt. Errorem primum ex odyſſea: deinde ex iliade pugnas:
quia operis ordinem neceſſario rerum ordo mutauit. Cum apud
Homerum prius iliacum bellum geſtum ſit: deinde reuertēti de
troia error contigerit Vlyxi. Apud Maronem uero Aeneæ nauiga
tio bella quæ poſtea ī italia ſunt geſta: præceſſerit. Rurſus Home
rus cum uellet iniquum græcis Apollinem facere: cauſam ſtruxit
de ſacerdotis iniuria. Hic ut troianis Iunonem faceret infeſtam:
cauſarum ſibi congeriem comparauit. Nec illud cū cura magna
relaturus ſum: licet ut exiſtimo non omnibus obſeruarū: q; cū
primo uerſu promiſiſſet productus; ſeſe de troiæ littoribus Aene
am: Troiæ qui primus ab oris Italiam fato profugus lauinaque
uenit Littora. Vbi ad ianuam narrandi uenit: Aneæ claſſem non
de troia ſed de ſicilia producit. Vix e conſpectu ſiculæ telluris ī al
tum Vela dabant læti q; totum homericis ſilis texuit: Ipſe enim
uitans in poemate hiſtoriocorum ſimilitudinem: quibus lex eſt ī
cipere ab initio rerum: & cōtinuam narrationem ad finem uſq;
perducere: ipſe poetica diſciplina a rerum medio cœpit: & ad ini-
tium poſt reuerſus eſt. Ergo Vlyxis errorem non incipit a troiā
littore deſcribere: ſed facit eum primo nauigantem de inſula cali-
pſonis: & ex perſona ſua perducit ad phæacas. Illic in cōuiuio Al-
cinoi regis narrat ipſe quemadmodum de troia ad calipſonem
uſq; peruenerit. Poſt phæacas rurſus Vlyxis nauigationem uſq;
ad ithacam ex perſona ꝓpria poeta deſcribit. Quē ſecutus Maro
Aeneam de ſicilia producit: cuius nauigationem deſcribendo per
ducit ad libyam. Illic in conuiuio Didonis narrat ipſe Aeneas uſ-
que ad ſiciliam de troia nauigationem ſuam: & addidit uno uer-
ſu: quod iam copioſe poeta deſcripſerat: Hīc me digreſſū ueſtris

deus appulit oris. Post africā quoque rursus poeta ex persōa sua iter classis usque ad ipsam describit italiā. Interea mediū æneas iam classe tenebat Certus iter. Quid ꝙ & omne opus uirgilianū uelut de quodā homerici operis speculo formatū est? Nam & tēpestas mira imitatione descripta est. Versus utriusq; qui uolet cōferat: ut Venus in nausicæ locū Alcinoi filiæ successit. Ipsa autem Dido refert speciem regis Alcinoi conuiuium celebrantis. Scylla quoq; & charibdis & circe decēter attingit: & pro solis armētis strophades īsulæ fingunt. At pro consultatione īferorum descensus ad eos cū comitatu sacerdotis īducitur. Ibi Palinurus Elpenori: Sed & ī festo Aiaci īfesta Dido: & Tyresiæ cōsiliis Anchisæ monita respōdent. Iā prælia iliadis & uulnerū non sine disciplinæ perfectione descriptio: & enumeratio auxilioꝝ duplex: & fabricatio armoꝝ: & ludicri certaminis uarietas: ictumq; īter reges & ruptum fœdus: & speculatio nocturna & legatio reportās a Diome de repulsā Achillis exēplo: & sup Pallāte ut Patroclo lamentatio & altercatio ut Achillis & Agamēnonis: ita Drācis & Turni. Vtrobiq; enī alter suū alter publicū commodū cogitabat. Pugna singularis Aeneæ atq; Turni: ut Achillis & Hectoris: & captiui inferiis destinati: ut illic Patrocli: hic Pallātis: Sulmōe creatos Quattuor hic iuuenes: totidem quos educat ufens Viuentes rapit inferias: quos īmolet umbris. Quid ꝙ pro Licaone homerico: q inter fugiētes deprehēsus nō mirum si ad preces cōfugerat: nec tamen Achilles propter occisi Patrocli dolorē pepercit: simili conditione Magus ī medio tumultu subornatus ē. Inde mago procul infensam cōtēderat hastam. Et cū ille genua āplectens uitā supplexq; petisset: respōdit: Belli commertia turnus Sustulit ista prior iam tum pallante perempto. Sed & insultatio Achillis in ipsum Lycaonem iam peremptum in Tarquitum a Marone transfertur: Ille ait.

ἐνταυθοῖ νῦν κεῖσο μετ' ἰχθίσιν ὄϊσ' ὠτει λῆς
αἷμ' ἀπολιχμησονται ἀκηδέες οὐδέ σε μητήρ
ἐνθεμένη λεχέεσι γοήσεται ἀλλά σκάμανδρος
ὄϊσει δεινήεις εἴσω ἁλός εὐρέα κόλπον: & cætera. At hic nr̄.
Istic nūc metuēde iace: & reliqua Ei si uultis me et ipsos proferre uersus ad uerbū pene translatos: licet oēs præsens memoria non suggerat: tamē qui se dederint obuios annotabo.

νεύρην μὲν μαζῶ πέλασεν τόξω δὲ σίδηρον.
Totā rem quanto cōpendio lingua ditior explicauit. Vester licet periodo usus idem tamen dixit.
Adduxit longe: donec curuata co irent
Inter se capita: & manibus iam tangeret æquis
Leua aciem ferri: dextra neruoq; papillam.
ἀλλ' ὅτε δὴ τὴν νῆσον ἐλείπομεν οὐδέ τίς ἄλλη
φαίνετο γαιάων ἀλλ' οὐρανὸς ἠδὲ θάλαττα
δὴ τότε κυανέην νεφέλην ἔστησε κρονίων
νηός ὕπερ γλαφυρης ἤχλυσε δὲ πόντος ὑπ' αὐτῆς.
Nec iam āplius ulla Apparet tellus: cælū undiq; & undiq; pōtus

Curuata in molis faciem circunstetit unda. Et de tartaro ille ait.
Τόσσον ἔνερθ' αἰδεω ὅσον οὐρανος ἐστ' ἀπὸ γάηις.
Bis patet in preceps tantum: tenditq; sub umbras
Quantus ad æthereum cæli suspectus olympum.
αὐτάρ ἐπεὶ πόστιος καὶ ἐδητύος ἐξ ἔρον ἔντο.
Postq̄ exempta fames: & amor compressus edendi.
ὣς ἔφατ' εὐχόμενος τοῦ ἔκλυε μητίετα ζεύς
Τῶδ' ἕτερον μὲν ἔδωκε πατήρ. ἑτερον δ' ἀνένευσεν
νηῶν μὲν οἱ ἀπώσασθαι πόλεμόν τε μάχην τε
δωκε σόον δ' ἀνένευσε μάχης ἐξ ἀπονέεσθαι.
Audiit & uoti phœbus succedere partem
Mente dedit: partem uolucres dispersit in auras.
καὶ πάιδων παῖδεσ τοὶ κεν μετόπισθε γένονται.
Hic domus æneæ cunctis dominabitur oris:
Et nati natorum & qui nascentur ab illis.
Et alibi ille ait:
καὶ τότ' ὀδυσσῆος λύτο γούνατα καὶ φίλον ἦτορ
ὀχθήσασ' δ' ἄρα εἶπε πρός ὃν μεγαλήτορα θυμόν.
Hic de duobus unum fabricatus est.
Exemplo æneæ soluuntur frigore membra.
ἄξον δὴ ἔγχος διομήδεος ἠδε καὶ αὐτόν
πρήνεα δος πεσέειν σαίων πρόπαροιθε πυλάων.
Armipotens præsens belli tritonia uirgo
Frange manu telum phrygii prædonis: & ipsum
Pronum sterne solo: portisq; effunde sub ipsis.

ἡ τὸ λίγη μέν πρῶτα κὸρύσσεται ἀυτάρ ἔπειτα
ὀυρανῶ ἐςήριξε κάρη καὶ ἐπί χθονί βαίνει.
Ingrediturq; ſolo & caput inter nubila condit.

Ille de ſomno ait.

Dulcis & alta quies placidæq; ſimillima morti.
ναὶ μά τὸ δε συῆπτρον. τὸ μέν ὄυποτε φύλλα καὶ ὄζους
φύσσει: ἐπειδὴ πρῶτα τομὴν ἐν ὄρεσι λελοιπεν
ὀυδὰ ναθηλήσει: περὶ γὰρ ῥάε χαλκόσ ἔλεψε
φύλλατε καὶ φλοιόν. νῦν αυτεμιν ὑιεσ αχαιῶν
ἐν παγάμησ φορέουσι δεκασπόλοι ὁιτε θέμιςασ
πρόσ διόσ εἰρύαται. ὁδέ τοι μέγασ ἔσσεται ὅρκοσ.
Vt ſceptrum hoc(dextra ſceptrum nam forte gerebat)
Nunq̄ fronde leui fundet uirgulta neq; umbram:
Cum ſemel in ſiluis imo de ſtirpe reciſum
Matre caret: poſuitq; comas & brachia ferro:
Olim arbos nunc artificis manus ære decoro
Incluſit: patribuſq; dedit geſtare latinis

Ed iā ſi uidetur a collatione uerſuū trāſlatorum faceſſo: ut nec uniformis narratio pariat ex ſatietate faſtidium: & ſermo ad alia nō minus præſenti cauſæ apta uertatur. Perge quæſo inquit Auienus oīa quæ de Homero ſubtraxit inueſtigare. Quid enim ſuauius q̄ duos præcipuos uates audire idē loquentes? Quia cum tria hæc ex æquo impoſſibilia putētur: uel Ioui fulmen: uel Herculi clauā: uel uerſum Homero ſubtrahere. Quod & ſi fieri poſſet: alium tamen nullum deceret: uel fulmen præter Iouem iacere: uel certare præter Herculem robore: uel canere quod cecinit Homerus. Hic opportune in opus ſuum quæ prior uates dixerat tranſferendo fecit ut ſua eſſe credantur. Ergo pro uoto omnium feceris: ſi cum hoc cœtu cōmunicata uelis quæcūq; ueſtro noſter poeta mutuatus eſt. Cedo igitur Euſtachius ait. uirgilianum uolumen: quia locos eius ſingulos inſpiciens homericorum uerſuum promptius admonebor. Cunque Symmachi iuſſu famulus de bibliotheca petitum librum detuliſſet: temere uoluit.

Tria īpoſſibilia

Eustachius. Et dum uersus quos fors obtulisset inspiceret: uidete inquit portum ad ciuitatem Didōis ex itacha migrantem;
Est in secessu longo locus: insula portum
Efficit obiectu laterum: quibus omnis ab alto
Frangitur inq; sinus scindit sese unda reductos.
Hinc atq; hinc uastæ rupes: geminiq; minātur
In cælum scopuli: quorum sub uertice late
Aequora tuta silent: tum siluis scæna coruscis
Desuper: horrentiq; atrum nemus īminet umbra:
Fronte sub aduersa scopulis pendentibus antrū:
Intus aquæ dulces: uiuoq; sedilia saxo:
Nympharū domus. hic fessas nec uincula naues
Vlla tenent: unco nec alligat ancora morsu.
φὸρκυνοσ δὲτισ ἐςὶ λ μὴν ἀλὶοιο γὲροντοσ
ἐν δήμω ἰθάκησ δὺοδέ πρὸβλῆτεσ ἐν αυτῶ
ἀκταὶ ἀπορρῶγεσ λιμὲνοσ ποτὶπεπτηῦιαι.
ἄι τ᾽ἀνέμων σρεπόωσι δυσαήων μὲγα κῦμα
ἔκτοσθ᾽ἔντο σθεν δέτ᾽ἄνευ δετμοῖο μένουσι
νῆετ ἐυσέλμοι ὅταν ὁρμου μὲτρον ἵκωνται.
αυτάρ ἐπὶ κρατόσ λιμένοσ τανὺφύλλοσ ἐλάιη
αγχὸθιδ᾽αυτῆσ ἄντορον ἐπήρατον ἠεροηδέσ
ἱερον νυμφάων ἄι νηιάδέσ καλέονται.
ἐνδὲ κρητηρεςε κάι αμφιφορῆεσ ἔασι
λάινοι ἔνθαδ᾽ἔπειτα τιθαιβωσσουσι μέλισσα

T cum rogasset Auienus: ut non sparsim sed ab initio per ordinem annotaret: ille manu retractis in calcem foliis sic exorsus est.

Aeole: nanq; tibi diuum pater atq; hominum rex
Et mulcere dedit fluctus & tollere uento:
Sunt mihi bis septem præstanti corpore nymphæ:
Quarum quæ forma pulcherrima deiopeam
Conubio iungam stabili: propriamq; dicabo.

Tempestas Aeneæ Aeolo cōcitante cum allocutiōe ducis res suas conclamantis de Vlixis tempestate & allocutione descripta est: in qua Aeoli locum Neptunus optinuit. Versus quoniam utrobiq; multi sunt: non inserui. Qui uolet legere ex hoc uersu habebit ex ordium.

.V.

Hæc ubi dicta: cauum conuersa cuspide montē
Et apud Homerum de quinto odysseæ.
ὡς εἰπων σύναγε νεφέλας ἐτάραξε δὲ πόντον
χερσί τριαίναν ἔλων πάσας δ' ὀρόθυνεν ἀέλλας
παντοίων ἀνέμων.
Vt primum lux alma data est: exire locosq;
Explorare nouos: quas uento accesserit oras:
Qui teneāt(nam inculta uidet)homines ne feræue:
Quærere constituit: sociisq; exacta referre.
ἐξόμενος δ' ὥρμαινε κατὰ φρένα καὶ κατὰ θυμόν
ὤμοι ἐγώ τέωσ' ἅντε βροτῶν ἐς γαῖαν ἱκάνω
ἠϊόι γ' ὑβριστάι γε καὶ ἄγριοι. οὐδὲ δίκαιοι
ἠὲ φιλόξεινοι καὶ σφιν νόοσ ἐσθεοῦδησ
ἀλλ' ἄγε γ' ἐγώ αὐτόσ πειρήσωμαι ἠδ' ἐΐδωμαι.
Nulla tuarum audita mihi neq; uisa sororum:
O q̄ te memorem uirgo: nāq; haud tibi uultus
Mortalis nec uox hominem sonat: o dea certe
An phœbi soror: an nympharum sanguinis una.
γουνοῦμαι σὲ ἄναστα θεόσ νύτοι ἠ βροτόσ ἐστι
εἰ μὲν τισ θεόσ ἐστι τοί οὐρανον εὐρύν ἔχουσιν
ἀρτέμιδι σε ἔγωγε διόσ κούρη μεγάλοιο
εἰδοσε μέγεθόσε φυήν τ' ἀγχιστα εἰσκω
O dea si prima repetens ab origine pergam:
Et uacet annales nostrorum audire laborum:
Ante diem clauso componet uesper olympo.

At uenus obscuro gradientes aere sepsit:
Et multum nebulæ circum dea fudit amictu:
Cernere nequis eos neu quis contingere possit:
Moliriue moram: aut ueniendi poscere causas.
καὶ τότ' ἄρ' ἀθήνη γλαυκώπισ ἔννεπε μῦθον
πολλὴν ἠέρα χεῦε φίλα φρονέουσ' ὀδυσῆι
μήτισ φαιήκων μεγαθύμων ἀντιβολήσας
κερτομέοιτε πέσοι καὶ ἐξερεοίτο τισ εἶη
Qualis in eurotæ ripis aut per iuga cynthi

Exercet diana choros: quam mille ſecutæ
Hinc atq; hinc glomerant oreades: illa pharetrā
Fert humero: gradienſq; deas ſupereminet omnes:
Latonæ tacitum pertentant gaudia pectus.
Talis erat dido: talem ſe læta ferebat.
ὅιη δ᾽ ἄρτεμις εἶσι κατ᾽ οὔρεα ἰοχέαιρα
ἢ κατά τηΰγετον περίμήκετον ἢ ἐρυμάνθον
τερπομένη κάπροισι καὶ ὠκείης ἐλάφοισι
τῆ δεθάμα κοῦραι νύμφαι διὸς αἰγιόχοιο
ἀγρόνομοι παίζουσι γέγηθε δέ τε φρενα λῆτω
πασάων δ᾽ ὕπερ ἥγε κάρη ἔχει ἠδέ μέτωπα
ῥεῖα δ᾽ ἀριγνώτη πέλεται καλαί δέ τε πάγαι
ὡς ἡ γ᾽ ἀμφιπόλοισι μετέπρεπε παρθένος ἁδμίς
Reſtitit æneas: calaraq; in luce refulſit
Os humeroſq; deo ſimilis: nanq; ipſa decoram
Cæſariem nato genitrix: lumenq; iuuentæ
Purpureum & lætos oculis afflarat honores.
Quale manus addunt ebori decus: aut ubi flauo
Argentum pariuſue lapis circundatur auro.
Τὸν μὲν ἀθήναιη θῆκε διὸς ἐκγεγαυῖα
μείζονα τ᾽ εἰσιδέειν καὶ πάσσονα καδδέ κάρητος
οὐλάς ἧκε κόμας υακινθίνω ἄνθει ὁμοίας
ὡσδ᾽ ὅτε τὶς χρυσὸν περιχέυεται ἀργύρω ἀνήρ
ἴδρις. ὃν ἥφεστος δέδαεν καὶ παλλας ἀθήνη
τέχνην παντοίην χαρίεντα δέ ἔργα τε λείει
ὡς ἄρα τῷ κατέχευε χάριν κεφαλητε καὶ ὤμοις.
Coram quem quæriris adſum
Troius æneas libicis ereptus ab undis.

Conticuere omnes intentiq; ora tenebant:
Infandum regina iubes renouare dolorem:
Troianas ut opes & lamentabile regnum
Eruerint danai.
σοὶ δ᾽ ἐμά κήδεα θυμός ἐπετράπετο στονόεντα
εἴρεσθ᾽ ὄφρ᾽ ἔτι μᾶλλον ὀδυρομενος στοναχίζω.
Pars ſtupet innuptæ donum exiciale mineruæ

Et molem mirantur equi: primuſq; thymœtes
Duci intra muros hortatur in arce locari:
Siue dolo ſeu iã Troiæ ſic fata ferebant:
At capys & quorum melior ſententia menti
Aut pelago danaum inſidias ſuſpectaq; dona
Præcipitare iubet: ſubiectiſq; urere flammis:
Aut terebrare cauas uteri & tentare latebras:
Scinditur incertum ſtudia ĩ contraria uulgus.
ὡς ὃ μὲν εἰςήκει τοὶ δ' ἄκριτα πολλὰ γόρεον
ἥμενοι ἀγχάντῳ τρίχα δὲσφισιν ἤδανε βουλὴ
ἠὲ διατμηξαῖ κοῖλον δόρυ νηλεῖ χαλκῷ
ἢ κατὰ πετράων βαλέειν ἐρύσαντας ἐπ' ἄκρης
ἢ ἐάαν μεγάλα θεῶν θελκτήριον εἶναι
Vertitur interea cælum & ruit oceano nox
Inuolouens umbra magna terramq; polumq;.

Hei mihi qualis erat: quantum mutatus ab illo
Hectore: qui rediit exuuias indutus achillis:
Vel danaum phrygios iaculatus pupibus ignes.

Iuueniſq; corebus
Migdonides illis qui troiam forte diebus
Venerat inſano caſſandræ incenſus amore:
Et gener auxilium priamo phrygibuſq; ferebat.

Sic animus iuuenum furor additus. inde lupi ceu
Raptores atra in nebula: quos improba uentris
Exegit cæcos rabies: catuliq; relicti
Faucibus expectant ſiccis: per tella per hoſtes
Vadimus haud dubiã in mortẽ: mediæq; tenemus
Vrbis iter: nox atra caua circumuolat umbra.

Improuiſum aſpris ueluti qui ſentibus anguem
Preſſit humi nitens: trepidusq; repente refugit
Attollẽtem iras & cærula colla tumentem
Haud ſecus androgeus uiſu tremefactus abibat.
ὡσ δ᾽ ὅτε τὶς δράκοντα ἰδὼν παλίνορσος ἀπὲς
ὄυρεος ἐνβήσσησ ὑπότε τρόμοσ ἔλλαβε γυῖα
ἀψ δ᾽ ἀναχώρησεν ὤχροςέ μιν ἔιλε παρειάς
ὡσ ἄυθισ κθὸ ὅμιλον ἐλυτρώων ἀγερώχων
δεῖσας ἀτρέωσ υἱόν ἀλέξανδροσ θεοειδήσ
Qualis ubi in lucẽ coluber mala gramina paſtus
Frigida ſub terra frigidum quem bruma tegebat:
Nunc poſitis nouus exuuiis nitiduſq; iuuenta
Lubrica conuoluit ſublato pectore terga
Arduus ad ſolem: & linguis micat ore triſulcis.

Non ſic aggeribus ruptis cum ſpumeus amnis
Exiit: oppoſitaſq; euicit gurgite moles
Fertur in arua furens cumulo. cãpoſq; per omnes
Cum ſtabilis armenta trahit.

Ter conatus ſibi collo dare brachia circum
Ter fruſtra comprenſa manus effugit imago
Par leuibus uentis uolucriq; ſimillima ſomno.
τρίς μέν ἐφορμήθην ἐλέειν τε με θυμὸς ἄνωγ
τρίς δέ μοι ἐκ χειρῶν σκιῆ εἴκελον ἢ καὶ ὀνείρω
ἔπτατο
Alia tẽpeſtas Aeneæ hic: & illic Vlyxis numeroſis ambæ uerſibus.
Sed hæc incipiunt ita.
Poſtq̃ altum tenuere rates: nec iam amplius ullæ. Ille ait

Accipe & hæc manuũ tibi quæ monumẽta mearũ
Sint puer.

Tendunt uela nothi: fugimus ſpumãtibus undis
Qua curſum uentuſq; gubernatorq; uocabant.

Dextrum ſcylla latus leuum implacata carybdis
Obſidet: atq; imo barathri ter gurgite uaſtos
Sorbet in abruptum fluctus: rurſuſq; ſub auras
Erigit alternos: & ſyder a uerberat unda.
At ſcyllam cæcis cohibet ſpelunca latebris
Ora exertantem: & naues in ſaxa trahentem:
Prima hominis facies: & pulcro pectore uirgo
Pube tenus: poſtrema immani corpore piſtris
Delphinum caudas utero commiſſa luporum.
Præſtat trinacrii metas luſtrare pachyni
Ceſſantem longos & circunflectere curuus:
Quam ſemel informem uaſto uidiſſe ſub antro
Scyllam & cæruleis canibus reſonantia ſaxa.
Homerus de charybdi & de ſcylla:
ἔνθεν μὲν γὰρ σκύλλη ἐθέρωθι δὲ δῖα χάρυβδις
δεινὸν ἀνερροίβδησε θαλάσσης ἁλμυρὸν ὕδωρ
ἤτοι ὅτ' ἐξεμέσειε λέβης ὡς ἐν πυρί πολλῷ
πᾶσ' ἀναμορμύρεσκε κυκωμένη ὑψόσε δ' ἀχνή
ἄκροισι σκοπέλοισι ἐπ' ἀμφοτέροισιν ἔπιπτεν
ἀλλ' ὅταν αὖθις ἀναβρώξειεγε ἁλμυρὸν ὕδωρ
πᾶσ' ἔνθοσθε φάνεσκε κυκωμένη ἀμφὶ δὲ πέτρη
δεινὸν βεβρύχει ὑπένερθε δὲ γαῖα φάνεσκε
ψάμμω κυάνέη.

O mihi ſola mei ſuper aſtynactis imago:
Sic oculos ſic ille manus ſic ora ferebat.
κενου γάρ τοιοίδε πόδες τοιαίδέτε χεῖρες
ὀφθαλμῶντε βολαὶ κεφαλὴ τέφὺπερθετε χαῖται
Ter ſcopuli clamorem inter caua ſaxa dedere:
Ter ſpumam eliſam: & rorantia uidimus aſtra.

Qualis coniecta cerua ſagitta:
Quam procul incautam nemora inter creſia finxit
Paſtor agens telis: liquitq; uolatile ferrum
Neſcius: illa fuga ſiluas ſaltuſq; peragrat
Dittæos: hæret lateri lætalis arundo.

Dixerat. ille patris magni parere parebat
Imperio: & primum pedibus talaria nectit
Aurea: quæ ſublimem aliis ſiue æquora ſupra
Seu terram rapido pariter cum flamine portant.
Tum uirgam capit. hac animas ille euocat orco
Pallentes: alias ſub tartara triſtia mittit.
Dat ſomnos adimitq;: & lumina morte reſignat.
Illa fretus agit uentos: & turbida tranat
Nubila.
ὡς ἔφατὸυδ᾽ἀπίθησε διάκτοροσ ἀργειφόντησ
ἀυτικέπειθὺπὸ ποσσίνἔδήσατο καλὰ πέδιλα
ἀμβρόσια χρύσεια τά μιν φέρον ἠμὲν ἐφὺγρὴν
ἠδ᾽ἐπ᾽ἀπὲιρονα γαῖαν ἅμα πυοιῆσ ἀνέμοιο
ἕιλετο δέ ῥάβδον τῆτ᾽ἀνδρῶν ὄμματα θέλγει
ὧν ἐθέλει τὸυσδ᾽ἂυτε κάι ὑπνώοντας
τήν μετὰ χερσίν ἔχων πέπτατο κρατύς αργειφόντης.
Ac ueluti annoſam ualido cum robore quercum
Alpini boreæ nunc hinc nunc flatibus illinc
Eruere inter ſe certant: it ſtridor: & alte
Conſternunt terram concuſſo ſtipite frondes.

.V.

Ipsa hæret scopulis: & quantum uertice ad auras
Aethereas tantum radices in tartara tendit.

Et iam prima nouo spargebat lumine terras
Tithoni crocrum linquens aurora cubile.
ἠως δ' ἐκ λεχέων παραγαυοῦ τιθωνοῖο
ὠρνυτ' ἐν ἀθατοισι φοως φέρη ἠδὲ βροτοῖσι.
Vt pelagus tenuere rates: nec iam amplius ulla
Occurrit tellus: maria undiq; & undiq; cælum:
Olli cæruleus supra caput astitit imber
Noctē hyememq; ferens: & inhorruit unda tenebris.

Vinaque fundebat pateris: animamq; uocabat
Anchisæ magni: manesq; acheronte remissos.
οἶνον ἀφυσσάμενος χαμάδις χέε δεῦε δέ γαῖαν
ψυχήν κικλήσκων πατροκλῆος δειλοῖο.
Leuibus huic hamis consertam auroq; trilicem
Loricam: quam demoleo detraxerat ipse
Victor apud rapidum simoenta sub ilio alto.
τώ μὲν εγω δόσω τόδε φάσγανον ἀργυρόηλον
καλόν θρηίκιον τό μὲν ἀστεροπαῖόν ἀπήυρων.
Et cursorum certamen utrobiq; simile: & quia uersibus est apud
utrūq; numerosis: locū loco similē lector inueniet. Initia hæc sūt.
Hæc ubi dicta locū: capiunt: signoq; repente
ὡς ἔφατ' ὤρνυτο δ' αὐτικοὶ λῆος τάχυς αἴας
ἀνδ' ὀδυσευς πολύμητις ἔπει ταδὲ νέστορος υἱός.
Pugillum certamen apud hunc incipit:
Constitit ī digitos exemplo arrectus uterq;. Apud illum:
ἄνταδ' ἀνασχομένω χερσί στιβαρῆσιν ἄμ' ἄμφω
σύνρέπεσόν συνδέσφι βαρεῖαι χεῖρες ἔμιχθεν.

Si uelis cõparare certãtes ſagittis: inuenies hæc utriuſq; principia
Protinus æneas celeri certare ſagitta:
ἀυτάρ ὅ τοξευτῆσι θιθη ἰόεντα σίδηρον
καδδέ τὶθη δέκα μέν πελέκεας δὲκαδὴ μὶ πὲλέκκα
Capita locorũ ubi longa narratio ẽ: dixiſſe ſufficiet: ut quid unde
natum ſit: lector inueniet.
Dixerat. & tenues fugit ceu fumus in auras:

ψυχὴδὲ κατὰ χθονός ἠὺετε καπνός ὠχετο τετρίγυῖα
Aeneas quo deinde rius? quo proripis inquit?

Quẽ fugis? aut quis te a noſtris cõplexibus arcet?

Ter conatus erat collo dare brachia circum:
Ter fruſtra compreſſa manus effugit imago.
τρίς μέν ἐφορμὴθην ἐλέειν δὲ μέ θυμὸς ἀ νωγε
τρίς δέμοι ἐκ χειρων σκιῆ ἔικελον ἢ κάι ὀνὲιρω
ἔπτατο.
Sepultura Palinuri formata ẽ de Patrocli ſepultura. Hæc ĩcipit.
Principio pinguem thædis & robore ſecto. Ille ſic ait.
κηδὲμόνες δὲ παρᾶυθι μὲνον κὰι νηεὸν ὕλην
πὸιησανδέ πυρήν ἑκατὸμπεδον ἔνθα κάι ἔνθα. Et alibi
Ipſa uero utriuſq; tumuli inſignia q̃ paria?
At pius æneas ingenti mole ſepulcrum
Impoſuit: ſuaq; arma uiro remumq; tubamq;
Monte ſub aerio: qui nunc miſenus ab illo
Dicitur: æternumq; tenet per ſæcula nomen.
ἀυτὰρ ἐπέιει νεκρὸς ἐκάη κάι τὲυχεα νεκροῦ
τὺμβον χεύαντες κάι ἐπὶ ςὴλην ἐρύσαντες
πὴξαμεν ἀκροτάτω τύμβω ἐυῆρες ἐρετμὸν
Tum conſanguineus leti ſopor:
ἐνθὺπνω σὺμβλητο κασιγνήτω θανάτοιο κᾶι τῶ νὴδυμος ὕ
πνος ἔπίβλεφὰροι σιν ἔπιπτεν νήγρετ οσ ἥδυςος θανὰτ ω
ἄγχιςα ἔοικὰς.
Quod te per cæli iocundum lumen & auras
Per genitorem oro per ſpes ſurgentis Iuli:
Eripe me his inuicte malis: aut tu mihi terram
Iniice: nanq; potes: portuſq; requirere uelinos.

νῦν δέσε τῶν ὄπισθεν γουναζόμαι οὐ παρεόντων
πρόστἀλόχου καί πατρὸς ὃ σέτρεφε τυθὸν ἐόντα
τηλεμάχου θὸν μοῦνον ἐνὶ μεγάροισιν ἔλειπες
μήμἄκλαυςον ἄθαπτον ἰων ὄπισθεν καταλείπης
γοσφισθεὶσ μήτοι τι θεῶν μήνιμα γένωμα
ἄλλἀμε κακκῆαι σύν τεύχεσιν ἄσσάμοι ἐςὶν
σῆματέμοι χεῦσαι πόλιησ ἐπὶ θινὶ θαλάσσησ.
Nec non & tit yon terræ omnipotentis alumnum
Cernere erat: per tota nouem cui iugera corpus
Porrigitur: rostroq; immanis uultur adunco
Immortale iecur tondens: fœcundaq; pœnis
Viscera: rimanturq; epulis: habitatq; sub alto
Pectore nec fibris requies datur ulla renatis.
κάι τιτυόν εἶδον γάιησ ἐρικυδέοσ υἱόν
κείμενον ἐν δαπέδω ὁ δἐπἐννέα κεῖτο πέλεθρα
γυπεδέμιν ἐκάτερθε παρημένω ἠπαρ ἔκειρον
δέρτρον ἔνω δύνοντεσ ὁ δουκἄπαμύνετο χερσί
λητω γὰρ ἔλκυσε διόσ κυδρήσ παράκοιτν
πυθώδἐρχομένην διά καλλιχ ὁρον πανοπῆοσ
Non mihi si linguæ centum sint oraq; centum
Ferrea uox: omnis scelerum comprendere formas:
Omnia pœnarum percurrere nomina possem.
πληθύνδουκἀν ἐγω μυθήσομαι οὐδὀγομήγω
οὐδἔιμοι δέκα μὲν γλώσσαι δέκα μὲν ςόματἔιεν
φωγήδἄρρηκτος χάλκειον δέμοι ἦτορ ἐγείη:
Hinc exaudiri gemitus iræq; leonum
Vincla recusantum & sera sub nocte rudentum:
Setigeriq; sues atq; in presepibus ursi
Sæuire: ac formæ magnorum ululare luporum:
Quos hominũ ex facie dea scæua potentibus herbis
Induerat circe in uultus ac terga ferarum.
εὗρον δὲν βῃσσησι τετυγμενα δώματα κίρκης
ξεςοῖσιν λάεσσι περισκέπτω ἐνὶ χώρω
ἀμφὶ δέ μὶν λύκοι ἦσαν ἀρέςεροι ἠδέ λέοντες
τούς αὐτὴ κατέθελξεν ἐπεί κακά φάρμακέδωκεν.
Quid petitis? quæ causa rates? aut cuius egentis
Littus ad ausonium tot per uada cærula uexit?

Siue errore uiæ: ſeu tempeſtatibus acti.
Qualia multa mari nautæ pariuntur in alto.
ὦ ξεῖνοι τινες ἐςέ πόθεν πλεῖθ' ὑγρά κέλευθα
ἢ τι κατά πρῆξιν ἢ μαψιδίως ἀλάλησθε
ψυχάς παρθέμενοι κακόν ἀλλοδαποῖσι φέροντες.
Cum ſeſe e paſtu teferunt: & longa canoros
Dant per colla modos: ſonat amnis & aſia longe
Pulſa palus.
Τῶν δ' ὡς ὀρνιθων πετέηνων ἔθνεα πολυα
χηνῶν ἢ γεράνων ἢ κύκνων δουλιχοδείρων
ἀσίω ἐν λειμῶνι καύςριου ἀμφί ρέεθρα
ἔνθα καί ἔνθα ποτῶνται ἀγαλλόμεναι πτερύγεσ
κλαγγηδὸν προκαθιζόντων σμαραγεῖ δὲ τε λειμων.
Illa uel intactæ ſegetis per ſumma uolaret
Gramina: nec teneras curſu læſiſſet ariſtas:
Vel mare per medium fluctu ſuſpenſa tumenti
Ferret iter: celeris nec tingeret æquore plantas.
ἀιδ' ὅτε μὲν σκιρτῶεν ἐπί ζείδωρον ἄρουραν
ἄκρον ἐπ' ἀνθερίκων καρπῶν θεον οὐδέ κατέλων
ἀλλ' ὅτε σκιρτῶεν ἐπ' εὐρέα γῶ τα θαλάσσης
ἄκρον ἐπὶ ῥηγμῖνος ἁλός πολοῖο θέεσκον.
Veſcitur æneas ſimul & troiana iuuentus
Perpetui tergo bouis & luſtralibus extis.
Τοῖσι δὲ βοῦν ἱερεύσεν ἄναξ ἀνδρῶν ἀγαμέμνων
ἄρσενα πενταέτηρον ὑπερμενέι κρονίωνι.
νώτοισιν δ' αἰάντα διηνεκέσσι γέραιρεν.
Poſtq̃ exempta fames & amor compreſſus edendi:
Rex euandrus ait.
αὐτὰρ ἐπεὶ πόσιος καὶ ἐδητύος ἐξ ἔρον ἔντο
τοῖς ὁ γέρων πάμπρωτος ὑφαίνειν ἤρχετο μῆτιν.
Euandrum ex humili tecto lux ſuſcitat alma:
Et matutini uolucrum ſub culmine cantus.
Conſurgit ſenior: tunicaq; inducitur artus:
Et tyrrhena pedum circundat uincula plantis:
Tum lateri atq; humeris tegeum ſubligat enſem:
Demiſſa ab leua pantheræ terga retorquens.

Nec non & gemini custodes limine ab alto
Procedunt: gressumq; canes comitantur herilem.
ἔζετ ὃ ὀρθώθεις μαλακόν δ' ἔνδυνε χιτῶνα
καλὸν νηγάτεον περὶ δ' αὖ μέγα βάλλετο φάρος
ποσσὶ δ' ὑπαίλιπαρο σι ἐδήσατο καλὰ πέδιλλα
ἀμφὶ δ' ἄρ' ὤμοισι βάλετο ξίφος ἀργυρόηλον
βῆρ' ἴμεν εἰς ἀγορήν παλάμη δέχε χάλκεον ἔγκος
οὐκ οἶος ἅμα τῶ δέ δύο κύνε ἀργοὶ ἕποντο
O mihi præteritos referat si iuppiter annos:
Qualis eram cum primam aciem præneste sub ipsa
Straui: scutorumq; incendi uictor aceruos:
Et regem hac herilem dextra sub tartara misi:
Nascenti cui tris animas feronia mater
Horrendum dictu dederat terna arma mouenda:
Ter leto sternendus erat: cui tum tamen omnis
Abstulit hæc animas dextra: & totidem exuit armis.
εἰ δ' ὡς ἡβώοιμι βίη τέμοι ἔμπεδος εἴη
ὡς ὁ ποτ' ἠλέοισι καὶ ἡμῖν νεῖκος ἐτίχθη
ἀμφὶ βοηλάσιν ὁτ' ἔγω κτάνον ἱππομενῆα.
Qualis ubi oceani perfusus lucifer unda:
Quem uenus ante alios astrorum diligit ignes:
Extulit hos sacrum cælo tenebrasq; resoluit.

En perfecta mei promissa coniugis arte
Munera: ne mox aut laurentes nate superbos
Aut acrem dubites in prælia poscere turnum.
Dixit: & amplexus nati cytharea petiuit:
Arma sub aduersa posuit radientia quercu.
αὖτ' ἄρ ἐπεὶ δὴ τεῦξε σάκος μέγας ἐστιν ἀρόντε
τεῦξ' ἄρα οἱ θώρηκα φαεινότερον πυρὸς αὐγῆς
τεῦξε δὲ οἱ κόρυθα ἠρίαρὴν κροτάφοις ἀραρυῖαν
καλὴν δαιδαλέην ἐπὶ δὲ χρύσεον λόφον ἧκε
τεῦξε δέ οἱ κνημῖδας ἐανοῦ κασσιτέροιο
αὖτ' ἄρ ἐπει πανθ' ὅπλα κάμε κλυτὸς ἀμφιγυήεις

ἡμογρὸς ἀχιλλῆος θῆκε προπαροίθεν ἀείρας.
Ille deæ donis & tanto lætus honore
Expleri nequit: atq; oculos per ſingula uoluit:
Miraturq;: interq; manus & brachia uerſat.
Τέρ πετο δ' ἐν χειρεσσιν ἔχων θεοῦ ἄγλαά δῶρα
ἀυτὰρ ἐπεὶ φρεσὶν ἥισι τετάρπετο δαίδαλα λεύσων.
Iri decus cæli: quis te mihi nubibus actam
Detulit in terras?

Nec ſolos tangit atridas Iſte dolor.

Sed uos o lecti: ferro quis ſcindere uallum
Apparat? & mecum inuadit trepidantia caſtra?

Quod ſupereſt læti bene geſtis corpora rebus
Procurare uiri: & pugnam ſperare parari.
νῦν δ' ἔρχεσθ' ἐπὶ δεῖπνον ἵνα συναγῶμεν ἄρηα·
Sic ait illachrymans: humero ſimul exuit enſem
Auratum: mira quem fecerat arte lycaon
Gnoſius: atq; habilem uagina aptarat eburna.
Dat niſo mneſtheus pellem horrentiſq; leonis
Exuuias: galeam fidus permutat alethes.
Τοδείδη μὲν ἔδωκε μενεπτόλεμος θρασυμήδης
φάσγανον ἀμφίκες. Τὸ δ' ἐὸν παρά νηί λέλειπτο
καὶ σάκος ἀμφὶ δὲ οἱ κυνέην κεφαλῆφιν ἔθηκε
Ταυρείην ἄφαλόντε καὶ ἄλοφον ἥτε κατάιτυξ
κέληται μύεταί δὲ κάρη θαλέρων ἁ ζηῶν
μηριόνης δ' ὀδυσσῆι δίδου βιόν ἠδε φαρέτρην
καὶ ξίφος.
Protinus armati incedunt: quos omnis euntes
Primorum manus ad portas iuuenumq; ſenumq;
Proſequitur uotis: nec non & pulcer iulus
Τὼ δ' ἐπεὶ οὖν ὅπλοισίν ἐνὶ δεινοῖσιν ἐδύτην
βᾶν ῥιέναι πέτην δὲ παράυτοθι πάντας ἀρίστους
Egreſſi ſuperant foſſas: noctiſq; per umbram

Castra inimica petunt: multis tamen ante futuri
Exitio passim somno uinoq; per herbam
Corpora fusa uident arrectos littore currus
Inter lora rotasq; uiros simul arma iacere
Vina simul: prior hyrtacides sic ore locutus.
Euryale audendum dextra: nunc ipsa uocat res.
Hac iter est: tu ne qua manus se attollere nobis
A tergo possit: custodi: & consule longe.
Hæc ego uasta dabo: & lato te limite ducam.
Τὼ δὲ βάτην προτέρω διτέντεα καὶ μέλαν αἰμὲ
ἀἰψα δὲ πὶ θρηκῶν ἀνδρῶν τέλος ἔξον ἰόντες
οἳ δὲ ἔυδον καμάτῳ ἀληκότες ἔντεα δέσφιν
καλὰ παρὰ σφετέροισι χθονὶ κέκλιτο εὖ κατὰ κόσμον
Τρισσοὶ χεῖ παρὰ δέσφιν ἑκὰς δ' ὑπὸ ζυγὸν ἵπποι
Τοὺς δὲ νύ δ' ἀνστένος ὀροπάροιθεν ἰδὼν διομήδεϊ δείξεν
ὅντος τοι διομήδες ἀνήρ. ὅντοι δέτοι ἵπποι.
οὓς γῶιν πίφαυσκε δόλων ὃν ἐπέφνομέν ἡμεῖς
ἀλλὰ γε δὴ πρόφερε κρατερόν μένος. οὐ δέτι σε χρὴ
ἑστάμεναι μέλεον σὺν τεύχεσιν ἀλλὰ λύϊππους
ἢε σύγ' ἄνδρασ ἕναιρε μελησουσι δέμοιἵπποι.
Sed non augurii potuit depellere pestem.
ἀλλ' οὐκ οἰωνοῖσιν ἐρύσατο κῆρα μέλαιναν.
Et iam prima nouo spargebat lumine terras
Tithoni croceum linquens aurora cubile.
ἠὼς δ' ἐκ λεχέων παρὰ γαμφοῦ τιθωνοῖο
ὠρνυθ' ἵν' ἀθανάτοισι φέοιτο φρη ἠδὲ βροτοῖσιν
Mater Euryali ad dirũ nunciũ: ut excussos de manibus radios: & pẽsa demitteret: ut per muros & uirorũ agmina ululans & coma scissa decurreret: ut effunderet doloré ĩ lamẽtationũ querelas: tum de Andromacha sumpsit lamentãte mortem mariti.
O ueræ phrygiæ: neq; enim phryges.
ὤμοι ἀπηλητῆρες ἀχαιίδες οὐκέτ' ἀχαιοὶ.
Quos alios muros aut quæ iam ultra mœnia habetis?
Vnus homo & ueſtris o ciues undiq; ſeptus
Aggeribus tantas ſtrages impune per urbem
Ediderit? iuuenum primos tot miſerit orco?
Non infœlicis patriæ ueterumq; deorum

Et magni æneæ ſegnes miſeretq; pudetq;?

Tela manu iaciunt: quales ſub nubibus atris
Strymoniæ dant ſigna grues: atq; æthera tranant
Cum ſonitu: fugiuntq; notos clamore ſecundo.
Τρῶες μὲν κλαγγῆ τένο πῆτίσαν ὄρνιθες ὡς
ἠΰτε περ κλαγγῆ γεράνων πέλει οὐρανόθι πρό
αἴτε πεῖ οὖν χειμῶνα φύγον καὶ ἀθέσφατον ὄμβρον
κλαγγῆ Ταὶ γε πέτονται ἐπ' ὠκεανοῖο ῥοάων
Ardet apex capiti: criſtiſq; ac uertice flamma
Funditur: & uaſtos umbo mouet āureus ignes.
Non ſecus ac liquida ſiquando nocte cometæ
Sanguinei lugubre rubent: aut ſyrius ardor
Ille ſitim morboſq; ferens mortalibus ægris
Naſcitur: & leuo contriſtat lumine cælum.
Δαῖε δὶ ἐκ κόρυθος ε καὶ ἀσπίδος ἀκάματον πῦρ
ἀςὲρ ὀπωρινῶ ἐγαλίγκιον ὅςε μάλιςα
λαμπρὸν παμφαίνῃσι λελουμένος ὠκεανοῖο
Τοῖον δὶ πῦρ Δαῖεν ἀπὸ κρατὸς ε καὶ ὠμῶν. Et alibi.
παμφαῖνον θὼς τἀςὴρ ἐπησύμενος πεδίοιο
ὅσρα τὸ πώρης ἔισιν ἀρίζηλοι δὲ δὶ ἀυγαὶ
φαίνονται πολλοῖσι μετάςασι νυκτὸς ἀμολγῶ
ὅ τ' ἔκεν ὠρίωνος ἐπίκλησίν τε καλέουσι
λαμπρότατος μὲν ὄγ' ἐςὶ κακὸν δὲ σῆμα τέτυκται
καὶ τε φέρει πολλὸν πυρετὸν δει λοῖσι βροτοῖσι
Stat ſua cuiq; dies: breue & irreparabile tempus
Omnibus eſt uitæ.

Fata uocant: metamq; dati peruenit ad æui.

Per patrios manes & ſpes ſurgentis iuli
Te precor hanc animam ſerues natoq; patriq;.

Est domus alta: iacent penitus defossa talenta
Celati argenti: sunt auri pondera facti
Infectiq; mihi: non hic uictoria teucrum
Vertitur haud anima una dabit discrimina tanta
Dixerat. æneas contra cui talia reddit:
Argenti atq; auri memoras: quæ multa talenta
Natis parce tuis. belli commercia turnus
Sustulit ista prior iam tum pallante perempto.
Hoc patris anchisæ manes: hoc sentit iulus.
Sic fatus galeam leua tenet: atq; reflexa
Ceruice orantis capulo tenus abdidit ensem.
ζώγρει ατρέος υἱὲ σύ δὲ ἄξια δέξαι ἄποινα
πολλά δ' ἐν αγτιμάχοιο δομοῖσ κειμήλια κεῖται
χαλκόστε χρυσόςε πολύκμητόςε σίδηρος.
ζωγρεῖτ' ἄυταρ ἐγων ἐμὲ λύσομαι ἔςι γάρ ἔνδον
καλκόςε χρυσόςε πολύκμητόςε σίδηρος
Τωνχύμμιν χαρίσαιτο πατὴρ ἀπερεῖσι' ἄποινα
εἴκεν ἐμὲ ζωὸν πεπυθοιτ' ἐπί γνησίν ἀχαίων.
Impastus stabula alta leo ceu sæpe peragrans:
Suadet enim uesana fames: sed forte fugacem
Conspexit capream aut surgentem in cornua ceruum
Gaudet hyans immane comasq; arrexit & hæret
Visceribus semper incumbens: lauit improba teter
Ora cruor:
Sic ruit in densos alacer mezentius hostes.
ὡςὲ λέων ἐχάρη μεγάλω ἐπί σώματι κύρσας
ἐύρων ἢ ἔλαφον κεραὸν ἢ ἄγριον αἶγα
πεινῶν
Spargitur & tellus lachrymis: sparguntur & arma.
δεύοντο ψάμμαθοι δεύοντο δὲ καὶ τεύχεα φωτῶν
δάκρυσι
Cingitur ipse furens certatim in prœlia turnus:
Iamq; adeo rutulum thoraca indutus ahenis
Horrebat squamis: surasq; incluserat auro:
Tempora nudus adhuc: lateriq; accinxerat ensem:
Fulgebatq; alta decurrens aureus arce.
κνημῖδας μὲν πρῶτα περί κνήμησιν ἔθηκεν

καλάς ἀργυρέοισιν ἐτισφυρίοις ἀραρυῖας
δεύτερον δ' ἀυθώρηκα περὶ στήθεσσιν ἔδυνεν
ἀμφὶ δ' ἀρώμοισιν βάλετο ξίφος ἀργυρόηλον
χαλκεον ἀυτάρ ἔπειτα σάκος μέγατε στιβαρόντε
εἵλετο τοῦ δ' ἀπάνευθε σέλας γένετο ἠὺτε μήνης
Purpureus ueluti cum flos succisus aratro
Languescit moriens: lassoq; papauera collo
Demisere caput: pluuia cum forte grauantur:
μήκων δ' ὡς ἑτέρωσε κάρη βάλεν ἠτὲ νί κήπω
καρτῶ βριθομένη νοτιῆσιτε εἰαρινῆσι.
Et hæc quidem iudicio legentium relinquenda sunt: ut ipsi æsti-
ment quid debeant de utriusque collatione sentire. Si tamen me
consulas: non negabo: nonnunq̄ Virgilium in transferendo den
sius excoluisse: ut in hoc loco.
Qualis apes æstate noua per florea rura
Exercet sub sole labor: cum gentis adultos
Educunt fœtus: aut cum liquentia mella
Stipant: aut dulci distendunt nectare cellas:
Aut onera accipiūt uenientum: aut agmine facto
Ignauum fucos pecus a presepibus arcent.
Feruet opus: redolentq; thimo fragrantia mella.
ἠὺτ' ἔθνεα εἶσι μελισσάων ἀδιναων
πέτρης ἐκ γλαφυρῆς αἰεὶ νέον ἐρχομενάων
βοτρυδόν δὲ πέτονται ἐπ' ἄνθεσιν εἰαρινοῖσιν
αἱ μὲν τ' ἔνθα ἅλις πεποτήαται αἱ δὲ τε ἔνθα.
Vides descriptas apes a Virgilio opifices ab Homero uagas? Al-
ter discursum & solam uolatus uarietatem: alter exprimit nati-
uæ artis officium.
In his quoq; uersibus Maro extitit locupletior interpres.
O socii (neq; enim ignari sumus ante malorum)
O passi grauiora: dabit deus his quoq; finem
Vos & scyllæam rabiem penitusq; sonantes.
Accestis scopulos: uos & cyclopea saxa
Experti: reuocate animos: mœstumq; timorem
Mittite: forsan & hæc olim meminisse iuuabit
Per uarios casus: & reliqua.
ὦ φίλοι οὐ γάρ πωτι κακῶν ἀδήμονες εἰμέν

ὦ φιλοὶ οὐ γάρ πωτι κακῶν ἀδαήμονες εἰμὲν
οὐ μὲν δὴ τόγε μεῖζον ἔπεισι κακον ἢ ὅτε κύκλωψ
εἷλει ἐν σπῆι γλαφυρῶ κρατερῆφι βίηφι
ἀλλὰ καὶ ἔνθεν ἐμῆ βουλῆ ἀρετῆτε νόωτε
ἐκφύγομεν καί που τῶνδε μνήσεσθαι οἴω

Vlyxes ad ſocios unam commemorauit erumnam. Hic ad ſperā dam præſentis mali abſolutionem gemini caſus hortatur euētu. Deinde ille obſcurius dixit: hic apertius: forſan & olim meminiſſe iuuabit. Sed & hoc quod noſter adiecit: ſolatii fortioris eſt. Suos enim non tantum exemplo euadendi: ſed & ſpe futuræ fœlicitatis animauit: per hos labores non ſolum ſedes quietas ſed & regna promittens. Hos quoq; uerſus inſpicite libet.

Ac ueluti ſummis antiquam in montibus ornum
Cum ferro acciſam crebriſq; bipennibus inſtant
Eruere agricolæ certatim: illa uſq; minatur:
Et tremefacta comam concuſſo uertice nutat:
Vulneribus donec paulatim euicta ſupremum
Congemuit: traxitq; iugis auulſa ruinam.

ὅδε ἐν κονίησι χαμαὶ πέσεν αἴγειρός ὡς
ἥ ρατ' ἐν εἰαμενῆ ἕλεοσ μεγάλοιο πεφύκει
λείη ἀτάρ τε οἱ ὄζοι ἐπ' ἀκροτάτη πεφύασι
τὴν μὲν θ' ἁρματοπηγὸς ἀνὴρ αἴθωνι σιδήρω
ἐξέταμ' ὄφρα ἴτυν κάμψη περικαλλέι δίφρω.

Magno cultu ueſter difficultatē abſcidēdæ arboreæ molis expreſſit: ueꝝ nullo negocio homerica arbor abſcidit'.

Haud ſegnis ſtrato ſurgit palinurus: & omnes
Explorat uentos: atq; auribus aera captat.
Sydera cuncta notat tacito labentia cælo
Arcturum pluuias hyadas geminoſq; triones:
Armatumq; auro circunſpicit oriona.

αὐτὰρ ὁ πηδαλιώ ἰθύνετο τεχνηέντως
ἥ μενος οὐδε οἱ ὕπνος ἐπί βλεφάροισ ἴν ἔπιπτε
πληιάδασ τε εἰσορόωντι κά ὀψέ δύνον τα βοώτην
ἄρκτον θ' ὃν ἅμαξαν ἐπίκλησιν καλέουσιν
ἥ τ' αὐτοῦ στρέφεται καὶ τῶρ' ἰωνα δοκεύει.

Gubernator q̄ explorat cælū: crebo reflecter̄ ceruicē debet caprādo de diuerſis cæli r̄giōibus ſecuritatē ſerēi hoc mir̄ & uelut coloribus

Maro pīxit. Nā quia arcturus iuxta ſeptentrionē ē: taurus uero ī quo ſūt hyades & orion: ī regione auſtri ſunt: crebrā ceruicis reflexionem in palinuro ſydera conſulente deſcripſit. Arcturum inquit: Ecce intuetur partem ſeptētrionis. deinde pluuias hyadas ecce ad auſtrum flectitur. Geminoſq; triones. Rurſus ad ſeptentriones uertit aſpectum. Armatumq; auro circunſpicit oriona. Iterum ſe ad auſtrum reflectit. Sed & uerbo circunſpicit uarietatem ſæpe ſe uiciſſim conuertentis oſtendit. Homerus gubernatorem ſuum ſemel inducit intuentem pleiadas: quæ in auſtrali regione ſunt: ſemel booten & arcton: quæ ſūt in ſeptentrionali polo

Nec tibi diua parens generis nec dardanus auctor.
Perfide: ſed duris genuit te cautibus horrens
Caucaſus: hyrcanæq; admorunt ubera tigres.
γηλεές ὀυκ ἄρα σοίγε πάηρ ἦν ἵπποτα πάλεὺς
ὀυδέθετίς μήτηρ γλυκή δέ σ' ἔτεκε θάλασσα
πέτρα τετηλιβατη ὅτι τοι νόος ἐςὶν ἀπηνὴς.

Plene Virgilius non petitionem ſolam: ſicut ille quem ſequebatur: ſed educationem quoq; nutricationis tanq̄ belualem & aſperam criminatur. Addidit enim de ſuo: Hyrcanæque admorunt ubera tygres: quoniam uidelicet in moribus inoleſcendis magnā fere partem nutricis ingenium & natura lactis tenet: quæ infuſa tenero & mixta parentum ſemini adhuc recenti: ex hac gemina concretione unam indolem configurat. Hinc eſt quod prouidentia naturæ ſimilitudinem natorum atq; gignētium ex ipſo quoq; nutricatu præparās fecit cum ipſo partu alimoniæ copiam naſci. Nam poſtq̄ ſanguis ille opifex in penetralibus ſuis omne corpus effinxit atq; aluit: aduētāte iā partus tempore idem ad corporis materni ſuperna conſcendens in naturam lactis albeſcit: ut recens notis idem ſit altor: qui fuerat fabricator. Quamobrem non fruſtra creditum eſt: ſicut ualeant ad fingendas corporis atq; animi ſimilitudines uis & natura ſeminis: non ſecus ad eandē rem lactis quoq; ingenia & proprietates ualere. Neq; in hominibus id ſolum: ſed in pecudibus quoq; animaduerſum. Nam ſi ouium lacte hædi aut caprarum agni forſitan alantur: conſtat ferme in iis lanam duriorem: in iis capillum gigni teneriorem. In arboribus etiam & frugibus indolem uel detractandam uel

augendam maior plerunq; uis & poteſtas eſt aquarum & terrarum quæ alunt q̄ ipſius quod iacitur ſenis. Ac ſæpe uideas lætam nitē temq; arborē ſi in locum alterum tranſferatur ſucco terræ deterioris elanguiſſe. Ad criminādos igitur mores defuit Homero quod Virgilius adiecit.

Non tam præcipites biiugo certamine campum
Corripuere: ruūtq; effuſi carcere currus:
Nec ſic immiſſis aurigæ: undantia lora
Concuſſere iugis: proniq; in uerbera pendent.

μαςιγαδ᾽ ἀιὲν ἔλαυνε κατωμαδὸν οἱ δὲ οἱ ἵπποι
ὑψόσ᾽ ἀειρέσθην ῥίμφα πρήσοντες κέλευθον

Graius poeta equorum tantum meminit flagro animante currētium: licet dici non poſſet elegantius q̄ quod adiecit ὑψόσ᾽ ἀερέσθην quo expreſſit: quem nam dare poterat impetum curſus. Verum Maro & currus de carcere ruentes & campos corripiendo præcipites mira celeritate deſcripſit: & accepto breui ſemīe de homerico flagro pinxit aurigas concutientes lora undantia & pronos in uerbera pendentes: nec ullam quadrigarum partem intactam reliquit: ut eſſet illi certaminis plena deſcriptio.

Magno ueluti cum flamma ſonore
Virgea ſuggeritur coſtis undantis aheni:
Exultantq; æſtu latices: furit intus aquæ uis:
Fumidus atq; alte ſpumis exuberat amnis:
Nec iam ſe capit unda: uolat uapor ater ad auras.

ὧν δὲ λέβης ζεῖ ἔνδοθε πιγόμενος πυρὶ πολλῷ
κνίσσῃ μέλδομένος ἀπαλλατροφέος σιαλοιο
πανδοθέν ἀμφολαδὴν ὑπὸ δὲ ξύλα καγκανα κεῖται

Græci uerſus aheni continent mentionem multo igne ebullientis: & totum ipſum locum hæc uerba ornant. Nam ſcaturigines ex omni parte emergentes ſic eleganter expreſſit. In latinis uerſibus tota rei pompa deſcripta eſt: ſonus flammæ. Et per hoc qđ ille dixerat: exultantes æſtu latices & amnem fumidum exuberātem ſpumis atq; intus furentem (unius enim uerbi non reperiens ſimilem dignitatem compenſauit quod deerat copiæ uarietate deſcriptionis) adiecit poſt omnia: nec iam ſe capit unda; quo expreſſit: quod ſemper uſu euenit ſuppoſiti nimie-

tate caloris. Bene ergo se habet poeticæ tubæ cultus: omnia quæ ī hac re eueniunt comprehendens.

Portam quæ imperio ducis commissa recludunt
Freti armis: ultroq; inuitant mœnibus hostem.
Ipsi intus dextra ac leua pro turribus astant
Armati ferro & cristis capita alta coruscis.
Quales aereæ liquentia flumina circum
Siue padi ripis athesim seu propter amœnum
Consurgunt geminæ quercus: intonsaq; cælo
Attollunt capita: & sublimi uertice nutant.

νήπιοι ἐνδὲ πύλησι δύο ἀγέρε ἔυρον ἀρίζω
ὕιας ὑπερθύμους λαπιθάων ἀιχμητάων
ἕζασαν ὥς ὅτε δρύες ὄυρεσίν ὑπηκάρηνοι
αἰτάνεμον μίμνουσι καὶ ὑετόν ὕματα παντα
ῥίζησι μεγάλησι διηνεκέες αραρυῖαι
ὡς ἄρα τω χείρεσσι πεποιθότες ἠδὲ βίηφι
μίμνον ἐπερχόμενον μέγαν ἄσιον οὐδὲ φέβοντο.

Græci milites Polipoetes & Leonteus stant pro portis: & iam mobiles asium aduenientem hostem uelut fixæ arbores opperiūtur. Hactenus est græca descriptio. Verum uirgiliana Bitiam & Pandarum portam ultro recludere facit oblaturos hosti: quod p uoto quærebant: ut compos castrorum fieret per hoc futurus in hostium potestate. Et geminos heroas modo turres uocat: modo describit luce cristarum coruscos. Nec arborum ut ille similitudinē prætermisit: sed uberius eam pulchriusq; descripsit. Nec hoc negauerim cultius a Marone prolatum.

Olli dura quies oculos & ferreus urget
Somnus: in æternam clauduntur lumina noctem.

ὣς ὁ μὲν ἀὖθι πεσων κοιμήσατο κάλκεον ὕπνον.

In aliquibus par pene splendor amborum est: uti
Spargit rapida ungula rores
Sanguineos: mixtaq; cruor calcatur arena.

Et luce coruſcus ahena

Quærit pars ſemina flãmæ.
σπέρματα πυρός.
Indum ſanguineo ueluti uiola uerit oſtro
Siquis ebur.
ὡσδ᾽ὅτε τισ᾽τ᾽ἐλέφαντα γυνὴ φοίνικι μιήνη
Si tangere portus
Infandum caput ac terris adnare neceſſe eſt:
Et ſic fata iouis poſcunt: hic terminus hæret.
At bello audacis populi uexatus & armis
Finibus extorris: complexu auulſus iuli
Auxilium imploret: uideatq; indigna ſuorum
Funera: nec cum ſe ſub leges pacis iniquæ
Tradiderit: regno aut optata luce fruatur:
Sed cadat ante diem mediaq; inhumatus arena.
δός μή ὀδσῆα πτόλιπόρθιον ὄικαδ᾽ἱκέσθαι
ἀλλ᾽εἰ οἱ μοῖρ᾽ἐςι φίλους ἐδέειν καὶ ἱκέσθαι
οἶκον ἐυκτίμενον καὶ ἐήν ἐς πλτρίδα γαῖαν
ὀψέ κακῶς ἔλθοι ὀλέσας ἄπο πάντας ἑταίρους
νηός ἐπ᾽ἀλλοτρίης ἔυρη δ᾽ἐν πήματα ὄικω.
Promiſſa circeæ raduntur littora terræ:
Diues inacceſſos ubi ſolis filia lucos
Aſſiduo reſonat cantu: tectiſq; ſuperbis
Vrit odoratam nocturna in lumina cædrum.
Arguto tenues percurrens pectine tellas.
ναῖεν ἐυπλόκαμος. τήνδ᾽ἔνδοθι τέτμεν ἔουσαν
πῦρ μὲν ἐπ᾽ἐσχαρόφιν πέγα καίετο τηλοσε δ᾽ἐρδμή
κέδρουτε ἐυκεάτοιο θύου τ᾽ἀνιάνῆσον ὀδώδει
δαιομένων ἡδ᾽ἔνδον ἀογδιάσουσ᾽ὀπὶ αλκῆ
ἱςόν ἐποιχομένη χρυσεὶκ κερκίδ᾽ὕφαινεν
Moenio regi: quem ſerua lucinia furtim
Suſtulerat: uetitiſq; ad troiam miſerat armis.

Ille autem expirans: non me quicunq; es inulto
Victor nec longum lætabere: te quoq; fata
Prospectant paria: atq; eadem mox arua tenebis.
ὀύθην ὀυδ᾽ αὐτὸσ δηρὸν βάιηι ἀλλάτ οι ἤδη
ἄγχι παρέςηκε ιθάνατὸσ καὶ μοῖρα κραταιὴ
χερσὶ δαμὲντ ἀχιλῆος ἀμὺμονος ἀιακίδαὸ
Ad quem subridens mixta mezentius ira:
Nūc morere ast de me diuum pater atq; hominū rex Viderit.
τὸν καί τεθνηῶτα προσήυδα δῖος ἀχιλλεὺς
τέθναθι κῆρα δέγω τὸτε δέξομαι ὁπποτε κεγδή
ζεύσ ἐθέλη τελέσαι ἠδ᾽ ἀθανατοι θεοί ἄλλοι.
Qualis ubi aut leporē aut cādenti corpore cygnū
Sustulit alta petens pedibus iouis armiger uncis.
Quæsitum aut matri multis balantibus agnum
Martius a stabulis rapuit lupus.
ωρμησεν δὲ ἀλέις ὡςαιετος ὑψιπετήεις
ὅστεῖσι πέδιόνδε δια νέφέων ἐρεβεννῶν
ἁρπάζων ἤ ἄρν᾽ ἀμαλήν ἠ πτῶκα λάγωον.
Vndiq; clamor
Tollitur. inuadunt & fossas aggere complent.

Et qa nō ē erubescēdū: si minorē se Homero uel ipse fateat: dicā
in qbus mihi uisus sit gracilior auctor.
Tum caput orantis nequicq̄ & multa parentis
Dicere deturbat terræ: truncūq; reliquit.
Hi duo uersus de illo translati sunt:
ἦ καὶ ὁ μὲν μιν ἔμελλε γενέιου χειρὶ παχέιη
ἀψάμενος λ σεσθαι ὁδ᾽ αὐχένα μέσσον ἔλασσε
φασγάνω αἴξασ ἀπὸ δ᾽ ἄμφω κέρσε τένοντε
φθεγγομένου δαρα τοῦγε κάρα κονίησιν ἐμίχθη

Vide nimiam celeritatē ſaluo pondere: ad quā nō potuit conatus Maronis accedere. In curruli certamine Homerus alterum currū paululum antecedentem & alterum pene coniūctum ſequendo qua luce ſignauit.

ὣς ἄρα φωνήσασα θοὰς ἐπεβήσετο πώλους
αἳ ῥίμφα θέουσαι ὑπερπάλλονται ἀέλλας
τάς ῥα μετ' ἐξέφερον Διομήδεος ἀρσενες ἵπποι
τρῳοὶ ὀυδ' ἔτι πολλὸν ἀνευθέ σαν ἀλλὰ μάλ' ἐγγύς
ἀιεὶ γὰρ δίφρου ἐπιβήσομένοισιν εἴκτην
ὠμοιϊν Δευμήλοιο μεταφρένου ἔυρεε τώμω
θέρμε τε παυτῶ γὰρ κεφαλάς καταθέυτε πετέσθην

Humeſcunt ſpumis flatuq; ſequentum.

Mirabilior ē celeritas cōſequētis porē curſu pedū apud eūdē uatē

ἴχνια τύπτε πόδεσσι πάρος κόνιν ἀμφιχυθῆναί

Eſt autem huius uerſus hic ſenſus. Si per ſolum puluerem forte curratur: ubi pes fuerit de terra a currēte ſublatus: ueſtigium ſine dubio ſignatum uidetur: & tamen celerius cogitatione puluis q̄ ictu pedis fuerat excuſſus: ueſtigio ſuperfunditur. Ait enim diuinus poeta: ita proximum fuiſſe qui ſequebatur: ut occuparet antecedentis ueſtigium ātēq̄ puluis ei ſuperfunderet. At hic uidet idem ſignificare cupiens quod ait: Calcemq; terit iam calce diores

Vide & in hoc Homeri cultū ἦκαί ἀνακλινθείς πέσεν ὕπτιος.

Iſte ait: Ceruicem inflexā poſuit.

Hos quoq; uerſus (ſi uidetur) comparemus.

ἅρματα δ' ἄλλοτε μὲν χθονί πίλνατο πολυβοτείρη
ἄλλοτε δ' αἰ ξασκε μετήορα.

Iamq; humilis iamq; ætati ſublime uidetur

Aera per tenerum ferri.

πασαων δ' ὕπερ ἦγε κάρη ἔχεν ἠδὲ μέτωπα.

Gradienſque deas ſupereminet omnes.

ἔσπετε νῦν μοι μοῦσαι ὀλύμπια δώματ' ἔχουσαι
ὑμεῖς γὰρ θεαι ἐστὲ πάρεστέ τε ἴστε τε πάντα.

Et meminiſtis enim diuæ: & memorare poteſtis.

Clamores ſimul horrēdos ad ſidera tollit:
Qualis mugitus fugit cum ſaucius aram

Taurus: & incertam excussit ceruice securim.
Inspecto hic utriusq; filo quantā distantiam deprehendes. Sed nec hoc minus eleganter: quod de tauro ad sacrificium tracto loquens meminit & Apollinis: sed Neptuni meminit. His autem duobus præcipue rem diuinā fieri tauro testis est ipse Virgilius.
Taurum neptuno taurum tibi pulcher apollo.
ἠΰτε πῦρ ἀΐδηλον ἐπιφλέγει ἄσπετον ὕλην
οὔρεος ἐν κοριφῆς ἐκαθεν δε φαίνεται αὐγή
ὡς δ' ὅτε χείμαρροι ποτ' ἀμοικατόρεσφι ῥέοντες
ἐς μισγάγγειαν συμβάλλετον ὄμβριμον ὕδωρ
κρουνῶν ἐκ μεγάλων κοίλης ἐν δε χαραδρης
τῶν δέτε τηλόσε δοῦπον ἐν ὄρεσιν ἔκλυε ποιμήν
In segetem ueluti cum flamma furentibus austris
Incidit: aut rapidus montano flumine torrens
Sternit agros: sternit sata læta boumq; labores:
Præcipitesq; trahit siluas stupet inscius alto
Accipiens sonitum saxi de uertice pastor.
Et duas parabolas temerauit: ut unam faceret: trahens hic ignem inde torrentem & dignitatem neutris impleuit.
ὡσδ' ἄνεμοι δύω πόντον ὀρίνετον ἰχθυόεντο
βορέης καὶ καὶ ζέφυρος τ' ὠτε θρηκηθεν ἄητον
ἐλθόντ' ἐξ ἀπινης ἄμυδις δέτε κῦμα κέλαινον
κορθύεται πολλὸν δὲ παρεξ ἅλα φῦκος ἔχευαν.
Aduersi rupto ceu quondam turbine uenti
Confligunt zephyrusq; notusq; & lætus eois
Eurus equis: stridunt siluæ: sæuitq; tridenti
Spumeus atq; imo nereus ciet æquora fundo.
Demet huic uitium quod superius incurrit: de duobus græcis parabolis unam dilucilius construendo.
τοῖσιν δ' ἴκμενον οὖρον ἱει ἐκάεργος ἀπῆλλων
Prosequitur surgens a puppi uentus euntis.
Quod noster dixit ἴκμενον: uester ait: Surgens a puppi satis decore. Sed extollunt epithea quæ tot & sic apta uento noster īposuit
σὺν δὲ δύω μάρψας ὥςε σκύλακας ποτι γαίη
κόπτ' ἐκ δεγκέφαλος χαμάδις ῥέε δεύε δὲ γαῖαν
τούσδε διαμελίςι τ' ἀμων ὠπλίσσατο δόρπον

ἦ θι δ' ὣς τε λέων ὀρεσίτροφος οὐδ' ἀπέλειπεν
ἔγκατά τε σάρκας τε καὶ ὀστέα μυελόεντα.
Viscеribus miserorum & sanguine nescitur atro.
Vidi egomet duo de numero cum corpora nostro
Prēssa manu magna medio resupinus ī ātro Frāgeret ad saxum.
Narrationem facti nudam & breuem Maro posuit. Cōtra Homerus πάθος miscuit: & dolore narrādi inuidiā crudelitatis æquauit
τὴν δὲ μετ' ἰφι μέδοντα λαὸν ὀπάκοιτιν
εἰσιδον ἦδη φασκε ποσὶ δαῶν μιγῆναι
καὶ ῥ' ἔτεκεν δύο παῖδε μιγεῖσα δίῳ δὲ γενέσθην
ὅτον τ' ἀντίθεον τε λεκλείτου τε φιάλτην
τοὺς δὴ μηκίστους θρέψε ζείδωρος ἄρουρα
καὶ πολύ καλλίστους μετὰ γε κλιτὺν ὡρίωγα
ἐννέορoι γὰρ τοί γε καὶ ἐννεαπήχεες ἦσαν
εὖρος ἀτὰρ μῆκος γενέσθην ἐννέοργυιοι
ὄφ' καὶ ἀθανάτοισιν ἀπειλήτην ἐν ὀλύμπῳ
φυλόπιδα στήσειν πολυάικος πολέμοιο
ὅτε περ ἐπολυμπῷ μέμασαν θέμεν ἀντάρ ἔπ' ὄσσῃ
πῆλιον εἰνοσίφυλλον ἵν' οὐρανὸς ἄμβατος εἴη.
Hinc & aliodas geminos īmania uidi Corpora: qui manibus magnum rescindere cælum Aggressi: superiusque iouem detrudere regnis. Homerus magnitudinem corporum alte lateque dimensus est: & uerborum ambitu membra depinxit. Vesterait immania corpora: nihilque ulterius adiecit mensurarum nomina non ausus attingere. Ille de construendis montibus conatum insanæ molitionis expressit. Hic aggressus rescindere dixisse conatus est cælum. Postremo locum loco si compares: pudendam inuenies differentiam.
ὡς δ' ὅτε κῦμα θαλάσσης
ὀρνυτὲ πασσύτερον ζεφύρου ὑποκινήσαντος
πόντῳ μὲν τά πρῶτα κορύσσεται ἀνταρ ἔπειτα
χέρσῳ ῥηγνύμενον μεγάλα βρέμει ἀμφὶ δὲ ἄκρας
κυρτὸν ἐὸν κορύφουται ἀποπτύει ἅλμης ἄχνην.

Fluctus uti primo cœpit cũ albescere ponto: Paulatim sese tollit mare: & altius undas Erigit: inde imo consurgit ad æthera fundo Ille cum marino motu & littoris fluctus ab initio describit: hoc iste præteruolat: Deinde quod ait ille πόντω μέν τ ἄπρῶτια κορύσσεται.

Maro ad hoc uertit Paulatim sese tollit mare. Ille fluctus incremento suo ait sublime curuatos littoribus illidi: & asperginem collectæ sordis expuere: quod nulla expressius pictura signaret. Vester mare a fundo ad æthera usq; perducit. Dixerat: idq; ratũ stygii per flumina fratris Per pice torrentis atraque uoragine ripas Annuit: & totum nutu tremefecit olympum.

ἦ καὶ κυανέησιν ἐπόφρυσι νεῦσε κρονίων
μάβρόσιαι δ' ἄρα χαῖται ἐπερρώσαντο ἄνακτος
κρατός ἀπαθνάτοιο μέγαν δ' ἐλέλιξεν ὄλυμπον.

Phidias cum Iouem olympium fingeret: interrogatus de quo exẽplo diuinam imitaretur effigiem: respondit archetypum Iouis in his se tribus Homeri uersibus inuenisse. Nam de superciliis & crinibus totum se Iouis uultum collegisse: quod utrunque uidetis a Virgilio prætermissum. Sane concussum olympum nutus maiestate non tacuit. Iusiurandum uero ex alio Homeri loco sumpsit: ut translationis sterilitas hac adiectione compensaretur.

Ora puer p̃ma signans intõsa iuuẽta Prætermissa gratia ĩcipientis pubertatis minus gratam fecit latinam descriptionem.

ὡσδ' ὅταν ἐντε κύνεσσι καὶ ἀνδράσι θηρευτῆσι
κάπριος ἠὲ λέων στρέφεται σθένει βλεμεαίνων
οἱ δέ τε πυργηδὸν σφέας ἀυτοὺς ἀρτύναντες
ἀντίοι ἵστανται καὶ ἀκοντίζουσι θαμειας
αἰχμάς ἐκ χειρῶν τὸν δ' οὔπωτε κυδάλιμον κῆρ
ταρβεῖ οἰδὲ φοβεῖται ἀγηνορίη δὲ μὶν ἔκτα
ταρφέα τε στρέφεται στίχας ἀνδρῶν πειρητίζων
ὁππητιθύσῃ τῆτ' εἴκουσι στίχες ἀνδρῶν.

Vt fera: q̃ dẽsa uenantũ septa corona Cõtra tela furit: seseq; haud nescia morti Iniicit & saltu supra uẽabula fert. Videtis ĩ ãgustũ latinã ꝑabolã sic esse cõtractã: ut nihil possit esse ieiunius: græcã cõ

tra & uerboꝝ & reꝝ copia pompam ueræ uenatiõis ĩplesse? In tã ta ergo differentia pene erubescendum est comparare.

φράξαντες δόρυ δούρι σακος σάκει προθελύμνων
ἀσπίσ δ' ἄρ' ἀσπὶ δ' ἔρειδε κόρυς κόρυν ἀνέρα δ' ἀνήρ.

Haud aliter troianæ acies aciesq; latinæ Concurrunt: hæret pedi pes densusq; uiro uir. Quanta sit differenria utriusq; loci: lectori æstimandum relinquo.

ὄρνις γάρ σφιν ἔπηλθε περησὲ μεναὶ μεμαῶσιν
αἰετός ὑψιπέτης ἐπ' ἀριστερά λαὸν ἐέργων
φοινὴ ἐντα δρακοντα φέρων ὀνύχεσι πέλωρον
ζωὸν ἐτ' ἀσπαίροντα καὶ οὔπω γήθετο μάχης
κόψε γὰρ ἀυτὸν ἔχοντα κατὰ θῆτος παρὰ δειρὴν
ἰδνώθεὶς ὀπίσω ὁ δ' ἀπὸ ἔθεν ἧκε χαμάζε
ἀλγῆσασ ὀδύνησι μέσω δ' ἔνι κάββαλλ' ὀμίλω
ἀυτοσδὲ κλάγξασ πέτετο πνοιῆσ ἀνέμοιο.

Vtq; uolans alte raptum cum fulua draconem Fert aquila: implicuitq; pedes: atq; unguibus hæsit. Sautius at serpens sinuosa uolumina uersat. Arrectisq; horret squamis: & sibilat ore Arduus ĩsurgens: illa haud minus urget obunco Luctantem rostro: simul æthera uerberat alis. Virgilius solam aquilæ prædam refert: nec homericæ aquilæ omen aduertit: quæ & sinistra ueniens uincentium prohibebat accessum. & accepto a captiuo serpente morsu prædam dolore deiecit: factoq; tripudio solistimo cum clamore dolorem testante præteruolat: quibus omnibus uictoriæ præuaricatio significabatur. His prætermissis quæ animam parabolæ dabant: uelut exanime in latinis uersibus corpus remansit. Parua metu primo mox sese attollit in auras: Ingrediturq; solum: & caput inter nubila condit.

ἠτ' ὀλίγη μὲν πρῶτα κορύσσεται αὐτὰρ ἔπειτα
οὐρανῷ ἐστήριξε κάρη ἐπὶ χθονὶ βαίνει.

Homerus ἔριν: hoc ē cõtẽtionẽ a paruo dixit ĩcipere: & postea ĩcremẽtũ cælũ usque subcrescere. Hoc idẽ Maro de fama dixit sed in cõgrue.. Neq;.n.æq̃ sũt argumẽta cõtẽtiõis & famæ: qa cõtẽtio

De comparatione contentionis & æfam

& ſi uſq; ad mutuas uaſtationes ac bella proceſſerit: adhuc contētio eſt: & manet ipſa quæ creuit. Fama uero cum in īmenſum ꝓdit: fama eſſe iam deſinit: & fit notio rei iam cognitæ. Quis. n. iā famam uocet: cum res aliqua a terra in cælum nota ſit? Deīde nec ipſam hyꝑbolē potuit æquare. Ille cælum dixit: hic auras & nubila. Hæc autem ratio fuit non æquandi omnia quæ ab auctore trā ſcripſit: q̄ in omni operis ſui parte alicuius homerici loci imitationem uolebat inſerere: nec tamen humanis uiribus illam diuinitatem ubiq; æquare: ut in illo loco quem uolo omnium nr̄um iudicio in commune penſari. Minerua Diomedi ſuo pugnāti dū taxat flammarum addidit ardorem: & īter hoſtium cædes fulgor capitis uel armorum pro milite minatur.

Δαὶ ἑοὶ ἐκ κόρυθός τε καὶ ἀρπίδος ἀκάματον πῦρ
ἀσὲρὸ πορινῶ ἐναλίγκιον ὅτε μάλιστα
λαμπρὸν παμφαίνησι λελουμένος ὠκεανοῖο
τοῖον οἱ πῦρ δαῖεν ἀπο κρατὸς τε καὶ ὤμων.

Hoc miratus ſupra modum Virgilius immodice eſt uſus. Modo .n. ita de Turno ait. Tremunt ſub uertice criſtæ Sanguineæ: clypeoq; micantia fulmina mittunt. Modo idem poni de Aenea. Ardet apex capiti criſtiſq; ac uertice flāma Funditur: & uaſtos ūbo uomit æreus ignes. Quod q̄ importune poſitum ſit: hīc apparet q̄ necdum pugnabat Aeneas: ſed tantum in naui ueniens apparebat. Alio loco: Cui triplici crinita iuba galea alta chimæram Suſtinet: æneos efflantem faucibus ignes. Quid quod Aeneas recēs allatis a Vulcano & in terra poſitis miratur Terribilem criſtis galeam flammaſq; mouentem. Vultis aliam fruendi auiditatem uidere loci huius: cuius ſupra meminimus fulgore correptus?

Seruo uoluit loquēti Ioui aſſignare parē reuerētiā. Nā cū & ī primo uoluīe: & in. iii. & in. viii. loquit quædā Iuppiter ſine tumultu. Deniq; poſt Iunonis & ueneris iurgium ifit eo dicēte. Deum domus alta ſileſcit: & tremefacta ſolo tellus: ſilet arduus æther. Tū zephyri poſuere: præmit placida æquora pōtus: tanq̄ non idē ſit qui locutus ſit paulo ante ſine ullo mūdi totius obſequio. Similis opportunitas ē ī eiuſdē Iouis lance quā ex illo loco ſūpſit.

καὶ τότε δὴ χρυσέια πατὴρ ἐτίταινε τάλαντα
ἐν δὲ τίθει δύο κῆρε τανηλεγέος θανατοιο

Τὴν μὲν ἀχιλλῆος τὴν δ' ἕκτορος ἱπποδάμοιο
ἕλκε δὲ μέσσα λαβὼν ῥέπε δ' ἕκτορος ἀισιμον ἦμαρ
ὤχερο δεῖσ αἴδαο λίπε δὲ ἑ φοῖβοσ απόλλων.
Nam cum iam de Turno prædixisset Iuno.
Nunc iuuenem imparibus uideo concurrere satis:
Parcarumque dies & lux inimica propinquat.
Manifestumq; esset: Turnum utiq; periturum: sero tamen.
Iuppiter ipse duas æquato examine lances.
Sustinet: & fata imponit diuersa duorum.

Sed hæc & alia ignoscenda Virgilio: qui studii circa Homerum nimietate excedit modum. Et re uera non poterat non in aliquibus minor uideri: qui per omnem poesim suam hoc uno est præcipue usus archetypo. Acriter .n. in Homerum oculos intendit: ut æmularetur eius nō modo magnitudinem: sed simplicitatem & præsentiam orationis & tacitam maiestatem. Hinc diuersarū inter heroas suos personarum uaria magnificatio: hinc deorum interpositio: hinc auctoritas fabulosorum: hinc affectuum naturalis expressio: hinc monumentorum persecutio: hinc parabolarum exaggeratio: hinc torrentis orationis sonitus: hinc rerum singularum cum splendore fastigium. Adeo autem Virgilio Homeri dulcis imitatio est: ut & in uersibus uitia quæ a nonnullis imperite reprehenduntur: imitatus sit: eos dico quos græci uocant.

Virgilius nimium Homeri æmulator

Quos hic quoque homericum stilum approbans non refugit: ut sunt apud ipsum a cephali: arietat in portas: parietibus textū cæcis iter: & similia. Vt est qui in medio uersu breues syllabas pro longis habent. Et duros obice postes. Consilium ipse pater & magna incepta latinus. Syllabæ longiores sunt. Quin protinus omnia uulcano decoquit humorem. Et spumas miscent argenti ac sulphura. Et arbutus horrida. Sunt apud Homerum uersus uulsis ac rasis similes & nihil differentes ab usu loquendi. Hos quoque tanq̄ heroice incomptos adamauit.
Omnia uincit amor: & nos cedamus amori.
Nudus in ignota palinure iacebis arena.
Sunt amœnæ repetitiones: quas non fugit.
Pan etiam arcadia mecum si iudice certet:
Pan etiam arcadia dicat se iudice uictum.

Homerica quoq; epitheta quantum ſit admiratur imitando con feſſus eſt:& mille talium uocabulorum:quibus uelut ſyderibus micat diuini carminis uariata maieſtas. Ad hæc a ueſtro reſpõdetur. Male ſuada fames. Auricomos cẽtum geminus briareus. Ad de & fumigeram noctem:& quicquid in ſingulis pene uerſibus diligens lector agnoſcit. Sæpe Homerus internarrandum uelut ad aliquem dirigit orationem. Nec hoc Virgilius omiſit. Migrãtes cernas:totaq; ex urbe ruentes. Totumq; inſtructo marte uideres Feruere leucaten. Et Pelago credas innare reuulſas Cycladas. Et Studio in caſſum uideas geſtire lauandi. Item diuinus ille uates res uel paulo uel multo ante tranſactas opportune ad narrationis ſuæ ſeriem reuocat:ut & hiſtoricum ſtilum uitet non per ordinem dirigendo quæ geſta ſunt:nec tamen præteritorum nobis notitiam ſubtrahat. Theben aſiæ ciuitatem aliaſq; plurimas Achilles anteq̃ iraſceretur euerterat. Sed Homeri opus ab Achillis ira ſumpſit exordiũ. Ne igitur ignoraremus:quæ prius geſta ſunt fit eorum tempeſtiua narratio. Item ne ignoraremus: quo duce claſſis græcorum ignotum ſibi troiæ littus inuenerit:cum de Calchante quereretur ait:

καὶ νὴ ἔοσ ἠγήσαταχαιῶν ἴλιον εἴσω
ἣν διὰ μαντοσύνην τὴν οἱ πόρε φοῖβος ἀπόλλων.

Et ipſe Calchas narrat omen quod græcis nauigantibus de ſerpẽte paſſerum populatore contigerit. Ex quo denunciatum eſt exercitum annos decem in hoſtico futurum. Alio loco ſenex idem ut referendis fabulis amica & loquax ætas res refert uetuſtas.

& ſequentia. Virgilius omne hoc genus pulcherrime æmulatus eſt. Nam memini heſionæ uiſentem regna ſororis Laumedõtiadem priamum. Et Atq; equidem memini teucrum ſidona uenire. Et Qualis eram cum primam aciem preneſte ſub ipſa Straui. Et de furto uel pœna Caci tota narratio nec uetuſtiſſima tacuit: quin & ipſa notitiæ noſtræ auctoris ſui imitator ingere-

ret. Náq; ferunt luctu cygnum phœtontis amati: & similia. Vbi uero enumerantur auxilia: quæ græci catalogum uocant: eundē auctorem suum conatus imitari: in nonnullis paululum a grauitate homericā deuiauit. Primum q; Homerus prætermissis athenis ac lacedæmoniis uel ipsis micenis: unde erat rector exercitus: boetiam in catalogi sui capite locauit: non ob loci aliquam dignitatem: sed notissimum promontorium ad exordium sibi enumerationis elegit. Vnde progrediens modo mediterranea: modo maritima iūcta describit. Inde rursus ad utrū q; situm cohærentium locorum disciplina describentis uelut iter agentis accedit. Nec ullo saltu cohærentiam regionum in libro suo hiare permittit: sed hoc hiandi more procedens redit unde digressus est: & ita finitur quicquid enumeratio eius amplectitur. Cōtra Virgilius nullum in commemorandis regionibus ordinem seruat: sed locorum seriem saltibus lacerat. Adducit primum clusio & cosis Massicum. Abas hunc sequitur: manu populoniæ iluæque comitatus. Post hos Asilam misere pisæ. Quæ in q̄ longinqua sint hetruriæ parte notius est: q̄ ut annotandum sit. Inde mox redit cærete & pyrgos & grauiscas loca urbi proxima: quibus ducē Asturem dedit. Hic rapit illum Cygnus liguriam Ocnus mantuam. Sed ne in catalogo auxiliorum Turni: si uelis situm locorum mente percurrere: ī uenies illum continentiam regionum secutum. Deinde Homerus omnes quos in catalogo enumerat: etiam pugnantes uel prospera uel sinistra sorte commemorat. Et cum uult dicere occisos quos catalogo nō inseruit: non hominis sed multitudinis nomē inducit. Et quotiens multam necem significare uult: messem hominum factam dicit: nulli certum nomen facile extra catalogum uel addens in acie uel detrahēs. Sed Maro noster anxietatem huius obseruationis omisit. Nam & in catalogo nominatos prætexit in bello: & alios nominat ante non dictos. Sub Massico duce mille manus iuuenum uenisse dixit: qui mœnia clusi quiq; cosas liquere. Deinde Turnus naui fugit: qua rex clusinis aduectus ostinius oris: quem Ostinium nunquam ante nominauit. Et nunc inceptum est: regem sub Massico militare. Præterea nec Massicus nec Ostinius in bello penitus apparent: sed & illi quos dicit: fortemq; gyam fortemq; sergestum. Pulcher quoque. Equiculus & mauortius Hæmon & fortissimus. Vmbro & Virbius

hyppoliti proles pulcherrima bello nullum locum inter pugnan
tium agmina uel gloriosa uel turpi commemoratione meruerũt.
Astur:itemq; Cupauo:& Cygnus insignis Cygni Phætontisque
fabulis nullam pugnæ operam præstant:cum Alesus & Sacrator
ignotissimi pugnent:& Atinas ante nõ dictus. Deinde ĩ his quos
nominat:fit sæpe apud ipsum incauta confusio. In nono Cori
næum sternit Asilas. Deinde in.xii. Ebusum Corinæus interficit
Obuius ambustum torretem corinæus ab ara Corripit:ut uenie
ti ebuso plagamque ferenti Occupat os. Sic & Numam quem
Nisus occidit:postea Aeneas persequitur fortemq; Numam. Ca
mertem ĩ.x. Aeneas sternit. At in.xii. uturna formam assimula
ta camerti. Clorea in.xi. occidit Camilla:in.xii. Turnus. Palinu
rus Iasides & Iapix Iasides. Quæro an fratres sint. Hyrtacides est
Hippocoõ:& rursus Hyrtacides Corinæũ sternit Asilas. Sed po
tuerunt duo unum nomen habuisse. Vbi est illa in his casibus
Homeri cautio:apud quem cum duo Aiaces sint:modo dicit
λοκρῶν Αἴαγεμόγενε ὀιλῆος ταχὺς ἄιας modo ελαμώνιος
Item alibi (αιας.

Nec desinit:quos iungit nomine insignibus separare: ne cogat
lector suspitiones de uarietate appellationis agitare. Deinde ĩ ca
talogo suo curauit Virgilius uitare fastidium: quod Homerus
alia ratione non cauit eadem figura sæpe repetita. Hic autem ua
riat:uelut dedecus aut crimen uitans repetitionem. Primus init
bellum tyrrhenis asper ab oris:Filius huic iuxta lausus. Post hos
insignem fama per gramina currũ: Tum gemini fratres: nec pre
nestine fundator. At Mesappus equum domitor. Ecce sabinorũ
prisco de sanguine. Hic agamennonios. Et te montose. Quin &
marubia uenit de gente sacerdos. Ibat & hippolyti proles. Has
copias fortasse putat aliquis diuinæ illi simplicitati præferendas
Sed nescio quomodo Homerum repetitio illa unice decet. Et est
genio antiqui poetæ digna enumerationiq; cõueniens: q̃ in loco
mera nomina relaturus non incuruauit se neque minute torsit:
deducendo stilum per singulorum uarietates: sed stat in consue
tudine percensentium tanq̃ per aciẽ dispositos enumerãs. Quod
non aliis q̃ numerorum fit uocabulis. Et tamen egregie ubi opor
tet de nominibus ducum uariat.

Illam uero enumerationis congestionem apud Homerū Maro admiratus ita expressit: ut pene eū dixeri elegantius transtulisse.

Et similia. Ad quod exemplum illa uirgiliana sunt.
Agmina densentur campis: argiuaque pubes
Aurīcæque manus rutuli ueteresque sicani
Et sacranæ acies & picti scuta labici.
Qui saltus thybernę tuos sacrumque numici
Littus arant: rutulosque exercent uomere colles
Circæumque iugum: quis iupiter anxuris aruis
Præsidet: & cætera. Vterq; ī catalogo suo post difficilium rerum uel noīnū narrationē infert fabulam uersibus amœnionbus: ut lectoris animus recreet. Homerus inter enumerandā regionē & urbium nomīa facit locū fabulis: q̄ horroē satietatis excludāt.

Et reliqua: quibus protraxit iocūditatē. Virgilius in hoc secutus auctorem in priore catalago modo de auētino modo de Hippo/

&

lyto fabulatur. In ſecundo cygnus ei fabula eſt: & ſic amœnitas intertexta faſtidio narrationum medetur. In omnibus uero geor gicorum libris hoc idem ſumma cum elegantia fecit. Nam poſt præcepta quæ natura res dura eſt: ut legentis animum uel audi tum nouaret: ſingulos libros uel acciti extrinſecus argumenti in terpoſitione concluſit: primũ de ſignis tempeſtatum: de lauda tione ruſticæ uitæ ſecundum: & tertius deſinit in peſtilentiã pe corum. quarti finis eſt de Orpheo & Ariſteo nõ otioſa narratio. Ita in omni opere Maronis homerica lucet imitatio. Homerus omnem poeſim ſuã ita ſententiis farſit: ut ſingula eius ἀπόφθε γματα uice prouerbiorum in omnium ore fungantur.

Sententiae. Virgilii.

Et alia innumerabilia quæ ſententialiter proferuntur. Nec hæc apud Virgilium fruſtra deſideraueris. Non oĩa poſſumus oẽs. Omnia uincit amor. Labor ĩprobus oĩa uincit. Vſq; adeo ne mo ri miſerũ eſt? Stat ſua cuiq; dies. Dolus an uirtus quis ĩ hoſte re quiret? Et qd queq; ferat regio: & quid quæq; recuſet. Auri ſacra fames. Et ne obtundam nota referendo: mille ſentẽtias talium aut in ore ſunt ſingulorum: aut obuiæ intentioni legentis occur runt. In nonnullis ab homerica ſecta Haud ſcio caſu ne an ſpon te diſcis fortunam: Homerus neſcire maluit: & ſoli decreto quã μοῖραν uocato mnia regenda cõmittit: adeo ut hoc uocabulum τύχη in nulla parte homerici uoluminis nominet. Contra Vir gilius non ſolum nouit & meminit: ſed omnipotentiam quoq; eidem tribuit: quam & philoſophi qui eã nominãt: nihil ſua ui poſſe ſed decreti: ſiue prouidentiæ miniſtram eſſe uoluerunt. Et in fabulis ſeu in hiſtoriis nonnunq; idem facit. Aegeo apud Ho megum auxilio eſt Ioui. Hunc contra Iouem armãt uerſus Ma ronis. Eumedes. Dolonis proles bello præclara animo mãibuſq;

parentem refert: cum apud Homerum dolo imbellis sit. Nullā commemorationem de iudicio Paridis Homerus admittit. Idē uates Ganymedem non ut Iunonis pellicem a Ioue raptum: sed Ioui alium poculorum ministrum in cælum a diis ascitum fert: uelut decorum. Virgilius tantam deam quod cuiuis de honestis fœmine deforme est: uelut specie uictam Paride iudicāte doluisse: & propter catamiti pellicatum totam gentem eius uexasse cō memorat. Interdum sic auctorem suum dissimulanter imitat: ut loci inde descripti solam dispositionem mutet: & faciat uelut aliud uideri. Homerus ingenti spiritu ex perturbatiōe terre ipsū Ditem patrem territum prosilire & exclamare quodāmō facit.

Hoc maro nō narrationis: sed parabolæ loco posuit: ut aliud eē uideretur. Non secus ac si qua penitus ui terra dehiscens Infernas reseret sedes: & regna recludat Pallida diis inuisa: superque immane barathrum Cernatur: trepidentque īmisso lumine manes. Hoc quoque simulando surripuit. Nam cum ille dixisset deos sine labore uiuere. θεοὶ ῥεῖα ζῶντες Hoc idem dixit occultissime: Dii iouis in tectis iram miserantur inanem Amborum: & tantos mortalibus esse labores. quibus ipsi scilicet carent. Quid Virgilio contulerit Homerus: hinc maxime liquet: q̄ ubi rerum necessitas exegit a Marone dispositionem inchoandi belli: quam non habuit Homerus: quippe qui Achillis iram exordium sibi fecerit: quæ decimo demum belli anno contigerit: laborauit ad rei nouæ partum: ceruum fortuito saucium fecit causam tumultus. Sed ubi uidit hoc leue nimisque puerile: dolorem auxit agrestium: ut impetus eorū sufficeret ad bellum. Sed nec seruos Latini & maxime stabulo regio curantes atque ideo quid fœderis cum troianis Latinus icerit: ex munenbus equorum & currus iugalis non ignorantes: bellum generis domini oportebat tamē ferre. Quid igitur deorum maxima deducitur e cælo: & maxima fu

riarum de tartaris assciscitur. Sparguntur angues uelut in scæna parturientes furorem. Regina non solum de penetralibus reuerētiæ matronalis educitur: sed & per urbem mediam cogitur facere discursus. Nec hoc contenta siluas petit accitis reliquis matribus in societatem furoris Bacchatur chorus quōdam pudicus & orgia insana celebrantur. Quid plura? maluissem Maronē & in hac parte apud auctorem suum uel apud quenlibet græcorū aliū quod sequeret habuisse. Aliū nō frustra dixi: qa nō de unius racemis uindemiā sibi fecit: sed bene in rem suam uertit qcquid ubicūq; inuenit imitandū: adeo ut de argonauticoꝝ quarto quorum scriptor ē. Appollonius librū æneidos suæ quartum totū pene formauerit: ad Didonem uel Aeneā amatoriā cōtinētiam Medeæ circa Iasonem transferendo: quod ita elegantius auctore digessit: ut fabula lasciuientis Didonis: quam falsā nouit uniuersitas: per tot tamē sæcula speciē ueritatis obtineat: & ita pro uero ꝑ ora omniū uolitet: ut pictores fictoresque q figmentis liciorū contextas imitantur effigies: hac materia uel maxime ī efficiendis simulacris tanq̄ unico argumēto decoris utunt: nec minus histrionū ꝑpetuis & gestibus & cantibus celebrat. Tantum ualuit pulchritudo narrandi: ut oēs phœnissæ castitatis cōscii: nec ignari manū sibi iniecisse reginā ne pateret dānum pudoris: cōniueant tamē fabulæ: & ītra cōscientiā ueri fidē frementes malint pro uero celebrari: quod pectoribus hūanis dulcedo fingentis īfudit. Videamus utrū attigerit & pindaꝝ: quē Flaccus imitationi inacessum fatet. Et minuta quidē atque rorātia quæ inde subtraxit: relīquo. Vnū uero locū: quē tentauit ex integro pene trāscribere: uolo cōmunicare uobiscū: qa dignus ē: ut eum uelimus altius ītueri. Cū pindari carmē quod de natura atq; flagrātia mōtis ætnæ cōpositū ē: æmulari uellet: eiusmodi sētētias & uerba molitus est: ut Pindaro quoque ipso q nimis opima & pingui facūdia existimatus est: insolentior hoc quidem in loco tumidiorque sit. Atq; uti uosmetipsos eius quod dico arbitros faciam: carmen Pindari quod est super monte ætna quantulū mihi est memoriæ dicam.

Quartus Aeneidos sumptus Appollōio argōauticorum scriptore.

Sūma laus .iiii. libri.

De monte Aetna iuxta imitatiōem Pindari

κίων δ' οὐρανὶα συνέχει νιφόσσαι τνα πάνετες χίονός ὀξείας
τιθήνᾶτς ἀ ἐρεύγονται ἀπλάτου πυρος ἀγνόταται ἐκ μυχῶν
πῆγαι ποταμοί δ' ἀμέραισι μὲν προχέοντι ῥόον καπνοῦ αἴ

θωνος ἀλλ' ἐν ὄρφναισι πετρας φοίνισσα κυλινδάμενα φλὸξ
ἐσβαθεῖαν φέρει πόντου πλάκα γὺν πατάγω κεῖνο δ' ἀφαίστοιο
κρουνοὺς ἐρπετὸν δεινοτάτους ἀναπέμπει.
Audite uũc Virg. uersus: ut ĩcoasse eũ uerius q̃ pfecisse dicatis.
Portus ab accessu uentorum immotus: & ingens
Ipse: sed horrificis iuxta tonat ætna ruinis.
Interdumq; atram prorumpit ad æthera nubem
Turbine fumantem piceo & candente fauilla:
Attollitq; globos flammarum: & sydera lambit.
Interdum scopulos auulsaque uiscera montis.
Erigit eructans: liquefactaq; saxa sub auras
Cum gemitu glomerat: fundoq; exæstuat imo.
In prĩcipio Pindarus ueritati obscutus dixit quod res erat: quod
q; illic oculis deprehẽdit: interdiu fumare ætnã noctu flãmigare
Virgilius autem dũ in strepitu sonituque uerborũ cõquirẽdo la-
borat: utrũq; tempus nulla discretione facta confundit. Atque
ille græcos quidẽ fontes imitatus ignes eructare: & fluere amnes
fumi: & flãmarũ fulua & tortuosa uolumina ĩ plagas maris fer
re quasi quosdã igneos amnes luculente dixit. At hic uester atrã
nubem turbine piceo & fauilla fumante ῥόον καπνοῦ αἰθῶνα
interpretari uolens crasse & immodice congessit. globosq; flam-
marum quod ille κρουνοὺς dixerat: duriter posuit & ἀκύρως.
Hoc uero inenarrabile est: q̃ nubem atrã fumare dixit turbine
piceo & fauilla cadente. Non enim fumare solent neque atra eẽ
quæ sunt cadentia: nisi forte cadente dixit peruulgate & impro-
prie pro feruenti non pro relucenti. Nam cadẽs scilicet a cãdore
nõ a calore dictũ. Quod autẽ scopulos eructari & erigi eosdẽq;
ipsos statĩ liquefieri & gemere atque glomerari sub auras dixit:
hoc nec a Pĩdaro scriptum nec unq̃ fando auditũ: & oĩum quæ
monstra dicunt: mõstrosissimũ ẽ. Postremo graiæ linguæ q̃ se li
benter addixerit: de crebris quæ usurpat uocabulis æstimate. Di-
tus Vlyxis. Spelæa ferarum. Dædala tecta. Rhodopeiæ arces. Al-
taque panchæa: atque gæthæ atq; hebrus: & actias orithya. Et
Thyas ubi audito stimulat trieterica baccho. Orgia: nocturnus-
q; uocat clamore citheron. Et non tibi tyndaridis facies inuisa la
cænæ. Et Ferte simul faunique pedem dryadesq; puellæ. Et hinc
atque hinc glomerantur oreades. Et Pars pedibus plaudũt cho-

de multis uocabulis græcis sibi usurpatis

reas. Et Milesia uellera nymphæ Carpebant hyalisa tyro fucata colore. Et Drunoq; xanthoq; liceaque phyllodoceque. Et Melite panopæaque uirgo: Nesæa spioque thaliaq; cymodoceque. Et alcadrūque haliūque nœmonaque prytaninque. Et Amphyō dircæus in attæo. Et Senior glaucique chorus inousq; palæmon. Versus est Parthenii: quo grammatico in græcis Vigilius usus é. Hic ait: Glauco & panopeæ & inoo melicerte: Et tritonesq; citi īmania cete. Adeo autē & declinatōibus græcis delectat: ut Mnesthea dixerit ꝓ Mnestheū. Sicut ipse alibi: Nec fatre Mnestheo Et ꝓ Orpheo dicere maluerit Orphi græce declinādo: ut Orphi caliopea lino formosus apolo. Et uidimus o ciues diomede. Et taliū nominū accusatiuus græcus est in e desinēs. Nam siqs eū putat latine dixisse Diomedē: sanitas metri in uersu desiderabit. Deniq; omnia carmina sua græce maluit īscribere bucolica georgica æneis: cuius nominis figuratio a regula latinitatis aliena est. Sed de his hactenus quorum plura omnibus aliqua nonnullis romanorum nota sunt. Ad alia uenio quæ de græcarum litterarum penetralibus eruta nullis cognita sunt: nisi qui græcam doctrinam diligenter hauserunt. Fuit enim hic poeta ut scrupulose & anxie: ita dissimulanter: & quasi clanculo doctus: ut multa transtulerit: quæ unde translata sint: difficile sit cognitu. In exordio georgicorum posuit hos uersus.

Multa trasslata a uirgilio & ignorantur inde

Liber & alma ceres uestro si munere tellus
Chaoniam pingui glandem mutauit arista:
Poculaque inuentis acheloia miscuit uuis.

Nihil ī his uersibus grāmaticos; cohors discipulis suis amplius tradit: nisi illud opera Cereris effectū: ut homines ab ātiquo uictu desisterēt: & frumēto pro glandibus uterentur. Liberū uero uitis repertorem præstitisse humano potui uinū: cui aqua admisceretur. Cur aūt acheloum amnem potissimum Virgilius: cum aquā uellet intelligi noīauit: nemo uel quærit: uel omnino subest aliquid eruditius suspicatur. Nos id altius scrutati animaduertimus doctum poetam antiquissimorū græcorū more (sicut docebit auctoritas) elocutū. apud quos proprie in aquæ significatione ponebatur achelous. Neque id frustra: nā causa quoq; eius rei cū cura relata é. Sed prius q̄ causā ꝓpono. illud ātiquo poeta

De achelao amne ꝓ aq̄

teſte mõſtrabo: hunc morẽ loquẽdi peruagatũ fuiſſe: ut acheloũ pro quis aqua diceret. Ariſtophanes uetus comicus in comœdiã cotalo ſic ait: Grauabor īquit uino cui aqua nõ fuiſſet admixta. i. mero. Cur aũt ſic loqui ſoliti ſunt: Ephorus notiſſimus ſcriptor hiſtoriarum libro ſecundo oſtendit his uerbis:

Põt ne lucidius oſtẽdi acheloũ a græcis ueteribus pro quacunq; aqua dici ſolitũ. Vnde doctiſſime Virgilius ait uinũ acheloo Libeq; p̃rem miſcuiſſe. Ad quã rẽ & ſi ſatis teſtiũ ẽ: cũ Ariſtophãis comici & Ephori hiſtorici uerba prodiderimus: tñ ultra ꝓgrædiemur. Didymus enī grãmaticorum longe eruditiſſimus poſita cã: quã ſuperius Ephorus dixit: alterã quoq; adiecit his uerbis:

Licet abunde iſta ſufficiãt ad probationẽ moris antiqui: quo ita loquẽdi uſus fuit: ut achelous cõmune omnis aquæ nomen haberet: tamẽ his quoq; & Euripidis nobiliſſimi tragœdiarũ ſcriptoris addetur auctoritas: quã idem Didymus grãmaticus īhis libris quos Τραγῳδουμένης δέτεος ſcripſit: poſuit his uerbis:

Sunt in libro ſeptimo illi uerſus: quibus hernici populi & eorũ nobiliſſima ut tũc erat ciuitas anagnia enumerant. Quos diues anagnia paſcit:
Quos amaſene pater: non illis omnibus arma
Nec clypei curruſue ſonãt. pars maxima glandis
Liuentis plumbi ſpargit pars ſpicula geſtat
Bina manu: fuluoſq; lupi de pelle galeros
Tegmen habent capiti: ueſtigia nuda ſiniſtri
Inſtituere pedis: crudus tegit altera pero
Hunc morẽ in italia fuiſſe: ut uno pede calciato altero nudo iret ad bellũ: nuſq; adhuc qd ſciã repperi: ſed eã græcoꝝ nõnullis cõ ſuetudinẽ fuiſſe locupleti auctore iã palã faciã. In qua qdẽ re mirari ẽ pœtæ huius occultiſſimã diligẽtiã. Qui cũ legiſſet hernicos quorum ẽ anagnia: a pelaſgis oriundos appellatos quæ ita a pelaſgo quodã duce ſuo: qui Hernicus nominabatur: morẽ quẽ de ætolia legerat hernicis aſſignauit: q ſũt uetus colõia pelaſgoꝝ & Hernicũ quidẽ hominẽ pelaſgũ ducẽ hernicis fuiſſe Iulius Higinus īlibro ſecũdo urbiũ nõ paucis uerbis probat. Morẽ uero æto

Mos eũdi in bellum

Pelaſgus Hernicus

lis fuisse uno tãtummõ pede calciato ĩ bellũ ire: ostendit clarissimus Euripides scriptor tragicus. In cuius tragœdia quæ Meleager ĩscribitur: nuntius ĩducitur describens: quo quisq; habitu fuerit ex ducibus: qui ad aprum capiendum conuenerant. In eo hi uersus sunt:

Animaduertitis diligentissime uerba Euripidis a Marone seruata. Ait enim ille:

Et eũdem pedẽ nudũ Virgilius quoq; dixit: Vestigia nuda sinistri ĩstituere pedis. In qua qdẽ re quo uobis studiũ nostrog; magis cõprobẽ: nõ reticebimus rẽ paucissimis notã reprehẽsũ Euripidẽ ab Aristotele: qui ignorãtiã istud Euripidis fuisse cõtendit. Quod ne affirmẽ potius q̃ probẽ Aristotelis uerba ponã ex libro quẽ de pœtis secũdo supra dixit. In quo de Euripide loquẽs ait:

Cum hæc ita sint: uidetis tamẽ Virgiliũ Euripide auctore q̃ Aristotele uti maluisse Nam ut haec ignorauerit tã anxie doctus minime crediderim. Iure autem prætulit Euripidem. Est enim ĩgẽs ei cum græcarum tragœdiarum scriptoribus familiaritas: quod uel ex præcedentibus licet uel ex his quæ mox dicentur: opinari. In libro quarto in describenda Elissæ morte ait: q̃ ei crinis abscisus esset his uersibus:

Crinis abscidit moriẽtibus

Nondum illi flauum proserpina uertice crinem
Abstulerat: stygioque caput dãnauerat orco.

Deinde Iris a Iunone missa abscidit ei crinem: & ad orcũ refert. Hãc Virgilius nõ de nihilo fabulã fingit: sicut Aurelius uir aliquas doctissimus Cornutus extimat: qui ad notationem eiusmodi apposuit his uersibus uerba Cornuti. Vnde hæc historia ut crinis auferẽdus sit moriẽtibus: ignorat̃ Sed assueuit pœtico more aliqua fingere: ut de aureo ramo. Hæc Cornutus. Sed me pudet q̃ tãtus uir græcarum etiã doctissimus litteraꝝ ignorauit Euripidis nobilissimã fabulã Alcestim: In hac enim fabula ĩ scæna Orestes ĩducit̃ gladiũ gestãs: quo crinẽ abscidit Alcestidi: & sic loqtur

Proditum ē(ut opinor)quem ſecutus Virgilius fabulam abſcindendi crinis induxerit. ἀγνίσαι autem dicunt diis conſecrare: unde pœta noſter ait ex Iridis perſona. Hunc ergo diti ſacrū iuſſa fero: teq; iſto corpore ſoluo. Nunc quia pleraq; & omnia que ſupradixi inſtructa auctoritate tragicorum probaui: id quoq; qđa Sophocle tractum ē: annotabo. In libro enim quarto Virgilius Eliſſam facit poſtq̄ ab Aenea relinquitur. uelut ad ſacricolaꝝ ſagarumq; carmina & deuotiones fugientem: & inter cætera ait ſedandi amoris gratia herbas quæſitas: quæ æneis falcibus ſecarentur. Hæc res nonne quæſtione digna eſt? Vnde Virgilio Aeneæ falces in mentem uenerint? Ponam itaq; uirgilianos uerſus mox & inde Sophoclis: quos Maro æmulatus eſt:

Falx ahena ī ſacris

Falcibus & meſſæ ad lunam quæruntur ahenis
Pubentes herbæ nigri cum lacte ueneni.

Sophoclis autem tragœdia id de quo quærimus etiā titulo præfert. Inſcribitur enim rizotomoi: in qua Medæam deſcribit maleficas herbas ſecātem: ſed auerſam: ne ui noxii odoris ipſa interficeretur: & ſuccum quidem herbarum in cados æneos refundentem. Ipſas autem herbas æneis falcibus execantem. Sophoclis uerſus hi ſunt:

Hæc Sophocles. Quo auctore ſine dubio Virgilius protulit æneas falces Omnino autem ad rem diuinam pleraq; ænea adhiberi ſolita multa indicio ſunt & in his maxime ſacris quibus delinire aliquos aut deuouere aut deniq; exigere morbos uolebāt. Taceo illud plautinum cum ait: Mecum habet pagus morbus æs & ꝙ alibi Virgilius: Curetum ſonitus crepitātiaq; æra. Sed Carminii curioſiſſimi & docti uerba ponam: qui in libro de italia ſecūdo ſic ait: Prius itaq; & tuſcos æneo uomere uti cum conderētur urbes ſolitos: in traiecticis eorum ſacris inueniō: & in ſabinis ex ære cultros: quibus ſacerdotes tonderentur. Poſt hæc Carmini uerba longum fiat: ſi uelim percenſere q̄ multis in locis grecorum uetuſtiſſimi æris ſonos tanq̄ rem ualidiſſimam adhibere ſoliti ſunt. Sed præſenti operi docuiſſe nos ſufficit: falces æneas Maronis exemplo græci auctoris inductas: In libro nono Virgilius poſuit hos uerſus

Vomer æneus īſignādis mœnibus urbis

Stabat in egregiis arcentis filius armis
Pictus acu chlamydem & ferrugine clarus hibera
In signis facie: genitor quem miserat arcens
Eductum matris loco symetia circum
Flumina: pinguis ubi & placabilis ara palici.

Quis hic Palicus deus uel potius qui dii Palici (nam duo sunt) apud nullum penitus auctorem latinum quod sciam repperi: sed de græcorum penitissimis litteris hanc historiam eruit Maro Nam primum ut symetus fluuius cuius his uersibus meminit: in sicilia ē: ita & dii Palici in sicilia coluntur: quos primum omnium Aeschylus tragicus uir utiq; siculus in litteras dedit. Interpretationē quoq; nominis eorum: quam græci διτυμολογίαν uocant: expressit uersibus suis. Sed priusq; uersus Aeschyli ponā paucis explananda est historia Palicorum. In sicilia symetus fluuius est. Iuxta hunc nympha Thalia compressu Iouis grauida metu Iunonis optauit: ut sibi terra dehisceret. factum ē. Sed ubi uenit tempus maturitatis infantū: quos aluo illa gestauerat: recluſa terra est: & duo infantes de aluo Thaliæ pgressi emersēr ūt appellatique sunt Palici ἀπὸ τοῦ πάλιν ἱκέσθαι: quoniā prius ī terram mersi: denuo inde regressi sunt. Nec longe inde lacus brevis sunt: sed īmensum profundi aquarum scaturigine semper ebullientes: quos incolæ crateras uocant: & nomine dellos appellant: fratresq; eos Palicorum extimant: & habentur in cultu maximo: præcipueq; circa exigendum iuxta eos iusiurandum præsens & efficax numen ostenditur. Nam cum furti negati uel eiuscemodi rei fides quæritur: & iusiurandum a suspecto petitur: uterq; ab omni contagione mundi ad crateras accedunt: accepto prius fideiussore a persona q̄ iuratura est: de soluēdo eo quod peteretur: si addixisset euentus. Ille īuocato loci numine testatū faciebat esse iurator: de quo iuraret. Quod si fideliter faceret: discedebat illæsus. Si uero subesset iuriurando mala cōscientia: mox in lacu amittebat uitam falsus iurator. Hæc res ita religionem fratrum commendabat: ut crateres quidem implicabiles uocarē tur. Nec sine diuinatione est Palicorum templum. Nā cū siciliā sterilis annus arefecisset: diuino Palicorum responso admoniti siculi Heroi cuidam certum sacrificiū celebrauerunt & reuertit ubertas. Qua gratia siculi omne genus frugum cōgesserūt ī arā

Palicorum. Ex qua ubertate ara ipſa pinguis uocata ē. Hæc ē oīs hiſtoria: quæ de Palicis eoꝝq; fratribus in græcis tantūmodo litteris īuenitur: quas Maro nō minus q̄ latinas hauſit. Sed hæc q̄ diximus auctoritatibus approbanda ſunt. Aeſchyli tragœdia ē: quæ inſcribitur ætna. In hac cū de Palicis loqueretur: ſic ait:

Hæc Aeſchylus

Calias autem in ſeptima hiſtoria de rebus ita ſcribit:

Hactenus Calias. Polemon uero ſic ait: ī libro qui inſcribitur:

Hæc Polemon. Sed & Anaxagoras in tertia hiſtoria ſua de locī diuinitate ita ſcribit:

Abſoluta ē extimo & auctoribus idoneis aſſerta explanatio uirgiliani loci quē litteratores noſtri nec obſcurum putant: contenti uel ipſi ſcire uel inſinuare diſcipulis Palicū dei eſſe cuiuſdam nomen. Quis ſit autem deus iſte uel unde ſit dictus: tam neſciunt q̄ ſcire nolūt: qa nec ubi q̄rant ſuſpicant: quaſi græcæ lectiōis exptes. Nec illos uerſus relinq̄mus ītactos: q ſūt ī prīo γεοργκῶν

Humida ſolſtitia atq; hyemes orate ſerenas
Agricolæ. hyberno lætiſſima puluere farra.
Lætus ager nullo tantum ſe miſia cultu
Iactat: & ipſa ſuas mirantur gargara meſſes.

Senſus hic cum uideatur obſcurior: pauloq; perplexius q̄ pœtæ huius mos eſt pronuntiatus: tamen habet in ſe animaduertendam quæſtionem ex græca antiquitate uenientem. Quæ ſint iſta gargara: quæ Virgilius eſſe uoluit fertilitatis exemplar. Gargara hæc igitur ſunt in miſia: quæ eſt helleſponti prouīcia. Sed ſignificatio nominis & loci duplex ē. Nam & cacumē mōtis idæ: & oppidū ſub eodē mōte hoc noīe uocāt. Homerus ſignificatio nē cacuminis ita poſuit γάργαρον ἄκρον Hic gargarū p excelſiſſimo mōtis loco accipi cōuēit & ipſe ſēſus īdiciū facit nā d Ioue

loquit̃ Sed & alibi eodem Homero teſte manifeſtius exprimitur Et Epicharmus uetuſtiſſimus poeta in fabula quæ inſcribitur troes: ita poſuit:

Ex his liquido claret gargara cacumen idæ montis appellitari. Pro oppido autem gargara qui dixerint: enumerabo. Ephorus notiſſimus hiſtoriarum ſcriptor in libro quinto ſic ait:
Nec Ephorus ſolus: ſed etiam Phileas uetus ſcriptor in eo libro qui inſcribitur aſia: ſic meminit:

Arati etiã liber elegiõ fertur in quo de Diotĩo quodã pœta ſic ait

Gargara oppidum

Ex his uerſibus etiã ciuiũ nomẽ ĩnotuit: quia gargares uocãtur. Cũ igitur conſtet gargara nunc pro montis cacumine: nunc pro oppido ſub eodem monte poſito accipienda. Virgilius non de ſummo monte: ſed de oppido loquitur. Cur tamen gargara poſuerit: ut locum frugum feracem requiramus: & oẽm quidẽ illã miſiam opimis ſegetibus habitam ſatis cõſtat: ſcilicet ob humorem ſoli. Vnde Virgilius ĩ ſupradictis uerſibus cũ dixiſſet: Humida ſolſtitia: intulit: nullo tantum ſe miſia cultu iactat: atque diceret Omnis regio quæ opportunos habuit humoreſ æquipara bit fœcunditates aruorum miſiæ. Sed Homerus cum ait:

Humidũ deſignat ſubiac ẽtẽ mõti agrũ. Nã polypida ea ſignificat fõtibus abũdãtẽ. Vnde hæc gargara tãta frugũ copia erat: ut qui magnũ cuiuſq; rei numerũ uellet exprimere: p multitudine ĩmẽſa gargara nominaret. Teſtis Alceus: q ĩ celo tragœdia ſic ait:

Gargara ut uidetis manifeſte poſuit pro multitudine. Nec alter Ariſtomenes:

Ariſtophanes autẽ comicus compoſito nomine ex arena & gargaris innumerabilem: ut eius lepos eſt: numerum conatur expri mere: In fabula enim Acharneuſin ait:

aũt ſeorſũ pro multis Varro ſæpe ĩ menippeis ſuis poſuit. Sed ariſtophães adieẽ gargara ad ſignificationẽ numeroſitatis ĩnũeẽ

Est ergo secūdum hæc sēsus horum numerositas īnumeræ: tēperies: ut hyems serena sit: solstitium uero imbricū: fructus optīe proueniūt. Hæc autem adeo agris necessaria sunt: ut sine iis nec illi natura secundissimi misiæ agri respōsuri sint opinioni fertilitatis: quæ de his habet. Addit misiæ nominatī gargara: q; ea urbs posita in imis radicibus idæ mōtis defluentibus inde humoribus irrigetur: possitq; uideri solstitiales imbres non magnopere desiderare. Hoc in loco ad fidem sensui faciendam: q; uliginosa sit non sola gargara prouincia montis sed & uniuersæ misiæ aruа: adhiberi potest testis Eschylus:

hyēs serena

Quid de græcis in hoc loco traxerit diximus. Addemus præterea hoī cū iocunditatis gratia: & ut liqueat Virgiliū nostrum undiq; ueterum sibi ornamēta traxisse: unde hoc dixerit: hyberno lætissima puluere farra. In libro enim uetustissimo; carminū qui ante omnia quæ a latinis scripta sunt. compositus ferebatur: īuenitur hoc rusticum uetus canticum: Hyberno puluere: uerno luto grādia farra Camille mētes. Nomina poculorū Virgilius plerūq; græca ponit: ut carchesia ut cymbia ut cātaros scyphos. De carchesiis ita: Cape meonii carchesia bacchi oceano libemus ait. Et alibi. Hic duo rite mero libans carchesia baccho.
De cymbiis: Inferimus tepido spumantia cymba lacte.
De cantaro: Et grauis attrita pēdebat cantarus ansa.
De scyphis: Et sæpe īpleuit dextrā scyphus. Et autem cuius figuræ sint: quisue eorum fecerit mētionem: nemo quærit cōtenti scire cuiuscemodi esse pocula Et scyphos quidem cantarosq; cōsueta uulgi noīa ferēdum si transeāt. Sed de carchesiis cymbiisq; q̄ apud latinos haud scio an nunq̄ repperias apud græcos aūt sunt rarissima: non uideo cur cogantur īquirere: quid sibi noua & peregrina græca noīa uelint. Est aūt carchesium poculum græcis tā tummodo notum. Meminit eius Pherecides ī libris historiarum aitq; Iouē Alcumenæ precium cōcubitus catchesium aureum dono dedisse. Sed plautus īsuetum nomen reliquit aitq; in fabula amphitryone pateram datam. cum longe utriusq; poculi figura diuersa sit. Patera enim ut & ipsum nomen indicio est: planum ac patens ē. Carchesium uero procerum & circa mediam partem compressum ansatum mediocriter ansis a sūmo ad īfimū pertī-

De uariis poculoꝝ nominibus

carchesium

Patera Carchesii forma

gentibus. Aſclepiades aũt uir ĩter græcos apprime doctus ac dilĩgẽs: carcheſia a nauali re exiſtimat dicta. Ait enim naualis ueli p tem ĩferiorẽ paternã uocari: at circa mediã ferme partẽ dici: ſũmam uero partem carcheſium nominari: & inde diffũdi ĩ utrũq; ueli latus: eaq; cornua uocãtur Nec ſolus Aſclepiades meminit huius poculi: ſed & alii illuſtres pœtæ: ut Sappho quæ ait

Sophocles in fabula quæ inſcribitur:

cymbia Hæc de carcheſiis ignoratis latinitati & ſola græcia celebratis Sed nec cymbia in noſtro ſermone reperies. Eſt enĩ a græcorum paucis relatum. Phelimon notiſſimus comicus in fãtaſmate ait:

Anaxandrides etiam comicus in fabula a græcis:

Meminit eius & Demoſthenes ĩ orõe q̃ ẽ ĩ Midiã. Cibia aũt hæc ut ipſius nõinis figura ĩdicat: diminutiue a cymba dicta quod & apd græcos & apud nos ab illis trãhẽtes nauigii gẽus ẽ. Ac ſane aĩ aduerti ego apud græcoſ multa poculorum genera a re nauali cognominata: ut carcheſia ſupra docui: ut hæc cibia pocula ꝓcera ac nauibus ſimilia. Meminit huius poculi Eratoſthenes uir lõge doctiſſimus ĩ epiſtola ad Agetorem lacedæmonium his uerbis: Fuerunt: qui cymbium a ciſſimbio per ſincopam dictum exiſtimauerunt. Ciſſimbii autẽ (ut de Homero taceam: qui hoc poculum Cyclopi ab Vlyxe datum memorat) multi faciunt mentionem: uoluntq; nonulli proprie ciſſimbium ligneum eſſe poculum ex hedera: id ẽ κιοσσοῦν. Et Nicãder quidam colophonius in primo hialicon ſic ait:

Sed & Callimachus meminit huius poculi:

Qui autẽ ciſſimbium ex hedera factũ poculũ ὃ ιονὲκ κίοσσοῦ nõ dici arbitrantur: Euripidis auctoritate niti uidentur: qui in Andromacha ſic ait.

cantarus Hæc dẽ cymbo. Sequitur ut quãdo cantarum & poculi & naui-

gu genus esse supradiximus probet exéplis. Et pro poculo qdem notares é: uel ex ipso Virgilio qui apertissime propriũ Liberi patris poculũ assignat Sileno. Sed id ut supra pollicti sumus etiã p nauigio poni solitũ debemus ostẽdere. Menãder in nauclero. Scyphus

Et sacer ĩpleuit dextrã scyphus scyphus Herculis poculũ est: ita ut Liberi pñs cãtarus: Herculẽ uero fictores ueteres nõ sine eã cũ poculo fecerũt: & nõnũq cassabũdũ & ebriũ: nõ solũ q is heros bibax fuisse perhibetur: sed etiã q antiqua historia é: Herculẽ poculo tanq nauigio uẽtis ĩmensa maria transisse. Sed de utraq; re pauca ex græcis antiquitatibus dicã Et multibibum heroa istum fuisse: ut taceam quæ uulgo nota sunt: illud nõ obscurũ argumẽtum est: quod Ephippus in Busiride inducit Herculẽ sic loquẽtẽ Hercules multibibus

Et etiã historia nõ adeo notissĩa nationẽ q̃dã horum fuisse ppe heracleã ab Hercule cõstitutã cilicranoq; cõposito noĩe ἀπὸ τῆς κύλικος. Quod poculi genus nos una littera ĩmutata calicẽ dicimus. Poculo autem. Herculem ductũ ad ἱγκίτηρα .i. hispaniæ ĩ sulã nauigasse: & Pinastis egregius scriptor græcorum dicit: & Pherecides auctor é: quorum uerbã subdere supsedi: quia propriora sunt fabulæ q̃ historiæ. Ego tamẽ arbitror nõ poculo Herculẽ maria trãsuectũ: sed nauigio cui scypho nomen fuit: ita ut supra cantarum & carchesium & a cymbiis deriuata cymba omnia hæc asseruimus nauigiorum uocabula. Nomina quoq; Virgilius nonnunq̃ ex antiquissimis græcorum historiis mutuat. Scitus apud illũ unã ex comitibus Dianæ Opin uocari. Quod nomen uulgo fortasse temere impositum uel etiam fictum putatur ab ignorantibus insidiosum poetam cognomen quod a ueteribus græcis scriptoribus ipsi Dianæ fuerat impositum comiti eius assignare uoluisse. Sed uirgilius sic ait: Calix noĩa mutuata ex antiqs simis græcorũ historiis

Velocem interea superis in sedibus opin
Vnam ex uirginibus sociis sacraq; caterua
Compellabat: & has tristis latonia boces Ore dabat. Et infra: Opis
At triuiæ custos iam dudum in montibus opis.
Opin inquit comitem & sociã Dianæ. Sed audite unde uirgilius hoc nomẽ acceperit: qui ut dixi quod epitheton ipsius fuisse legerat:

ſociæ eius impoſuit Alexander ætholus poeta egregius in libro qui inſcribitur muſæ refert quanto ſtudio populus epheſius dedicato templo Dianæ curauerit premiis propoſitis: ut qui tunc erant poetæ ingenioſiſſimi: in deam carmina diuerſa componerent. In his uerſibus Opis nō comes Dianæ: ſed Diana ipſa uocata eſt. Loquitur aūt (ut dixi de populo epheſio:

Apparuit (ni fallor) Opin Dianam dictam: & Virgilium de nimia doctrina hoc nomen in eius comitem tranſtuliſſe. Exceſſere omnes adytis ariſq; relictis dii. Hoc unde Virgilius dixerit: nullus inquirit: ſed conſtat illum de Euripide traxiſſe: qui in fabula troadibus inducit Appolinem: cū troia capienda eſſet iſta dicēte:

Qui rurſus docent unde uirgilius uſurpauerit diſceſſiſſe deos a ciuitate iam capta. Nec hoc ſine auctoritate græcæ uetuſtatis eſt: quod ait: Ipſa iouis rapidum iaculata e nubibus ignem. Euripides enim inducit Mineruam uentos cōtra græcorum claſſem a Neptuno petentem: dicentemq; debere illum facere quod Iupiter fecerit: a quo in græcos fulmen acceperit. Apud Virgilium Pan niueo lanæ munere unam illexiſſe perhibetur in nemora alta uocans. Munere ſic niueo lanæ ſi credere dignum eſt: & reliqua. In hoc loco Valerius Probus uir perfectiſſimus notat neſcire ſe hanc hiſtoriam ſiue fabulam: quo referat auctore. Quod tātum uirum fugiſſe miror. Nam Nicander huius eſt auctor hiſtoriæ poeta: quem Didymus grammaticorum omnium quiq; ſint: quique fuerint inſtructiſſimus fabuloſum uocat. Quod ſciens Virgilius adiecit: ſi credere dignum: adeo ſe fabuloſo uſum auctore fatetur. In tertio libro curſim legitur: neque unde traſlatum ſit quæritur:

Quæ phœbo pater omnipotens: mihi phœbus apollo Prædixit & cætera. In talibos locis grāmatici excuſātes īperitiam ſuam inuentiones has ingenio magis q̄ doctrinæ Maronis aſſignant nec dicant eum ab aliis mutuatum: ne nominare auctores cogantur Sed affirmo doctiſſimum uatem etiam in hoc Aeſchylum eminentiſſimum tragœdiarum ſcriptorem ſecutum: qui in fabula quæ latina lingua ſacerdotis inſcribitur: ſic ait:

Ecquid clarum factum? inde sumpsisse Virgilium: q; Apollo ea uaticinetur: quæ sibi Iupiter fatur? Probatum ne uobis est Virgilium ut ab eo intelligi non potest: qui sonum latinæ uocis ignorat: ita nec ab eo posse qui græcam non hauserit extrema satietate doctrinam. Nem si fastidium facere non timerem: ingentia poteram uolumina de his quæ a peritissima græcorum doctrina transtulisset: implere. Sed ad fidem rei propositæ relata sufficiēt

Virgi. non recte intelligi sine erudi tione græca

MACROBII AVRELII THEODOSII VIRI CONSVLARIS ET ILLVSRIS SATVRNALIORVM LIBER .VI.

DE His quæ a latinis Maro transtulit. Capi.

IC PRATEXTATVS MIRVM inq̄t in modum digessit Eustachius quæ de græca antiquitate carmini suo Virgilius inseruit. Sed meminimus uiros īter omnes nostra ætate longe doctissimos Furium Cecinnanq; Albinum promisisse se proditurōs: quid idem Naro de antiquis scriptoribus traxerit Quod nunc ut fiat tempus admonet. Cumq; omnibus idem placeret: tum furius albinus: Et si uereor: ne dum ostendere cupio quantum Virgilius noster ex antiquorum lectiōe profecerit: & quos ex omnibus flores uel quæ in carminis sui decorem ex diuersis ornamenta leuauerit: occasionem reprehendendi uel imperitis uel malignis ministrem exprobantibus tanto uiro alieni usurpationem: nec considerantibus hunc esse fructum legendi. æmulari ea quæ in aliis probes: & quæ maxīe īter alioq; dicta mireris. ī aliquē usū tuum opportuna deriuatione: cōuertere q̄d & nr̄i tam īter se q̄ a græcis & græcoq; excellentes inter se sæpe fecerūt. Et ut de alienigenis taceā: posse pluribus edocere q̄tum se mutuo cōpilarint bibliothecæ ueteris auctores. Quod tamen opportune alias (si uolentibus erit) probabo. Vnum nunc exemplum proferam: quod ad probanda quæ assero pene sufficiet. Affranius enim togatarū scriptor in ea togata quæ cōpitalia inscribitur: nō īuerecūde rēspondens arguentibus q; plura sumpsisset a Menandro: Fateor inq̄t

ſumpſi non ab illo modo: ſed ut quiſquis habuit quod cõueni-
ret mihi: quodq; me nõ poſſe melius facere credidis etiã a latino.
Quod ſi hæc ſocietas & rerũ cõmunio poetis ſcriptoribuſq; om-
nibus iter ſe exercẽda cõceſſa ẽ: quis fraudi Virgilio uortat: ſi ad
excolẽdum ſe quædam ab antiquioribus mutuatus ſit? Cui etiã
gratia hoc nomine ẽ habẽda: q; nõnulla ab illis in opus ſuum q̃d
æterno manſurũ ẽ: tranſferendo: fecit ne omnino memoria uete
rum deleretur: quos (ſicut præſẽs tẽpus oſtendit) non ſolũ lectui
uerũ etiã riſui habere iam cœpimus. Deniq; & iudicio trãſferẽdi
& modo imitandi conſecutus ẽ: ut quod apud illum legerimus
alienum: aut illius eſſe malimus: aut melius hic q̃ ubi natum ẽ:
ſonare miremur. Dicam itaq; primum quos ab aliis traxit uel ex
dimidio ſui uerſus uel pene ſolidos Poſt hoc locos integros cum
parua quadam mutatione tranſlatos: ſenſuſue ita tranſcriptos:
ut unde eſſent eluceret: immutatos alios ut tamen origo eorum
non ignoraretur. Poſt hæc quædam de his quæ ab Homero ſum
pta ſũt: oſtendã nõ ipſũ ab Homero tuliſſe ſed prius alios inde
ſumpſiſſe: & hunc ab illis quos ſine dubio legerat trãſtulerat.

Ennius libro primo.

Vertitur ĩterea cælum & ruit oceano nox.

Ennius ſexto.

Vertitur interea cælum cum ĩgentibus ſignis:
Axem humero torquet ſtellis ardentibus aptum.

Ennius in primo.

Qui cælum uerſat ſtellis fulgentibus aptum.

Et in tertio.

Cælum proſpexit ſtellis fulgentibus aptum.

In decimo.

Hic nox præceſſit ſtelliſ ardentibus apta:
Concilium q; uocat diuum pater atq; hoĩum rex

in ſexto.

Tum cũ corde ſuo diuum pater atq; hoĩum rex:
Eſt locus heſperiam graii cognomine dicunt.

In primo

Eſt locus heſperiam quam mortales perhibebãt:
Tuq; o thybri tuo genitor cum flumine ſancto.

In primo.

Teq; pater thyberine tuo cum flumine ſancto.
Accipe datq; fidē: ſunt nobis fortia bello Pectora.
In primo.
Accipe daq; fidem (fœduſq; feri) bene firmum.
Et lunam in nimbo nox intempeſta tenebat.
In primo.
Cum ſuperum lumen nox intempeſta teneret:
Tu tñ ĩterea calido mihi ſanguine penas ꝓſoluef
In primo.
Nec pol homo quiſq̄ faciet impune animatus
Hoc: niſi tu nam mihi calido das ſāguine pœnas
Concurrunt undiq; tælis Indomiti agricolæ.
Ennius in tertio.
Poſtq̄ defeſſi ſunt: ſtant & ſpargere ſeſe:
Haſtis anſatis concurrunt undiq; tælis.
Summa nituntur opum ui.
Ennius in quarto.
Romani ſcalis ſumma nituntur opum ui.
Et in decimoſexto.
Reges per regnum ſtatuaſq; ſepulcraq; quærūt.
Aedificant nomen: ſumma nituntur opum ui.
Et mecum ingentis oras euoluite belli.
Ennius in ſexto.
Qui potis ingentis oras euoluere belli:
Ne qua meis dictis eſto mora: iuppiter hac ſtat.
Ennius in ſeptimo:
Non ſemper ueſtra euertit: nūc iuppiter hac ſtat:
Inuadunt urbem ſomno uinoq; ſepultam.
Ennius in octauo.
Nunc hoſtes uino domiti ſomnoq; ſepulti.
Tollitur in cælum clamor: cunctiq; latini
Ennius in ſeptimodecimo.
Tollitur in cælum clamor exortus utriſq;
Quadrupedātē putrē ſonitu quatit ungula cāpū
Ennius in ſexto.
Explorant numidæ: totam quatit ungula terram
Idem in octauo.

Cum ſequitur ſũmo ſonitu quatit ungula terrã
Idem in decimoſeptimo.
It eques:& plauſu caua concutit ungula terram:
Vnus qui nobis cuntando reſtituit rem.
Ennius in.xii.
Vnus homo nobis cuntando reſtituit rem.
Corruit in uulnus:ſonitum ſuper arma dederũt.
Ennius in.xvi.
Concidit:& ſonitum ſimul ĩſuper arma dederũt
Et iam prima nouo ſpargebat lumine terras.
Lucretius in.ii.
Cum primum aurora reſpargit lumine terras.
Flammarum longos a tergo inuoluere tractus.
Lucretius in.ii.
Non ne uides longos flammarum ducere tractuſ
Ingeminant abruptis nubibus ignes.
Lucretius in.ii.
Nunc hinc nunc illínc abruptis nubibus ignes:
Belli ſimulacra ciebat.
Lucretius in.ii.
Componunt:complent:belli ſimulacra cientur.
Simnlacraq; luce carentum.
Lucretius in.iiii.
Cum ſæpe figuras
Contuimur miras:ſimulacraq; luce carentum:
Aſper acerba tuens retro redit.
Lucretius in.v.
Aſper acerba tuens immani corpore ſerpens:
Tithoni croceum linquens aurora cubile.
Furius in primo annali.
Interea oceani linquens aurora cubile.
Quod gẽus hoc hõiũ?que hũc tã barbara morẽ?
Furius in.vi.
Quod genus hoc hoĩum ſaturno ſancte create?
Rumoreſq; ſerit uarios:ac talia fatur.
Furius in.x.
Rumoreſq; ſerunt uarios:ac multa requirunt
Nomine quenq; uocans reficitq; ĩ prælia pulſos

Furius in .x:
Nomine quenq; ciet. dictorum tempus adesse.
Commemorat. Deinde infra.
Cofirmat dictis: simulatq; exuscitat acris
Ad bellandum animos: reficitq; ad prælia mẽtes.
Dicite pierides: non omnia possumus omnes.
Lucretius in quinto.
Maior erat natu: non omnia possumus omnes.
Diuersi circunspiciunt hoc acrior idem.
Pacuuius in Medea.
Diuersi circunspicimus: horror percipit.
Ergo iter inceptum peragunt rumore secundo.
Seuius in libro. V.
Redeunt referuntq; petita rumore secundo:
Nunq̃ hodie effugies: ueniam quocunq; uocaris
Neuius in in equo troiano.
Nunq̃ hodie effugies: quin mea manu moriare.
Vendidit hic auro patriam: dominumq; potentẽ
Imposuit: fixit leges præcio atq; refixit:
Varius de morte
Vendidit hic latium populis: agrosq; quiritum
Eripuit: fixit leges precio atq; refixit:
Vt gemma bibat: & sarano dormiat ostro
Varius de morte.
Incubet & tyriis: atq; ex solido bibat auro.
Talia sæcla suis dixerunt currite fusis.
Catullus.
Currite ducentes subtegmina currite fusi.
Fœlix heu nimium fœlix si littora tantum
Nunq̃ dardaniæ tetigissent nostra carinæ.
Catullus.
Iuppiter omnipotens utinam non tempore prío
Gnosia cecropiæ tetigissent littora puppes.
Magna ossa lacertosq; exuit.
Lucretius in. xvii.
Magna ossa lacertiq; apparent homini.
Placidam per membra quietem Irrigat.

Furius in primo.

Mitemq; rigat per pectora ſomnum.

Lucretius in.iiii.

Nūc qbus ille modis ſōnus p mēbra qetē Irrigat.

Campoſq; liquentes.

Lucretius in. Vi. de mari ſimile.

Et liquidam molem campoſq; natantes.

Et geminos duo fulmina belli ſcipiadas.

Lucretius in.iii.

Scipiades belli fulmen chartaginis horror.

Et ora triſtia tentantum ſenſu torquebit amaror

Lucretius in.ii.

Fœdo pertorquet ora ſapore.

Morte obita qualis fama eſt uolitare figuras.

Lucretius in.i.

Cernere uti uideamur eas audireq; coram.

Morte obita quorum tellus amplectitur oſſa.

Hinc eſt & illud Virgilii.

Et patris anchiſæ gremio complectitur oſſa.

Ora modis attollens pallida miris.

Lucretius in.i.

Sed quædam ſimulacra modis pallentia miris:

Tum gelidus toto manabat corpore ſudor.

Ennis in.xvi.

Tunc timido manat ex omni corpore ſudor.

Labitur uncta uadis abies.

Ennius in.xiiii.

Labitur uncta carina: uolat ſuper īpetus undas.

Ac ferreus ingruit imber.

Ennius in .viii.

Haſtati ſpargunt haſtas: fit ferreus imber.

Apicem tamen incita ſummum Haſta tulit.

Ennius in.xVi.

Tamen īde uolans ſecum abſtulit haſta Inſigne.

Puluerulētus eques furit: omnes arma requirūt.

Ennius in. Vi.

Ballatum pecudes quatit: omnes arma requirūt:

Nec uiſu facilis nec dictu affabilis ulli.
Actius in Philoctete.
Quem neq; tueri contra neq; affari queas.
Aut ſpoliis ego iam raptis laudabor opimis:
Aut leto inſigni.
Actius in armorum iudicio.
Nā trophæū ferre me a forti uiro pulchrum eſt.
Si autem & uincar: uinci a tali nullum ē probrū.
Nec ſi miſerum fortuna ſinonem
Finxit: uanum etiam mēdacēq; improba finget.
Actius in Telepho.
Nam ſi a me regnum fortuna atq; opet
Eripere quiuit; & uirtutem nequiuit:
Diſce puer uirtutem ex me uerumq; laborem:
Fortunam ex aliis.
Actius in armorum iudicio.
Virtuti is par: diſpar fortunis patris.
Iam iam nec maxima iuno:
Nec ſaturnius hæc oculis pater aſpicit æquis.
Actius in Antigona:
Iam iam neq; dii regunt:
Neq; profecto deū ſummus rex omnibus curat.
Num capti potuere capi? num incenſa cremauit Troia uiro
Ennius ī. x. cū de pergamis loqueretur.
Quæ neq; dardaniis campis potuere perire:
Nec cum capta capi: nec cum combuſta cremari
Multi præterea quos fama obſcura recondit.
Ennius in alexandro.
Multi alii aduentant: paupertas quorum obſcurat nomina.
Audentes fortuna iuuat.
Ennius in. Vii.
Fortibus eſt fortuna uiris data:
Recoquunt patrios fornacibus enſes
Et curuæ rigidum falces conflantur in enſem:
Lucretius in. V.
Inde minutatim proceſſit ferreus enſis.
Verſaq; in obſcurum ſpēs eſt facilis aenæ.

Pocula ſunt fontes liquidi atq; exercita curſu Flumina.
Lucretius in. V.
Adſedare ſitim fluuii fonteſq; uocabant.
Quos rami fructus: quos ipſa uolentia rura
Sponte tulere ſua: carpſit.
Lucretius in. V.
Quod ſol atq; ibres dederat: quod terra crearat.
Sponte ſua: ſatis id placarat pectora donum.
Poſt uerſus ab aliis uel ex integro uel ex parte tranſlatos: uel quæ dā imutando uerba tanq̄ ſucco alio tinctos: nūc locos locis cōponere: ſed & aīo ut unde formati ſint: quaſi de ſpeculo cognoſcas.
Lucretius in. i.
Nec ſum animi dubius uerbis ea uincere: magnū
Quam ſit: & anguſtis hunc addere rebus honorē
Sed me parnaſi deſerta per ardua dulcis
Raptat amor: iuuat ire iugis qua nulla priorum
Caſſaliam molli deuertitur orbita cliuo.
Lucretius in. i.
Nec me animi fallit q̄ ſint obſcura: ſed acri
Percuſſit thirſo laudis ſpes magna meum cor:
Et ſimul incuſſit ſuauem in pectus amorem
Muſarum: quo uunc inſtinctus mente uigenti
Auia pieridum peragro loca nullius ante
Trita ſolo.
Accipe & alterum locum Maronis illi unde traxerat cōparandū: ut eūdem colorem ac pene ſimilem ſonum loci utriuſq; repias.
Virgilius.
Si non ingentem foribux domus alta ſuperbis
Mane ſalutantum totis uomit ædibus undam:
Nec uarios inhiant pulchra teſtudīe poſtes.
Et mox.
At ſecura quies & neſcia fallere uita
Diues opum uariarum: at latis otia fundis:
Speluncæ uiuiq; lacus: at frigida tempe:
Mugituſq; boum molleſq; ſub arbore ſomni.
Non abſunt illic ſaltus ac luſtra ferarum:
Et patiens operum pauroq; aſſueta iuuentus.

Lucretius in.ii.

Si non aurea sunt iuuenum simulacra per ædes
Lampadas igniferas manibus retinentia dextris.
Lumina nocturnis epulis ut suppeditentur:
Nec domus argento fulgens auroq; renidens:
Nec citharam reboant laqueata aurataq; tempe:
Cum tamen inter se prostrati in gramine molli
Propter aquæ riuum sub ramis arboris altæ:
Non magnis opibus iucunde corpora curant:
Præsertim cum tempestas arridet:& anni
Tempora conspargunt uiridantis floribus herbas.
Non umbræ altorũ nemorũ non mollia possunt.
Prata mouere animũ:non qui per saxa uolutus
Purior electro campum petit amnis.

Lucretius in.ii.

Nec teneræ salices atq; herbæ rore uirentes
Fluminaque ulla queunt summis labentia ripis
Oblectare animum:subitamq; auertere curam.

Ipsius uero pestilẽtiæ:que est in tertio georgicorum:color totus & liniamenta pene omnia tracta sunt de descriptione pestilentiæ quæ est in. Vi.

Lucretii. Nam uirgiliana incipit.

Hic quondam morbo cæli miseranda coorta est
Tempestas:totoq; actunni ineanduit æstu:
Et genus omne neci pecudum dedit omne ferarũ.

Lucrertii ueo sic incipit.

Hæc ratio quondam morborũ & mortifer æstus
Finibus in cecropis funestos reddidit agros:
Vastauitq; uias:exhausit ciuibus urbem.

Sed quatenus totum locum utriusq; ponere satis longũ ẽ: excerpã aliqua:ex quibus similitudo gemiæ descriptiõis appareat.

Virgilius ait.

Tum uero ardentes oculi atq; attractus ab alto
Spiritus interdum gemitu grauis:imaq; longo
Ilia singultu tendunt:it naribus ater
Sãguis:& oppressas fauces premit aspera lĩgua.

Lucretius ait:

Principio caput incenſum feruore gerebat:
Et duplices oculos ſuffuſa luce rubentes.
Sudabant etiam fauces intrinſecus atræ:
Sanguine & ulceribus uocis uia ſepta coibat.
Atq; animi interpres manabat lingua cruore
Debelitata molis motu grauis aſpera tactu

Virgilius ſic ait.

Hæc ante exitum primis dant ſigna diebus.
Et quæ darent ſigna: ſupra rettulit: id eſt
Demiſſe aures: incerus ibidem
Sudor: & ille quidem morituris frigidus aret:
Pellis & attactu tractanti dura reſiſtit.

Lncretius ait.

Multaq; præterea mortis tunc ſigna dabantur
Perturbati animi: mens in mœrore metuq;
Triſte ſupercilium: furioſus uultus & acer:
Sollicitæ porro plenæq; ſonoribus aures:
Creber ſpiritus aut ingens raro coortus:
Sudoribuſq; madens per collū ſplēdidus humor
Tenuia ſputa minuta croci contracta colore:
Salſaq; per fauces raucas uix edita tuſſis.

Virgilius.

Profuit inſerto latices infundere cornu
Leones. ea uiſa ſalus morientibus una.
Mox erat hoc ipſum exitio.

Lucretius ait.

Nec ratio remedii communis certa dabatur.
Nam quod alis dederat uitalis aeris auras
Voluere in ore: liceret & cæli templa tueri:
Hoc aliis erat exitio: letumq; parabat.

Virgilius ait.

Præterea nec iam mutari pabula refert.

Quæsitæq; nocent artes: cessere magistri.
Lucretius ait.
Nec requies erat ulla mali: defessa iacebant
Corpora: missabat tacito medicina timore.
Virgilius ait.
Ipsis est aer auibus non æquus: & illæ
Præcipites alta uitam sub nube relinquunt.
Lucretius ait.
Nec tamen omnino temere illis sedibus ulla
Comparebat auis: nec tristia seda ferarum
Exuperant siluis: languebat pleraq; morbo:
Et moriebantur.
Non ne uidentur nobis membra huius descriptionis ex uno fonte manasse? Sed rursus locos alios comparamus.
Gaudent perfusi sanguine fratrum.
Exilioq; domos & dulcia limina mutant.
Lucretius in. iii.
Sanguine ciuili rem conflant: diuiciasq;
Conduplicant auidi cædem cæde accumulantes:
Crudeles gaudent in tristi funere fratris.
Multa dies uariusq; labor mutabilis æui
Rettulit in melius; multos alterna reuisens
Lusit: & in solido rursus fortuna locauit.
Ennius in. Viii.
Multa dies in bello conficit unus.
Et rursus multæ fortunæ forte recumbunt.
Haud quemq̃ semper fortuna secuta est.
Opræstans animi iuuenis: quantum ipse feroci
Virtute exuperas: tanto me impensius æquum ē
Consulere: atq; omnes metuentē expēdere casus.
Actius in Antigona.
Quanto magis te istiusmodi esse intelligo:
Tanto antigona magis me par est tibi
Consulere & parcere.
O lux dardaniæ spes o fidissima teucrū. & reliq̃
Ennius in Alexandro.
O lux troiæ germane hector

Quid ita cum tuo lacerato corpore miſer.
Aut qui te ſic reſpectantibus tractauere nobis
Frena pelectronii: lapythæ gyroſq; debere
Impoſiti dorſo: atq; equitem docuere ſub armis
Inſultare ſolo: & greſſus glomerare ſuperbos
Varius de morte
Quem non ille ſinit lentæ moderator habenæ:
Qua uelit ire: ſed anguſto prius ore corcens
Inſultare docet campis: fingitq; morando.'
Virgilius.
Talius amor daphnim: qualis cum feſſa iuuencum
Per nemora atq; altos quærendo bucula lucos
Propter aquæ riuum uiridi procumbit in ulua
Perdita: nec ſeræ meminit decedere nocti
Varius de morte
Ceu canis umbroſam luſtrans gortinia uallem:
Si ueteris potuit ceruæ comprendere luſtra:
Sæuit in abſentem. & circum ueſtigia luſtrans
Aethera per nitidum tenues ſectatur odores
Non amnes illam medii non ardua tardant,
Perdita nec ſeræ minit decedere nocti.
Nea tua funera mater
Produxi: preſſiue oculos: aut uulnera laui.
Ennius in Creſiphonte.
Neq; terram iniicere neq; creuenta
Conueſtire mihi corpora licuit.
Neq; miſeræ laueræ lachryme ſalſum ſanguinem.
Nam canebat uti magnum per inane coacta
Semina: terrarumq; animæq; mariſq; fuiſſent:
Et liquidi ſimul ignis: ut is: exordia primis
Omnia: & ipſe tener mundi concreuerit orbis.
Tum durare ſolum: & diſcludere nerea ponto
Cœperit: & rerum paulatim ſumere formas.
Iamq; nouum terræ ſtupeant luceſcere ſolem.
Lucrecius in. V. ubi de confuſione orbis ante hūc ſtatū loqtur.
His neq; tum ſolis tota cerni lumine claro
Altiuolans poterat: neq; magni ſydera mundi

Nec mare nec cælum nec denicq; terra nec aer
Nec ſimilis noſtris rebus res ulla uideri
Sed noua tempeſtas quædam: moleſq; coorta
Diffugere inde loci partes cœpere: pareſq;
Cum paribus iungi res: & diſcludere mundum
Membraq; diuidere: & magnas diſponere partes.
Et infra
Hoc eſt a terris magnum ſecernere cælum
Et ſeorſum mare uti ſecreto humore pateret:
Seorſum item puri ſecreticq; ætheris ignis
Et infra.
Omnia enim magis hæc ex leuibus atq; rotundis
Cum fatalis equus ſaltu ſuper ardua uenit
Pergama: & armatum peditem grauis attulit aluo
Ennius in Alexandro
Nam maximo ſaltu ſuperauit
Grauibus armatis equus
Qui ſuo partu ardua perdat pergama.
Tum pater omnipotens rerum cui ſumma poteſtas
Infit: eo dicente deum domus alta ſileſcit
Et tremefacta ſolo tellus ſilet: arduus æther:
Tum uenti poſuere: præmit placida æquora pontus
Ennius in Scipione.
Mundus cæli uaſtus conſtitit ſilentia:
Et neptunnus ſæuus undis aſperis pauſam dedit.
Sol equis iter repreſſit ungulis uolantibus
Conſiſtere amnes perennes: arbores uento uacant.
Itur in antiquam ſyluam ſtabula alta ferarum:
Procumbunt piceæ: ſonat icta ſecuribus ilex:
Fraxineæq; trabes: cuneis & fiſſile robur
Scinditur: ac uoluunt ingentes montibus ornos.
Ennius in ſexto
Incedunt arbuſta per alta ſecuribus cædunt:
Percellunt magnas quercus: exciditur ilex.
Fraxinus frangitur: atq; abies conſternitur alta.
Pinus proceras peruertunt: omne ſonabat
Arbuſtum fremitu ſyluai frondoſai:

Diuersi magno ceu quondam turbine uenti
Confligunt: zephyrusq; notusq;: & lætus eois Eurus equi.

Ennius in decimoseptimo

Concurrunt ueluti uenti cum spiritus austri
Imbricitor aquiloq; suo cum flamine contra:
Inde mari magno fluctus extollere certant.
Nec tamen: hæc cum sint hominumq; boumq; labores
Versando terram experti: nihil improbus anser.

Lucretius in quinto.

Sed tamen interdum magno quæsita labore
Cum iam per terras frondent atq; omnia florent:
Aut nimiis torrens feruoribus ætherius sol:
Aut subiti perimunt imbres gelidæq; pruinæ:
Flabraq; uentorum uiolento turbine uersant.

Sunt alii loci plurimorum uersuū: quos Maro in opus suū cū paucorum īmutatione uerborum a ueteribus transtulit. Et quia longū est uniuersos uersus ex utroq; transcribere: libros ueteres notabo ut qui uolet illic legendo æqualitatem locorum conferendo miretur. In primo æneidos tempestas describitur: & Venus apud Iouē queritur de periculis filii: & Iupiter eam de futurorum prosperitate solatur. Hic locus totus sumptus a Neuio est ex primo libro belli punici. Illic enim æque Venus troianis tempestate laborantibus cum Ioue queritur: & sequuntur uerba Iouis filiam consulantis spe futurorum. Item de Pandaro & Bitia aperientibus portas locus acceptus est ex libro quintodecimo Ennii: qui īduxit hostros duos in obsidione erupisse porta: & stragem de obsidente hoste fecisse. Nec Tullio compilando dummodo undiq; ornamēta sibi conferret: abstinuit. O fama ingens ingentior armis Vir troiane. Nempe hoc ait: Aeneam famam suam factis fortibus supergressum: cum plerunq; fama sit maior rebus. Sensus hic in Catone Ciceronis his uerbis contingebat in eo: quod pleriſq; cōtra solet ut maior omnia re q̄ fama uiderentur: Nam sæpe euenit ut expectatio cognitione aures ab oculis uincerentur: Itē proximus huic longo: sed proximus interuallo. Cicero in Bruto: Duobus igitur summis Crasso & Antonio Lutius Philippus proximus accedebat: sed longo interuallo: tamen proximus. Sunt quædam apud Virgilium quæ ab Homero creditur transtulisse: sed ea docebo a

De Pandaro & Bitia

noſtris auctoribus ſumpta: Qui priores hæc ab Homero in carmina ſua traxerant: quod primum ſummus homericæ laudis cumulus ē: quod cum ita a plurimis aduerſus eum uigilatū ſit: coactæq; omnium uires manum contrafecerint.

Ille uelut pelagi rupes īmota reſiſtit. Homerus de Aiacis forti pugna ait. Hunc locum Ennius in .xv. ad pugnam Celii tribuni his uerſibus tranſfert.

Vndiq; conueniunt: uelut imber tela tribuno
Configunt parmam: timuit haſtilibus umbo
Aerato ſonitu galeæ: ſed nec pote quiſq̄
Vndiq; intendo corpus diſcerpere ferro.
Semper abundantes haſtas frangitq; quatitq;:
Totum ſudor habet corpus: multumq; laborat.
Nec reſpirandi fit copia præpete ferro.
Hiſtri tæla manu iacientes ſolicitabant.

Hīc Virgi. eundē locū de īcluſo Turno gr̄a elegātiore compoſuit

Ergo nec clypeo iuuenis ſubſiſtere tantum
Nec dextra ualet: obiectis ſic undiq; telis
Obruitur: ſtrepit aſſiduo caua tempora circum
Tinnitu galea: & ſaxis ſolida æra fatiſcunt.
Diſcuſſæq; iubæ capiti: nec ſufficit umbo
Ictibus: ingeminant haſtis & troes & ipſe
Fulmineus mneſtheus: tum toto corpore ſudor
Liquitur: & piceum (nec reſpirare poteſtas)
Fulmen agit feſſos: quatit æger anhelitus artus.

Homerus ait.

Furius in .iiii. annali.

Preſſatur pede pes: mucro mucrone: uiro uir.

Hinc Virgilius ait.

Hæret pede pes: denſuſq; uiro uir.

Homeri eſt.

Hunc ſecutus Hoſtius poeta in libro .ii. belli hiſtrici ait.

Nō ſi mihi linguæ centū atq; ſint ora totidē uoceſq; liquatæ.

Hinc Virgilius ait.

Non mihi ſi linguæ centum ſint oraq; centum

Homerica descriptio est equi fugientis: in hæc uerba.

Ennius hinc traxit.

Et tum sicut equus qui de præsepibus actus
Vincla suis magnis animis abrupit: & inde
Fert sese campi per cærula lætaq; prata
Celso pectore: sæpe iubam quassat simul altam:
Spiritus ex anima calida spumas agit albas.

Virgilius.

Qualis ubi abruptis fugit præsepia uinclis. & cætera.

Nemo ex hoc uiles putet ueteres poetas q; uersus eoꝝ scabri nobis uidentᵉ. Ille enī stilus Enniani sæculi auribus solus placebat & diu laborauit ætas secuta: ut magis huic molliori stilo acquiescereᵗ. Sed ulterius ne moror Cecinnam quin & ipse prodat q̄ me minit Maronē ex antiquitate trāstuliſſe. Tū Cecinna ī uersibus uel in locis quantū sibi Maro ex antiquitate q̄ siuerit: Furius ut memor & ueteris & nouæ auctoꝝ copiæ disseruit. Ego conabor ostēdere hunc studiosissimū uatē & de singulis uerbis ueteꝝ aptissime iudicasse & inseruisse lecta opi suo uerba q̄ nobis noua uideri facit ī curia uetustatis: ut ecce addita pro īimica & īfesta quis nō extimet poetā arbitrio suo nouū uerbū sibi uoluisse fabricari Sed nō ita ē. Nā quod ait: Nec teucris addita Iuno usq̄ aberit. i. affixa & p hoc infesta: hoc iā dixerat Lucilius ī. xiiii. his uersibus.

Si mihi non prætor siet additus: atq; agitet me:
Non male sit ille ut dico me extenderat unus.
Mane salutantium totis uomit ædibus undam:
Pulchre uomit undam & antique. Nam ait Ennius.
Et tyberis flumen uomit in mare saxum.
Vnde & nūc uomitoria ī spectaculis dicimus: unde hoīes glomerati īgrediētes ī sedilia se fūdūt. Agmen pro actu & luctu quodā ponere nō ēlegans ē: ut leui fluit agmīe tybris: īmo & ātiquū est

Ennius enim in quinto ait.

Quod per amœnam urbem leni fluit agmine flumen.

Quod ait: Crepitantibus urere flāmis: nō nouū usurpauit uerbū sed prior Lucretius in sexto posuit.

Nec res ulla magis q̄ phœbi delphica laurus
Terribili sonitu flamma crepitante crematur.

Tum ferreus haſtis: Horret ager: horret mire ſe habet. Sed & Ennius in. xiiii.
Horreſcit telis exercitus aſper utrunq;. Et in Erectheo
Arma arrigunt horreſcunt tela. Et in Scipione:
Sparſis haſtis lõgis cãpus ſplẽdet & horret. Sed & ãte oẽs Homerus.
Splendet tremulo ſub lumine pontus. Tremulum lumẽ de imagine rei ipſius expreſſum eſt. Sed prior Ennius in Menalippe
Lumen ſic tremulo terra & caua cærula candẽt. Et Lucretius ĩ. vi.
Præterea ſolis radiis iactatur aquai humor. & in lucẽ tremulo rareſcit ab æſtu. Hic candida populus antro ĩminet & lente texunt umbracula uites. Sunt qui extiment hoc uerbũ umbracula Virgilio auctore cõpoſitũ: cũ Varro rerũ diuinarũ libro. x. dixerit nõ nullis magiſtratibus in oppido id genus umbraculi conceſſum. Et Cicero in. v. de legibus: Vis ne igitur (quoniã ſol paululũ a meridie iam deuexus uidetur: neq; dum ſatis ab his nouellis arboribus omnis hic locus opacatur) deſcendatur ad litrim? eaq; quæ reſtant in illis alnorũ umbraculis perſequamur: Similiter in Bruto
Sed ut & Theophraſti doctiſſimi hominis umbraculis.
Tranſmittunt curſu campos: atq; agmina cerui
Puluerulẽta fuga glomerãt: quod ait ſpecioſe tranſmittunt pro tranſeunt. Sic & Lucretius in. ii.
Et circũuolitant equites: mediosq; repente
Tranſmittunt ualido quatientes impete campos.
Sed & Peſtanus Iubonenſis ſic ait: Pedibus equos tranſmiſimus quod eſt tranſiuimus: Quam tota cohors imitata relictis Ad terram defluxit equis. Sic Furius in primo.
Ille graui ſubito deuinctus uulnere habenas
Miſit equi: lapſuſq; in humũ defluxit & armis Reddidit æratis ſonitũ. Tũ durare ſolũ & diſcludere nerea ponto Cœperit. Feriæ aures nras hoc uerbũ diſcludere: ut nouũ. Sed por Lucretius ĩ. v.
Diffugere inde loci partes cœpere pareſq;
Cum paribus iungi res: & diſcludere mundũ. Paſtorẽ tityre pingues Paſcere oportet oues: deductũ dicere carmẽ. Deductum pro tenui & ſubtili eleganter poſitũ ẽ. Sic aũt & Afftanius in uirgine uerbis pauculis reſpõdit: Triſti uoce deducta: malleq; ſe nõ quiuiſſe. Dixit itẽ apud Cornificiũ: Deducta mihi uoce garriẽti. Sed

Deductum carmen

hæc ab illo fluxerũt: quod Põponius in atelania quæ kalẽdæ martiæ ĩscribit̃: ait. Vocẽ deducas oportet: ut mulieris uideat̃ uerba. Iube modo afferat̃ unus: ego uocẽ reddã tenuẽ & tremulã: Et infra: Etiã nũc uocẽ deducã. Proiectaq; saxa pachynni Radimus. Proiecta si secũdũ cõsuetudinẽ dicat̃: intelligit̃ abiecta. Si secũdũ ueteres proiecta porro iacteut alibi ait. Proiecto dũ pede leuo Aptat se pugnæ. Sed & Sisnna ĩ secũdo dixit: Et marsi propius succedũt: atq; ita scutis proiectis tectis saxa certatim lenta manibus coniiciũt ĩ hostes. Et in eodẽ: Vetus atq; ingens erat arbor ilex: quæ circum proiectis ramis maiorẽ partem loci summi tegebat. Et Lucretius in. iii.

Quamlibet immani proiectum corporis extet.
Et tempestiuam siluis euertere pinum.

Hoc uerbũ de pino tẽpestiuã a Catone sũpsit: qui ait: Pineã nucẽ cũ effodies: luna decrescẽte eximito post meridiẽ sine uẽto austro. Tũ uero erit tẽpestiua: cũ semẽ suũ maturum erit. Inseruit operi suo & græca uerba. sed nõ primus hoc ausus: Auctor̃.n. ueterũ audaciã secutus est. Depẽdẽt lychni laquearibus aureis. Sicut Ennius ĩ. viiii: Lychnor̃ lumina bis sex. Et Lucretius ĩ. v. Quin etiã nocturna tibi terrestria quæ sũt lumĩa pẽdẽtes lychni Lucilius in. i: Porro chænopoda chnopodos lychnosq;: & diximus cemnos ãte pedes lecti atq; lucernas. Er quod dixit. Nec lucidus æthra sydera polus: Ennius prior dixerat ĩ. xvi. Interea fax occidit: occeanũq; rubra tracti obruit æthra: Et Ilius ĩ teuthrãte Flammineã p æthram alte feruidã ferri facẽ. Dædala Circe: quia Lucretius dixerat: Dædala tellus. Reboant siluæque & magnus olympus: quia est apud Lucretiũ: Nec cithara reboãt laqueata auratáq; tecta. Sed Hac licẽtia largius sunt usi ueteres: partius Maro. Quippe illi dixerũt & pausã & machærã & acotiã & malacẽ & alia similia. Nec nõ & punicis & oscisq; uerbis usi sũt ueteres: quor̃ imitatione Virgilius peregrina uerba non respuit: ut in illo: Siluestres uiri assidue. Vri enim gallica uox est: qua feri boues significãtur. Et camuris hirtæ sub cornibus aures. Camuris peregrinũ uerbũ est: ideſt ĩ se redeũtibus. Et forte nos quoq; hac ratione camerã figurauimus: Multa quoq; epitheta apud Virgilium sunt: quæ ab ipso facta creduntur: sed & hæc a ueteribus tracta mostrabo: Sũt autẽ ex his alia simplicia: ut gradiuus

Pinus tempestiua

Vocabula græca inserta ĩ suo ope

De Lychno

Aethra

Camurus

Camera

mulciber: alia cõpoſita ut arcitenẽs uitiſa tor. Sed prius de ſimplicibus dicã: Et diſtinctos mulciber afros. Mulciber ẽ Vulcanus q; ignis ſit: & omnia mulceat ac domet. Actius ĩ Philoctete: Heu mulciber arma ignauo ĩ uicta es fabricatus & manu. Et Egnatius de rerũ natura libro primo: Deniq; mulciber & ipſe ferẽs alti ſſima cæli cõtingũt. hædiq; petulci floribus ĩſultẽt. Lucretiusĩ. ii

Præterea teneri tremulis in uocibus hædi
Corniferas norunt matres agniq; petulci

Illud audatiæ maximæ uideri poſſit: quod ait in bucolicis: Et liquidi ſimul ignis pro puro uel lucido ſeu pro effuſo & abundãti: niſi prior hoc epitheto Lucretius uſus fuiſſet in. vi.

Hac etiam fit uti de cauſa mobilis ille
Deuolet in terram liquidi calor aureus ignis.

Triſtis pro amaro trãſlatio decens eſt: ut triſtisq; lupini. Et ita Ennius in libro ſabinarũ. iiii. Neq; triſte quærităt ſinapi: neq; cepe mœſtum. Auritos lepores non Maro primus uſurpat: ſed Afranum ſequitur: qui in prologo ex perſona Priapi ait: Nam quod uulgo prædicat aurito me parente natum non ita eſt. & ut compoſita ſubiungam: quod ait Virgilius.

Triſtis pro amaro

Auritus

Vidit thuricremis cum dona imponeret aris.

Iam Lucretius in ſecundo dixerat:

Nam ſæpe ante deum uitulus delubra decora
Thuricremas propter mactatus concidit aras.

Quã pius arcitenens. Hoc epitheto uſus eſt Neuius belli punici libro ſecundo. Deinde pollens ſagittis ĩclytus arcitenẽs ſanctiſq; delphis prognatus pythius apollo. Idem alibi

Cum tu arcitenens ſagittis pollens dea.

Sed & Hoſtius libro ſecundo belli hiſtrici

Dia Minerua ſimul autem inuictus Apollo
Arcitenens latonius etiam ſyluicolæ fauni.

Neuius libro primo belli punici.

Syluicolæ homines belliq; inertes.

Actius in Bacchis

Syluicolæ ignota inuiſentes loca
Deſpiciens mare ueliuolum.

Liuius in Helena.

Tu qui permenſue ponti maria alta ueliuola.

Ennius in decimoquarto.

Cum procul aſpiciunt hoſtes accedere uentis Nauibus ueliuolis

Idem in Andromache.

Rapit & ex alto naues ueliuolas.
Vitiſator ſeruans curuam ſub imagine falcem.

Actius in Bacchis.

O Dionyſe pater optume uitiſator ſemela genitus euchia
Almaq; curru Noctiuago phœbe.

Egnatius de rerum natura libro primo.

Roſcida noctiuagis aſtris labentibus phœbe
Pulſa loco ceſſit concedens lucibus altis
Tu nubigenas inuicte bimembres.

Cornificius in Glauco.

Centauros fodere bimembres
Caprigenumq; pecus nullo cuſtode per herbas

Pacuuius in Paulo.

Quanuis caprigeno pecori grandior greſſio eſt.

Actius in Philoctete

Caprigenum trita ungulis. Idem in Minotauro.
Taurigeno ſemine ortum fuiſſe: an humano.

Decenter & his epithetis Virgilius uſus eſt: pro ſagitta uolatile ferrum: & pro romanis gẽtem togatam: quorum altero Sueuius altero Laberius uſus eſt. Nam Sueuius in libro quinto ait Volucrumq; uolatile telum. Ac Laberius in ephœbo: Licentiam ac libidinem ut tollam petis togatæ ſtirpis. Idẽ infra: Iccirco ope dilatatum eſt dominium togatæ gentis. Figuras uero quas traxit de uetuſtate: ſi uolentibus uobis erit cum repẽtina memoria ſuggeſſerit enumerabo. Sed nunc dicat uolo Seruius quæ ĩ Virgilio notauerit ab ipſo figurata non a ueteribus accepta: uel auſu poetico noue quidem ſed decenter uſurpata. Quottidie enim romanæ indoli enarrando eũdem uatem: neceſſe eſt habeat huius annotationis ſcientiam promptiorem.

Figuræ Virgilianæ Cap.

Lacuit uniuerſis electio: In reliqua ſuffecti etiã adhortati ſunt Seruium: ut quæ in ſe refuſa ſunt annotaret.

Ille ſic incipit. Vates iſte uenerabilis uarie modo uerba modo ſenſus figurãdo multũ latinitati leporis adiecit q̃lia ſunt

hæc. Supposita de matre nothos furata creauit ut ipsa creauerit quos creari fecerit: Tepidaq; recentē Cæde locū: cū locus recens cæde noue dictus sit. Et hæc ait: & socii cesserunt æquore iussō: pro eo quod iussi cesserunt: Et cæso sparsurus sanguine flāmas: qui ex cæsis uidelicet profunditur. Vota deum primo uictor sol uebat eoo: pro quæ diis uota sunt: & me consortem nati concede sepulcro. Alius dixisset: Et me consortem nato concede sepulcri: & Illa Viam celerans per mille colorībus arcum: ideſt per arcum mille colorum: & Hic alii spolia occisis direpta latinis Cō iiciunt igni: pro in ignem: & Corpore tela modo atq; oculis uigilantibus exit. Tela exit: pro uitat. & Senior leto canentia lumina soluit: pro uetustate semilia. Exesæ arboris antro: pro cauerna. & Frontem obscenam rugis arat: arat non nimie: sed pulchre dictū Ter secum ærato circunfert tegmine syluam: pro iaculis. & Vir gregis: pro capro. & illa q̄pulchra sunt. Aquæ mōs: telorum seges: ferreus imber. ut apud Homerum.

Et dona laboratæ cereris. & Oculisq; aut pectore noctem accipit. & Vocisq; offensa resultat imago. & Pacemq; per aras exquirūt & Paulatim abolere sycheum incipit. Sæpe etiam uerba pro uerbis pulchre ponit: Oraque corticibus sumunt horrenda cauatis: ora pro personis. & Discolor unde auri per ramos aura refulsit. Quid est enim aura auri? aut quemadmodū aura refulget? Sed tamen pulchre usurpauit: & Simili frōdescit uirga metallo: q̄ bene usus est frondescit metallo? & Nigri cum lacte ueneni: nigro imponere nomen lactis. & Haud aliter iuste quibus est Mezentius iræ. Odio esse aliquem usitatum: iræ esse inuentum Marōis est. Item de duobus incipit dicere & in unū desinit. Interea reges ingēti mole latinus Quadriiugo uehit̄ curru: ut ē apud Homerū

Et protinus orsilochum & buthen duo maxima teucrum
Corpora: sed buthen aduersum cuspide fixit: & cætera.
Iuturnā misero fateor succurrere fratri Suasi:
cum solitum sit dici: Iuturnæ suasi. & Vrbem quam statuo uestra est. & Tu modo quos in spem statues submittere gentis. Præcipuum iam inde a teneris impende laborem: pro in eos impende. Facit pulcherrimas repetitiones. Nam neque Pamasi

uobis iuga: nã neq; pindi ulla morã fecere: quæ uobis quæ digna uiri pro talibus ausis? Vidistis quo Turnus equo quibus ibat in armis? nec interpositiones eius ociosæ sunt. Si te nulla mouet tã tarum gloria rerum. At ramum hunc (aperit ramum qui ueste la tebat) Agnoscas. Vt sceptrum hoc (dextra sceptrũ nam forte gere bat) Nunq̃ fronde leui. Et illa mutatio elegantissima est: ut de quo loquebatur subito ad ipsum uerba conuertẽs: Vt bello egre gias idem disiecerit urbes: Troiamq; œchaliamq; & duros mille labores Rege sub euristheo fatis Iunõis iniquæ Pertulerit: tu nu bigenas inuicte bimembris: & reliqua. illa uero intermissio: quos ego: sed motos præstat cõponere fluctus: tracta ẽ a Demosthene

Hæc uero q̃ poetica indignatio: Proh iuppitet ibit: Hic ait: Hæc miseratio: O patria o rapti nequicq̃ ex hoste penates. & illa trepi datio: Ferte citi ferrum: date tela: & scandite muros: Hostis adest Et cõquestio Me ne igit' sociũ sũmis adiũgere rebus: Nise fugis? Quid illa excogitatio nouo; ĩtellectuũ: ut Mentitaq; tela: & fer rũq; amare ueneno. & Cultusq; feros mollire colẽdo: Exuerit syl uestrẽ animũ: & Virgineũq; alte bibit acta cruorẽ: ut apud Ho mer; de hasta:
Et Pomaq; degenerant succos oblita priores: & Glacie cursus fre naret aquarum: & Mixtaq; ridenti colocasia fundet acantho: est mollis flamma medullas Interea: & tacitũ uiuit sub pectore uul nus. & Duro sub robore uiuit Stupa mouens tardum fumum: & Sæuitq; canum latratus in auras: & Cælataq; amnem fundens pater Inachus urna: & Affixæ uenis animasq; in uulnera ponũt. Et quicquid de apibus dixit in uirorum fortium similitudinem ut adderet quoq; mores: & studia: populos. & prœlia. Quid plu ra? ut & quirites uocaret: dies me deficiet si omnia psequi a Vir gilio figurata uelim. Sed ex his quæ dicta sunt omnia similia le ctor diligens annotabit.

Vm Seruius ista dissereret Prætextatus Auienũ Eustachio isusurrãtẽ uidẽs: qd age inqt Eustachi: uerecundiã Auieni probi adolescẽtis iuua: & ipse publicato nobis quod ĩmurmurat Eustachius iam inquit: multa de Virgilio Seruiũ gessit ĩterroga re: quo; enartatio respicit officiũ litteratoris: & tẽpus indulgeri

optat: quo de obscuris ac dubiis sibi a doctiore fiat certior. Et prætextatus: Probo inquit mi Auiene quod ea de quibus ābigis clam te esse nō pateris, unde exoratus sit a nobis doctissimus doctor ut te secū negociū habere patiat: quia in cōmune proficient quæ desideras audire. Ne tu modo ultra cesses aperire Seruio uiā de Virgilio disserendi. Tunc Auienus totus cōuersus in Seruiū: dicas uolo inquit doctor maxime quid sit q cū Virgilius anxie semp diligens fuerit in uerbis pro causæ merito uel atrocitate ponendis: incuriose & abiecte in his uersibus uerbū posuit. Cādida succinctā lartātibus inguina mōstris Dulichias uexasse rates. uexasse enī uerbū est leuis ac parui incōmodi: nec tā atroci casui cōgruens. cū repente hoīes a bellua īmanissima rapti laniatiq; sint Sed & aliud huiuscemodi deprehendi: Quis aut eurysthea dura: aut illaudati nescit busiridis aras? Hoc enī uerbū illaudati no ē idoneum ad exprimendā sceleratissimi hoīs detestationē: qui q hominēs omnium gentium īmolare solitus fuit: non laude dignus est sed detestatione execrationeq; totius generis humani dignus est: Sed nec hoc uerbū ex diligentia uirgiliana uenire mihi uidet. Per tunicā squalentem auro: non enī cōuenit dicere auro squalentē: quoniam nitori splendoriq; auri contraria sit squaloris illuuies. Et Seruius: De uerbo uexasse ita responderi posse arbitror: uexasse graue uerbum ē tractūq; ab eo uidet quod est uehere in quo īest iam uis quædā alieni arbitrii: nō enī sui potēs est qui uehit. Vexasse autē quod ex eo inclinatū est: ui atq; motu p cul dubio uastiore est: nā qui fert & raptat atq; nunc atq; illuc distrahit: is uexari proprie dicit: sicuti taxare prelius crebriusq; est q tangere unde id procul dubio inclinatū est: & iactare multo fusius largiusq; ē q iacere: unde id uerbū traductū ē. Quassare etiā q quatere grauius uiolētiusq; ē: Nō igit quia uulgo dici solet uexatū esse quē fumo aut uento aut puluere laborare uidemus propterea debet uis uera atq; natura uerbi depiri quæ a ueteribus q proprie & signate locuti sunt: ita ut decuit obseruata ē. M. Catonis uerba sunt: ex oīone quā de achæis scripsit. cūq; Hānibal terrā Italiā laceraret atq; uexaret: uexatā Italiā dixit Cato ab Hannibale quādo nullū calamitatis aut sæuitiæ aut īmanitatis genus reperiri queat: quod in eo tēpore italia non perpessa sit. M. Tullius quarto in Verrē: quæ ab isto sic spoliata atq; direpta est: non

ut ab hoſte aliquo q tamẽ ī bello religionẽ & cõſuetudinis iura retineret. ſed ut a barbaris prædõibus uexata eſſe uideat. De illaudato autẽ duo uidẽt reſpõderi poſſe. Vnũ eſt eiuſmodi: Nemo qſq̃ tã efflictis eſt moribus: qn faciat aut dicat nõnũq̃ aliqd qd laudari q̃at. Vnde hic ãtiqſſimus uerſus uice puerbii celebratus ẽ Sed. n. qui ī õi re atque ī omni tẽpore omni laude uacatus illaudatus ẽ: iſq; omniũ peſſimus deterrimusq; ẽ. At ſicuti omnis culpæ priuatio inculpatũ: facit inculpatus autẽ iſtar eſt abſolutæ uirtutis illaudatus quoq; igitur finis eſt extremæ malitiæ. Itaq; Homerus nõ uirtutibus appellãdis ſed uitiis detrahẽdis laudare ampliter eam ſolet. Hoc enim eſt.

Epicurus quoq; ſimili modo maximã uoluptatem priuationẽ detractionemque omnis doloris definiuit is uerbis.

Eadem ratione idem Virgilius inamabilem dixit ſtygiam paludem. Nã ſicut illaudatum κατὰ ϛέρνσιν laudis: ita inamabilẽ per amoris ϛέρνσιν deteſtatus eſt. Altero modo illaudatus ita

Laudare qd ſignificat

defenditur. Laudare ſignificat priſca lingua nominare appellareque. Sic in actionibus ciuilibus auctor laudari dicitur: quod eſt nominari. Illaudatus ergo eſt: quaſi illaudabilis: ideſt nũq̃ nominandus: ſicuti quondam a communi conſilio aſiæ decretum eſt: uti nomen eius: qui templum Dianæ epheſiæ incẽderat ne quis ullo ī tẽpore nominaret. Tertiũ reſtat ex his quæ reprehẽſa ſunt: q; tunicã ſqualentem auro dixit. Id autem ſignificat copiam denſitatemq; aurei in ſquamaꝝ ſpeciẽ intexti. Squalere enim dictũ ab ſquamaꝝ celebritate aſperitateq;: quæ in ſerpẽtũ

Squalere

piſciumue coriis uiſuntur. Quã rem & alii & hic idem poeta locis aliquod demõſtrat. Quem pellis inquit ahenis In plumam ſquamis auro conſerta tegebat. Et alio loco: Iamq; adeo rutylũ thoraca ĩdutus ahenis Horrebat ſquamis. Accius ī pelopidibus ita ſcribit: Eius ſerpẽtis ſquamæ ſqualido auro & purpura prætextæ. Quicquid igitur nimis: ĩculcatũ obſitũq; aliqua re erat: ut incuteret uiſentibus facie noua horrorem: id ſqualere dicebatur. Sicut ī corporibus incultis ſquamoſiſq; alta cõgeries ſordiũ ſqualor appellat. Cuius ſignificationis multo aſſiduoq; uſu totũ id uerbũ ita cõtaminatũ eſt: ut iam ſqualor de re alia nulla

q̄ de ſolis īquinamētis dici cœperit. Gratū mihi ē Auienus īquit correctū: quod de optimis dictis male opīabar. Sed ī hoc uerſu mihi uidet deeſſe aliqd: Ipſe qrinali lituo paruaq; ſedebat Succinctus trabea. Si. n. nihil deeſſe concedimus: reſtat ut fiat lituo & trabea ſuccīctus quod ē abſurdiſſimū. quippe cū lituus ſit uirga breuis ī pte q̄ robuſtior ē īcurua: q̄ augures utūt. Nec uideo q̄lr poſſit lituo ſuccīctus uideri. Reſpōdit Seruius ſic hoc dictū eſſe: ut pleraq; dici p defectionē ſolēt: ueluti cū dicit. M. Cicero hō magna eloq̄ntia. Et Roſcius hiſtrio ſūma uenuſtate. Nō plenū hoc utrūq; neq; pfectū ē: ſed enim p pleno ac pfecto audit: ut Virgilius alio ī loco: Victorē buten īmani corpore: ideſt corpus īmane habentē. Et itē alibi In mediū geminos īmani pōdere ceſtus Proiecit ac ſimiliter: Domus ſanie dapibuſq; cruentis. Sic igit id quoq; dictū uideri debet: Ipſe qrinali lituo: ideſt lituū q rinalē tenēs Quod minime mirādū foret: ſi ita dictū fuiſſet Picus qrinali lituo erat. ſicuti dicimus ſtatua grādi capite erat. Et ē autē & erat & fuit plerūq; abſūt cū elegātia ſine detrimēto ſentētiæ. Sed qm̄ lituī facta mētio ē: prætermittēdū nō ē: quod poſſe quæri animaduertimus: utr; a tuba lituus auguralis appellet: an tubo a lituo augurum lituus dicta ſit. Vtrunque enim pari forma & pariter in capite incuruum eſt. Sed ſi (ut quidam putant) tuba a ſonitu: lituus appellata ē ex illo Homeri uerſu λίγξε βιός Lituus neceſſe eſt ut uirga auguralis a tubæ ſimilitudine lituus uocetur Vtitur autē uocabulo iſto Virgilius pro tuba: ut ibi: Et lituo pugnas inſignis obibat & haſta. Subiecit Auienus: Maturate fugā: Maturate quid ſit pa; mihi liquet. Contraria enim mihi uidet fuga maturitati: unde quid de hoc uerbo ſentiendū ſit: quæſo me doceas: Et Seruius: Nigidius homo oīum bona; artiū diſciplinis egregius. Maturare inqt ē quod neq; citius neq; ſerius: ſed mediū qdā & tēperatū ē: bene atq; ppie Nigidius. Nā & in frugibus & ī pomis mature dicūtur quæ neq; cruda neq; immitia ſunt: neq; caduca & nimiū cocta: ſed tēpore ſuo tēperate adulta. Hanc interpretationē nigidianā diuus Auguſtus duobus uerbis græcis elegāter exprimebat. Nā & dicere ī ſermōibus & ſcribere ī epiſtolis ſolitū fuerūt: σπεῦδε βραδέως: p q mōebat: ut ad rē agēdā ſimul adhiberet & īduſtriæ celeritas & tarditas diligētiæ: Ex qbus duobus cōtrariis fit maturitas. Sic ergo uirgilius īducit neptunū

diſceſſum uentis ĩperantẽ:ut & tam cito diſcedant tanq̃ fugiãt & tamen flandi mediocritatem in regreſſu teneãt tanq̃ mature ideſt temperate abeuntes. Veret enim ne in ipſo diſceſſu claſſi noceant:dum raptu nimio tanq̃ per fugam redennt. Idẽ Virgilius maturare & properare tanq̃ plene cõtraria ſcitiſſime ſepara uit his uerſibus:Frigidus agricolas ſi quãdo cõtinet ĩber:Multa forent quæ mox cælo properãda ſereno Maturare datur. Bene & elegãter duo iſta uerba diuiſit. Nãque in propera tu rei ruſticæ per tempeſtates & pluuias quoniã & neceſſitate otiũ ẽ maturari põt:per ſerenas uero qm̃ tẽpus ĩſtat properari neceſſe ẽ. Sane cũ ſignificandũ eſt coactius quid & feſtinatius factum:rectius hoc dicitur præmature factũ q̃ mature. Sicuti Afranius dixit ĩ toga: cui tituli nomẽ ẽ:appetis domintaũ : Petẽs præmature præcocẽ In quo uerſu animaduertẽdũ ẽ q̃ præcocẽ ĩquit nõ præcoquẽ Eſt enĩ caſus eius rectus nõ præcoquis. ſed præcox. Hic Auienus rurſus interrogat. Cũ Virgilius ĩquit Aneã ſunm tanq̃ omniũ pium a contagione atrocis uiſus apud inferos uindicauerit: & magis eũ fecerit audire reoꝝ gemitus q̃ ipſa uidere tormenta : in ipſos uero campos pioꝝ licenter induxerit:cur hoc tantum uerſu oſtendit illi partem locoꝝ quibus impii cohibebantur. Veſtibulum ante ipſum primiſq̃ in faucibus orci. Qui enim ueſtibulũ & fauces uidet intra ipſam ædẽ iam ſine dubitatiõe ſucceſſit:aut ſiquid aliud de ueſtibuli uocabulo intelligendum:ſcire deſidero Ad hæc Seruius:Plæraq̃ ſunt uocabula qbus uulgo utimur: nõ tamẽ liquido animaduertimus quid ea ex uera proprietate ſignificent:ſicuti eſt ueſtibulum in ſermõibus celebre atq̃ obuiũ uerbum:non ĩ oĩbus tamẽ qui illo facile utũt ad liquidũ expectatũ

Veſtibulũ Putãt enim ueſtibulum eſſe partem domus priorem quã atriũ uocant Sed Cecilius Gallus uir doctiſſimus in libro de ſignificatione uerborum:quæ ad ius ciuile pertinent ſecundo: ueſtibulũ dicit eſſe nõ ĩ ipſis ædibus neq̃ ædiũ partẽ:ſed locũ ante ianuã domus uacuũ. p quẽ de uia aditus acceſſusq̃ ad fores ædium fit Ipſa enĩ ianua ꝑcula uia fiebat area ĩterſita quæ uacaret. Quæ porro huic uocabulo ratio ſit q̃ri multũ ſolet. ſed q̃ ſcripta apud idoneos auctores legi: ꝑferre in mediũ nõ pigebit. Ve pticula ſi

Vetus cuti quædã alia:tũ intẽtionẽ ſignificat:tũ minutionẽ. Nã uetus

Vehemens & uehemẽs alteꝝ ab ætatis magnitudĩe cõpoſitũ eliſũq̃ ẽ alteꝝ

a nimio īpetu & ui mētis ĩstructum. Vecors autē & ueſanus priuationē ſignificat ſanitatis & cordis. Diximus autē ſupius eos q amplas domus antiquitus faciebāt: locū ante ianuā uacuū relinquere ſolitos: q̄ iter fores domus & uiā medius eſſet. In eo loco qui dominū eiuſdē domus ſalutatū uenerāt: prius q̄ admitterēt cōſiſtebāt: & neq; ī uia ſtabāt: neq; intra ædes erāt: Ab illa ergo grādis loci cōſiſtione & q̄ſi quadā ſtabulatione ueſtibula appellata ſunt ſpatia: ī quibus multū ſtaretur ab aduenientibus prius q̄ intromitterētur in domū. Alii conſentientes ueſtibula eadē eſſe quæ diximus: ī ſenſu tamē uocabuli diſſentiunt. Referūt enim nō ad eos qui aduenīūt. ſed ad illos qui in domo cōmanēt quoniam illic nunq̄ cōſiſtūt: ſed ſolius tranſitus cauſa ad hunc locū ueniunt exeūdo ſiue redeundo. Siue igitur ſecundū priores per augmentū: ſiue per ſecundos per diminutionem intelligendum eſt: tamen ueſtibula conſtat aream: quæ a uia domum diuidit: Fauces autē iter anguſtū eſt: per quod ueſtibulum de uia flectitur. Ergo Aeneas: cū uidet fauces atq; ueſtibulū domus ĩpiorū: nō eſt intra domū: nec contactu æditū execrabili ſæuoque polluitur: ſed de uia uidet loca inter uiā & ædes locata. Bidentes hoſtiæ qd eſſēt īquit Auienus: ĩterogaui quēdā de grāmatico⁊ cohorte & ille bidentes oues eſſe reſpōdit: iccircoq; lanigeras adiectū: ut oues planius demonſtrarentur. Eſto inquam oues bidentes dicātur. Sed quæ ratio huius ī ouibus epitheti ſcire inquam uolo Atque ille nihil contactus: oues inquit bidentes dictæ ſunt: q⁹ duos tantum dentes habeant. Tunc ego: ubi terrarum quæſo te inq̄ duos ſolos per naturam dentes habere oues aliquando uidiſti. Oſtentum enim hoc eſt factis piaculis procurandum. Tū ille permotus mihi & irritatus: quære inquit ea potius quæ a grammatico quærenda ſunt. Nam de ouium dentibus opiliones percunctantur. Facetias ego nebulonis hominis riſi: & reliq Sed te percunctor quaſi ipſius uerborum naturæ conſciū: Tum Seruius de numero dentium quem ille opinatus eſt reprehendēdus a me non eſt: cum ipſe iam nſeris. Ver⁊ procurandum mihi eſt ne illud obrepat q⁹ bidentes epithetum ſit ouium cum Pomponius egregius atellanarum poeta in gallis trāſalpinis hoc ſcripſerit: Mars tibi uoueo factu⁊: ſi unq̄ rediero bidente uerre. Publius aūt Nigidius ī libro quē de extis cōpoſuit bidētes appellari

Vecors
Veſanus

ait nō oues ſolas: ſed omnes beſtias bimas. Neq; tamē dixi: cur ita appellētur: Sed in cōmentariis ad ius pontificū pertinētibus legi bidēnes primo dictas. d. littera ex ſupfluo (ut ſæpe aſſolet) interiecta ſicut ꝓ reire redire dicit: & pro reamare redamare: & redarguere pro rearguere. Ad hiatū enim duaꝝ uocaliū procurādū iterponi ſolet. d. littera. Ergo bidentes primū dictæ ſunt q̄ſi biēnes: & lōgo uſu loq̄ndi corrupta eſt uox: & ex bidēnibus bidētes dictæ. Higinus tamē: qui ius pontificū nō ignorauit: ī. v. libroꝝ quos de Virgilio fecit bidentes appellari ſcripſit hoſtias: quæ p ætatē duos dētes altiores haberēt: p quos ex minore ī maiorē trāſcēdiſſe cōſtaret ætatē. Iterū q̄rit Auienus in his uerſibus Frena pelethronii lapithæ gyroſq; dedere īpoſiti dorſo: atq; eqtē docuere ſub armis Inſultare ſolo & greſſus glomerare ſupbos ut Virgilius eq oſticiū eqti dederit. Nā īſultare ſolo & glomerare greſſus: equi cōſtat eſſe nō equitis Bene inquit Seruius hæc tibi quæſtio nata eſt ex īcuria ueteris lectionis. Nā quia ſæculū noſtrū ab Ennio & ōi bibliotheca uetere deſciuit: multa ignorāus quæ non laterent: ſi ueteꝝ lectio nobis eſſet familiaris. Omnes enim ātiqui ſcriptores ut hominē equo īſidentē: ita et equū cū portaret hominē equitem uocauerūt: & equitare nō hominem tantū ſed equum quoq; dixerunt. Ennius libro aīalium. vii. ait: Deniq; ui magna quadrupes eques atque elephāti proiiciūt ſeſe Nunquid dubium eſt quin equitem in hoc loco ipſum & equū dixerit? cūaddidiſſet illi epitheton quadrupes? Sic & eqtare qd' uerbum e uocabulo equitis inclinatum eſt: & homo utēs equo & equus ſub homine gradiēs dicebat. Lucillus nāq; uir apprime linguæ latinæ ſcius equum & currere & equitare dicit hoc uerſu Nēpe hūc currere equū nos atque eqtare uidemus Ergo & apud Maronē: qui antiquæ latinitatis diligens fuit: ita intelligēdum ē atque equitē docuere ſub armis, Ideſt docuerūt & equū portātē hominē inſultare ſolo: & greſſus glomerare ſuperbos. Subiecit Auienus: Cū iā trabibus cōtextus acernis Staret equus ſcire uellē in equi fabrica caſu ne an ex induſtria hoc genus ligni nominauerit. Nam licet unum pro quolibet ligno ponere poeticæ licentiæ ſit: ſolet tamen Virgilius temeritatem licentiæ non amare: ſed rationis certæ uim rerum uel nominum eligere.

Eques dicit tā homo q̄ equus

Acer

MACROBII AVRELII THEODOSII VIRI CONSVLARIS ET ILLVSTRIS SATVRNALIORVM LIBER. VII.

RIMIS menſis poſt epulas iam remotis & diſcurſim uariantibus poculis minutionibus: Prætextatus ſolet cibus inquit cum ſumitur tacitos efficere potus loquaces. At nos & iter pocula ſilemus tāq̄ debeat ſeriis uel etiā philoſophicis carere tractatibus tale conuiuium. Et Symmachus: Verum ne ita ſentis Vecti? ut philoſophia conuiuiis interſit: & non tanq̄ cenſoria quædam & plus nimio uerecunda materfamilias penetralibus ſuis contineatur nec miſceat ſe libero: cui etiam tumultus familiares ſunt: cum ipſa huius ſit uerecundiæ: ut ſtrepitum non modo uerborum: ſed ne cogitationum quidem in ſacrarium ſuæ quietis admictat. Doceat nos uel peregrina inſtitutio & diſciplina a parthis patita: qui ſolent cum concubinis non cum coniugibus inire conuiuia: tanq̄ has & in uulgus produci & laſciuire quoq; illas non niſi domi abditas tueri deceat tectum pudorem. An ego cenſeam producendam philoſophiam: quo rethorica ueni re ars & profeſſio popularis erubuit? Iſocrates enim græcus orator qui uerba prius libera ſub numeros ire primus coegit: cum ī conuiuio a ſodalibus oraretur: ut aliquid in medium de eloquētiæ ſuæ fonte proferret: hanc ueniam deprecatus eſt. Quæ præſens inquit locus & tempus exigit: ego non calleo: quæ ego calleo: nec loco præſenti ſunt apta nec tempori. Ad hæc Euſtachius: Probo Symmache propoſitum tuum: q̄ philoſophiam ea quam maximam putas obſeruatione ueneraris: ut tantum ītra ſuum penetral exiſtimes adorandam. Sed ſi propter hoc a conuiuiis exulabit: procul hinc faceſſant & alumnæ eius honeſtatem dico & modeſtiā nec minus cum ſobrietate pietatem. Quā enim harum dixerim minus eſſe uenerabilem? Ita fit ut ab eiuſmodi cœtibus relegatus matronarum talium chorus libertatem conuiuiorum ſolis concubinis ideſt uiciis & criminibus abdicat Sed abſit: ut philoſophia quæ in ſcholis ſuis ſollicite tractat de officiis conuiualibus: ipſa conuiuia reformidet: tanq̄ nō poſſit

rebus asserere: quæ solet uerbis docere: aut nesciat seruare modũ cuius ĩ omnibus humanæ uitæ actibus terminos ipsa cõstituit. Neq; enim ita ad mẽsas inuito philosophiam: ut nõ se ipsa moderetur cuius disciplina est rerum omniũ moderationẽ docere. Vt ergo inter te & Vectiũ uelut arbitrali iudicatione componam aperiam: quidẽ philosophiæ tricliniorum fores. Sed spondeo sic interfuturam: ne mensuram notæ sibi ac sectatoribus suis dispẽsationis excedat. Tunc Furius: Quia te unicum Eustachi inquit sectatorem philosophiæ nostra ætas tulit: oratus sis ut modum dispensationis: quam das ei conuiuãti: nobis ipse patefacias. Et Eustachius: Primum hoc eam scio seruaturam: ut secũ æst imet præsentium ingenia cõuiuarum. Et si plures peritos ue uel saltẽ amatoris sui in conuiuii societate reppererit: sermonẽ de se patiet' agitari: quia uelut paucæ litteræ mutæ dispersæ ĩter multas uocales in societatẽ uocis facile mansuescunt: ita rariores imperiti gaudentes consortio peritorum: aut consonant siqua possũt aut rerum talium capiuntur auditu. Si uero plures ab institutione huius discipline alieni sint: prudentibus qui pauciores ĩterrerunt sanciet dissimulationem sui: & patietur loquacitatẽ maiori parti amiciorem sociare: ne rara nobilitas a plebe tumultuosiore turbetur. Et hæc ẽ una de uirtutibus philosophiæ: quia cũ orator non aliter nisi orando probetur: philosophus nõ minus tacendo pro tempore q̃ loquendo philosophatur. Si ergo pauci aderunt doctiores: in consensũ rudis consortii salua & interquiesente ueri notione migrabunt: ut omnis discordiæ suspicio facessat. Nec mirũ si doctus faciet: quod fecit quondam Pisistratus athenarum tyrannus: qui cum filiis suis rectum dando consiliũ non optinuisset assensum: atq; ideo esset in simultate cum liberis: ubi hoc æmulis causam fuisse gaudii comperit ex illa discordia sperantibus in domo regnantis nasci posse nouitatem: uniuersitate ciuium conuocata ait: succensuisse quidem se filiis non acquiescentibus patriæ uoluntati. Sed hoc sibi postea uisum paternæ aptius esse pietati: ut in sententiam liberorum ipse concederet. Sciret igitur ciuitas sobolem regis cum patre esse concordem. Hoc cõmento spem detraxit insidiantibus regnantis quieti. Ita in omni uitæ genere præcipueque in lætitia conuiuali omne quod uidetur absonum: in unam concordiam soni salua ĩno

Pisistrati Athenarũ Regis exm memorabile

In conuiuio concordiæ maxime opus esse.

centia redigendū est. Sic Agathonis conuiuium. quia Socratas Phedros pausanias & Erisymmachos hūit. Sic ea cœna quā Callias doctissimus dedit Charniadam dico Antisthenem & Hermogenem cæterosque his similes uerbum nullum nisi philosophum sensit. At uero Alcioni uel Didonis mensa quasi solis apta delitiis habuit hæc Ioppam: illa Poliphemum cithara canentes. Nec de erant apud Alcinoum uiri saltatores: & apud Didonem Bitias sic auriens merum ut se totum superflua eius effusione prolueret. Nonne siquis aut inter phæacas aut apud pœnos sermones de sapientia erutos conuiualibus fabulis miscuisset: & gratiam illis cœtibus aptam perderet: & in se risum plane iuste moueret. Ergo prima eius obseruatio erit æstimate conuiuas. Deinde ubi sibi locum patere uiderit: non de ipsis profunditatis suæ inter pocula secretis loquetur: nec nodosas & anxias sed utiles quidem facilesque quæstiones mouebit. Nā sicut īter illos qui exercitii genus habent ī mediis saltare conuiuiis: siquis ut se amplius exerceat: uel ad cursum uel ad pugillatum sodales lacessiuerit: quasi ineptus relegabitur ab alacritate consortii. Sic apud mensam quando licet aptis philosophandum est ut crateri liquoris ad lætitiam nati adhibeatur non modo nympharum sed musarꝝ quoq; admixtiōe tēperies. Nam (sicut fateri neesse ē) in omni conuentu aut tacendum est: aut loquendum. Queramus silentium ne conuiuiis: an & opportunus sermo conueniat Nam sicut apud athenas ariopagitæ tacentes iudicant: ita inter epulas oportet semper sileri. Non est ultra quærendum īter mēsas philosophandum nec ne sit. Si uero non erunt muta conuiuia: cur ibi sermo permictitur: honestus sermo prohibetur? maxime cum non minus q̄ dulcedo uini hilarent uerba conuiuium: Nam si Homeri latentem prudentiam inscruteris altius: delinimentum illud quod Helena uino miscuit: non herba fuit: non ex india succus: sed narrandi opportunitas: quæ hospitem mœroris oblitum flexit ad gaudium. Vlyxis enim præclara facinora filio præsente narrabat.

philosophie in conuiuio obseruatio

πάντα μὲν ὀυκἄν ἐγώ μυθήσομαι ὀαδ᾽ὀνομήνω
ὅσσυι ὁδυσσῆος ταλασὶφρονος ἐισίν ἄεθλοι
ἄλλδιον τὸδ᾽ἔρεξε καὶ ἔτλη καρτερὸς ἀνήρ
δήμω ἐνὶ τρώων ὅτι πάσχέτε πήματά χαιοὶ

Ergo paternam gloriam & ſingula eius fortia dicendo animum filii fecit alacriorem: & ita credita eſt contra mœrorem uino remedium miſcuiſſe. Quid hoc inquis ad philoſophiam? Immo nihil tam cognatum ſapientie: q̃ locis & temporibus aptare ſermones perſonarum quæ aderunt æſtimatione in medium uocata: Alios enim relata incitarunt exempla uirtutū: alios beneficio rum nonnullos modeſtiæ: ut & qui aliter agebant: ſæpe auditis talibus ad emendationem uenirent. Sic autem uitiis irretitos: ſi & hoc conuiuiis exegerit loquendi ordo: feriet philoſophia non ſentientes: ut Liber pater thyrſo ferit per obliquationē circunfuſæ hedere latente mucrone: quia non ita profitebitur in conuiuio cenſorem: ut palam uitia caſtiget. Cæturum his obnoxii repugnabunt: & talis erit conuiuii tumultus: ut ſub huiuſmodi in uitati uideantur edicto.

Quomodo baccus ferit

Quod ſupereſt: læti bene geſtis corpora rebus
Procurate uiri: & pugnam ſperate parari.
Aut ut Homerus breuius & expreſſius dixit:
Ergo ſi opportunitas neceſſariæ reprehenſionis emerſerit: ſic a philoſopho proficiſcetur: ut & tecta & efficax ſit. Quid mirū ſi feriet ſapiens ut dixi non ſentientes: cum interdum ſic reprehendat ut reprehenſus hilaretur? Nec tantum fabulis ſuis ſed interrogationibus quoque uim philophiæ nihil ineptum loquentis oſtendet. Hanc ergo nullus honeſtus actus locuſue cœtuſue excludat: quæ ita ſe aptat: ut ubiq; ſic appareat neceſſaria tanquā abeſſe illam nefas fuerit. Et Autenus: Nouas mihi duas diſcipli nas uideris inducere interrogandi uel reprehendendi: ut alacritas utrinque iis ad quos ſermo ē excitetur: cum dolor ſemper reprehenſionem uel iuſtam ſequatur. Vnde hæc quæ leuiter attigiſti fac quæſo enarrando planiora. Primum iuquit Euſtachius hoc teneas uolo: non de ea me reprehenſione dixiſſe: quæ ſpeciem accuſationis habet: ſed quæ uituperationis inſtar eſt: hoc græci ſcomma uocant: non minus quidem amarum q̃ accuſatio: ſi importune proferatur. Sed ſapientie ſic proferetur: ut dulcedine quoque non careat. Et prius tibi de interrogando reſpondeam. Qui uult amœnus eſſe conſultor: ea interrogat quæ ſunt interrogato facilia reſponſu: & quæ ſcit illum ſedula exercitatione di

diciſſe. Gaudet enim quiſquis prouocatur ad doctrinam ſuam ī medium proferendam: quia nemo uult latere quod didicit: maxime ſi ſcientia quam labore quæſiuit: cum paucis illi familiaris & plurimis ſi incognita: ut de aſtronomia uel dialectica cæteriſq; ſimilibus. Tūc enim uidetur conſequi fructum laboris: cum adipiſcuntur occaſionem publicandi quæ didicerant ſine oſtentationis nota: qua caret qui non ingerit: ſed inuitatur ut proferat. Contra magne amaritudinis eſt: ſi coram multis interroges aliquem quod non optima ſcientia quæſiuit. Cogitur enim aut negare ſe ſcire: quod extremum uerecundiæ damnum putāt: aut reſpondere temere & fortuito ſe euentui ueri falſiue commictere. Vnde ſæpe naſcitur inſcitiæ proditio: & omne hoc infortunium pudoris ſui imputat conſulenti. Nec non & qui obierūt maria & terras: gaudent cum de ignoto multis uel terrarum ſitu uel ſinu maris interrogantur: libenterque reſpondent & deſcribunt modo uerbis modo ratio loca glorioſiſſimum putantes quæ ipſi uiderant aliorum oculis obiicere. Quid duces & milites: qui fortiter a ſe facta ſemper dicturiunt: & non tacēt arrogantie metu? Non ne ſi ut hæc referant inuitentur: mercedem ſibi laboris extimant perſolutam? remunerationem putantes inter uolentes narrare quæ fecerant? Adeo autem id genus narrationum habet quendam gloriæ ſaporem: ut ſi inuidi uel æmuli forte præſētes ſint: tales interrogationes obſtrependo diſcutiant: & alias inſerēdo fabulas prohibeant illa narrari: quæ ſolent narranti laudem creare. Pericula quoque preterita uel erumnas penitus abſolutaſ qui euaſit: ut referat: gratiſſime prouocatur. Nam qui adhuc in ipſis uel paululum detinetur: horret admonitiōem & formidat relatum. Ideo Euripides expreſſit: adiecit enim σωθέντα: ut oſtēderet poſt finem malorum gratiam relationis incipere. Et poeta noſter adiiciendo olim: quid aliud niſi poſt emenſa īfortunia futuro tempore iuuare dicit memoriam ſedati laboris? Forſan & hæc olim meminiſſe iuuabit. Nec negauerim eſſe malorum genera: quæ nō uult qui pertulit uel tranſacta meminiſſe. Nec minus interrogatus offenditur q̄ cum in ipſis malis fuit: ut qui carnifices expertus eſt & tormenta membrorum: ut qui infauſtas pertulit orbitates: uel cui nota quondam afflicta cenſoria ē. Caue interroges: ne uidearis obiicere. Illum ſæpe ſi potes ad nar-

randum prouoca : qui recitando fauorabiliter exceptus est : uel qui libere & fœliciter legationem peregit: uel ab imperatore comiter affabiliteq; susceptus est: uel siquis tota pene classe a piratis occupata seu ingenio seu uiribus tolus euasit: quia uix implet desiderium loquentis rerum talium uel longo narratio. Iuuat: si quem dicere iusseris amici sui repentinam fœlicitatē. quātus illi honor acreuerit: quam sponte non audebat uel tacere uel dicere modo iactantiæ modo malitiæ metu. Qui uenatibus gaudet: interrogetur de siluæ ambitu de ambage iustorum de uenationis euentu. Religiosus si adest: da illi referendi copiam quibus obseruationibus meruerit auxilia deorum: quantus illi ceremoniarum fructus: quia & hoc genus religionis existimant: numinum beneficia non tacere. Adde quia uolunt & amicos se numinibus extimari. Si uero & senex præsens est: habes occasionē qua plurimum illi contulisse uidearis: si eum interroges uel quæ ad illum omnino non Pertinent. Est enim huic ætati loquacitas familiaris. Hæc sciens Homerus quandam congeriem simul interrogantium Nestori fecit offerri:

Tot loquendi semina interrogando congessit: ut pruritum senectutis expleret. Et uirgilianus Aeneas gratum se ad omnia præbens Euandro: uarias illi narrandi occasiones ministrat. Neque enī de una re aut altera requirit: sed singula lætus. Exquiritque auditque uirum monumenta priorum. Et Euander consultationibus captus scitis q̄ multa narrauerit. Hæc dicentem fauor excepit omnium. Sed mox subiecit Auienus: Vos omnes qui doctorum doctissimi adestis orauerim: ut hortatu uestro Eustachius: quæ de scōmate paulo ante dixerit: animetur aperire. Omnibusq; ad hoc prouocantibus: ille cōtexuit. Præter categoriā quæ ἐ ψογος: & præter διαβολην que delatio est: sūt alia duo apud

Lœdoria

græcos nomina lœdoria & scōma: quibus nec uocabula latina reperio: nisi forte dicas ledriam exprobrationem esse ad directam

Scōma

contumeliam: Scōma enim pene dixerim morsum figuratum: quia sæpe fraude uel urbanitate tegitur. ut aliud sonet aliud intelligas. Nec tamen semper ad amaritudinem pergit: sed nonnunq̄ iis in quos iacitur & dulce est. Quod genus maxime uel sapiens uel alias urbanus exercet præcipue inter mensas & Pocu

la:ubi facilis est ad iracundiam prouocatio. Nam sicut in præcipiti stantem uel leuis tactus impellit:ita uinouel infusum uel aspersum paruus quoq; dolor incitat in furorem. Ergo cautius ī conuiuio abstinendum scōmate:quod tectam intra se habet iniuriam. Tanto enim pressius hærēt talia dicta q̄ directe ledorie: ut ami coanguloſi q̄ directi mucrones tenacius infiguntur: maximeque dicta huiusmodi risum præsentibus mouent:quo uelut assensus genere confirmatur iniuria. Est enim ledoria huiusmodi:Oblitus ne es quia salsamenta uendebas? Scomma autē: quod diximus sæpe contumeliam esse celatam:tale est. Memini mus quando brachio te emungebas. Nam cum res eadem utrobique dicta sit:illud tamen ledoria est:quod aperte obiectum exprobratumque ē:hoc scomma quod figurate. Octauius qui natu nobilis uidebatur. Ciceroni recitanti ait:Non audio quæ dicis Ille respondit Certe solebas bene foratas habere aures. Hoc eo dictum est:quia Octauius libys oriundus dicebatur: quibus mos est aurem forare. In eundem Ciceronem Laberius:cum ab eo ad consessum non reciperetur dicente reciperem te nisi anguste sederemus:ait ille minus mordaciter:Atque solebas duabus sellis sedere: obiiciens tanto uiro lubricum fidei. Sed id quod Cicero dixit:nisi anguste sederemus:scomma est in. C. Cæsarem:qui in senatum passim tam multos admictebat:ut eos .xiiii. gradus capere non possent. Tali ergo genere quod fœtum contumeliæ ē: abstinendum sapienti super cæteris in conuiuio est:Sūt alia scō mata minus aspera edentatæ bellue morsus:ut Tullius in consulem. qui uno tantum die consulatum peregit. Solent inquit esse flamines diales:modo consules diales habemus. Et in eundem: Vigilantissimus est consul noster:qui in consulatu suo somnū non uidit. Eidemque exprobranti sibi: q̄ ad eundem consulem non uenisset: Veniebam inquit: sed nox me comprehēdit. Hæc & talia sunt:quæ plus urbanitatis:minus amaritudinis habent: ut sunt & illa de nonnullis corporis uitiis aut parum aut nihil gignentia doloris: ut si in caluitium cuiusq̄ dicas:uel in nasum seu curuam erectionem seu socraticam depressionem. Hæc enī quanto minoris infortunii sunt:tanto lenioris doloris. Contra oculorum orbitas non sine excitatione commotionis obiicitur. Quippe Antigonus rex Theocritom chium: de quo iurauerat

Ledoria

Scomma

q̄ ei parſurus eſſet occidit propter ſcomma ab eodem de ſe dic-
tum. Cum enim quaſi puniendus ad antigonum raperetur: ſo-
lantibus eum amicis ac ſpem pollicentibus: q̄ omnino clæmen-
tiam regis experturus eſſet: cum ad eius oculos ueniſſet reſpon-
dit: Ergo impoſſibilem mihi dicitis ſpem ſalutis. Erat autem an-
tigonus uno orbatus oculo: & importuna urbanitas maledicacē
luce priuauit. Nec negauerim philoſophos quoque ſcurriſſe nō
unq̄ per indignationem hoc genus ſcommatis. Nam cum regis
libertus ad nouas diuitias nuper erectus philoſophos ad conui-
uium congregaſſet: & irridendo eorum minutulas quæſtiones:
ſcire ſe uelle dixiſſet: cur & ex nigra & ex alba faba pulmentum
unius coloris edat. Aridices philoſophus indigne ferens: tu no-
bis inquit abſolue: cur de albis & nigris loris ſimiles maculæ gi-
gnantur. Scommata quæ in ſuperficie habent ſpeciem cōtume-
liæ: ſed interdum non tangunt audiētes cum eadem ſi obnoxio
dicantur exagitant: ut contra ſunt quæ ſpeciem laudis habent:
& perſonarum audientis efficiunt contumeliæ plenam. De præ-
tore prius dicam. Lucius Quintus prætor de prouincia nuper re
uerterat: obſeruata quod mireris domitiani temporis præturæ
maxima caſtitate. Is cum æger aſſidenti amico diceret: frigidas ſe
habere manus: renidens ille ait. At qui eas de prouincia calidas
paulo ante reuocaſti. Riſit Quintus delectatuſq; ē: quippe alie-
niſſimus a ſuſpicione furtorum. Contra ſi hoc diceretur male ſi
bi conſcid & ſua furta recolenti: exacerbaſſet auditum. Critobo-
lum famoſe pulchritudinis adoleſcentem Socrates cum ac com
paratōnē formæ prouocaret: iocabatur: non irridebat. Certe ſi di
cas conſumatarum diuitiarum uiro tibi excito creditores tuos:
aut ſi nimis caſto gratæ ſunt tibi meretrices: quia continua eas
largitate ditaſti: utique delectabuntur ſcientes his dictis ſuam
conſcientiam non grauari. Sicut contra ſunt: que ſub ſpe-
cie laudis exagitant: ſicut paulo ante diuiſi. Nam ſi timidiſſi-
mo dixero Achilli uel Herculi comparandus es: aut famoſæ ini-
quitatis uiro: ego te Ariſtidi ī æquitate propono: ſine dubio uer
ba laudæm ſonantia ad notam uituperationis ſuæ uterq; tractu
rus eſt. Eadem ſcommata eoſdem modo iuuare modo mordere

possunt pro diuersitate præsentiū personaꝝ. Sunt enim quæ si coram amicis obiiciantur nobis: libenter audire possimus: & uxore uero seu parentibus magistri sue præsentibus dici in nos aliquod scomma nolimus: nisi forte tale sit quod illorum censura libenter accipiat. Vt siquis adolescentem coram parentibus uel magistris irrideat: q̄ in sanire possit continuis uigiliis lectionibusque nocturnis: aut uxore præsente q̄ stulte faciat uxorium se præbendo: nec ullam elegantiam eligendo formarum. Hæc enim & in quos dicuntur: & præsentes hilaritate perfundunt. Commendat scomma & conditio dicentis: si in eadem causa sit ut si alium de paupertate pauper irrideat: si obscure natum natus obscure. Nam Tharsius Amphias cum ex hortulano potēs esset: & in amicum quasi degenerem nonnulla dixisset: mox subiecit: Sed & nos de eisdem seminibus sumus: & omnes pariter lætos fecit. Illa uero scommata directa lætitiam cum in quem dicuntur infundūt: si uirum fortem uituperes quasi salutis suæ pro digum & pro aliis mori uolentem: aut si obieceris librrali: q̄ res suas profundat minus sibi q̄ aliis consulendo. Sic & Diogene. Antistenem Cynicum magistrum suum solebat ueluti uitu perando laudare. Ipse me aiebat mendicum fecit ediuite: & pro ampla domo in dolio fecit habitare. Melius autem ista dicebat: q̄ si diceret gratus illi sum: quia ipse philosophum me & consummatæ uirtutis uirum fecit. Ergo cum unum nomen scommatis sit: diuersi continentur in eo effectus. Ideo apud lacedæmonios inter cætera exactæ uitæ instituta hoc quoque exercitii genus Lygurgo est institutum: ut adolescentes & scommata sine morsu dicere: & ab aliis in se dicta perpeti discerent. Ac siquis eorum in indignationem ob tale dictum prolapsus fuisset: ulterius ei ī alterum dicere non licebat. Cum ergo uideas mi Auiene (instituenda est enim adolescentia tua: quæ ita docilis est ut dicēda præcipiat) cum uideas inq̄ anceps omne esse scommatum genus suadeo in conuiuiis in quibus læticiæ insidiabitur ira: ab eiusmodi dictis facessas: & magis quæstiones conuiuales uel proponas uel ipse dissoluas. Quod genus ueteres ita ludicrum non putarunt: ut & Aristoteles de ipsis aliqua conscripserit & Plutar-

chus & ueſter. Apuleius. Nec contemnendum ſit: quod tot philoſophantium curam meruit. Et Prætextatus: Hoc quæſtionum genus: cum & ſenilem deceat ætatem: cur ſoli iuueni ſuadetur? Quin agite omnes qui adeſtis hæc apta cõuiuio fabulemur: nec de cibatu tantum: ſed & ſi qua uel natura corporum uel alia præſente maxime Diſario noſtro: cuius plurimum ad hoc genus quæſtionum poterit ars & doctrina conferre: ſorciamurq; (ſi uidetur) ut per ordinem unuſquiſq; proponat quam ſoluendam exiſtimet quæſtionẽ. Hic aſſenſi omnes Prætextato anteloquiũ detulerunt: orantes ut cũ ipſe cœpiſſet cæteris ex filio conſultationis eius interrogandi conſtituerunt exemplum. Tum ille q̃ro inquit: utrum ſimplex an multiplex cibus digeſtu facilior ſit: quia multos hunc: nonnullos illum ſectantes uidemus. Et eſt quidem ſuperba ac contumax & ueluti ſui oſtentatrix continentia: contra amœnam ſe & comem appetentia uult uideri. Cum ergo cenſoria ſit una: delicata altera: ſcire equidem uelim: quæ ſeruandæ aptior ſit ſanitati. Nec longe petendus aſſertor ẽ: cum Diſarius adſit: qui quod conueniat corporibus humanis nõ minus callet: q̃ ipſa natura huius fabricæ auctor & nutrix. Dicas ergo uelim: quid de hoc quod quæritur medicinæ ratio perſuadeat. Sime Diſarius inquit aliquis ex plebe imperitorum de hac q̃ſtione conſuluiſſet: quia plebea ingenia magis exemplis q̃ ratione capiuntur: admonuiſſe illum contentus forem inſtitutionis pecudum: qui ſi cum ſimplex & uniforme cibus ſit: multo ſaniores ſunt corporibus humanis: & inter ipſa illæ morbis implicãtur: quibus (ut altiles fiant (offæ compoſitæ & quibuſdam condimentis uariæ farciuntur: nec dubitaret poſthac cum aduertiſſet animalibus ſimplici cibo utentibus familiarem ſanitatem ægre ſcere autem & inter illa quæ ſaginam compoſita uarietate crude ſcere: fortaſſe illum attentiorem exemplo altero feciſſem: ut conſideraret nullum unq̃ fuiſſe medicorũ circa curas ægreſcentium tam audacias negligẽtiæ: ut febrienti uarium & non ſimplicem cibum daret. Adeo conſtat q̃ facilis digeſtu ſit uniformis alimoniam: ut ei uel cum infirma ſit natura ſufficiat: Nec tertium defuiſſet exẽplũ: ita eſſe uitãdã ciboꝝ uarietatẽ: ut uaria ſolẽt uina uitari. Quis enĩ ambigat eũ qui diuerſo uino utit: ĩ repẽtinã ruere ebrietatẽ? nec dum hoc potus copia poſtulãte? Tecũ autẽ

Vtrũ cibus Simplex an multiplex digeſtu facilior ſit

Vecti cui soli perfectionem disciplinarum omnium contigit optinere: non tam exemplis q̄ ratione tractandum est: quæ & metacente clam te esse non poterit. Cruditates eueniunt: aut qualitate succi in quem cibus uertitur: si non sit aptus humori q̄ corpus optinuit: aut ipsius cibi multitudine non sufficiente natura ad omnia quæ congesta sunt concoquenda. Ac primum de succi qualitate uideamus. Qui simplicē cibum sumit: facile quo succo uel corpus eius iuuetur uel grauetur usu docente cognoscit. Nec enim ambigit cuius cibi qualitate possessus sit: cum unum sumpserit: & ita fit: ut noxa cuius causa deprehensa est: facile uitetur. Qui autem multiplici cibo alitur: diuersas patitur qualitates ex diuersitate succorum. Nec concordant humores ex materiæ uarietate nascentes: nec efficiunt liquidum purumue sanguinem: in quem iecoris ministerio uertuntur: & in uenas cum tumultu suo transeunt. Hinc morborū scaturigo: qui ex repugnātium sibi humorum discordia nascuntur. Deinde quia nō omnium quæ esui sunt: una natura est: non omnia simul coquuntur: sed alia celerius: tardius alia: & ita fit ut digestionum sequētium ordo turbetur. Neque enim cibi quem sumimus: una digestio est: sed ut corpus nutriat quattuor patitur digestiōes. quarum unam omnes uel ipsi quoq; ebetes sentiunt: alias occultior ratio deprehendit. Quod ut omnibus liqueat paulo altius mihi causa repetenda est. Quattuor sunt nobis uirtutes: quæ administrandam alimoniam receperunt. Quarū uua dicitur καθεκτικὴ quæ deorsum trahit cibaria confecta mandibulis. Quid enim tā crassam materiam per faucium angusta fulciret: nisi eam uis naturæ occultior hauriret: Hausta uero ut non continuo lapsu per omne corpus succedentibus sibi foraminibus peruium adimum usq; descendant: & talia qualia accepta sunt: egerantur: sed salutare officium digestionis expectant. Secundæ hoc cura uirtutis est: quam græci quia retentatrix est: uocant καθεκτικὴ. Tertia q̄a cibum in aliud ex alio mutat: uocatur ἀλλοιώτικὴ. Huic obsequuntur omnes: quia ipsa digestionibus curat. Ventris enim duo sunt orificia. Quorum superius erectum recipit deuorata: & in follem uentris recondit. Hinc est stomachus qui paterfamilias dici meruit: quasi omne animal solus gubernas. Nam si ægrescat: uita id ancipiti est titubante alimoniæ meatu:

cui natura tanq̃ rationis capaci uelle ac nolle contribuit. Inferius uero demiſſum inteſtinis adiacentibus inſeritur: & inde uia eſt egerendi. Ergo in uentre fit prima digeſtio uirtute ἀλλοιωτικὴ ĩ ſuccum uertente quicquid acceptum eſt: cuius fax retrimenta ſunt: quæ per inteſtina inferiore orificio tradente labuntur: & officio quartæ uirtutis: cui ἀποκριτικὴ nomen eſt: procuratur egeſtio. Ergo poſtq̃ in ſuccum cibus reformatur: hic iam iecoris cura ſuccedit. Eſt autem iecur concretus ſanguis: & ideo habet natiuum calorem: quod confectum ſuccum uertit in ſanguinem. Et ſicut cibum in ſuccum uerti prima eſt: ita ſuccum tranſire in ſanguinem ſecunda digeſtio eſt. Hunc calor iecoris adminiſtrandum per uenarum fiſtulas in ſua quæq; membra diſpergit: parte quæ ex digeſtis frigidiſſima eſt in lienem refuſa: qui ut iecur caloriſ: ita ipſe frigoris domicilium eſt. Nam ideo omnes dexteræ partes ualidiores ſunt & debiliores ſiniſtræ: quia has regit calor uiſceris ſui: illæ contagione frigoris ſiniſtra optinentis hebetantur. In uenis autem & arteriis: quæ ſunt receptacula ſanguinis & ſpiritus: tertia fit digeſtio. Nam acceptum ſãguinem quodam modo defæcant: & quod in eo aquoſum eſt: uenæ in ueſicã refundunt liquidum uero purumque & altilem ſanguinem ſingulis totius corporis membris miniſtrant. Et ita fit ut cibum ſolus uenter accipiat eius alimonia diſperſa per uniuerſos mẽbrorum meatus: oſſa quoq; & medullas & ungues nutriat & capillos. Etiam hæc eſt quarta digeſtio: quæ in ſingulis membris fit: dum quod unicuique membro datum eſt: ipſi membro fit nutrimentum. Nec tamen huic totiens defæcato retrimenta ſua deſunt: quæ cum membra omnia in ſua ſunt ſanitate: per ocultos euaneſcunt meatus: Si qua uero pars corporis ægreſcat. in ipſã quaſi infirmiorem ultima illa quæ diximus retrimenta labũtur Et hinc naſcuntur cauſæ quæ πνεύματα medicis uocare mos eſt Si enim fuerit ultimi ſucci iuſto uberior multitudo: hanc a ſe repellit pars corporis illa: quæ ſanior eſt: & ſine dubio labitur in ĩfirmam: quæ uires non habet repellendi. Vnde & alieni receptio diſtendit locum: ĩ quem ceciderit: & hinc creantur dolores. Hæc eſt ergo triplex cauſa uel podagræ uel cuiuſlibet ex confluentia morbi: id multitudo humoris: fortitudo membri a ſe repellẽtis: & recipientis infirmitas. Cum igitur aſſeruerimus: quattuor in

quare hoĩes ſũt fortiores in pte dexterã q̃ ſiniſtra

Quomõ fit Vina

corpore fieri digestiones: quarum altera pendet ex altera & si precedens fuerit impedita: nullus fit sequentis effectus: recurramus animo ad illam primam digestionem: quæ in uentre conficitur: & inuenietur quid impedimenti ex multiformi nascatur alimonia. Diuersorum enim ciborum diuersa natura est: & sunt qui celerius qui tardius digeruntur. Cum ergo prima digestio uertitur in succum: quia non simul accepta omnia uertuntur: quod prius uersum est: dum alia tardius uertuntur acescit: & hoc sæpe etiam eructando sentimus. Alia quoque quibus tarda digestio est uelut ligna humida quæ urgente igne fumum de se creãt: sic illa imminente igne naturæ fumant: dum tardius coquuntur si. quidem nec hoc sensum eructãtis euadat. Cibus autem simplex non habet cõtrouersam moram: dum simplicem in succum uertitur. Nec digestio illa turbatur: dum omnes sibi pro statuta momentorum dimensione succedunt. Siquis autem (quia nihil impatientius imperitia (rationes has dedignetur audire: extimans non impediri digestionem nisi sola ciborum multitudine: nec uelit de qualitate tractare. Hic quoque multiformis alimonia deprehenditur causa morborum. Nam pulmentorum uarietas recepit uaria condimenta: quibus gula ultra q̃ naturæ necesse est lacessitur: & fit inde cõgeries: dum pruritu desiderii amplius uel certe de singulis parua libantur. Hinc Socrates suadere solitus erat illos cibos potusue uitandos: qui ultra sitim famemue sedãdam producunt appetentiam. Deniq; uel propter hoc edendi uarietas repudietur: quia plena est uoluptatis. a qua seriis & studiosis cauendum est. Quid enim tam contrarium q̃ uirtus & uoluptas. Sed modum disputationis facio: ne uidear hoc ipsum in quo sumus: licet sobrium sit tamen quia uarium est: accusare cõuiuium. Hæc cum Prætextato & cæteris prona assensione placuissent. Euangelius exclamauit nihil tam indignum toleratu: q̃ q; aures nostras græca lingua captiuas tenet: & uerborum rotunditati assentire cogimur circunuẽti uolubilitate sermonis: quia a extorquendum fidem agit in audientes tyrannam. Et quia hid loquendi laberinthis impares nos fatemur: age Vecti hortemur Eustachium: ut recepta contraria disputatione quicquid pro uario cibo dici põt uelit cõmunicare nobiscũ: ut suis telis lĩgua uolentia succũbat: & grecus greco eripiat hũc plausum: tãq̃ cornix

deus omnium fabricator aerem: quo circunfundimur & cuius ſpiramus hauſtu: non ſimplicem uoluit habere qualitatem: ut aut frigidus ſit ſemper aut caleat: ſed nec continuæ ſiccitati nec perpetuo eum addixit humori: quia una nos non poterat qualitate nutrire de permixtis quatuor fabricatos. Ver ergo calidum fecit & humectum. Sicca eſt æſtas & calida. Auctunnus ſiccus & frigidus. Hyems humida pariter & frigida eſt. Sic & elementa quæ ſunt noſtra principia: ex diuerſitatibus etiam ipſa cõſtant & nos nutriunt. Eſt enim ignis calidus & ſiccus. Aer humectus & calidus. Aqua ſimiliter humecta & frigida. Terra frigida pariter & ſicca. Cur ergo nos ad uniformem cibum redigis cum nihil nec in nobis nec circa nos nec in iis de quibus ſumus uniforme ſit. Quod autem aceſcere uel nonuunq̃ fumare in ſtomacho cibum uis aſſignare uarietati: ut credamus pronuncies oportet: aut ſemper eum qui uario cibo utitur hæc pati: aut nunq̃ illum pati qui ſimplicem ſumit. Si uero & qui menſa fruitur copioſa hoc uitium ſæpe non ſentit: & qui ſe uno cibo afficit: ſæpe ſuſtinet quod accuſas: cur hoc uarietati & non perpetuo eum edacitati aſſignas? Nam & de ſimplici auidus noxam patitur cruditatis: & in uario moderatus digeſtionis commodo fruitur. At iquies ipſa immoderatio ex ciborum uarietate naſcitur titillante gula: & ad aſſumenda plura q̃ neceſſe eſt prouocante. Rurſus ad ea quæ iam dixi reuoluor: cruditates de modo non de qualitate prouenire. Modum enim ſeruat: qui ſui potens eſt. Et in mẽſa ſicula uel a ſiana excedit impatiens: etiam ſi ſolis oliuis aut olere ueſcatur. Et tamen ille copioſus: ſi moderationem tenuit: ſanitatis compos eſt: contra inſanus fit ille: cui merus ſal cibus eſt ſi hoc ipſum uocaciter in uaſerit. Poſtremo ſi in his quæ ſumimus: uarietatem noxiam putas: cur potionum remedia quæ per os humanis uiſceribus infunditis: ex tam contrariis ac ſibi repugnantibus mixta compoſitis? Succo papaueris admiſcetis euforbium mandragoram: aliaſq; herbas conclamati frigoris pipere temperatis. Sed nec monſtruoſis carnibus abſtinetis inferentes poculis teſticulos caſtorum & uenenata corpora uiperarum: quibus admiſcetis quicquid nutrit india: quicquid deuehitur herbarum: quibus creta generoſa eſt. Cum ergo ad cuſtodiam uitæ hec faciant remedia: q̃ cibus ſiquidem illa eam reuocent: iſte cõ

tineat: cur illis prouidere uarietatem laboras? istum squaloris uniformitatis aduersus? Post omnia in uoluptatem censura cothurnati sermonis inuectus es: tanq̃ uoluptas uirtuti semper inimica sit: & non cum in luxum spreta mediocritate prolapsa est. Quid enim agit ipse serius non edendo nisi cogente fame nec potando præter sitim: nisi ut de utroq; capiat uoluptatem? Ergo uoluptas non mox nomine ipso infamis est: sed fit modo utendi uel honesta uel arguenda. Parum est si accusata sit & non etiam laudetur uoluptas. Nam cibus qui cum uoluptate sumitur desiderio tractus in uentrem reconditur patula expectatione rapientem: & dum animo se fruitur: mox eum concoquit. Quod non ex æquo cibis euenit: quos nulla sui dulcedo commendat. Quid ergo accusas uarietatem quasi gulæ irritamentum: cum salus sit hominis uigere appetentiam: qua deficiente lãguescit: & periculo fit propior. Nam sicut in mari gubernatores uento suo etiam si nimius sit: contrahendo in minorem modum uela præteruolant: & flatum cum maior est coercent: sopitum uero excitare non possunt: ita & appentia cum titillatur & crescit rationis gubernaculo temperatur. Si semel ceciderit: animal extinguit. Si ergo cibo uiuimus: & cibum appetentia sola commẽdat: elaborandum nobis est commẽto uarietatis: ut hæc semper prouocetur: cum præsto sit ratio quæ intra moderationis suæ termi nos temperetur. Memineritis tamen lepido me conuiuio adesse non anxio. Nec sic admicto uarietatem: ut probem ubi quærun tur æstiuæ niues & hybernæ rosæ. Et dum magis ostentui q̃ usui seruitur: siluarum secretum omne lustratur: & peregrina maria sollicitantur. Ita enim fit: ut etiam si sanitatem sumentium mediocritas obseruata non fauciet: ipse tamen luxus morũ sit ægritudo. His fauorabiliter exceptis Disarius obsecutus es inquit. Eustachi dialecticæ: ego medicinæ. Qui uolet eligere sequenda: usum consulat: & quid sit utilius sanitati experientia docebit. Post hæc Flauianus & alios quidem medicos idem dicentes sem per audiui uinum inter calida censendum. Sed & nunc Eustachius cum causas ebrietatis attingeret: prædicabat uini calorem Mihi autem sæpe hoc mecum reputanti uisa est uini natura frigori propior q̃ calori: & in medium profero quibus ad hoc extimandum trahor: ut uestrum sit de me extimatiõe iudicium. Vi

num quantum mea fert opinio. ſicut natura frigidum eſt: ita capax uel etiam appetens caloris fit: cum calidis fuerit admotum. Nam & ferrum cū tactu ſit frigidū: ψυχρόν χαλκόν λοῦσιν. ſi tamen ſolem pertulerit concaleſcit: & calor aduena natiuum frigus expellit. Hoc utrum ita eſſe ratio perſuadeat: requiramus Vinū aut ſotu aut potu interioribus conciliatur. Vt ſuperficiem curet adhibetur: cum infunditur cuti. Quin frigidum ſit nec me dici inficias eunt: calidum tamen in interioribus prædicant: cum nō tale deſcendat: ſed admixtum calidis concaleſcat. Certe reſpōdeant uolo: cur ſtomacho in laſſitudinem degeneranti ad inſtaurandas conſtrictione uires offerant ægreſcenti uinum: niſi frigore ſuo laſſata cogeret: & colligeret diſſoluta. Et cū laſſo (ut dixi) ſtomacho adhibeant calidum: ne creſcat ulterius laſſitudo: a uini potu non prohibent defectum in robur hac curatione mutantes. Dabo aliud indicium accidentis uino q̄ ingentis caloris. Nā ſiquis aconitum neſciens hauſerit: non nego hauſtu eum meri plurimi ſolere curari. Infuſum enim uiſceribus trahit ad ſe calorem: & ueneno frigido quaſi calidū iam repugnat. Si uero aconitum ipſum cum uino tritum potui datum ſit: haurientem nulla curatio a morte defendit. Tunc enim uinum natura frigidum admixtione ſui frigus auxit ueneni. Nec in interioribus iā caleſcit: quia non liberum ſed admixtum alii: immo in aliud uerſum deſcendit in uiſcera. Sed & ſudore nimio uel laxato uentre defeſſis uinum ingerit: ut in utroque morbo conſtringat meatus: Inſomnem medici frigidis oblinunt modo papaueris ſucco: modo mandragora uel ſimilibus: in quibus eſt & uinum. Nam uino ſomnus reduci ſolet quod non niſi ingentis frigoris teſtimonium eſt. Deinde omnia calida uenerem prouocant: & ſemē excitant: & generationi fauent. Hauſto autem mero plurimo fiunt uiri ad coitum pigriores. Sed nec idoneum conceptioni ferunt: quia uini nimietas ut frigidi facit ſemen exile uel debile. Hoc uero uel manifeſtiſſimam extimationis meæ habet aſſertionem: q̄ quæcunque nimium algentibus: eadem contigunt ebriis: fiunt enim tremuli pallidi graues & ſaltu tumultuātis ſpiritus. Artus uero & membra quatiuntur. Idem corporis torpor ambobus eadem linguæ titubatio. Multis etiam morbus ille quem παράλυσιν græci uocant: ſic nimio uino ut multo algore

contingint. Reſpicere etiam quæ natura curationum adhibeãtur ebriis. Non ne cubare ſub multis operimentis iubentur: ut extinctus calor refoueatur? non & ad calida lauacra ducuntur? non illis unctionum tẽpore calor corporis excitatur? Poſtremo qui fiunt crebro ebrii: cito ſeneſcunt. Alii ante tempus competentis ætatis uel caluicio uel canicies inſigniuntur quæ non niſi inopia caloris eueniunt. Quid aceto frigidius: quod culpatum uinum eſt? Solum enim hoc ex omnibus humoribus creſcentẽ flammã uiolenter extinguit: dum per frigus ſuum calorem uincit elementi. Nec hoc prætereo: q̃ ex fructibus arborũ illi ſunt frigidiores: quorum ſuccus imitatur uini ſaporem: ut mala ſeu ſimplicia ſeu granata ſeu cytonia: quæ cotonea uocant Cato. Hoc ideo dixerim: q̃ me ſæpe mouit & exercuit mecum diſputantem: quia in medium proferre uolui quid de uino extimauerim ſentiẽdũ. Cæterum conſultationem mihi debitam non omitto. Te enim Diſari conuenio: ut quod quærendum mihi occurrit abſoluas. Legiſſe apud græcum philoſophum memini ni fallor. Ille Ariſtoteles fuit in libro quem de ebrietate compoſuit. Muli eres raro in ebrietatem cadere: crebo ſenes: nec cauſam uel huius frequentiæ uel illius raritatis adiecit. Et quia ad naturam corporum tota hæc quæſtio pertinet: quam noſſe & induſtriæ tuæ & profeſſionis officium eſt: uolo te cauſas rei: quam ille ſententiæ loco dixit: ſi tamen philoſopho aſſentiris aperire. Tum ille recte & hoc Ariſtoteles ut cæteta: nec poſſum non aſſentiri uiro cuius inuentis nec ipſa natura diſſentit. Mulieres inquit raro inebriantur: crebro ſenes. Rationis plena gemina iſta ſententia: & altera pendet ex altera. Nam cum didicerimus quid mulieres ab ebrietate defendat: iam tenemus quid ſenes ad hoc frequenter impellat. Contrariam enim naturam ſortita ſunt muliebre corpus: & corpus ſimile. Mulier humectiſſimo eſt corpore. Docet hoc & leuitas cutis & ſplendor: docent præcipue aſſiduæ purgatione ſuperfluo exonerantes corpus humore. Cum ergò epotum uinum in tam largum ceciderit humorem: uim ſuam perdit: & fit dilutius: nec facile cerebri ſedem ferit fortitudine eius extincta. Sed & hæc ratio iuuat ſententiæ ueritatem: q̃ muliebre corpus creberis purgationibus deputatum pluribus conſertum foraminibus ut pateat in meatus: & uias præbeat humori in egeſtionis exi

tum cofluenti. Per hæc foramina uapor uini celeriter euanescit. Contra senibus siccum corpus est quod probat asperitas & squalor cutis. Vnde & hæc ætas ad fletum fit difficilior: quod est indicium siccitatis. Intra hos uinum nec patitur contrarietatem repugnantibus humoris integra ui sua adhæret corpori arido: & mox loca tenet quæ sapere homini ministrant. Dura quoq; esse senũ corpora nulla dubitatio est: & ideo etiam ipsi naturales meatus in membris durioribus obserantur: & hausto uino, exhalatio nulla contingit: sed totum ad ipsam sedem mentis ascendit: hĩc fit ut & sani tenes malis ebriorum laborent tremore membrorũ linguæ titubantia: abundantia loquendi: iracundiæ concitatiõe: quibus tam subiacent iuuenes ebrii q̃ senes sobrii. Si ergo leuem pertulerint impulsum uini: non accipiunt hæc mala sed incitãt: quibus ætatis ratione iam capti sunt. Probata omnibus Disarii disputatione subiecit Symmachus: Vt spectata ẽ tota ratio quã de muliebri ebrietatis raritate Disarius iuenit: ita uinũ ab eo prætermissum est: nimio frigore: quod in earum corpore est: frigescere haustum uinum: & ita debilitari ut uis eius quæ elanguit nullumcalorem possit de quæ nascitur ebrietas excitare. Mulierum naturam calidiorem esse uirili. Cap.

Quare pili i uiro & non in fœmina

D hæc horis: Tu uero Symmache frustra opinaris frigidam mulierum esse naturam: quam ego calidiorem uirili (si tibi uolenti erit) facile probabo. Humor naturalis in corpore: quando ætas transit pueritiam: fit durior: & acuitur in pilos. Ideo tunc & pubes & genæ & aliæ partes corporis uestiuntur. Sed in muliebri corpore hunc humorem calore siccante fit inopia pilorum: & pilorum: & ideo ĩ corpore sexus huius manet continuus splendor & lenitas est. Est & hoc in illis indicium caloris abundantia sanguinis cuius natura feruor ẽ. Qui ne urat corpus si insidiat: crebra purgatione subtrahitur. Quis ergo dicat frigidas, quas nemo potest negare plenas caloris: quia sãguinis plenæ sunt? Deinde licet urendi corpora defunctorum usus nostro sæculo nullus sit: lectio tamẽ docet eo tempore: quo igni dari honor mortuis habebatur: si quando usu uenisset ut plura corpora simul incenderentur: solitos fuisse funerum ministros denis uirorum corporibus adiicere singula muliebria: & unius adiutu quasi natura flamei & ideo celeriter ardentis cætera fla-

grabant. Ita nec ueteribus calor mulierum habebatur ītognitus Nec hoc tacebo: q̄ cum calor ſemper generationis cauſa ſit: fœmine ideo celerius q̄ pueri fiunt idoneæ ad generandum: quia calent amplius. Nam & ſecundum iura publica duodecimus ānus in fœmina & quatuordecimus in puero definit pobertatis ætatē Quid plura? Non ne uidemus mulieres quando nimium frigus eſt mediocri ueſte contentas: nec ita operimentis plurimis inuolutas ut uiri ſolent: ſcilicet naturali calore contra frigus quod aer ingerit repugnante? Reſponſio ad prædicta. Cap.

Dhæc renidens Symmachus: Bene inquit Horus noſter tentat uideri orator ex cynico: qui in contrarium uertit ſenſus: quibus poteſt muliebris corporis frigus probari. Nam quod pilis: ut uiri non obſidentur: inopia caloris eſt. Calor eſt enim qui pilos creat. Vnde & eunuchis deſunt: quorū naturam nullus negauerit frigidiorem uiris. Sed & in corpore humano illæ partes maxime ueſtiuntur: quibus amplius ineſt caloris. Leue autem ē mulierum corpus quaſi naturali frigore denſetur. Comitatur enim algorem dēſitas: leuitas denſitatem. Quod uero ſæpe purgantur: non multi ſed uitioſi humoris indicium eſt. Indigeſtum eſt enim & crudum quod egeritur: & quaſi infirmum efluit nec habet ſedem: ſed natura quaſi noxium & magis frigidum pellitur. Quod maxime probatur: quia mulieribus cum purganter: etiam algere contingit. Vnde intelligitur frigidum eſſe quod efluit: & ideo in uiuo corpore non manere quaſi inopia caloris extinctum. Quod muliebre corpus iuuabat ardentes uiros: non caloris ſed pinguis carnis & oleo ſimilioris: quod non illis contingeret ex calpre. Quod cito admonentur generatōnis: non nimii caloris ſed naturæ infirmiori eſt: ut exila poma celerius matura ſcunt: robuſta ſerius. Sed ſi uis intelligere in generatione ueram rationem caloris: conſidera uiros longe diutius perſeuerare in generando: q̄ mulieres in pariendo. Et hæc tibi ſit indubitata probatio in utroq; ſexu uel frigoris uel caloris. Nam uis eadem ī frigidiore corpore celerius extinguit: ī calidiore diutius perſeuerat Quod frigus aeris tolerabilius uiris ferūt: facit hoc frigus ſuum Similibus enim ſilia gaudent. Ideo ne corpus earum frigus horreat: facit conſuetudo naturæ: quam ſortitæ ſunt frigidiorē.

Ed de iis ſinguli ut uolunt iudicent. Ego uero ad ſortem con

ſulendi uenio :& quod ſcitu dignum extimo :ab eodem Diſario quæro & mihi uſque ad effectum nimio amico & cum in cæteris tum in iis optime docto. Nuper in tuſculano meo fui: cum uinidimiales fructus pro annua ſolennitate legerentur. Erat uidere permixtos ruſticis ſeruos haurire uel de expreſſo : uel de ſponte fluente muſtrum :nec tamen ebrietate capi. Quod in illis præcipue admirabar: quos impelli ad inſaniam paruo uino noueram Quæro quæ ratio de muſto ebrietatem : aut tardam fieri faciat aut nullam

Dhæc diſarius: Omne quod dulce eſt cito faciat: nec diutur nā deſideri ſui fidem tenet. Sed in locū ſatietatis ſuccedit horror: in muſto autem ſola dulcedo eſt: ſuauitas nulla. Nam uinum cum infantia eſt dulce: cum pubeſcit magis ſuaue q̄ dulce eſt. Eſſe autem harum duarum rerum diſtantiam certe Homerus teſtis eſt: qui ait:

Muſtū non ebriat

Vocat enim mel dulce & uinum ſuaue. Muſtum igitur cum nec dum ſuaue eſt: ſed tantummodo dulce: horrore quodam tantū ſumi de ſe non patitur: quantum ſufficiat ebrietati. Addo aliud naturali ratione ebrietati dulcedinem repugnare: adeo ut medici eos qui uſque ad periculum diſtenduntur: uino plurimo cogāt uomere : & poſt uomitum contra fumum uini qui remanſit in uenis: panem offerunt melle illitum: & ita hominem ab ebrietatis malo dulcedo defendit. Ideo ergo non inebriat muſtum : in quo eſt ſola dulcedo. Sed & hoc idonea ratione deſcendit q̄ muſtum graue eſt: & flatus & aquæ permixtione & pondere ſuo cito inteſtina delabitur : ac profluit: nec manet in locis obnoxiis ebrietati. Delapſum uero relinquit ſine dubio in homine ambas qualitates naturæ ſuæ: quarum altera in flatu: altera ī aquæ ſubſtantia eſt. Sed flatus quidem quaſi æque ponderoſus inimia delabitur: aquæ uero qualitas non ſolum ipſa non impellit in īſaniam: ſed & ſiqua uinalis fortitudo in homine reſedit: hanc diluit & extinguit. Ineſſe autem aquam muſto uel hinc docetur: q̄ cum in uetuſtate procedit: fit menſura minus : ſed acrius fortitudine: quia exalata aqua qua molliebatur: remanet uini ſola natura cum fortitudine ſua libera nulla diluti humoris permixtione mollita.

Aqua in mu sto naturalis

Ost hæc Furius Albinus : Ego quoque pro uirili portione Disarium nostrum inexercitum non relinquo. Dicas quæ so quæ causa difficile digestum facit isicium: quod ab insecutione insicium dictum amissiõe enim litteræ postea quod nunc habet nomen optinuit: cum multum in eo digestionem futuram iuuerit tritura tam diligens: & quicquid graue erat carnis assumpserit: consumationemq; eius multa exparte confecerit. Et Disarius. Inde hoc genus cibi difficile digeritur: unde putas ei digestionem ante prouisam. Leuitas enim quam tritura præstitit: facit ut innatet udo cibo: quẽ in medio uentris iuenerit nec adhæreat cuti uentris: de cuius calore digestio promouetur : sic & mox tritum atq; firmatum: cum in aquam coiicitur natat. Ex quo intelligitur: q̃ idem faciens in uentris humorem sudducit se digestionis necessitati. Et tam sero illic coquitur: q̃ tardius conficiuntur quæ uapore aquæ q̃ quæ igne soluuntur. Deinde dum instantius teritur: multus ei flatus inuoluiturequi prius inuentre consumendus est: ut tum demum ĩficiatur quod remansit de carne iam liberum.

Isicium

Quar carnes ualidiores facilius digere q̃ tenues

Oc quoque scire habeo Furius inquit: quæ faciat causa nonnullos carnes ualidiores facilius digere q̃ tenues Nam cum cito coquant offas bubulas in asperis piscibus coquẽdis laborant. In his Disarius ait. Huius rei auctor est nimia in homine uis caloris: quæ si idoneam materiem suscipit: libere cõgreditur : & cito eam in concertatione consumit : Leuem modo præterit ut latentem: modo in cinerem potius q̃ in succum uertit: ut ingentia robora in carbonum frustra lucentia igne uertuntur: Pæleæ si in ignem ceciderint: mox solum de eis cinerẽ testatur uideri. Habes & hoc exemplum non dissonũ : q̃ potẽtior mola ampliora grana confringit: integra illa quæ sunt minutiora trãsmittit: Vento nimio abies aut quercus auellitur : cannam nulla facile frangit procella. Cumq; Furius delectatus enarrantis ingenio plura uellet interrogare. Cecinna se Albinus obiecit. Mihi quoq; desiderium est habendi paulisper negocii cum tam facunda Disatii doctriua: Dic oro te inquit : quæ facit causa: ut sinapi & piper si apposita cuti fuerit: excitent uulnus: & loca perforent deuorata uero nullam uentris corpori inferant læsionem. Et Di

De sinapi & Pipere

ſatius :Species inquit & acres & calidæ ſuperficiem cui apponũ tur :exulcerant :quia integra uirtute ſua ſine alterius rei admixtiõe utuntur ad noxam .Sed ſi in uentrem recepta ſint :ſoluitur uis earum uentralis humoris alluuione qua fiunt dilutiores. Deinde prius uertuntur in ſuccum uentris calore :q̃ ut integra poſſint nocere. Cecina ſubiecit. Dum de calore loquimur : admoneor rei quam ſemper quæſitu dignam putaui . Cur in egypto quæ regionum aliarum calidiſſima eſt: uinum non calida ſed pene dixerim frigida uirtute naſcatur. Ad hoc Diſarius: Viſu tibi Albine compertum eſt: aquas quæ uel de altis puteis : uel de fontibus hauriuntur: fumare hyeme :æſtate frigeſcere . Quod fit non alia de cauſa: niſi q̃ aere: qui nobis circunfuſus eſt : propter temporis rationem calente frigus in terrarum ima demergitur : & aquas inficit : quarum in imo eſt ſcaturigo . Et contra cum hymem aer præfert: calor in interiora demergens aquis in imo naſcentibus dat uaporem. Quod ergo ubique alternatur uarietate temporis: hoc in ægypto ſemper eſt: cuius aer ſemper eſt in calore. Frigus enim ima petens uitium radicibus inuoluitur : & talem dat qualitatem ſucco inde naſcenti. Ideo regionis calidæ uina calore caruerunt . Tractatus noſter Albinus inquit: ſemel ingreſſus calorem: non facile alio digreditur: Dicas ergo uolo cur qui in aquam deſcendit calidam: ſi ſe non mouent minus uritur :ſed ſi agitatu ſuo aquam mouerit : maiorẽ ſentit calorem :& totiens aqua urit amplius: quotiens nouus ei motus acceſſerit. Et Diſarius calida inquit quæ adhæſerit noſtro corpori: mox præbet tactum ſui manſuetiorem uel quia cuti aſſueuit uel quia frigus accepit a nobis. Motus uero aquam nouam corpori applicat: & ceſſante aſſuetudine de qua paulo ante diximus: ſẽper nouitas auget ſenſum caloris. Cur ergo Albinus ait : æſtate cũ aer calidus flabro mouetur: non calorem ſed frigus acquirit: eãdem enim rationẽ & in hoc feruore deberet motus augere. Nõ eadem ratio ẽ Diſarius inquit: in aquæ & aeris calore. Illa enĩ corporis ſolidioris ẽ: & craſſa materies cũ mouetur: ĩtegra ui ſuã ſuperficiẽ cui admouet̃ inuadit. Aer motu in uẽtũ ſoluit̃: & liquidior ſe factus agitatu flatus efficit̃. Porro ut flatus illud remouet quod circunfuſum nobis erat: erat aũt circa nos calor:

Vina frigda ægypto

Aqua in puteis hieme famãt æſtate frigerunt

Aqua calida mota calidior fit

Remoto igitur p flatū calore: reſtat ut aduenā ſeſū frigoris præ ſtet agitatus. Interpellat Euangelus pergentem conſultationē & exercebo inquit Diſarium noſtrum: ſi tamen minutis illlis ſuis & orantibus reſponſionibus ſatiſſaciet conſulenti. Dic Diſari: cur qui ita ſe uertunt: ut ſæpe in orbem rotentur: & uertiginem capitis & obſcuritatem patiuntur oculorum? Poſtremo ſi perſe uerauerint ruunt: cum nullus alius motus corporis hanc ingerit neceſſitatem. Ad hæc Diſarius; ſeptem inquit corporei mo tus ſunt. Aut enim accedit prorſum: aut retrorſum recedit: aut ī dexteram leuamue deuertitur: aut ſurſum promouetur: aut de orſum: aut orbiculatim rotatur. Ex iis ſeptem motibus unus tā tum in diuinis corporibus inuenitur: ſphæralem dico quo mo uetur cælum quo ſydera: quo cætera mouentur elementa. Terre nis animalibus illi ſex præcipue familiares ſunt: ſed nonnunq̄ adhibetur & ſeptimus. Sed ſex illi ut directi ita & innoxii. Septi mus idem qui gyros efficit: crebro conuerſum turbat: & humo ribus capitis inuoluit ſpiramentum: quod animam crebro qua ſi omnes corporis ſenſus gubernanti miniſtrant. Hoc eſt autem ſpiramentum: quod ambiens cerebrum ſingulis uim ſuam ſen ſibus præſtat: hoc eſt quod neruis & muſculis corporis fortitu dinem præbet. Ergo uertigine turbatum & ſimul agitatis humo ribus oppreſſum langueſcit: & miniſterium ſuum deſerit. Inde fit iis qui rapiuntur in gyros: hebetior auditus uiſus obſcurior. Poſtremo neruis & muſculis nullam ab eo uirtutem quaſi defi ciente ſumentibus totum corpus quod iis ſuſtinetur & in robur erigitur: deſertum iam fulcimentis ſuis labitur in ruinam. Sed contra hæc omnia conſuetudo: quam ſecundum naturam pro nunciauit uſus: illos iuuat qui in tali motu ſæpe uerſant. Spira mentum enim cerebri: quod paulo ante diximus aſſuetum rei iā non ſibi nouæ: non paueſcit hunc motum: nec miniſteria ſua deſerit. Ideo conſuetis etiam iſte agitatus innoxius ē. Euange lus. Irretitum te iam Diſari teneo: & ſi uere opinor nuſq̄ hodie effugies. Et alios enim ī arte tibi ſocios & ipſū te audiui ſæpe di centē cerebro non eſſe ſenſū: ſed ut oſſa ut dentes ut capillos: ita & cerebrū eſſe ſine ſenſu. Verum ne ē hæc uos dicere ſolitos? an ut falſum refelles? Diſaris: Verum ait ille. Euangelus: Ecce

Quare ſe ro tātes in orbē uirtiginē pa tiuntur

Motus cor porei. Vii.

clauſus es: ut enim concedam tibi præter capillos in homine aliquid eſſe ſine ſenſu: quod non facile perſuaſum eſt: tamen cur ſenſus omnes paulo ante dixiſti a cerebro miniſtrari: cum cerebro non ineſſe ſenſum ipſe fatearis? Potes ne excuſare huius cõtrarietatis auſum uel ueſtri oris nota uolubilitas. Et Diſcrius renidens: Retia quibus me irretitum tenes: nimis Fara ſunt nimis patula. Ecce me Euangele ſine niſu inde exemptum uidebis. Opus nature eſt ut ſenſum uel nimium ſicca uel nimium humecta non capiant. Oſſa dentes cum unguibus & capillis nimia ſiccitate ita denſata ſunt: ut penetrabilia non ſint effectui animæ: que ſenſum miniſtrat. Adeps medulla & cerebrum ita ĩ humore atque mollicie ſunt: ut eundem effectum animæ quem ſiccitas non recipit: mollicies iſta non teneat. Ideo tam dentibus unguibus oſſibus & capillis q̃ adipi medullis & cerebro ſenſus ineſſe non potuit. Et ſicut ſectio capillorum nihil doloris ingerit ita ſi ſecetur uel dens uel os ſeu adeps ſeu cerebrum ſeu medulla abent omnis ſenſus doloris. Sed uidemus inquies tormentis affici: quibus ſecantur oſſa: torqueei homines & dolore dentium. hoc uerum quis abneget? Sed ut os ſecetur: omentum quod impoſitum eſt oſſi: cruciatum dum ſectionem patitur importat. Quod cum medici manus tranſit: os iam cum medulla quam continent habent indolentiam ſectioni ſimilem capillorum. Et dentium dolor eſt: non os dentis in ſenſu eſt: ſed caro quæ continet dentem. Nam & unguis q̃tus extra carnem creſcendõ pergit: ſine ſenſu ſecatur: qui carni adhæret iam facit ſi ſecetur dolorem non ſuo ſed ſedis ſuæ corpore: ſicut capillus dum ſuperior ſecatur: neſcit dolorem: ſi auellatur ſenſum accipit a carne quã deſerit. Et cerebrum quod tactu ſui hominem uel torquet uel frequenter interimit: non ſuo ſenſu ſed ueſtitu ſui ideſt omenti hunc importat dolorem. Ergo diximus quæ in homine ſine ſẽſu ſint: & quæ hoc cauſa faciat indicatum eſt. Reliqua pars debiti meo deeo eſt: cur cerebrum cum ſenſum non habeat: ſenſus guuernet. Sed de hoc quoque tentabo ſi potero eſſe ſoluẽdo Senſus de quibus loquimur: quinque ſũt: uisus auditus odoratus guſtus & tactus. Hi aut ĩ corpe ſũt aut circa corpus ſoliſque ſunt caducis corporibus familiares. Nullo enim diuino corpo-

pori ſenſus ineſt. Anima uero omni corpore: uel ſi diuinum ſit: ipſa diuinior eſt. Ergo ſi dignitas diuinorum corporum ſenſum dedignatur quaſi aptum caducis: multo magis anima maioris ē maieſtatis: q̄ ut ſenſu egeat. Vt autem homo conſtet: uinum & animal ſit: anima præſtat quæ corpus illuminat. Porro illuminat in habitando: & habitatio eius in crebro eſt & ſpæralis enim natura & ad nos de alto ueniens partem in hominem & alteram in ſpæralem tenuit: & quæ ſenſu careat: qui non eſt animæ neceſſarius. Sed quia neceſſarius animali eſt: locat in cauernis cerebri ſpiamentum de effectibus ſuis. Cuius ſpiramēti natura hæc eſt: ut ſenſus & ingerat & gubernet. De his ergo cauernis quas uentres cerebri noſtra uocauit antiquitas: naſcuntur neruorum ſeptem συζυγίαι: cui rei nomen quod ipſe uoles latinum facito. Nos enim συζυγίαν neruorum uocamus: cum bini nerui pariter emergunt: & in locum certum deſinunt. Septem igitur neruorum συζυγίαι de cerebri uentre naſcentes uicem implent fiſtularum: ſpiramentum ſenſificum ad ſua quæque loca naturali lege ducentes: ut ſenſum uicinis & longe poſitis membris animali infundant. Prima igitur συζυγίαι neruorum talium petit oculos: & dat illis agnitionem ſpeciem & diſcretionem colorum. Secunda in aures ſe diffundit: per quam eis innaſcitur notitia ſonorum. Tertia naribus inſeritur uim miniſtrans odorandi. Quarta palatum tenet: quod de guſtantibus iudicatur. Quinta ui ſua corpus omne implet. Omnis pars corporis mollia & aſpera frigida & calida diſcernit. Sexta de crebro means ſtomachum petit: cui maxime ſenſus eſt neceſſarius: ut quæ deſunt appetat: ſuperflua reſpuat: & in homine ſobrio ſe ipſe moderetur. Septima συζυγα neruorum infundit ſenſum ſpinali medullæ: quæ hoc eſt animali: quod eſt naui carina. Et adeo uſu aut dignitate præcipua eſt: ut longum cerebrum a medicis ſit uocata. Ex hac denique ut cerebro diuerſi naſcuntur meatus uirtutem tribus animæ propoſitis miniſtrantes. Ttria ſunt enim quæ ex animæ prouidentia accipit corpus animalis: ut uiuat: ut decore uiuat & ut immortalitas illi ſucceſſione quæratur. His tribu. propoſitis ut dixi animæ per ſpinalem medullam præbetur effectus. Nam cordi & iecori & ſpirandi miniſterii: quæ omnia ad uiuendum pertinent: uires de ſpinalibus quos

diximus meatibus miniſtrantur. Neruis etiam manū pedū aliarumne partium per quas decore uiuit: uirtus inde præſtat. Et ut ſucceſſio procuretur: nerui ex eadem ſpinali medula pudendis etiam matrici ut ſuum opus impleant miniſtrantur: Ita nulla ī homine pars corporis ſine ſpiramento quod in uentre cerebri locatum eſt: & ſine ſpinalis medulæ beneficio conſtat. Sic ergo fit ut cum ipſum cerebrum ſenſu careat: ſenſus tamen a cerebro in omne corpus proficiſcatur ἐῦγε. Græculus noſter Euangelus ait: tam plane nobis oſtendit res opertu naturæ tectas: ut quicquid ſermone deſcripſit: oculis uidere uideamur. Sed Euſtachio iam cedo: cui præripui conſulendi locum. Euſtachius modo: uel uir omnium diſſertiſſimus Euſebius: uel quicunque uolent alii ad exercitium conſultationis accēdant. Nos poſtea liberiore ocio congrediemur. Ergo ait Euſebius habendus mihi ſermo eſt Diſagi tecum de ætate: cuius ianuā iam pene ambo pulſamus. Homerus πολιοκροτάφους uocat. Quero utrum ex parte poetico more totum caput ſignificare uelit: an ex aliqua ratione canos huic præcipue parti capitis aſſignet? Et Diſarius: Et hoc diuinus ille uates prudenter ut cætera. Nam pars anterior capitis humidior occipitio eſt: & inde crebro ſolet inciperæ canicies. Et ſi pars anterior (ait ille) humidior eſt: cur caluitium patitur: quod non niſi ſiccitate contingit? Opportuna inquit Diſarius obiectio: ſed ratio non obſcura eſt. Partes enim priores capitis fecit natura rariores: ut quicquid ſuperfluī aut fumei flatus circa cerebrū fuerit: euaneſcat per plures meatus. Vnde uidemus in ſiccis defūctorū capitibus uelut quaſdam futuras: quibus hemiſpæria (ut ita dixerim) capitis illigantur. Quibus igitur illi meatus fuerint ampliores: humorem ſiccitate mutant: & ideo tardius caneſcunt: ſed non caluicio carent. Si ergo ſiccitas caluos efficit: ut poſteriora capitis ſicciora eſſe dixiſti: cur caluum occipitium nūq̄ uidemus? Ille reſpondit: Siccitas occipitii non ex uitio: ſed ex natura eſt: Ideo omnibus ſicca ſunt occipitia. Ex illa autem ſiccitate caluicium naſcitur: quæ per malam temperiem quam græci ἀκρασίαν uocare ſolent contingit. Vnde capillo criſpi: qui ita temperati ſunt: ut capite ſicciore ſint tarde caneſcunt: cito in caluicium tranſent. Contra qui capillo ſunt rariore: non eo facile nudantur nutriente humore quod φλέγμα uocitatur: ſed fit

Quare Canicies p̄us ī pte antero

Quare Caluitiu ī prima parte captis

Criſpi capilli tarde canescat

illis cita canicies. Nam ideo albi sunt cani: quia colorem humoris quo nutriuntur imitantur. Si ergo senibus abūdātia hūoris capillos in caniciem tinguit: cur senecta opinionem exacte siccitatis accepit? Quia senecta ille inquit extincto p uetustatē naturali calore fit frigida: & ex illo frigore gelidi & superflui nascūtur humores. Cæterū liquor uitalis lōgæuitate siccatus ē. Inde senecta sicca ē īopia naturalis humoris: humecta est abundantia uitiosi ex frigore procreati. Hinc ē q; ex uigiliis ætas grauior efficit: quia somnus qui maxime ex humore contingit: de non naturali humore nascitur. Sicut ē multus in īfantia quæ humida ē abūdantia non superflui: sed naturalis humoris. Eadē ratio est: quæ pueritiam canescere nō patitur: cum sit humectissima: quia nō ex frigore nato flegmate humida ē: sed illo naturali & uitali humore nutritur. Ille enim humor: qui aut de ætatis frigore nascitur: aut cuiuslibet uitiositatis occasione contrahitur: ut superfluus ita & noxius est. Hunc uidemus in fœminis ubi in cerebro egeratur extrema minitantem. Hunc in eunuchis debilitatem tibiis ingerentem: quarum ossa quasi semper in superfluo humore natantia naturali uirtute caruerunt & ideo facile īorquentur dum pondus suppositi corporis ferre non possunt: sicut canna pondere sibi impositō curuatur. Et Eusebius: Quoniā nos a senectute usque ad eunuchos traxit superflui humoris disputatio dicas uolo: cur ita acutæ sint uocis ut sæpe mulier an eunuchus loquatur: nisi uideas ignores. Id quoque facere superflui humoris abundantiam ille respondit. Ipse enim ἀρτηρίαν per quā sonus uocis ascēdit efficiens crassiorem angustat uocis meatum: & ideo uel fœminis uel eunuchis uox acuta est: uiris grauis: quibus uocis transitus habet liberum & ex integro patentem meatum. Nasci autem in eunuchis & in fœminis ex pari frigore: parem pene importuni humoris abundantiam etiam hinc liquet: q; utrunque corpus sæpe pingescit. Certe ubera prope similiter utriq; grandescunt. His dictis cum ad interrogandum ordo Seruium iam uocaret: naturali pressus ille uerecundia usque ad proditionem coloris erubuit. Et Disarius: Age Serui non solum adolescentium: qui tibi æque insunt: sed senū quoque omniū doctissime cōmascula frontē: & sequestrata uerecūdia quā ī te facies rubore īdicat: cōfer nobiscū libere quod occur-

Quare cani sunt albi

Quare uox tenuior sit

rereit, interrogatibus tuis non minus doctrinæ collocaturus q̄ si sliis cōsulētibus ipse respondeas. Cunque diutile tacentē crebria ille hortatibus excitaret: hoc inquit Seruius ex te quæro: quod mihi contigisse dixisti. Que facit causa ut rubor corpori ex animi pudore nascatur? Et ille natura inquit: cum quid ei occurrit honesto pudore dignum imum petendo penetrat sāguinē: quo commoto atq; diffuso cutis tinguitur: & inde nascitur rubor. Dicunt etiam physici: q̄ natura pudore tacta ita sanguinem ante pro uelamento tendat: ut uidemus quēque erubescētem manū sibi ante faciem frequenter opponere. Nec dubitare de iis poteris cum nihil aliud sit rubor: nisi color sanguinis. Addit Seruius Et qui gaudent cur rubescunt? Et Disarius gaudium īquit extrīsecus cōtingit. Ad hoc animoso cursu natura festinat: quam sanguis comitando quasi alacritate ītegritatis suæ compotem tinguit cutē. Et īde similis color nascit. Idē refert. Cōtra qui metūt qua rōe pallescūt? Nec hoc Disarius ait ī occulto est. Natura enī cū quid de extrinsecus cōtingētibus metuit: ī altū tota demergit sicut nos quoque cū timemus: latebras & loca nos occultia quærimus. Ergo tota descendens ut lateat trahit secum sanguinem: quo uelut curru semper uehitur: hoc demerso humor dilutior cuti remanet: & inde pallescit. Ideo timentes & tremunt quia uirtus anime introrsum fugiens neruos relinquit: quibus tenebatur fortitudo membrorum: & inde saltu timoris agitantur. Hinc & laxamentum uentris comitatur timorem: quia musculi quibus claudebantur retrimentorum meatus: fugientis: introrsum anime uirtute deserti laxant uincula: quibus retrimenta usq; ad digestionis opportunitatem continebantur. Seruius iis dictis uenerabiliter assensus obticuit. Tunc Auienus quia me ordo ait ad similitudinem consultationis applicat: reducendus ē mihi ad conuium sermo qui longius a mensa iam fuerat euagatus: & ad alias transierat quæstiones. Sæpe appositā salita carne quam laridum uocamus (ut opinior) quasi large aridum: quærere mecum ipse constitui: qua ratione carnem ad diuturnitatem usus admixtio salis seruet. Hoc licet extimare mecū possim: malo tamen ab eo: qui corpora curat certior fieri. Et Disarius: Omne corpus suapte natura dissolubile & marcidum est: & nisi quodam uincul o contineatur: facile defluit. Continentur autē q̄dīu

Quar rubor ex pudore ī facie

Quare gaudentes rubescunt

Quare metuentes pallescunt

Vnde procedit tremor

Quare timētes laxamentū corporis patiuntur

Lardum

Quare Salcōseruat carnes

ineſt anima reciprocatione aeris: qua uegetantur conceptacula ſpiritus: dum ſemper nouo ſpirandi nutriuntur alimento. Hoc ceſſante per animæ diſceſſum membra merceſcunt: & omne põdere ſuo conflictum corpus obteritur. Tum ſanguis etiam qui q̄diu fuit compos caloris: dabat membris uigorem: calore diſcedente uerſus in ſaniem non manet intra uenas: ſed foras exprimitur. atque ita laxatis ſpiramentis effluit tabes fæculenta. Id fieri ſal admixtus corpori prohibet. Eſt enim natura ſiccus & calidus: & fluxum quidem corporis calore contrahit: humorem uero ſiccitate uel coercet: uel exorbet. Certe humorem ſale differri ſiue conſumi fit hinc cognitu facile: q̄ ſi duos panes pari mãgnitudine feceris: unum ſale aſperſum ſine ſale alterum: inuenies indigentem ſalis pondere propenſiorem ſcilicet humore in eo p ſalis penuriam permanẽte. Etiam hoc a Diſario meo quæſitum uolo: cur defæcatum uinum ualidius ſit uiribus: ſed infirmis ad permanendum: & tam bibentem cito permouet q̄ ipſum ſi manſerit facile mutatur? Quod cito inquit Diſarius pmouet hæc ratio eſt: quia quanto penetrabilius ĩ uenas efficit bibẽtis tãto fit liquidius fæce purgata. Ideo aũt facile mutat: q̄ nullo firmamento nixum undique ſui ad noxã patet. Fæx. n. uino ſuſtinendo & alẽdo & uiribus ſufficiẽdis quaſi radix eius ẽ. Et hoc quæro Auienus ait: cur fæx ĩ imo ſubſidit oĩum niſi mellis: mel ſolũ ẽ quod in ſummum fæcem expuat? Ad hoc Diſarius: Fæcis materia ut ſpiſſa atque terrena cæteris laticibus põdere præſtat: melle uincitur. Ideo ĩ illis grauitate deuergẽs ad fundũ decidit: in melle uero ut leuior de loco uicta ſurſum pellit. Quoniã ex iis quæ dicta ſunt: ingerunt ſe ſimiles quæſtiones: cur Diſari ita mel & uinũ diuerſis ætatibus habent optima? mel quod recentiſſimũ: uinũ quod uetuſtiſſimũ. Vnde ẽ & illud prouerbium: quo utunt gulones. Mulſum quod probe temperes miſcẽdũ eſſe nouo himettio: falerno & uetulo. Propterea ĩquit ille: quia ĩter ſe ingenio diuerſa ſunt. Vini enim natura humida eſt: mellis arida. Si dicto modo addubitaueris: medicinæ contemplator effectum. Nam quæ udanda ſunt corporis uino fouentur: quæ ſiccãda ſũt: melle detergunt. Igitur longinquitate temporis de utroque aliquid exorbente uinũ meratius fit: mel aridius: & ita mel ſucco priuatur: ut uinũ aqua liberatur. Nec hoc quod ſequit diſſimile quæ

Sal ſiccus & Calidus

Defæcatum uinũ ualidius: ſed infirmius

Quare fæx ĩ oĩbus ĩfũdoſtat in melle in ſupficie

Quare uaſa ſempleã uini ſeruata in acorẽ corrũpunt: & quare olei contra ſuauiorẽ ſaporem ſumunt.

Quare uinū in medio uasis oleū ī sūmo. Mel īfādo optimū ē

Quare potio meratior ieiunis q̄ cibatis

Quare post famem aliquantulum extinguit

litus est: cur si uasa uini atque olei diutine semiplæna custodias: uinum ferme in acorem corrūpitur: oleo contra sapor sauior cōciliatur. Vtrūq; Disarius ait uerū est. In illud enim uacuū: quod superne liquido caret: aer aduena incidit: qui tenuissimum quo que humorē elicit & exorbet. Eo siccato uinū quasi spoliatū uiribus prout ingenio ibecillū aut ualidum fuit: uel acore exasperatur: uel austeritate restringitur. Oleum autem superuacuo humore siccato uelut mucore qui in eo latuit absterso acquirit nouam suauitatem saporis. Rursus Auienus: Ait Hesiodus cū ad medium dolii peruentum est: cōparcendum & cæteris eius partibus ad satietatem dicit abutendum: optimū uinum sine dubio significans quod in dolii medietate cōsisteret. Sed & hoc usu ꝓbatum est ī oleo optimum esse quod supernatat: in melle quod in imo est. Quæro igit̄ cur oleum quod in summo: ē uinū quod in medio: mel quod infūdo optīa esse credant̄? Nec cunctatus Disarius ait: Mel quod optimū ē: reliquo ponderosius est. In uase igitur mellis pars quæ in imo est utiq; præstat pōdere: & ideo supernatante præciosior est. Contra in uase uini pars īferior admixtione fæcis non modo turbulenta sed etiā sapore deterioré. Pars uero summa aeris uicina corrumpitur: cuius admixtiōe fit dilutior. Vnde agricolæ dolia nō extenti sub tectum reposuisse: defodiunt: & operimentis extrinsecus illitis muniunt remouentes in q̄tum fieri potest a uino aeris cōtagionem: a quo tam manifeste læditur: ut uix se tueatur ī uase pleno & ideo aeri minus peruio. Cæterum si non hauseris: & locum aeris admixtioni patefeceris: reliquum quod remansit: omne corrumpitur. Media igitur pars quantum a confinio summi utriusque tantum a noxa remota est: & quasi nec turbalēta nec diluta. Adiecit Auienus Cur eadem potio meratior uidetur ieiunio: q̄ ei qui cibum sumpsit? Et ille: Venas īedia uacuefacit: saturitas obstruit. Igitur cū potio per inanitatem penitus influit: quia non obtusas cibo uenas inuenit: neque fit admixtione dilutior: per uacuum meatus gustatu fortiore sentit̄. Hoc quoque sciendū est mihi Auienus inquit: Cur qui esuriens biberit aliquantulum famē subleuat? qui uero sitiens cibum sumpserit: non solum non domat sitim: sed magis cupidinem potus accendit. Nota est inquit Disarius causa. Nam liquori quidē nihil officit quin sumptus ad omne

corporis partes quoquouersus permanet: & uenas compleat. Et ideo inedia quæ inanitatem fecerat accepto potus remedio quasi iam non totum uacua recreat. Cibatus uero utpote concretior & grandior in uenas non nisi paulatim confectus admittit. Ideo sitim quam reperit nullo solatio subleuat: imo quicquid foris humoris nactus est exorbet: & inde penuria eius quæ sitis uocatur augetur. Nec hoc mihi Auienus ait ignoratū relinquo cur maior uoluptas est cum sitis potu extinguitur: q̄ cum fames sedatur cibo? Et Disarius: Ex prædictis quoque liquet. Nā potionis totus haustus in omne corpus simul penetrat & in oīum partium sensus facit unam maximam & sensibilem uoluptatē. Cibus autem exiguo subministratu paulatim penuriam consolatur. Ideo uoluptas eius multifariam cōminuit. Hoc quoq; (si uidetur) addo quæsitis: cur qui auidius uorant facilius sacias capiūt: q̄ qui eadē quieti ederīt. Breuis ē īquit illa rīspōsio: Nā ubi auide deuoratur; tunc multus aer cū eduliis infert ꝓpter hiatū rictus & crebritatem respirandi. Igit ubi aer uenas compleuit: ad abiiciendū fastidiū pro cibo pentatur. Ni molestus sum Disari patere plus nimio ex discendi cupidine garrientē: & dicas quæso cur edulia satis calida: satis facilius cōprimimus ore q̄ manu sustinemus: & si quid eorum plus feruet q̄ ut diutius mandi possit: ilico deuoramus: & tamen aluus nō pnicioſe urit. Et ille Intestinus calor qui ī aluo ē: quasi multo maior uehementiorque q̄q̄d calidū accipit: magnitudīe sua circūuēit ac debilitat. Ideo præstat siqd ori feruidū admoueris: nō ut qdā faciūt hiar: ne nouo spiritu feruori uires ministres: sed paulisp labra cōprimere: ut maior calor q̄ de uētre & ore opitulat: cōprimat minorē calorē Manus aūt ut rē feruidā ferre possit: nullo ꝓprio iuuat calor Iā dudū īquit Auienus nosse aueo cur aqua quæ obsita globis niuiū pducit ad niualē rigorē: non minus ī potu noxia ē q̄ ex ipsa niue aqua resoluta. Scimus enī quot quātæq; noxæ epotoniuis humore nascant: Et Disarius: adde aliqd ātē quæsitis: aqua enī ex niue resoluta etiā igne calefiat & calida bibat. æque noxia ē ac si epota sit frigida: Ergo nō solo rigore niualis aqua pnicioſa ē: sed ob aliā cām quā nō pigebit aperire auctore Aristotele: q ī physicis quæstionibus suis hāc posuit: & ī hūc sēsū (ni fallor) absoluit. Oīs aqua īquit hēt in se aeris tenuissimi portionē:

quo ſalutaris ẽ: hẽt & terreã fæcẽ: qua ẽ corpulẽta poſt terrã. Cũ ergo aeris frigoꝝ & gelu coacta caleſcit: neceſſe ẽ ꝓ euaporationẽ uel exp̃mi ex ea aurã illã tenuiſſimã: qua deſcẽdẽte cõueniat ĩ coagulũ ſola terrea ĩ ſe remanẽte natura. Quod hĩc apparet: quia cũ fuerit eadẽ ſolis aqua calore ſoluta: mĩor modus eius reperit q̃ fuit ante q̃ cõgelaſceret. Deeſt: q; euaporatio ſolũ ĩ aqua ſalubre cõſũpſit. Nix ergo quæ nihil aliud ẽ q̃ aqua ĩ aere dẽſata: tenuitatẽ ſui cũ denſaret amiſit: & ideo ex eius ſolute potu diuerſa morboꝝ genera uiſcẽbus ĩſeminant. Nomĩatũ gelu ueteris quæ me ſolebat agitare admonuit quæſtiõis: cur uina aut nunq̃ aut raro cõgeleſcãt: cæteris ex magna ꝑte humoris nimietate frigoris cogi ſolitis. Num ꝙa uinũ ſæmĩa quædã ĩ ſe caloris hẽt: & ob eã rem Homerus dixit αἰθοπα ̃οινον: nõ ut qdã putãt ꝓpter caloꝝ an alia quæpiã cã ẽ: quã ꝙa ignoro ſcire cupio. Ad hæc Diſarius: Eſto uina naturali muniant calore: nũ oleũ minus ignitũ ẽ: aut minoꝝ uim ĩ corporibus calefactãdis hẽt. & tamẽ gelu ſtringit. Certe ſi putas ea quæ calidiora ſũt difficilius cõgelaſceꝝ cõgruẽs erat nec oleũ cõcreſcere: & ea quæ frigidiora ſũt facile gelu cogi. Acetũ aũt oĩum maxĩe frigorificũ ẽ: atque id tamẽ nũq̃ gelu ſtrĩgit. Num igit oleo magis cã eſt coaguli celeriotis quod & leuigatius & ſpiſſius ẽ: facilĩora enĩ ad coeũdũ uident q̃ leuatiora denſioraq; ſũt. Vino aũt nõ cõtingit tãta mollities: & ẽ q̃ oleũ multo liqdius. Acetũ uero & liquidiſſimũ ẽ inter cæteros humores: & tanto acerbius: ut ſit acore triſtificũ: & exẽplo marinæ aquæ: quæ ipſa quoque amaritudĩe ſui aſpera ẽ nunq̃ gelu cõtrahit. Nã quod Herodotus hiſtoriaꝝ ſcriptor ɔtra oĩum ferme qui hæc quæſierũt opinionẽ ſcripſit mare boſporicũ: quod & cimeriũ appellat earũq; partiũ mare omne quod ſyricũ dicit id gelu cõſtrĩgi & cõſiſtere: aliter ẽ ac putat. Nã nõ maria aqua cõtrahit: ſed ꝙa plurimũ in illis regionibus fluuioꝝ eſt & paludũ ĩ ipſa maria ĩfluentiũ: ſuperficies maris ui dulces aquæ innatãt cõgelaſcit. & ĩcolumi aqua marina uidet ĩ mari gelu: ſed de aduenis undis coactũ. Hoc & ĩ põto fieri uidemus ĩ quo fruſta quædã & ut ita dixerim proſicies gelidæ ferunt contractæ de fluuialiũ uel paluſtriũ undaꝝ multitudĩe: ĩ quas licet frigore cõcretæ tamẽ ſũt natãtes quaſi leuatiores maria. Plurimũ autem aquaꝝ taliũ ĩfluere põto & totã ſupficiẽ eius ĩfectam eſſe dulci

Quõ mare Cimeriũ cõgelaſcit

liquore: propter quod ait Saluſtius: mare ponticū dulcis q̄ cæte
ra: ē hoc quoq; teſtimonio: q̄ ſi ī pontū uel paleas uel ligna ſeu
quæcunque alia natantia proieceris: foras extra pontū feruntur
in propontidē: atque ita in mare quod alluit aſiæ oram cū con-
ſtet in pontū influere maris aquam non effluere de ponto. Mea
tus enim qui ſolus de oceano receptas aquas ī maria noſtra trā-
mittit: in freto ē gaditano: quod hiſpaniam africamque iteriacet
Et ſine dubio īundatio ipſa per hiſpaniēſe & gallicanū littora ī
tyrrhenum prodit: inde adriaticū mare facit: ex quo dextra ī par-
thenium leua in ioniū & directim in ægæum pergit: atque ita in
greditur in pontum: Que igitur ratio facit ut riuatī aquæ de pō-
to fluant: cum foris influentes aquas pontus accipiat? Sed con-
ſtat utraque ratio. Nam ſuperficieſ ponti propter nimias aquas
quæ de terra dulces influunt foras effluit: deorſū uero intro per
git influxio. Vnde probatū ē: natantia quæ (ut ſupra dixi) iacun
tur: in pontū foras pelli. Si uero columna decederit introrſū ma
ri. Et hoc ſæpe uſu probatum eſt: ut grauiora quæque in fundo
propontidis ad ponti interiora pellant. Adiecta hac una conſul-
tatione reticebo: cur omne dulciū magis dulce uidetur cum frigi
dum eſt: q̄ ſi caleat? Reſpondit Diſarius: calor ſenſum occupat:
& guſtatum linguæ feruor īterpedit. Ideo ex aſperatiōe oris pro-
uenta ſuauitas excluditur. Quod ſi caloris abſit iniuria: tum de-
mum poteſt lingua incolumi blandimēto dulcedinem pro meri
to eius excipere. Præterea ſuccus dulcis cū per calorem nō impu-
ne penetrat uenarum receptacula: & ideo noxa minuit uolupta-
tē. Succeſſit Horus: & cum multa inquit de potu & cibatu quæ-
ſiſſet Auienus: unum maxīe neceſſarium (ſpōte an oblitus igno
ro) prætermiſit: cur iciuni magis ſitiant q̄ eſuriāt. Hoc ī cōmune
nobis Diſari ſi uidet absolues. Et ille. Rē tractatu dignā inquit.
Hore quæſiſti: ſed cuius ratio ī aperto ſit. Cum. n. aīal ex diuer-
ſis cōſtet elemētis: unum ē de his quæ corpus efficiunt: quod &
ſolum aut maxīe ultra cætera aptum ſibi quærat alimētū: calo-
rē dico qui liquorē ſibi ſemp exigit miniſtrari. Certe de ipſis qua
tuor elem entis extrinſecus uidemus nec aquā nec aerē neque ter
ram aliquid quo alatur: aut quod conſumat exigere: nullamque
noxam uicinis uel appoſitis ſibi rebus inferre. Solus ignis alimē
ti perpetui deſiderio quicquid offendit abſumit. Inſpice & pri-

mæ ætatis infantiã q̃tum cibũ nimio calore conficiat: & contra ſenes cogita facile tolerare ieiuniũ quaſi extincto in inpſis calore qui nutrimẽtis recreari ſolet. Sed & media ætas ſi multo exercitio excitauerit ſibi naturalẽ calorem: animoſius cibum appetit. Conſideremus & animalia ſanguine carentia: quæ nullũ cibum quærant penuria caloris. Ergo ſi calor in appetentia ſemper ẽ: liquor aũt propriũ caloris alimentũ ẽ: bene in nobis cũ ex ieiunio corpori nutrimẽta quærunt: præcipue calor ſuum poſtulat: quo accepto corpus omne recreat: & patientius expectat cibũ ſolidiorem. His dictis Auienus annulũ de menſa rettulit: qui illi de breuiſſimo dexteræ manus digito repẽte deciderat. Cunq; a præſentibus quæreret: cur eũ aliena manu & digito & non huic geſtamini deputatis potius inſereret: oſtendit manũ leuã ex uulnere tumidiorẽ. Hinc Horo nata quæſtionis occaſio: Et dic inquit Diſari: omnis enim ſitus corporis pertinet ad medici notionem: tu uero doctrinam & ultra q̃ medicina poſtulat conſecutus es: dic in q̃ cur ſibi cõmunis aſſenſus annulũ in digito: q̃ minimo uicinus eſt: quẽ etiã medicinalem uocant: & manu præcipue ſiniſtra geſtandũ eſſe perſuaſit. Et Diſarius: de hac ipſa ſermo quidam ad nos ab egypto uenerat: de quo dubitabã fabulã ne an uerã rationẽ uocarem: ſed libris anacomicorũ poſtea conſultis uerũ reperi: neruũ quendam de corde natũ priorſum pergere uſq; ad digitum manus ſiniſtre minimo proximum: & illic deſinere implicatũ cæteris eiuſdẽ digiti neruis: & ideo uiſũ ueteribus: ut ille digitus ãnulo tanq̃ corona circundaret. Et Horus adeo inquit Diſari uerum ita ut dicis ægyptios opinari: ut ego ſacerdotes eorum quos prophetas uocant: cũ in templo uidiſſem circa deorũ aras hunc in ſingulis digitum confectis odoribus illinere: & eius rei cauſas inquiſiſſem: & de neruo quod iã dictũ ẽ principe eorum narrante didicerim: & inſuper de numero qui p ipſũ ſignificat. Complicatus enĩ ſenariũ numerũ digitus iſte demonſtrat: qui omnifariã plenus perfectus atque diuinus eſt. Cauſaſq; cur plenus ſit hic numerus: ille multis aſſeruit: ego nũc ut præſentibus fabulis minus aptas relinquo. Hæc ſunt quæ in ægypto diuinarum oĩum diſciplinarũ cõpote: cur ãnulus huic digito magis ſeratur agnoui. Inter hæc Cecĩna Albinus: Si uolentibus ent uobis ĩquit ĩ medium, pfero quæ de hac eadẽ cã apud Ateium Capito-

nẽ põtifici iuris ĩter p̃mos peritum legisse memini: q cum nefas esse sanciret deorũ formas insculpi annulis eo usq; processit: ut & cur hoc digito uel in hac manu gestaret annulus non taceret. Veteres inquit nõ ornatus sed signandi cã annulũ secũ circumferebant. Vnde nec plus habere q̃ unũ licebat: nec cuiq̃ nisi libero: quos solos fides decerneret: quæ signaculo continet. Ideo ius annulo⁹ famuli nõ habebant: Imprimebat aũt sculptura materiæ annuli siue ex ferro siue ex auro foret: & gestabatur: ut quisque uellet quacunque manu: quolibet digito. Postea ĩquit usus luxuriantis ætati: signaturas preciosis gẽmis cœpit insculpere: & certatim hæc oĩs imitatio lacessiuit: ut de augmento precii quo sculpendos lapidẽs parassent: gloriaret. Hinc factum ẽ ut usus ãnulorũ exemptus dexteræ: quæ multũ negociorũ gerit ĩ leuam telegarẽtur: quæ ociosior est: ne crebro motu & officio manus dextere præciosi lapides frãgerent. Electus aũt inqt ipsa leua manu digitus minimo proximus quasi aptior cæteris: cui cõmendaretur annuli preciositas. Nã pollex: qui nomen ab eo q̃ pollet: accepit nec ĩ sinistra cessat: nec minus q̃ tota manus semp in officio est. Vnde apud grecos ἀντίχειρ ĩquit uocatur: quasi manus altera. Pollici uero uicinus nudus & sine tuitione alterius appositi uidebatur. Na pollex ita inferior est: ut uix radicem eius excedat. Medium & minimum uitauerunt ĩnquit: ut iueptos alterum magnitudine breuitate alterum: & electus est: qui ab utroq; clauditur: & minus officii gerit: & ideo seruando annulo magis accõmodatus. Hæc sũt quæ lectio põtificalis hẽt unusq̃sque ut uolet uel hetrusca uel ægyptiã opinionem sequat. Inter hæc Horus ad cõsulendũ seuerus sis inqt Disari: præter hunc uestiũ qui me tegit: nihil mei nominis censu aliud habere. Vnde nec seruus mihi ẽ: nec ut sit opto: sed omnem usum: q uiuo ministrandus ẽ: ego mihimet subministro. Nuper ergo cum ĩ hostiẽsi oppido morarer: sordidatũ palliũ meũ ĩ mare diutile laui: & super littus sole siccaui: nihiloque minus eadẽ in ipso post ablutionẽ maculæ sordiũ uisebant. Cũque me res ista stupefaceret: assistẽs forte nauta: quin potius ait in fluuio ablue palliũ tuũ: si uis emaculatũ. Parui ut uerũ probarẽ: & aqua dulci ablutũ atque siccatum uidi splendori suo redditũ. Et ex illo cãm reqro: cur magis dulcis aqua q̃ salsa idonea sit sordibus abluendis. Iã dudũ Disarius in-

quit:hæc quæſtio ab Ariſtotele & propoſita & ſoluta ẽ. Ait enim aquã marinã multo ſpiſſiorẽ eſſe:q̃ ẽ dulcis:imo illã eſſe fæculẽtã:dulcẽ uero purã atque ſubtilẽ. Hinc facilius ait:uel imperitos nandi ſuſtinet mare:cũ fluuialis aqua quaſi ĩfirma & nullo iumẽto fulta mox cedat:& ĩ imũ põdera accepta tranſmittat. Ergo aquã dulcẽ dixit:quaſi natura leuẽ celerius ĩmergere ĩ ea quæ abluẽda ſũt:& dũ ſiccat' ſecũ ſordiũ maculas abſtrahere:marinam uero quaſi craſſiorẽ nec facile penetrare purgãdo ꝓpter ſui denſitatẽ:& dũ uix ſiccat' non multũ ſordiũ ſecũ trahere. Cũque Horus iis aſſẽtire uideret'. Euſtachius ait. Ne decipias quæſo credulũ:q ſe quæſtionẽque ſuã cõmiſit fidei tuæ. Ariſtoteles.n.ut nõnulla alia magis acute q̃ uere iſta diſſeruit. Adeo aũt aquæ denſitas nõ nocet abluẽdis:ut ſæpe qui aliquas ſpecies purgatas uolũt:ne ſola aqua uel dulci tardius hoc efficiãt:admiſceãt illi cinerẽ:uel(ſi defuerit)terrenũ puluerẽ:ut craſſior facta celerius poſſit abluere. Nihil ergo ĩpedit marinæ aquæ dẽſitas. Sed nec iõ quia ſalſa ẽ:minus abluit. Salſitas enĩ findere:& uelut aperiſ meatus ſolet:& ideo magis elicere debuit abluẽda. Sed hæc una cã ẽ:cur aqua marina nõ ſit ablutiõi apta:qa pinguis ẽ:ſicut & ipſe Ariſtoteles ſæpe teſtatus ẽ:& ſales docẽt:qbus ĩ eſſe quiddã pingue nullus ignorat. Eſt & hoc ĩdiciũ pinguis aquæ marinæ:ꝙ cũ inſpargitur flãme:nõ tã extinguit q̃ pariter accẽdit':aquæ pĩguedine alimõiæ igni ſubmiſtrãte. Poſtrẽo Homerũ ſeq̃mur:q̃ ſolus fuit naturæ cõſcius. Facit.n. Nauſicã Alcioi filia abluẽtẽ ueſtes:cũ ſup mare eẽt:nõ ĩ mari ſed ĩ fluuio. Idẽ locus Homeri docet nos mariæ aquæ qdda ĩeſſe pĩgue pmixtũ. Vlyxes.n.cũ iã dudũ mare euaſiſſet:& ſtaret ſiccato corpe:ait ad Nauſicæ famulas.

ἀμφὶ τω λοὶ ϛῆθος ὄντω ἀπο προθεν ὄφρ' ἐγω αὐτὸς
ἁλμην ὡμοιν ἀπολούσομαι ἀμφὶ δ' ελαίω
χρίσομαι ἤδη γὰρ δηρὸν ἄπο χροὸς ἐϛὶν ἁλοιφή

Poſt hæc cũ deſcẽdiſſet ĩ fluuiũ diuinus uates:qui in omni re naturã ſecutus ẽ:expreſſit quod fieri ſolet:ut qui aſcendũt de mari ſi ĩ ſole ſteterit:aqua qdẽ celeriter ſole ſiccet':maneat aũt ĩ corpis ſupficie ueluti flos qdã:qui & ĩ detergẽdo ſentit'. Et hæc ẽ aquæ marine pĩguedo quæ ſola impedit ablutionẽ. Et quia a cæteris expeditus mihi te pauliſper ĩdulges: mõ aũt nobis de aqua ſermo fuit:quæro cur ĩ aqua ſimulacra maiora ueris uident'? quod ge-

Aqua maris Pinguis

Cur ſimulacra maiora ueris ĩ aqua uideantur

nus apud popinatores pleraque ſitamẽtoꝝ cernimus propoſita ãpliora ſpecie q̃ corpore: quippe uidemus ī doliolis uitreis aquæ plẽis & oua globis maioribus: & iecuſcula fibris tumidioribus & buluas ſpiris ĩgẽtibus & oĩno ipſũ uidere: qua nobis rõe cõſtat: qa ſolẽt de hoc nõnulli nec uera nec uerſimilia ſẽtire. Et Diſarius aqua ĩquit dẽſior ẽ aeris tenuitate: & iõ eã cũctatior uiſus penetrat: cuius offẽſa pcuſſa uidẽdi acies ſcindit: & ī ſe recurrit. Sciſſa dũ redit iã nõ directo ictu: ſed undiq; uerſũ ĩcurrit liniaméta ſimulacri: & ſic fit ut uideat imago archethypo ſuo grãdior. Nã & ſolis orbis matutinus ſolito nobis maior apparet: qa ĩteriacet inter nos & ipſũ aer adhuc de nocte roſidus: & grãdeſcit imago eiuſ tanq̃ ī aquæ ſpeculo uiſat. Ipſã uero uidẽdi naturã nõ in ſubide ĩtroſpexit Epicurus: cuius ī hoc nõ ẽ (ut extimo) ĩprobãda ſẽtẽtia aſtipulante præcipue Democrito: quia ſicut ī cæteris ita & ī hoc paria ſẽſerũt Ergo cẽſet Epicurus ab oĩbus corporibus iugi fluore quæpiã ſimulacra manere: nec unq̃ tãtulã moram interuenire: quĩ ultra ferant ĩani figura cohærẽtes corpoꝝ exuuie: quaꝝ receptacula ī nĩis oculis ſũt: & iõ ad deputatã ſibi a natura ſedẽ proprii ſẽſus recurrũt. Hæc ſunt quæ uir ille cõmemorat: qbus ſi occurris obuius expecto qd referas. Ad hæc renidẽs Euſtachius in patulo ẽ ĩquit: quod decepit Epicuꝝ. A uero. n. lapſus ẽ aliorum q̃ttuor ſẽſuũ ſecutus exẽplũ: qa ī audiẽdo & guſtãdo & odorãdo atq; tangẽdo nihil e nobis emittimus: ſed extrĩſecus accipimus: quod ſenſũ ſuũ moueat. Quippe & uox ad aures ultro uenit: & auræ ī nares ĩfluunt: & palato ĩgerit: quod gignat ſaporẽ: & corpori nr̃o applicãt tactu ſẽtiẽda. Hĩc putauit & ex oculis nihil foras proficiſci: ſed imagĩes reꝝ ī oculos ultro meare. Cuius opinioni repugnat: q; ī ſpeculis imago aduerſa cõtẽplatorẽ ſuum reſpicit: cum debeat (ſiquidẽ a nobis orta recto meatu proficiſcit) poſterã ſui partẽ cum diſcedit oſtẽdere: ut leua leuã dextera dexterã reſpiciat. Nã hiſtrio pſonã ſibi detractã ex ea parte uidet qua induit: ſcilicet non faciẽ ſed poſterioré cauernã. Deinde ĩterrogare hunc uirum uellẽ: an tunc imagĩes e rebus auolant: cum eſt qui uelit uidere: an & cum nullus aſpicit: emicãt undique ſimulacra Nã ſi quod primum dixi teneat: quæro cuius ĩperio ſimulacra præſto ſint ĩtuẽt & quotiẽs qs uoluerit ora cõuertere: totiens ſe & illa cõuertãt. Sin ſecundo ĩhæreat: ut dicat ꝑpetuo fluore rerũ

Orbis ſolis ī mare maior

omnium manare ſimulacra: quæro q̄diu cohærentia permanēt nullo coagulo iuncta ad permanendum. Aut ſi manere dederimus: q̄admodum aliquē retinebūt colorē: cuius natura cū ſit incorporea: tamen nunq̄ poteſt eſſe ſine corpore. Deinde quis pōt in animum īducere ſimul atq; oculos uerteris īcurrere imagines cæli maris littoris parti nauiū pecudū: & īnumerabiliū præterea rerum quas uno oculoꝝ iactu uidemus: cū ſit pupilla quæ uiſu pollet: oppido parua. Et quonā mō totus exercitus uiſitur: adde ſingulis militibus profecta ſimulacra ſe cogerūt: atq; ita collata tot milia penetrāt oculos ītuētis. Sed q̄ laboramus opinionē ſic inanē uerbis uerberare: cū ipſa rei uanitas ſe refellat? Cōſtat autē uiſū nobis hac prouenire rōe. genuinū lumē e pupilla quacūque eā uerteris directa linea emicat. Id oculoꝝ domeſticum pro fluuiū ſi reperit in circūfuſo nobis aere lucē: p eā directim pergit: q̄diu corpus offēdat. Et ſi faciā ueteris: ut circunſpicias: utrobique acies uidēdi directa procedit. Ipſe aūt iactus quē diximus de noſtris oculis emicare: incipiēs a tenui radice ī ſūma fit latior: ſicut radii a pictore finguntᵉ. Ideo p minutiſſimū foramen cōtēplans oculus uidet cæli profūditatē. Ergo tria iſta nobis neceſſaria ſūt ad effectum uidēdi: lumē qđ de nobis emittimus: & ut aer q̄ iter iacet lucidus ſit: & corpus quo offēſo deſinat ītētio. Quæ ſi diutius pgat: rectā ītentionē laſſata nō optinet: ſed ſciſſa in dexterā leuāque diffundit. Hinc ē q̄ ubicunque terraꝝ ſteteteris: uideris tibi quādā cæli cōcluſionē uidere: & hoc ē quod horizō tem uetere uocauerūt: quoꝝ īdago fideliter deprehendit: directā ab oculis aciem p planum contra aſpicientibus non pergere ultra centum octoaginta ſtadia: & īde in orbem iā recuruari. Per planum ideo adieci: quia altitudines lōgiſſime aſpicimus: qppe q̄: & cælū uidemus. Ergo ī omni orizontis orbe ipſe q̄ ītuet centron eſt. Et qa diximus q̄tum a centro acies uſq; ad partem orbis extēditur: ſine dubio ī orizonte διάμετροϛ orbis tercentoꝝ ſexaginta ſtadiorum ē: & ſi ulterius qui intuet acceſſerit: ſeu retrorſum receſſerit: ſimilem circa ſe orbē uidebit. Sicut igit diximus cum lumen quod pergit e nobis per aeris lucem ī corpus īciderit īpletur officium uidendi. Sed ut poſſit res uiſa cognoſci: renunciat uiſā ſpetiem rōni ſenſus oculorū: & illā aduocata memoria recognoſcit. Ergo uidere oculoꝝ eſt: iudicare rōnis: memoriæ meminiſſe:

Geminū lumen

Neceſſaria ad uiſum

Horizon

quia trinũ ẽ officiũ quod uisũ cõplet ad dignoscendã figurã sen sus: ratio memoria: Sẽsus rẽ uisã ratiõi refundit. Illa q̃d uisũ sit recordat'. Ade autẽ intuẽdo necessariũ ẽ rationis officiũ: ut sæpe in uno uidẽdi sensu: etiã aliũ sensum memoria suggerente racio deprehẽdat. Nam si ignis appareat: scit eum & ante tactum rõ calere: Si nix sit illa quæ uisa est: ĩtelligit ĩ ipsa illa rõ etiã tactus rigorẽ. Hac cessãte uisu ĩefficax ẽ: adeo ut q̃ remus ĩ aqua fractus uidetur uel q̃ turris eminus uisa cũ sit angulosa rotũda extimat' faciat ratiõis negligẽtia: quæ si se ĩtenderit: agnoscit ĩ turre angu los & ĩ remo ĩtegritatẽ. Et oĩa illa discernit: quæ academiacis dã nandorũ sensuum occasionẽ dederũt: cũ sensus unus ĩter certis simas res habẽdus sit comitãte ratione: cui nõnũq̃ ad discernẽdã speciẽ nõ sufficit sensus unus. Nã si eminus pomi quod malum dicitur: figura uisat': nõ omnino id malũ ẽ. Potuit enĩ ex aliqua materia fingi mali similitudo. Aduocãdus ẽ igit' sensus alter: ut odor uidelicet: Sed potuit ĩter congeriẽ malorũ positũ aurã odo ris ipsius cõcepisse. Hic tactus cõsulẽdus ẽ: qui põt depondere in dicare: Sed metus ẽ ne ipse fallat': si fallax opifex materiã quæ po mi põdus imitaret': elegit. Cõfugiendũ ẽ igit' ad saporẽ: qui si for mæ cõsentiat: malũ esse nulla dubitatio ẽ. Sic probat' efficatiã sẽ suũ de ratiõe pẽdere. Ideo deus opifex omnes sensus ĩ capite id ẽ circa sedẽ ratiõis locauit. His dictis fauor ab oĩbus exortus ẽ ad mirãtibus dictorũ soliditatẽ: adeo ut atteſtari uel ipsũ Euãgelũ nõ pigeret. Disarius deĩde subiecit: Isti plausus sunt qui prouo cãt philosophiã ad uẽdicãdos sibi de aliena arte tractatus: unde sæpe occurrit ĩ manifestos errores: ut Plato uester dũ necanato mica quæ medicĩæ propria ẽ: abstinet: risũ de se posteris tradidit Dixit enĩ diuisas esse uias deuorãdis cibatui & potui: & cibũ qui dem p stomachũ trahi: potũ uero p ἀρτηριαν quæ τραχεῖα dr̃ fi bris pulmõis allabi. Quod tãtũ uirũ uel extimasse uel ĩ libro retu lisse mirãdũ ẽ uel potius dolẽdũ Vnde Erasistratus medicorũ ue terũ nobilissimus ĩ eũ iure ĩuectus ẽ: dicẽs illũ retulisse longe di uersa q̃ rõ deprehẽdit. Duas enĩ esse fistulas ĩstar canaliũ: easque ab oris faucibus proficisci dorsũ: & p earũ alterã ĩduci dlabique ĩ stomachũ esculẽta oĩa & poculẽta: ex eoque ferri ĩ uentriculũ q̃d græce appellat' ἡ κατωκοι λια: atq; illic subigi digeriq;: ac deinde tidiora ex his ĩtrimẽta ĩ aliũ ꝺuẽire q̃d græce κόλος dr̃: hũidiora

aũt p renes ĩ ueſicã trahi: & p alterã de duabus ſupiorib us fiſtulã quæ græce appellat᷑ τραχεια ἀρτηρία ſpiritũ a ſũmo ore ĩ pulmoné atq; ĩde rurſũ ĩ os & ĩ nares cõmeare: pq; eundé uocis fieri meatũ. Ac ne potus cibuſue aridior qué oporteret ĩ ſtomachum ire: ꝓcederet ex oræ labereturq; ĩ eã fiſtulã p quã ſpiritus recipro catur: ex eaq; offenſioné ĩtercluderet᷑ animæ uia: ĩpoſitam eſſe arte quadã & ope naturæ ἐπιγλωττίδα quaſi clauſtrũ mutuũ utri uſq; fiſtulæ quæ ſibi ſunt cohærẽtes: eãq; ἐπιγλωττίδα ĩter edẽdum bibẽdũq; operire ac protegere τὴν τραχειαν ne quid ex eſca potuue ĩcideret ĩ illud quaſi æſtuãtis animæ ĩter ac propter ea nihil humoris ĩfluere ĩ pulmoné ore ipſo arteriæ cõmunito. Hæc Eraſiſtratus cui (ut extimo) uera rõ cõſẽtit. Cũ enĩ cibus nõ ſqualidus ſiccitate ſed humoris tẽperie mollis uẽtri ĩferẽdus ſit: neceſſe ẽ: eãdé uiã ambobus patere: ut cibus potu tẽperatus p ſtomachũ ĩ uẽtré cõdat᷑: nec aliter natura cõponeret niſi quod ſalutare eſſet aĩali. Deĩde cũ pulmo & ſolidus & leuigatus ſit: ſiquid ſpiſſum ĩ ipſũ decident: quẽadmodũ penatrat aut trãſmitti põt ad locũ digeſtionis cũ cõſtet: ſi quãdo caſuali qd paulo dẽſius ĩ pulmoné uiolẽtia ſpiſi tus trahẽte decident mox naſcituſſim nimiſ aſperã & alias quaſſationes uſq; ad uexationé ſalutis. Si aũt naturalis uia potũ ĩ pulmoné traheret: cũ corpuléta bibunt᷑ uel cũ haurit᷑ potus admixtus granis ſeu ex re aliqua dẽſiore: qd iis ſũptis pulmo pateret᷑. Vñ ἐπιγλώττις a natura prouiſa ẽ: quæ cũ cibus ſumit᷑ operimẽto ſit arteriæ: ne quid p ipſã ĩ pulmoné ſpiritu paſſim trahẽte labat᷑. Sicut & cũ ſermo emittendus ẽ ĩclinat᷑ ad operiẽdã ſtomachi uiã ut ἀρτηρίαν uoci patere ꝓmittat. Eſt & hoc de experiẽtia notum: q; qui ſenſim trahũt potum uẽtres habent humectiores humore: qui pautim ſumptus ẽ diutius ꝓmanẽte. Siquis uero auidius hauſerit: humor eodé ĩpetu trahit᷑ præterit ĩ ueſicã: & ſicciori cibo prouenit tarda digeſtio. Hæc autem differentia nõ naſceretur: ſi a principio cibi & potus diuiſi eſſent meatus. Quod autẽ Alcœus poeta dixit: & uulgo canitur:

Ideo dictum ẽ: quia pulmo te uera gaudet humore: ſed trahit q̃ tũ ſibi extimat neceſſariũ. Vide ſatis fuiſſe philoſophoꝝ oĩum principi alienis abſtinere: q̃ minus nota ꝓferre᷑. Ad hæc Euſtachius paulo cõmotior ñ minus te ĩq̃t diſarius philoſophisq̃ mediciſ

ĩſerebã: ſed mõ uideris mihi rẽ cõſẽſu generis humani decãtatã: & creditã obliuioni dare: philoſophiã artẽ eſſe artiũ & diſciplinã diſciplinaꝝ: & nunc ĩ ipſã ĩuehiẽ parricidali auſu medicina: cũ philoſophia illic habeaẽ anguſtior: ubi de rõnali parte ideſt de ĩcorporeis diſputat: & illic ĩclineẽ: ubi de phyſica quod ẽ de diuinis corporibus uel cæli uel ſyderũ ttactat. Medicina autẽ phyſicæ partis extrema fax ẽ: cui ratio ẽ cũ teſtẽis terreniſq; corporibus Sed quid rationẽ noĩaui: cũ magis apud ipſa tegnet cõiectura q̃ ratio? Quæ ergo cõiicit de carne lutuléta; audet ĩequitare philoſpphiæ de ĩcorporeis & uere diuinis certa rõe tractãti. Sed ne uideaẽ cõis iſta defẽſio rractatũ uitare pulmonis: accipe cãs quas platonica maieſtaſ ſecuta ẽ ἐπιγώττις quã memoraſ ĩuẽtũ natu re ẽ ad tegẽdas detegẽdaſq; certa alternatione uias cibatus & potus: ut illũ ſtomacho trãſmittat: hunc pulmo ſuſcipiat. Propte reat tot meatibus diſtinctus ẽ: & ĩterpatet rimis: nõ ut ſpiritus egreſſiones habeat: cui exalatio occulta ſufficeret: ſed ut p eos ſiqd cibatus ĩ pulmonẽ deciderit: ſuccus eius mox migret ĩ ſedẽ digeſtionis. Deinde ἀρτηρία ſi quo caſu ſciſſa fuerit: potus nõ deuoraẽ: ſed quaſi ſciſſo meatu ſuo reiectaẽ foras ĩcolumi ſtomacho: q̃d nõ cõtingeret niſi ἀρτηρία uia eſſet humoris. Sed & hoc ĩ propatulo ẽ q̃a quibus æger ẽ pulmo accẽdũẽ ĩ maximã ſitĩ: ſed nõ eueniret: niſi eſſet pulmo receptaculũ potus. Hoc quoq; ĩtuere: q̃ aĩalia quibus pulmo nõ ẽ: potum neſciunt. Natura enĩ nihil ſupfluum ſed mẽbra ſingula ad aliquod uiuẽdi miniſterium fecit: quod cum deẽ: uſus eius nõ deſideraẽ. Vel hoc cogita: quia ſi ſtomachus cibum potũq; ſuſcipet: ſupfluus foret ueſicæ uſus Poterat enim utriuſq; rei ſtomachus retrimẽta intẽſtino tradere: cui nunc ſolius cibi tradit: nec opus eſſet diuerſis meatibus q̃ bus ſingula traderenẽ: ſed unus utriq; ſufficeret ab eadẽ ſtatiõe trãſmiſſo. Mõ autẽ ſeorſum ueſica & ĩteſtinum ſeorſum ſaluti ſeruit q̃a illi ſtomachus tradit: pulmo ueſicæ: Nec hoc prætereũdum ẽ: q̃ ĩ urina q̃ ẽ retrimẽtum potus nullum cibi ueſtigiũ repitur: ſed nec aliqua qualitate illoꝝ retrimẽtoꝝ uel coloris uel odoris ĩficitur. Quod ſi ĩ uẽtre ſimul ſuiſſẽt: aliqua illaꝝ ſordiũ qualitas inficereẽ. Nã poſtremo lapides qui de potu in ueſicã naſcũtur: cur nunq̃ in uentre coaleſcunt: cum nõ niſi ex potu fiantẽ & naſci ĩ uẽtre quoq; debuerint: ſi uẽter eſſet receptaculũ potus

In pulmonem defluere potum nec poetæ nobiles ignorant. Ait enim Eupolis in fabula: quæ inscribitur cœlaces:
Euripides uero huius rei mãifestissimus astipulator ẽ. Cũ igit& ratio corporeæ fabricæ & testiũ nobilis auctoritas astipulet Platoni: nõne qsquis cõtra sẽtit: insanit? Inter hæc. Euãgelus gloriæ græcor& iuuẽs & illudẽs: facessãt ait hæc: quæ iter uos ĩ ostẽtatione loquacitas agitant: quin potius siqd calet uestra sapiẽtia scire ex uobis uolo: ouũ ne prius extiterit: an gallina? Irridere te putas Disarius ait: & tamẽ quæstio quã mouisti: & iquisitu & scitu digna ẽ. Tu enĩ me tibi de rei utilitate cõparãs cõsuluisti: utrum prius gallina ex ouo: an ouũ ex gallina prodiit. Sed hoc ita seriis iserẽdũ ẽ: ut de eo debeat uel anxie disputari. Et proferã quæ in utrãq; partẽ mihi dicẽda subueniẽt: relicturus tibi utrũ eor& ueri us malis uideri. Si cõcedimus oĩa quæ sũt: aliquãdo cœpisse: ouum prius a natura factũ iure extimabit. Sẽper enĩ quod ĩcipit: ĩperfectũ adhuc & iforme ẽ: & ad pfectionẽ suĩ p procedẽtis artis & tẽporis additamẽta format. Ergo natura fabricãs auẽ ab iformi rudimẽto cœpit: & ouũ in quo necdũ ẽ species extitit procedẽte paulatĩ maturitatis effectu. Deĩnde quicquid a natura uariis ornatibus cõparatũ ẽ: sine dubio cœpit a simplici: & ita cõtextionis acessione uariatũ ẽ. Ergo ouũ uisu simplex & undiq; uersũ pari specie creatũ ẽ: & ex illa uarietas ornatũ qbus cõstat auis species absoluta ẽ. Nã sicut elemẽta prius extiterũt: & ita reliqua corpora de cõmixtione eor& creata sũt: ita rões seminales quæ in ouo sũt: si uenialis, erit ista trãslatio: uelut qdã gallinæ elemẽta credẽda sũt. Nec ĩportune elemẽtis de qbus sũt oĩa: ouũ cõparaueri. Oĩ enĩ genere animãtiũ q ex coitione nascunt: ĩuenies ouũ aliquor& esse prĩcipiũ ĩstar elemẽti. Aut. n. gradiũt animãtia: aut serpũt: aut nãdo uolãdoue uiuũt. In gradiẽtibus lacertæ & silia ex ouis creãtur. Quæ serpũt ouis nascunt. Exordio uolãtia uniuersa de ouis prodeũt: excepto uno qd ĩcertæ naturæ ẽ. Nã uesptilio uolat qdẽ pellitis alis: sed iter uolãtia nõ habẽdus ẽ: qui quatuor pedibus gradi?: formatosq; pullos pit: & nutrit lacte quos generat. Nãtia pene oĩa de ouis oriuntur generis sui: crocodilus uero etiã de testeis qualia sũt uolantiũ. Et ne uidear plus nimio extulisse ouũ elemẽti uocabulo: cõsule initiatos sacris Liberi prĩs in qbus hac uenerationẽ ouũ colitur: ut ex forma tereti ac pene

ſpærali atq; undiq; uerſū clauſa & ĩcludẽte ĩtra ſe uitã mũdi ſimulacrũ uocet. Mũdũ autẽ cõſẽſu oĩum cõſtat uniuerſitatis eẽ principium. Prodeat qui priorẽ uult eſſe gallinã: & in hæc uerba tenet quod defendit aſſere. Ouum rei cuius ẽ: nec initiũ nec finis ẽ. Nã initium ſemẽ ẽ finis auis ipſa formata. Ouum uero digeſtio ẽ ſeminis. Cũ ergo ſemẽ animalis ſit: & ouum ſeminis: ouũ ante animal eſſe nõ potuit: ſicut nõ põt digeſtio cibi fieri ante q̃ ſit qui edit. Et tale ẽ dicere ouum ante gallinã factũ: ac ſiquis dicat matricẽ ante mulierẽ factã: Et qui ĩterrogat quẽadmodũ gallina ſine ouo eſſe potuit: ſimilis ẽ ĩterrogãti quoniã pacto hoĩes facti ſũt ante pudẽda: de quibus hoĩes procreãt. Vnde ſicut nemo recte dicet hoĩem ſeminis eſſe: ſed ſemẽ hoĩs: ita nec oui gallinã: ſed ouum eſſe gallinæ. Deinde ſi cõcedamus: ut ab aduerſa pte dictũ ẽ: hæc quæ ſunt ex tẽpore aliquod ſũpſiſſe principium Natura primũ ſingula animalia pfecta formauit: deinde ppetuam legẽ dedit ut cõtinuaret procreatione ſucceſſio. Perfecta aũt ĩ exordio fieri potuiſſe: teſtimonia ſũt nunc quoq; nõ pauca animãtia: quæ de terra & ibre pfecta naſcunt: ut ĩ ægypto mures & ĩ aliis ranæ ſerpẽteſq; & ſimilia. Oua aũt nunq̃ de terra ſũt procreata: quia ĩ illis nulla pfectio. Natura uero pfecta format & de pfectis iſta ꝓcedũt ut de ĩtegritate partes. Nã ut cõcedã ouum auiũ eſſe ſeminaria: uideamus quid de ſemine ipſo philoſophorũ diffinitio teſtat: q̃ ita ſãcit. Semẽ generatio ẽ ad eius ex quo ẽ ſimilitudinẽ pgens. Nõ põt aũt ad ſimilitudinẽ pergi rei quæ necdũ ẽ: ſicut nec ſemẽ ex eo quod adhuc nõ ſubſtiſtit emanat. Ergo ĩ primo rei ortu ĩtelligamus cũ cæteris animãtibus: quæ ſolo ſemine naſcũtur: de quibus nõ ambigit: quin prius fuerint: q̃ ſemẽ ſuũ: aues quoq; opifice natura extitiſſe pfectas. Et quia uiſ generãdi ĩſerta ſit ſingulis: ab his iam procedere naſcẽdi modos quos prodiuerſitate animãtiũ natura uariauit. Habes Euangele utroq; quod teneas: & diſſimulata pauliſp irriſione tecũ delibera quid ſequaris. Et Euãgelus: Quia ex iocis ſeria facit uiolentia loquendi: hoc mihi abſoluatis uolo: cuius diu me exercuit uera deliberatio: Nuper enim mihi de tiburti agro meo exhibiti ſunt apri: quos obtulit ſilua uenantibus. Et quia diutine continuata uenatio eſt perlati ſunt alii ĩterdiu noctu alii. quos perduxit dies integra carnis incolumitate durarunt: qui uero p

noctē lunari plēitudine lucēte portati sūt: putruerūt. Quod ubi scitū ē: qui sequēti nocte deferebāt: īfixo cuicunq; parti corporis acuto æneo apros carne ītegra ptulerūt. Quæro igitur: cur noxā quā pecudibus occisis solis radii nō dederūt: lunare lumē effecerit? Facilis ē inquit Disarius & simplex ista responsio. Nullius enim rei fit aliquādo putredo: nisi calor humorq; cōuenerint. Pecudū aūt putredo nihil aliud ē: nisi cū defluxio q̄dam latēs soliditatē carnis ī humorē resoluit. Calor aūt si tēperatus sit & modicus: nutrit humores: sit nimius exsiccat & habitudinē carnis extēuat. Ergo de corpibus enectis soluī maioris caloris haurit hūorē lunare lumē in quo ē manifestus calor: sed occultus tepor magis difundit humecta. Et inde prouenit iniecto tēpore & aucto humore putredo. His dictis Eustachiū Euāgelus ītuēs: si rationi dicta assētiris ait: annuas oportet aut si ē quod moueat proferre nō pigeat: quia uis uestri sermonis optinuit: ne inuita aure uos āudiā. Oīa īquit Eustachius a Disario & luculēte & ex uero dicta sūt. Sed illud pressius ītuēdū ē: utrū mēsura caloris sit causa putredinis: ut ex maiore calore nō fieri: & ex minore ac tēperato prouenire dicat. Solis enī calor q̄ nimiū feruet: quādo annus in æstate ē: & hyme tepescit: putrefacit carnes æstate nō hyme. Ergo nec luna propter sūmissiorē calorē diffūdit humores. Sed nescio q̄ proprietas quā græci ἰδιωμα uocant: & q̄dā natura inest lumini quod de ea defluit: q̄ humectet corpora: & uelut occulto rore madefaciat: cui admixtus calor ipse lenaris putrefacit carnē: cui diutile fuerit īfusus. Neq; enī oīs calor unius ē qualitatis ut hoc solo a se differat: si maior minorue sit. Sed esse ī igne diuersissimas qualitates nullā secū habētes societatē rebus manifestis probatur Aurifices ad formādū aurū nullo nisi de paleis utunt̄ igne q̄a cæteri ad producēdā hāc materiā īhabiles uidēt̄. Medici ī rme diis cōcoquēdis magis sarmētis: q̄ ex alio ligno ignē req̄rūt: Qui uitro soluēdo firmādoq; curāt: d̄ arbore: cui myricæ nomē ē igni suo escā ministrāt. Calor de lignis oleæ: cū sit corpibus salutaris pniciosus ē balneis: & ad dissoluēdas iōcturas marmor̄ efficaciter noxius ē. Ergo nō mirū: si rōem proprietatis q̄ singulis inest: calor solis arefacit: lunaris humectat. Hīc & nutrices pueros alētes opimētis obtegūt: cū sub luna præterūt: ne plenos pætatē naturalis hūoris āplius lūare lumē hūectet & sicut ligna uitior hu

mida accepto calore curuãtur ita & illoꝝ membra contorqueat humoris adiectio. Hoc quippe notũ est: quia siquis diu sub luna somno se dederit: ægre excitatur: & proximus fit insano põdere pressus hnmoris qui ĩ oẽ eius corpus diffusus atq; dispersus ẽ ꝓprietate lunari: quæ ut corpus ifũdat oẽs eius aperit & laxat meatus. Hĩc ẽ q; Diana: q̃ luna ẽ ἄρτεμις dr̃ q̃si ἀεὶ ῥότεμις hoc est aerẽ secãs: Lucina a parturiẽtibus ĩuocat̃: qa ꝓpriũ eius munus est distendere rimas corpis: & meatibus uiã dare: qd̃ est accelerãdo partu salutaꝛ Et hoc ẽ qd̃ elegãter poeta Timoteus expressit Nec minus circa in anima lunæ proprietas ostendit̃. Nã ligna q̃ uel iã plena uel adhuc crescẽte deiecta sunt: inepta sunt fabricis q̃si p humoris cõceptionẽ. Et agricolis curæ ẽ frumẽta de aeris nõ nisi luna deficiẽte colligere: ut sicca pmaneãt Cõtra q̃ humecta desideras: luna crescẽte cõficies. tũc & arbores aptius seres: maxime cũ illa ẽ sup terrã: quia ad ĩcremẽta stirpiũ necessariũ ẽ humoris alimẽtũ. Aer ipse proprietatẽ luuaris humoris & patitur & ꝓdit. Nã cũ luna plena ẽ: uel cũ nasc t̃: & tũc enĩ a parte qua surgũ suspicit plena ẽ: aer autẽ in pluuiã soluit̃ aut si sidus sit multũ de se roris emittat. unde alcmã lyricus dixit rorẽ aeris & lunæ filiũ. Ita ũdiq; uersũ ꝓbat̃: ad humectãdas dissoluẽdasq; carnes ĩesse lunari lumini proprietatẽ: quã magis usus q̃ ratio deprehẽdit. Quod aũt dixisti Euãgele de acuto æneo (nisi falor) cõiectura mea a uero nõ deuiet Est enĩ ĩ ære uis acrior quã græci stipticã uocãt. Vnde squamas eius adiiciũt remediis: quæ cõtra pniciẽ putredinis aduocãt̃ Deĩde qui ĩ metallo æreis morãtur: semper oculoꝝ sanitate pollẽt. Et qbus ãte palpebræ nudatæ fuerãt illĩc cõuestiũt̃. Aura enĩ quæ ex aere procedit in oculos ĩcidẽs haurit & exsicat qd̃ male ĩfluit. Vnde & Homerus modo

Has cãs secutus appellat. Aristoteles uero auctor ẽ uulnera quæ ex æreo mucrõe fiũt: minus esse noxia q̃ ex ferro: faciliusq; curari qa ĩest inquit æri uis q̃dã remedialis & siccificaiquã demittit ĩ uulnere Pari rõe ifixũ corpori pecudis lunari repugnat humori

MACROBII aurelii theodosii uiri cõsularis & illustris saturnalioꝝ libri impressi Brixæ per Boninum de Boninis de Ragusia. M.CCCC.LXXXIII. die. vi. Iunii

Registrum huius operis:

a
uacat
somnium
suos orbesq;
contingat
de somnio
b
mouentem
enī trigōalis
poribus luca
Hunc etiam
c
extinguitur
sepulcrum
adhuc in
pit: hoc
d
esse maiorem
mutuati sunt
occasui nam
e
ginta milia
mittamus
domi esse
longinquitas
f
ralis fistula
Octo sunt
orizon
tamen est
g
uir fortis
infūdatur eli
solū a trahen
cadit corpus
h
hominē nul
ad asserendū
auctorē uelis
i
Quid nā id
expressū ē in
Dies inquit a
k
secretis a qui
peritiā ruris
Lariū quod
autem quid
l
esse qui ī hac
ueri dicaret
uirum unq̄
m
capitoliū
cise in se
uelut ad
n
riēs homines
cis gemino
appareat so
o
parte diei
de saturnino
sacerdotibus
ut pene uitio
q
cēsoris Augu
nouerat gau
Animi uirtu
r
uano fama
suam pandit
quodā tēpe
s
nos cōmouēt
in caueis
usq; ad senec
t
tum nam
cam migrā
ausa sequi
u
Macrobii Au
quantū ipse
deus appulit
x
Accipe & hæc
ipsa hæret
ΝΥΝ
Nec nō & ge
y
Et luce coru
Vide nimiā
ἤσθιε
&
Illam uero
parentem re.
θωγοςά
ɔ
Est ergo
gii genus
ecquid clarū
Teq pater
℞
Nec mare nec
nostris aucto
Tū ferreus
mulciber alia
A
Macrobii Au
centia redigē
dicisse gaudet
la ubi facilis
B
tineat cur il
contingit
grabāt ita nec
post hæc furi
C
corporis par
liquore ꝓpter
nē pontifici
nus q̄ apud

IV
Cz. 14.078

IV
Ct. 14.078